STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 05592

IDISHER ARBEYTER YOHR-BUKH UN ALMANAKH 1927

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

אידישער
ארבייטער יאהר-בוך
און אלמאנאך

1927

רעדאגירט פון
א. וואהלינער.

JEWISH LABOR YEAR BOOK AND ALMANAC

Published by the
POALE ZION
32 Union Square, New York

Copyright 1927
By the Poale Zion

200

אַפּ־טו־דייט פּרינטינג קאָ., 476 בראָדוויי, ניו יאָרק.

אַ פּערזענליכע אײַנלאַדונג

— פון —

„דער עלטסטער אידישער באנק"

עם וועט פיל ביישטייערען צו
אייער פּערזענליכען גליק, אויב
איהר וועט אזוי ארראנזשירען
אַייערע אויסגאבען איהר זאָלט
יעדע וואך קענען רעגעלמעסיג
אָפּשפּאָרען א באַשטימטע סומע
אין דעם טהריפט דעפּארטמענט

— פון —

די סטייט באַנק

וועלכע האָט איצט פערצעהן
ברענטשעס אין אלע טיילען פון
גרייטער ניו יאָרק. איינע פון דיזע
ברענטשעס געפינען זיך לעבען אַייך.

די סטייט באַנק צאָהלט
קאמפּאונד אינטערעסט
יעדע דריי חדשים.

דער גרוים פּארמעגען פון די
סטייט באנק באטרעפט איבער

125 מיליאָן דאָלאר

וואָס די סטייט באַנק קען טהאָן פאר אייך

אינטערעסט דעפּארטמענט

דעפּאזיטס אויף אינטערעסט
אקאונטס קענען געמאכט ווערען
אין הויפּט אָפּיס אדער אין די
ברענטש אָפּיסעס, ביז 8 אוהר ביי־
נאכט. 4 מאָל א יאָהר ווערט גע־
צאָרגט קאָמפּאונד אינטערעסט.

פאָרעין דעפּאַרטמענט

די סטייט באַנק האָט קאָ־
רעספּאָנדענטען אין יעדער הויפּט
שטאָדט פון דער וועלט, און צאָלט
אוים אמעריקאנער דאָלארען אין
גאנץ פּוילען, אין סאָוועט־רוסלאנד,
דייטשלאנד, רומעניען, פּאלעסטינא
און אלע אנדערע לענדער, צו די
ביליגסטע פּרייזען.

אונזערע טרעוועלערס לעטערס
און קרעדיט ווערען אויסגעצאָלט
אין אלע וויכטיגסטע שטעדט אין
דער וועלט.

אונזערע קאָמערציעלע לע־
טערס און קרעדיט פאַרלייכ־
טערען דעם אימפּאָרט און עקס־
פּאָרט פון וואָרע. בילס און עקס־
טשיינדזש ווערען קאָלעקטירט.

אונזערע בעאמטע זיינען אימער
גרייט אייך צו ראטען אין אלצ־
דינג וואס האָט צו טאָן מיט'ן
אויסלענדישען האנדעל.

אינוועסטמענט דעפּארטמענט

דיזער דעפּארטמענט איז אָר־
גאניזירט פאר'ן אויסשליסליכען
צוועק צו געבען אונזערע קאָסטי־
מערס און פריינד די בעסטע און
נייעסטע אינפארמאציעס און ראָט
וועגען באָנדס און סטאָקס, יונײַ־
טעד סטייטס און מיוניסיפּאָל
סעקיוריטיס. מיר זיינען גרייט
פאר אייך צו קויפען און פאר־
קויפען אלערליי סעקיוריטיס.

טראָסט דעפּארטמענט

די סטייט באנק איז אויטאָ־
ריזירט צו זיין אנפארטרויט אלס
טראָסיט, עקזעקיוטאָר, אדמיניסט־
ראטאָר, רעדזשיסטראר פון סטאָקס
און באָנדס, און אז. וו.

סייף דעפּאָזיט וואָלטס

THE STATE BANK

MEMBER NEW YORK CLEARING HOUSE ASSOCIATION

Main Office:

374-378 Grand Street, New York, N. Y.

MANHATTAN

100 Essex Street
Fifth Ave. & 30th Street
Fifth Ave. and 115th Strtet

BRONX

Westchester Ave. & 158th St.
1046 Southern Boulevard
822-4 East Tremont Ave.
1510 Westchester Ave.

BROOKLYN

Pitkin and Stone Aves.
Graham Ave. & Varet Street
Blake & Van Sicklen Aves.
1455 St. Johns Place
49th Street and 13th Avenue
18th Ave. & 60th Street

CONEY ISLAND

Mermaid Ave. and 27th Street

אַ פערטעל מיליאָן דאָלאַר

פאַר אַרבייט און אויפבוי אין ארץ־ישראל!

דער ארבייטער קאמפיין

פאַר אַ פערטעל מיליאָן דאָלאַר, וועלכער איז פּראָקלאמירט געוואָרען פון די פאַראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען און אַנדערע אַרבייטער אָרגאניזאַציעס, קומט צו באַפעסטיגען און פאַרברייטערען די וואונדערבאַרע אַרבייט פון דער „הסתדרות“ מיט איהרע פילע קאָאָפּעראטיווע אינסטיטוציעס אין שטאָדט און אין דאָרף

דער ארבייטער קאמפיין

העלפט בויען און שאפען די ארבייטער געזעלשאַפט אין אר״ן ישראל אויף קאָאָפּעראטיווע און סאָציאַליסטישע יסודות

יעדער דאָלאר פאר אונזער קאמפיין

ווערט פארוועגדט אויף א קאָנסטרוקטיווען אופן און שטאַרקט די פּאָזיציעס פון דעם אידישען אַרבייטער אין ארץ־ישראל.

וואָס גרעסער די רעזולטאַטען — אַלץ קרעפטיגער דער אַרביי־טער־כח אין ארץ־ישראל.

באַטייליגט זיך אין דער גרויסער היסטאָרישער ארבייט! ווערט אן אקטיווער טוער און וואלונטיר אין אונזער קאמפיין! טראָגט צו א ציגעל צום הערליכען בנין פון דער „הסתדרות“!

שיקט אריין אייער בייטראג צום
טרעזשורער פון קאמפיין־קאָמיטעט:

MAX ZUCKERMAN, Treasurer

PALESTINE LABOR CAMPAIGN

32 Union Square
New York City

אינהאַלט

לוח.

פאָרוואָרט.

צו דער געשיכטע פון פועלי־ציוניסטישען געדאַנק — פון יצחק זאַר — — — — — 11

צוואַנציג יאָהר פועלי־ציוניזם — פון ב. לאָקער — — — — — — — — — 32

די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע באַוועגונג אין אַמעריקא — פון ברוך צוקערמאַן — 43

די פועלי־ציון פּאַרטיי אין אַמעריקא — פון ה. עהרענרייך — — — — — — 50

די סאָציאַליסטישע באַוועגונג אין אַמעריקא — פון ה. סילווער — — — — — — 59

ד פאַראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען — פון מאַקס פּיין — — — — — — 69

די אידישע יוניאָנס — פון ז. שער — — — — — — — — — — — — 74

אידישע אָרדענס אין אַמעריקא — פון מאיר בראַון — — — — — — — 87

דער העברעאישער שול־וועזען אין אַמעריקא — פון אברהם לעווין — — — — 101

די אידישע פאָלק־שול — פון ש. שאַפּיראָ — — — — — — — — — — 106

אידישע פאַרמעריי אין אַמעריקא — פון י. קאַצאָוויטש — — — — — — 114

אידישע ערד־אַרבייט אין אַנדערע לענדער — — — — — — — — — 117

דאַס אידישע לעבען אין קאַנאַדע — פון א. ריינוויין — — — — — — — 118

אַמעריקאַנער בירגער און בירגערשאַפט — פון ראובן פינק — — — — — — 121

אַלוועלטליכע אַרבייטער־באַוועגונג:

אָרגאַניזירטע אַרבייטער אין פאַרשידענע לענדער — — — — — — — — 128

טרייד־יוניאָנס לויט ריכטונגען — — — — — — — — — — — — — 130

מיטגלידערשאַפט פון אַמסטערדאַמער אינטערנאַציאָנאַל — — — — — — 133

אַרבייטער־פאַרדינסטען נאָך דער מלחמה — — — — — — — — — — 133

וואוקס פון פאַרדינסטען און לעבענס־קאָסטען — — — — — — — — — 136

דורכשניטליכע אַרבייטער־פאַרדינסטען — — — — — — — — — — — 136

קאָאָפּעראַטיווען:

קאָאָפּעראַטיווען אין אַמעריקא — — — — — — — — — — — — — — 137

קאָאָפּעראַטיווען אין אַנדערע לענדער — — — — — — — — — — — 138

אידישע קאָאָפּעראַטיוויין — — — — — — — — — — — — — — — — 142

אידישע אַרבייטער אין רוסלאַנד — — — — — — — — — — — — — — 143

די צאָל אידען אויף דער וועלט:

צאָל אידען לויט קאָנטינענטען — — — — — — — — — — — — — — 144

אידען אין אייראָפּא — — — — — — — — — — — — — — — — — — 144

אידען אין אַזיע — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 145

אידען אין אויסטראַלעזיע — — — — — — — — — — — — — — — — 146

אידען אין אַפריקא — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 147

אידען אין דער ענגלישער איבפּעריע — — — — — — — — — — — — — 148

אידען אין מעקסיקאָ — — — — — — — — — — — — — — — — — — 149

אידען אין רוסלאַנד — — — — — — — — — — — — — — — — — — 149

אידען אין פראַנקרייך — — — — — — — — — — — — — — — — — 149

אידען אין פאַרשידענע שטעדט — — — — — — — — — — — — — — 150

אידען אין אַמעריקא:

אָפּשאַצונג פון דער אידישער באַפעלקערונג — — — — — — — — — — — 151

אידישע באַפעלקערונג אין די שטאַטען — — — — — — — — — — — — 151

אַמעריקאַנער שטעדט מיט אַ אידישער באַפעלקערונג פון 1,000 און מעהר — — 152

אידישע באַפעלקערונג אין ניו יאָרק — — — — — — — — — — — — — 154

10 אַמעריקאַנער שטעדט מיט דער גרעסטער צאָל אידען — — — — — — — 154

אידיש און העברעאיש — מוטער־שפּראַכען אין אַמעריקא — — — — — — — 155

אידען אין אַמעריקאַנער קאָנגרעס — — — — — — — — — — — — — — 156

אידישע אימיגראציע:

אידישע אימיגראַציע קיין אַמעריקא, 1881—1925 — 158

אידישע אימיגראַציע, 1881—1898 — 158

אידישע אימיגראַציע, 1899—1907 — 158

אידישע אימיגראַציע, 1908—1924 — 159

דעפּאָרטירטע און צוריקגעשיקטע אימיגראַנטען — 160

אידישע איינוואַנדערונג קיין אַרגענטינא — 160

אידישע אימיגראַציע קיין קאַנאַדע — 161

קענעדער שטעדט מיט אַ אידישער באַפעלקערונג איבער 500 — 161

אידישע באַפעלקערונג אין קאַנאַדע — 162

אידישע באַפעלקערונג אין פּראָווינצען פון קאַנאַדע — 162

אמעריקא:

די שטאַטען פון אַמעריקא — 163

באַפעלקערונג פון אַמעריקא — 165

צאַל מענער און פרויען — 165

באַפעלקערונג לויט ראַסען — 166

אַמעריקאַנער בירגער — 166

פרעמד־געבאָרענע — 166

ווי אייניגע אַמעריקאַנער שטעדט זיינען געוואַקסען — 167

וואוקס פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג זינט 1920 — 168

שטערבליכקייט אין אַמעריקא — 170

אַנאַלפאַבעטען אין אַמעריקא — 170

פאַרדינער אין אַמעריקא — 171

קינדער־אַרבייט אין אַמעריקא — 171

פאַבריק־אַרבייטער און אַנגעשטעלטע — 172

פאַרדינער לויט ראַסע און נאַציאָנאַליטעט — 173

ארבייטער־באנקען אין אמעריקא — 173

ארגאניזירטע ארבייטער אין אמעריקא — 175

וואוקס פון דער אַמעריקאַן פעדעריישאַן אָוו לייבאָר — 175

אַרגאַניזירטע אַרבייטער אין דער „פעדעריישאַן" — 175

די יוניאָנס פון דער „פעדעריישאַן" — 175

יוניאָנס, וואָס באַלאַנגען ניט צו דער „פעדעריישאַן" — 176

אומגליקען אין אַמעריקאַנער קוילען־גרובענס — 176

סטרייקס און לאָק־אויטס — 176

דאס ניו יארקער געזעץ וועגען באגיטיגונג פאר געשעדיגטע ארבייטער — 177

אַרבייטער־פאַרדינסטען אין אַמעריקא — 179

הכנסה־שטייערען — 179

פאַרם־אייגענטום אין אַמעריקא — 180

ווערטה פון פאַרם־פּראָדוקטען — 180

פאַרדינסטען פון פאַרם־אַרבייטער — 180

דורכשניטליכע הכנסה — 181

ווי עס לעבט אַ פאַמיליע מיט דריי קינדער — 182

לעבענס־קאָסטען — 183

שכירות און לעבענס־קאָסטען — 184

נאַציאָנאַלע פאַרקען — 184

אימיגראציע קיין אמעריקא:

אַלגעמיינע אימיגראַציע — 185

צוריקגעשיקטע און דעפּאָרטירטע — 186

אימיגראַציע דורך פאַרשידענע פּאָרטען — 186

אימיגראַציע אין 1926 — 186

נאַטוראַליזירונג — 187

אימיגראַציע־קוואָטאָס — 188
די נײַ־געפּלאַנטע קוואָטאַ — 189
דאָס נאַציאָנאַלע רײַכטום פון אַמעריקאַ — 190
דאָס נאַציאָנאַלע רײַכטום פון אַנדערע לענדער — 191
אַמעריקאַנער עקספּאָרט און אימפּאָרט — 191
פּרעזידענטען פון אַמעריקאַ — 192
צאָל קאָנגרעסלײַט — 193
הכנסות און הוצאות פון דער רעגירונג — 193
ווײַטקייט צווישען אַמעריקאַנער שטעדט — 194
געזעצליכע ימים טובים — 195
די שטאָדט ניו יאָרק — 197
קוואַליפיקאַציעס פאַר שטימען — 198

ארץ־ישראל:

געאָגראַפיע פון ארץ־ישראל — 202
יורידישער סטאַטוס פון ארץ־ישראל — 204
געריכטען אין ארץ־ישראל — 207
הוצאות און הכנסות פון דער ארץ־ישראל רעגירונג — 210
שטח פון ארץ־ישראל באָדען — 212
וואוקס פון אידישען ישוב — 213
באַפעלקערונג לויט ראַסען און רעליגיע — 213
באַפעלקערונג לויט געשלעכט — 213
שטאָדטישע און דאָרפישע באַפעלקערונג — 213
געבורטען און שטערבליכקייט — 213
נאַטירליכער צואוואוקס צו דער באַפעלקערונג — 214
שטאָדטישע באַפעלקערונג אין 1925 — 214
אײַנוואַנדערונג ביז יולי, 1926 — 214
אימיגראַנטען פון פאַרשידענע לענדער — 215
פּראָפעסיעס פון די אײַנגעוואַנדערטע — 216
אימיגראַנטען לויט זייער קענטשאַפט פון העברעאיש — 217
פאַרטיילונג פון אימיגראַנטען אין שטאָדט און דאָרף — 218
אימיגראַנטען מיט הסתדרות־סערטיפיקאַטען — 218
טוריסטען־באַוועגונג — 219
אימפּאָרט און עקספּאָרט — 219
ווערטה פון אידישע אינדוסטריען אין ארץ־ישראל — 221
בוי־באַוועגונג — 221
ווערטה פון אידישע ווירטשאַפטען אין די קאָלאָניעס — 222
אײַזענבאַן־ליניען — 222
ארץ־ישראל׳ער שולעס — 223

די ארבייטער־באַוועגונג אין ארץ־ישראל:

הסתדרות הכללית — 225
הסתדרות לויט פּראָפעסיעס — 226
אָרגאַניזירטע אידישע אַרבייטער לויט פּלעצער — 226
אַנשטאַלטען פון הסתדרות — 226
קאָאָפּעראַטיווען פון הסתדרות — 227
די קבוצה און מושב־עובדים — 228
אַגריקולטורעלע אַרבייטער־ווירטשאַפטען — 230
לאַנדווירטשאַפטליכע לוין־אַרבייטער — 232
אַרבייטסלאָזיגקייט — 233
סטרייק־באַוועגונג — 234
אַרבייטער־אימיגראַציע — 235
די פאַכען פון די אַרבייטער אין חוץ־לארץ און אין ארץ־ישראל — 236

ארבייטס־צייט — 237
פאליטישע גרופירונגען — 238
בילדונג פון דער ארץ־ישראל ארבייטערשאפט — 239
המשביר — 240
הכנסות פון פאלעסטינא ארבייטער־פאנד — 241
אינוועסטירונגען פון פאלעסטינא ארבייטער־פאנד — 242
ארבייטער־באנק — 243
סולל־בונה — 244
קולטורעלע און געזעלאפטליכע ארגאניזאציעס — 245
פאליטישע פארטייען אין ארץ־ישראל — 245
ארץ־ישראל פרעסע — 247
פארלאגען און ביבליאטעקען — 249
האנדעלס אנשטאלטען — 249
פאבריקען און אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען — 250
פאליטישע און געזעלשאפטליכע אנשטאלטען — 252
ארץ־ישראל'דיגע ציוניסטישע עקזעקוטיווע — 256
הדסה — 258
קופת חולים — 258
שפיטאלען — 258
קאלאניעס און דערפער — 259
טייכען און אזיעראס — 269
טהאלען — 270
בערג — 271
בוכטעס — 272
היסטארישע פלעצער — 272
פועלי־ציון לאנד־פארטייען — 273
דער איצטיגער מצב פון דער פועלי־ציון פארטיי — פון י. העמלין — 287
דער אידיש־נאציאנאלער ארבייטער־פארבאנד — פון סיגאל — 291
ציון־אפיעל — פון דר. גיטלין — 295
אידישע ארגאניזאציעס אין אמעריקא — 296
אידישע פעריאדישע אויסגאבען אין אמעריקא — 300
סאציאליסטישע פארטייען — 304
אלוועלטליכער פועלי־ציון פארבאנד — 307

היסטארישע און ביאגראפישע דאטען:

אלגעמיינע — 310
פון דער אידישער געשיכטע — 313
פון דער אידיש־אמעריקאנישער געשיכטע — 317
פון דער סאציאליסטישער און ארבייטער־באוועגונג — 319

די וועלט און די מענשען:

די באפעלקערונג פון דער וועלט — 353
די באפעלקערונג לויט ראסען — 354
די שפראכען פון דער וועלט — 355
די באפעלקערונג לויט רעליגיעס — 356
לענדער, מלוכות און הויפטשטעדט — 357
שטעדט מיט א באפעלקערונג פון 200,000 און מעהר — 372
דירעקטארי — 375

JANUARY—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24/31	25	26	27	28	29

FEBRUARY—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28					

MARCH—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30	31		

APRIL—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24	25	26	27	28	29	30

MAY—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
1	2	3	4	5	6	7
8	9	10	11	12	13	14
15	16	17	18	19	20	21
22	23	24	25	26	27	28
29	30	31				

JUNE—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
			1	2	3	4
5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18
19	20	21	22	23	24	25
26	27	28	29	30		

JULY—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
					1	2
3	4	5	6	7	8	9
10	11	12	13	14	15	16
17	18	19	20	21	22	23
24/31	25	26	27	28	29	30

AUGUST—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
	1	2	3	4	5	6
7	8	9	10	11	12	13
14	15	16	17	18	19	20
21	22	23	24	25	26	27
28	29	30	31			

SEPTEMBER—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	

OCTOBER—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
						1
2	3	4	5	6	7	8
9	10	11	12	13	14	15
16	17	18	19	20	21	22
23/30	24/31	25	26	27	28	29

NOVEMBER—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
		1	2	3	4	5
6	7	8	9	10	11	12
13	14	15	16	17	18	19
20	21	22	23	24	25	26
27	28	29	30			

DECEMBER—1927

SUN	MON	TUE	WED	THU	FRI	SAT
				1	2	3
4	5	6	7	8	9	10
11	12	13	14	15	16	17
18	19	20	21	22	23	24
25	26	27	28	29	30	31

אידישע יום טובים:

פורים — דעם 18טען מערץ.
פסח — אפריל 17 ביז 24.
שבועות 6טער און 7טער יוני.
ראש־השנה — סעפטעמבער 27 און 28.

יום כפור — דעם 6טען אָקטאָבער.
סכות — דעם 11טען אָקטאָבער ביז דעם 19טען אָקטאָבער.
חנוכה — דעצעמבער 19 ביז 26.

פאָרוואָרט

דער „אידישער ארבייטער אַלמאַנאַך" איז געקומען צו דערפילען א נויטיגע באדערפניש אין אונזער געזעלשאפטליכען לעבען. עס פיהלט זיך שוין לאנג די נויטיגקייט פון א יאָהר־בוך, וואָס זאָל מיט דער נויטיגער גלייכגעוויכט ארומנעמען אַלע פאזען פון דעם אידישען ארבייטער־לעבען און אַלע צווייגען פון אונזער קולטור. מיר האָבען זיך באמיהט צו געבען אַלזייטיגע און פולע אינפאָרמאציע פון דער אַלוועלטליכער סאָציאַליסטישער און ארבייטער־באוועגונג, פון דעם אידישען לעבען אין אַלע לענדער, פון דער היגער ארבייטער־באוועגונג און פון אונזערע געזעלשאפטליך־קולטורעלע אינסטיטוציעס. אונזער אַלמאַנאַך איז באזונדערס רייך אין סטאַטיסטישע מאַטעריאַלען און אין ברייטער אינפאָרמאציע וועגען די פארצווייגטע און אייגענאַרטיגע ארבייטער־אינסטיטוציעס אין ארץ ישראל.

אויסער דעם רייכען אינפאָרמאטיווען טייל, אנטהאַלט דער „אידישער ארבייטער אַלמאַנאַך" באַלעהרענדע באַלייכטונגען און אָפּשאַצונגען איבער די וויכטיגסטע ארבייטער־פּראָבלעמען, געזעלשאַפטליכע און קולטורעלע אינסטיטוציעס.

עס וועט ניט זיין קיין זינד געגען דער באשיידענהייט, ווען מיר וועלען זאָגען, אז דער „אידישער ארבייטער אַלמאַנאַך" איז א וויכטיגער בייטראג צו דער אידישער ארבייטער־ליטעראַטור און איז א רייכער קוואַל פון אינפארמאציע, באַלייכטונג און אויפקלעהרונג.

מיר זיינען דעריבער זיכער, אז ער וועט ווארים און מיט גרויס אינטערעס אויפגענומען ווערען פון די אידישע פאָלקס־מאַסען, פארשפרייט און געלעזען ווערען פון גרויסע שיכטען, און דורך דעם העלפען אונז נאָך אינהאַלטרייכער און שעהנער מאכען די קומענדיגע אויסגאַבען פון דעם „אידישען ארבייטער אַלמאַנאַך", וועלכער וועט פון איצט אָן ווערען א פערמאַנענטע, יעהרליכע אינסטיטוציע פון דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער וועלט.

צענטראַל קאָמיטעט
פון דער אידישער סאָציאַליסטישער
אַרבייטער פּאַרטיי „פּועלי ציון".

צו דער געשיכטע פון פועלי־ציוניסטישען געדאַנק

פון יצחק זאר

דער פועלי־ציוניזם איז די אידעאָלאָגישע פאַרבינדונג פון דעם סאָציאַליזם אַלס אידעאַל פון אַל־מענשליכער סאָציאַל־עקאָנאָמישער באַפרייאונג און דעם ציוניזם אַלס אידעאַל פון דער פּאָליטיש־טעריטאָריאַלער ווידערגעבורט פון אידישען פאָלק. ער האָט זיין פּאָליטישען פּנים אין דער פּראָגראַם און טעטיגקייט פון דער אָרגאַניזאַציע, וועלכע טראָגט דעם אייגענטליכען נאָמען „פּועלי־ציון" שוין איבער 25 יאָהר. אָבער די געשיכטע פון דעם פועלי־ציוניסטישען געדאַנק ענט־האַלט א רייהע פון שטופּען און אויסדרוקס־פאָרמען, וועלכע גרייכען א סך טי־פער אין דער פאַרגאַנגענהייט, ווי א פערטעל יאָהרהונדערט און א סך ברייטער ווי די אָרגאַניזאַציע, וועלכע טראָגט דעם אייגענטליכען נאָמען.

די געשיכטע פון דער פועלי־ציוניסטישער פּ אַ ר ט י י מוז זיך אָנ־הויבען מיט'ן יאָהר 1906, ווען זי איז אָפיציעל געגרינדעט געוואָרען אין פּאָל־טאַווא, רוסלאַנד, און אַלץ, וואָס איז געשעהן ביז יענעם היסטאָרישען דאַ־טום געהערט צו דער פאָרגעשיכטע פון דער פּאַרטיי.

די געשיכטע פון דער פּועלי־ציוניסטישער ב אַ וו ע ג ו נ ג מוז זיך אָנהויבען פון יענעם יאָהר און מיט יענע גרופּען, ווען און וועלכע האָבען צוערשט זיך פאַרבונדען מיט א באַשטימטען פּראָגראַם אין די אינטערעסען פון ציוניזם און סאָציאַליזם, — אין וועלכער פאָרם און אונטער וועלכען נאָמען דאָס זאָל ניט האָבען געשעהן. דעם אָנפאַנג פון דער באַוועגונג וואָלט מען געדאַרפט זוכען א סך פריהער ווי אין דער הערצל תקופה פון ציוניזם, — וואַרשיינליך שוין אין די 80־ער יאָהרען, ווען עס זיינען ענטשטאַנען סטודענטישע גרופּען פון חובבי־ציון אין די רייהען פון די קרייזען, וואו דער סאָציאַליזם האָט געוואָר־נען א געוויסען איינפלוס.

זיכער איז אָבער, אַז די געשיכטע פון דער פועלי־ציוניסטישער א י ד ע ל אָ־ג י ע הויבט זיך אָן נאָך פריהער ווי די פּאַרטיי אָדער די באַוועגונג. זי פאַלט צוזאַמען מיט דער תקופה, ווען דער סאָציאַליסטישער געדאַנק — אָדער קאָ־מוניסטישער, ווי ער האָט דאַן אויך געהייסען — האָט גענומען פאַרכאַפּען איינ־צעלנע אידישע מוחות.

דער ערשטער, וויכטיגסטער און גרעסטער, איז משה העס, וועלכער ווערט מיט רעכט געהאַלטען פאַר דעם ערשטען טעאָרעטיקער פון ציוניזם, אין דעם זין, וואָס ער האָט פאַרבונדען דעם ציוניזם מיט זיין אויפפאַסונג פון דער מענש־ליכער ענטוויקלונג בכלל. זיין ציוניזם איז א ק אָ ס מ אָ פּ אָ ל י ט י ש ע ר. ער זעהט אין דעם אידישען פאָלק דעם אורקוואַל פון דער מאָראַלישער און רע־ליגיעזער ענטוויקלונג פון אַלע פעלקער און ארץ ישראל איז ביי איהם דאָס לאַנד, וואָס וועט באַנייען דעם אידישען גייסט און טרייבען פאָרווערטס די

גאַנצע מענשהײט. אין יענע צײטען, בײ דער װיגעלע פון דער סאָציאַליסטישער באַװעגונג, איז קאָסמאָפּאָליטיזם געװען אַ זעלבסטפאַרשטענדליכער אידעאַל, װען דער פּאַרקעמפער פון אַ פאָלקס רעכט האָט געדאַרפט זיך און אַנדערע איבער־ציײגען, אַז ניט נאָר איז מותר און נוצליך פאַר דער מענשהײט, אַז דאָס באַ־טרעפענדע פאָלק זאָל זײן פרײ, נאָר אַז דאָס פאָלק האָט אַ באַשטימטע מיסיע אין דער װעלט דורכצופיהרען. אין דער ריכטונג האָט מאַדזיני געפיהרט זײן פּראָפּאַגאַנדא פאַר דער באַפרײאונג פון איטאַליען. העס איז געגאַנגען אַ ביסעל װײטער און געזוכט צו דערװײזען, אַז אָהן ציוניזם איז כלל ניט מעגליך קײן פּראָגרעס פאַר דער גאַנצער װעלט. ער איז געװען מיט דער מײנונג, אַז אַלע פרײהײטען, אײנגעשלאָסען די פּרינציפּען פון דער פראַנצױזישער רעװאָלוציע, האָבען זײער ערשטען מקור אין אידענטום.

העס איז געװען אַ סאָציאַליסט, און סאָציאַליזם פאַר איהם האָט געמײנט דער גאַנצער סכום פון פרײהײטען און גליק, װאָס מען קען נאָר פאַרלאַנגען פון דער מענשהײט און אַזױ װי ער האָט אין ציוניזם געזעהן דעם מקור פון דער װעלט־קולטור אין עטישען זין, קומט אױס, אַז דער ציוניזם איז בײ איהם דער מקור און פונדאַמענט פון סאָציאַליזם.

אַזױ װײט אָדער אַזױ הױך איז קײנער ניט געגאַנגען, ניט פאַר איהם און ניט נאָך איהם. ער שטעהט גאַנץ אַלײן אין דעם פאַרנעהם פון זײן ציוניזם אַלס גרונט און פאַקטאָר פון װעלט־קולטור אָדער סאָציאַליזם. אַלע טעאָריעס נאָך איהם האָבען זיך געדרעהט אַרום האַרמאָניזירען סאָציאַליזם מיט ציוניזם און אַרום דעם ציוניזם אַלס נױטװענדיגקײט אָדער לאָגישער פועל־יוצא פון סאָציאַליזם צוגעפּאַסט צו אידען.

אין קורצען הײסט עס דעריבער, אַז די געשיכטע פון ס אָ צ י אַ ל י ס ט י ־ ש ע ן ציוניזם האָט איהרע װאָרצלען אין דעם צ י ו נ י ס ט י ש ע ן סאָציאַליזם פון מאָזעס העס. אױסער דעם אונטערשײדען זיך זײנע נאָכפאָלגער אױף דעם געביט פון פועלי־ציוניזם מיט דעם, װאָס זײער פילאָזאָפיע איז מעהר אָדער װײניגער געפאַרבט מאַטעריאַליסטיש און זײער סאָציאָלאָגיע מעהר אָדער װײ־ניגער מאַרקסיסטיש. העס אָבער, װעלכער איז געװען עלטער פאַר מאַרקס׳ן אין יאָהרען, האָט אױך געהאַט אַ גאַנץ אַנדער אױפפאַסונג פון דער װעלט און דער געשיכטע. ער איז געװען אַ ג ע ג נ ע ר פון מאַטעריאַליזם אַלס פילאָזאָפיע און שטאַרק געהאַלטען פון עטיק און פון ג אָ ט ה י י ט — אין דער העכערער מעטאַ־פיזישער פאָרם, זײענדיג אין דערזעלבער צײט אַ געגנער פון רעליגיעזען אבערגלױבען.

מעגליך, אַז אין דעם דאָזיגען אונטערשײד אין דער פילאָזאָפישער און סאָציאָלאָגישער גרונטלאַגע צװישען העס און מאַרקס ליגט די ערקלערונג, פאַר־װאָס העס איז געבליבען אָהן װירקונג אױף דער ענטשטעהונג און אױסבילדונג פון דער פועלי־ציוניסטישער באַװעגונג, װעלכע איז געקנאָטען און געװױקט אין דער פילאָזאָפיע פון מאַטעריאַליזם און מאַרקסיסטישער סאָציאָלאָגיע אפילו בײ יענע, װעלכע, װי דער שרײבער, למשל, האָבען קײנמאָל ניט אָנגענומען דעם מאַרקסיזם אַלס גרונט־ריכטונג. און אַזױ איז אַ גלענצענדער אָנפאַנג אין די יאָהרען 1862 און 1864 אַװעק אָהן דעם געהעריגען אײנפלוס. די ערשײנונג

אויף דער וועלט־אַרענא פון דאַרווינ'ען און מאַרקס'ן האָט פאַרצויגען דעם פאַר־האַנג — פאַר אַ לאַנגע ווײַלע — איבער אַלע דיינקער פון דער פאַר־פעריאָדע.

לאָמיר אָבער אויך ניט פאַרגעסען, אַז עס האָט גענומען אַ שעהן בינטעל יאָהרען ביז עס איז אויסגעוואַקסען אַ סאָציאַליסטישע באַוועגונג פון באַדיי־טונג אויף די יסודות פון מאַרקסיזם — אָדער אירגענד וועלכע יסודות. הגם מאַרקס האָט געשריבען דעם קאָמוניסטישען מאַניפעסט און דעם אינאַוגוראַל־אַדרעס פון ערשטען סאָציאַליסטישען אינטערנאַציאָנאַל, קען מען ריידען וועגען אַ סאָציאַליסטישער באַוועגונג ערשט אָנפאַנג די אַכציגער יאָהרען, אַ באַוועגונג וואָס האָט אין 1889 געגרינדעט דעם צווייטען אינטערנאַציאָנאַל און געלייגט דעם פונדאַמענט פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג ווי אונזער דור קען זי.

דער ציוניזם פון די 60־ער יאָהרען דורך דער חיבת ציון עפּאָכע ביז הערצל'ן האָט זיך אָפּגעשפּילט אויף דער אַרענא פון אייראָפּעאישען ליבעראַליזם און סאָ־ציאַליזם. עס האָט זיך געמוזט עפענען דער האָריזאָנט בכלל איידער איינצעלנע אידען האָבען געקענט נעהמען טראַכטען וועגען זייער באַפרייאונג. עס האָבען געמוזט באַפרייט ווערען איינצעלנע אידישע קבוצים איידער דאָס גרויסע רוסי־שע אידענטום זאָל אָנהויבען דענקען פון זיין באַפרייאונג און די לאַגע אין רוס־לאַנד, וועלכע האָט זיך פאַר אידען פאַרערגערט האָט געדאַרפט צוזאַמענפאַלען מיט די אָנגעגרייטע, אַזוי צו זאָגען, אידעאָלאָגישע ריכטונגען, אַז דער ערוואַכטער גייסט זאָל זיך קענען אַ קירעווע טאָן אין דער ריכטונג פון ליבעראַליזם און סאָ־ציאַליזם.

און דערפון נעהמט זיך די השכלה־באַוועגונג, דאַן די חיבת ציון באַוועגונג און דאַן אָדער צו דערזעלבער צייט די סאָציאַליסטישע באַוועגונג ביי די אידען. אָט פאַרוואָס מאָזעס העס, ווי קאַרל מאַרקס זיינען געבליבען אָפּגעטיילט פאַר אַ געוויסער צייט פון די באַוועגונגען, וועלכע האָבען ערשט שפּעטער זיך ענט־וויקעלט און ארייגענומען די יסודות פון זייער אידעאָלאָגיע אין דער טעאָרע־טישער פּראָגראַם.

רוסלאַנד איז שפּעטער פון אַלע לענדער אַריינגעצויגען געוואָרען אין דעם שטראָם פון ליבעראַליזם — אין דעם ווייטסטען זין פון וואָרט. ערשט נאָך דעם קרימער קריג מיט זיינע ערשיטערונגען איז געקומען די אָפּשאַפונג פון לייב־אייגענטום און דאַן די ערוואַכונג אין דער געזעלשאַפט, וועלכע האָט געפיהרט אין די 70־ער יאָהרען צו דער באַוועגונג, וועלכע איז באַקאַנט אַלס נאַראָדאַ־אָדער זעמלע־וואָלטשעסקע. און אונטערשיידעט זיך פון די פריהערדיגע פאַרזו־כען מצד קלענערע גרופּען דורך איהר סאָציאַל־עקאָנאָמישען אינהאַלט — און סאָציאַליסטישער פאַרבונג. אויפקלערען און צוגרייטען דאָס פאָלק („געהן אין פאָלק") און טעראָריסטישער קאַמף נעגען איינצעלנע אונטערדריקער זיינען די צוויי הויפּט־סמנים פון דער באַוועגונג, וועלכע איז געווען דער אָנפאַנג און די פאָרגענגערין פון די שפּעטערדיגע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע און סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערע פאַרטייען.

אַזוי ווי אידען קענען אין בעסטען פאַל נאָכגעהן נאָך דער אויסערער וועלט, קען מען ניט ערוואַרטען קיין אידען רעוואָלוציאָנערען, אין אירגענד וועלכער פאָרם, סיידען ווי אין דער פּעריאָדע פון דער ערוואַכונג אין

רוסלאנד. און אידישע רעוואלוציאנערען ערשיינען אויף דער אידישער גאס אין דערזעלבער צייט, יחידים און דאן קלענערע קרייזלאך. די השכלה פון איין זייט און די רעוואלוציאנערע געדאנקען אויף דער רוסישער גאס — פון דער צווייטער האבען געקענט דא און דארט פיהרען צו דער אויסבילדונג פון א אידישען רעוואלוציאנער.

דער דאזיגער רעוואלוציאנער האט געשטעקט מיט זיין נשמה אין אי־דענטום און ער האט געזוכט צו אגיטירען זיינע נייע אידעען צווישען איהם עהנליכע עלעמענטען. מיר האבען אויף אזא אופן צוויי טיפען. דער וואס האט געקראגען ערציהונג אין דער אוניווערזיטעט — אונטער דעם אידיש־ליבעראלען רעזשים פון אלעקסאנדער דעם צווייטען, פון 1856 ביז 1881, דאס איז דער טיפ פון אסימילירטען אידישען רעוואלוציאנער. דער צווייטער איז געקומען פון דער ישיבה און השכלה און הגם קאסמאפאליטיש אין אידעאל, איז ער דאך געווען נאציאנאל אין נשמה און דענקונגס־ארט.

דער העברעאישער סאציאליזם.

אונז אינטערעסירט ניט דא דער ערשטער טיפ, וועלכער ליגט מחוץ למחנה און איז אידיש בלויז אין ראסען־זין. אונז אינטערעסירט די אידעאלאגישע ענטוויקלונג פון דעם אידישען רעוואלוציאנער, וועלכער האט געארבייט צווישען אידען, און דא שטויסען מיר זיך אן אויף דעם העברעאישען סאציאליזם אלס דעם סאמע אנפאנג פון א אידישער סאציאליסטישער באוועגונג, וועלכע האט פון זיך געגעהרט סיי דעם „בונד“ און סיי דעם פועלי־ציוניזם.

עס איז געווען נאטירליך, אז דער רעוואלוציאנער וואס וויל גרייכען די אידישע אינטעליגענץ, כדי ערשט דורך איהר צו ווירקען אויף דעם המון, זאל שרייבען העברעאיש. רוסיש האבען געקענט יחידי־סגולה און אידיש איז נאך געווען דער „זשארגאן“, אויף וועלכען קיין אינטעליגענטער מענש האט גאר ניט געטראכט, אז מען קען זיך אויסדריקען ווי געהעריג. די ערשטע אידישע רעוואלוציאנערען האבען זיך ערצויגען אויף דער השכלה־ליטעראטור, ווידער־אמאל אין העברעאיש — און דערפאר זיינען די סטאטוטען פון ערשטען אידישען סאציאליסטישען פאראיין, וואס איז געגרינדעט געווארען פון רוסישע עמי־גראנטען, אין לאנדאן, אין יאהר 1876, געווען אין העברעאיש און דער ערש־טער אידישער סאציאליסטישער זשורנאל איז אויך געווען אין העברעאיש, דער „אמת“.

דעם סאציאליזם האט מען דאן אויפגעפאסט קאסמאפאליטיש און אין די יסודות פון דעם דערמאנטען פאראיין ווערט אוועקגעלייגט אזא דרייפאכער פרינציפ: „אזוי לאנג עס וועט זיין פריוואט אייגענטום, וועט ניט אויפהערען דער עקאנאמישער עלענד; אזוי לאנג די מענשען וועלען זיין געטיילט אין פעלקער און משפחות („כל אשר יחלקו האנשים לגוים ומשפחות לא תסוף האיבה מביניהם) וועט זיין שנאה צווישען זיי און אזוי לאנג עס וועלען הערשען די גייסטליכע איבער'ן פאלק וועט זיין רעליגיאנס־האס“. איהר זעהט, אז די עקזיסטענץ פון פעלקער און ראסען ווערט באטראכט אלס א צרה גלייך ווי פריוואט אייגענטום און קלעריקאליזם.

די אידישע באפרייאונג ווערט געזוכט אין דער אלגעמיינער באפרייאונג: „ווייל מיר אידען זיינען א טייל פון דער מענשהייט, קענען מיר געהאלפען ווערען נאר דורך דער ערלייזונג פון דער גאנצער מענשהייט", — ווערט געזאגט אין דער פרינציפען־ערקלערונג פון יענער „אגודת הסציאליסתים העברים בלונדון".

און דאך איז דער טעארעטיקער און גרינדער פון דער ערשטער אידישער סאציאליסטישער ארגאניזאציע, אהרן שמואל ליבערמאן, א נאציאנאלער איד מיט א שטארקער בענקשאפט נאך אידישער זעלבסטשטענדיגקייט. ער איז געווען געגען אפהאלטען א זיצונג פון דעם פאראיין, וועלכע איז גראד אויסגעפאלען תשעה באב און ער האט עס מאטיווירט (איך ציטיר לויט ש. ל. ציטראנ'ס „דריי ליטעראַרישע דורות", 2טער באנד, ז. 21): „ביים איצטיגען טאג — האט ליבערמאן געזאגט — האט תשעה־באב פאר אונז, אידישע סאציאליסטען, דיזעלבע באדייטונג וואס פאר אלע אנדערע אידען. כל זמן עס איז נאך ניט ענטשטאנען די סאציאלע רעוואלוציע, האט די פאליטישע אומאפהענגיגקייט א גרויסען ווערט פאר יעדען פאלק. דער טאג פון תשעה־באב דערמאנט אונז, אז די אידען האבען פארלארען זייער פאליטישע אומאפהענגיגקייט, און אלענפאלס דארף אונזער פארבאנד האלטען די דאזיגע געשעהעניש אויף אזוי פיל וויכטיג, אז עס איז כדאי אפצולייגען צוליב איהם די זיצונג אויף אן אנדער טאג".

ליבערמאן טרויערט אויף דעם פארלוסט פון אונזער זעלבסטשטענדיגקייט און, ניט קוקענדיג אויף זיין סאציאליסטישען קאסמאפאליטיזם, האט פאר איהם די פאליטישע זעלבסטשטענדיגקייט פון יעדען פאלק „א גרויסען ווערט", — „כל זמן עס איז ניט ענטשטאנען די סאציאלע רעוואלוציע". ווי עהנליך דאס איז צו דער אויפפאסונג פון ציוניזם אלס נויטווענדיגקייט ביז דער סאציאלער רעוואלוציע, וועלכע איז געווען זעהר פארשפרייט אין די ערשטע יאהרען פון פועלי־ציוניזם אלס באוועגונג און פארטיי. מען קען זיך משער זיין, ווי ליבערמאן וואלט געהאנדעלט, ווען ציוניזם האט א שטיקעל פנים אין זיין צייט.

די טראגעדיע פון די ערשטע אידישע סאציאליסטען איז געווען דער קאסמאפאליטישער טשאד פון דעם אל־מענשליכען אידעאל. ביי זיי איז געווען ענטוועדער סאציאליזם אדער נאציאנאליזם, און ווען עס איז געקומען די פאגראם־כוואליע און די אנטיסעמיטישע פאליטיק פון די נאראדאוואלצעס, האבען זיך פילע אידישע רעוואלוציאנערען אפגעטרייסעלט פון סאציאליזם. די מייסטע אידישע רעוואלוציאנערען פון יענער תקופה זיינען אוועק פון שלאכטפעלד, ווער קיין ארץ ישראל, ווער קיין אמעריקע מיט דעם „עם־עולם" און ווער אין דער חיבת־ציון באוועגונג. ציטראן דערציילט, אז אפילו אקסעלראד, דער באריהמטער סאציאל־דעמאקראט, איז אונטער דעם שרעקליכען איינדרוק פון די פאגראמען און דער פאליטיק פון די נאראדאוואלצעס, געווארען געשטימט ציוניסטיש און געוואלט געהן נאך ארץ ישראל, צוזאמען מיט אראנסאנ'ען, גורעוויטש'ן און אנדערע. אבער דער פראנצויזישער געאגראף רעקליו — זיי זיינען אלע געווען דאן אין דער שווייץ — האט זיי אפגערעדט, ווייל דאס לאנד איז וויסט און חרוב און עס וועט זיין פאר זיי שווער זיך דארט איינצוארדענען. די נאראדנאוואלצעס, וועלכע האבען איינגעזעהן, אז מיט אויפקלערען דאס פאלק וועלען זיי

ווייט ניט אוועקגעהן אין זייער פּאָליטישער ארבייט; אז די פּויערים פארשטעהען אפילו ניט, וואָס מען זאָגט זיי, זיינען געפאַלען אויף דעם געדאנק אויפצוהעצען דעם המון און האָבען גענומען דערצעהלען די פּויערים מעשיות וועגען דער גוטסקייט פון צאר און די בייזע כונות פון די פּריצים און די רייכע, וועלכע לאָזען ניט דעם צאר באגליקען זיינע פּויערים. אויף דעם אופן האָבען זיי גע־וואָלט ארויסרופען אונרוהען, וועלכע זיי האָבען געהאָפט זיי וועלען שפּעטער קענען קאָנטראָלירען פאר די צוועקען פון דער פּאָליטישער און סאָציאַלער רעוואָלו־ציע. די שנאה געגען אידען איז בכן אויך געווען א „גוטער" העץ־מיטעל, — א מיטעל, וועלכער האָט אָבער געווירקט פּונקט להיפוך: האָט נאָך מעהר פארטעמפּט די מוחות פון די פּויערים; האָט צוריקגעשטויסען די אידען פון דער רעוואָלוציאָנערער באוועגונג און האָט פארשטאַרקט די רוסישע רע־אַקציע. עס איז געקומען אַלעקסאַנדער דער דריטער, און עס האָט זיך אָנגע־הויבען א תקופה פון פינסטערען ווילקיר אין רוסלאַנד בכלל און בנוגע די אידען בפרט. די „נאַראָדנאַיא וואָליא" איז פארניכטעט געוואָרען. איהר לעצטער גסיסה־אויסברוך איז געווען דער אומגעלונגענער אַטענטאַט אויף אַלעק־סאַנדער דעם דריטען, אין 1887, און זי איז אראָפּ פון דער סצענע.

די סאָציאַליסטיש־רעוואָלוציאָנערע און סאָציאַל־דעמאָקראַטישע באַוועגונגען

ערשט אין די 90־ער יאָהרען, נאָך דעם שרעקליכען הונגער, וועלכער האָט פארכאַפּט א צוואַנציג גובערניעס און געבראכט מיט זיך אן עפּידעמיע פון כאָ־לערא און אויסברוכען פון די ווילדע און הונגעריגע פּויערים דאָ און דאָרט, הויבט זיך ווידער אָן באוועגען אין רוסלאַנד. די יוגענט האָט זיך ווידער גע־לאָזען אין פאָלק, — צו העלפען די הונגערענדע און קראַנקע און שוין פאר איין וועג פּראָפּאַגאַנדירען דעמאָקראַטיע און סאָציאַליזם. ביסלעכווייז, דאָ און דאָרט ערשיינען גרופּען פון סאָציאַליסטען רעוואָלוציאָנערען און סאָציאַל־דע־מאָקראַטען און די רעוואָלוציאָנערע באוועגונג הויבט זיך אָן פון דאָס ניי, אָבער שוין אין ברייטען מאסשטאב. דאָס זיינען געווען אַלץ איינצעלנע גרופּען, צווישען זיך ניט פארבונדענע. די רוסישע שטרעקעס זיינען גרויס, און דער פּאָליציי־רעזשים איז אונטער ניקאָלאַי׳ען ניט געוואָרען בעסער, און עס זיינען דעריבער ספּאָנטאַן ענטשטאַנען גרופּען דאָ און דאָרט. אין סאראַטאָוו גרינדעט זיך אין 1893 די „פּאַרטיא נאַראָדנאָוואַ פּראַוואַ" — די פּאַרטיי פון פאָלקס־רעכט. אין קיעוו ענטשטעהט, אין 1896, דער „סאָיוז סאָציאַליסטאָוו־רעוואָ־לוציאָנעראָוו" — דער פארבאַנד סאָציאַליסטען רעוואָלוציאָנערען. אין פּע־טערבורג גרינדעט זיך, אין 1897, אן אָרגאַניזאַציע סאָציאַליסטען רעוואָלוציאָ־נערען און דאָסזעלבע, אין זעלבען יאָהר, אין מינסק, וועלכע אונטער דער ליי־טונג פון אפרים האַלפּערין און דער מיטווירקונג פון גערשוני׳ן, פארשפּרייט זיך באלד אין פילע אנדערע פּלעצער פון אידישען תחום. די רוסלענדישע פּאַרטיי סאָציאַליסטען רעוואָלוציאָנערען, וואָס נעהמט ארום אַלע גרופּען, ווערט פאר־מירט ערשט אין 1902.

די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע באוועגונג, וועלכע איז ארויסגעוואַקסען פון

דעמזועלבען אַלגעמיינעם זעמלעוואָלטשעסקען וואָרצעל, איז געגאַנגען אָנפאַנגס לאַנגזאַמער, אָבער אין די 90־ער יאָהרען שוין פיל שנעלער ווי די סאָצ.־רעוואָלוציאָנערען. פּלעכאַנאָוו, דער רעדאַקטאָר פון „זעמליא אי וואָליא", איז אוועק פון דער באַוועגונג, וועלכע האָט זיך גענומען רופען „נאַראָדנאַיא וואָליא" און צוזאַמען מיט ל. דייטש'ן, סטעפּאַנאָוויטש'ן און וו. זאַסוליטש געגרינדעט אַ גרופּע „טשיאָרני פּערעדעל". אין יאָהר 1883 גרינדען פּלעכאַנאָוו, דייטש, זאַסוליטש, איגנאַטאָוו און פּ. אַקסעלראָד, „אָסוואָבאָזשדעניע טרודאַ" אין אויסלאַנד, וועלכע רעכענט זיך פאַר דער מוטער פון דער רוסישער סאָצ. דעמאָקראַטיע, אָבער ערשט אין 1898 קומט פאָר דער ערשטער צוזאַמענפאָהר, אין מינסק.

צוזאַמען מיט דער באַנייאונג און אויסברייטונג פון דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין רוסלאַנד בכלל, הויבט זיך אָן די רעוואָלוציאָנערע באַוועגונג אויך אויף דער אידישער גאַס. עס איז שוין דאָ אַ גרעסערע אידישע וועלט־ליכע אינטעליגענץ. עס זיינען שוין דאָ מעהר אידישע אַרבייטער און דער ציוניזם איז שוין מעהר אַריינגעדרונגען אין דעם המון. די מאַסע הויבט אָן דערוואַכען, און איהרע פיהרער זוכען צו הויבען איהר קולטורעלען און גייסטיגען מצב אַלס פאַרבאַרייטונג צו דער סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדאַ אָדער פּאַראַלעל מיט איהר.

סיי צווישען די פיהרער און סיי צווישען די מיטגלידער פון די ערשטע סאָציאַליסטישע אויפקלערונגס קרייזלעך זיינען געווען ציוניסטען, אָדער חובבי־ציון, ווי זיי האָבען זיך דאַן גערופען. דער קאָסמאָפּאָליטיזם איז שוין ניט געווען דער דאָמינירענדער שטריך פון סאָציאַליזם. זינט דער גרינדונג פון צווייטען אינטערנאַציאָנאַל, אין 1889, וואו עס האָבען זיך פאַראייניגט פּאַרטייען און ניט סתם מיטגלידער פון פאַרשידענע פעלקער, ווי עס איז געווען דער פאַל מיט דעם ערשטען אינטערנאַציאָנאַל, אין 1864, האָט זיך שוין גענומען אויסווייזען אַלס גאַנץ מעגליך צו פאַרבינדען די אַל־מענשליכע פאַראייניגונג מיט דער פריי־הייט פון יעדען איינצעלנעם פאָלק. דער סאָציאַליזם האָט גענומען ווערען אינטערנאַציאָנאַל, עס הייסט אַ צווישען־פעלקערליכע פאַרברידערונג און ניט אַנטי־נאַציאָנאַל ווי פריהער. די נאַציאָנאַלע פראַגע האָט אין די 90־ער יאָהרען גענומען שפּילען אַ וויכטיגע ראָלע אין דער עסטרייך־אונגאַרישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, וועלכע האָט געמוזט זוכען אַ וועג, ווי אַזוי פּראַקטיש־פּאָליטיש אָנצוהאַלטען דעם שלום צווישען די פאַרשידענע פעלקער פון דער מלוכה. אַזוי האָט ביסלעכווייז דער נאַציאָנאַלער פּרינציפּ זיך גענומען דורכ־שלאָגען אַ וועג אין די רייהען פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אומעטום, און דער ביזהעריגער שטער אויפ'ן וועג פון דער פּועלי־ציוניסטישער אידעאָ־לאָגיע און באַוועגונג האָט גענומען פאַרשווינדען. דער ציוניזם איז שוין אין דער טעאָריע ניט מעהר געווען דער היפוך פון סאָציאַליזם, ווי ער האָט עס געשיינט צו זיין פאַר די ערשטע חובבי־ציון פון איין זייט, און די אידישע סאָ־ציאַליסטען, פון דער אַנדערער זייט. און אין איינצעלנע פעלע, האָט שוין לייכט גע־קענט הויזען אין דער נשמה פון רעוואָלוציאָנער די ליבע צו ארץ ישראל מיט דער ליבע צו דער „מענשהייט".

די נײַנציגער יאָהרען זיינען דער פּעריאָד אין דער אידיש־רעוואָלוציאָנערער

תקופה, ווען סיי דער „בונד“ און סיי דער פּועלי־ציוניזם הויבט אָן קומען צום אויסדרוק. דער אנטי־נאַציאָנאַליזם איזביידען געשטאַנען אין וועג. און דער אנטי־נאַציאָנאַלער סאָציאַליזם האָט געקענט זיין דער אידעאַל בלויז פון איינ־צעלנע אידעאַליסטען, אָפּגעריסען פון פאָלק, אָהן קאָנטאַקט מיט דער מאַסע. קוים איז דער סאָציאַליזם געוואָרען אַ מאַסען־באַוועגונג ביי די אומות העולם איז דער נאַציאָנאַליזם געוואָרען כשר. און קוים איז מען געקומען אין באַצי־הונג מיט דעם אידישען המון, איז נאַציאָנאַליזם, סיי אין זיין גלות און סיי אין זיין ארץ ישראל פאָרם, געוואָרען מותר.

א. ליטוואַק, אין „רויטען פּנקס“, ערשטער באַנד, דערמאָנט ראובן אַמ־סטערדאַם און האַצקעל אוסישקין, צוויי וויכטיגע טוער אין ווילנע, וועלכע זיי־נען אַהין געקומען אין 1896 און וועלכע זיינען נאָך פון פריהער געווען חובבי־ציון. „זיין (אַמסטערדאַמ'ס) וועלט־אנשויאונג איז געווען אַ געמיש פון השכלה, חיבת־ציון און סאָציאַליזם, אַ געמיש, וואָס האָט זיך נאָך ניט אָפּגעשטאַנען, ניט סינטעזירט“. ליטוואַר דערצעהלט אויך, אין זיינע זכרונות, אַז „אויף די פאַרזאַמלונגען פון קאָמיטעט פאַר אויפקלערען די יוגענט און צוגרייטען אַגי־טאַטאָרען סאָציאַליסטען, פלעגען אַמאָל פאַרבלאָנדזשען אפילו יונגע חובבי־ציון“.

אין דעם זעלבען „פּנקס“ דערצעהלט אַן אַנדער בונדיסט, ב. מיכאַלעוויטש, װעגען אַ מערקווירדיגען רעפעראַט, וואָס דער פאַרשטאָרבענער סאָציאַל־דעמאָ־קראַטישער פיהרער מאַרטאָוו־צעדערבוים האָט געהאַלטען פאַר 40 אַגיטאַטאָ־רען אין ווילנע, אין 1895: „דער יעניגער אַרבייטער קלאַס, וועלכער איז צו־פרידען מיט'ן גורל פון אַ נידעריגסטען פאָלק, וועט אויך ניט אַרויסטרעטען געגען דעם גורל פון אַ נידעריגסטען קלאַס. דערפאַר מוז ביים אידישען אַר־בייטער געהן די נאַציאָנאַלע און קלאַסען־באַוועגונג האַנט אין האַנט“.

ווען דאָס זאָל ניט איבערגעגעבען ווערען פון אַ „בונדיסט“ און ווען די ווערטער וואָלט ניט געזאָגט דער מאַן, וועמען עס איז שפּעטער געוואָרען איינג אַפילו אין „בונד“, וואָלט איך זיי אָנגענומען אַלס אַ שטיק פון דעם פּועלי־ציוניסטישען געדאַנק, אַלס זיין אייגענטליכען יסוד. זיי דריקען אויס די שטימונג אויף דער אידישער גאַס נאָך פאַר דער ענטשטעהונג פון הערצל־ציוניזם און פאַר דער גרינדונג פון „בונד“. איך גלויב, אַז ווען די שפּעטערדיגע בונדיסטען וואָלטען ניט מורא געהאַט — ווי די היינטיגע יעווסעקען — אַז דער ציוניזם וועט אָפּציהען די רעוואָלוציאָנערע אידישע ענערגיע פון דער סאָציאַליסטישער אַרבייט אויפ'ן אָרט, אין רוסלאַנד, וואָלט דער פּועלי־ציוניזם געוואָרען די אידעאָלאָגיע פון אַלע אידישע סאָציאַליסטען. פאַרטייען און פראַקציעס זיינען אין רוסלאַנד — ווי אומעטום — ענטשטאַנען ניט בלויז אויפ'ן גרונט פון ענטגעגענגעזעצטע אינטערעסען, נאָר צוליב אָפט מינדערוויכ־טיגע מיינונגס־פאַרשידענהייטען אין דער טעאָריע אָדער אין דער טאַקטיק, כאָטש זיי זיינען געווען אידעאָלאָגיש פאַרבונדען אין די וויכטיגסטע עיקרים.

דער „בונד“ איז דעריבער, אין דער געשיכטע פון דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטי־שער אידישער אידעאָלאָגיע, אַ ניט־דערגאַנצטער אויסדרוק פון פּועלי־ציוניזם, אַן אָפּצווייגונג, וועלכע האָט געקעמפט געגען איינענעם מקור צוליב טעמים פון

שטימונג, טאַקטיק און מעטאָדע. פונקט ווי עס האָבען שפּעטער צווישען זיך געקעמפט די פאַרשידענע גרופּירונגען פון פּראָלעטאַרישען ציוניזם, כאָטש אַלע האָבען געהאַט אַלס אידעאַל די נאַציאָנאַלע ווידעראויפריכטונג און דעם סאָציאַליזם אַלס זייערע יסודות.

דער באָלשעוויזם און מענשעוויזם, למשל, וועלכע זיינען היינט צו טאָג די גרעסטע שונאים אין רוסלאַנד, זיינען דאָך צוויי ברידער, וועלכע האָבען זיך צוקריגט צוליב א קליינינקייט, הגם די דאָזיגע קליינינקייט איז געוואָרען די אורזאַכע פון קאָלאָסאַלע געשעהעניש און שרעקליכע ליידען פאַר מענשען־מאַסען. דער „בונד", וועמעס פּראָגראַם איז ניט מעהר ווי א קליינער טייל פון סאָציאַליזם, איז געבליבען שטעהן, ווערענד די אידיש־סאָציאַליסטישע ענטוויקלונג איז געגאַנגען ווייטער, אין דער טיף און אין דער ברייט.

פון די ביז איצט באַקאַנטע מאַגערע דאַטען איז צו זעהן, אַז דער ציוניזם האָט פאַרנומען א וויכטיגען פּלאַץ אין די דיסקוסיעס פון די אידישע סאָציאַ־ליסטען פון סאַמע אָנפאַנג אָן, און ווען מען דיסקוטירט, מוז דאָך זיין א צד, וועלכער פאַרטיידיגט איהם. אין די דאָזיגע דיסקוסיעס האָט זיך אויסגעאַר־בייט די נאַציאָנאַלע פּראָגראַם פון „בונד" און די סאָציאַליסטישע פּראָגראַם פון די חובבי־ציון. די פּאָליטיש אינדיפערענטע ציוניסטען האָבען באַקעמפט די „אומזיסטע" ענערגיע־פאַרשווענדונג פון די סאָציאַליסטען און די נאַציאָנאַל אינ־דיפערענטע סאָציאַליסטען האָבען באַקעמפט די „אָפּשוואַכונג" פון רעוואָלוציאָ־נערען גייסט דורך דעם ציוניזם, ביז עס האָט געמוזט ענטשטעהן אירגענד וועל־כע קאָמבינאַציע פון דיביידע עלעמענטען, — און אין פילע קעפּ, אין פילע פּלעצער, ניט צוזאַמענגערעדט און ניט פאַראייניגט, האָט זיך געפּלאָנטערט, גע־וואַקסען און ענטוויקעלט דער געדאַנקען־גאַנג, וועלכער האָט זיך שפּעטער אויס־געגאָסען אין די פאַרשידענע פּראָגראַמען פון פּראָלעטאַרישען ציוניזם.

די הערצל־תקופה און דער סאָציאַליסטישער נאַציאָנאַליזם

ווען הערצל האָט זיך באַוויזען אויפ'ן אידישען הימעל מיט זיין „יודענ־שטאַט", האָט דער ציוניזם געקראָגען אַן אַנדער פּנים און ארומגעכאַפּט ברייטע שיכטען פון פאָלק. דער ערשטער ציוניסטישער קאָנגרעס מיט דער באַ־וועלער פּראָגראַם איז פאָרגעקומען אין אויגוסט 1897 און אויף איהם זיינען גע־ווען פאַרטראָטען די פּיאָנערען פון דעם פּראָלעטאַרישען ציוניזם.

דר. נחמן סירקין, אין זיינע ערינערונגען (זעה געזאַמעלטע שריפטען, ערשטער באַנד, ז. 130־131), דערצעהלט, אַז:

„אויף דעם ערשטען ציוניסטען־קאָנגרעס אין 1897 אין באַזעל זיינען זיך צונויפגעקומען א גאַנץ היבשע צאָהל פון סאָציאַליסטען־נאַציאָנאַליסטען פון פאַר־שידענע אוניווערזיטעט פּלעצער און, געוויינליך, פון פאַרשידענע קאָלירען. איי־גענטליך האָבען זיך דיזע ראַדיקאַלען געדאַרפט צונויפקומען נאָך פריהער אויף א צוזאַמענפאָהר אָדער קאָנגרעס, וואָרים נאָך פאַר הערצל'ן האָט מען שוין גע־רעדט און דיסקוטירט וועגען א קאָנגרעס". און אויף אַן אַנדער שטעלע:

„עס זיינען געקומען ראַדיקאַלען פון בערלין. מאָנפּעליע, ציוריך, בערן און

די קליינע גאלערי (פון קאנגרעס) איז באשטאנען כמעט אינגאנצען פון אייגענע חברים פון די קאלאניעס, כאטש נעהם און ערקלער גלייך די סאציאלע רעוואלוציאן אין ציוניזם".

ערשט מיט א מאנאט שפעטער, אין סעפטעמבער 1897, קומט פאר די גרינדונג פון דעם „בונד".

יעדע סאציאלע באוועגונג, וועלכע נעהמט ארוםברייטערע שיכטען פון פאלק, מוז, ווי שוין געזאגט, באקומען א נאציאנאלען כאראקטער. און דאס זעלבע האט געמוזט פאסירען מיט'ן סאציאליזם. שוין צו דער באנייאונג פון דעם אינטערנאציאנאל, אין 1889, זיינען געווען גרויסע סאציאליסטישע ארגאניזאציעס און פארשידענע שטרעמונגען אין דער ארבייטערשאפט. די אינדוסטריע האט געמאכט ריזען־פארטשריט אין דער וועלט און עס איז אויסגעוואקסען א גרויסער פראלעטאריאט מיט א פארצווייגטער טרייד־יוניאן באוועגונג. עס האט שוין ניט געקענט געמאלט זיין א קאסמאפאליטישע אויפפאסונג פון סאציאליזם. נאך מעהר, די נאציאנאלע מינאריטעטען אין די אייראפעאישע לענדער, וועלכע האבען אויפגעהויבען דעם קאפ און גענומען פארלאנגען זייערע רעכט, האבען גענומען פארלאנגען פון אינטערנאציאנאל א תשובה אויף דער נאציאנאלער פראגע. און דער פערטער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער קאנגרעס, אין לאנדאן, פון 27טען יולי ביז'ן ערשטען אויגוסט, 1896, האט גענומען א שטעלונג צו דער פראגע און זי פארמולירט אין דער פאלגענדער רעזאלוציע:

„דער קאנגרעס ערקלערט, אז ער שטעלט זיך איין פאר דעם פולען זעלבסט־באשטימונגס רעכט פון אלע נאציעס און סימפאטיזירט מיט די ארבייטער פון יעדען לאנד, וועלכע ליידען אונטער דעם יאך פון מיליטערישען, נאציאנאלען אדער אירגענד וועלכען דעספאטיזם און פאדערט אויף די ארבייטער פון אלע לענדער אריינצוטרעטען אין די רייהען פון די קלאסענבאוואוסטע ארבייטער פון דער גאנצער וועלט, כדי געמיינזאם צו קעמפען פאר דער איבערווינדונג פון אינטערנאציאנאלען קאפיטאליזם און דורכצוזעצען די צילען פון דער אינטערנאציאנאלער סאציאל־דעמאקראטיע".

אין דעם דאמאלסט קלאסישען נאציאנאליטעטען־לאנד, עסטרייך־אונגארן, איז שוין מיט א יאהר שפעטער, אויפ'ן זעקסטען פארטיי־טאג פון דער עסטרייכישער סאציאל־דעמאקראטיע, אין וויען, 1897, געלייגט געווארען דער פונדאמענט פאר דעם אויפבוי פון דער סאציאליסטישער ארגאניזאציע אויף נאציאנאלע יסודות. דר. וויקטאר אדלער, אין זיין רעפעראט וועגען דער פראגע, שטעלט זיך אפ אויף דער ענדערונג בנוגע דעם נאציאנאליזם, וואס איז ענטשטאנען אין די סאציאליסטישע רייהען: אז דער סאציאליזם, וואס איז פריהער געווען א נ ט י־נאציאנאל, איז געווארען א י נ ט ע ר־נאציאנאל און אז „די נאציאנאלע זעלבסטשטענדיגקייט און אינטערנאציאנאלע געשלאסענהייט" זיינען די גרונט־פרינציפען פון אונזער ארגאניזאציע".

מיט א יאהר שפעטער, אין 1898, האט דער ערשטער צוזאמענפאהר פון דער רוסלענדישער סאציאל־דעמאקראטיע, אין מינסק, אנגענומען דעם פרינציפ פון נאציאנאלער זעלבסטבאשטימונג. די סאציאליסטען־רעוואלוציאנערען (און די פאלקס־סאציאליסטען) זיינען שוין פון פריהער געווען פאר דעם פרינציפ. זיי

זיינען געגאַנגען נאָך ווייטער ווי די סאָציאַל־דעמאָקראַטען און זיך אַרויסגע־זאָגט פאַר אַ פעדעראַטיווען רוסלאַנד, וואו יעדע נאַציע זאָל האָבען די ברייטסטע אויטאָנאָמיע און זעלבסטפאַרוואַלטונג. די סאָציאַליסטען־רעוואָלוציאָנערען זיינען געווען עלטער, ערפאַהרענער און פּראַקטישער פון די סאָציאַל־דעמאָקראַטען, און זייער בליק אויף דער נאַציאָנאַלער פראַגע איז דעריבער געווען דורכגעטראַכטער און ווייטגעהענדער, אָבער וואָס איז וויכטיג צו וויסען, איז דאָס דער רוסישער סאָציאַליזם האָט אָנערקענט נאַציעס און זיך ערקלערט פאַר נאַציאָנאַלער זעלבסט־באַשטימונג. און מיט אַ יאָהר שפּעטער, אין 1899, איז אין ברין, מעהרען, אָנגענומען געוואָרען די באַריהמטע „נאַציאָנאַליטעטען פּראָגראַם" פון דער עסט־רייכישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, וואו דער טעריטאָריאַל־נאַציאָנאַלער פּרינציפּ ווערט דורכגעפיהרט ביז זיין לאָגישען סוף. פאָלגענדע זיינען די פּונקטען פון דער באַריהמטער פּראָגראַם:

1) עסטרייך דאַרף אויסגעבילדעט ווערען אין אַ דעמאָקראַטישען נאַ־ציאָנאַליטעטען־שטאַאַט.

2) אויף דעם פּלאַץ פון די היסטאָרישע קרוינלענדער ווערען געבילדעט נאַציאָנאַל־אָפּגעגרענעצטע זעלבסטפאַרוואַלטונגס קערפּערשאַפטען, וועמעס געזעצ־געבונג און פאַרוואַלטונג ווערען באַזאָרגט דורך נאַציאָנאַלע קאַמערען דעמאָקראַ־טיש געוויילט.

3) אַלע זעלבסטפאַרוואַלטונגס־געביטען פון איין און דערזעלבער נאַציע שטע־לען צוזאַמען איין איינהייטליכען נאַציאָנאַלען פאַרבאַנד, וועלכער באַזאָרגט אינגאַנצען אויטאָנאָם זיינע נאַציאָנאַלע אַנגעלעגעהייטען.

4) דאָס רעכט פון נאַציאָנאַלע מינדערהייטען ווערט רעגולירט דורך אַ ספּעציעלען געזעץ פון דעם רייכס־פּאַרלאַמענט.

5) מיר אָנערקענען ניט קיין נאַציאָנאַלע איבער־רעכט און פאַרוואַרפען דעריבער די פאָדערונג פון איין שטאַאַטס־שפּראַך. אויף ווי ווייט אַ פאַרמיט־לונגס־שפּראַך איז נויטיג, וועט וועגען דעם באַשטימען דער רייכספּאַרלאַמענט". (זעה לודוויג בריגעל, געשיכטע דער עסטרייכישען סאָציאַלדעמאָקראַטיע, פערטער באַנד, ז. 339).

דער זיג פון נאַציאָנאַלען פּריוויטעטס־פּרינציפּ איבער דעם קאָסמאָפּאָליטיזם האָט געעפענט אַ ברייטען שליאַך פאַר דעם פּועלי־ציוניסטישען געדאַנק אויף דער אידישער גאַס. דער ציוניזם האָט שוין ניט געקענט מעהר באַטראַכט ווערען אַלס דורכאויס געגנעריש צום סאָציאַליזם, און די פראַגע איז געוואָרען צי מעג דער א י ד י ש ע ר סאָציאַליזם זיין נאַציאָנאַל. אין אַנדערע ווערטער, אַנשטאָט נאַציאָנאַליזם און סאָציאַליזם בכלל איז די פראַגע געוואָרען נאַציאָנאַליזם און סאָציאַליזם ביי אידען, און די רעוואָלוציאָנערע אידישע באַוועגונג ווערט איינגעטיילט אין דריי חלקים: אַ טייל, וועלכע האַלט, אַז אידען זיינען ניט קיין נאַציע — באַוואוסטזיניגע אַסימילאַנטען; אַ טייל, וואָס פיהלט זיך געצוואונגען די אידישע נאַציע ווי זי איז צו אָנערקענען — די בונדיסטען, און אַ טייל, וועלכ׳ פאַרלאַנגט פאַר אידען, וואָס איז מותר פאַר די ניט־אידישע פעלקער — די פּועלי־ציון. אַרום דער אידישער נאַציאָנאַלער פראַגע און דער גלות ארבייט ווערט גע־פיהרט דער קאַמף. די אידישע מיטגלידער פון דער רוסלענדישער סאָציאַל־דעמאָ־

קראַטיע; פון דער פּוילישער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי, פון דער אוקראַינישער א. ז. וו.„ זעהען פאר זיך ניט קיין אידיש פאָלק, און די בונדיסטען זעהען ניט פאר זיך קיין אַנדער זאַך אויסער דעם קאַמף פאר עטוואס אויטאָנאָמיע, און דאָס אויך אין יאָהרען ארום. דער דריטער צוזאַמענפאָהר פון „בונד“, אין 1900, האָט דעם פּרינציפּ פון אידיש־נאַציאָנאַלער גלייכבאַרעכטיגונג פארוואָרפען מיט אַ גרויסער מעהרהייט. און אפילו דער פערטער צוזאמענפאָהר, אין 1901, וועלכער האָט אָנגענומען די מאָגערע פּראָגראם פון קולטורעלער אויטאָנאָמיע האָט מורא געהאט ארויסצוקומען פאַר נאַציאָנאַלער גלייכבאַרעכטיגונג. די ניט־אידישע סאָציאַליסטישע וועלט האָט זיך אין דער אידישער פראגע געהאַלטען אן דעם אַסימילאַטאָרישען און אַנט־ציוניסטישען בליק, וועלכער האָט געפונען זיין אויסדרוק אין דער מערקווירדיגער רעזאָלוציע פון צווייטען אינטערנאציאָנאלען סאָציאַליסטישען קאָנגרעס, אויגוסט 16־22, 1891, אין בריסעל, בעלגיען. אויף יענעם קאָנגרעס האָבען אידען־סאָציאַליסטען פון אַמעריקא פאַרלאַנגט, מען זאָל נעהמען שטעלונג צו דער אידענפראַגע, און דער קאָנגרעס איז אַריבער צום סדר־היום מיט דער פאָלגענדער ערקלעהרונג:

„נעהמענדיג אין אכט, אז אין די פּרינציפּען און פּראגראַמען פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פון אַלע לענדער איז שוין פון לאַנג קלאָר געמאַכט געווארען, אז זיי אנערקענען ניט קיין גגעגענזאַץ און קיין קאמף פון נאַציעס אָדער ראסען, נאָר פיהרען דעם קלאסענקאמף פון פּראָלעטאַריאַט פון אלע לענדער און ראסען;

„און אַז פאַר די פּראָלעטאַריער פון דער אידישער ראַסע און שפּראַך איז ניטאָ קיין אַנדער מיטעל צו עמאַנציפּאַציע, ווי דער אָנשלוס אין די ארבייטער אָרגאַניזאציעס פון די באַטרעפענדע לענדער;

„האַלט דער קאָנגרעס, וועלכער קוקט אויף די אַנטיסעמיטישע און פילאסעמיטישע העצערייען אלס אַ מאַנעוור פון די קאַפּיטאַליסטען און דער פּאָליטישער רעאקציע, כדי צו שפּאַלטען די ארבייטער רייהען און אָפּצואווענדען די סאציאַליסטישע באַוועגונג פון איהר ציל, פאר איבעריג אריינצוגעהן אין דעם פּונקט פון דער טאגעסאָרדענונג, וואס די אַמעריקאנער אידיש־שפּרעכענדע גענאָסען האָבען פארגעשלאָגען — „די באַציהונג פון די ארבייטער אָרגאַניזאציעס פון אלע לענדער צו דער אידענפראגע“ — און געהט איבער צום סדר היום“. (זעה בריגעל, ז. 178. באַנד 4.)

אנטיסעמיטיזם און חיבת ציון ווערען ערקלערט אלס מאַכינאַציעס פון קאַפּיטאַליסטען און רעאקציאָנערען. חיבת ציון ווערט געקרוינט מיט דעם זיסען נאָמען „פילאסעמיטישע העצערייען“; קיין אידען־פּראגע איז ניטאָ, און די ישועה פון די אידישע ארבייטער ליגט אין אָנשליסען זיך אָן די סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאציעס פון די לענדער. און אָט דער רויהער, האַלב־קאָסמאָפּאָליטישער און גאַנץ אידיש־אַסימילאַטאָרישער שטאַנדפּונקט פון אינטערנאציאנאַלען אָרגאַניזירטען סאָציאַליזם, האָט אין צעהן יאהר ארום נאָך געהאַלטען געפּענטעט די צונג פון דעם „בונד“, — כאָטש די נאַציאָנאַלע סענטימענטען פון דער „בונד“־מאַסע זיינען געגאַנגען אַ סך טיפער און ברייטער, ווי די פיהרערשאפט האָט געהאַלטען פאַר פּאָליטיש־קלוג אויסצודריקען.

קוים איז אָבער, ווי שוין באַמערקט, דער קאַמף אַרום דער אידען־פּראַגע אַריבערגעטראָגען געווארען אין דער ספערע פון אנווענדען דעם א י נ ט ע ר־נאַציאָ־

נאַליזם אויף דער אידישער גאס, האָט דער פול־בלוטיגער סאָציאַליסטישער נאַציאָנאַליזם געמוזט זיך דורכברעכען א ברייטען וועג און אָנפאַנגען זיין זיגרייכען קאמף געגען דער אסימילאַציע פון איין זייט און דעם דיפּלאָמאַטישען נאַציאָנאַליזם, פון דער אנדערער זייט. און די לעצטע פאָר יאָהר פון 19טען יאָהרהונדערט און די ערשטע יאָהרען פון צוואנציגסטען זיינען די יאָהרען פון דער פועלי־ציוניסטישער באוועגונג. דער „בונד" ווערט אויך פאַרכאַפּט פון דעם ציוניזם און די רעזאָלוציע פון פערטען צוזאַמענפאָהר, וועלכער איז געווען געמיינט צו זיין געגען ציוניזם, איז געשיכטליך באַטראַכט, א שריט צ ו ם ציוניזם. די רעזאָלוציע לעזט זיך ווי פאָלגט (זעה סירקין, „דער ציוניזם און דער בונד", ערשטער באַנד, געקליבענע ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע שריפטען, ז. 26):

„דער צוזאַמענפאָהר האַלט דעם ציוניזם פאַר א רעאַקציאָן פון די בורזשואַזע קלאַסען געגען דעם אנטיסעמיטיזם און דער ניט־נאָרמאַלער רעכטליכער לאַגע פון אידישען פאָלק. דער צוזאַמענפאָהר האַלט דעם ענדציל פון פּאָליטישען ציוניזם — שאַפען א לאַנד פאַר דעם אידישען פאָלק — אויף וויפיל מען ווערט אין דעם לאַנד קענען באַזעצען נאָר א קליינעם טייל פון אידישען פאָלק, פאַר א זאַך, וואָס האָט ניט קיין גרויסע באַדייטונג און וועלכע מאַכט ניט קיין סוף פון דער „אידען־פראַגע"; און אויף וויפיל דער ציוניזם מיינט צו באַזעצען אויף דיזען לאַנד דאָס ג א נ צ ע אידישע פאָלק אדער א ג ר ו י ס ע ן טייל פון איהם, פאַר אַן אונאויספיהרליכען חלום, פאַר אַן אוטאָפּיע". דער ציוניזם מוז שוין האַלטען ווייט מיט איינעם, ווען דער ארגומענט געגען איז בלויז זיין אונדורכפיהרבארקייט אדער ניט גענוג ווייטגעהענדער נוצען. מיט דער רעזאָלוציע האָט דער „בונד" קאַפּיטולירט פאַר'ן פּועלי־ציוניזם, און עס איז כאַראַקטעריסטיש, אז דיזעלבע רעזאָלוציע געפינט פאַר נויטיג, „מען זאָל אויף קיין שום אופן ניט צולאָזען ציוניסטען ניט אין די עקאָנאָמישע און ניט אין די פּאָליטישע אָרגאַניזאַציעס". אויף אַזוי ווייט איז געווען די מורא אָנגעשטעקט צו ווערען נאָך מעהר פון דעם ציוניזם!

דער „פּאָליטישער קאַמף" און די „מינסקער" פּועלי־ציון

איין מאָל ארויף אויף דעם ברייטען וועג, הויבט אָן דער פּועלי־ציוניסטישער געדאַנק זיך צו פאַרטיפען, געשטאַלטען און דיפערענצירען לויט פאַרשידענע אויפפאַסונגען פון דער אלגעמיינער סיטואַציע און די אונמיטעלבאַרע פּראָבלעמען פון אידישען לעבען. פאַר דער אָפּשאַצונג פון יענער צייט, מוז מען האָבען אין זין, דאָס די טעאָריעס זיינען געשאַפען געוואָרען און די דיסקוסיעס געפיהרט געוואָרען הויפטזעכליך בעל פּה. די רעוואָלוציאָנערע באוועגונג בכלל האָט שטאַרק געליטען צוליב דעם מאַנגעל אין פּרעסע, און אַן איינהייטליכע דערצו ביי קאָנספּיראַטיווע אָרגאַניזאַציעס איז געווען אונמעגליך. גענוג צו דערמאָנען, אז די סאָציאַליסטען־רעוואָלוציאָנערען האָבען ערשט אין 1902 געגרינדעט אַן אַלרוסלענדישע פּאַרטיי און די סאָציאַל־דעמאָקראַטען, וועלכע האָבען געהאַט זייער ערשטען צוזאַמענפאָהר פון די גרעסערע אָרגאַניזאַציעס אין 1898, האָט אייגענטליך ניט פונקציאָנירט אלס פּאַרטיי ביז דעם אַזוי־גערופענעם צווייטען צוזאַמענפאָהר פון 1903, אין אויסלאַנד. צעהנדליגע יאָהרען איז אָנגעגאַנגען א גרויסע

באוועגונג און דאַך זיינען די אָרגאַניזאַציעס געבליבען ניט פאַרבונדען צווישען זיך. דער פּאָליציי רעזשים האָט געוואַלטיג פאַרשוועכט דאָס צונויפקומען זיך, און מאַנאַטען פלעגען אריבער איידער מען האָט געקענט אָרגאַניזירען כאָטש אַ ראַיאָן קאָנפערענץ. אונטער אַזעלכע אומשטענדען קען מען ניט ערוואַרטען קיין אייני־הייטליכקייט אין די מיינונגען. דער וואונדער איז, וואָס אין רוסלאַנד זיינען געווען אַזוי ווייניג פראַקציעס אין דער סאָציאַליסטישער באוועגונג.

אַ סך אינטערעסאַנטע און ווערטפולע מיינונגען, אויפפאַסונגען און אפשר אָרי־גינעלע פרוכטבאַרע געדאַנקען וועלען געהן פאַרפאַלען פאַר דער געשיכטע פּשוט, ווייל זיי זיינען ניט פארשריבען געוואָרען און די דענקער גופא האָבען זיי שוין אפשר פאַרגעסען אָדער פאַרוואָרפען אָדער מיטגענומען אין קבר. וואָס עס איז געבליבען איז דער סכום פון ליטעראַטור, וועלכען מען האָט געקענט ארויסגעבען און יענע הויפּט פּונקטען, וועלכע זיינען געווען די קענטיגסטע שטריכען פון די פאַרשידענע טעאָריעס אָדער שטעלונגען צו די פאַרשידענע פראַגען.

דער פּועלי־ציוניזם איז נאַטירליכערווייזע פארשטאַנען געוואָרען פאַרשידען ניט נאָר לויט פּערזאָן און אָרט, נאָר לויט די פּראָבלעמען, אויף וועלכע מען האָט גע־דאַרפט געבען אַן ענטפער און צוליב וועלכע אָרגאַניזאַציעס האָבען זיך איינע פון די אַנדערע אָפּגעטיילט, אַזוי ווייט אָפּגעטיילט אויף'ן מאָמענט, אַז עס זיינען ענט־שטאַנען פאַרשידענע גרופּירונגען און שפּעטער פּאַרטייען אין די ראַהמען פון אַל־געמיינעם פּראָלעטאַרישען ציוניזם.

דער וויכטיגסטער פּונקט, וועלכער האָט געדינט אלס שטרייט־פראַגע ביי פּועלי־ציון און אלס היסטאָרישע אורזאַכע פון דעם אַנטאַגאָניזם צווישען ציוניסטען און סאָציאַליסטען אין אָנהויב, איז געווען די שטעלונג צום „פּאָליטישען קאַמף".

די געשיכטע פון סאָציאַליזם האָט צו פאַרצייכענען אין יעדען לאַנד גרופּען אָדער פּאַרטייען, וועלכע זיינען געווען געגען פּאָליטישען קאַמף, געגען פּאַרלאַ־מענטאַריזם, געגען מישען זיך אין דער פּאָליטיק. אפילו אין דער רוסישער סאָ־ציאַליסטישער באוועגונג זיינען מאַנכע פון די שפּעטערדיגע פיהרער פון דער סאָ־ציאַל־דעמאָקראַטיע געווען געגען פּאָליטיק. דער „טשאָרני פּערעדעל", למשל, עס הייסט, די פראַקציע, וועלכע האָט זיך אפּגעשפּאָלטען פון דער „זעמליא אי וואָליא" אָרגאַניזאַציע, ווען יענע האָט זיך, אין 1879, פאַרוואַנדעלט אין דער „נאַראָדנאַיאַ וואָליא", איז געווען געגען פּאָליטיק. פּלעכאַנאָוו, דייטש, סטעפּאַ־נאָוויטש און וועראַ זאַסוליטש, וועלכע האָבען דעם „טשאָרני פּערעדעל" געגרינדעט, האָבען געהאַלטען פון אויפקלעהרען דאָס פּאָלק, פון עקאָנאָמישער טעטיגקייט, אָבער ניט פון באַלדיגען קאַמף געגען דער זעלבסטהערשאַפט. ערשט מיט יאָהרען שפּעטער האָבען די רוסישע מאַרקסיסטען גענומען אָנערקענען דעם פּאָליטישען קאַמף און זאָגאַר געהאַט אַ גוט וואָרט פאַר'ן טעראָר פון די נאַראָדאָוואָלצעס.

עס איז דעריבער קיין וואונדער ניט, וואָס אויך ביי אידען איז געווען אַ שיטה, וועלכע האָט געהאַלטען, אַז דער קאַמף געגען צאַריזם איז אונטער די אומ־שטענדען ארויסגעוואָרפענע אדער אַ גאַנץ איבעריגע ארבייט. אויב אַזוי שפּעט ווי אין 1901 האָט זיך אין מינסק געקענט פאָרמירען אַן „אונאָפּהענגיגע ארבייטער פּאַרטיי", וועלכע האָט געהאַלטען פון זובאַטאָוו'ס טעאָריע וועגען בעסערען די עקאָנאָמישע לאַגע פון די ארבייטער אין די גרענעצען און זאָגאַר מיט דער שטיצע

פון דעם צאַריזם ,איז דאָך געווען נאַטירליך, אַז נאָך פריהער, אין די 80־ער יאָהרען, זאָל דער חיבת־ציון געדאַנק אינגאַנצען אַפּלייקענען דעם ווערט פון גלות און פון יעדען פּאָליטישען קאַמף פאַר דער בעסערונג פון דער אידישער לאַגע אויפ׳ן אָרט. ביי אַ סך איז דער דאַמאָלסדיגער ציוניזם געווען אַן איבערברוך מיט׳ן סאָציאַ־ליזם, דער רעזולטאַט פון פאַרלירען יעדען גלויבען אין דער מעגליכקייט פון פריי־הייט פאַר אידען אין רוסלאַנד. שפּעטער, ווען הערצל׳ס פּאָליטישער ציוניזם האָט פאַרכאַפּט די אידישע מאַסען, האָט דער אינדעפערענטיזם צום גלות אַלץ געשפּילט אַ גרויסע ראָלע אין דער אויפפאַסונג פון דער אידען־פראַגע. אויסער דעם האָט דאָ געווירקט דער פּסיכאָלאָגישער געזעץ, לויט וועלכען יעדע נייע אידעע זוכט מבטל צו מאַכען אַלע אַנדערע און ווערען די אַליינהערשענדע. עס האָט זיך גע־דוכט, אַז יעדע זאַך, וואָס האָט ניט קיין דירעקטען נוצען פאַר׳ן ציוניזם, איז אַ שעדליכע פאַרשווענדונג פון ענערגיע, — און דעם נוצען האָט מען פאַרשטאַנען אין זעהר ענגע ראַמען, — אוועק פון גלות.

די דאָזיגע אויפפאַסונג פון ציוניזם האָט געוואונען אָנהענגער אויך צווישען די ארבייטער און דער אינטעליגענץ, און עס האָט זיך אויסגעארבייט אַ טעאָריע, אַז דער גלות קען אַבסאָלוט גאַר נישט געבען די אידען און אַז די לאַגע פון די אידען וועט ניט בעסער ווערען אונטער אירגענד וועלכען רעזשים. די מורא איז נאָך געווען, אַז אידען קענען שאַדען דער רעוואָלוציע, ווייל מען וועט זי ערקלעהרען אַלס אַ אידישע זאַך און אָפּווענדען דעם פּאָלקס צאָרן געגען צאַריזם אויף די קעפּ פון די אידען, — ווי מען האָט עס אין פאַרשידענע צייטען און לענדער טאַקע געטאָן.

די ריכטונג אין פּועלי־ציוניזם איז געווען באַקאַנט אַלס די „מינסקער". אין מינסק איז געווען איהר צענטער. יענע שטאָדט האָט זיך, אין סוף פון די 90־ער יאָהרען און אין אָנפאַנג פון צוואַנציגסטען יאָהר־הונדערט אויסגעצייכענט אַלס הויפּט־פּונקט פון אַלע שטרעמונגען ביי אידען, — די סאָציאַליסטיש־רעוואָלוציאָנערע, די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע (דאָרט איז געווען דער ערשטער צוזאַמענפאָהר פון דער רוסלענדער ס. ד. אין 1898), פון דער ציוניסטישער (די „מינסקער אסיפה" פון 1902), פון דער אונאָפּהענגיגער (צווישען 1901 און 1903) און דער פּועלי־ציוניס־טישער. און דערפאַר מסתמא האָט די נעגאַטיווע שטעלונג צום פּאָליטישען קאַמף געקראָגען דעם נאָמען „מינסקער". אגב האָט זי דאָרט אַמלענגסטען אָנגעהאַלטען, — ביז 1907, ווען די „מינסקער" האָבען זיך צוזאַמענגעגאָסען מיט די ס. ס.

אָבער דער אַפּאָליטיזם האָט געהאַט זיינע אָנהענגער אויך אַנדערשוואו און ניט בלויז אין מינסק. פון דער אַנדערער זייט, זיינען אין מינסק גופא און אין „מינ־סקער ראַיאָן" געווען אָנהענגער פון פּאָליטישען קאַמף. מיר איז אויסגעקומען אין דעם ראַיאָן צו זיין אין 1904 און 1905 און איך ווייס פון פּערזענליכער ער־פאַהרונג, אַז די צאָהל „פּאָליטישע קעמפּער" איז געווען זעהר גרויס אין פאַרגלייך מיט די געגנער. עס שיינט מיר, אַז די „מינסקער" ריכטונג האָט קאָמפּלעקטירט איהרע אָנהענגער הויפּטזעכליך צווישען די, וועלכע זיינען פריהער געווען אַלגע־מיינע ציוניסטען. די, וועלכע זיינען געקומען צום פּועלי־ציוניזם פון דער רעוואָ־לוציאָנער געשטימטער מאַסע בכלל און פון „בונד" בפרט, האָבען במילא געבראַכט אין דער באַוועגונג די קאַמף־שטימונג, אפילו ווען אין דער טעאָריע איז מאַנכע געווען שווער צונויפצופּאַרען די אַבסאָלוטע פאַרניינונג פון גלות, וואָס דער ציוניזם האָט

פון אָנפאַנג, על פּי מענשליכער טבע און לאָגיק געמוזט פּרעדיגען, מיט דער אַלגע־מיינער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג אין רוסלאַנד.

די גאַס האָט געווירקט, ניט קוקענדיג אויף אַלע אינערליכע סתירות, — די גאַס און די פּאָליציי. ווארים עס איז געווען פּונקט אַזוי אונמעגליך צו האָבען א פּועלי־ציון פאַרזאַמלונג ווי אירגענד אן אַנדערע. אויב איך האָב ניט קיין טעות, בין איך צום ערשטען מאָל אַרעטירט געוואָרען כמעט אויף מאָרגען נאָך דעם, ווי איך האָב זיך ענדגילטיג אָנגעשלאָסען צו די פּועלי־ציון (אין 1902 אין סמאָרגאָן) און גראַד ווען איך האָב געהאַלטען אין ריידען איבער סאָציאַליזם. די טעמע האָט מען מיר צוגעטיילט, ווי איך פאַרשטעה, ווייל איך בין געקומען פון דער אַלגע־מיינער גאַס און געווען וואָס מען פלעגט דאַן רופען א „לעקטאָר” אין א רעוואָ־לוציאָנערער גרופּע, — איבער פּאָליטישער עקאָנאָמיע.

איך האָב זיך באַקאַנט מיט דער „מינסקער” ריכטונג ערשט מיט א צוויי יאָהר שפּעטער, ווען איך בין געווען אין מינסקער ראַיאָן, אין 1904 און 1905. אָבער אפילו דאָרט איז מיר ניט אויסגעקומען זיך צו פאַרמעסטען אין כחות אין דער פראַגע מיט א פאַרטרעטער פון דער ריכטונג. אברהם רובענטשיק, דער פיהרער פון יענער ריכטונג, איז אַמאָל געקומען אין סטויבץ מיך צו באַזיגען אין מיין „הויפּט־שטאָדט”. אָבער איך גלויב, אַז דער שווערפּונקט האָט געזאָלט זיין פּאַלעסטינא אָדער אוגאַנדא און ניט דער פּאָליטישער קאַמף. איך זאָג „געזאָלט”, ווייל איך בין, ליידער, געווען ניט געזונט, ווען רובענטשיק איז געקומען, און איך האָב, בכן, ניט געהאַט דאָס פאַרגעניגען פון א דעבאַטע מיט איהם. מיר שיינט דעריבער, אַז אין דער געשיכטע פון דער פּועלי־ציוניסטישער אידעאָלאָגיע קומט דער „מינסקער” ריכטונג א פּלאַץ ניט אַזוי צוליב דער צאָל אָנהענגער, ווי צוליב איהר סימפּטאָמאַטישער באַדייטונג אַלס עקסטרעמער אַנטי־גלות׳יזם. און אין דעם פּרט האָט זי, אין שאַרפער און איינזייטיגער פאָרם, אויסגעדריקט מיט זיך א שווערע פּועלי־ציוניסטישע פּראָבלעם, —א פּראָבלעם, וועלכע איז געווען א טעאָרעטישע פאַר יענע פאַרנײנער פון גלות, וועלכע זיינען דאָך פאַרכאַפּט געוואָרען פון דער רעוואָלוציאָנערער סביבה, און א פּסיכאָלאָגישע פאַר די מייסטע פּועלי־ציון פון יענער צייט, פאַר וועמען עס איז געווען שווער אין איין און דערזעלבער צייט האָבען קאָפּ און הארץ אין ציון און פיהרען א קאַמף פאַר דעמאָקראַטיע אין צאַרען־לאַנד. עס האָט נאָך געפעהלט דאַן די פאַרבינדונג מיט׳ן גלות. די דאָזיגע פאַרבינדונג, אין פאַרשידענער אויפפאַסונג, איז געקומען מיט דער אַנטשטעהונג פון די „סיימיסטען”, פון איין זייט, און די סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּועלי־ציון, פון דער צווייטער זייט. יענע פראַקציע אָבער פון פּועלי־ציוניזם, וועלכע האָט זיך שפּעטער אויסגעטיילט אַלס „ס. ס.”, האָט ט עאָ ר ע ט י ש די פּראָבלעם קיינמאָל ניט געלייזט. זי איז געווען רעוואָלוציאָנער געשטימט, האָט געפיהרט א פּאָליטישען קאַמף, אבער ניט אַלס פּועל־יוצא אָדער פון איהר אויפפאַסונג פון דער אידישער ווירקליכקייט און דעם טעריטאָריאַליסטישען אידעאַל.

דער „מינסקער” גייסט, אין וועלכער פאָרם ער האָט זיך ניט אויסגעדריקט, איז געווען יענער היסטאָריש־אומפאַרמיידליכער שטער אויפ׳ן וועג פון פּועלי־ציוניזם, וואָס האָט איהם אָפּגעצוימט דעם וועג צו די ברייטערע מאַסען און גע־געבען דעם „בונד” א מעגליכקייט זיך צו אַנטוויקלען. דערפאַר טאַקע איז דער

פועלי־ציוניזם געוואָרען אַ מאַסען־באַוועגונג אין רוסלאַנד ערשט דאַן, ווען די רעוואָלוציע איז שוין געווען ביים שוועל, און די פאַרטייען „ס. ס.“, „סיים“ און „פועלי־ציון“ האָבען זיך פאָרמירט אין דער רעוואָלוציאָנס־פעריאָדע פון 1905 און 1906, ווען די אידישע מאַסע האָט געקענט געפינען אַ פּלאַץ פאַר איהר פּאָליטיש־רעוואָלוציאָנערער ענערגיע אין יעדען טייל פון פּראָלעטאַרישען ציוניזם.

דער געגענזאַץ צו דער מינסקער ריכטונג איז געווען די סיימיסטישע, וועלכע האָט זיך אויסגעשיילט אין אַ טעאָריע ערשט אין 1903. די „סיימיסטען“, וועלכע זיינען אויך געווען באַקאַנט אַלס „סערפּיסטען“ (דער נאָמען פון זייער זאַמעלבוך) און „וואָזראָזשדענצעס“ (צוליב זייער טעאָריע פון אויפלעבונג אין גלות), האָבען געהאַלטען, אַז דער טעריטאָריאַליזם (דאָס איז שוין געווען נאָך דער צוטיילונג פון די ציוניסטישע רייהען אויף „פּאַלעסטינצעס“ אָדער ציוני־ציון און אוגאַנדיסטען אָדער טעריטאָריאַליסטען) קומט צום סוף פון אַ דויערענדען, דורות־לאַנגען פּראָצעס פון קאַמף פון די אידישע מאַסען פאַר זייערע נאַציאָנאַלע רעכט אין די לענדער, וואו זיי וואוינען, צוזאַמען מיט די אַנדערע אונטערדריקטע נאַציאָנאַלע מינדערהייטען. די דאָזיגע פאָרמולירונג, וועלכע שטופּט אָפּ די פאַרווירקליכונג פון טעריטאָריאַליזם אין דער ווייטער און נעבעלהאַפטער צוקונפט „דאַן און דאָרט, וואו און ווען עס וועלען רייף ווערען די סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע באַדינגונגען“ (זעה, מ. זילבערפאַרב, אין „רויטען פּנקס“, ערשטער באַנד), וועלכע שטעלט אין דער ערשטער רייהע דעם קאַמף פאַר נאַציאָנאַלע סיימען אין אַלע לענדער פון אידישען מאַסען־ישוב, האָט לאָגישערוויזע קיין טעאָרעטישע אָדער פּסיכאָלאָגישע שוועריגקייטען ניט געהאַט און ניט געקענט האָבען פאַר דער אנערקענונג און באַטייליגונג אין פּאָליטישען קאַמף. עס האָט געפעהלט אין דער קאָנצעפּציע די פּאַקטישע אַרבייט פאַר'ן טעריטאָריאַליזם און זי איז געווען איינזייטיג צוליב דער אומוויסענשאַפטליכער פאַנאַנדערגרענעצונג פון צוקונפט און געגענוואַרט. עס האָט געפעהלט יעדער בליק אויפ'ן היינט און מאָרגען אַלס איין גוס פון צייט, אָבער דער היינט איז געווען גרויס און וויכטיג גענוג צו קעמפען מיט דעם גרעסטען ברען פאַר דער דעמאָקראַטיזאַציע פון רוסלאַנד.

די דיפערענצירונג פון פּראָלעטאַרישען ציוניזם האָט אָנגענומען באַשטימטע פאָרמען ערשט נאָך דעם אוגאַנדאַ פּראָיעקט, וועלכע האָט צוטיילט די ציוניסטישע וועלט אין צוויי לאַגערען, פּאַלעסטינצעס און אוגאַנדיסטען, שפּעטער טעריטאָריאַליסטען. די חלוקי־דעות, וועלכע האָבען פריהער געהויזט אונטער איין דאַך און וואָלטען אפשר זיך מיט דער צייט אויסקריסטאַליזירט אין איין איינהייטליכער טעאָריע און פּראָגראַם, האָבען נאָך דער צוטיילונג אָנגענומען שאַרפע פאָרמען, — ווי עס פּאַסירט נאָך אַ שפּאַלטונג. און אין פאַרלויף פון די דעבאַטען האָט מען זיך פאַרטיפט אין פאַרשידענע זייטיגע און אָפט מינדערוויכטיגע אָדער גאָר נוצלאָזע און פאַלשע פּלפּולים. יעדע פראַקציע, אָדער פּאַרטיי, פון פועלי־ציוניזם האָט געזוכט צו ווייזען, אַז זי איז די איינציג ריכטיגע טרעגערין פון אידישען סאָציאַליזם, כאָטש אין תוך אַריין האָבען אַלע געהאַלטען פון די וויכטיגע אמת'ן, וועלכע ליגען אין גרונד פון פּראָלעטאַרישען ציוניזם. און אַזוי אַרום איז ענטשטאַנען אַ לאַגע, וואו איין טייל, „די אידישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער פּאַרטיי“ („סיימיסטען“) האָבען אַרויסגערוקט אין פאָדערגרונד און גלענצענד פאַרטיידיגט די נאַציאָנאַלע זייט פון דער פּראָבלעם,

וועהרענד די ס. ס. (סיאָניסטען־טעריטאָריאַליסטען) האָבען געשטעלט דעם טראָפּ אויף די נעגאַטיווע זייטען פון גלות, געשטעלט אין צענטער פון זייער אידעאָלאָגיע די אוננאָרמאַלע לאַגע פון דער אידישער עקאָנאָמיק, וועלכע האָט זיך כאַראַקטעריזירט מיט דעם אויסדרוק „ניט־פּראָלעטאַריזאַציע“, אָדער „ניט־אינדוסטריאַליזאַציע“, ריהמענדיג זיך דאַבּיי, אין זייער נאַאיוויטעט, אַז זיי קומען אויס אין זייער טעאָריע אינגאַנצען אָהן דעם נאַציאָנאַליזם. פאַר זיי איז געווען גענוג אָנצואווייזען, אַז די אידען ווערען אַרויסגעשטופּט אָדער ניט צוגעלאָזען צו דער גרויס־אינדוסטריע אַלס אַרבּייטער און אַז זיי מוזען מיט דער צייט ענטוועדער אויסשטאַרבען אָדער עמיגרירען און אַז אין דער דאָזיגער עמיגראַציע ליגט דער כח, וואָס פיהרט צו איהר קאָנצענטראַציע, פאַר וועלכער מען דאַרף נאָר די פּאַסיגע טעריטאָריע מיט די גע־העריגע רעכט. פאַר די ס. ס. איז די טעריטאָריע געווען ניט דער שלום פון אַ לאַנגען פּראָצעס פון זאַמלען כחות אין גלות, ווי די סיימיסטען האָבען געפּרעדיגט, נאָר אַן אונמיטעלבּאַרע נויטווענדיגקייט, אַ זאַך, וואָס מען טאָר ניט אָפּלעגען. דערפאַר האָבען די ס. ס. אָנגעהאַלטען די פאַרבינדונג מיט די בירגערליכע טעריטאָריאַליסטען און געזוכט אַ טעריטאָריע, וועהרענד די סיימיסטען האָבען די דאגה ניט געהאַט. ביז מען וועט האָבען סיימען אין אַלע לענדער פון אידישען מאַסען ישוב, ביז די סיימען וועלען עראָבּערט ווערען — אַלץ דורך קלאַסען־קאַמף, נאַטירליך — פאַר'ן טעריטאָריאַליזם און דאַן אַלע צוזאַמען די טעריטאָריע נעמען זוכען און קאָלאָניזירען, וועט דויערען אַ היבש ביסעל צייט, און עס לוינט ניט דערווייל אפילו צו טראַכטען וועגען דעם.

דער „קלאַסען קאַמף“

אַ גרויסע ראָלע, כמעט אַן ענטשיידענדע, האָט געשפּילט אין דעם פּאַרטייען־קאָנפליקט אויף דער אידישער גאַס די אידעע פון קלאַסען־קאַמף. עס האָט געהייסען, אַז צוליב דער אוננאָרמאַלער לאַגע אין גלות קען דער קלאַסען־קאַמף ביי אידען ניט זיין קיין געזונטער און אַז די וויכטיגסטע מיסיע פון טעריטאָריאַליזם איז צו באַשאַפען די געהעריגע באַדינגונגען פאַר אַ נאָרמאַלען קלאַסען־קאַמף. אויף דעם פּונקט האָט געלעגט גרויס געוויכט אויך די סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּועלי־ציון פּאַרטיי. באָראָכאָוו, וועלכער האָט באַגרינדעט די פּלאַטפאָרם פון דער פּאַרטיי, האָט גע־האַלטען, אַז דער ציוניזם באַקומט זיין באַזונדערע חשיבות, ווייל ער נאָרמאַליזירט די „סטראַטעגישע באַזע“ פון אידישען פּראָלעטאַריאַט. אָבער ביי באָראָכאָוו'ן איז עס אַ לאָגישע פאָלגע פון דער אַלגעמיינער אויפפאַסונג פון ציוניזם אַלס סטיכישען פּראָצעס. עס האָט ביי איהם ניט געהייסען, אַז מען דאַרף אַ לאַנד זוכען און באַזעצען כדי עס זאָל דאָרט ווערען אַ געזונטער פּראָלעטאַריאַט מיט אַ געזונטען קלאַסענקאַמף, נאָר אַז דער היסטאָרישער פּראָצעס, וועלכער רעאַליזירט די טעריטאָריאַלע אידישע אויטאָנאָמיע אין פּאַלעסטינא, נאָרמאַליזירט שוין במילא די סטראַטעגישע באַזע פון קלאַסען־קאַמף.

די באַגרינדונג פון ציוניזם אַלס סטיכישען פּראָצעס האָט פאַרענטפערט די פראַגע, פאַרוואָס דוקא פּאַלעסטינא און ניט סתם אַ טעריטאָריע. נאָך דעם אוגאַנדאַ פּראָיעקט זיינען די פּועלי־ציון געווען צוטיילט אויף „פּרינציפּיעלע פּאַלעסטינצעס“, וועלכע האָבען געהאַלטען, אַז ארץ ישראל, וועלכע האָט אַ געוואַלטיגע באַדייטונג

דורך איהר פאַרבונדענקייט מיט דעם פאָלק פאַר יאָהרטויזענטע, איז דאָס איינציגע לאַנד, וואוהין אידען וועלען געהן בויען זייער טעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע; און אויף „פּראַקטישע פּאַלעסטינצעס“, וועלכע האָבען געהאַלטען, אַז ארץ ישראל איז געאָגראַפיש נאָהענט און קלימאַטיש צוגעפּאַסט פאַר די וואַנדערענדע אידען און דעריבער פּאַסט זי זיך בעסער. באָראָכאָוו האָט געגעבען דער פּאַרטיי דעם „פּראָגנאָסטישען פּאַלעסטיניזם“, וועלכער מיינט, אַז דער סטיכישער פּראָצעס פיהרט במילא נאָך ארץ ישראל.

„אונזער פּאַלעסטיניזם איז ניט קיין פּרינציפּיעלער, ווייל ער איז לחלוטין ניט פאַרבונדען מיט אַלטע טראַדיציעס. אונזער פּאַלעסטיניזם איז ניט קיין פּראַקטישער, ווייל אין אונזער פּראָגראַם איז ניטאָ קיין טעריטאָריע בכלל איידער עס איז דאָ פּאַלעסטינא... די פּראַקטישע אָנהענגער פון פּאַלעסטינא באַהויפּטען, אַז פּרינציפּיעל זיינען זיי טעריטאָריאַליסטען און קאָנקרעט — פאַר פּאַלעסטינא. ביי אונז, ווידער, ווערט דער פּרינציפּיעלער טעריטאָריאַליזם ניט אָפּגעטיילט פון׳ם קאָנקרעטען, ווייל די קאָנצענטרירטע אידישע אימיגראַציע וועט זיך ריכטען ניט סתם נאָך אַ טעריטאָריע, נאָר נאָך פּאַלעסטינא. מיר זאָגען ניט, אַז פּאַלעסטינא איז די בעסטע אָדער איינציגע טעריטאָריע; מיר ווייזען אָן, אַז פּאַלעסטינא איז די טעריטאָריע, וואו עס וועט עראָבערט ווערען טעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע. אונזער פּאַלעסטיניזם איז ניט קיין פּרינציפּיעלער און ניט קיין פּראַקטישער, נאָר אַ „פּראָגנאָסטישער“ (זעה ב. באָראָכאָוו, „אונזער פּלאַטפאָרם“, געזאַמעלטע שריפטען, ז. 294).

אויפ׳ן גרונד פון אַזאַ אויפפאַסונג פון ציוניזם אַלס פּראָצעס, וועלכער פיהרט צו זיין פאַרווירקליכונג צוליב און דורך די כחות אין אידישען און אַרומיגען לעבען, איז פאַרשטענדליך, פאַרוואָס די פּועלי־ציון זיינען ארויס פאַר דער מעגליכסט ברייטער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע אין גלות און פאַרוואָס זיי האָבען געלעגט געוויכט אויף דעם קלאַסען־קאַמף אַלס מיטעל דעם ציוניזם דורכצופיהרען. עס איז ניטאָ קיין אָפּגעזונדערטע היינט און מאָרגען און קיין איבערגעהאַקטע דאָ און דאָרט, נאָר איין פּראָצעס, אין וועלכען דער שווער־פּונקט פון אידישען לעבען ווערט ביסלעכווייז איבערגעטראָגען נאָך פּאַלעסטינא. די טעריטאָריאַלע אויטאָנאָמיע שאַפט זיך דורך דער קאָנצענטרירטער איינוואַנדערונג, וועלכע מוז נאָך פּאַלעסטינא געהן און וועלכע ענדערט די באַשעפטיגונגען, אָבער ניט דעם קלאַסען כאַראַקטער פון דער אימיגראַציע במילא בלייבט דער קלאַסען־אנטאַגאָניזם און דער קלאַסען־קאַמף. און ווער עס האַלט, אַז דער קלאַסען־קאַמף שעפּט מיט זיך אויס די געזעלשאַפטליכע ענטוויקלונג, מוז אויך האַלטען, אַז די אידישע אויטאָנאָמיע, אָדער שטאַט, אין ארץ ישראל וועט אויך זיין דער רעזולטאַט פון קלאַסען־קאַמף. די איינהייטליכקייט פון פּראָצעס ווערט גלענצענד אויסגעדריקט אין „אונזער פּלאַטפאָרם“ (זעה באָראָכאָוו׳ס שריפטען, ז. 318) אויף דעם פאָלגענדען אופן:

„פאַר אונז עקזיסטירט ניט די פראַגע וועגען אַ פאַרבינדונג און וועגען אַ בריק, ווייל מיר שטעהען אויפ׳ן שטאַנדפּונקט פון׳ם סטיכישען פּראָצעס.

„די אידישע פּראָלעטאַריער לעבען דאָ און קעמפּען דאָ פאַר זייערע טאָגטעגליכע נויטען. צווישען די דאָזיגע פאַרשידענע דאָ׳איגע נויטען געפינט זיך אויך די טאָג־טעגליכע פאַראינטערעסירטקייט אין דער פרייהייט פון אימיגראַציע,

אין דער אומגעשטערטקייט פון דעם אריינפאר ד א ר ט און אין דער לעבענס־באקוועמליכקייט ד א ר ט. די סטיכישע פראצעסען טרייבען די אידישע פראלע־טאריער א ה י ן און לעבענדיג ד א ר ט, קעמפען זיי ד א ר ט. לויט די געזעצען פון דעם סטיכישען פראצעס איז אלץ לייכטער צו באקומען פרייהייט ד א ר ט, וואס פרייער און פולבארעכטיגטער עס איז דאס לעבען ד א, און וואס מעהר פרייהייט ד א ר ט, אלץ מעהר רעאלע גאראנטיען באקומען אונזערע רעכט ד א. צוליב צוויי אורזאכען זיינען מיר פאראינטערעסירט אין דער פארבעסערונג פונ'ם לעבען ד א: ערשטענס, ווייל מיר לעבען דא, אין גלות; צווייטענס, ווייל די פארבעסערונג דא מאכט גרינגער אויסצוקעמפען די רעכט דארט, אין פאלעסטינא, וואוהין דער סטיכישער פראצעס טראגט ביסלעכווייז אריבער דעם שווער־פונקט פון אונזער לעבען און ווידער טאקע צוליב צוויי אורזאכען זיינען מיר פאראינטערעסירט אין דער אויסבעסערונג פונ'ם לעבען דארט: ווייל אהין טראגט זיך סטיכיש אריבער דער שווער־פונקט פון אונזער לעבען און ווייל די באפעסטיגונג פון אונזערע פאזיציעס דארט איז א גאראנטיע פאר אונזערע רעכט דא."

ביי די ס. ס. און די „סיימיסטען", ווי ביי יעדען, וועלכער קוקט אויפ'ן ציוניזם אלס א ווילענס־אקט בלויז, איז געווען א הארבע שאלה, ווי אזוי צו בויען דאס לאנד, קאפיטאליסטיש אדער סאציאליסטיש. ווי קען א סאציאליסטישע פארטיי בויען א קאפיטאליסטישע ארדנונג? אבער ווי קען מען באוועגען די בורזשואזיע צו בויען א סאציאליסטישען שטאט? דר. סירקין, למשל, וועלכער האט געהאלטען, אז די אידען ווערען אין גלות אוים פראלעטאריער און געהען איבער אין די פרייע לענדער צו די בורזשואזע קלאסען, און פאר וועמען דער ציוניזם אלס מיטעל געגען דער געפאהר פון בורזשואזירונג האט געמוזט זיין דורכאוים סאציאליסטיש, האט געגלויבט, אז דער „המון" — דער פראלעטאריאט און די אנדערע ארימע פאלקס־שיכטען — וועט דורך קאמף באקומען אין זיין רשות די נויטיגע קאפיטאלען פון איק"א און בויען א סאציאליסטישען אדער קאמוניסטישען שטאט. די „סיימיסטען" האבען געגלויבט דורך עראבערונג פון די צוקונפטיגע אידישע נאציאנאלע אויטאנאמע קערפערשאפטען זיך שאפען די מיטלען פאר א סאציאליסטישער טעריטאריע.

די איבערוועגענדע מעהרהייט האט אבער געהאלטען, אז די קאלאניזאציע וועט מוזען זיין א קאפיטאליסטישע, און אז די אויפגאבע פון אידישען פראלעטא־ריאט דארף זיין וואס מעהר סאציאליסטישע עלעמענטען אריינצוברענגען אין דער קאלאניזאציאנס־ארבייט. דער בליק איז אויך געווען דער סאציאל־דעמאקראטיש־פועלי־ציוניסטישער, מיט דעם אונטערשיד לגבי די אנדערע פראקציעס, וואס די פראגע איז געשטאנען, ניט ו ו י דאס לאנד צו בויען, נאר צו רעגולירען די פראצעסען, וועלכע פיהרען סיי־ווי צו דער דורכפיהרונג פון ציוניזם. מען באטייליגט זיך אין א היסטארישען פראצעס, אין וועלכען יעדער קלאס טראגט אריין זיינס, און וועלכען קיין קלאס איז ניט מחויב אליין אנצופיהרען. די ארבייטער וועלען דארט טאן, וואס זיי וועלען קענען, און ניט וואס די אבסטראקטע טעאריע שרייבט פאר. זיי וועלען בויען סאציאליסטיש וואו און וואס זיי וועלען קענען; זיי וועלען ווערען א טייל פון דער קאפיטאליסטישער ווירטשאפט, וואו זיי וועלען עס מוזען, און דורך קאמף און ארבייט אויף אלע געביטען זיך דערשלאגען צו אלץ בעסערע באדינגונגען.

דער ציוניסטישער קאנגרעס.

אויף דעם אופן איז אויך פארענטפערט געווארען די פראגע וועגען אונזער שטעלונג צום ציוניסטישען קאנגרעס. אין פראצעס פון ציוניסטישער פארווירקלי־כונג טרעפען זיך די קלאסען אין אידישען פאלק פנים־אל־פנים אויף אלע געביטען, וועלכע האבען א שייכות צו דעם פראצעס, דאס מיינט, נאטירליך, אויך אין די אינסטיטוציעס, וועלכע ווערען באשאפען צו רעגולירען דעם פראצעס. ניט געהן צום קאנגרעס וואלט געהייסען אפשוואכען אונזער פאזיציע לגבי די אנדערע עלעמענ־טען אינ׳ם בויענדען ציוניזם.

ביז דעם זיבעטען ציוניסטישען קאנגרעס פון 1905, וואו דער ציוניסטישער לאגער האט זיך ענדגילטיג געשפאלטען אויף ציוניסטען און טעריטאריאליסטען, איז די פראגע גארניט געשטעלט געווארען אונטער א ספק. נאך דעם זיבעטען קאנ־גרעס זיינען די ס. ס. אוועק מיט די בירגערליכע טעריטאריאליסטען און די אייגענט־ליכע פועלי־ציון זיינען געבליבען אין ציוניסטישען לאגער. אבער נאך דער רוסישער רעוואלוציע פון 1905, ווען די באיקאט־שטימונג איז געווען זעהר שטארק ביי די סאציאליסטען־רעוואלוציאנערען און די סאציאל־דעמאקראטען און מען האט די דומא ניט געוואלט אנערקענען, האט זיך אויף דער אידישער גאס ארייגנעכאפט א ספק וועגען ציוניסטישען קאנגרעס. די ערשטע שלאכט האבען די „קאנגרע־סיסטען" געוואונען. דער פארטיי־צוזאמענפאהר אין קראקע האט באשלאסען צום קאנגרעס ווייטער צו געהן, און די רוסישע פועלי־ציון זיינען געווען צווישען די דעלעגאטען פון אכטען ציוניסטישען קאנגרעס, אין האאג, 1907.

מיט צוויי יאהר שפעטער האבען די פועלי־ציון, אויף א פארטיי־בעראטונג, ווידער אין קראקע, באשלאסען אין ציוניסטישען קאנגרעס מעהר ניט צו געהן. אזוי ווי איך בין פון זיבעטען קאנגרעס אפגעפאהרען נאך אמעריקא — אויף דער איינלאדונג פון די היגע חברים — ווייס איך ניט פון פערזענליכער ערפאהרונג, וועלכע מאטיווען האבען געשפילט די הויפט־ראלע אין דער ענדערונג פון דער ביז דאן זעלבסטפארשטענדליכער כמעט שטעלונג צום ציוניסטישען קאנגרעס.

אין זיין עטוואס־צו־הומאריסטיש געשריבענע זכרונות זאגט ניר (זעה „רויטער פנקס", צווייטער באנד, ז. 78־79), אז „נאך אויפ׳ן זיבעטען קאנגרעס האבען מיר כמעט אלע אנגעהויבען פיהלען, אז מיר זיינען דא אויף א פרעמדער חתונה און ביי יעדען פון אונז האט אנגעהויבען גריבלען דער געדאנק, אז מיר מוזען רעווידירען אונזער שטעלונג צום ציוניסטישען קאנגרעס. מיר האבען באשיינפערליך זיך איבער־צייגט, אז ניט נאר צוליב אונזער קליינער צאל האבען מיר ניט געהאט קיין שאנסען צו האבען א השפעה אויפ׳ן קאנגרעס, נאר פון דער באציהונג צו אונז האבען מיר זיך איבערצייגט, אז מען דארף אונז אויפ׳ן קאנגרעס נאר אלס דעקאראציע, ווייל דער גאנצער קאנגרעס איז געווען ניט מעהר ווי א שעהנע דעמאנסטראציע — אלץ פלעגט ווערען אפגעטאן הינטער די קוליסען נאך פאר׳ן קאנגרעס און, פאר־שטעהט זיך, אז צוליב אזא דעקאראציע, ווי מיר זיינען געווען, וועט דאס ציוני־סטישע בירגערטום קיין סך ניט מקריב זיין".

ניר דערצעהלט אויך, אז „אונזער ראלע אויף דעם קאנגרעס איז געווען באמת א קלעגליכע", אז זיי האבען געהאט שלעכטע זיץ־פלעצער, האבען ניט פארשטאנען די שפראכען פון קאנגרעס און ניט געוואוסט ווי צו פיהרען זיך פארלאמענטאריש".

הגם איך בין געווען אויף יענעם קאנגרעס, פון דער רוסישער פארטיי, און דער קאנגרעס האט אויף מיר אזא איינדרוק ניט געמאכט, איז אבער מעגליך, אז די שטימונג, וועלכע ניר כאראקטעריזירט, זאל האבען ענטשידען דעם קאמף צווישען די קאנגרעסיסטען און די אנטי־קאנגרעסיסטען ביי די רוסישע פועלי־ציון מיט א צוויי יאהר שפעטער.

די פועלי־ציוניסטישע אידעאלאגיע איז ניט פארענדיגט — און קען ניט זיין פארענדיגט, ווייל זי זוכט צו געבען אן ענטפער אויף דאס פליסענדע אידישע לעבען און די אלע פראבלעמען, וועלכע די צייט שטעלט ארויס. אבער אויף איהר לאנגען וועג פון אבסטראקט־אוניווערסאלען ציוניזם ביי העס'ן ביז דער ברייטער קאנצעפציע פון היינט, וועלכע נעהמט אריין די איינצעל־אמת'ן פון די פארשידענע סאציאליסטישע פראקציעס ביי אידען, האט זי געפונען יענע צופאסונג צו דער ווירקליכקייט, וועלכע פאדערט און ערלויבט אן אלזייטיגען און פרייען אויסדרוק פון געדאנק און טאט, וואס קענען פיהרען צו בעסערונג פון דער אידישער לאגע און דער גלייכשטעלונג פון אונזער פאלק אין א וועלט פון פאליטישער און אינ־דוסטריעלער דעמאקראטיע.

צוואנציג יאהר פועלי־ציוניזם

פון ב. לאקער.

I.

פאר א באוועגונג, נאך מעהר ווי פאר'ן יחיד, איז א יובל נישט בלויז א געלעגענהייט פון שמחה, פון פרעהען זיך איבער דער דערגרייכטער עלטער, נאר קודם־כל א מאמענט פון חשבון הנפש, פון ווארפען א בליק אויף צוריק, כדי זיך קלאר צו מאכען, צי און אויף ווי ווייט די באוועגונג האט זיך דערנענטערט צו דעם ציל וואס זי האט אנגעשריבען אויף איהר פאן.

אין דעם מאמענט, ווען עס ענדיגט זיך דאס פייערען דעם צוואנציגסטען יאהר זינט דער ענדגילטיגער קאנסטיטואירונג פון דער רוסלענדישער פועלי־ציון־פארטיי אויפ'ן פאלטאווער צוזאמענפאר — די אנהויבען פון דער באוועגונג גרייכען צוריק עטלאכע יאהר פאר פאלטאווע — און מיר טרעטען אריין אין'ם צוואנציגסטען יאהר פון דער עקזיסטענץ פון אונזער וועלט־פארבאנד, איז דעריבער אויך אונזער ערשטער חוב, צו מאכען אונזער חשבון הנפש, אונזער סך־הכל. וואס האט די באוועגונג אויפגעטאן אין משך פון די דאזיגע יאהרען? אין וועלכער מאס האט זי משפיע געווען דאס לעבען? ווי ווייט האט זיך איהר איינגעגעבען מקיים צו זיין מארקס'עס געבאט, אז בעת די פילאזאפען ווילען די וועלט גאר דערקלערען, מוזען די רעוואלוציאנערען זי איבערצאנדערשען?

אויפ'ן ערשטען בליק איז דער אידעאישער אויפטו פון'ם פועלי־ציוניזם נישט קיין זעהר אריגינעלער. ער האט גענומען צוויי אידעען, וואס האבען עקזיסטירט פאר איהם, דעם סאציאליסטישען געדאנק פון באפרייאונג פון דער מענשהייט

פון׳ם יאָך פון קאַפּיטאַליסטישער עקספּלואַטאַציע און דעם ציוניסטישען פון דער נאַציאָנאַלער אויפלעבונג פון׳ם אידישען פאָלק — צוויי אידעען, וואָס זיינען ביז צום פּועלי־ציוניזם געשטאַנען אין אַ שאַרפען געגענזייטיגען קאַמף — און געמאַכט שלום צווישען זיי. מען טענה׳ט: ניטאָ אין דעם קיין אייגענס, קיין אָריגינאַליטעט. און דאָך איז די צונויפגיסונג פון די צוויי אידעען נישט קיין אויסגעטראַכטע, נאָר דאָס לעבען אַליין האָט זי געפאָדערט. און דאָך איז דער פּועלי־ציוניזם נישט נאָר אַן אָריגינעלער געדאַנק, נאָר — און דאָס איז וויכטיגער — אַ היסטאָרישע טהאַט. כדי דאָס קלאָר צו מאַכען, איז נויטיג צו געבען אַ קורצען איבערבליק אויף אַ האַלבען יאָהרהונדערט אַנטוויקלונג פון׳ם אַלגעמיינעם און אידישען לעבען אין מזרח־אייראָפּאַ.

.II

די צווייטע העלפט פון׳ם ניינצענטען יאָהרהונדערט פיהרט אריין דעם מאָדערנעם קאַפּיטאַליזם אין די לענדער פון׳ם אידישען מאַסען־ישוב. דער פעאָדאַליזם ווערט צוטרייסעלט, עס ווערט אָפּגעשאַפט דאָס לייב־אייגענטום, עס ווערט רעוואָלוציאָניזירט די קאָמוניקאַציע דורך דער איינפיהרונג פון דער אייזענבאַהן, וואָס מאַכט מעגלאָך דאָס שנעלע אריבערוואַרפען פון מענשען און סחורות אין ווייטע געגענדען. דעם אָרט פון די ענגע ווירטשאַפטס־געביטען, וואָס האָבען ארומגענומען דעם קליינעם שטח פון איינער אָדער עטלאַכע שטעדט מיט זייער נאָהענטסטע סביבה, פאַרנעמט איצט דער גרויסער שטח פון דער גאַנצער מלוכה, — יאָ, פון גאַנץ אייראָפּאַ און ווייט איבער אייראָפּאַ. עס בייט זיך דער אופן פון פּראָדוקציע. דעם אָרט פון דער פּרימיטיווער האַנט־אַרבייט פאַרנעמט אַלץ מעהר און מעהר די מאַשין, דעם אָרט פון דער אַרבייט, בעיקר פאַר׳ן אייגענעם פאַרברויך פון׳ם פּראָדוצענט, פאַרנעמט די פּראָדוקציע פון סחורות פאַר׳ן מאַרק. עס אַנטשטעהט די מאָדערנע אינדוסטריע, וואָס ציהט אריין פון איין זייט די קאַפּיטאַלען פון די אַמאָליגע פעאָדאַלען, אָנגעזאַמעלט אין יאָהרהונדערטער פון פויערים־עקספּלואַטאַציע, און פון דער צווייטער — די „פרייע“ אַרבייט פון די גרויסע מאַסען פויערים, וואָס זיינען באַפרייט פון פּאַנשטשיזנע, אָבער אויך פון ערד, און שטראָמען אין די שטעדט, זוכענדיג צו פאַרקויפען זייער אַרבייטס־קראַפט אין דער יונגער אינדוסטריע. אַזוי וואַקסען ארויס לעבען פריצים און פויערים די צוויי קלאַסען פון דער מאָדערנער געזעלשאַפט: בורזשואַזיע און פּראָלעטאַריאַט. עס וואַקסט ארויס אַן אינטעליגענץ, וואָס פאַרנעמט די פונקציעס פון דער אויסגעוואַקסענער, גרעסערער און קליינער ביוראָקראַטיע. גרויסע טיילען פון דער ארויסגעשטויסענער פויערשער באַפעלקערונג זוכען באַשעפטיגונג אין דער מלאכה און אין קליינעם האַנדעל.

ווי אַזוי שפּיגעלט זיך אָפּ די דאָזיגע אַנטוויקלונג אויף דער אידישער גאַס? יאָהר־הונדערטער לאַנג האָט דאָס אידישע פאָלק פאָרגעשטעלט מיט זיך אַ כמעט איינהייטליכע מאַסע, אין וועלכער עס זיינען אַפילו פאַראַן געווען סאָציאַלע חילוקים פון אָרים און רייך, המון און יחוס, עם־הארצים און למדנים, וועלכע איז אָבער דאָך, בפרט אין איהרע באַציהונגען צו דער סביבה, געווען אַן איינהייט. אין דער פעאָדאַלער און פאַר־קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע זיינען די אידען געווען די

טרעגער פון דער געלט־ווירטשאַפט, ד. ה. זיי האָבען אויסגעפילט יענעם קליינעם שטח פון אויסטויש און קרעדיט־פונקציעס, אין וועלכען אויך די דאַמאָלסדיגע ווירטשאַפט האָט זיך גענויטיגט. זיי זיינען געווען די פאַכטער פון פריצישע גיטער; זיי האָבען אויפגעקויפט די תבואה אוים די פריצישע שפייכלערס און געבראַכט זי אין די שטעדט און אויך אויפ׳ן אויסלענדישען מאַרק; זיי האָבען, פון דער צווייטער זייט, געבראַכט זייד, איידעל־שטיינער און אַנדערע לוקסוס־זאַכען פון אַנדערע מדינות פאַר די באַדערפנישען פון די פריצישע הויפען; זיי האָבען אָפּגע־קויפט ביים פויער דאָס ביסעל תבואה, וואָס ער האָט אָפּגעשפּאָרט פון זיין אָרימער ווירטשאַפט, און פאַרקויפט איהם אַרבייטס־מכשירים און אַנדערע שטאָדטישע פּראָדוקטען, וואָס ער האָט אַליין נישט געקענט אויסאַרבייטען. האַנדעל, פאַר־מיטלעריי, שענקעריי — דאָס זיינען געווען די עיקר־פּרנסות ביי אידען, וועלכע האָבען געלעבט, לויט מאַרקס׳ אַ וואָרט, אין די שפּאַרונעס פון דער אַרומיגער ווירטשאַפט.

מיט׳ן אַריינדרינגען פון׳ם קאַפּיטאַליזם אין די געביטען פון׳ם אידישען מאַסען־ישוב הויבען זיך אָן צוויי פּאַראַלעלע פּראָצעסען פון דער גרעסטער וויכטיגקייט פאַר דער ווייטערדיגער אַנטוויקלונג פון׳ם אידישען לעבען. פון איין זייט קומט פאַר אין דער אידישער גאַס אַ פּראָצעס פון אַן אויסגעשפּראָכענער סאָציאַלער דיפערענצירונג, פון דער צווייטער זייט גייט אָן אַן אַלץ שאַרפער ווערענדיגער קאָנקורענץ־קאַמף מצד די פאַרשידענע נייע שיכטען פון דער נישט־אידישער געזעלשאַפט אַנטקעגען די שייכות׳דיגע שיכטען פון׳ם אידישען פאָלק.

דער קאַפּיטאַליזם עפענט קודם־כל אַ ברייט פעלד פאַר דער אויסשפּרייטונג פון׳ם אידישען האַנדעל. דער וואוקס פון׳ם האַנדעל רופט אַרויס די אַנטשטעהונג פון אַ גרויסען אידישען האַנדעלס־פּראָלעטאַריאַט — פּריקאַזטשיקעס, בוכהאַלטערס און אַנדערע אָנגעשטעלטע. דער אָנגעזאַמעלטער אין די פריהערדיגע יאָהרען אידישער באַוועגליכער קאַפּיטאַל דרינגט אָבער אויך אַריין אין פאַרקערס־וועזען און אינדוסטריע. עס ווערט געבוירען די מאָדערנע אידישע בורזשואַזיע.

גלייכצייטיג הויבט זיך אָן ביי דער ברייטער אידישער מאַסע אַ פּראָצעס פון עקאָנאָמישער איבערשיכטונג. די הענדלערישע און פאַרמיטלערישע פּרנסה־צווייגען ווערען אַלץ ענגער פאַר די אידישע מאַסען. אַ טייל פון דער פויערשער מאַסע, וואָס שטראָמט אין די שטעדט און שטעטלאַך, הויבט זיך אָן אַריינצוגיסען אויך אין קליינעם האַנדעל, וועלכער איז ביז איצט געווען אַ אידישער מאָנאָפּאָל. „די קריסטען זיינען געוואָרען אידען" — אַזוי באַצייכענט מאַרקס דעם פאַקט פון׳ם איבערנעמען די אידישע געלט־פונקציעס דורך די נישט־אידען מיט׳ן אָנהויב פון׳ם קאַפּיטאַליזם. און פאַר דער אידישער מאַסע שטעהט די היסטאָרישע נויטווענדיגקייט צו ווערען אין עקאָנאָמישען זין „קריסטען", ד. ה. אָפּצוזאָגען זיך פון דער עקאָנאָ־מישער איינזייטיגקייט און איבערצוגעהן צו פּראָדוקטיווער אַרבייט.

וואָלט דער דאָזיגער פּראָצעס זיך אַנטוויקעלט נאָרמאַל, ד. ה. וואָלטען אידען אַריינגעדרונגען גלייכמעסיג אין אַלע צווייגען פון אַרבייט, אין לאַנדווירטשאַפט, אינדוסטריע, קאָמוניקאַציע, א. אַז. וו., וואָלט אפשר די אידישע פראַגע, אַלענפאַלס אין עקאָנאָמישען זין, דערמיט פאַרענטפערט געוואָרען. אָבער אַ גאַנצע שורה סיבות האָט גורם געווען דערצו, אַז דאָס זאָל נישט אַזוי געשעהן.

קודם־כל: עס איז פאַרשטענדליך, אַז בעת אידען האָבען אין גרויסע מאַסען געמוזט איבערגעהן צו אַרבייט, האָבען זיי זיך דאָס ערשטע געוואָרפען אויף יענע צווייגען פון אַרבייט, וואָס זיינען אויך פריהער — הגם אין אַ באַגרעניצטער מאָס — געווען פאַרטראָטען אין דער אידישער גאַס. אויך פריהער האָט געמוזט זיין אַ אידישער בעקער, אַ אידישער קצב, אַ אידישער שניידער (צוליב דער באַזונדערער אידישער קליידונג און שעטנז). דער גאָלדשמיד, מעש־גיסער, טישלער א. א. האָבען געפונען זייערע קונים צווישען אידען. און אַזוי איז דער ערשטער מאַסענהאַפטער איבערגאַנג צו אַרבייט אויף אַ נאַטירליכען אופן פאָרגעקומען אויף דעם דאָזיגען ענגען שטח פון שוין ביז־דאַמאָלסדיגע „אידישע מלאכות“. בפרט, אַז פאַר אַ הענדלער איז אויך לייכטער צו ווערען, למשל, אַ שניידער, ווי אַן אינדוסטריע־אַרבייטער. אַזוי האָט זיך די ירושה פון די פריהערדיגע עפּאָכען אַריבערגעטראָגען אויך אין׳ם פּראָצעס פון פּראָדוקטיווירונג אין דער קאַפּיטאַליסטישער עפּאָכע גופא. עס איז אַנטשטאַנען אַ אידיש האַנדווערקטום און אַ אידישער האַנדווערקערישער פּראָלעטאַריאַט אין די באַקאַנטע אידישע פאַכען, וואָס דינען דעם דירעקטען געברויך, קודם־כל באַקליידונג און דערנערונג.

פון דער גרויסער אינדוסטריע אָבער, פון קוילען־גרובען און נאַפט־אינדוסטריע, פון מעטאַל־ און מאַשינען־אינדוסטריע, פון אייזענבאַהן און שיפס־פאַרקעהר, פּונקט ווי פון דער לאַנדווירטשאַפט איז די אידישע אַרבייט כמעט אינגאַנצען געבליבען אויסגעשלאָסען. אַ חוץ דעם דערמאָנטען טעם, וואָס דערקלערט פּסיכאָלאָגיש דעם אָנהויב פון׳ם פּראָצעס, זיינען דאָ אַ גאַנצע שורה אַנדערע.

קודם כל דאָס, וואָס דער אידישער שטאָדט־עלעמענט איז פיזיש שוואַכער און ווייניגער צוגעפּאַסט צו שווערער אַרבייט, ווי די פּויערים־מאַסע, וואָס קומט אין דער פאַבריק גלייך פון׳ם דאָרף. די העבערע באַדערפנישען (אין דער ערשטער צייט) פון׳ם אידישען אַרבייטער; זיין שטאַרקע נטיה צו אָרגאַניזאַציע, סטרייקען און זיין „דעמאָראַליזירענדע“ ווירקונג אויף די אַרבייטס־חברים; ביי אַ טייל דאָס נישט וועלען אַרבייטען שבת — דאָס אַלץ מאַכט די אַרבייטס־קראַפט פון׳ם אידישען פּראָלעטאַריער ווייניגער ראוי צו קאַפּיטאַליסטישער עקספּלואַטאַציע אין די אויגען פון דער בורזשואַזיע, אויך דער אידישער.

ס׳איז אָבער דאָ נאָך אַ סבה, די טיפסטע פאַר דער דאָזיגער מאָדערנער, פאַר׳ן אידישען אַרבייטער־קלאַס באמת טראַגישער ערשיינונג.

מיט דער אידישער בורזשואַזיע איז אויך געבאָרען געוואָרען איהר פּאָליטישע אידעע — די אַסימילאַציע.

די יונגע אידישע בורזשואַזיע שטויסט זיך אָן שוין ביי איהרע ערשטע שריט אויף דער קאָנקורענץ פון דער נישט־אידישער, וואָס שטרעבט צו אַ מאָנאָפּאָל אויף אַלע מעגליכקייטען פון קאַפּיטאַליסטישע פּראָפיטען אין „איהר“ לאַנד. אין דעם דאָזיגען קאָנקורענץ־קאַמף באַנוצט זיך די נישט־אידישע בורזשואַזיע מיט אַלע מיטלען, וואָס קענען געווינען פאַר איהר די ברייטע קונים־מאַסע, וואָס איז דאָך אַ נישט־אידישע. זי שטרייכט דעריבער שטענדיג אונטער איהר נאַציאָנאַלען — רוסישען, פּוילישען א. א. וו. — כאַראַקטער, און וואַרפט דעם לאָזונג: קויפט נישט ביי אידען, סוואָי דאָ סוועגאָ! אַנדערש די אידישע בורזשואַזיע. זי איז פאַראינטערעסירט, אַז די נישט־אידישע קונים׳שאַפט זאָל וואָס ווייניגער דערזעהען

איהר אידישען פּרצוף, און זי באמיהט זיך מיט אלע מיטלען, איהם צו באהאלטען. דעריבער איז די נישט־אידישע בורזשואזיע נאַציאָנאַליסטיש, די אידישע — „קאָסמאָפּאָליטיש", אסימילאטאריש.

און דאָ ליגט, לויט מיין מיינונג, אויך די טיפסטע סבה פון'ם פאַקטישען באָיקאָט פון דער אידישער ארבייט, וואָס מיר באגעגענען דורך די אלע יאהרען נישט נאָר אין די נישט־אידישע, נאָר אויך אין די „אידישע" פאבריקען, א באָיקאָט, וואָס שליסט אויס דעם אידישען ארבייטער אלץ מעהר, וואָס גרעסער עס איז די אונטערנעמונג און וואָס העכער עס איז די טעכניק פון איהרע פּראָדוקציע־מיטלען.

און די דאָזיגע דערשיינונג, וואָס דער פּראָדוקטיווירונגס־ און פּראָלעטאריזירונגס־פּראָצעס האָט זיך אָנגעשטויסען אין אזעלכע שווערע מניעות, וואָס האָבען איהם אין א הויכער מאָס איינגעענגט און אפילו לגמרי געשטערט, האָט געבראַכט צו דער גרויסער אידישער עמיגראַציע, וואָס איז נישט עפּעס אנדערש, ווי דער איבערגאַנג צו ארבייט דורך אריבערטראָגען זיך אין אנדערע לענדער.

III.

מיט די דאָזיגע אלע פּראָצעסען, אין וועמעס רעזולטאט מיר האָבען פאַר זיך די היינטיגע אידישע גאַס מיט איהר עקאָנאָמישען פּרצוף און קלאסען־דיפערענצירונג, האָבען זיך אָנגעהויבען ארויסקריסטאַליזירען די ערשטע קערנדלאַך פון די פארשידענע אידעאָלאָגיעס, וואָס זיינען ערשט שפּעטער אויסגעוואקסען צו פּאָליטישע ריכטונגען.

די בורזשואזיע — ווי געזאָגט — האָט ארויסגערוקט די אידעאָלאָגיע פון אסימילאַציע. אין דער ברייטער קליינבירגערליכער מאסע, וואָס איז געטריבען געוואָרען צום איבערגאַנג צו ארבייט און האָט געטראָפען דעם וועג צו איהר פול מיט די שווערסטע מניעות, און וואָס האָט אמשאַרפּסטען דערפילט די בייטש פון אנטיסעמיטיזם, רדיפות און פּאָגראָמען, איז די אלטע, טויזענט־יאָהריגע בענקשאפט ווידער געוואָרען לעבעדיג אין דער אידעע פון חבת ציון. דער יונגער פּראָלעטאריאט האָט געמאַכט די ערשטע שריט צו אָרגאַניזירונג פון זיינע כחות, די ערשטע ארויסטרעטונגען אין סטרייקען און לוין־באוועגונגען. די אינטעליגענץ האָט די אלע אידעען געגעבען זייערע וואָרט־פיהרער. מיר זעהען זי אלס די פארקעמפערין פון דער אסימילאַציע; מיר זעהען זי אין די שורות פון דער השכלה, ווי זי פּרעדיגט א מין קאָמפּראָמיס צווישען אסימילאַציע און נאַציאָנאַליזם: היה אדם בצאתך ויהודי באהליך. זי איז די עיקר־טרעגערין פון'ם ביל"ו־געדאַנק: בית יעקב לכו ונלכה — לאָמיר אנטלויפען! אָבער דאָס איז נישט נאָר אן אנטלויפען פון מזרח־אייראָפּא אין א"י, נאָר אויך אן אנטלויפען פון די אידישע לופט־פּרנסות צו ערד־ארבייט; א טייל פון דער אינטעליגענץ נעמט אויך שוין אויף דעם סאָציאַליזם. אָבער דאָס איז ביי איהר פארבונדען מיט אנטלויפען פון דער אידישער גאַס, אין וועלכער זי זעהט נישט קיין כח, וואָס זאָל זיין ביכולת צו קעמפען פאַר א בעסער לעבען. זי זעהט אין דער אידישער גאַס א טשערעדע, וואָס פארמאָגט נישט קיין פעסטען עקאָנאָמישען באָדען אונטער די פיס.

אזוי זיינען געבוירען געוואָרען די צוויי גרויסע אידעען, וואָס באהערשען זייט

30 יאָהר דאָס פּאָליטישע דענקען פון דער אידישער גאַס: דער ציוניזם און דער סאָציאַליזם. ביידע מיט וואָרצלען אין עבר, אין די משיח־באַוועגונגען און אין די סאָציאַלע אידעען פון די נביאים ביז חסידיזם און השכלה, ביידע אין זייער נייער געשטאַלט קינדער פון קאַפּיטאַליזם אויף דער אַלגעמיינער און אידישער גאַס. אָבער יעדע דערווייל דער איינזייטיגער אויסדרוק פון צוויי פאַרשידענע זייטען פון דערזעלבער קאַפּיטאַליסטישער אַנטוויקלונג. דער ציוניזם — דער אויסדרוק פון'ם קאָנפליקט צווישען דער פאַרשאַרפטער באַדערפניש איבערצואַנדערשען די עקאָנאָמישע יסודות פון'ם אידישען לעבען און דער אוממעגליכקייט דאָס דורכצופיהרען ראַדיקאַל דאָ אויפ'ן אָרט; דער סאָציאַליזם — דער אויסדרוק פון דער פאָרגעקומענער קלאַסען־דיפערענצירונג און פון'ם קלאַסען־קאַמף אויף דער אידישער גאַס.

קיין חידוש ניט דעריבער, וואָס ביידע אידעען האָבען אין דעמזעלבען יאָהר, אין 1897, צום ערשטען מאָל געפונען זייער אויסדרוק אין אָרגאַניזירטע פּאָליטישע מאַסען־באַוועגונגען (אין דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און אין'ם „בונד“) און וואָס די דאָזיגע באַוועגונגען האָבען באַלד פאַרנומען אַ שאַרפע פיינדלאַכע שטעלונג איינע צו דער אַנדערער.

וואָרים יעדע פון די צוויי באַוועגונגען איז אין יענער צייט געווען געטראָגען פון צוויי פאַרשידענע קלאַסען. אויפ'ן ציוניזם האָט אַרויפגעלייגט זיין חותם דאָס קליינבירגערטום. ער איז געווען אַ קינד פון דער פאַרצווייפלונג פון די ברייטע קליינבירגערליכע מאַסען אין דער מעגלאַכקייט פון וועלכער עס איז פאַרבעסערונג פון זייער גורל דאָ, אין די לענדער פון מזרח־אייראָפּאַ. זיין סימן מובהק איז געווען פּעסימיזם, אומגלויבען אין די אייגענע כחות און — אין רוסלאַנד — אויך אין'ם כח פון דער רעוואָלוציע. דעריבער אפילו ביי אַ פולער מענשלאַכער סימפּאַטיע צו די נישט־אידישע רעוואָלוציאָנערען, אַ נישט־פּאַראינטערעסירטקייט, אַ פּאַסיוויטעט לגבי די געשעהענישען דאָ, אָן אָפענע אָדער באַהאַלטענע אַנטיפּאַטיע נעגען דער באַטייליגונג פון אידען אין דער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, וואָס קאָן ברענגען אומגליק אויף אידען, צעשפּליטערט די אידישע כחות דורך אַ כלומרשט נישט פאַראַנענער קלאַסען־צוטיילונג און ציהט אָפּ די כחות פון דער איינציגער עיקר־אויפגאַבע, דעם ציוניזם.

די דאָזיגע שטימונג פון „שלילת הגלות“ האָט אַ חוץ דעם אויך געבראַכט צו אַ נישט־דערשאַצונג אפילו פון די נאַציאָנאַלע אויפגאַבען און דעם נאַציאָנאַלען קאַמף אין די גלות־לענדער.

דער סאָציאַליזם, פון דער צווייטער זייט, געטראָגען פון'ם יונגען אידישען אַרבייטער קלאַס, וועלכער האָט נאָך נישט באַוויזען צו דערקענען די גרעניצען פון זיין אייגענעם כח, שטעהענדיג מיט ביידע פיס דאָ, פול מיט אָפּטימיסטישען גלויבען אין דער רעוואָלוציע. ער זעהט נאָר דעם קלאַסען־קאַמף, נעגירט דעם גלות אין אַ היפּוכ'דיגען זין: נישטאָ קיין גלות, נישטאָ קיין ספּעציפישע נאַציאָנאַלע אויפגאַבע פאַר'ן אידישען סאָציאַליזם. און ווער עס רופט צו אַזעלכע, פאַרטונקעלט דעם קלאַסענבאַוואוסטזיין און ציהט נאָר אָפּ כוחות פון דער איינציגער עיקר־אויפגאַבע — דער רעוואָלוציע, דעם קלאַסען־קאַמף.

IV.

עטלאכע יאָהר לאנג האָט זיך צופלאַקערט א קאַמף אויף טויט און לעבען צווישען די צוויי לעגיטימע צווילונגס־אידעען פון דער מאָדערנער אידישער ווירקליכקייט, וואָס זיינען געבוירען געוואָרען איין־אויגיג, יעדעס אויג געווענדעט צו אַנאַנדער זייט פון'ם אידישען לעבען. ביז דער פועלי־ציוניזם האָט נישט נאָר שלום געמאכט צווישען זיי און זיי סינטעטיזירט, נאָר אָרגאַניש פאראייניגט זיי צו איין האַרמאָנישער גאַנצקייט.

שוין אין די ערשטע יאָהרען פון'ם פּאָליטישען ציוניזם האָבען זיך דאָ און דאָרט געפונען יחידים און אפילו גאַנצע גרופּען, וואָס האָבען אינסטינקטיוו געפיהלט, אַז דער פאַרביסענער קאַמף צווישען סאָציאַליזם און ציוניזם איז נישט קיין נאַטירליכע זאַך. האָבען דאָך אין זייערע אייגענע מוחות און הערצער געפונען פּלאַץ איינע לעבען דער אַנדערער ביידע אידעען. זיי זיינען געווען גוטע ציוניסטען, אָבער זייער נאַציאָנאַלער געפיהל האָט זיי אויך נישט טויב געמאַכט פאַר די ליידען פון די געפּלאָגטע און אונטערדריקטע מאַסען פון די אַנדערע פעלקער. זייער ציוניסטישע איבערצייגונג האָט זיי נישט געמאַכט גלייכגילטיג צו די געשעהענישען אויפ'ן אָרט. און זיי האָבען געפיהלט, אַז נישט קוקענדיג אויף דער געמיינזאַמער ציוניסטישער איבערצייגונג טיילט זיי דאָך אָפּ פון די איבעריגע ציוניסטען א תהום אין זייער אַלגעמיינעם בליק אויפ'ן לעבען און אַז נישט קוקענדיג אויף דער שאַרפער געגנערשאַפט איז דאָך פאַראַן עפּעס, וואָס פאַרבינדעט זיי מיט'ן „פיינדליכען" סאָציאַליסטישען לאַגער. אַזוי זיינען אַנטשטאַנען די ערשטע ארבייטער גרופּען אין די אַלגעמיינע ציוניסטישע אָרגאַניזאַציעס, אַזוי זיינען שוין אין די סאַמע ערשטע יאָהרען פון'ם צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט געשאַפען געוואָרען די ערשטע אָרגאַניזאַציעס, וואָס האָבען זיך שוין אָנגערופען ציוניסטיש־סאָציאַליסטיש, יאָ, וואָס האָבען זיך שוין באַנוצט מיט'ן נאָמען פועלי־ציון, אָבער ערשט נאָך עטליכע יאָהר פון זוכעניש און אומקלאַרקייט האָט זיך אַרויסגעקריסטאַליזירט פון דעם אַלעמען די באַוועגונג, אין וועלכער סאָציאַליזם און ציוניזם דוהען שוין ניט בלויז בשלום איינער נעבען דעם אַנדערען, נאָר זיינען צונויפגעשמאָלצען אָרגאַניש צו איין אידעע, צום אידישען סאָציאַליזם, צום פועלי־ציוניזם.

איצט, ווען די באַוועגונג האָט שוין הינטער זיך צוויי יאָהר־צעהנדליג, קאָן מען ערשט ריכטיג אָפּשאַצען די באַדייטונג פון איהר אויפטו.

עס איז געווען קודם כל א מאָראַלישער אויפטו. ווייל ביידע אידעען זיינען דורך איהם ערשט אָפּגערייניגט געוואָרען פון א פּגם און האָבען אַזוי באַקומען זייער אמת'ען תיקון.

סאָציאַליזם איז נישט קיין איינזייטיגע באַוועגונג פאַר דער באַפרייאונג פון דער מענשהייט פון עקאָנאָמישער קנעכטשאַפט. ער איז די אוניווערסאַלע אידעע פון דער אַלזייטיגער מענשליכער באַפרייאונג און דערהויבונג. דעריבער פאַרטראָגט נישט דער סאָציאַליזם קיין שום אונטערדריקונג, ובפרט נישט די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג פון וועלכען עס איז פאָלק. אדרבא, עס ליגט אין מהות פון'ם סאָציאַליזם צו שטרעבען צו אַזא צושטאַנד, אין וועלכען יעדעס פאָלק זאָל האָבען די גלייכע באַדינגונגען פאַר דער אַנטוויקלונג פון זיין נאַציאָנאַלער קולטור און פערזענליכקייט, ווי אַלע אַנדערע פעלקער. דעם דאָזיגען פּרינציפּ האָט שוין

אָנגעצייכענט דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַל אין׳ם באַריהמטען אינאַגוראַל־אַדרעס, וועלכער ערקלערט, אַז עס איז די אויפגאַבע פון׳ם פּראָלעטאַריאַט צו פּראָקלאַמירען די איינפאַכע געזעצען פון מאָראַל און יושר, וואָס פּונקט ווי זיי דאַרפען באַהערשען די באַציהונגען צווישען פּריוואַטע מענשען, אַזוי מוזען זיי גילטען אַלס די העכסטע געזעצען אין׳ם פאַרקער צווישען די נאַציעס.

אמת, נישט שטענדיג איז דער אינטערנאַציאָנאַל אין די שפּעטערע יאָהרען אין אַ פולער מאָס געבליבען געטריי דער דאָזיגער אויפגאַבע. ער האָט אָנגעווענדט דעם דערמאָנטען פּרינציפּ בעיקר אויף די צווישען־מלוכה׳שע באַציהונגען. די נאַציאָנאַלע אונטערדריקונג האָט איהם אינטערעסירט נאָר אין באַשטימטע, באַזונדערס בולט׳ע פאַלען, ווי ביים דערדריקטען פּוילישען פאָלק און ביי דער עקספּלואַטאַציע פון מחוץ־אייראָפּעאישע פעלקער דורך דער קאָלאָניאַל־פּאָליטיק. ער האָט נישט אַרויסגעוויזען קיין געהעריגען אינטערעס פאַר׳ן גורל פון די אונטערדריקטע קלענערע פעלקער אין אייראָפּא, ובפרט פאַר׳ן לעבענס־קאַמף פון די נאַציאָנאַלע מינדער־הייטען. דאָס איז געווען אַ רעזולטאַט פון׳ם פאַקט, וואָס דעם חותם אויפ׳ן דענקען און דער טעטיגקייט פון׳ם אינטערנאַציאָנאַל האָבען אַרויפגעלייגט די פּאַרטייען פון די גרויסע מערב־אייראָפּעאישע פעלקער, וואָס זיינען געווען ווייט פון די נאַציאָנאַלע פּראָבלעמען און האָבען נאַטירליכערווייזע געהאַט די נטיה נישט ריכטיג אָפּצושאַצען דעם נאַציאָנאַלען באַפרייאונגס־קאַמף פון די אונטערדריקטע פעלקער.

דער פּועלי־ציוניזם האָט אין דעם זין דערפילט אַ דאָפּעלטע שליחות. ער האָט קודם כל דעם אידישען סאָציאַליזם באַפרייט פון זיין קינדער־קראַנקהייט, פון זיין פּגם פון גלייכגילטיגקייט, זיין געגנערשאַפט צו דער נאַציאָנאַלער באַ־פרייאונגס־באַוועגונג פון׳ם אידישען פאָלק. ער האָט געוויזען דעם אידישען סאָ־ציאַליזם, אַז דווקא דער ציוניזם איז דער וועג פאַר דער פולער רעאַליזירונג פון די סאָציאַליסטישע אידעען אין׳ם אידישען לעבען, ער האָט אָבער פון דער צווייטער זייט אַ גרויסען חלק אין דער נייער אָריענטירונג פון׳ם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם בנוגע דער נאַציאָנאַלער פראַגע. נישט נאָר האָט די פּועלי־ציוניסטישע פּובליציסטיק שוין אין די ערשטע יאָהרען פון איהר אַנטוויקלונג דורך איהר וויכטיגסטען פאַרטרעטער, ב. באָראָכאָוו, צוגעטראָגען עיקר׳דיגע ציגעל־שטיינער צו דער וויסענשאַפטליכער אויספאָרשונג פון׳ם נאַציאָנאַלען פּראָבלעם און דעם קלאַסען־כאַראַקטער פון די נאַציאָנאַלע שטרעבונגען פון פאַרשידענע שיכטען, נאָר דער פּועלי־ציוניזם איז אין אַלע די יאָהרען נישט מיד געוואָרען צו וועקען דעם געוויסען פון׳ם אינטערנאַציאָנאַלען סאָציאַליזם בנוגע דער נאַציאָנאַלער, ובפּרט דער אידישער פראַגע. אַז ער האָט דערביי דערגרייכט באַדייטענדע ערפאָלגען, בפרט בעת און נאָך דער מלחמה, איז באַקאַנט.

אָבער דאָס אַלץ איז נאָר מעגליך געווען דורך דעם, וואָס גלייכצייטיג האָט דער פּועלי־ציוניזם אויך דעם ציוניסטישען געדאַנק אָפּגערייניגט פון אַ שורה קינדער־קראַנקהייטען, וואָס האָבען זיך געגומען נישט פון זיין טיפערען מהות, נאָר דערפון, וואָס בעת זיין געבוירען ווערען אַלס מאַסען־באַוועגונג, איז ער געטראָגען געוואָרען בעיקר פון אַ באַשטימטען קלאַס, דעם קליינבירגערליכען. דער פּועלי־ציוניזם האָט נישט נאָר טעאָרעטיש ליקווידירט די געגנערשאַפט צווישען ציוניזם און סאָציאַליזם, באַפרייט דעם ציוניזם פון׳ם פּגם פון געגנערשאַפט צום

העכסטען באפרייאונגס־אידעאל פון דער גאנצער מענשהייט און איהם דערמיט ערשט אריינגעשטעלט אין דער שורה פון די פראגרעסיווע נאציאנאלע באוועגונגען. ער האט אויך עמאנציפירט דעם ציוניזם פון דעם פאלשען און שעדליכען געדאנק פון שלילת־הגלות, פון אבסאלוטען פעסימיזם בנוגע יעדער מעגלאכקייט פון פאר־בעסערען דעם מצב פון די אידישע מאסען דא אין די לענדער פון'ם איצטיגען מאסען־ישוב, וואס האט פארפירט זיינע אנהענגער צו א גלייכגילטיגקייט בנוגע דעם פאליטישען און סאציאלען קאמף דא, יא צו א אידעאלאגיע פון פאסיוויטעט, פון „וואס ערגער, אלץ בעסער", און אין דער וויטערער קאנסעקווענץ צו א געגנערשאפט בנוגע דער באטייליגונג פון אידען אין דער פאליטישער און רעוואלו־ציאנערער באוועגונג דא. אזוי האט דער פועלי־ציוניזם באפרייט דעם סאמע נאציאנאלסטען און סאמע רעוואלוציאנערסטען געדאנק אין דער אידישער גאס פון דער געפאהר פון נאציאנאלען פארראט און קאנטער־רעוואלוציע.

V.

די דאזיגע אלע אויפטועון דארף מען פארשטעהן אין א דאפעלטען זין. ערשטענס, אין א אידעאיש־טעארעטישען. אויך פאר'ן פועלי־ציוניזם איז געווען ביי אונז א ציוניסטישע און סאציאליסטישע ליטעראטור. אבער די ציוניסטישע איז געווען א זאמלונג פון טיפיש קליינבירגערליכע קינות איבער'ן ביטערען גורל פון'ם אידישען פאלק, איבער'ן עלענד פון די אידישע מאסען, רדיפות, פאגראמען און פון סענטימענטאלע מליצה'דיגע שילדערונגען פון'ם אייביגען בונד צווישען ציון און דער אידישער אומה. קיין ערנסטע אויספארשונג פון דער אמת'ער לאגע פון די אידישע מאסען, פון די פאקטארען און טענדענצען פון'ם אידישען לעבען, פון די סבות, וואס טרייבען צו דער רעאליזירונג פון'ם ציוניזם איז נישט געווען בנמצא.

די סאציאליסטישע ליטעראטור ווידער איז געווען אידיש נאר לויט דער שפראך און די מענשען, צו וועלבע זי איז געווען געווענדט. אבער זי איז באשטאנען על־פי־רוב פון איבערזעצונגען, און די וויינינע אריגינעלע שריפטען זיינען געווען געדאנקען־ארעמע אגיטאציע־בראשורען, וואס האבען גערופען דעם אידישען ארבייטער קלאס און די אידישע מאסען צום קאמף געגען דער אומגע־רעכטיגקייט אויף דער וועלט, געגען צאריזם און קאפיטאליזם. אבער קיין פרואוו צו באלויכטען מיט'ן ליכט פון דער סאציאליסטישער תורה די אידישע ווירקליכקייט, און אודאי ניט קיין פרואוו אויפ'ן יסוד פון דער דאזיגער ווירקליכקייט צו שטעלען דעם אידישען סאציאליזם ספעציפיש־אידישע אויפגאבען.

נאר יחידים האבען זיך דערוועגט ארויפצוגעהן פון „דרך הישר" פון'ם „אלץ איז איינפאך און קלאר" און צוצוגעהן צום אידישען לעבען, ווי צו אן אייגענארטיגען קאמפלעקס פון עקאנאמישע און היסטארישע ערשיינונגען, אויסצופארשען און אויפצואווייזען זייערע אומנארמאלקייטען,—האבען זיי זיך טאקע נישט אריינגעפאסט אין'ם קאזיאנעם חדר און די לופט איז זיי באלד דארט געווארען ענג. די וויכטיגסטע צווישען די דאזיגע וויניגע זיינען חיים זשיטלאווסקי, וועלכער איז שוין אין זיין פאר־בונדישען און בונדישען פעריאד, לויט זיין גאנצען קוק אויף די פראבלעמען פון'ם אידישען סאציאליזם, געווען א פארלויפער פון אונזער

באוועגונג, און נחמן סירקין, וועלכער האָט דעם גרעסטען חלק אין׳ם פאַרשיטען דעם מאָראַלישען תהום צווישען סאָציאַליזם און ציוניזם.

אויך די אַנדערע ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע עלעמענטען האָבען זייער חלק אין דער גרויסער גייסטיגער ארבייט, וואָס איז נויטיג געווען, כדי אויפצושטעלען דעם בנין פון׳ם אידישען סאָציאַליזם. די טעאָרעטיקער פון די ס. ס. האָבען גרויסע פאַרדינסטען אין׳ם אויפווייזען דעם עקאָנאָמישען כאַראַקטער פון׳ם אידישען פּראָבלעם, די גרעניצען פון׳ם עקאָנאָמישען און פּאָליטישען כח פון׳ם אידישען ארבייטער־קלאַס און די טרייבענדיגע כוחות פון דער אידישער עמיגראַציע. די סיימיסטען האָבען אַנטקעגענגעשטעלט דער שלילת הגלות דעם פּאַטאָס פון׳ם נאַציאָנאַל־רעוואָלוציאָנערען פרייהייטס־קאַמף פון די אידישע מאסען דאָ אויפ׳ן אָרט. אָבער ערשט דער פּועלי־ציוניזם, בפרט זיין וויכטיגסטער טעאָרעטישער וואָרט־פיהרער, באָראָכאָוו, האָט אויסגעבויט די דאָזיגע אָנהויבען צו אַ וויסענשאפטליכען סיסטעם, געשאַפען די גרונד־יסודות פאַר׳ן אַלזייטיגען טעאָרעטישען בנין, אין וועלכען די עיקר־ערשיינונגען פון׳ם אידישען לעבען ווערען גרינדליך אַנאַליזירט פון׳ם עקאָנאָמיש־סאָציאָלאָגישען שטאַנדפּונקט, פריי פון איינזייטיגקייט און איבערטרייבונגען, און עס ווערט אויך אַנטפּלעקט זייער דינאַמיק, די טענדענצען פון דער ווייטערער היסטאָרישער אַנטוויקלונג.

וויכטיגער אָבער פון דעם אידעאיש־טעאָרעטישען אויפטו איז, וואָס דער פּועלי־ציוניזם איז פון׳ם ערשטען מאָמענט פון זיין עקזיסטענץ געווען און געבליבען אַ באוועגונג פון לעבעדיגער טהאַט, פון מקיים זיין תיכף אין דער טאָג־טעגליכער ארבייט דאָס, וואָס ער האָט געפּרעדיגט אין דער טעאָריע. ער האָט שטענדיג מיט מעשים באַוויזען, אַז דער סינטעז צווישען סאָציאַליזם און ציוניזם, צווישען דאָ און דאָרט, איז נישט קיין קונציגע געדאַנקען־קאָנסטרוקציע, נאָר דער בלוט־פולער אויסדרוק פון׳ם אַזוי פילזייטיגען, סתירות־פולען אידישען ארבייטער לעבען גופא. ער האָט פאַרבונדען דעם מוטיגסטען קרבנות־פולען קאַמף אין די שורות פון דער רעוואָלוציע אין רוסלאַנד מיט׳ן אוועקגעבען די בעסטע און אַקטיווסטע אוים זיינע אייגענע שורות דער צווייטער עליה קיין ארץ ישראל; ער האָט אויפגענומען אין דער פולער ברייט די לאָזונגען פון׳ם נאַציאָנאַלען סיים און אויפ׳ן שאַרפסטען אופן באקעמפט די ארץ־ישראל ליקווידאַציע פון׳ם סיימיזם. ער האָט אין עסטרייך זיך געשטעלט אין דער שפּיץ פון׳ם קאַמף פאַר דער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע, ער איז געווען דער אָנפיהרער און געטרייסטער טרעגער פון׳ם פּאָזיטיווסטען קאַמף פאַר רעכט און לעבען אין גלות, און האָט גלייכצייטיג אום׳ברחמנות׳דיג אויפגעדעקט די הוילקייט און זעלבסטצופרידענהייט פון׳ם אויבענאויפיגסטען טיפּ פון׳ם בונדישען נאָר־גלות׳יזם, דעם גאַליצישען. ער איז אין אַמעריקע אַלס ערשטער אין דער אידישער ארבייטער וועלט איבערגעגאַנגען צו דער פּראָפּאַגאַנדע פון מעשים אינ׳ם רעוואָלוציאָניזירען סאָציאַל און נאַציאָנאַל די דערציהונג פון׳ם יונגען דור דורך די נאַציאָנאַל־ראַדיקאַלע שולען. ער האָט שוין אין די ערשטע יאָהרען פון זיין זעלבסטשטענדיגער עקזיסטענץ געקעמפט אין אַלגעמיינעם ציוניזם פאַר תיכף׳דיגער פּראַקטישער ארבייט אין ארץ־ישראל און דורכגעזעצט דעם פּרינציפּ פון קאָאָפּעראַטיווער קאָלאָניזאַציע, און האָט גלייכצייטיג געלייגט דעם יסוד פאַר דער זעלבסשטענדיגער פּראָלעטאַרישער

אויפבוי־אַרבייט אין לאַנד דורכ'ן שאַפען דעם ערשטען סאָציאַליסטישען פינאַנץ־אינסטרומענט, דעם פּאַלעסטינאַ אַרבייטער פאָנד. ער האָט אין ארץ־ישראל די ערשטע גרונט־שטיינער געלייגט פאַר דער גאַנצער אַזוי פאַרצווייגטער בויאונגס־אַרבייט פון דער ארץ־ישראל'דיגער אַרבייטערשאַפט, וואָס איז איצט קאָנצענטרירט אין דער הסתדרות, וועמענס פאָנען־טרעגער ס'איז אויך היינט די פּאַרטיי פון אונזער וועלט־פאַרבאַנד „אחדות־העבודה".

נאָך אַ זאַך דאַרף פאַרצייכענט ווערען: דער פּועלי־ציוניזם האָט קיינמאָל ניט באַטראַכט די אָרגאַניזאַציע, דעם אַפּאַראַט, פאַר'ן עיקר, פאַר וועמענס דערהאַלטונג ס'זאָל כדאי זיין צו ברענגען אידעאישע קרבנות. דער עיקר איז שטענדיג געבליבען די ריינקייט פון דער אידעע און די אַקציאָנס־פעהיגקייט פון דער באַוועגונג. דעריבער האָט דער פּועלי־ציוניזם אָהן רחמנות אַרויסגעשטויסען די האַלב־סאָציאַליסטישע, קליינבירגערליך־ראַדיקאַלע אומצופרידענע אינטעליגענץ, וואָס האָט צו איהם פאַרבלאָנדזשעט אין די גרינדונגס־יאָהרען; דעריבער האָט ער זיך אין אַ קייט פון שפּאַלטונגען צושיידט מיט אַלע עלעמענטען, וואָס האָבען צוליב אַ טעריטאָריאַליזם פון גיכער הילף, אָדער צוליב איינזייטיגע פּעסימיסטישע האָפנונגען ליקווידירט די ארץ־ישראל־אידעע און די ארץ־ישראל־טהאַט. און אַזוי האָט ער אויך אין דער צייט פון טראַגישע בלאָנדזשענישען און שפּאַלטונגען פון דער גאַנצער אַרבייטער באַוועגונג נאָך דער וועלט־מלחמה, ווידער אַמאָל אויסגעזונדערט אַלע וואַקעלדיג געוואָרענע, וואָס האָבען פאַר לויטער וועלט־רעוואָלוציאָנערע אילוזיעס זיך אָפּען אָדער פאַרשעמט אָפּגעזאָגט פון דער גרויסער רעוואָלוציע, וואָס דאָס אַרבייטענדיגע ארץ־ישראל טראָגט שוין איצט מיט יעדען טאָג אַלץ מעהר אַריין אין אונזער לעבען.

און דעריבער האָט ער אויך אין'ם ריכטיגען מאָמענט דורכגעפיהרט די צונויפגיסונג מיט דער אינגערער שוועסטער־באַוועגונג, דעם ציוניסטיש־סאָציאַליסטישען וועלט־פאַרבאַנד, פון וועמענס שורות עס זיינען אין'ם לעצטען האַלב יאָהר־צעהנדליג אַ סך טויזענטער באַגייסטערטע יונגע סאָציאַליסטען אַריינגעשטראָמט אין'ם אידישען אַרבייטער קלאַס אין ארץ־ישראל, און וועמענס פּאַרטיי — איצט אונזער פּאַרטיי — אין רוסלאַנד איז היינט צו טאָג דער איינציגער פּאַקטישער טרעגער פון'ם רעוואָלוציאָנערען אידישען סאָציאַליסטישען געדאַנק, פון'ם פּועלי־ציוניזם, אין דעם דאָזיגען לאַנד.

* * *

אַזוי פאַלט אויס אונזער חשבון־הנפש לגמרי פּאָזיטיוו. עס קעמפען נאָך אויך היינט ציוניסטען אין נאָמען פון ציוניזם געגען סאָציאַליזם. עס זיינען נאָך היינט אידישע סאָציאַליסטען איינגע'עקשנט אין זייער אַבסאָלוטער נעגאַציע פון אַלץ, וואָס האָט אַ שייכות צו ארץ־ישראל. אָבער די פּאַקטען פון לעבען ריידען אַ קלאָרע שפּראַך: דער איינציגער ציוניזם פון טהאַט איז אונזער ציוניזם, דער ציוניזם פון אַרבייט, דער סאָציאַליסטישער ציוניזם, און זיין העכסטען רעאַלען שאַפונגס־כח דערגרייכט דער אידישער סאָציאַליזם שוין היינט דורך דער באַהעפטונג מיט ארץ־ישראל.

דער דאָזיגער חשבון־הנפש זאָגט אונז, אַז מיר זיינען אויפ'ן ריכטיגען וועג לאָמיר אויף איהם ווייטער געהן מיט באַגייסטערונג און קרבנות־גרייטקייט ביז'ן פולען נצחון.

די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע באַוועגונג אין אַמעריקא

פון ברוך צוקערמאַן.

עס ווערט שוין באַלד 25 יאָהר זינט די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע באַוועגונג האָט אָנגעהויבען פונקציאָנירען אויף אַן אָרגאַניזירטען אופן. די באַוועגונג האָט, אָהן ספק, איבערגעלאָזען א רושם אין דעם אַמעריקאַנעם אידישען לעבען. שוין צייט געשיכטליך אויסצופאָרשען דעם דאָזיגען רושם: ווי טיף איז ער געגאַנגען? צי איז ער געווען בלויז פאַרבייגעהענדיג, אויבערפלעכליך, אָדער דויערהאַפטיג, טיף־געדרונגען? צי האָט די באַוועגונג איהרע צילען דערגרייכט אינגאַנצען, טיילווייז, אָדער גאָרניט? און וואו האַלט עס מיט דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער באַוועגונג איצט? וואָס זיינען איהרע אויסזיכטען אויף ווייטער? דאַרף מען זי בכלל האָבען? האָט זי נאָך אַ פונקציע אין דעם לעבען? און אויב יע — וואָס איז אַזוינס איהר פונקציע?

אין דעם ערשטען נומער פון „אַלמאַנאַך” וויל איך מאַכען אַ פאַרזוך אָנצוצייכענען בלויז אייניגע אַלגעמיינע שטריכען פון דער באַוועגונג, געבען, אַזוי צו זאָגען, די ראַהם פאַר'ן קומענדיגען בילד.

אין דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער באַוועגונג זיינען געווען איינגעשלאָסען פאַרשידענע שטרעמונגען, אַפילו באַזונדער אָרגאַניזירטע אָפּצווייגונגען, וועלכע האָבען אָפט געפיהרט אַ שאַרפען געגענזייטיגען קאַמף. זיי אַלע האָבען אָבער געהערט צו דער זעלביגער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער באַוועגונג. וואָס, אַלזאָ, האָט זיי אַלעמען פאַרבונדען? וואָס איז אַזוינס געווען דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער צד־השוה פאַר אַלעמען פון זיי?

מיר דאַכט, אַז דער צד־השוה איז באַשטאַנען אין פאָלגענדע, פאַר־זיי־אַלעמען גילטיגע יסודות:

ערשטענס — דאָס שטרעבען צו באַפעסטיגען דעם קיום פון דער אידישער נאַציע, דורך איבערבויען איהר עקאָנאָמישען לעבען אויף געזונטע פּראָדוקטיווע יסודות און דורך באַפעסטיגען און אויפהויבען איהר קולטור־מצב, באַשאַפען פאַר איהר די מעגליכקייט אויסצולעבען זיך אין איהר אייגענע אידיש־וועלטליכע קולטור זעלבסטשטענדיג.

צווייטענס, פאַרשטאַרקען די פּאָזיציעס פון די אידישע ארבייטער אין דער אידישער נאַציע; דערהויבען דעם סאָציאַליזם צום הערשענדען שטרעבען פון די אידישע מאַסען פון אונזער דור, כדי אונזערע מאַסען זאָלען דערפיהרען אונזער נאַציע, צוזאַמען מיט אַלע נאַציעס פון דער וועלט, צו יענעם טאָג, ווען דער סאָציאַליזם וועט פאַרווירקליכט ווערען, און אין דער מענשהייט וועט ענטשטעהן יענע אינטערנאַציאָנאַלע פאַרברידערונג פון פעלקער, וואָס באַזירט זיך אויף דער אַנערקענונג פון דעם רעכט פון יעדען פאָלק צו לעבען און שאַפען זעלבסטשטענדיג.

און באפרייט פון עקאנאמישען הויקער וואס דער קאפיטאליזם האט ארויפגעלייגט אויף די פּלייצעס פון דער מענשהייט, ענטוויקעלט יעדע נאציע דאס בעסטע, וואס זי פארמאגט אין זיך, בארייכערט מיט איהרע שאפונגען אלע אנדערע נאציעס און געניסט, ווי א באזונדערער ארגאניזם פון אלע קולטור־דופטען וואס אנדערע נאציעס גיבען פון זיך ארויס.

דאס זיינען געווען די צוויי פרינציפּיעלע יסודות, אויף וועלכע די נאציאנאל־סאציאליסטישע באוועגונג האט זיך געהאלטען. ווער עס האט זיך פון איינעם פון די צוויי יסודות אפּגעזאגט, יענער האט שוין דערמיט זיך אויסגעשלאסען פון דער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג. די אינוועניגסטע שטרייטיגקייטען האבען געהאט צו טאן מיט די מעטאדען, ווי אזוי די דאזיגע צילען צו דערגרייכען. די גרונט־יסודות זיינען אבער געבליבען פאר אלעמען און שטענדיג די זעלביגע.

צוויי שטריכען האבען כאראקטעריזירט די אמעריקאנער נאציאנאל־סאציאליסטישע באוועגונג אין איהרע האנדלונגען. ערשטענס האט זי כסדר געצויגען איהר גייסטיגע חיונה פון אינוועניג פון דעם אידישען לעבען גופא. איהר איז געווען דערווידער דאס אריינברענגען פארטיגע מאס און וואג צו מעסטען און וועגען די ענטוויקלונגען און ערשיינונגען פון אונזער לעבען. זי איז געשטאנען מיטביידע פיס און מיט הארץ און קאפּ אין דער אידישער וועלט. איהר אויסגאנג־פונקט איז שטענדיג געווען — דאס אידישע לעבען. אין דאס אידישע לעבען האט זי געזעהן ניט נאר א פעלד פאר דער אגיטאציע פון אבסטראקטע געדאנקען אדער אפילו אידעאלען, נאר איהר אייגען לעבען גופא. ניט לערנען איז זי געקומען די אידישע מאסען, נאר מ י ט ל ע ב ע ן מיט זיי. און איהרע געדאנקען און אידעאלען האט זי געזייהעט אין דער אידישער מאסע ניט ווי א פרעמדע תורה, מיט וועלכער מען דארף מזכה זיין די אומוויסענדע, נאר ווי מיטלען אויסצושענערען דאס לעבען פון דער אידישער מאסע, פון וועלכער זי אליין איז אן ארגאנישער טייל.

צווייטענס, האט זי כסדר געזוכט צו דערגרונטעווען זיך ביז צום סאמע מקור פון אונזערע עקאנאמישע און קולטורעלע פראבלעמען. האלבקייטען האט די באוועגונג ניט געקאנט דולדען. צי עס האט זיך געהאנדעלט וועגען ארגאניזירען דאס אמעריקאנער אידענטום, צי פאר רעליף פאר דעם טייל פון דער נאציע, וועלכען די מלחמה האט רואינירט; צי עס האט זיך געהאנדעלט וועגען ציוניזם, צי וועגען אידישער ערציהונג אין אמעריקא; צי עס האט זיך געהאנדעלט וועגען דער וואנדערונג־פראגע, צי וועגען טרייד־יוניאניזם — שטענדיג האט דער נאציאנאל־סאציאליסטישער געדאנק געזוכט צו דערגרונטעווען זיך צום סאמע מקור פון פראבלעם און האט זיך ניט צופרידענגעשטעלט מיט פּאליאטיוועז. די נאציאנאל־סאציאליסטישע באוועגונג איז דורכדעם געווארען די שטארקסטע מאנערין, די שטענדיגע פארלאנגערין, די אייביג ניט־צופרידענע, די עקסטרעמע פאדערער.

האט מען געדארפט פארמולירען די פאדערונג פון אמעריקאנער אידענטום צום פרידענס־קאנגרעס, האבען אלע אנדערע עלעמענטען אין אמעריקאנער אידענטום געזוכט אראפּצודינגען עפּעס. פאר איינע איז די פאדערונג פון נאציאנאלע מינאריטעטען־רעכט געווען צו נייע און צו געוואגט; פאר אנדערע איז די פאדערונג פון א אידישער רעפּובליק אין ארץ־ישראל געווען צו חוצפה'דיג; פאר נאך אנדערע

איז אפילו דאס סאמע אויפטרעטען פון דער אידישער נאציע ווי א נאציע געווען א געפעהרליכע זאך. די נאציאנאל־סאציאליסטישע באוועגונג אליין איז געשטאנען שטאל און אייזען פאר שטעלען צו דער וועלט א ל ע אונזערע פאדערונגען אין דער גאנצער וועלט.

האט מען גענדארפט פארמולירען פאר אונז אליין א מין קאנסטיטוציע פאר דער אינערער ארגאניזירונג אונזערער, פאר דער ארגאניזירונג פון דעם גאנצען אידישען פאלק — האט די נאציאנאל־סאציאליסטישע באוועגונג ארויסגעשטעלט די מאקסימאלסטע פאדערונגען: א אידישען וועלט־קאנגרעס מיט לאנדעס־קאנגרעסען אלס זייערע אפטיילונגען, וואס נעהמט אויף זיך סיי כלפי פנים, סיי כלפי חוץ אלע יענע אויפגאבען, וואס האבען אן אלוועלטליך־אידישע באדייטונג.

צי מיר זיינען געווען קלוג מיט אונזער מאקסימאליזם אדער נאריש — וועגען דעם זאל משפט'ן די צוקונפט. אבער ווי א כאראקטעריסטיק פון אונזער באוועגונג בלייבט עס לעולם־ועד, אז מיר האבען שטענדיג געמאנט און געפאדערט מעהר ווי אירגענד אן אנדער טייל פון אידענטום. אונזער אויפגאבע איז געווען — וואס־ברייטער מאכען די האריזאנטען אונזערע. און די „רעאל־פאליטיקער" אונזערע האבען פון אונז שטענדיג צרות געהאט. הלואי ווייטער ניט ערגער.

דורך דער באוועגונג זיינען דורכגעגאנגען פארשידענע ארגאניזאציעס און גרופען. ווער זיינען זיי?

די וויכטיגסטע פון זיי איז, לכל־הדעות, די פועלי־ציון־פארטיי. איך בין זיכער, אז קיין אנדער גרופע וועט זיך ניט פיהלען געטראפען, ווען איך וועל באהויפטען, אז אין אלע ארויסטרעטונגען פון דער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג אין אמעריקא האט די פועלי־ציון־פארטיי געטראגען אויף איהרע פלייצעס די גרעסטע מאס פון פאראנטווארטליכקייט, דעם גרעסטען טייל פון די דאגות און זארגען פון דער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג און האט דער באוועגונג געגעבען דעם גרעסטען טייל פון איהר אימפעט און איהר כח.

די געשיכטע פון פועלי־ציוניזם דארף און וועט, אלזא, פארנעהמען דעם אויבענאן אין דער געשיכטע פון דער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג. אין פועלי־ציוניזם האט די נאצ.־סאציאליסטישע באוועגונג אין אמעריקא געהאט איהר ערשטע התגלות. דער פועלי־ציוניזם איז דער עלטסטער און ביז איצט דער דויערהאפטסטער כח, וואס דער נאציאנאלער סאציאליזם האט אין אמעריקא פארמאגט. די מעהרסטע אנדערע גלידער פון דער באוועגונג זיינען טאקע ארויסגעוואקסען פון דעם פועלי־ציוניזם.

סיי אין פארמולירען דעם רעיון גופא פון נאציאנאלען סאציאליזם, סיי אין געבען דער באוועגונג איהרע כאראקטעריסטישע שטריכען, וועגען וועלכע עס איז פריהער גערעדט געווארען, האט דער פועלי־ציוניזם זעהר פיל בייגעשטייערט. אפילו די אנדערע ריכטונגען האבען תמיד געפיהלט, אז דער פועלי־ציוניזם איז די חוט־השדרה פון דער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג אין אמעריקא.

אין כראנאלאגישער ארדנונג דארף דערמאנט ווערען די סאציאליסטיש־טעריטאריאליסטישע פארטיי, וועלכע האט אין די יאהרען 1906—1908 געשפילט

א זעהר וויכטיגע ראָלע אין דער נאצ.־סאָציאַליסטישער באוועגונג. איהר געשיכטע וועט אויך פארנעהמען א באדייטענדען פלאץ אין דעם קאפיטעל, וואס דאס אמע־ריקאנער אידענטום וועט מוזען ווידמען דער נאציאָנאל־סאָציאליסטישער באוועגונג.

אנדערש ווי איהרע שוועסטער־פארטייען אין אייראפא, הויפּטזעכליך די ס. ס. פון רוסלאנד, האָט זיך אנטוויקעלט די ס. ט. פארטיי אין אמעריקא. דער שטרענגער, אַזוי־גערופענער, וויסענשאפטליכער מארקסיזם האט זיך צו די אמעריקאנער ס. ט. ניט געקלעפּט. פאר זיי, ווי פאר די אמעריקאנער פועלי־ציון, איז דער קאמף פאר דעם קיום פון דער נאציע געווען אזא זעלבסטפארשטענדליכקייט, וועלכע האט זיך ניט גענויטיגט אין ראיות פון מארקסיזם, כדי צו זיין בארעכטיגט. דער טערי־טאָריאַליזם איז ניט אויסגע׳פּשט׳לט געוואָרען פון עפּעס א מאטעריאליסטישער וועלט־אנשויאונג. דער טעריטאָריאליזם איז פאר זיי געווען די איינציגע גאראנטיע פאר׳ן קיום פון דער אידישער נאציע. דערפאר האט דער צוזאמענפאל פון טערי־טאָריאַליזם ווי א פראקטישע מעגליכקייט, געשטויסען די אמעריקאנער ס. ט. אין די רייהען פון פועלי־ציוניזם, בעת דער זעלבער צוזאמענפאל אין אייראפא האט געשטויסען די ס. ס. טיילוויז צום „בונד״, גרעסטענטיילס צו פארצווייפלונג און א באדייטענדע טייל — דורך פארשידענע גלגולים — צו דער היינטיגער יעווּ־סעקציע. די אמעריקאנער ס. ט. האט דעריבער געגעבען דער נאציאָנאל־סאָציאַ־ליסטישער באוועגונג א נחום סירקין, ווערענד די רוסישע ס. ס. האט געגעבען דער יעווסעקציע א משה ליטוואקאָוו.

די אמעריקאנער ס. ט. איז געווען הורתה ולידתה בקדושת נאציאָנאל־סאָציאַ־ליזם. דערפאר האבען די מעהרסטע פון איהרע מיטגלידער געפונען זייער פלאץ אין פועלי־ציוניזם אָדער אין אנדערע אָרגאניזירטע אויסדרוקען פון נאצ.־סאָציאַלי־סטישען געדאנק. בעת די רוסישע ס. ס. איז הורתם ולידתם געווען גייסטיג מעהר ווי אלץ אנטי־ציוניסטיש און געשפייזט פון טרוקענע טעאָריעס. דערפאר איזביים פראקטישען דורכפאל פון טעריטאָריאליסטישען געדאנק ביי זיי קיין זאך פון נא־ציאָנאל־סאָציאליזם ניט געבליבען.

די דריטע גרופּע, כראָנאָלאָגיש, איז די זשיטלאָווסקי־גרופּע, די גרופּע, וועלכע האט זיך דעמאָלט גערופען — סאָציאַליסטען־רעוואָלוציאָנערען־טעריטאָריאליסטען.

אין צאָל איז זי געווען קליין. איהר עקזיסטענץ, ווי א גרופּע, האט אָנגעהאלטען א גאנץ קורצע צייט. אָבער איהר ווירקונג אין דער נאצ.־סאָציאַליסטישער באווע־גונג איז געווען אומגעהויער. זי האָט, אָהן א ספק, געהאט א גרעסערע און דויער־האפטערע ווירקונג ווי די ס. ט. די דאָזיגע גרופּע ווירקט נאך היינט אויך באזונדער אין דער נאצ.־סאָציאליסטישער באוועגונג, בעת די ס. ט. האט איהר נאצ. סאָציאַ־ליסטישע ווירקונג אריינגעגאָסען כמעט אינגאנצען אין דער פועלי־ציון פארטיי.

דער כח פון דער דאָזיגער גרופּע ציהט זיך הויפּטזעכליך פון איהר באשאפער— חיים זשיטלאָווסקי. מיין צוועק איז דאָ ניט אָנצוצייכענען די ראָלע פון יחידים אין דער נאצ.־סאָציאַליסטישער באוועגונג. די אלגעמיינע געשיכטע איהרע וועט, אָהן ספק, געפינען א באזונדער אָרט פאר אזעלכע יחידים, ווי נחום סירקין, חיים זשיטלאָווסקי, הלל זאָלאטאראָוו, פּנחס רוטענבערג, משה קאץ, יצחק אייזיק הור־

וויטש, דוד פינסקי און אַנדערע. ניט דאָ איז אָבער דער פּלאַץ פאַר דעם; דאָ איז נאָר נויטיג ארויסצוברענגען, אַז קיין אַנדער יחיד האָט ניט אַזוי פאַרשאַטנט די גאַנצע גרופּע ווי חיים זשיטלאָווסקי. בעת די אַלע איבעריגע זיינען געווען זעהר באַדייטענדע פיגורען אין זייערע גרופּען אָדער אָרגאַניזאַציעס, איז אין פאַל פון די סאָציאַליסטען־רעוואָלוציאָנערען־טעריטאָריאַליסטען חיים זשיטלאָווסקי געווען גרעסער און ווירקענדער פון זיין גרופּע.

דערמיט דערקלערט זיך אויך, וואָס די דאָזיגע גרופּע האָט נאָך עד־היום אַ באַזונדערע ווירקונג אין דער נאַצ.־סאָציאַליסטישער באַוועגונג. דער חותם פון חיים זשיטלאָווסקי ליגט נאָך פעסט אויף אַקטיווע ווירקענדע פערזענליכקייטען און גרופּען אין אונזער נאַצ.־סאָציאַליסטישער וועלט. ווייל דער זשיטלאָווסקיזם, ווי אַ באַשטימטע ריכטונג, עקזיסטירט נאָך היינט אויך, כאָטש קיין באַזונדערע אָרגאַניזאַציע האָט די דאָזיגע ריכטונג ניט באַוויזען אויפצושטעלען פאַר זיך.

אַ גאַנץ באַדייטענדען קאַפּיטעל אין דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער באַוועגונג האָט אריינגעשריבען דער אידיש־נאַציאָנאַלער ארבייטער־פאַרבאַנד. אין ריכטונג כמעט איינס און דאָס זעלבע וואָס די פּועלי־ציון פּאַרטיי, האָט אָבער דער פאַרבאַנד אייפ'ן געביט פון אָרגאַניזאַציע באַוויזען מעהר כח ווי אירגענד אַן אַנדער גרופּירונג פון דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער באַוועגונג. איהם איז געלונגען צו האַלטען פעסטער די מחנות אין צייטען, ווען די אַנדערע גרופּירונגען האָבען געוויזען סמנים פון אָפּשוואַכונג. ער איז פינאַנציעל געבויט אויף פעסטערע יסודות. דער פּראַק־טישער יסוד זיינער האָט צוזאַמענגעהאַלטען פעסטער די חברים. און דאָס איז געווען אומגעהויער וויכטיג פאַר דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער באַוועגונג.

אין אַלע קאַמפּען, וואָס דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליזם האָט אָנגעפיהרט אין אַמערי־קאַנער אידענטום, האָט דער פאַרבאַנד פאַרנומען אַן אומגעהויער וויכטיגע פּאָזיציע. איך פּרוביר דורכגעהן די וויכטיגסטע קאַמפּען אונזערע אין פאַרבינדונג מיט דער קאָנגרעס־באַוועגונג, און איך קען מיר ניט פאָרשטעלען די מעגליכקייט צו פיהרען אַזאַ קאַמף, צו פאַרנעהמען זיך אַזוי ברייט, צו דערגרייכען אַזעלכע רעזולטאַטען אָהן דעם נאַציאָנאַלען ארבייטער־פאַרבאַנד. ער האָט אונז שטענדיג צוגעשטעלט די גרעסטע מאָס מענשען־מאַטעריאַל, וואָס אַזאַ קאַמף האָט געמוזט מאָביליזירען.

איך קאָן זיך בכלל ניט פאָרשטעלען קיין אויפשוואונג־מאָמענט פון דער נאַצ.־סאָציאַליסטישער באַוועגונג אָהן דעם פאַרבאַנד. איך קען זיך ניט פאָרשטעלען די הערצאישע שריט, וואָס אונזער באַוועגונג האָט געמאַכט אויפ'ן געביט פון אידישער ערציהונג, אָהן דעם פאַרבאַנד. דערביי בין איך ניט גענאַרט אין אונזער איצטיגען צושטאַנד. איך ווייס, אַז אויף דעם געביט פון ערציהונג האָבען מיר נאָך ווייט, ווייט ניט דערגרייכט קיין אידעאַלען צושטאַנד. עס וועט זיך נאָך פּאָדערען גענוג הארצוועהטאָג און קאָפּ־ברעכעניש ביז וואַנען מיר וועלען דערגעהן צו אַ צושטאַנד, ווען אונזער קינד זאָל באמת געהערען אונז. אָבער מיר האָבען אויפ'ן געביט פון ערציהונג געשפּילט די ראָלע פון באָדען־אויפברעכער. די דאָזיגע ראָלע האָט אויך געהאַט אַן אומגעהויערע באַדייטונג. און די דאָזיגע ארבייט קען איך זיך ניט פאָרשטעלען אָהן דעם נאַציאָנאַלען ארבייטער־פאַרבאַנד.

בכלל, פארנעהמען די פארשידענע ערציהונגס־אנשטאלטען, וועלכע מיר פארמאגען איצט, א געהעריגען פלאץ אין דער געשיכטע פון דער נאצ.־סאציאליסטישער באוועגונג. דאס איז, כראנאלאגיש, די פינפטע אנטוויקלונג פון דעם נאציאנאל־סאציאליסטישען געדאנק. די דאזיגע פינפטע אנטוויקלונג האט זוכה געווען צו ווערען די אויסגעברייטסטע פון אלע אנדערע. ווייל צו איהר געהערען אלע איצט־עקזיסטירענדיגע ערציהונגס־קערפערשאפטען. צו איהר געהערען די ברייט־פארצווייגטע שלום־עליכם־שולען, צו איהר געהערען די פארשידענע פארמען פון פאלקס־שולען, צו איהר געהערען אפילו די פארשידענע ארבייטער רינג שולען, וועלכע זיינען אונטער דעם דירעקטען דרוק פון דער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג געבארען געווארען. צו איהר געהערט דער אידישער לעהרער־סעמינאר און אנדערע אנשטאלטען פאר העכערער בילדונג.

דער קאפיטעל „ערציהונג״ וועט אין דער געשיכטע פון דער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג אהן ספק פארנעהמען אן אומגעהויערען פלאץ. אויף דעם געביט האט דער נאצ.־סאציאליזם גרויסע היסטארישע פארדינסטען. א אינטערעסאנטער קאפיטעל וועט אויך זיין די יוגענט באוועגונגען, הויפטזעכליך די יוגענטליכע פועלי־ציון. דער דאזיגער קאפיטעל וועט זיין אינטערעסאנט דערמיט, וואס ער וועט אנווייזען אויף די פארזוכען, וואס זיינען געמאכט געווארען צוצוקומען מיט דעם נאציאנאל־סאציאליסטישען געדאנק צום הארץ און קאפ פון דער אמעריקאנער געבארענער און ערצויגענער אידישער יוגענט. ער וועט אנווייזען אויף די שוועריגקייטען, וואס די פארזוכען האבען באגעגנט. ער וועט דארפען לערנען די נאצ.־סאציאליסטישע באוועגונג איהר וויטערדיגע טאקטיק אויף דעם דאזיגען געביט. ווייל די נאצ. סאצ. באוועגונג, אויב זי וויל לעבען אוןווירקען, מוז געפינען א וועג צו דער דא־געבארענער און דא דערצויגענער אידישער יוגענט. דאס, וואס די ביז איצטיגע פארזוכען האבען אונז געבראכט אין זין פון ערפאהרונג, וועט דינען אלס יסוד פאר דער וויטערדיגער טאקטיק. און די געשיכטע פון דער נאצ. סאצ. באוועגונג וועט מוזען שענקען באדייטענדע אויפמערקזאמקייט דעם דאזיגען קאפיטעל איהרען.

גאר לעצטענס האט די נאציאנאל־סאציאליסטישע באוועגונג געבארען א פאר נייע קינדער: איך האב אין זינען די פרויען־קלובען פון אידישען נאציאנאלען ארבייטער פארבאנד און די פרויען־ארגאניזאציע פאר די חלוצות אי: ארץ־ישראל. עס זיינען שוין דא קענטיגע סמנים, אז די דאזיגע נייע קינדער וועלען אויסוואקסען און בלייבען לעבען. זיי וועלען זיך זיכער דורכשלאגען א וועג און דורכדעם געפינען זייער פלאץ אין דער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג פון אמעריקע.

פאר די לעצטע עטליכע יאהר עקזיסטירט א פארטיי, וועלכע האט נאך פאר זיך אליין ניט באשטימט צי געהערט זי צו דער נאציאנאל־סאציאליסטישער ריכטונג אין אידישען לעבען, אדער ניט. איך האב אין זינען די צעירי־ציון. איך האב ניט בדעה צו משפט'ן זי אדער צו דיסקוטירען מיט איהר איהרע פראגראם־פראגען. איך פיהל אבער, אז אויב זי וועט וועלען וויטער לעבען

און ווירקען ווי א באַזונדער קערפּערשאַפט, וועט זי סוף־כל־סוף מוזען באַשטימען איהר וועג. און איך זעה ניט פאר איהר קיין אַנדער אויסוועג, ווי דעם נאַצ.־סאָציאַליסטישען. איך זעה ניט אין איהר פּראָגראַם, ניט אין דעם עלעמענט וואָס שטעלט זי צוזאַמען קיין מניעה פאר איהר דערקענען זיך אַלס א טייל פון דער נאַצ.־סאָציאַליסטישער באַוועגונג. איך רעכען דעריבער זי אויך אריין אין דעם אַלגעמיינעם ראַהם פון דער אַמעריקאַנער נאַצ. סאָצ. באַוועגונג. און אין דער פאָלקאָמענער געשיכטע אונזערער וועט זי אויך ניט דאַרפען פעהלען.

ווי א באַזונדערע אָפּצווייגונג פון דער נאַצ.־סאָציאַליסטישער באַוועגונג דאַרף אריינגערעכענט ווערען דער געווערקשאַפטען קאַמפּיין פאַר דער אָרגאַניזירטער אידישער אַרבייטערשאַפט פון ארץ־ישראל. די דאָזיגע קערפּערשאַפט לעבט שוין עטליכע יאָהר. האָט זיך שוין איינגעקריצט אין דער היגער אידישער אַרבייטערשאַפט און האָט שוין צו פאַרצייכענען נצחונות אויף איהר קרעדיט. איהר צוקונפט איז, דאַכט זיך, א געזיכערטע. צי זי וועט בלייבען עקזיסטירען אונטער איהר איצטיגען נאָמען אָדער איהר נאָמען וועט געענדערט ווערען, איז גאַנץ עגאַל. אין דער נאַצ. סאָצ. משפחה בלייבט א קערפּערשאַפט, וועלכע פאַרנעהמט זיך שטענדיג צו קומען צו הילף דער אידישער אַרבייטערשאַפט פון ארץ־ישראל אין איהר העראָאישען קאַמף פאַר דאָס אויפבוי פון ארץ־ישראל אויף יסודות פון אַרבייט און סאָציאַליסטישען יושר. און דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער ספר הזכרון נעהמט אין זיך אריין די דאָזיגע נייע קערפּערשאַפט און האַלט פאַר איהר אָפען א וויכטיגען און אָנגעזעהענעם אָרט.

דאָס זיינען די אַלגעמיינע שטריכען, וואָס צייכענען אָן בלויז די ראַהם פון דער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער באַוועגונג. די דאָזיגע ראַהם דאַרף אויסגעפּילט ווערען סיי מיט די דעטאַלירטע געשיכטען פון יעדער איינער פון די אויבענ־אויסגערעכענטע אָפּצווייגונגען, סיי מיט די דעטאַלען פון זייערע קאָלעקטיווע אויפטרעטונגען. די לעצטע פאַרנעהמען פונקט אַזא וויכטיג אָרט ווי די ערשטע. אין זייערע קאָלעקטיווע אויפטרעטונגען האָט זיך, אָהן ספק, נאָך שאַרפער אויסגעבולט'ער אַנגעזעהן די נאַצ. סאָציאַליסטישע ווירקונג. פון די יאָהרען 1914 ביז היינט, ווען אויף די פּלייצעס פון אַמעריקאַנער אידענטום האָט די אידישע געשיכטע אַרויפגעלייגט אַזעלכע גרויסע אומגעהויערע אחריות'ן; ווען דאָס אַמעריקאַנער אידענטום איז אפשר צו פריה פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין דאָס הארץ פון אידישען פאָלק; און דאָס הארץ האָט געמוזט טראָגען זיין בלוט־נאַהרונג צו אַלע אַנדערע טיילען פון דעם ווייט פאַרשפּרייטען אָרגאַניזם, וואָס רופט זיך דאָס אַלוועלטליכע אידענטום, — אין די דאָזיגע יאָהרען, ווען די אַלע בלוט־אָדערען פון אַמעריקאַנער אידענטום האָבען געמוזט אָנגעשטרענגט ווערען ביז דער העכסטער שטופע, כדי דאָס הארץ זאָל נאָרמאַל פונקציאָנירען, האָט דער באַזונדערער נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישער אָדער צוגעטראָגען א זעהר באַדייטענדען טייל צו דיזער אומגעהויערער אָנשטרענגונג. ער האָט ביז צום מאַקסימום פון זיין כח זיך געשטעלט אין דינסט פון דער נאַציע. דאָס בעסטע, וואָס ער האָט פאַרמאָגט אין זיך, האָט ער ניט געשוינט און געבראַכט עס צום פאָלק, כדי צו העלפען אונזער אַלעמענס הארץ פונקציאָנירען.

די פועלי־ציון פּאַרטיי אין אמעריקא

(מאַטעריאלען צו דער געשיכטע פון דער פּארטיי).

פון ה. עהרענרייך.

.1908 — 1905

שבת, דעם 23טען דעצעמבער, 1905, האָט זיך געעפענט אין באַלטימאָר די ערשטע קאָנווענשאָן פון דער „פּועלי־ציון אָרגאַניזאציע פון אַמעריקא". צו דער קאָנווענשאָן זיינען געקומען צוויי און צוואַנציג דעלעגאטען פון אכט פּאר־איינען אין ניו יאָרק, פילאדעלפא, שיקאַגאָ, באַלטימאָר, סט. לואיס, פּאַסייק, באָסטאָן און ראָטשעסטער. די קאָנווענשאָן האָט אויסגעאַרבייט די פּראָגראַם פון דער פּארטיי, האָט באַשטימט איהר גרונד־כאַראַקטער און פיזיאָנאָמיע — די קאָנווענשאָן האָט אָרגאַניזירט די פּועלי־ציון פּארטיי אין אמעריקא.

אין דער פּראָגראַם, אָנגענומען אין באַלטימאָר, אַרום וועלכער עס האָט זיך יאָהרען לאַנג געפירט אַ פּראַקציאָנס־קאַמף אין דער פּארטיי, געפינען מיר ניט קיין קלאַנגען פון קלאסען־קאַמף, קיין סמנים פון דער היסטאָריש־מאַטעריא־ליסטישער וועלט־אויפפאַסונג, וואָס האָט דורכגעדרונגען די פּראָגראַם פון די רוסישע פּועלי־ציון. די אויפפאַסונג פון דער פּארטיי איז אַ ריין אידעאַליסטישע. „פון איין זייט דער גרויסער וועלט־שמערץ פון דער איצטיגער געזעלשאפטליכער אָרדנונג" און פון דער אַנדערער זייט „דער אומנאָרמאַלער לעבען פון אונזער אומגליקליכען פאָלק" פירט צום ציוניזם און צום סאָציאַליזם. קיין איינהייט אין דער פּראָגראַם איז נאָך ניטאָ. אַ טיפער דואַליזם.

די פּאַרטיי דערקלערט, אַז זי וועט קעמפען „פאר דער פולער גלייכבערעכ־טיגונג פון אידישען פאָלק אין די גלות לענדער". אָבער זי אַנטזאַגט זיך צו דעפינירען וואָס זי מיינט דערמיט.

העברעאיש ווערט פּראָקלאַמירט אלס „די נאַציאָנאַלע שפּראַך פון אידישען פאָלק". אידיש באַצייכענט אַלס זשאַרגאָן און די „זשאַרגאָנישע שפּראַך" — זאָגט די אָפיציעלע דערקלערונג צו דער פּראָגראַם — איז אויך פאָראיבערגייענדיג ווי די אַנדערע שפּראכען, וואָס דאָס אידישע פאָלק האָט גערעדט אין די פארשידענע תקופות פון זיין געשיכטע, און אויב „די זשאַרגאָנישע ליטעראַטור פאַרשפּרייט זיך איצט צווישען די מאַסען, וואָס פארשטעהען ניט קיין אַנדער שפּראַך, לעזען ניט קיין אַנדער ליטעראַטור, פּאַרלירט זי אַנשטאָט דעם ביים יונגען דור"... די העברעאישע ליטעראַטור אָבער „וועט ניט נאָר זיין פון נאַציאָנאַלער באַדייטונג פאַר אונז אַליין, נאָר אויך פון באַדייטונג פאר דעם אויפלעבענדען סעמיטישען אָריענט", ווערט געזאָגט אין דער אָפיציעלער דערקלערונג צו דער פּארטיי־פּראָגראַם.

אויף איהר ערשטער קאָנווענשאָן נעמט די פּארטיי ניט אָן קיין „דאָגמאַס פון קיין סאָציאַליסטישע פּארטיי". עס ווערט געגעבען „די פרייהייט צו איינ־צעלנע חברים און פאראיינען אָנצונעמען די סאָציאַליסטישע ריכטונג, וועלכע זייער איבערצייגונג דיקטירט זיי". עס ווערט ניט אָנגענומען קיין פעסטע שטעלונג

צו די יוניאָנס. די קאָנווענשאָן רעקאָמענדירט די חברים אריינצוטרעטען אין די יוניאָנס, אָבער זי לאָזט איבער פאר דער אנטשיידונג פון יעדען חבר אָן וועלכער פון די יוניאָנס זיך אָנצושליסען — אָן די יוניאָנס וואָס באלאנגען צו דער „אמעריקאן פעדערייששאָן אָוו לייבאָר" אָדער „וואָירלד וואָירקערס".

די קאָנווענשאָן באטראכט ניט די פארטיי פאר א באזונדער קערפערשאַפט פון דער אַלגעמיין ציוניסטישער אָרגאניזאציע. פארקערט. זי דערקלערט, אַז „מיר זיינען פּרינציפּיעל פאר דעם אָנשליסען זיך אָן דער „פעדערייששאָן אָוו אמעריקאן זייאָניסטס". און אין פארלויף פון דעם ערשטען יאָהר מאכט קלאָר דער צ. ק., אַז ער איז גרייט צו צאָהלען דער „פעדערייששאָן" דעם באשטימטען מיטגליד־שטייער, נאָר ער פארלאנגט, אַז א טייל פון דעם געלט זאָל געהן פאר דער פועלי־ציון פּראָפּאָגאנדע. די פארטיי איז טאַקע שפּעטער געוועזן פאר־טרעטען אייניגע יאָהר אויף די קאָנווענשאָנס פון די אַלגעמיינע ציוניסטען אין אמעריקא און זי האָט אויך געהאט א פארטרעטער אין דער עקזעקוטיווע פון דער ציוניסטישער פעדעראציע.

עס איז אינטערעסאנט צו באמערקען, אַז אויף דער קאָנווענשאָן מיט 21 יאָהר צוריק איז באשלאָסען געוואָרען צו גרינדען גרופּען פון „חלוצים" צו פאָהרען קיין ארץ ישראל. די אמעריקאנער פארטיי איז ווארשיינליך דעמאָלט געווען די ערשטע, וועלכע האָט אוועקגעשטעלט די פראגע אויף איהר טאָג־אָרדנונג. אזעלכע גרופּען זיינען שפּעטער אָרגאניזירט געוואָרען אין אייניגע שטעדט. אמת, פון דעם איז גאָרניט געוואָרען. אָבער די גרינדער פון דער פארטיי האָבען געפיהלט די גרויסע באדייטונג פון א „חלוצים"־באוועגונג פאר דעם אויפבוי פון ארץ ישראל.

די קאָנווענשאָן באשליסט ארויסצוגעבען א וועכענטליכע צייטונג. אזא צייטונג איז טאַקע מיט א פּאָר מאָנאטען שפּעטער ארויסגעגעבען געוואָרען.

אפילו איצט, פון דער ווייטענס, מוז מען מיט באוואונדערונג קוקען אויף דעם מוט און אידעאליזם פון דעם קליינעם הייפעלע מענשען, וואָס האָט זיך פארזאמעלט אין באלטימאָר אין דעצעמבער, 1905, צו גרינדען די פועלי־ציון פארטיי.

און קוקט מען זיך צו צו דעם וואָס עס איז אין דעם ערשטען יאָהר אויפגעטאָן געוואָרען, ווערט מען ממש אָנגעפילט מיט באוואונדערונג און טיפען דרך ארץ פאר דער אָפּפערוויליגקייט און איבערמענשליכער ענערגיע, וואָס די חברים בכלל און די לייטונג בפרט האָבען ארויסגעוויזען.

די פארטיי־ארבייט ווערט אָנגעפירט אייגענטליך פון צוויי פונקטען, פון ניו יאָרק און פילאדעלפיא. ניו יאָרק טיילט זיך נאָך מיט דער „הערשאַפט" מיט פילאדעלפיא. דער סעקרעטאריאט געפינט זיך אין ניו יאָרק, די פארוואלטונג פון „אידישען קעמפער", מיט ה. עדעלשטיין אַלס פארוואלטער, דער פארטיי־פארלאג מיט ה. קאהן אַלס פארוואלטער און די פועלי־ציון נאציאָנאַל פאָנד ביוראָ מיט מ. בראון אַלס סעקרעטער, געפינען זיך אין פילאדעלפיא.

נאָך דער קאָנווענשאָן הויבט זיך אָן א פיבערהאפטע פארברייטונג ארויס־צוגעבען די וועכענטליכע צייטונג, און דעם 30טען מערץ, 1906 — אינגאנצען דריי מאָנאטען נאָך דער קאָנווענשאָן — הויבט די צייטונג אָן ערשיינען אונטער'ן

נאָמען „אידישער קעמפּער“, מיט ק. מרמר אַלס רעדאַקטאָר. ק. מרמר איז ספּעציעל אַראָפּגעבראַכט געוואָרען פאַר דעם צוועק פון ענגלאַנד. „דער קעמפּער“ איז פאַקטיש געווען די ערשטע געזעלשאַפטליך־ליטעראַרישע אידישע צייטונג אין אַמעריקאַ. זי האָט אַרום זיך גרופּירט כמעט די גאַנצע נאַציאָנאַל־דענקענדע אידישע אינטעליגענץ, און זי איז טאַקע געוואָרען די צייטונג פון דער אידישער אינטעליגענץ.

אַ קורצע צייט נאָך דער קאָנווענשאָן ווערען געגרינדעט דער פּועלי־ציון פאַרלאַג מיט אַ גרויסען פּאַרנעם. ער שטעלט זיך גרויסע אויפגאַבען. פאַר דער צייט, וואָס דער פאַרלאַג איז געווען אין פילאַדעלפיא, האָט ער אַרויסגעגעבען די פּאַרטיי־פּראָגראַם אין אַ באַזונדער בראָשורע, אַן אילוסטרירטען בצלאל־אַלבאָם און אַ בראָשורע וועגען „ציוניזם און טעריטאָריאַליזם“.

איבער'ן לאַנד פאָהרען אַרום פּראָפּאַגאַנדיסטען. דער באַריהמטער חבר א. אבערסאָן, בעלאַ פּעווזנער, ישראל אַפּעלבוים, דר. ל. קאַפּעלאָוויטש באַזוכען שטעדט און שטעדטלאַך, האַלטען אָפּ מאַסען־פאַרזאַמלונגען און נייע פאַראיינען גרינדען זיך. דעם ערשטען יאָהר פאָהרט אויך אַרוים פאַר „פּראַקטישע צוועקען“ חבר מ. גוטמאַן. זיי אַלע „שטורמען און ברעכען“ דעם „שונא'ס פעסטונגען“ און בויען אייגענע. די פּאַרטיי וואַקסט מיט אַ מערקווירדיגער שנעלקייט. די באַוועגונג צוגיסט זיך איבער'ן לאַנד. דער קאַמף צווישען די פּועלי־ציון און די „אידיש־שפּרעכענדע“ סאָציאַליסטען אָדער „געגנאַסען“ און אין דער אמת'ן בונ־דיסטען, ווערט ליידענשאַפטליכער און שאַרפער פון טאָג צו טאָג. אין פילע ערטער רייסען בונדיסטען אויף מאַסמיטינגען פון די פּועלי־ציון, וועלכע ענטפערען „מיט שטאַרקע אַרגומענטען“ און רייסען אויף די מיטינגען פון די בונדיסטען. עס קומט אָפט צו געשלעגען. די פּועלי־ציון לאָזען ניט דורך קיין איין פאַר־זאַמלונג פון די געגנער. זיי קומען דיסקוטירען, און אויב מען לאָזט זיי ניט, קען מען פון זיי אַנדערש ניט פּטור ווערען ווי מיט דער הילף פון פּאָליציי. אַזוי איז געווען ניט איינמאָל דער פאַל, און באַזונדערס ווען די בונדיסטען האָבען אַראָפּגעבראַכט אַהער דעם „פּרעזידענט פון דער באַלטישער רעפּובליק“, אַ גע־וויסען מאַקסים.

אַן ערנסטער פאַרזוך ווערט געמאַכט צו גרינדען די חלוצים־גרופּען מיט ש. וואַלדשטיין אַלס אָנפיהרער. אַזעלכע גרופּען גרינדען זיך אין ניו יאָרק, נואַרק, פילאַדעלפיא, מאָנטרעאָל. אין סט. לואיס גרינדעט זיך אַ גרופּע פון 11 אונטער'ן נאָמען „דגל מחנה יהודה“ און יעדער פון זיי באַזיצט אַ קאַפּיטאַל פון דריי ביז פינף הונדערט דאָלאַר.

איניגע נייע פאַראיינען גרינדען זיך אין ניו יאָרק. צווישען זיי איניגע לאַנדסלייט־פאַראיינען, ווי אַ גאַליציאַנער פאַראיין, וואו דער איצטיגער רעדאַקטאָר פון „טאָג“, דר. ש. מאַרגאָשעס, און ר. אייזלאַנד זיינען געווען פון די אָנפירער, אַ פּאָדאָליער פאַראיין, אַ האָמליער פאַראיין און אַ פּועלי־ציון כאָר.

אין זומער פון 1906 ווערט געגרינדעט דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּועלי־ציון פאַראיין, פון רוסישע פּועלי־ציון. אַזאַ סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פאַראיין האָט זיך אויך געגרינדעט אין פילאַדעלפיא. די ערשטע אָפיציעלע אָפּאָזיציע אין דער פּאַרטיי. דער ערשטער עפענטליכער קאַמף צווישען דער סאָציאַל־

דעמאקראטישער פראקציע און דער אפיציעלער מערהייט־ריכטונג אין דער פארטיי קומט פאר אויף דער קאנווענשאן אין באסטאן, אין דעצעמבער, 1906.

צו דער קאנווענשאן אין באסטאן קומט די פארטיי מיט 40 פאראיינען און פופצעהן הונדערט מיטגלידער, מיט פרעסטיזש און גרויסע אויפטוען. די קאנ־ווענשאן ווערט באגריסט פון דר. ה. זאלאטאראוו און יוסף באראנדעס, און דאס איז דעמאלט פאר דער פארטיי געווען פון גרויס באדייטונג. אויף דער מאסענ־פארזאמלונג האט שלום עליכם פארגעלעזען.

די פארטיי האט דורכגעמאכט א גלענצענד יאהר. די לייטונג האט געמענט ערווארטען אנערקענונג און שבחים. אבער זעלטען ווען מען טרעפט אויף א קאנווענשאן אזוי פיל קריטיק און אזוי פיל אומצופרידענהייט ווי אויף דער צווייטער פארטיי־קאנווענשאן. א פיער און צוואנציג שטונדען האט זיך די קריטיק געצויגען. די הויפט אטאקע איז געקומען מצד דער אפאזיציע. אבער די „לאיאלע" האבען פארנומען זעהר אן אנגעזעהענעם ארט אין דער אטאקע אויפ'ן צ. ק. פון דער פארטיי. נאך דער קריטיק אבער טיילט זיך די קאנ־ווענשאן אויף א מערהייט און א קליינער מינדערהייט. די ערשטע איז צווישען זיך ניט ווייניגער געשלאסען און סאלידאר ווי די צווייטע.

דער הויפט קאמף איז געווען ארום דער פראגראם. די ס. ד. פראקציע האט ביטער אטאקירט די פראגראם, אנווייזענדיג אויף איהר דואליזם, אז דאס איז ניט קיין פועלי־ציון פראגראם א. אז. וו.; די מערהייט האט באקעמפט דעם שטאנדפונקט, אנווייזענדיג, אז באדינגונגען אין אמעריקא דיקטירען דער פארטיי צו פארמולירען איהר פראגראם אזוי און אז דער שטאנדפונקט פון די אמעריקאנער פוע"צ איז דער ריכטיגסטער. די אפאזיציע האט שוין אויף דער קאנווענשאן אויפגעהויבען א קאמף געגען דער שטעלונג פון דער פארטיי צו דער שפראכען־פראגע. די מינאריטעט האט פארלארען. די קאנווענשאן לעבט איבער א האלבע שטונדע פון נערוועזער אנשטרענגונג, ווען די מינאריטעט ציהט זיך צוריק צו באטראכטען איהר האנדלונג, נאכדעם ווי די קאנווענשאן האט אפגע־ווארפען יעדען קאמפראמיס. עס ווערט דערפאר אויפגענומען מיט אמת'ער פרייד די מעלדונג פון דער פראקציע, אז זי בלייבט אין דער פארטיי. ניט דערפאר וויל זי מוז, נאר ווייל זי וויל בלייבען, און זי וועט אין די ראמען פון דער פארטיי אנפיהרען די אגיטאציע צו רעווידירען די פראגראם. אלס אויסדרוק פון אנערקענונג צו דער פראקציע ווערט איהר פארשטעהער גלייך ערוויילט פאר פארזיצער פון דער קומענדער זיצונג.

אבער ניט נאר אין פראגראם־פראגען, נאר אויך אין די פראגען פון טאקטיק איז די פראקציע דורכגעפאלען. אזוי האט זי פארלארען איהר קאמף פאר דער פאדערונג, אז די פארטיי זאל זיך צוריקציהען פון דער „זייאניסט פעדערייזשאן". די קאנווענשאן ווארפט אויך אפ דעם פארשלאג, אז די פארטיי זאל זיך ניט פארנעמען מיט פארקויפען אקציעס פון דער קאלאניאל באנק. די פראקציע האט בלויז געקאנט דורכפיהרען א באשלוס, אז א קאמיטע פון „קעמפער"־רעדאקציע, צוזאמען מיט א חבר פון דער מינאריטעט, זאל באשטימט ווערען צו באארבייטען די פראגראם און נאכדעם זי פארעפענטליכען אין „אידישען קעמפער". מיט דער רעזאלוציע איז די מינאריטעט אנערקענט געווארען און די מערהייט האט

צוגעגעבען, אז די פראגראם דארף דאך געענדערט ווערען. די אפאזיציע האט פארלארען. אבער מיט א דריי יאהר שפעטער ווערט איינער פון איהרע אנגע־זעהענע מיטגלידער, מאיר בראון, גענעראל סעקרעטער פון דער פארטיי. עס איז ווערט צו באמערקען, אז אויף דער קאנווענשאן האבען די קאנאדער פועלי־ציון געמאלדען, אז זיי ציהען זיך צוריק פון דער קאנאדער ציוניסטישער פעדעראציע, און די קאנווענשאן האט די האנדלונג סאנקציאנירט.

די קאנווענשאן הויבט אן ענגער פארבינדען די חברים און הויבט פון זיי אן אויסשמידען א פארטיי. עס ווערט באשלאסען, אז קיין חבר פון די פועלי ציון טאר ניט באלאנגען צו אן אלגעמיין ציוניסטישען פאראיין. ביז דאן האבען א צאהל, אפילו א קליינע, אויך באלאנגט צו די אלגעמיינע ציוניסטען, אזוי ווי עס איז געוועזען דער פאל מיט דער פועלי־ציון פארטיי אין עסטרייך. עס ווערט שוין דאן אויפגעהויבען די פראגע וועגען דער פאליטישער טעטיגקייט פון דער פארטיי, וועגען דער שטעלונג פון דער פארטיי צו דער „אמ. פעד. אוו לייבאר" און „אינדאסטריעל ווארקערס". אבער די קאנווענשאן האט מורא צו נעמען א פעסטע שטעלונג אין די פראגען. די פארטיי איז צוטיילט אין דער פראגע. א טייל חברים האלטען מיט דער ס. פ., אן אנדער טייל מיט דער ס. ל. פ., און אזוי אויך אין די יוניאן פראגען.

אויף דער קאנווענשאן אין באסטאן מיט 20 יאהר צוריק ווערט באשלאסען צו שיקען א דעלעגאציע קיין ארץ־ישראל און עס ווערט אנגענומען א באשלוס, אז אין ארץ־ישראל זאל געגרינדעט ווערען א פועלי־ציון ביורא, וועמענס אויפגאבע זאל זיין „צו ערפארשען און אונז פון דער ריכטיגער קוועלע איבערגעבען ווי אזוי צו ארגאניזירען די פועלי־ציון אויף אן ארט אין פאלעסטינא גופא; 2) די שייכות צווישען די אמעריקאנער פועלי־ציון צו די ארטיגע פועלי־ציון אין ארץ־ישראל; 3) דיזעלבע קאמיסיע זאל נאך מעגליכקייט זעהן אויב עס זיינען דא מיטעל צו בילדען א אידישע ארבייטער ביורא אין פאלעסטינא. א ספעציעלע קאמיסיע ווערט ערוויילט מיט דער פראגע זיך צו באשעפטיגען.

אויף דער קאנווענשאן ווערט באשלאסען אריבערצופירען די רעדאקציע און פארוואלטונג פון „קעמפער" קיין ניו יארק. אבער איידער דער באשלוס איז אנגענומען געווארען האט די רעדאקציע אויסגעהערט א קריטיק, וואס איז מאמענטענווייז געוועזען ביטערער ווי די קריטיק אויפ'ן צ. ק. עס ווערט אויך ערוויילט א ספעציעלע רעדאקציאנס־קאמיטע פון די חברים אבערסאן, וואלד־שטיין און קאפעלאוויץ פאר דער פארטיי ליטעראטור און דעם פארטיי ארגאן. אלס רעדאקטאר ווערט דאך ערוויילט ק. מרמר.

דאס יאהר 1907 איז שוין ניט געוועזען אזוי גלענצענד, ווי דאס יאהר 1906. אבער דערפאר הויבט די פארטיי זיך אן „אקלימאטיזירען". די פאראיינען הויבען זיך אלץ מעהר אן באשעפטיגען מיט לאקאלע געזעלשאפטליכע פראגען, די פארטיי הויבט אן טיפער אריינוואקסען אין'ם באדען פון דער אידיש־אמעריקאנער ווירקליכקייט. אין איהרע עפענטליכע ארויסטרעטונגען אין דער ארבייטער וועלט האט זיך די פארטיי געהאלטען נעהנטער צו די „אינדאסטריעל ווארקערס". די אורזאכען פאר דעם זיינען געוועזען: ערשטענס, זיינען די „אינדאסטריעל ווארקערס" און די ס. ל. פ. ניט געוועזען אזוי פארביסען געגנעריש צו די פועלי־ציון;

צווייטענס, זיי האבען געזען אנערקענט די יונגע פארטיי; דריטענס, לויט מיין מיינונג, האבען די פועלי־ציון אין „אינדאסטריעל וואירקערס" און אין דער ס. ל. פ. געפונען מעהר ענטוזיאסטען, אידעאליסטען און רעוואלוציאנערען טעמפעראמענט. אבער וואס די אורזאכען זאלען ניט זיין, האט די פארטיי די ערשטע יאהרען אונטערשטיצט די ס. ל. פ. און אויך במילא די „אינדאסטריעל וואירקערס אף דהי וואירלד". אזוי האבען די פועלי־ציון גענומען אייניגע יאהר נאכאנאנד א גרויסען אנטייל אין די מאי־קאנפערענצען, וואס די ס. ל. פ. פלעגט איינרופען צו ארגא־ניזירען דעם ערשטען מאי גאסען־דעמאנסטראציעס, אין וועלכע די פועלי־ציון פלעגען געהן אלס א באזונדער דיוויזיע, טראגענדיג רויטע און וויים־בלויע פאנען, וועלכע פלעגען אויפגענומען ווערען מיט א סך אפלאדיסמענטען פון דעם עולם אין די גאסען. אויף די „פאלקס־קאנפערענצען", וואס די פאראייניגטע אידישע געווערקשאפטען פלעגען רופען וועגען טרייד־יוניאן פראגען, און אין 1907 וועגען דעם גרויסען קריזיס, האבען די פועלי־ציון ביטער געקעמפפט, אז די ס. ל. פ. און אינד. וואירקערס זאלען צוגעלאזען ווערען. דאס איז געווען א פיינליכע פראגע אין דער אידישער ארבייטער וועלט, וואו די יוניאנס פון דער אמ. פעד. או לייבאר און אינד. וואירקערס פלעגען צווישען זיך פיהרען א מורא'דיגען ברודער־קאמף.

דער וואוקס פון דער פארטיי ווערט פלוצלונג כמעט ווי אפגעשטעלט. דער טעמפא פון דער פארטיי טעטיגקייט ווערט אפגעשוואכט. עס קומען צו נייע פאראיינען, אבער זעלטענער ווי פריהער. צווישען די נייע צוגעקומענע פאראיינען דארף מען דערמאנען דעם פארזוך פון איינעם א חבר ב. גרינבערג צו גרינדען אן „ענגליש־שפרעכענדען פועלי־ציון פאראיין". דער פאראיין האט עקזיסטירט א קורצע צייט און האט קיין גרויסע באדייטונג ניט געהאט. די מיטגלידער זיינען מערסטענס געווען אריבערגעקומענע חברים.

דעם 14טען יוני ווערט צום ערשטען מאל געדרוקט אין „אידישען קעמפער" אן אפיל צו די „נאציאנאל געזאנענע אידען און ליבהאבער פון רייגער פרעסע און שיינער ליטעראטור", זיי זאלען שטיצען דעם „אידישען קעמפער". די לאגע פון דעם פארטיי־ארגאן איז אין אמת'ען פון פריהער געווען זעהר שלעכט און געדריקט, אבער מען איז אלץ אויסגעקומען מיט אייגענע כחות און מיט דיביישטייערונגען פון די חברים, וועלכע האבען ארויסגעוויזען א ריהרענדע אפפערוויליגקייט. עס האט אבער ניט געהאלפען, מען האט געמוזט אנקומען צו דער עפענטלאכקייט.

א קורצע צייט נאך דעם אפיל גיט אריין דער רעדאקטאר, קלמן מרמר, זיין רעזיגנאציע. די חברים וואלדשטיין, ראזאווסקי און וואהלינער ווערען ערוויילט אלס רעדאקציאנס־קאלעגיום. דער פאקטישער רעדאקטאר איז געווען וואהלינער, וועלכער איז די גאנצע צייט געווען איינער פון די נאהענטסטע מיטארבייטער פון דעם „אידישען קעמפער" און דער אממעהרסטען באליבטער און געאכטעטער אין דער פארטיי.

צום סוף זומער 1907 איז אפגעהאלטען געווא־ען דער ציוניסטישער קאנגרעס, צו וועלכען די אמעריקאנער פארטיי האט געשיקט אלס דעלעגאטען דר. אפעלבוים, דר. קאפעלאוויטש, מרמר און בעלא פעווזנער. זיי זיינען אויך געוויילט געווארען

אַלס דעלעגאַטען צו דעם ערשטען אַלוועלטליכען פּועלי ציון צוזאַמענפאָהר, וואו עס איז געגרינדעט געוואָרען דער „אַלוועלטליכער פּועלי ציון פאַרבאַנד". די אַמעריקאַנער פּאַרטיי האָט זעהר גוט פאַרשטאַנען די נויטיגקייט צו גרינדען אַזאַ פאַרבאַנד און די דעלעגאַטען זיינען באַאויפטראַגט געוואָרען אַזאַ פאַרבאַנד צו גרינדען, וועןַ אַפילו ניט אַלע לאַנד־פּאַרטייען וועלען צושטעהן צו דעם. אָבער וואָס די פּאַרטיי האָט אין זינען געהאַט צו פאַרהיטען, איז, אַז דער פאַרבאַנד זאָל ניט אָננעמען קיין אָפיציעלע פּועלי־ציון וועלט־אַנשויאונג, וואָס זאָל שטערען די אַנדערע פּאַרטייען, וואָס האָבען אַן אַנדער פּועלי ציוניסטישע אויפפאַסונג, זיך אַנצושליסען אַן איהם. די שטעלונג פון דער אַמעריקאַנער פּאַרטיי איז אָנגענומען געוואָרען און דער אַלוועלטליכער פּועלי־ציון פאַרבאַנד איז געגרינדעט געוואָרען. אין דעם, דאַכט מיר, האָט אַ סך מיטגעהאָלפען די עסטרייכישע פּועלי־ציון פּאַרטיי, וואָס איז אין איהר אויפפאַסונג פון פּועלי־ציוניזם געשטאַנען זעהר נאָהענט צו דער אַמעריקאַנער פּאַרטיי.

אין יולי, 1907, האָט די פּאַרטיי געליטען זעהר אַ גרויסען פאַרלוסט דורך דעם טראַגישען טויט פון יחזקאל עדעלשטיין. ער איז געווען איינער פון די גאָר ערשטע פּאַרטיי־גרינדער. אַ מענש מיט גרויסע פעהיגקייטען און גרויסען פּאַר־נעם. אין איהם האָט די פּאַרטיי פאַרלאָרען איינעם פון איהרע וויכטיגסטע און פעהיגסטע פיהרער. דאָס האָט זיך שווער אָפּגערופען אויף דער פּאַרטיי בכלל און אויף פילאַדעלפיע באַזונדערס.

ענדע סעפּטעמבער פון דעמזעלבען יאָהר ווערט אָפּגעהאַלטען אין פילאַדעלפיע די דריטע פּאַרטיי־קאָנווענשאָן. צו דער קאָנווענשאָן קומט שוין צו פאָהרען חבר יצחק זאַר, וועלכער איז פון דער פּאַרטיי איינגעלאַדען געוואָרען און איז ביי דער קאָנווענשאָן ערווילט געוואָרען פאַר רעדאַקטאָר פון דעם פּאַרטיי־אָרגאַן.

די שטימונג אויף דער קאָנווענשאָן איז ניט געווען קיין געהויבענע. די קריטיק האָט געדויערט אַ סך ווייניגער ווי אין באָסטאָן און זי איז ניט געווען אַזוי פאַרביטערט, אָבער צווישען די פיהרענדע חברים האָט געפעלט די האַרמאָניע פון דער צווייטער קאָנווענשאָן. עס האָט זיך אויך געפיהלט אַ מידקייט ביי די פיהרענדע חברים — און דאָס אַלץ האָט געווירקט אויפ'ן צוזאַמענפאָהר. דער־פאַר, קען זיין, האָט די קריטיק, וואָס איז געווען מילדער מיט 9 מאָנאַטען צוריק, דאָך פאַרביטערט די מיטגלידער פון צענטראַלען קאָמיטעט, און עס איז אויסגעקומען דער קאָנווענשאָן זעהר שווער צוזאַמענצושטעלען די לייטונג.

די קאָנווענשאָן איז גערופען געוואָרען מיט דריי מאָנאַטען פאַר דעם יאָהר און ווי דער סעקרעטער האָט ערקלערט, איז דאָס „צוליב דער לאַגע פון „קעמפּער" און סכסוכים אין דער אָרגאַניזאַציע. וואָס אייגענטליך פאַר סכסוכים עס זיינען געווען, איז איצט שווער פעסטצושטעלען, אָבער, ווי אויבען געזאָגט, זיינען דאָס אַלץ געווען מעהר סכסוכים אין דעם צענטראַלען קאָמיטעט, ווי צווישען די פאַראיינען מיט דער לייטונג. אין דער נייער לייטונג האָבען בלויז 4 פון די פריהערדיגע מיטגלידער אָנגענומען.

צווישען די באַשלוסען, וואָס די קאָנווענשאָן האָט אָנגענומען, זיינען אויך געווען אַזעלכע, וואָס האָבען שפּעטער געהאַט אַ היסטאָרישע באַדייטונג פאַר דער אַרבייט אין ארץ־ישראל און פאַר דער באַוועגונג אין אַמעריקע. איינער פון די

באשלוסען איז געווען צו אונטערזוכען די מעגליכקייט צו גרינדען א „נאציאנאלען ארבייטער רינג“. די פראגע פון געגענזייטיגער הילף איז געשטאנען אויף דער טאג־ארדנונג פון דער פארטיי.

די לייטונג פון ארבייטער רינג איז דעמאלט געווען אסימילאטאריש און פיינדליך געשטימט צום ציוניזם און צום פועלי־ציוניזם. עס זיינען געווען מיינונ־גען, אז די פועלי־ציון זאלען זיך ארגאניזירען אין באזונדערע ברענטשעס און אלס אזעלכע זיך אנשליסען אן ארבייטער רינג. צו דער מעהרהייט האט אבער מעהר אפעלירט דער געדאנק פון גרינדען אן אייגענעם ארדען. אויף דער קאנ־ווענשאן אין פילאדעלפיע, אין 1907, איז די פראגע אויפגענומען געווארען און אין א יאהר דריי ארום איז טאקע אין פילאדעלפיע געגרינדעט געווארען דער נאציאנאלער ארבייטער פארבאנד, וועלכער איז אין געדאנק שוין געבוירען געווארען אויף דעם דריטען צוזאמענפאהר. עס ווערט נאכאמאל אויפגענומען די פראגע, וואס איז שוין באריהרט געווארען אויף דער קאנווענשאן אין באסטאן צו גרינדען א פאלעסטינער ביורא. די פראגע ווערט נאכאמאל אויפגענומען און דער באשלוס ווערט אנגענומען. דערביי ווערט אויך אסיגנירט די סומע פון טויזענט דאלאר פאר דער גרינדונג און אויפהאלטונג פון דער ביורא. ראזאווסקי, דער פארטיי־סעקרעטאר, ווערט ערוויילט פון דער קאנווענשאן אלס דער פארטרעטער אין אמעריקא פון דער ארץ־ישראל'דיגער ביורא. זיין דערוויילונג איז אבער ניט קיין איינשטימיגע און דאס רופט שפעטער ארויס אין דער פארטיי א סך רייבונגען און היים בלוט.

אויף דעם דריטען צוזאמענפאהר ווערט שוין אויפגעהויבען די פראגע וועגען א זעלבסטשטענדיגער סאציאליסטישער פארטיי־פאליטיק. די קאנווענשאן האט אויף דער פראגע קיין ענטפער ניט געפונען, און פאר א לאנגער צייט האט די פארטיי אויף איהר קיין ענטפער ניט געהאט. אבער די פראגע איז געשטעלט געווארען, און דאס האט אויך געטריבען די פארטיי צו קריסטאליזירען זיך מעהר, אויסטיילען זיך אין א באזונדערער אידיש־סאציאליסטישער פארטיי.

די קאנווענשאן באשליסט: „דער צ. ק. זאל ערוויילען א קאמיטעט, וואס זאל אין פארלויף פון נעקסטען יאהר שטודירען די סאציאליסטישע באוועגונג אין אמעריקא און פארלעגען א געוויסען פלאן צו דער נעקסטער קאנווענשאן, ווי אזוי מיר זאלען אנפיהרען א סאציאליסטישע פארטיי־פאליטיק אין אמעריקא.“

עס איז אינטערעסאנט צו דערמאנען, אז אויף דער קאנווענשאן האט חבר ב. גרינבערג, דער וואס האט געגרינדעט דעם „ענגליש־שפרעכענדען פאראיין“, אויפגעהויבען די פראגע וועגען דערציהונג און האט דערקלערט, אז לויט זיין מיינונג, דארף די פארטיי אנהויבען גרינדען שולען, וואו קינדער זאלען זיך דער־ציהען אין פועלי־ציוניסטישען גייסט.

פאר די 9 מאנאטען האט די פארטיי זיך פארגרעסערט מיט אכט נייע פאראיינען, דאס הייסט, אז צו דער קאנווענשאן האט די פארטיי געהאט 42 פאראיינען אין די פארשידענע שטעדט פון די פאראייניגטע שטאטען און קענעדע.

נאך דער קאנווענשאן קומען שווערע צייטען פאר דער פארטיי, א דאנק דעם קריזיס פון 1907. די פארטיי איז פון דעם קריזיס צוטרייסעלט געווארען. אין ניו יארק זיינען די פאראיינען ממש ווי אפגעווישט געווארען. אין דער מעטראפ־

פאליע פון אמעריקא, אין דעם זיץ־ארט פון דעם צענטראלען קאמיטעט, איז גע־בליבען בלויז איין פאראיין, דער ברענטש 1. דער פאראיין האט געדארפט זארגען ניט נאר פאר זיין אויפהאלטונג, נאר אויך פאר די חברים, וואס האבען בוכשטעבליך געהונגערט. דער קאמיטעט פון דעם ברענטש פלעגט קויפען בילעטען אין דער פאלקס־קיך—5 סענט א בילעט—און פלעגט זיי טיילען פריי צווישען די מיטגלידער. אין דעם קריזיס האבען א סך פון די פועלי־ציון חברים ארויס־געוויזען א מערקווירדיגען אידעאליזם. ווען איהר לעזט איצט די באריכטען פון די פאראיינען, וואס האבען אלע דורכגעמאכט אט־די שווערע צייט, ווערט מען אנגעפילט מיט א גרויסען געפיהל פון דרך־ארץ צו די חברים, וואס האבען זייע'רע לעצטע סענטען אוועקגעגעבען פאר דער אויפהאלטונג פון דער פארטיי־צייטונג. עס זיינען געווען א סך פעלע, ווען די חברים האבען זיך אפגעזאגט פון עסען און האבען איבערגעגעבען די פאר דאלאר אדער די עטליכע סענט צום סעקרעטאר, ער זאל עס וואס־שנעלער אפשיקען צום „אידישען קעמפער". אבער די אלע קרבנות האבען ניט געהאלפען, און דעם 17טען יאנואר, 1908, ווערט אפגעשטעלט די וועכענטליכע צייטונג פון די פועלי־ציון, וואס האט, אהן ספק, געשפילט א גרויסע ראלע ניט נאר אין דער ציוניסטיש־סאציאליסטישער באוועגונג און אין דעם אידישען ארבייטער־לעבען, נאר אויך אין דער אידישער זשורנאליסטיק אין אמעריקא בכלל.

דער אונטערגאנג פון „קעמפער" איז געווען א גרויסער קלאפ פאר דער פועלי־ציון־באוועגונג. די פארטיי איז אזוי ווי איינגעשרומפען געווארען. עס איז געווען די ערשטע עפענטליכע נידערלאגע פון דער יונגער פארטיי, און די נידער־לאגע איז געווען אויף דעם פונקט, וואס איז ביי דער פארטיי געווען אמשטארק־סטען באליעבט. דאס, פארשטעהט זיך, האט זיך אפגערופען אויף דער טעטיגקייט פון דער פארטיי. די פארטיי הויבט אן געהן אויף צוריק.

דער סעקרעטאר פון דער פארטיי רעזיגנירט און פאהרט אפ קיין ארץ־ישראל אלס מיטגליד פון דער פאלעסטינער ביורא. זיין פאהרען רופט ניט ארויס קיין באגייסטערונג. נאכמעהר, ארום זיין פערזאן אנטוויקעלט זיך א קאמף פון צדדים און גראד די, וואס זיינען פריהער געווען אין דער פרינציפיעלער אפאזיציע צו איהם, ווערען איצט זיינע פארטיידיגער. דעם סעקרעטאר־אמט נעהמט איבער פראפ. חיים פיינמאן און מיט דער מיטהילף פון חברה אסתר אבערסאן האלט ער אן דעם אמט אומגעפעהר ביי א יאהר צייט. די פארטיי ווייזט ניט ארויס אין פארלויף פון דער צייט קיין באזונדערע אקטיוויטעט. דער פארלאג עקזיס־טירט זעהר שוואך. עס איז א געמאטערט לעבען.

א פאסירונג פון אלוועלטליכער באדייטונג ווירקט אפפרישענד אויף דער פאר־טיי. דאס איז די רעוואלוציע אין טערקיי. מיט דער רעוואלוציע פארבינדען די ציוניסטען בכלל און די פועלי־ציוניסטען בפרט א סך האפנונגען און ערוואר־טונגען. דער צענטראלער קאמיטעט רופט א מאסען־פארזאמלונג אין קופער־יוניאן, אין וועלכער עס טרעט ארויס אלס איינער פון די רעדנער דער גענעראל־קאנסול פון טערקיי. דאס איז צום ערשטען מאל, וואס די פועלי־ציון מאכט א פארזאמלונג אין אזא מאסשטאב. די ארבייט אבער בכלל ווערט געפיהרט לאנגזאם און די פארטיי וואקסט ניט.

אין דעמזעלבען יאָהר רופט דער צענטראַלער קאָמיטעט א בעראַטונג אין באָפאַלאָ וועגען דער לאַגע פון דער פּאַרטיי. דאָרטען ווערען אָנגענומען איינינע באשלוסען ווי אַזוי די פּאַרטיי צו פאַרגרעסערען און פאַרשטאַרקען. עס ווערען אָנגעצייכענט ליניעס פון נייע טעטיגקייטען, און אויף דער בעראַטונג ווערט דער־ווייַלט מאיר בראַון אַלס סעקרעטאַר פון דער פּאַרטיי.

די סאָציאַליסטישע באַוועגונג אין אַמעריקא

פון ה. סילווער

קאָמוניסטישע עקספּערימענטען

די געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער באַוועגונג אין די פאַראייניגטע שטאַאטען הויבט זיך פאַקטיש אָן מיט די קאָמוניסטישע קאָלאָניעס עקספּערימענטען, וואָס זיינען געמאַכט געוואָרען אין דער ערשטער העלפט פון 19טען יאָהרהונדערט. די דאָזיגע קאָלאָניעס מיט זייערע אידעאַליסטישע — אָפט נאַאיווע — שטרעבונגען צו א גערעכטערער געזעלשאַפטליכער אָרדנונג קאָנען דינען פאַר אַן אויסגעצייכענטען הינטערגרונד צו דער מאָדערנער סאָציאַליסטישער באַוועגונג.

הונדערטער אַזעלכע קאָלאָניעס זיינען געגרינדעט געוואָרען. אַמעריקא, מיט איהר רעליגיעזער און פּאָליטישער פרייהייט און מיט איהרע גרויסע שטרעקעס פרייען באָדען, האָט אין פאַרגלייך מיט די אונטערדריקטע און געדיכט־באַפעלקערטע מדינות פון אייראָפּאַ אויסגעזעהען ווי א גן עדן, און האָט געוועקט די האָפנונגען און גערייצט די פאַנטאַזיעס פון סאָציאַלע טרוימער, אידעאַליסטען און טיף־רעליגיעזע נאַטורען. די קאָלאָניעס זיינען געווען פון צוויי סאָרטען: רעליגיעז־סעקטאַנטישע און סאָציאַל־פּראָפּאַגאַנדיסטישע.

די ערשטע זיינען געווען געגרינדעט פון פערזאָנען, וועלכע האָבען געוואָלט אומגעשטערט אויסלעבען זייערע אייגענאַרטיגע רעליגיעזע געדאַנקען און אידעאַלען. זיי האָבען ניט געהאַט בדעה צו ווייזען דער וועלט א מוסטער פון א שעהנערען לעבען, און זייער קאָמוניזם איז געווען טיילווייז א רעזולטאַט פון זייערע רעליגיעזע אנשויאונגען און טיילווייז א מיטעל בעסער אויפצוהאַלטען די מיטגלידער זייערע. די דאָזיגע קאָלאָניעס האָבען זיך געפונען אין פּענסילווייניא, אָהייאָ, אייאָוואַ, מיזורי, ניו יאָרק.

דער הויפּט צוועק פון די קאָמוניסטישע קאָלאָניעס פון צווייטען מין איז געווען צו פּראָפּאַגאַנדירען א געוויסע געזעלשאַפט־טעאָריע און דעמאָנסטרירען די מעגליכ־קייט און די ניצליכקייט פון אַזאַ סאָרט געזעלשאַפט.

איין גרופּע פון אַזעלכע קאָלאָניעס — אין אינדיאַנא, אָהייאָ, טענעסי — איז געגרינדעט געוואָרען פון די נאָכפאָלגער פון ראָבערט אָוען. אַלע קאָלאָניעס פון דעם טיפּ זיינען געווען געגרינדעט און דורכגעפאַלען אין די יאָהרען 1830—1825.

א צווייטע גרופּע, וואָס האָט איהרע עקספּערימענטען געמאַכט צווישען 50—1840,

איז באַשטאַנען פון די נאָכפאָלגער פון דעם פראַנצױזישען אוטאָפּיסטישען סאָציא־ליסט, שאַרל פוריע. דער פוריעריזם האָט געהאַט ערפאָלג אין אַמעריקא און האָט צו זיך צוגעצויגען פיל באַריהמטע מענער און פרויען. אָבער קיין איינע פון די דאָזיגע קאָלאָניעס האָט ניט געהאַט קיין ערפאָלג.

א דריטע גרופּע האָט געקראָגען איהר גייסטיגע אינספּיראַציע פון עטיען קאַבע, א פראַנצױזישען אַדוואָקאַט, וועמעס אוטאָפּיסטישער ראָמאַן „די רייזע אין איקאַ־ריע", האָט געשאַפען די באַוועגונג. זי איז באַשטאַנען כמעט דורכאויס פון פראַנ־צויזישע אימיגראַנטען, וועמעס ליידען און וואַנדערונגען קיין טעקסאַס און פון דאָרטען קיין אילינאָי און אייאָווא דינען אַלס אַן אויסגעצייכענטער ביישפּיל פון דעם כח פון אַן אידעאַל. אָנהויבענדיג זיך אין 1848 האָט די באַוועגונג עקזיסטירט מיט אַלערליי ערפאָלגען און דורכפאַלען ביז 1887.

די מאָדערנע באַוועגונג

די ערשטע שוואַלבען פון מאָדערנעם סאָציאַליזם זיינען אין אַמעריקא געווען דייטשע סאָציאַליסטען, וועלכע האָבען אָנגעפאַנגען קומען אַהער נאָך דעם דורכפאַל פון דער רעוואָלוציע פון 1848. אַזוי האָט ווילהעלם וויטלינג געגרינדעט דעם „אַלגעמיינעם אַרבייטער בונד" אין 1850. די „טורנפאַראיינע", די דייטשע ספּאָרט־קלובען פון יענער צייט זיינען געווען סאָציאַליסטיש געשטימט. אין 1857 איז אין ניו יאָרק אָרגאַניזירט געוואָרען דער „קאָמוניסטישער קלוב" פון א גרופּע דייטש־דערצויגענע אינטעליגענטען.

דער ערשטער אינטערנאַציאָנאַל, געגרינדעט אין לאָנדאָן אין 1864, האָט אויך אויסגעאיבט א שטיקעל איינפלוס אויף דער אַמעריקאַנער באַוועגונג. ערשטענס, דורך א צאָהל ראַדיקאַלע פאַראיינען, הויפּטזעכליך פון דייטשע אַרבייטער, און צווייטענס, דורך דער שטאַרקער „נעשאָנאַל לייבאָר יוניאָן", וועלכע האָט אַנערקענט זעלבסטשטענדיגע פּאָליטישע טעטיגקייט און איז געשטאַנען אין נאָהענטע פאַר־בינדונגען מיט'ן אינטערנאַציאָנאַל.

אין 1872 האָט דער אינטערנאַציאָנאַל, שטאַרק אָפּגעשוואַכט נאָכ'ן דורכפאַל פון דער פּאַריזער קאָמונע, אַריבערגעטראָגען זיין הויפּט קוואַרטיר אין ניו יאָרק און איז אין 1876 אָפיציעל אויפגעלייזט געוואָרען אויף דעם פילאַדעלפיער קאָנגרעס.

די סאָציאַליסטישע אַרבייטער־פּאַרטיי (ס. ל. פּ.)

אין דעם זעלבען יאָהר און אין דער זעלבער שטאָדט זיינען זיך צונויפגעקומען פאָרשטעהער פון 4 סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס (צוויי פון זיי פון א נאַציאָנאַ־לען מאַסשטאַב און אַלע צוזאַמען צעהלענדיג א סך־הכל פון 2,978 מיטגלידער) און האָבען געגרינדעט די סאָציאַליסטישע אַרבייטער פּאַרטיי, וועלכע האָט ביי דער קומענדער קאָנווענשאָן, אין 1877, באַקומען דעם נאָמען „סאָשעליסט לייבאָר פּאַרטי".

די ס. ל. פּ., וועלכע האָט פאַר א פערטעל יאָהרהונדערט פאַרנומען דעם אויבען אָן אין דער אַמעריקאַנער סאָציאַליסטישער באַוועגונג, האָט געהאַט א פאַרשידענ־אַרטיגע קאַריערע. מען קאָן זיך דאָ ניט אָפּשטעלען אויף אַלע איינצעלהייטען פון איהר זעהר אינטערעסאַנטער געשיכטע. בלויז דריי פונקטען וועלען דאָ באַריהרט

ווערען: דער קאַמף מיט די אַנאַרכיסטען, די שטעלונג צו פּאָליטישער אַקציע און די שטעלונג צו טרייד־יוניאָנס.

דער קאַמף מיט די אַנאַרכיסטען האָט זיך אָנגעהויבען נאָך אין 1879, ווען די אַנאַרכיסטען אין דער פּאַרטיי האָבען דערקלערט זייער אומצופרידענהייט מיט דעם וואָס דער נאַציאָנאַלער קאָמיטעט האָט זיך אַנטזאָגט צו אַנערקענען די מיליטערישע „לעהר און וועהר פאַראיינען", וואָס די שיקאַגער און סינסינעטער מיטגלידער האָבען געגרינדעט. אַ צאָהל פון די אומצופרידענע האָבען זיך אָפּגעריסען פון דער פּאַרטיי און געגרינדעט די „רעוואָלוציאָנערע ס. ל. פּ.", וועלכע האָט זיך אין 1883 פאַראייניגט מיט די אַנאַרכיסטישע גרופּעס אין אַן „אינטערנעשאָנאַל וואָירקינג פּיפּלס אַסאָסיאיישאָן". צו דער צייט איז קיין אַמעריקא אָנגעקומען דער באַריהמטער דייטשער אַנאַרכיסט יאָהאַן מאָסט, אַ זעהר פעהיגער אָרגאַניזאַטאָר און פּראָפּאַגאַנדיסט, און אונטער זיין פיהרערשאַפט איז דער אַנאַרכיזם געוואָרען אַ מאַכט אויף דער ראַדיקאַלער גאַס; און די ס. ל. פּ. איז אַזוי אָפּגעשוואַכט געוואָרען, אַז צו דער 4טער קאָנווענשאָן אין 1883 זיינען געקומען בלויז 16 דעלעגאַטען פון 2 שטעדט. דער צוזאַמענפאָהר האָט פון איין זייט אָנגענומען אַ האַלב־אַנאַרכיסטישע פּלאַטפאָרמע און פון דער צווייטער דורכגעפיהרט אַ קלאָרע גרעניץ צווישען סאָציאַליסטען און אַנאַרכיסטען.

די פעסטונג פון אַנאַרכיזם איז געווען שיקאַגאָ. אין 1885, ביי אַ מאַסען־פאַרזאַמלונג אין היי־מאַרקעט, וואָס די אַנאַרכיסטען האָבען צוזאַמענגערופען צו פּראָטעסטירען געגען דער ערמאָרדונג מצד דער פּאָליציי פון 6 סטרייקער, האָט אימיצער געוואָרפען אַ באָמבע, וואָס האָט דער'הרג'עט אַ פּאָליסמאַן. אין דער שיסעריי, וואָס האָט נאָכגעפאָלגט, זיינען געפאַלען נאָך 7 פּאָליסלייט און 4 אַרבייטער. די אַנאַרכיסטישע פיהרער זיינען באַלד אַרעסטירט געוואָרען און גע'משפט געוואָרען אין אַן אַטמאָספערע פון פאַרביטערונג און נקמה פון אַ ריכטער, וועלכער האָט פאַרלעצט די עלעמענטאַרסטע יורידישע רעכט פון די אָנגעקלאָגטע, און פון געריכט־געשוואָרענע, וועלכע האָבען פון אָנהויב אָן געהאַט פאָראורטיילע געגען אַנאַרכיסטען. דער אורטייל איז געווען טויט־שטראָף, און אַפּעלאַציעס אין העכערע געריכטען האָבען ניט געהאָלפען. פיער אַנאַרכיסטען זיינען געהאַנגען געוואָרען אין 1887 און דריי זיינען אָפּגעזעסען 6 יאָהר אין טורמע, ביז וואַנען גאָווערנאָר אַלטגעלד האָט זיי באַגנאַדיגט.

נאָך דער היי־מאַרקעט טראַגעדיע איז די אַנאַרכיסטישע באַוועגונג שטאַרק אָפּגעשוואַכט געוואָרען, בעת די ס. ל. פּ. האָט אָנגעהויבען וואַקסען און האָט בשלום איבערגעלעבט אַן אינערליכען קאַמף צום סוף פון די 80־ער יאָהרען. אין 1896 האָט די פּאַרטיי געהאַט 200 סעקציעס אין 25 שטאַטען און אין 1899 האָט זי דערגרייכט די גרעסטע שטופע פון איהר מאַכט, ציילענדיג 350 אָרגאַניזירטע סעקציעס איבער'ן לאַנד.

אין דער פראַגע פון פּאָליטישער טעטיגקייט האָט די ס. ל. פּ. ניט געהאַט קיין אויסגעהאַלטענע שטעלונג. דעם ערשטען יאָהר פון איהר עקזיסטענץ האָט זי זיך אינגאַנצען ערקלערט געגען פּאָליטישער אַקציע. די נעקסטע פּאָר יאָהר, 79—1877, האָט זי אָנגעפיהרט אַ צאָהל וואַהל קאַמפּאַניעס אין עטלאַכע שטאַאַטען, און אין

1880 האָט זי אַפילו געמאַכט יד אחת מיט דער „גרינבעק פּאַרטיי"*) אין די פּרעזידענט וואַהלען. פאַראייניגונגען מיט פאַרשידענע „לייבאָר פּאַרטיס" איז געווען אַ גאַנץ געוויינלאַכע ערשיינונג אין די 80־ער יאָהרען. די ניו יאָרקער אָרגאַניזאַציע האָט אין 1886 געשטיצט די קאַנדידאַטור פון׳ם „סינגעל טעקסער" העגרי דזשאָרדזש פאַר מעיאָר. נאָך די וואַהלען אָבער האָבען די סאָציאַליסטען אָנגעהויבען אַטאַקירען די „סינגעל טעקסערס", און אין 1887 איז די ס. ל. פּ. אויסגעשלאָסען געוואָרען פון דער פאַראייניגטער פּאַרטיי.

נאָך דער דאָזיגער ערפאַהרונג איז די ס. ל. פּ. געבליבען טריי דער טאַקטיק פון זעלבסטשטענדיגער פּאָליטישער אַקציע. די צאָהל שטימען, וואָס זי האָט געקראָגען איז געוואַקסען פון יאָהר צו יאָהר. אין די פּרעזידענט וואַהלען פון 1892 האָט זי באַקומען 21,512 שטימען, אין 1896 — 36,275 און אין 1898 — 82,204, די העכסטע צאָהל וואָס זי האָט ווען באַקומען, סאַי פריהער, סאַי שפּעטער.

פון אָנפאַנג זיינען די באַציהונגען צווישען דער ס. ל. פּ. און די יוניאָנס געווען זעהר גוטע, ספּעציעל אין ניו יאָרק. די דייטשע און אידישע געווערקשאַפטען זיינען געווען אינגאַנצען סאָציאַליסטיש, און די „סענטראַל לייבאָר יוניאָן", די וויכטיגסטע אַרבייטער אָרגאַניזאַציע אין שטאָדט, איז די מעהרסטע צייט געווען דאָמינירט פון די ס. ל. פּ. פיהרער. אין דער גרויסער נאַציאָנאַלער אָרגאַניזאַציע, די „נייטס אָוו לייבאָר", האָבען די סאָציאַליסטען געהאַט אַ קנאַפּען ערפאָלג, און ווען ביי דער קאָנוועגשאָן פון די „נייטס", אין 1895, איז דער ס. ל. פּ. הויפּט, דעליאָן, ניט צוגעלאָזען געוואָרען אַלס אַ דעלעגאַט, האָט די ס. ל. פּ. אינגאַנצען אָפּגעבראָכען די באַציהונגען מיט די „נייטס אָוו לייבאָר". אין דער אַמעריקאַן פעדעריישאָן אָוו לייבאָר, וועלכע האָט צו 1887 פאַרנומען דעם הויפּט אָרט אין דער אַרבייטער באַוועגונג, האָבען די סאָציאַליסטען געהאַט מעהר הצלחה, אָבער זייער צאָהל־קראַפט אין דער פעדעריישאָן איז זעלטען געווען מעהר ווי אַ פערטעל.

אין 1895 האָט די ס. ל. פּ. פאַקטיש ערקלערט קריג די אַלטע טרייד־יוניאָנס, מיט איהר גרינדונג פון דער „סאָשעליסט ענד לייבאָר עלייענס", אַן אָפּאָזיציע יוניאָן. די ס. ע. ל. ע. האָט זיך געהאַלטען עטלאַכע יאָהר.

די ס. ל. פּ. עקזיסטירט נאָך ביז היינטיגען טאָג. אָבער זינט 1898 איז זי געגאַנגען באַרג אַראָפּ, סאַי אין מיטגלידערשאַפט, סאַי אין איינפלוס.

איהר פּאָליטישער איינפלוס איז קלאָר פון די פאָלגענדע צאָהל שטימען, וואָס זי האָט באַקומען אין די פּרעזידענט וואַהלען:

1900	33,405	1916	14,398
1904	33,546	1920	44,271
1908	34,115	1924	33,901
1912	30,000		

*) די „גרינבעק" פּאַרטיי איז געווען אַ פּראָדוקט פון דער פּאַניק פון 1873, און זי האָט פאַרטראָטען די אינטערעסען פון די מיטעלע קלאַסען, וועלכע האָבען געזוכט דורכצופיהרען פינאַנציעלע רעפאָרמען, איבערהויפּט מיט׳ן צוועק אויפצוהויבען דעם ווערט פון דעם ג ר י נ ע ם פּאַפּיר־געלט, וואָס די רעגירונג האָט אַרויסגעגעבען אין צייט פון בירגער קריג. שפּעטער האָט די גרינבעק פּאַרטיי אויך אַריינגעשטעלט אַרבייטער פאָדערונגען אין איהר פּלאַטפאָרמע.

אין 1920 זיינען פון דער פּאַרטיי פּלאַטפאָרמע אַרויסגעלאָזען געוואָרען די געוויינלאַכע „אימידיאייט דימענדס" — די פּראָגראַם־מינימום. די צאָהל מיט־גלידער פון דער ס. ל. פּ. איז אין 1922 אָנגעגעבען אַלס 4,500.

די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי (ס. פּ.)

די ס. ל. פּ. איז פון אָנהויב אָן פאַר אַ לאַנגער צייט געווען אַן אימיגראַנטען־פּאַרטיי.

אין די לעצטע יאָהרען פון 19טען יאָהרהונדערט האָבען ראַדיקאַל־סאָציאַליסטישע געדאַנקען אַרומגעכאַפּט טיילען פון דער אַמעריקאַנער אינטעליגענץ און אַרבייטערשאַפט. די „נאַציאָנאַליסטישע" *) קלובען, געגרינדעט אונטער דער ווירקונג פון עדוואַרד בעלאַמי צום סוף פון די 80־ער יאָהרען, די פּאָפּוליסטישע פּאַרטיי, וואָס האָט אין 1894 געקראָגען איבער אָנדערהאַלבען מיליאָן שטימען, די „קריסטליכע סאָציאַליסטען" (די ערשטע געזעלשאַפט אין 1899), די פּאַביאַנער פאַראיינען (1895) — דאָס זיינען אַלץ געווען אויסדרוקען פון פּראָטעסט געגען דער עקזיסטירענדער אָרדנונג. צו דעם זעלבען טיפּ קאָן אויך צוגערעכענט ווערען די „סאָשעל דעמאָקראַסי אָוו אַמעריקא", וואָס יודזשין וו. דעבס האָט אָרגאַניזירט אין 1897. אָבער שוין אויפ'ן צווייטען יאָהר האָט זיך פון איהר אָפּגעטיילט די סאָציאַליסטיש־באַוואוסטזיניגע מינאָריטעט און געגרינדעט די איצטיגע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי (דאַן נאָך אונטער'ן נאָמען סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי) אונטער דער פיהרערשאַפט פון דעבס, בערגער און סטעדמאַן.

די נייע פּאַרטיי האָט באַלד פון אָנהויב געהאַט אַ גרויסען ערפאָלג. שוין אין 1900 צעהלט זי 5,000 מיטגלידער, געווינט אַן אָפּגעשפּאָלטענעם טייל פון דער ס. ל. פּ. און באַקומט 97,730 שטימען אין די פּרעזידענט וואַהלען. ביי דער קאָנווענשאָן אין 1904 זיינען פאַרטראָטען 184 דעלעגאַטען פון 36 שטאַאַטען, און אין די וואַהלען באַקומט דעבס איבער 400,000 שטימען. די וועסטערן לייבאָר יוניאָן, אַ פעדעראַציע פון יוניאָנס אין די „ראָקי מאָונטיינס" שטאַאַטען, וואָס צעהלט אַ מיטגלידערשאַפט פון 150,000, אַנערקענט אין 1902 די ס. פּ. אַלס איהר פּאַרטיי. און אין דעמזעלבען יאָהר האָט אַ טעאָרעטישע דעקלאַראַציע פון די סאָציאַליסטען צו שטירצען די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם באַקומען אויף דער א. פ. אָוו ל. קאָנווענשאָן 46 פּראָצענט פון די שטימען.

אין די וואַהלען פון 1908 שטייגט די צאָהל ס. פּ. שטימען ביז 424,488 און אין 1912 ביז 897,901, טראָץ רוזוועלט'ס פּראָגרעסיווער פּאַרטיי. אין מיטגלידערשאַפט וואַקסט די פּאַרטיי אויך שנעל: אין 1904 — 20,763 מיטגלידער, אין 1909 איז די צאָהל פאַרדאָפּעלט, אין 1912 דערגרייכט זי ביז דער העכסטער מדרגה — 113,371 מיטגלידער. אין 1915 האָט זי אַרום 80,000 און אומזעפעהר דיזעלבע צאָהל פאַרבלייבט ביז וואַנען די פּאַרטיי צעשפּאַלט זיך אין 1919.

די רעזולטאַטען פון פּאָליטישער אַקציע זיינען אויך געווען גאַנץ צופרידענ־

*) זיי האָבען זיך גערופען „נאַציאָנאַליסטען" ווייל זיי האָבען געפאָדערט די נאַציאָנאַליזירונג פון דער אינדוסטריע.

שטעלענד. אין 1915 האָבען די סאָציאַליסטען איבער'ן לאַנד געהאַט 22 מעיאָרס, 218 מיטגלידער אין שטאָדט ראַטען, 62 אַנדערע שטאָדטישע באַאמטע, 30 פאָר־שטעהער אין שטאַאַט לעגיסלאַטורען און 578 אַלערליי קלענערע בעאַמטע. זינט 1910 איז אין קאָנגרעס געווען איין סאָציאַליסטישער דעפוטאַט. דאָס איז וויקטאָר בערגער פון מילוואָקי. אין 1914, 1916 און 1920 איז בערגער ניט ערוויילט געוואָרען, דערפאַר איז אין יענע טערמינען אין קאָנגרעס געווען מאיר לאָנדאָן, ערוויילט פון דער ניו יאָרקער איסט סייד. אין 1917 האָט ניו יאָרק געשיקט גאַנצע 10 פאָרשטעהער אין לעגיסלאַטור, 7 מיטגלידער אין שטאָדט־ראַט, און ערוויילט דעם איינציגען סאָציאַליסטישען ריכטער אין אמעריקאַ, דזשייקאָב פענקין, אין ניו יאָרק.

דער דאָזיגער ערפאָלג פון דער נייער פאַרטיי דאַרף צוגעשריבען ווערען צו אַ סך פאַקטאָרען. די פונדאַמענטאַלע אורזאַכען זיינען: די ריזיגע אינדוסטריעלע אַנטוויקלונג פון לאַנד, די פאַרשאַרפונג פון קלאַסען דיפערענצען, וואָס האָט געפיהרט צו ביטערע קאַמפען צווישען אַרבייטער און באַלעבאַטים און די וואַקסענדע אומצופרידענהייט צווישען די פאַרמער. (פראָצענטועל האָט די ס. פּ. געצויגען מעהר שטימען אין אַזעלכע פאַרמער־ און מינען-שטאַאַטען ווי אָקלאַהאָמאַ, נעוואַדאַ, מאָנ־טאַנאַ, איידער אין די אינדוסטריעלע שטאַאַטען, ווי ניו יאָרק און פענסילווייניאַ). נאָך אַ פאַקטאָר איז אָהן צווייפעל געווען די אויפוואַכונג פון דעם אַזוי גערופענעם „סאָציאַלען באַוואוסטזיין" אין די אינטעליגענטישע און פּראָפעסיאָנעלע שיכטען פון דער אַמעריקאַנער באַפעלקערונג. אַרום אַ דריטעל פון דער ס. פּ. מיטגלידערשאַפט איז באַשטאַנען פון ניט־אַרבייטער.*)

אין געגענזאַץ צו דער ס. ל. פּ. איז די סאָציאַליסטישע פאַרטיי די גאַנצע יאָהרען איהרע געווען שטרענג אויסגעהאַלטען סאַי מיט איהר גלויבען אין שטימ־קאַסטען און סאַי (ביז 1924) מיט איהר האַלטען פון זעלבסטשטענדיגער אַקציע אויפ'ן פּאָליטישען געביט. צו די יוניאָנס האָט זיך די ס. פּ. שטענדיג באַצויגען מיט אַקטיווער פריינדשאַפט. גלויבענדיג פּרינציפּיעל אין אינדוסטריעלען יוניאָניזם, איז די פאַרטיי אָבער קיינמאָל ניט באַגאַנגען דעם פעהלער פון דער ס. ל. פּ. צו גרינדען אָפּאָזיציאָנעלע יוניאָנס אָדער פּרואווען דיקטירען איהרע מיינונגען די פאַך־יוניאָנס.

די ס. פּ. איז געווען איינע פון די ווייניגע סאָציאַליסטישע פּאַרטייען, וואָס האָבען ביים אויסברוך פון מלחמה ניט פאַרלאָרען דעם קאָפּ. אין די יאָהרען 1914-17 איז די הויפּט טעטיגקייט פון דער פאַרטיי באַשטאַנען אין אויפפאָדערונגען צו דער רעגירונג און אַפילו צו די אייראָפּעאישע סאָציאַליסטען, אָפּצושטעלען די בלוט־באָד. דער קאַמפּיין אין 1916 איז געפיהרט געוואָרען מיט אַנטי־מיליטאַריזם אַלס די הויפּט „אישו", אָבער צוליב ווילסאָן'ס שטאַרקער פּאָפּולאַריטעט און דער מורא אַז די רעפּובליקאַנער וועלען אַריינשלעפען דאָס לאַנד אין דער מלחמה, האָט די ס. פּ. געצויגען בלויז אַרום 600,000 שטימען, אַ פאַרלוסט פון אַ דריטעל שטימען זינט 1912. אַ טאָג נאָכדעם ווי דער קאָנגרעס האָט ערקלערט קריג, האָט די סאָציאַליסטישע

*) לויט הילקוויט'ס אָן אָפּשאַצונג באַזירט אויף אַ פאַרטיי צענזוס אין 1908 ; הילקוויט, „היסטאָרי אָוו סאָשעליזם אין די יונייטעד סטייטס", ז. 350.

קאָנווענשאָן אין סט. לואיס אָנגענומען אַן אַנטשידענע אַנטי־מלחמה פּלאַטפאָרמע. דאָס האָט גערועטעוועט די גאַנצקייט פון דער פּאַרטיי, אָבער האָט איהר געבראַכט רדיפות און אונטערדריקונג פון דער רעגירונג. די שטעלונג צו דער מלחמה פון דער ס. פּ. האָט געפונען שטיצע ביי דער באַפעלקערונג. הילקוויט, קאַנדידאַט פאַר מעיאָר פון ניו יאָרק אין 1917, האָט באַקומען 145,895 שטימען, מעהר ווי פיער מאָל די צאָהל שטימען אין 1913. אין דעם זעלבען יאָהר האָבען די סאָציאַליסטען אין 15 פון די גרעסערע שטעדט געקראָגען איבער 20 פּראָצענט פון די אָפּגעגעבענע שטימען. און אין די וואהלען פון 1918 און 1919 איז בלויז אַ קלײנער פּראָצענט אָפּגעפאַלען. אין 1920 האָט דעבס באַקומען 919,799 שטימען אַלס פּרעזידענט־קאַנדידאַט. דאָס איז געווען דער שלוס־אַקט פון די ערפאָלגען פון דער ס. פּ. די סאָציאַליסטישע אײנהייט ווערט צובראָכען, און עס הויבט זיך אָן אַ ביטערער אינערליכער קאַמף צווישען די צושפּאָלטענע טיילען.

די סאָציאַליסטישע באַוועגונג זינט 1919

די רעוואָלוציאָנערע אויפטרייסלונגען אין אײראָפּאַ און די אָרגאַניזירונג, אָנהויב 1919, פון **דעם קאָמוניסטישען** אינטערנאַציאָנאַל האָבען באַקומען זײער אָפּקלאַנג אויף דער זייט אַטלאַנטישען אָקעאַן. כאָטש אַ לינקער פליגעל האָט עקזיסטירט אין דער ס. פּ. נאָך עטלאַכע יאָהר פאַר דער באָלשעוויסטישער רעוואָלוציע, קאָן מען אָבער מיט זיכערקייט באַהויפּטען, אַז ניט די אַמעריקאַנער באַדינגונגען, נאָר די רוסישע סיטואַציע איז געווען דער הויפּט באַשטימענדער פאַקטאָר אין דער שפּאַלטונג פון די סאָציאַליסטישע כחות דאָ אין לאַנד.

ביי דער שיקאַגאָר קאָנווענשאָן פון דער ס. פּ., אויגוסט 1919, זיינען די לינקע דעלעגאַטען, וועלכע האָבען נאָך פון פריהער געפיהרט אַן אָרגאַניזירטע פּראָפּאַגאַנדע אין דער פּאַרטיי, ניט צוגעלאָזען געוואָרען. האָבען זיי אָפּגעהאַלטען אַ באַזונדער קאָנווענשאָן און אָרגאַניזירט די קאָמוניסטישע אַרבייטער פּאַרטיי. אַ צווייטע גרופּע לינקע, דאָמינירט פון די געוועזענע סלאַווישע ס. פּ. פעדעראַציעס, האָט אין דערזעלבער צייט געגרינדעט די קאָמוניסטישע פּאַרטיי. שפּעטער האָבען זיך די צוויי גרופּען פאַראייניגט, אָבער צוליב די שפּיאָנאַזש געזעצען פון דער מלחמה צייט האָבען זיי געמוזט בלייבען אַן אומלעגאַלע אונטערערדישע אָרגאַניזאַציע פאַר די קומענדע צוויי און אַ האַלב יאָהר.

די ס. פּ. איז דערווייל געגאַנגען באַרג־אַראָפּ. צעהלענדיג אָנפאַנג 1919 אַרום 105,000 מיטגלידער, האָט זי צום סוף פון יאָהר געהאַט בלויז אַרום אַ דריטעל פון דער צאָהל. אין 1920 האָט די פּאַרטיי געצעהלט קאַרגע 27,000 מיטגלידער, אין 1921 — העלפט פון דעם, אין 1922 — 11,109 מיטגלידער און אין 1923 — 12,000. אין יאַנואַר 1919 האָט די נאַציאָנאַלע עקזעקוטיווע פאַרבאָטען איהרע אָרגאַניזאַציעס, און אפילו אײנצעלנע מיטגלידער, אָנצושליסען זיך אָן אַ לייבאָר פּאַרטיי, און אין 1923 האָט די קאָנווענשאָן (23 דעלעגאַטען) באַשלאָסען צו קאָאָפּערירען מיט לייבאָר פּאַרטייען אויפ'ן פּאָליטישען געביט.

די „וואָירקערס פּאַרטי" האָט זיך אָרגאַניזירט סוף 1921, פּאַקטיש אַלס דער לעגאַלער פראָנט פון דער אונטערערדישער קאָמוניסטישער פּאַרטיי. אין אַפּריל

1923 האט זיך די ק. פ. אויפגעלייזט און די וו. פ. איז געווארען די אמעריקאנער סעקציע פון קאמוניסטישען אינטערנאציאנאל, מיט דער פראגראם פון פראלעטארי־שער דיקטאטור געשטיצט פון די ארימע פארמערס. אנהויבענדיג מיט 10,000 מיטגלידער, איז די וו. פ. לאנגזאם געוואקסען: 1922 — 12,000 מיטגלידער; 1923 — איבער 15,000; 1924 — איבער 17,000; 1925 — 16,325. פון דער דאזיגער צאהל זיינען בלויז 2,282 געווען ענגליש־שפרעכענדע, די איבעריגע 14,000 זיינען געווען צוטיילט צווישען 18 פרעמד־שפראכיגע פעדעראציעס.

נאך דער מלחמה איז די באוועגונג פאר א „לייבאר פארטיי" געווארען זעהר פארשפרייט. די צוויי וויכטיגסטע ארגאניזירטע אויסדרוקען פון דער באוועגונג (ניט רעכענענדיג די עלטערע „נאן פארטיזען ליג") זיינען געווען די פארמער־לייבאר פארטיי (מיט דער שיקאגאר פעדעריישאן אוו לייבאר אלס איהר הויפט שטיץ־פונקט) און די קאנפערענץ פאר פראגרעסיווער פאליטישער אקציע, וועמעס רוקען־ביין עס זיינען געווען די מעכטיגע אייזענבאהן „בראדערהודס". די פארמער לייבאר פארטיי האט געהאט אן אייגענעם פרעזידענט קאנדידאט אין 1920 (ציהענדיג 265,000 שטימען), אבער דריי יאהר שפעטער איז די פארטיי צופאלען געווארען נאכדעם ווי די קאמוניסטען האבען „פארכאפט" די קאנווענשאן און די וויכטיגסטע יוניאנס האבען זיך צוריקגעצויגען.

די ק. פ. פ. א., אן ארגאניזאציע, וועלכע די ס. פ. איז אויך געווען אנגעשלאסען, און צו וועלכער די וו. פ. איז ניט צוגעלאזען געווארען, איז געווען דאמינירט פון די „בראדערהודס" און האט ניט געהאלטען פון זעלבסטשטענדיגער פאליטישער אקציע. אין 1924 אבער האט די קאנפערענץ נאמינירט פאר פרעזידענט סענאטאר לאפאלעט, וועלכער האט געצויגען קרוב צו 5 מיליאן שטימען. די „בראדערהודס" האבען דאס באטראכט פאר א דורכפאל, און די ק. פ. פ. א. איז אין פעברואר 1925 אויפגע־לייזט געווארען.

די לאגע אין איצטיגען מאמענט איז אומגעפעהר אזא: די ס. פ. האט אין 1925 גערעכענט ביי זיך א מיטגלידערשאפט פון 25,000. עס ווייזען זיך סמנים פון אויפלעבונג און פארשטארקונג. די וו. פ., מיט א קלענערער מיטגלידערשאפט, באזיצט אבער א היבשע ענערגיע און א סך ענטוזיאזם.

סאציאליזם אויף דער אידישער גאס

די אימיגראציע פון רוסלאנד, וואס האט זיך אנגעפאנגען אין 1881, האט געבראכט קיין אמעריקא די ערשטע אידישע סאציאליסטען. אינטערעסאנט איז, אז אויך צווישען די אידען הויבט זיך אן די סאציאליסטישע געשיכטע מיט קאמו־ניסטישע קאלאניעס (אין לואיזיאנא, סאוט דאקאטא, ארקענסא, קענזעס, נארט דאקאטא, ארעגאן), וועלכע ענדיגען זיך אויך מיט דורכפאלען.

סאציאליסטישע פאראיינען זיינען געגרינדעט געווארען אין די גרעסערע שטעדט אין 1882—85. זיי פלעגען געבען לעקציעס, הויפטזעכליך אין רוסיש, מאנכע אויך אין אידיש און ענגליש. די פאראיינען האבען אויך פארשפרייט שריפטליכע סא־ציאליסטישע פראפאגאנדע און האבען זיך באטייליגט אין די וואהל־קאמפאניעס.

אין 1887 איז געגרינדעט געווארען ברענטש 8 פון דער ס. ל. פ., די ערשטע

אידישע סאָצאַליסטישע סעקציע פון דער סאָציאַליסטישער ארבייטער פּארטיי. פון דאַן אָן האָבען די אידישע סאָציאַליסטען זיך גרופּירט ארום דער פּארטיי. די פּארשידענע אידישע סעקציעס האָבען אַנערקענט די פּרינציפּען און רעזאָלוציעס פון דער ס. ל. פּ. אָבער זיי האָבען זיך געפיהרט גאַנץ אויטאָנאָם, אָפּהאַלטענדיג יעהרליכע קאָנווענשאָנס און אָנפיהרענדיג פּראָפּאָגאַנדע אויף אַ גאַנץ זעלבסטשטענדיגען אופן.

די שטארקסטע געגנער פון די סאָציאַליסטען זיינען געווען די אַנארכיסטען. דער קאמף מיט זיי איז געפיהרט געוואָרען אין די יוניאָנס און אין דער פּרעסע. אויף דער אידישער גאַס זיינען די אַנארכיסטען פארבליבען אַ וויכטיגער פאקטאָר אַ היבשע צייט נאכדעם ווי דער אַנארכיזם אין אַלגעמיין איז געוואָרען אָפּגעשוואכט. אין דעם דאָזיגען קאמף זיינען די זיגער ארויס די סאָציאַליסטען. די וויכטיגסטע יוניאָנס, אַזוי גוט ווי די פאראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען, זיינען געווען קאָנט־ראָלירט פון די סאָציאַליסטען. אין 1889 האָבען די געווערקשאַפטען געשיקט ל. מילער'ן צו דעם גרינדונגס־קאָנגרעס פון צווייטען אינטערנאַציאָנאַל. אין 1891 און 1893 איז אַב. קאַהאַן געפאָהרען צו די סאָציאַליסטישע קאָנגרעסען אַלס דעלעגאַט פון די געווערקשאַפטען און עטליכע אידישע סעקציעס.

אַ סך קאמפּלויסט און ענערגיע האָבען די סאָציאַליסטען פארשווענדעט אין די 90־ער יאָהרען אויף אינערליכע רייסערייען. דער באַדען פון די דאָזיגע פארביסענע רייסערייען און שפּאַלטונגען איז געווען טיילוויז אַ פּרינציפּיעלער און טיילוויז אַ פּערזענליכער. פילע פון די אידישע פיהרער זיינען געווען געגען דער ס. ל. פּ.'ס שפּעטערדיגער טאַקטיק פון פיינדשאַפט צו ניט־סאָציאַליסטישע יוניאָנס און פון גרינדען אָפּאָזיציאָנעלע יוניאָנס. די פּארטיי צייטונגען, „די ארבייטער צייטונג" און דער „אַבענד בלאַט", זיינען געווען קאָנטראָלירט פון אַ „פּאָבלישינג אַסאָסיאיי־שאָן", וועמען די אָפּאָזיציע האָט באַשולדיגט אין שמאָל־קעפּיגער דיקטאַטור און אין ניט צולאָזען קיין נייע מיטגלידער. די פּערזענליכע מאָמענטען האָבען, נאַטירליך, אויך ניט געפעלט. עס זיינען געמאַכט געוואָרען פילע אומגעלונגענע פּרוואווען צו מאַכען שלום צווישעןביידע צדדים. און אין 1897 זיינען 52 מיטגלידער ארויס פון דער „פּאָבלישינג אַסאָסיאיישאָן" און האָבען געגרינדעט דעם „פאָרווערטס". די ס. ל. פּ. האָט דאָס באַטראַכט פאַר אַ דיסציפּלין־ברוך און האָט אויסגעשלאָסען אַלע מיטגלידער, וועלכע זיינען געווען פארבונדען מיט די „פּרעס פאראיינען", וואָס האָבען דעם „פאָרווערטס" געשטיצט. אַ טייל פון די אויסגעשלאָסענע זיינען אַוועק אין דער ניי־געגרינדעטער „סאָשעל דעמאָקראַסי אָוו אַמעריקאַ" און האָבען אין 1898 געהאָלפען גרינדען די ס. פּ. אין דעמזעלבען יאָהר איז פאָרגעקומען אַ צווייטע שפּאַלטונג ביי די אידישע מיטגלידער פון דער ס. ל. פּ., און איידער דער 19טער יאָהרהונדערט האָט זיך געענדיגט, זיינען די אידישע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציעס אינגאַנצען צופאַלען געוואָרען.

דער יאוש און אָפּשוואַכונג פון סאָציאַליסטישע כחות אויף דער אידישער גאַס זיינען געווען אַ רעזולטאַט פון די אינערליכע צאַנקערייען. עס האָבען אויך בייגעטראָגען די פּאָגראָמען אין רוסלאַנד, פון איין זייט, און דער פארשטאַרקטער טעמפּאָ פון דער רוסישער רעוואָלוציאָנערער באַוועגונג, פון דער צווייטער. מאַנכע סאָציאַליסטען זיינען אַוועק אין נאַציאָנאַליסטישען לאַגער, אַנדערע האָבען זייערע

כחות אָפּגעגעבען צו פאַרשידענע אָרגאַניזאַציעס פאַר דער רוסישער רעוואָלוציע, און די אָרגאַניזירטע סאָציאַליסטישע באַוועגונג האָט דערווייל געליטען.

שוין אין 1903 ווערט געמאַכט דער ערשטער פּרואוו צו רעאָרגאַניזירען די אידישע באַוועגונג. אין 1905 ווערט געגרינדעט די אידישע סאָציאַליסטישע ביוראָ, און אויף איהר דריטער קאָנווענשאָן, אין 1907, אין סיראַקיוז, ווערט אָרגאַניזירט די „אידישע אַגיטאַציאָנס ביוראָ פון די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען און קענעדע”, פון די אַנוועזענדע 17 דעלעגאַטען, וועלכע האָבען פּאַרטראָטען 345 מיטגלידער פון 8 שטעדט. דעם קומענדען יאָהר האָט די סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אָנגענומען דעם פּרינציפּ פון שפּראַך־פעדעראַציעס און האָט די אַגיטאַציאָנס־ביוראָ אַנערקענט און געשטעלט אונטער איהר קאָנטראָל.

ביי דער 7טער קאָנווענשאָן אין פּעטערסאָן, אין 1912, איז די אַגיטאַציאָנס־ביוראָ אויפגעלייזט געוואָרען און איהר פּלאַץ האָט פאַרנומען די „אידישע סאָציאַליסטישע פעדעראַציע” מיט א מיטגלידערשאַפט פון 800 אין 25 פאַראיינען. דער אונטערשיד צווישען דער ביוראָ און דער פעדעראַציע איז באַשטאַנען אין דעם, וואָס די לעצטע איז געווען אַן אָרגאַנישער טייל פון דער ס. פּ., און איהרע מיטגלידער זיינען אויטאָמאַטיש געווען פּאַרטיי־מיטגלידער, בשעת צו דער ביוראָ האָבען געמעגט באַלאַנגען אויך ניט קיין מיטגלידער פון דער ס. פּ. אין פּרט פון טעטיגקייט איז די ביוראָ געווען באַגרעניצט בלויז מיט אַגיטאַציע, בשעת די פעדעראַציע האָט דורכגעפיהרט אַלע פּאַרטיי פונקציעס. די פעדעראַציע איז געוואַקסען. אין 1913 האָט זי שוין פאַרמאָגט 65 פאַראיינען אין 18 שטאַאַטען, מיט 2500 מיטגלידער, און אין 1914 — 100 פאַראיינען מיט אַרום 3800 מיטגלידער. די צאָהל איז געשטיגען נאָך העכער אין די נעקסטע עטלאַכע יאָהר. די פעדעראַציע האָט אַרויסגעגעבען א וואָכענבלאַט „די נייע וועלט” (פריהער „דער אידישער סאָציאַליסט”), ביכער, בראָשורען, דורכגעפיהרט לעקציע און פּראָפּאַגאַנדאַ טורען און זיך אַקטיוו באַטייליגט אין די פּאָליטישע קאַמפּיינס. אין 1914 איז מאַיר לאָנדאָן ערוויילט געוואָרען אַלס קאָנגרעסמאַן פון דעם 12טען (אידישען) דיסטריקט אין ניו יאָרק, און ווידער ערוויילט געוואָרען אין 1916 און אין 1920.

די שפּאַלטונג פון דער ס. פּ. אין 1919 האָט פון דער אידישער פעדעראַציע אָפּגעריסען א צאָהל מיטגלידער. די אָרגאַניזאַציע, אַלס א גאַנצע, איז געבליבען מיט דער פּאַרטיי, כאָטש שטעהענדיג פיל לינקער פון איהר אין א סך וויכטיגע פראַגען. ווען די פעדעראַציע האָט זיך געשפּאָלטען אין 1921, האָט זי פאַרמאָגט איינגאַנצען א וואָסערע 300 מיטגלידער.

די סאָציאַליסטישע עלעמענטען האָבען אין 1921 געגרינדעט דעם „אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד” אַלס די אידישע שפּראַך־פעדעראַציע פון דער ס. פּ. דער פאַרבאַנד האָט זיך גענומען רעאָרגאַניזירען די לאָיאַלע סאָציאַליסטישע כחות, און אין 1922 באַריכטעט דער סעקרעטער וועגען 29 פאַראיינען אין 22 שטעדט. ביי דער לעצטער קאָנווענשאָן, אָנפאַנג 1926, באַריכטעט דער סעקרעטער א מיטגלידערשאַפט פון 2,500 כאָטש גוטשטעהענדע זיינען געווען בלויז א פערטעל פון דער צאָהל.

די לינקע, וועלכע זיינען געווען אין דער מאַיאָריטעט אויף דער לעצטער פּע־

דעראציע־קאנווענשאן, האבען זיך אנגעשלאסען אן דער אין א פאר מאנאטען שפעטער געגרינדעטער „ווארקערס פארטי“. אין דער ערשטער צייט זיינען פארגעקומען אינערליכע צוויסטיגקייטען צווישען די „פעדעראציאניסטען“ און די כשר'ערע קאמוניסטען, וועלכע האבען באלאנגט צו דער אונטערערדישער קאמוניסטישער פארטיי. שפעטער אבער, מיט דער ליקווידירונג פון דער אומלעגאלער פארטיי, איז מען געקומען צו אן אויסגלייך. ביז 1925 איז די ארגאניזאציאנס פארמע פון דער אידישער פעדעראציע וו. פ. געווען דער זעלבער וואס אין דער ס. פ. סוף 1925 האט די וו. פ. אפגעשאפט די טעריטאריעלע און שפראך־באזיסען פון ארגאניזאציע, און אנשטאט דעם זיינען די מיטגלידער גרופירט געווארען אין פאבריק גרופען („שאפ נוקליא“). שפראכען־גרופעס זיינען ערלויבט בלויז פאר פראפאגאנדע צוועקען אויסערהאלב דער פארטיי ארגאניזאציע. דאס שליסט אבער ניט אויס די מעגליכקייט פון אויסשליסליך אידישע גרופען, בפרט אין די גרעסערע שטעדט מיט א באדייטענדער צאהל אידישע ארבייטער. אין 1922 האט די פעדעראציע געהאט 1087 מיטגלידער, און אין 1923 — 1048.

די פאראייניגטע אידישע געווערקשאפטען פון ניו יארק

פון מאקס פיין.

די גרינדונג פון די געווערקשאפטען און די ערשטע יוניאנס

די אידישע ארבייטער באוועגונג אין אמעריקא האט גלייך מיט איהר געבורט מיטגעבראכט די קללה פון צושפליטערונג.

דורך דעם גאנצען היסטארישען מהלך פון דער ארבייטער באוועגונג ציהט זיך א לאנגע קייט פון רייסערייען, צוטיילונג און מיסטרויען.

פריהער האבען די סאציאליסטען מיט די אנארכיסטען זיך ניט געקענט צוטיילען מיט דער ירושה. דאן האבען די סאציאליסטען אנגעהויבען גרינדען אפאזיציאנעלע יוניאנס איינע געגען די אנדערע. שפעטער איז געקומען די „סאשעליסט טרייד און לייבאר עלייענס“, אן אפאזיציע געגען דער גאנצער אמעריקאנער טרייד־יוניאן־באוועגונג. אין דעם שטרייט האט מען באנוצט די אידישע יוניאנס אלס ברען־מאטעריאל. נאכדעם איז געקומען די „אינדאסטריעל ווארקערס“, מיט איהרע שפאלטונגען אין די יוניאנס. און ביז דער איצטיגער צייט, ביז דעם קאמף פון די קאמוניסטען מיט די סאציאל־דעמאקראטען, האבען די שפאלטונגען צווישען די אידישע ארבייטער ניט אויפגעהערט.

ווען אבער די אידישע ארבייטער האבען געהאט א רוהיגע מינוט, האבען זיי אויפגעטאן וואונדער אויף דעם געביט פון ארגאניזירען־זיך און קריגען גוטע באדינגונגען און פון העכערען דעם ארבייטס־לוין.

מיט קארגע 38 יאהר צוריק האבען די ערשטע סאציאליסטישע רוסישע אימי־

גראנטען ארגאניזירט די פאראייניגטע אידישע געווערקשאפטען, די צענטראלע אר־גאניזאציע, וועלכע האט אויפגעבויט כמעט אלע אידישע יוניאנס.

דעם 9טען אקטאבער, 1888, האט זיך פארזאמעלט די פארטרעטערשאפט פון די אידישע יוניאנס, וועלכע איז באשטאנען פון אכטצעהן פערזאן, און האט אר־גאניזירט די צענטראלע קערפערשאפט, וועלכע האט שפעטער געשפילט א זעהר גרויסע ראלע אין דעם לעבען פון די אידישע ארבייטער אין אמעריקא.

ניט קיין לייכטע ארבייט האבען געהאט די פיאנערען צו גרינדען יוניאנס. די אידען האבען פון פריהער ניט געהאט קיין באקאנטשאפט מיט יוניאנס. זיי האבען ניט געהאט קיין שום באגריף פון די נוצען פון ארגאניזאציע. זיי האבען געארבייט ביי קליינע אונטערנעמער, וועמעס פארשפרעכונגען און קאנטראקטען זיינען גאר נישט ווערטה געווען. די ארבייטס־באדינגונגען זיינען געווען אזעלכע שווערע, אומדערטרעגליכע, די פארדינסטען אזוי קליין, אז עס האט אוועקגענומען ביים אימי־גראנט אלע אמביציעס און אלע האפענונגען אויף בעסערע צייטען. עס האט איהם געמאכט אזוי אפהענטיג, אז ער האט ניט געהאט קיין גלויבען אין זיך און קיין צו־טרויען צו אנדערע.

פאר די איינגערע ארבייטער איז עס קיין נייעס ניט, אז די אידישע צייטונגען זאלען געבען לעבעדיגע ארבייטער־נייעס, אז די באלעבאטישע צייטונגען זאלען ניט שימפען די ארבייטער אין צייט פון סטרייקס און זאלען ניט דערמוטיגען זייערע בא־לעבאטים.

עס איז אבער ניט אלע מאל געווען אזוי. עס איז געווען א צייט, ווען יעדער רב האט געפרעדיגט פאר זיין געמיינדע, אז די ארבייטער פארשווארצען דעם אידי־שען נאמען מיט דעם, וואס זיי ארגאניזירען יוניאנס און סטרייקס, אז די בעלי מלאכות זיינען ארונטער פון דרך הישר און ווען מען קען זיי נאר אנלערנען, וועט דאס זיין א גרויסער יושר.

די טענה איז געווען, אז אידען טארען ניט זיין קיין עזות־פנים'ער און דארפען זיך ניט גלייכען צו אנדערע פעלקער, דערפאר ווייל אידען זיינען אין גלות, און זיי מוזען זיין צופרידען מיט אלץ וואס זיי באקומען.

די כל־ישראל צייטונגען, פון זייער זייט, האבען געהעצט געגען די אידישע אר־בייטער און דאס אלץ איז געווען אין די צייטען פון דער פינסטערסטער סוועטינג סיסטעם, ווען מען האט געארבייט ביי טאג און ביי נאכט, ווען די שניידער האבען גע־מוזט האבען אייגענע מאשינען און שלעפען זיך מיט זיי פון שאפ צו שאפ, ווען דער קאנטראקטאר און די סוב־קאנטראקטינג סיסטעם איז געווען אין סאמע בליהונג, ווען דער פאטער האט זיך ארויסגעשלאגען פון די כחות ארבייטענדיג פאר א פאר דאלאר א וואך, ווען די מוטער האט געוואשען וועש און באדינט קעסטניקעס, ווען די קינדער האבען פארקויפט צייטונגען אדער גע'גנב'עט עפעל, ווען יעדער מיטגליד פון דער פאמיליע האט שווער געארבייט, און ווען נאך אלעם דעם איז קיינמאל אויף קיין דירה־געלט ניט געווען און ניט אלע מאל איז אפילו געווען גענוג ברויט אין הויז. אט אין יענער צייט האט מען דאס אזוי באהאנדעלט די אידישע ארבייטער.

און וואס פאר אן איבערקעהרעניש אין די אכט־און־דרייסיג יאהר! די ארבייטער זיינען געווארען די יחסנים אין דער משפחה, די רייכע יאהודים ווילען זיין פיהרער ביי זיי, די צייטונגען זיינען פול מיט זיי, די רבנים שארען זיך ארום

זיי און די, וואס שרייבען אין די אידישע צייטונגען, באלאנגען צו זיי, צו די אר־בייטער דורך די פאראייניגטע אידישע געווערקשאפטען.

פארשידענע שטורעמס, אינערליכע און אויסערליכע האבען פאר די לעצטע קנאפע פיר צעהנדליג יאהר איבערגעלעבט די אידישע יוניאנס און שטענדיג זיינען די געווערקשאפטען געשטאנען מיט זיי אין קאמף און געהיט זייער גאנצקייט און זיי געהאלפען וואקסען.

כאראקטעריסטיש פאר דער געשיכטע פון די פאראייניגטע אידישע געווערקשאפ־טען איז איהר טעטיגקייט נאך דער וועלט־מלחמה.

נאך דער וועלט־מלחמה

נאך דעם וואפענשטילשטאנד איז אריינגעטראטען א גרויסע ארבייטסלאזי־קייט. די קאמערציעלע צושטענדע זיינען געווען אזוי אומבאשטימט, אז די מלחמה־פראפיטירער, וועלכע האבען אנגעזאמעלט אוצרות, האבען מורא געהאט צו ריזי־קירען מיט זייערע קאפיטאלען. גרויסע און קליינע אינדוסטריען האבען איינגע־שרענקט די פראדוקציע אדער האבען זי אינגאנצען אפגעשטעלט.

די געווערקשאפטען, איהרע דעלעגאטען און באאמטע האבען דאן געמאכט אן איבערנאטירליכע אנשטרענגונג צו האלטען די ארבייטער ביי זייערע יוניאנס און אנהאלטען די אויסגעקעמפטע באדינגונגען.

די ארבייטער, וועלכע זיינען שוין געווען געוואוינט צו בעסערע קאנדיציעס, האָ־בען זיך שוין אזוי לייכט ניט אונטערגעגעבען. זיי האבען אין א סך פעלע גע־סטרייקט, אבער די טרייד־יוניאן באוועגונג איז געבליבען כמעט אומבארירט.

צו יענער צייט האט זיך פאנאנדערגעטראגען איבער'ן גאנצען לאנד א געשריי וועגען „רעקאנסטרוקציע". קאלעדזש־פראפעסארען האבען וועגען דעם גערעדט אין וויסענשאפטליכע טערמינען, גייסטליכע האבען פון זייערע שטענדערס וועגען דעם געפּרעדיגט, צייטונגען האבען וועגען דעם געשריבען לאנגע ארטיקלען, מען האט ווע־גען דעם אריינגעבראכט פארשלעגע אין די געזעצגעבענדע קערפערשאפטען פון די „סטייטס" און אין וואשינגטאן.

דער געשריי וועגען „רעקאנסטרוקציע" האט געמאכט א גאנצען כאאס אין די קעפּ פון א סך ארבייטער.

נאטירליך האבען די פאבריקאנטען געוואוסט וואס פאר זיי הייסט „רעקאנ־סטרוקציע". זיי האבען דערמיט געמיינט, אז מען מוז איבערבויען אלץ אזוי, אז די ארבייטער זאלען ווייניגער געהאלט קריגען, אז די ארבייטס־צייט זאל ווערען לענ־גער.

די געווערקשאפטען האט ערוועהלט א קאמיטע צו שטודירען די פראגע. די קאמיטע האט אריינגעבראכט א זאכליכען באריכט אנגעבענדיג פאקטען, אז אמערי־קע, וועלכע האט פון דער מלחמה עקאנאמיש גאר נישט געליטען, איז באשטימט צו ווערען די פאבריק פון דער רואינירטער וועלט; דער קריזיס וועט אנהאלטען א גאנץ קורצע צייט און ווען די ארבייטער וועלען זיך דיזע קורצע צייט האלטען גוט, וועלען זיי ניט קענען אפגענארט ווערען און מען וועט זיי ניט קענען איבערשרעקען.

אויפ'ן געביט פון אלגעמיין־אידישער טעטיגקייט איז צו פארצייכענען דעם אנ־

טייל פון די אידישע געווערקשאפטען אין דעם אמעריקאנישען אידישען קאנגרעס, צוליב וועלכען זי האט געמוזט אנפיהרען א קאמף מיט דער אידישער סאציאליסטי־שער פעדעראציע. די געווערקשאפטען האט עס באטראכט פאר א פארברעכען, אז די ארבייטער זאלען מיט זייער ניט־אנטיילנעמען אין קאנגרעס גיבען די אידישע שונאים א מעגליכקייט צו זאגען, אז דאס איז געווען א קאנגרעס נאר פון דער בור־זשואזיע.

די געווערקשאפטען האט זיך ניט נאר אליין באטייליגט אין דעם קאנגרעס (דעם 15טען דעצעמבער, 1918), נאר האט אויך געצוואונגען די פעדעראציע צו זיין דארט פארטראטען.

נאך דעם וואפענשטילשטאנד האט די „דזשאינט דיסטריביושאן קאמיטע", די גרויסע פאראייניגטע הילפס־קאמיטע פון די אמעריקאנער אידען, באשלאסען צו שי־קען א קאמיסיע אין די מלחמה־לענדער, כדי אויסצופארשען די לאגע פון די דארטיגע אידען און כדי צו ארגאניזירען די רעליעף־ארבייט אויף די פלעצער. די געווער־שאפטען איז צוגעטיילט געווארען דער כבוד, אז איהר סעקרעטאר זאל זיין איינער פון דער קאמיסיע.

דאס איז, נאטירליך, געטאן געווארען דערפאר, ווייל די פאראייניגטע אידישע געווערקשאפטען איז בסדר, מיט הארץ און מיט ערנסט געווען שטארק טעטיג אין דער הילפס־ארבייט.

די ווערטפולע אינפארמאציע, וואס דער פארטרעטער פון די געווערקשאפטען האט באקומען אין אייראפא, איז זעהר שטארק צונוץ געקומען דער ארבייטער באוועגונג.

נאך דער מלחמה איז איבער'ן גאנצען לאנד געהאנגען א מורא'דיגע פינסטער־ניש. אין יענער צייט האט די געווערקשאפטען אנגעהויבען א באוועגונג פאר דער באפרייאונג פון די פאליטישע ארעסטאנטען.

מיר האבען זעהר גוט געוואוסט, אז מיט האלטען מיטינגען אין די אידישע קווארטאלען און דארטען פראטעסטירען וועט מען די געפאנגענע ניט באפרייען. וואס עס איז נויטיג געווען איז צו קריגען די אמעריקאנער ארבייטער באוועגונג פאר דעם.

דאס איז געווען זעהר שווער. פילע פון די פיהרער זיינען נאך געווען אנגע־טרונקען מיט דעם „זיג", וואס אמעריקע האט געהאט אין דער מלחמה און זיינען געווען פלאם־פייער געגען די, וואס זיינען געווען פאר'משפט פאר ריידען געגען מלחמה.

מיר האבען געארבייט אזוי לאנג ביז מיר האבען דאך געוואונען די פארשטעהער פון דער אמעריקאנער ארבייטער באוועגונג.

די געווערקשאפטען האט דורך איהרע אויסערוועהלטע פארשטעהער איינגערופען א קאנפערענץ פון די אמעריקאנער צענטראלע קערפערשאפטען פון ניו יארק און אומגעגענד און פון דארטען האט זיך דער געשריי ווי א דונער צוטראגען איבער'ן גאנצען לאנד, אז די ארעסטירטע מוזען באפרייט ווערען.

די קערפערשאפט, וועלכע איז געגרינדעט געווארען אויף דער איניציאטיווע פון די געווערקשאפטען, האט געפאדערט און געקראגען פארהערען אין קאנגרעס. איהרע פארשטעהער האבען געהאט קאנפערענצען מיט דעם געוועזענעם אטאירני דזשענע־

ראל מיטשעל פאלמער און שפעטער מיט פרעזידענט וואָרען ג. הארדינג. אין אלעם דעם האָבען מיר כסדר געהאט די שטיצע פון די גרעסטע יוניאנס פון אמעריקא.

ווען מיר האָבען אָנגעהויבען ארבייטען זיינען אין די געפענגנישע געווען 1484 „קאָנשיענשאָס אָבדזשעקטאָרס". ווען מיר האָבען אונזער קאָמיטע אויפגעלייזט איז געבליבען א גאנץ קליינע צאָהל.

די געווערקשאפטען האָט אָנגעווענדט איבערנאַטירליכע קרעפטען צו באפרייען יודזשין דעבס און זי נעמט זיך דעם קרעדיט פאר זיין באפרייאונג.

ניט נאָר האָבען מיר צוזאמען מיט דער אמעריקאן פעדעריישאן אוו לייבאָר באפרייט די פאר'שפט'ע, נאָר מיר האָבען געעפענט די מחות פון מיליאָנען בירגער צו פארטראכטען זיך וועגען דער לעצטער מלחמה און וועגען קריג אין אלגעמיין.

אונזער פאָדערונג איז דיסקוטירט געווארען איז הונדערטער צייטונגען איבער'ן גאנצען לאנד און דאָס האָט געענדערט די עפענטליכע מיינונג לטובת די פאר־משפט'ע.

אנהויב 1920 האָט די „דזשאינט דיסטריביושאָן קאָמיטע" געשיקט א צווייטע קאָמיסיע קיין אייראפא. די קאָמיסיע איז געווען באשטימט צו פאָהרען אין רוס־לאנד און אין אוקראינע. צוליב דעם גרויסען רעספעקט, וואס די געווערקשאפטען האָבען זיך ערוואָרבען ביי דער אידישער באפעלקערונג, האָט מען אין דער קאָמיסיע ערוועהלט דעם סעקרעטאר פון די געווערקשאפטען, דעם שרייבער פון די שורות.

פון דער קאָמיסיע, וואס איז באשטאנען פון פראָפ. איזראעל פרידלענדער, ריכ־טער הערי מ. פישער, פון שיקאגא, קוירנעל הערי קאָטלער, מ. קאַץ און מיר, זיינען בלויז מר. פישער און איך ארייַן אין סאוועט רוסלאנד.

פון סאוועט רוסלאנד, וואס איז דאמאלס געווען אָפגעשפארט פון דער גאנצער וועלט, האָט דער סעקרעטאר פון די געווערקשאפטען געבראכט וויכטיגע אינפאָר־מאציעס וועגען דעם צושטאנד פון די ארבייטער אונטער דער באָלשעוויסטישער רעגירונג, וואס זייערע טרייד־יוניאנס באדינען דאָרטען, ווי ווייט די באָלשעוויס־טישע רעגירונג איז א פראָלעטארישע.

א באריכט וועגען די צושטענדען אין רוסלאנד איז אָפגעגעבען געוואָרען ביי א מיטינג פון די געווערקשאפטען. ביי יענעם מיטינג, דעם 9טען יולי, 1920, זיינען געווען אנוועזענד אויסער די דעלעגאטען, פארטרעטער פון די גרויסע יוניאנס, פאר־טרעטער פון די צייטונגען און א סך פאָרשטעהער פון דער אינטעליגענץ

געווערקשאפטען קאמפיין פאר די אידישע ארבייטער אין ארץ־ישראל

אין יאָהר 1923 האָט די „הסתדרות" פון ארץ ישראל זיך געווענדט צו די פאראייניגטע אידישע געווערקשאפטען מיט א פארלאנג אז זי זאָל שיקען א דעלע־גאציע קיין ארץ ישראל, מיט דעם צוועק צו באקענען זיך מיט די אינסטיטוציעס, אויפטואונגען און אויך מיט די נויטען פון די דאָרטיגע ארבייטער.

דאָס האָט צו די פאָרשטעהער פון די יוניאָנס ניט אפעלירט; ניט דערפאר ווייל זיי האָבען זיך ניט אינטערעסירט מיט דער לאגע פון די חלוצים און פון די ארץ־ישראל'ער אידען אין אלגעמיין, נאָר ווייל זיי האָבען געדענקט, אז אנשטאט

אויסצוגעבען געלט און פארוועגדען צייט אויף א רייזע קיין ארץ ישראל, איז בעסער צו טאן עפעס דא פאר די דארטיגע ארבייטער.

די געווערקשאפטען האט גערופען א קאנפערענץ און האט געמאכט א „דרייוו" און איהר איז געלונגען צו שאפען א באדייטענדע סומע וואס איז אוועקגעשיקט געווארען צו דער „הסתדרות".

דער „דרייוו" איז געפיהרט געווארען מיט דער גרויסארטיגער מיטארבייטונג פון די פועלי ציון, נאציאנאלען ארבייטער פארבאנד, יוניאנס, א סך ברענטשעס פון ארבייטער רינג, און דער ערשטער שריט צו פארבינדען די אמעריקאנער ארבייטער מיט די ארבייטער פון ארץ ישראל איז געמאכט געווארען.

מיט צוויי יאהר שפעטער איז געמאכט געווארען א צווייטער „דרייוו". דאס מאל האט מען שוין געהאט מעהר ערפאהרונג. עס זיינען געווען קאמיטעס אין פארשידענע שטעט, וואס האבען זיך באטייליגט אין דער ארבייט אין דעם ערשטען „דרייוו"; פון ארץ ישראל איז געקומען א ספעציעלע דעלעגאציע צו העלפען אין דער ארבייט. די דעלעגאציע איז באשטאנען פון אזעלכע בכבוד'יגע ארבייטער פיהרער ווי בן־צבי, ד. רמז, י. בארא‏ץ און אברהם הארצפעלד.

דאס מאל איז מען שוין געגאנגען אויף א מעהר אויסגעטראטענעם וועג און דער רעזולטאט איז געווען אז מען האט געמאכט צוויי מאל אזוי פיל געלד ווי אין דעם ערשטען „דרייוו".

איצט מאכט מען א דריטען „דרייוו", און די ארבייטער־פיהרער זיינען זיכער, אז דאס מאל וועלען זיי זיין נאך מעהר ערפאלגרייך.

די אידישע יוניאנס

פון ז. שער.

אז מען רעדט פון אידישע יוניאנס, מיינט עס, קודם כל, די נאדעל־יוניאנס. עס איז שוין באוואוסט, אז דאס אידישע פאלק איז א שניידער־פאלק און אז די שניידער־אינדוסטריע אין אמעריקא איז א אידישע אינדוסטריע, כאטש עס איז, צום ביישפיל, שוין גוט באוואוסט דער פאקט, אז אידישע שניידער האבען אויפגעהערט צו שפילען די ערשטע פידעל אין די שניידער־פאכען. אין דער מענער־שניידעריי, צום ביישפיל, זיינען די אידען בלויז 35 פראצענט פון דער ארבייטערשאפט. פון דער אנדערער זייט איז באוואוסט, אז אין אנדערע אינדוסטריען, ווי, למשל, אין דער בוי־אינדוסטריע, פארנעמען אידען אן אנגעזעהענעם פלאץ סאי צווישען די ארבייטס־געבער און סאי צווישען די ארבייטער. עס וועט ניט זיין איבערטריבען, ווען מען וועט זאגען, אז אין ניו יארק ארבייטען מעהר אידישע ארבייטער אין די פארשידענע פאכען פון דער בוי־אינדוסטריע, ווי, לאמיר זאגען, ביי „קלאוקס" (פרויען־מאנטלען). פונדעסטוועגען קאכט עס און שטורעמט אין אונזער אידישען וועלטעל מיט „קלאוקס". אפטמאל דאכט זיך, אז דאס גאנצע אידישע פאלק אין אמעריקא נייהט „קלאוקס", אז די „קלאוקס" פארשלינגען אלע

אַנדערע אינטערעסען. מיט דער קלאָוקמאַכער יוניאָן שטורמט אַ וועלט, בעת פון די אידישע ארבייטער און יוניאָן לייט אין די פאַכען פון דער בוי־אינדוסטריע הערט מען קוים.

פאַרוואָס איז דאָס אַזוי?

ווייל די גרינדער און אויך די אָנפיהרענדע קרעפטען אין די נאָדעל־פאַכען זיינען מעהרסטענטיילס אידען. דער אידישער עלעמענט אין די אידישע לאָקאַלען זיינען די הייוועז אין דעם טייג. די ניט־אידישע עלעמענטען שלעפּען זיך נאָך. די אידען זיינען די פיהרער, די ניט־אידען די געפיהרטע. מען דאַרף ניט פאַרגעסען, אַז ווען די נאָדעל־יוניאָנס האָבען זיך געגרינדעט, האָבען זיך אַנטוויקעלט, זיינען געוואַקסען און זיינען גרויס געוואָרען, איז דער רוב מנין ורוב בנין פון די ארבייטער דאָ געווען אידיש. דער ניט־אידישער עלעמענט האָט ערשט לעצטענס אָנגעהויבען אריינצודרינגען אין גרויסע צאָהלען און אין מאַנכע פאַלען אָנגעהויבען איבערשטייגען דעם אידישען עלעמענט. אָבער זיי זיינען נאָך אַלץ די געפיהרטע. די אידען זיינען נאָך אַלץ די פיהרער. דעריבער האָבען די נאָדעל־יוניאָנס אָנגענומען אַ כמעט אידיש פנים, זיינען געוואָרען אידישע יוניאָנס און אַ טייל פון דער אידישער ארבייטער־באַוועגונג. אפילו דער לעצטער פאַרשאַרפטער פראַקציאָנעלער קאַמף פון „לינקס" און „רעכטס" אין די נאָדעל־יוניאָנס האָט אויך אָנגענומען אַ אידישען כאַראַקטער און איז געוואָרען אַ קאַמף אין דער אידישער ארבייטער־באַוועגונג.

וועט עס לאַנג אַזוי אָנהאַלטען? דאָס איז שווער צו זאָגען. דערווייל אָבער פאַרנעהמען די אידען דעם אויבען־אָן אין די שניידער־פאַכען, אויב ניט אין דער אינדוסטריע, איז לכל הפחות אין די יוניאָנס.

ובכן, אַז מען וויל שרייבען וועגען די אידישע יוניאָנס, מיינט עס קודם כל צו שרייבען וועגען די נאָדעל־יוניאָנס.

די אמאלגאמייטעד.

די אַמאַלגאַמייטעד, די מענער־שניידער יוניאָן איז היינט־צו־טאָג די גרעסטע און איינפלוסרייכסטע אידישע שניידער־יוניאָן אין לאַנד, הגם דוקא אין דער אַמאַלגאַמייטעד איז לעצטענס דער ניט־אידישער עלעמענט גרעסער ווי דער אידישער.

געגרינדעט האָט זיך די אַמאַלגאַמייטעד אין דעצעמבער 1914 אויף אַ ספּעציעלער קאָנווענשאָן אין וועבסטער האָל, ניו יאָרק, אָבער געבאָרען געוואָרען איז זי מיט אַ יאָהר פאַר יענער קאָנווענשאָן, ווייל די אַמאַלגאַמייטעד איז אייגענט־ליך ארויסגעשפּרונגען פון דער פריהערדיגער „יונייטעד גאַרמענט וואָירקערס". זי איז געבאָרען געוואָרען דורך אַ רעוואָלוציע געגען דער „גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן", און דעריבער טאַקע האָט זי ניט דורכגעמאַכט קיין קינדער־יאָהרען און די אַלע צרות און קראַנקהייטען פון קינדער־יאָהרען. דעריבער האָט זי ניט דורכגעמאַכט דעם פּראָצעס פון קליין־זיין, וואַקסען, זיך אַנטוויקלען, גרויס ווערען. זי איז געבאָרען געוואָרען אַ גרויסע. זי איז אָרגאַניזירט געוואָרען פון דער

מאיאריטעט מיטגלידער און לאקאלען פון דער „יונייטעד גארמענט וואירקערס יוניאן".

בקיצור איז די געשיכטע פון דער אמאלגאמייטעד אזא:

יוניאנס פון אידישע שניידער אין אמעריקא, אונטער פארשידענע נעמען, האבען שוין א געשיכטע פון קרוב 50 יאהר. זיי פלעגען אבער געגרינדעט ווערען און צופאלען ווערען. איבער נאכט געבארען געווארען און איבער נאכט געשטארבען. זיי פלעגען קיין האפט ניט האבען. די אידישע שניידער־יוניאן, וועלכע איז אין ניו יארק געווען באוואוסט אונטער דעם נאמען „יונייטעד בראדערהוד אוו טיילארס" און איבער'ן לאנד פאראייניגט אין דער „יונייטעד גארמענט וואירקערס יוניאן", האט זיך ערשט צובליהט און אנגעהויבען זיך אביסעל איינפונדעווען נאך דער ערשטער רוסישער רעוואלוציע פון 1905, ווען ס'האט אנגעהויבען אהער פליסען דער גרויסער שטראם פון דער אידישער אימיגראציע פון רוסלאנד און פון דער ראדיקאלער און סאציאליסטישער אידישער יוגענד. באזונדערס איז די מענער־שניידער יוניאן גרויס און שטארק געווארען נאכ'ן גרויסען היסטארישען גענעראל־סטרייק פון די קלאוקמאכער אין 1910. אין 1913 זיינען די מענער־שניידער, אונטער דער אנפיהרערשאפט פון זייער יוניאן, די „גארמענט וואירקערס", ארויס אין א גענעראל־סטרייק. יענער סטרייק, וועלכער האט זיך געענדיגט ניט געראטען פאר די שניידער, האט געקאסט דער „יונייטעד גארמענט וואירקערס יוניאן" איהר קאפ. אומצופרידען אין אלגעמיין מיט דער פיהרערשאפט פון דער „גארמענט וואירקערס יוניאן" און אומצופרידען ספעציעל מיט דער פיהרערשאפט און רעזול־טאטען פון סטרייק, האבען די ניו יארקער לאקאלען אנגעהויבען זיך בונטעווען. די אומצופרידענהייט האט ארומגעכאפט פריהער אלע ניו יארקער מיטגלידער און שפעטער אויך די שניידער־לאקאלען פון אנדערע שטעדט, און ווען אין זעלבען יאהר האט די „גארמענט וואירקערס" אפגעהאלטען א קאנווענשאן אין נעשוויל־טענעסי, זיינען אלע דעלעגאטען פון די שניידער־לאקאלען געווען פון דער אפאזיציע. די פיהרער פון די „גארמענט וואירקערס" האבען די אפאזיציע־דעלעגאטען ארויסגעשלאסען, די ארויסגעשלאסענע האבען אפגעהאלטען אן אייגענע קאנווענשאן און זיך ארגאניזירט. זיי האבען זיך נאך אלץ אנגערופען „יונייטעד גארמענט וואירקערס יוניאן". די „יונייטעד גארמענט וואירקערס" האט אבער ארויסגענומען אן אינדזשאנקשאן געגען דער אפאזיציע, האט די אפאזיציע, דעם 26טען דעצעמבער, 1914 גערופען א ספעציעלע קאנווענשאן אין ניו יארק און דארט אנגענומען איהר איצטיגען נאמען: „אמאלגאמייטעד קלאדינג וואירקערס יוניאן אוו אמעריקא", און ערוועהלט סידני הילמאן, פון שיקאגא, פאר פרעזידענט, און יוסף שלאסבערג, פון ניו יארק, פאר דזשענעראל סעקרעטער־טרעזשורער. זיי האלטען אן די עמטער ביז היינטיגען טאג.

געבארען דורך א רעוואלוציע, איז די אמאלגאמייטעד געווארען איינע פון די ראדיקאלסטע יוניאנס אויף דער אידישער גאס. זי האט פון דאן אן, פאר די צוועלף יאהר פון איהר עקזיסטענץ, דורכגעמאכט א שטורמדיגע ענטוויקלונג, האט ארגאניזירט כמעט דעם גאנצען שניידער־פאך איבער'ן לאנד, האט אויפגעהויבען דעם מצב, סאי עקאנאמיש און סאי קולטורעל, פון די מענער־שניידער דא אין לאנד, האט דורכגעמאכט איינינע גרויסע סטרייקס און א זעקס־חדשים'דיגען לאקאוט

אין 1920, איז פון די אלע סטרייקס און לאק־אוטס ארויס די זיגערין און האט די ערשטע איינגעפיהרט די 44־שטונדיגע ארבייטס־וואך. איצט פארמאגט זי 150,000 מיטגלידער, ארגאניזירט אין 150 לאקאלען איבער'ן לאנד און אין קענעדע. זי האט קאלעקטיווע אפמאכען מיט פאבריקאנטען אין 13 וויכטיגע מענער־קליידער צענטרען, אויסער אין א צאהל קלענערע שטעדט.

די אמאלגאמייטעד שטעלט מיט זיך פאר אן אייגענעם „אינטערנאציאנאל". אומגעפעהר 30 נאציאנאליטעטען הויזען אונטער דעם אמאלגאמייטעד־דאך. די 150,000 מיטגלידער זיינען פארטיילט צווישען אומגעפעהר 30 באזונדערע נאציאנאלע גרופען און די אמאלגאמייטעד גיט דעריבער ארויס צייטשריפטען אין אכט שפראכען: אידיש, ענגליש, איטאליעניש, ליטוויש, טשעכיש, רוסיש, פויליש און פראנצויזיש.

דעם ערשטען פלאץ צווישען די אמאלגאמייטעד צייטשריפטען פארנעהמט איהר ענגלישער ארגאן „אדוואנס". נעקסט קומט דער אידישער ארגאן „פארטשריט". פריהער האט דער אידישער ארגאן פארנומען דעם אויבען־אן. דאס ווייזט, אז דער אידישער עלעמענט אין דער אמאלגאמייטעד איז שוין ניט דער וויכטיגסטער. לויט אפיציעלע מיטטיילונגען, זיינען אין דער אמאלגאמייטעד הייגט פאראן בלויז 35 פראצענט אידישע מיטגלידער געגען 65 פראצענט ניט־אידען. אלס נאציאנאלע גרופע אבער איז די אידישע די גרעסטע און די שטארקסטע. אין ניו יארק, למשל, זיינען די אידישע מיטגלידער נאך אלץ די איבערוועגענדע מאיאריטעט. די וויכטיגסטע לאקאלען אין ניו יארק זיינען נאך אלץ די אידישע, און טאקע אפשר צוליב דעם ליגט די פיהרערשאפט פון דער אמאלגאמייטעד אין אידישע הענט.

די אמאלגאמייטעד האט מיט גאר גרויסע סומען געשטיצט אנדערע יוניאנס אין צייט פון סטרייקס, ניט געקוקט דארויף וואס זי איז ניט קיין מיטגליד אין דער משפחה פון די אמעריקאנער יוניאנס, וואס זיינען אנגעשלאסען אן דער „אמעריקאן פעדערישאן אוו לייבאר", וועלכע באטראכט נאך אלץ די אמאלגאמייטעד פאר א טריפ'ער אפאזיציע־יוניאן — אפאזיציע צו די „יונייטעד גארמענט ווארקערס". ווען די „אמעריקאן פעדערישאן אוו לייבאר" האט אין 1919 געפיהרט דעם גרויסען שטאהל סטרייק, האט די אמאלגאמייטעד געשטיצט דעם סטרייק מיט 100,000 דאלאר. מיט גרויסע סומען האט זי אויך געשטיצט אנדערע סטרייקס. און דורך דעם פארגאנגענעם יאהר האט זי געשטיצט מיט 25,000 דאלאר דעם פאריער סטרייק, מיט קנאפע 30,000 דאלאר דעם קלאוקמאכער־סטרייק און מיט באדייטענדע סומען דעם ענגלישען מיינער סטרייק און דעם פאסייקער טעקסטיל סטרייק.

אנדערע אונטערנעהמונגען, באוועגונגען און אינסטיטוציעס, אידישע ווי ניט־אידישע, האט די אמאלגאמייטעד אויך געשטיצט מיט דער פולער האנט. די אמאלגאמייטעד און איהרע לאקאלע ארגאניזאציעס האבען פיעל געהאלפען די רעליעף קאמפיינס פאר די אידישע מלחמה קרבנות, העלפט דעם געווערקשאפטען קאמפיין פאר די אידישע ארבייטער אין ארץ ישראל, און אין דער צייט פון גרויסען הונגער אין רוסלאנד האט די אמאלגאמייטעד געשיקט שפייז און מעדיקא־מענטען אויף דער סומע פון 200,000 דאלאר.

קיין וויכטיגע געשעהענישען זיינען אין דעם פארגאנגענעם יאהר אין דער אמאלגאמייטעד ניט פארגעקומען, אויסער דעם וואס אין ניו יארק און אין אנדערע

שטעדט זיינען געפיהרט געווארען אָרגאַניזאַציאָנס־סטרייקס געגען איינצעלנע באַלעבאַטים און געגען קליינע גרופּען פאַבריקאַנטען, מאַנכע פון די סטרייקס גאַנץ באַדייטענדע. מעהרסטענטיילס האָבען זיי זיך געענדיגט מיט אַ זיג פאַר דער יוניאָן און מאַנכע סטרייקס האַלטען נאָך איצט אויך אָן.

פון דעם פּראַקציאָנעלען קאַמף צווישען די „לינקע" און די „רעכטע" האָט די אַמאַלגאַמייטעד פאַרלויפיג ניט שטאַרק געליטען. מיט אַ יאָהר צוריק האָט עס געהאַלטען דערביי, אַז די ניו יאָרקער אָרגאַניזאַציע זאָל אריינגעצויגען ווערען אין אַזאַ קאַמף, אָבער לעצטען יאָהר איז די געפאַהר כמעט פאַלשטענדיג פאַרמידען געוואָרען.

די אַמאַלגאַמייטעד האָט דעם כבוד צו זיין דער פּיאָנער אויף פאַרשידענע געביטען פון יוניאָן־טעטיגקייט. די אַמאַלגאַמייטעד איז געווען די ערשטע צו פאָדערען און איינפיהרען ארבייטסלאָזיגקייט־פאַרזיכערונג. דערוויילע איז די פאַר־זיכערונג איינגעפיהרט אין שיקאַגאָער קליידער צענטער. די אַמאַלגאַמייטעד איז געווען די ערשטע צווישען די אידישע יוניאָנס צו גרינדען אייגענע קאָאָפּעראַטיווע יוניאָן באַנקען. זי פאַרמאָגט צוויי באַנקען: אין שיקאַגאָ און אין ניו יאָרק. זייערע „רעסורסען" זיינען איבער 9 מיליאָן דאָלאַר. די אַמאַלגאַמייטעד איז אויך די ערשטע פון די אידישע יוניאָנס, וואָס בויט איצט גרויסע, מאָדערנע, קאָאָפּעראַטיווע הייזער פאַר ארבייטער וואוינונגען. דערוויילע בויט זי די ערשטע גרופּע הייזער מיט 300 וואוינונגען אין אַ שעהנער געגענד אין בראָנקס, ניו יאָרק.

די אַמאַלגאַמייטעד פאַרמאָגט אויך אין איניגע שטעדט אייגענע געביידעס — „לייבאָר לייסעאומס". איהר „דזשענעראַל אָפיס" געפינט זיך אין 11—15 יוניאָן סקווער, און דער אָפיס פון ניו יאָרקער דזשאָינט באָארד געפינט זיך אין 621 בראָדוויי.

די „אינטערנעשאָנעל".

עס זיינען פאַראַן אַ סך „אינטערנעשאָנאַלס" אין די אידישע יוניאָנס. נאָר ווען מען רעדט וועגען דער „אינטערנעשאָנאַל", מיינט מען געוועהנליך די אינ־טערנעשאָנאַל אָרגאַניזאַציע פון פרויען קליידער יוניאנס — די „איטערנעשאָנאַל לײדיס גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן".

די איצטיגע „אינטערנעשאָנאַל" איז געגרינדעט געווארען אויף אַ קאָנווענשאָן, וואָס איז אָפּגעהאַלטען געוואָרען דעם 3טען יוני, 1900, אין לייבאָר לייסעאום, 64 איסט 4טע סטריט, ניו יאָרק. ביי יענער קאָנווענשאָן זיינען געווען פאַרטראָטען 11 דעלעגאַטען פון 7 לאָקאַלען, וועלכע האָבען צוזאַמען געהאַט אַ מיטגלידערשאַפט פון 2000 ארבייטער אין דער פרויען־קליידער אינדוסטריע.

איך זאָג „די איצטיגע", ווייל די „אינטערנעשאָנאַל" האָט אַ פאַר־געשיכטע פון צוואַנציג יאָהר און די פאַר־געשיכטע איז אַזוי דראַמאַטיש און הערליך, ווי עס איז די געשיכטע פון דער „אינטערנעשאָנאַל". אידישע דאַמען־שניידער האָבען זיך אָנגעהויבען אָרגאַניזירען און גרינדען יוניאָנס נאָך אין אָנהויב פון די אַכציגער יאָהרען פון פאָריגען יאָהרהונדערט, באַלד נאָכדעם ווי די ערשטע אידישע אימיגראַציע פון מערב־אייראָפּאַ האָט זיך אָנגעהויבען. די דאַמען־שניידער זיינען געווען פון

די ערשטע אידישע ארבייטער דאָ אין לאַנד, וועלכע האָבען נעגרינדעט יוניאָנס און געפיהרט העלדישע סטרייקס. וועלכער עלטערער אידישער אימיגראַנט געדענקט ניט די גרויסע שטורמדיגע סטרייקס פון די „קלאָוקמאַכער" (שניידער פון פרויען־מאַנטלען) אין 1890 און אין 1894, וועלכע יוסף באַראָנדעס האָט געפיהרט? אין עלטערע קלאָוקמאַכער ריידען נאָך היינט מיט שטאָלץ פון יענע סטרייקס. אין מאַי 1892 איז שוין אפילו געגרינדעט געוואָרען אַ פרויען קליידער „אינטערנעשאָנאַל יוניאָן", וועלכע האָט זיך גערופען די „אינטערנעשאָנאַל קלאָוק מאַכער יוניאָן". אָבער יענע „אינטערנעשאָנאַל", ווי אַלע אידישע יוניאָנס פון יענער צייט, איז אונטערגעגאַנגען. אין יאָהר 1900 איז געגרינדעט געוואָרען די איצטיגע אינטער־נעשאָנאַל יוניאָן.

פאַר די 26 יאָהר פון איהר עקזיסטענץ האָט די „אינטערנעשאָנאַל" דורכגע־מאַכט אַ גאַנץ לאַנגען און שעהנעם וועג און איז היינט די צווייטע גרעסטע נאָדעל־יוניאָן אין אַמעריקא. איידער די „אַמאַלגאַמייטעד" איז גרויס געוואָרען, האָט די „אינטערנעשאָנאַל" פאַרנומען דעם ערשטען אָרט.

ווי גרויס עס איז געווען דער וואוקס פון דער „אינטערנעשאָנאַל" פאַר דער צייט פון איהר עקזיסטענץ, קען מען זעהן פון דעם, וואָס אויף איהר ערשטער קאָנ־ווענשאָן זיינען בלויז געווען 11 דעלעגאַטען פון 7 לאָקאַלען און אויף איהרע לעצטע קאָנווענשאָנס, אין 1924 און 1925 זיינען געקומען קרוב צו 300 דעלעגאַטען, פאַר־טרעטער פון 118 לאָקאַלען. געגרינדעט האָט זי זיך מיט 2,000 מיטגלידער און אין 1920 האָט זי שוין געהאַט איבער 105,000 מיטגלידער. איהר איצטיגע מיטגלידער־שאַפט איז צווישען 80 און 90 טויזענד, פון וועלכע אידען זיינען עטוואָס מעהר פון 63 פראָצענט און פון וועלכע עטוואָס מעהר פון 75 פראָצענט געפינען זיך אין ניו יאָרק.

די „אינטערנעשאָנאַל" איז ביז ניט לאַנג צוריק געווען די שעהנסטע און די באַדייטענדסטע אידישע יוניאָן פון איהר פאַך אין דער גאַנצער וועלט. די ניו יאָרקער קלאָוקמאַכער יוניאָן איז געווען פאַררעכענט פאַר דעם פרינץ צווישען יוניאָנס. די קלאָוקמאַכער סטרייקס, דערהויפּט פון 1910 און 1916, זיינען פאַרבליבען היסטאָריש אין דער געשיכטע פון אַרבייטער קאַמף. די קלאָוקמאַכער־יוניאָן האָט דעם קלאָוק־מאַכער אַרויסגעפיהרט פון קנעכטשאַפט צו פרייהייט, האָט דערהויבען דעם מצב פון'ם דאַמען־שניידער סיי מאַטעריעל און סיי גייסטיג און אויסגעקעמפט פאַר איהם אַ בעסער לעבען.

די „אינטערנעשאָנאַל" טוט אויף אַ סך אויף דעם געביט פון קולטורעלער ערציהונג פון איהרע מיטגלידער. גיט אַרויס דריי וועכענטליכע צייטונגען אין אידיש, ענגליש און איטאַליעניש. די „אינטערנעשאָנאַל" האָט אויך אַ בילדונגס־דעפּאַרט־מענט, וועלכער טוט אויף אַ סך גוטע אַרבייט. דער בילדונגס־דעפּאַרטמענט אָרגאַ־ניזירט פאַר די מיטגלידער לעקציעס און גאַנצע קורסען מיט באַריהמטע געלערנטע איבער פאַרשיידענע געגענשטאַנדען און האָט אויך נאַכט־קורסען פאַר די מיטגלידער, צו לערנען די ענגלישע שפּראַך.

די ניו יאָרקער קלאָוקמאַכער־יוניאָן האָט אויך די ערשטע גענומען זאָרגען פאַר'ן געזונט־צושטאַנד פון איהרע מיטגלידער, און האָט געגרינדעט און האַלט אויס אַ מעדיצינישע און אַ דענטאַל קליניק, וואָס הייסט „יוניאָן העלטה סענטער", וואו

די מיטגלידער קריגען פאר קליינע צאָהלונגען און אָפט מאָל אויך אומזיסט מעדיצינישע באהאנדלונג פון דאָקטוירים ספּעציאַליסטען.

די „אינטערנעשאָנאל" האָט אויך אן אייגענע יוניאן באנק אין ניו יאָרק און די קלאָוקמאכער־יוניאָן האָט פאר די לעצטע פאָר יאָהר איינגעפיהרט ארבייטס־לאָזינקייט־פארזיכערונג.

די לעצטע פּאָר יאָהר זיינען ניט מזל'דיג פאר דער „אינטערנעשאָנאל". א שוואַרצער וואָלקען הענגט איבער איהר קאָפּ. די שרעקליך גיפטיגע באצילען פון ברודער־קאַמף, צווישען די קאָמוניסטען און סאָציאַליסטען, צווישען די „לינקע" און די „רעכטע" האָט אמשרעקליכסטען געטראָפען די „אינטערנעשאָנאל".

פארוואס איז דאס אזוי? די אורזאך איז א גאנץ פשוט'ע. א קראנקער קערפּער ווערט גיכער אטאקירט פון פארשיידענע מיקראָבען. דאָרט, וואו עס הערשט אומצו־פרידענהייט, דאָרט איז לייכטער אויפצוהעצען דעם עולם. די קלאָוק־אינדוסטריע איז א דאנק דעם, וואס זי איז א סעזאָן און א מאָדע אינדוסטריע, זעהר ניט קיין באשטימטע. די לעצטע יאָהרען מאכט זי דורך זעהר גרויסע אינדוסטריעלע אומבייטען און שפּרונגען, דאָס רופט זיך אָפּ זעהר שלעכט אויף די באדינגונגען פון די ארבייטער. די ארבייטער מאכען ניט קיין לעבען און זיינען אומצופרידען.

אין דעם יאָהר 1925 האָט די קלאָוקמאכער־יוניאָן דורכגעמאכט אן אינערליכען ברודער־קריג, פון וועלכע זי איז קוים א לעבעדיגע ארויס. דאָס לעצטע יאָהר האָט זיך אָנגעהויבען מיט א שלום, וואָס איז געווען אָנגעלאָדען מיט אויפריים־מאטעריאל פאר א נייעם קאַמף. דער גאנצער פּולווער־ארסענאל האָט אויפגעריסען אין ענדע פון פארגאנגענעם יאָהר און דער ברודער־קאַמף פלאַקערט איצט מיט זיין גאנצער פאר־ניכטענדער מאכט. דאָס שוועבעלע, וואס האָט לעצטענס אָנגעצונדען דעם פּולווער, איז געווען דער ניט גערעכטענער 25־וואכיגער גענעראל סטרייק פון די קלאָוק־מאכער, וואָס די „לינקע" האָבען געפיהרט.

א מיטינג פון דער גענעראל־עקזעקוטיווע פון דער „אינטערנעשאָנאל", אָפּגע־געהאלטען אין ניו יארק, אין אָנהויב דעצעמבער, 1926, האָט באשלאָסען צו באזייטיגען פון סטרייק־פיהרערשאפט די „לינקע", און האָט אליין איבערגענומען די פיהרערשאפט פון סטרייק. די „לינקע" פיהרער פון דער קלאָוקמאכער „דזשאָינט באָארד" האָבען זיך ניט געלאזט באזייטיגען און האָבען ערקלערט א מלחמה דער „אינטערנעשאָנאל". און ווען די שורות ווערען געשריבען, פלאַקערט דער קאַמף מיט זיין גאנצער מאכט.

דער גענעראל אָפיס פון דער „אינטערנעשאָנאל" געפינט זיך אין 3 וועסט 16טע סטריט, ניו יאָרק. איהר איצטיגער פּרעזידענט איז מאָריס זיגמאן, איהר איצטיגער גענעראל סעקרעטאר־טרעזשורער איז אברהם בארא‍ָף.

די פאַריערס אינטערנעשאָנאל יוניאָן

די פוטערוואַרג אינדוסטריע איז אויסגעוואַקסען פאר די לעצטע 10—15 יאָהר, דערהויפּט אין די לעצטע 8 יאָהר, אין די נאָך־מלחמה יאָהרען. ערשט מיט א יאָהר צוועלף צוריק איז דער פוטערוואַרג־פאך געווען אין אזא נידעריגען צושטאנד, אז א פוטערוואַרג־ארבייטער פלעגען די לענדלאָרדס ניט וועלען פארדינגען קיין דירה, טאָמער וועט ער ניט קענען באצאָהלען קיין דירה־געלד. פאר א גאָלד־שאָרער האָט זיך

גערעכענט דער קלאָוקמאכער. אין די גוטע נאָך מלחמה יאָהרען, מיט זייער פּלוצלינג־דיגער, גרויסער מזל־ברכה, האָט זיך די לאגע איינגאַנצען געענדערט. פוטערנע מאַנטלען זיינען אריין אין דער מאָדע און די פוטערוואַרג־אינדוסטריע איז פּלוצלינג דערהויבען געוואָרען. נאָך מעהר, די פוטערנע מאַנטלען שטויסען איצט ארוים די טוך־בגדים, די קלאָוקס, און דער גרויסער פאַרדינער איז איצט געוואָרען דער „פאָריער"־ארבייטער, בעת דער קלאָוקמאכער איז אויף צרות.

מיט דעם וואוקס פון דער פוטערוואַרג־אינדוסטריע, איז, נאַטירליך, אויך געוואַקסען און זיך ענטוויקעלט די „פאָריערס אינטערנעשאָנאַל יוניאָן".

געגרינדעט האָט זיך די „פאָריערס אינטערנעשאָנאל יוניאָן" אין 1913, נאָכ'ן גענעראַל־סטרייק פון 1912. דאָס איז דער אָפיציעלער דאַטום. אָבער פארזוכען צו גרינדען אַ יוניאָן פון פוטערוואַרג־ארבייטער זיינען שוין פיל פריהער געמאַכט געוואָרען. אין 1907 האָבען שוין די פוטערוואַרג־ארבייטער דורכגעמאַכט אַ לאַנגען גענעראַל־סטרייק, וועלכער איז דורכגעפאַלען. אין 1912 האָט מען זיך ווידער גענומען אָרגאַניזירען דעם פאַך. אַ סטרייק איז גערופען געוואָרען, וועלכער האָט זיך געענדיגט מיט אַ זיג פאַר די ארבייטער, און נאָכ'ן סטרייק איז געגרינדעט געוואָרען די „פאָריערס אינטערנעשאָנאַל", וועלכע עקזיסטירט ביז איצט.

צוליב אורזאכען, וועלכע דאָ איז ניט דער פּלאַץ צו ערקלערען, האָט די פאָריערס־יוניאָן מעהר ווי וועלכע ניט איז אַנדערע יוניאָן געליטען פון אינערליכע רייסערייען, פון גרופּען און פראַקציאָנעלען קאַמף. דער קאַמף ציהט זיך שוין אַ זעקס־זיבען יאָהר. צום אָנפאַנג איז דאָרט גאָר ניט געווען קיין אידעען־קאַמף, נאָר פּשוט אַ קאַמף פון גרופּען פאַר מאַכט. אַ ביסעל שולדיג אין דעם ברודער־קאַמף איז געווען דער גענעראַל־סטרייק פון 1920, וועלכער האָט געדויערט 32 וואָכען און וועלכער האָט זיך געענדיגט מיט אַ פאַטאַלער נידערלאַגע פאַר די ארבייטער. באשולדיגונגען אין ניט־אָרענטליכקייט נעגען די סטרייק־פיהרער זיינען געמאַכט געוואָרען, און פאַרביטערטקייט און שנאה האָבען געהערשט צווישען די ארבייטער. צו דעם איז שפּעטער צוגעקומען דער „לינקער־רעכטער" קאַמף און די „לינקע" האָבען געקראָגען די אויבערהאַנט אין דער ניו יאָרקער „דזשאָינט באָארד", וועלכע שטעלט צוזאַמען, נאָך איהר מיטגלידער־צאָהל, דעם רוב מנין ורוב בנין פון דער „פאָריערס אינטערנעשאָנאַל". פאַר די לעצטע צוויי יאָהר ליגט די פיהרערשאַפט פון דער ניו יאָרקער דזשאָינט באָארד אין „לינקע" הענט.

אָנהויב פון לעצטען יאָהר האָבען די „לינקע" פיהרער גערופען אַ גענעראַל־סטרייק אין דער פוטער־וואַרע אינדוסטריע, וועלכער האָט געדויערט 17 וואָכען און וועלכער האָט זיך געענדיגט מיט אַ טיילווייזען זיג. דער באדייטענדסטער געווינס איז די 40־שטונדיגע ארבייטס־וואָך.

אין דעם לעצטען גענעראַל־סטרייק האָבען ניט געפעהלט קיין שטאַרקע און שטורמדיגע מאָמענטען און ער איז געווען פול מיט פייערווערק. בעת'ן סטרייק איז דער קאַמף אָנגעגאַנגען ניט נאָר נעגען די באַלעבאַטים, נאָר אויך צווישען די „לינקע" פון דער ניו יאָרקער פאָריערס יוניאָן און דער „פאָריערס אינטערנעשאָנאַל".

דער קאַמף צווישען „רעכט" און „לינק" אין דער פאָריערס יוניאָן, וועלכער האָט זיך אם שטאַרקסטען צופלאַקערט אין צייט פון סטרייק, פלאַקערט נאָך איצט אויך און דער קלימאַקס פון קאַמף איז געקומען ערשט איצט, ווען די שורות ווערען

געשריבען, דורך דער קלאגע פון דער עקזעקוטיווע פון דער אמעריקען פעדערײשאָן אָוו לײבאָר, אז די „לינקע" פיהרער פון סטרייק האָבען בעת'ן סטרייק פארשווענדט הונדערטער טויזענטער דאָלארס.

אין דעם פוטערווארג־פאך זיינען דאָ צווייערליי סאָרטען ארבייטער: פאָר־דרעסערס, אָדער, ווי איך וועל עס בעסער רופען, פוטער־גארבער, און פאָר־מאכער. די ערשטע באַארבייטען די רויהע פעלכלאך, די צווייטע מאכען די פוטערווארג־מאנטלען און אַנדערע פוטערווארג־ארטיקלען. די ערשטע זיינען ניט קיין נאָדעל־ארבייטער און דעריבער געפינט זיך טאקע אין דעם פאך די גרעסטע צאָהל ניט־אידישע ארבייטער. די פאבריקען געפינען זיך מעהרסטענס אין ברוקלין. די צווייטע געהערען שוין צו די נאָדעל־פאכען און די איבערוועגענדע מאיאָריטעט פון די „פאָר־מאכער" זיינען טאקע אידען און די פאבריקען געפינען זיך אין ניו יאָרק. פון די 10,000 פוטערווארג־ארבייטער אין ניו יאָרק זיינען, מיט דער אויסנאַהמע פון טויזענט גריכען, אַלע אידען.

די „פאָריערס־אינטערנעשאָנאַל" האָט 40 לאָקאַלען אין 20 שטעדט, מיט א מיט־גלידערשאפט פון ארום 13,000 פוטערווארג־ארבייטער, פון וועלכע די איבערווע־גענדע מאיאָריטעט, גוטע 10,000, געפינען זיך אין ניו יארק און באַלאַנגען צו דער „דזשאָינט באָארד". די אינטערנעשאָנאַל גיט ארויס א מאָנאַטליכען זשורנאַל, דער „פאָר וואָירקער", אין אידיש און ענגליש. לעצטענס האָט די ניו יאָרקער „דזשאָינט באָארד" אויך אָנגעהויבען ארויסגעבען א מאָנאַטליכען זשורנאַל, אונטער'ן נאָמען „קאמף".

דער אָפיס פון דער „פאָריערס אינטערנעשאָנאַל" געפינט זיך אין 9 דזשעקסאָן עוועניו, לאָנג איילאנד סיטי, נ. י. דער איצטיגער פרעזידענט פון דער אינטער־נעשאָנאַל איז עוזר שאכטמאן, אַן אָנהענגער פון דער פועלי־ציון פּארטיי, און דער איצטיגער סעקרעטער איז אייזיק וואָהל, וואָס שטעהט, דאכט זיך, אויך לויט זיינע פּארטיי־סימפּאטיען נאָהענט צו די פועלי־ציון.

דער אָפיס פון ניו יאָרקער דזשאָינט באָארד פון דער פאָריערס יוניאָן איז אין 22 איסט 22טע סטריט. איהר מענעדזשער און פיהרער איז בען גאָלד.

די קעפּ, העט און מילינערי וואָירקערס אינטערנעשאָנאַל יוניאָן.

די קאפּען־מאכער יוניאָן איז איינע פון די עלטסטע אין די נאָדעל־פאכען. זי האָט שוין הינטער זיך א געשיכטע פון העכער א האלבען יאָהרהונדערט. דער קאפּען־מאכער פאך איז איינער פון די עלטסטע אין אמעריקע. ענדע 1873, דאָס הייסט מיט 53 יאָהר צוריק, האָבען שוין די קאפּען־מאכער געפיהרט א גענעראַל־סטרייק. זייער ערשטע יוניאָן אונטער'ן נאָמען „די סענטראַל יוניאָן אָוו קעפּ־מייקערס" איז געגרינדעט געוואָרען אין 1874. די קאפּען־קאטערס (צושניידער) האָבען נאָך פריהער געהאט א יוניאָן. זייער יוניאָן איז געגרינדעט געוואָרען אין 1870. די איצטיגע קאפּען־מאכער אינטערנעשאָנאַל איז געגרינדעט געוואָרען אין 1901, אויף א קאָנווענשאָן אין ניו יאָרק, מיט 6 לאָקאלען, און האָט זיך דאַן א נאָמען געגעבען „יונייטעד קלאָטה העט און קעפּ מייקערס יוניאָן אָוו נאָרטה אמע־ריקא". דאַן איז נאָך דער „מילינערי טרייד" (פאך פון פרויען־היט) ניט געווען

אָרגאַניזירט. נאָכדעם האָט די יוניאָן אָנגעהויבען אָרגאַניזירען די מילינערי־אַרבייטען. דער ערשטער „מילינערי לאָקאַל" (לאָקאַל 24) איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין 1910. די „מילינערי"־אַרבייטער זיינען געוואָרען אַ באַדייטענדער טייל אין דער קאַפּען־מאַכער אָרגאַניזאַציע און צוליב דעם האָט אין 1925 די קאַפּען־מאַכער אינטערנעשאָנאַל אָנגענומען דעם איצטיגען נאָמען: „די קעפּ, העט און מילינערי וואָירקערס אינטערנעשאָנאַל יוניאָן".

איצטער האָט די „קאַפּען און מילינערי אינטערנעשאָנאַל יוניאָן" 50 לאָקאַלען אין 26 שטעדט מיט קרוב 15,000 מיטגלידער, וועלכע זיינען כמעט דורכאויס אידען.

די „קאַפּען מאַכער און מילינערי יוניאָן" איז אַ לעבעדיגע, ענערגישע און טעטיגע אָרגאַניזאַציע. זי האָט פאַר דער צייט פון איהר עקזיסטענץ דורכגעמאַכט איינינע גרויסע, שטורמדיגע גענעראַל־סטרייקס. באַזונדערס דאַרף דערמאָנט ווערען דער עטליכע־און־צוואַנציג־וואָכיגער סטרייק פון קאַפּען־מאַכער פון 1904 און דער 20־וואָכיגער סטרייק אין „מילינערי טרייד" פון 1920. די יוניאָן האָט אַ סך אויפגעהויבען דעם עקאָנאָמישען מצב פון די אַרבייטער און פיל, פיל פאַרבעסערט זייער לאַגע.

פריי פון אינערליכע רייסערייען, גיט די יוניאָן אוועק איהר גאַנצע ענערגיע אויף צו אָרגאַניזירען דעם פאַך און אויסצוקעמפען אַ בעסער לעבען פאַר די אַרבייטער פון פאַך. אין דעם פאַרגאַנגענעם יאָהר האָט זי דורכגעפיהרט אַן ערפאָלגרייכען זעקס־וואָכיגען גענעראַל־סטרייק אין קאַפּען־מאַכער פאַך, געווינענדיג פאַר די אַרבייטער אַ באַדייטענדע העכערונג אין שכירות און אַ 40־שטונדיגע אַרבייטס־וואָך, וואָס זאָל זיך אָנהויבען אין יולי 1927, און אין „מילינערי טרייד" האָט די יוניאָן לעצטען יאָהר דורכגעפיהרט אַן ערפאָלגרייכען אָרגאַניזאַציאָנס־קאַמפּיין אין די פאַבריקען פון ניו יאָרקער דאַון־טאַון.

צוליב די „מילינערי"־אַרבייטער האָט די יוניאָן דורכגעמאַכט אַ יורידיקציע־קאַמף מיט דער „יונייטעד העטערס יוניאָן" און איז צוליב דעם פאַר איינינע יאָהר געווען אויסגעשלאָסען פון דער „אַמעריקען פעדערייראָן אָוו לייבאָר". די „יונייטעד העטערס יוניאָן" האָט זיך מישב געווען, אַז אַזוי ווי „מילינערי" איז פרויען־היט און איבער הוט־אַרבייטער דאַרפען זיי האָבען די יורידיקציע, האָבען זיי דאָס איינציגע רעכט זיי צו אָרגאַניזירען. אויף דער פעדערייראָן־קאָנווענשאָן אין 1916 האָט די „יונייטעד העטערס" אַריינגעבראַכט אַ רעזאָלוציע אין דעם זין. די קאָנווענשאָן האָט זיי גערעכט געגעבען און האָט אַזאַ באַשלוס צו גונסטען פון די „יונייטעד העטערס" אָנגענומען. די פעדערייראָן האָט וועגען דעם געלאָזט וויסען דער קעפּ־מאַכער און מילינערי אינטערנעשאָנאַל, אָבער די קאַפּען־מאַכער יוניאָן האָט זיך אונטער דעם באַשלוס ניט געוואָלט אונטערוואַרפען. זי האָט אין אויגוסט 1918 אָפּגעהאַלטען וועגען דער פראַגע אַ ספּעציעלע קאָנווענשאָן און האָט באַשלאָסען ניט נאָכצוגעבען. פאַר דעם איז זי אין אַפּריל 1918 אויסגעשלאָסען געוואָרען פון דער „פעדערייראָן" און איז פאַרבליבען אויסגעשלאָסען ביז 1924. נאָך אַ רייהע קאָנפערענצען און פאַרהאַנדלונגען מיט די „יונייטעד העטערס", האָבען זיךביידע אָרגאַניזאַציעס אויסגעגליכען און אין 1925 איז די „קאַפּען־מאַכער אינטערנעשאָנאַל" צוריק אַריינגענומען געוואָרען אין דער „פעדערייראָן".

די יוניאן האט פילע פארבעסערונגען אויסגעקעמפט פאר די ארבייטער און ניט לאנג צוריק האט זי אויך אויסגעקעמפט די ארבייטסלאזיגקייט־פארזיכערונג, וואס איז פיל בעסער און פראגרעסיווער ווי אין דער „אינטערנעשאנאל" און אין דער „אמאלגאמייטעד", מיט דעם וואס דא צאהלען בלויז די בעלי־בתים צום פאנד און פארוואלטעט ווערט דער פאנד בלויז פון דער יוניאן.

די יוניאן גיט ארויס א מאנאטליכען זשורנאל אונטער'ן נאמען דער „העדגער וואירקער", אין אידיש און ענגליש, און טוט אויך אנדערע קולטורעלע ארבייטען. לעצטען יאהר האט זי ארויסגעגעבען א בוך: „די געשיכטע פון די קלאטה העט, קעפ און מילנערי־ארבייטער", געשריבען פון י. מ. בודיש, וואס איז א וויכטיגער בייטראג צו דער געשיכטע וועגען יוניאנס אין דער אידישער ליטעראטור.

די יוניאן האט אן אייגענעם „לייסעאום". דאס איז דער העדגער־לייסעאום, בעטהאווען האל, 210 איסט 5טע סטריט, ניו יארק.

די יוניאן צאהלט אויך זינט 1912 קראנקען־ און שווינדזוכט־בענעפיט צו די מיטגלידער: קראנקען־בענעפיט 7 דאלאר א וואך פאר 7 וואכען צייט און שווינד־זוכט־בענעפיט — 75 דאלאר.

דער אפיס פון דער יוניאן איז אין 621 בראדוויי. איהרע באאמטע זיינען מאקס צוקערמאן, גענעראל סעקרעטער־טרעזשורער, און ביז לעצטען יאהר איז מאקס זארעצקי געווען דער פרעזידענט פון דער יוניאן. לעצטען יאהר האט זארעצקי רעזיגנירט און ביז צו דער קומענדער קאנווענשאן איז אויף זיין פלאץ באשטימט געווארען א פארוואלטונגס־קאמיטע פון 3, באשטעהענד פון י. מ. בודיש, י. ראָ־בערטס און נ. פעקטאר.

די פענסי לעדער גודס וואירקערס יוניאן.

דער „פענסי לעדער גודס" פאך איז א יונגער פאך און די יוניאן איז נאך א איינגערע. ביז מיט אנדערהאלבען יאהר צוריק האט זי עקזיסטירט אלס לאקאל־יוניאן. ערשט מיט אנדערהאלטען יאהר צוריק האט זי ארויסגעקראגען א „טשארטער" פון דער „פעדערייישאן" אלס אן „אינטערנעשאנאל יוניאן". אבער דערווייל איז זי נאך אן „אינטערנעשאנאל" בלויז אין נאמען. איהר גאנצע מיטגלידערשאפט, וואס באשטעהט פון צווישען 5 און 6 טויזענד, און איהר גאנצע אקטיוויטעט, זיינען נאך דערווייל בלויז אין ניו יארק.

יונג ווי זי איז, איז זי פול מיט ענערגיע און טוט א סך אויף צו פארבעסערען די לאגע פון די ארבייטער אין דעם פאך. איהר אנפיהרער איז דער באוואוסטער סאציאליסט און ארבייטער פיהרער, אברהם שיפליאקאוו.

אונטער זיין פיהרערשאפט האט די יוניאן לעצטען יאהר אהן א סטרייק געוואונען אן אפמאך מיט די בעלי־בתים מיט פילע פארבעסערונגען.

דער אפיס פון דער „פענסי לעדער גודס וואירקערס יוניאן" איז אין 11 וועסט 18טע סטריט, ניו יארק.

די בעקער יוניאָן.

די „אינטערנעשאָנאל בעקערס יוניאָן", וועלכע איז איינע פון די עלטסטע „אינטערנעשאָנאלס" אין דער אמעריקאנער טרייד־יוניאָן באוועגונג (זי איז אלט 45 יאָהר), איז ניט קיין אידישע „אינטערנעשאָנאל יוניאָן". די ניט־אידישע עלעמענטען שפּילען דאָרט די ערשטע פידעל, דערהויפּט די דייטשען. אָבער די אידישע לאָקאלען, דער עיקר, אין ניו יאָרק, שפּילען דאָרט אויך אַ באַדייטענדע ראָלע, און דעריבער פארנעמען די בעקער־לאָקאלען אַן אָנגעזעהענעם אָרט אין דער אידישער יוניאָן באוועגונג.

אין ניו יאָרק זיינען דאָ 6 אידישע לאָקאלען, וועלכע האָבען איבער 3000 אָרגאַניזירטע בעקער. מאנכע אידישע בעקער לאָקאלען זיינען פון די ערשטע יוניאָנס אויף דער אידישער גאַס. דער ברוקלינער לאָקאל איז שוין איבער 30 יאָהר אלט. און פון שטענדיג אָן האָבען די סטרייקס און קאַמפען פון די בעקער ארבייטער אויפגערודערט די גאַנצע אידישע גאַס. ווער געדענקט עס ניט דעם באַריהמטען לאַנג־פארצויגענעם בעקער סטרייק אין 1907—8 ?

די בעקערס זיינען גרויסע בריות אויף לאַנגע סטרייקס. זיי האָבען אַן אויסערגעוועהנליכע אויסדויער־קראַפט. און ערשט אין דעם פארגאַנגענעם יאָהר האָבען זיי געהאַט אַ זיג אין אַ סטרייק ביי דער „פּאָבליק בייקינג קאָ.", וואָס האָט געדויערט 13 חדשים.

ניט קוקענדיג אויף די שווערע סטרייקס און „אינדזשאָנקשאָנס", וואָס די בעקער־יוניאַן האָט דורכ'ן לעצטען יאָהר דורכגעמאַכט, איז דאָס פארגאַנגענע יאָהר פונדעסטוועגען געווען אַ גליקליך יאָהר פאר די דאָזיגע יוניאָנס. עס איז געווען אַ יאָהר פון פאראייניגונג. די אָפּאָזיציע־יוניאָן, די „יונייטעד בעקערס", זיינען געקומען צוריק און זיך פאראייניגט מיט דעם בעקער יוניאן לאָקאל 100, און איצט האנדעלט זיך וועגען אַ פאראייניגונג צווישען די בעקער־לאָקאלען מיט נאָך אַן אָפּאָזיציע־יוניאָן, די „אמאלגאמייטעד פוד וואָירקערס יוניאָן".

אַנדערע יוניאָנס.

אין פארגאַנגענעם יאָהר איז געווען אַ גערעטעניש אויף סטרייקס. כמעט אַלע יוניאָנס האָבען ארויסגעשטעלט פאָדערונגען און גערופען סטרייקס. אָבער ניט אַלע סטרייקס האָבען זיך געענדיגט גליקליך. עס האָבען געסטרייקט זיבען טויזענט שיך־ארבייטער און האָבען פארלאָרען; עס האָבען געסטרייקט די אייזען־ארבייטער און האָבען פארלאָרען, און איצט, ווען די שורות ווערען געשריבען, קעמפען אויף לעבען און טויט אין אַ פארצויגענעם סטרייק 3000 „פּייפּער באָקס מאַכער" (פּאַפּיר־שאַכטלען מאַכער), אָהן די אויסזיכטען פארלויפיג אויף אַ פאָלשטענדיגען זיעג.

אין די בוי־אַרבייטער יוניאָנס.

די יוניאָנס אין דער בוי־אינדוסטריע זיינען שוין לחלוטין ניט קיין אידישע, ניט אין זייער גייסט, ניט אין זייער כאַראַקטער און ניט אין זייער פיהרערשאַפט, הגם, ווי איך האָב אין אָנהויב פון דעם אַרטיקעל באַמערקט, געפינען זיך אידישע ארבייטער אין די דאָזיגע יוניאָנס אין די שווערע טויזענדער.

צוליב אורזאַכען, וואָס דאָ איז ניט דער פּלאַץ צו ערקלערען, זיינען די בוי־אינדוסטריע יוניאָנס, דערהויפּט דער ניו יאָרקער „דיסטריקט קאונסיל", אַ נעסט פון קאָרופּציע און כאַבאַר, אַ זומפּ, אין וועלכען פאַרשידענע קאַריעריסטען, „פּאָלי־טישענס" און כאַבאַרניקעס פּלאָדיען זיך, אָנהויבענדיג פון סעם פּאַרקס און זיין נאָכפאָלגער, דעם טרויעריג באַריהמטען, ניט לאַנג צוריק פאַרשטאָרבענעם „צאַר" ברינדעל, ביז די קלענערע פיהרערלעך. אַ שטאַרקע באַוועגונג צווישען מעהר באַ־וואוסטזיניגע מיטגלידער, צו רייניגען די בוי־אינדוסטריע יוניאָנס געהט שוין אָן פאַר אַ לאַנגער צייט. די אידישע אַרבייטער שפּילען אַ גרויסע ראָלע אין דער דאָזיגער רייניגונגס־באַוועגונג און דאָס לעצטע יאָהר איז געווען אַ באַזונדערס גערעטענס אין דער הינזיכט. עס האָט זיך אַ סך געקאָכט און געשטורעמט אין די בוי־אינדוסטריע יוניאַנס. אַ קאַמף האָט זיך געפיהרט אין דעם „קאַרפּענטערס (סטאָליאַרעס) לאָקאַל 2027" פון בראָנזוויל, וואו די מיטגלידער האָבען אויפגעהויבען אַ קאַמף געגען דעם „דיסטריקט קאָונסיל". דער דאָזיגער לאָקאַל איז דורכאויס אַ אידישער לאָקאַל. און די הויפּט פיהרער פון קאַמף זיינען געווען סאָציאַליסטען. דער קאַמף האָט אָנגענומען אַזוינע שאַרפע פאָרמען, אַז ער האָט געמוזט, געגען דעם ווילען פון די אָפּאָזיציאָנערען, אַריבערגעטראָגען ווערען אין געריכט. קיין גרויסען כבוד האָט עס ניט פאַרשאַפט דער יוניאַן באַוועגונג, אָבער דאָס געריכט האָט גע'פּסקנ'ט לטובת דער אָפּאָזיציע.

אַ צווייטער קאַמף איז געפיהרט געוואָרען אין דעם ניו יאָרקער „דיסטריקט קאונסיל" פון דער „פּיינטערס יוניאָן". דאָרט זיינען ענטדעקט געווארען אומגעהערטע גנבות אויף צעהנדליגע טויזענטער דאָלארס. באשולדיגט זיינען געווארען די בעאַמטע פון פּיינטערס דיסטריקט קאָונסיל, דער פינאַנץ־סעקרעטער, דער „מע־נעדזשער". די גענעראַל עקזעקוטיוו פון דער „פּיינטערס אינטערנעשאָנאַל יוניאָן" האָט די אויספאָרשונג גענומען אין איהרע הענט. דער פינאַנץ־סעקרעטער איז גלייך געפונען געוואָרען שולדיג און איז אַרונטערגעזעצט געוואָרען פון זיין אַמט. וואָס אנבאַלאַנגט דעם פאַרוואַלטער (מענעדזשער), איז זיין פאַרטיידיגונג געווען, אַז ער האָט מיט די פינאַנסען ניט געהאַט צו טאָן. אָבער די, וואָס האָבען די גנבות ענטדעקט, האָבען געגען איהם דעם קאַמף אַמשטאַרקסטען געפיהרט, און דער רעזולטאַט איז געווען, אַז איידער די גענעראַל־עקזעקוטיוו האָט וועגען איהם איהר אורטייל אַרויסגעטראָגען, האָבען איהם די מיטגלידער פאַרבאַלאָטירט אין די וואַהלען.

אידישע אָרדענס אין אַמעריקא

פון מאיר בראון.

אידישע אָרגאניזאציאָנס-פעהיגקייטען

די אידען אין אמעריקא האָבען אין די פארשידענע פעריאָדען פון זייער איינוואנדערונג ארויסגעוויזען גרויסע אָרגאניזאציאָנס-פעהיגקייטען און אומבאגרעניצטע מעגליכקייטען פאר אנטוויקלונג און באשאפונג פון א רייהע אינסטיטוציעס, אנשטאלטען און אָרגאניזאציעס, וועלכע האָבען צוזאמענגענומען גרעסערע איינקונפטען און ביודזשעטען פון פילע לענדער אין איירָאפּא.

ניט אלעמאָל האָט זיך געמערקט דער אינטערעס פון די אידען פאר געזעלשאפטליכע אינסטיטוציעס. פילע פון די ערשטע אידישע אימיגראנטען זיינען ניט געקומען מיט'ן צוועק זיך איינבירגערען אין לאנד, נאָר פארבעסערען זייער עקאָנאָמישע לאגע און זיך נאכדעם צוריקקערען צו זייערע געבורטס-פלעצער אין דער אלטער היים. אָט־דאָס „שטעהן אויפ'ן וועג" האָט געפיהרט צו גלייכגילטיגקייט, נאכלעסיגקייט צו די אייגענע פאָלקס-אינטערעסען. א באזונדערע אויפלעבונג האָט זיך ערשט דערפיהלט אין די אכציגער יאָהרען פון נייִנצעהנטען יאָהרהונדערט, ווען עס האָט זיך פארשפרייט און פארשטאַרקט די אידישע איינוואנדערונג פון די מזרח-איירָאפּעאישע לענדער. די נייעסטע אימיגראנטען האָבען געבראכט מיט זיך באוואוסטזיניגקייט בנוגע קהלה לעבען, ערפארונג פון פילע אידישע זעלבסט-הילף אינסטיטוציעס, א געפיהל פון נאָהענטקייט און צוזאמענבונד מיט די פארבליבענע פאָלקס-ברידער און שוועסטער אין דער אלטער היים.

איינע פון די אייגענאַרטיגסטע פאָרמען פון אידישער פאראייניגונג און זעלבסט-איניציאַטיוו אין אמעריקא איז דער אידישער אָרדען וועזען, וואָס האָט פאראייניגט אין זיך די גרעסטע מערהייט פון די אידישע פאָלקס-מאסען אין אמעריקא.

די אורזאכען, וואָס האָבען געפיהרט צו דער ענטשטעהונג פון אידישע אָרדענס אין אמעריקא, זיינען פילע: די נויטען פון זעלבסט-הילף פאר פילע פון די ניט לאנג אריבערגעקומענע אידישע אימיגראנטען; די פרעמדקייט אין א נייעם לאנד, ווייט פון פריינד און פון דער סביבה פון דער אלטער היים; דער אינסטינקט פון זעלבסט-דערהאלטונג און אומבאוואוסטזיניגער ראנגלען זיך געגען פארשלונגען ווערען פון אמעריקאנער לעבען. עס זיינען געווען אויך אנדערע אורזאכען.

אָרדער „בני ברית"

די דייטשע אידען זיינען פאראַנטוואָרטליך פאר דער גרינדונג פון ערשטען אידישען אָרדען פון אמעריקא, בעסער געזאָגט, פון דער וועלט. דאָס איז דער „בני ברית", וואָס איז היינט צו טאָג דער איינציגער אינטערנאציאָנאלער אָדער אלוועלטליכער אידישער אָרדען מיט צווייגען אין פילע לענדער, וואו אידען לעבען (ענגלאנד,

פראנקרייך, דייטשלאנד, טערקיי, רומעניע, סערביע א. אז. וו.). די דייטשע אידען־איינוואנדערונג איז ניט געווען די ערשטע, די פּאָרטוגעזיש־שפּאַנישע אידען זיינען געווען פאר זיי פון שוין לאַנג, אָבער די דייטשע אידען האָבען גאָר אין גיכען גענומען די אויבערהאַנד אין אידישען לעבען. דער דייטשער איד האָט געבראכט מיט זיך די אָרגאניזאציאָנס־פעהיגקייט, וועלכע איז איהם שטארק צונוץ געקומען אין די ערשטע יאָהרען פון זיין איינוואנדערונג אין לאַנד. ביז'ן יאָהר 1848 איז די אידישע איינוואנדערונג פון דייטשלאַנד געווען זעהר אומבאדייטענד. אָבער דאָס באריהמטע יאָהר פון 1848 אין אייראָפּא מיט די רעוואָלוציעס און פּאָליטישע רעאקציעס האָט געצוואונגען פילע אידען פון דייטשלאַנד, וועלכע האָבען זיך באַטייליגט אין דער רעוואָלוציע, צו פארלאָזען די אַלטע היים און אַוועק קיין אַמעריקא, זוכענדיג אַ פריי לאַנד. די דייטשע אידען האָבען דאַ געוואָלט שאפען זייער אייגען געמיינדע־לעבען, זייערע שוץ־אָרגאניזאציעס; דער געלאַף נאָך גאָלד, וואָס מען האָט געפונען אין קאַליפאָרניע אין 1849, האָט פילע דייטשע אידען אהין אוועקגעשלעפּט. זיי זיינען רייך געוואָרען און זיך דערנאָך צוריקגעקערט אין דער „איסט", וואו זיי האָבען געלייגט דעם פונדאמענט פאר פילע באַנק און קאָמערציעלע אינ־סטיטוציעס, וואָס זיינען ביז היינט פארבליבען אין די הענט פון דייטשע אידען.

„בני ברית" רעכענט זיין גרינדונגס־יאָהר 1843. אַ גרופּע דייטשע אידען, אונטער דער פיהרערשאפט פון אַ געוויסען הענרי דזשאָונס האָט געלייגט דעם פונדאמענט.

מען גיט אָן, אַז צווישען די פארשידענע אַלגעמיינע אורזאכען, וואָס האָבען געפיהרט צו דער געבורט פון ערשטען אידישען אָרדען, איז אויך געווען דער אַנטיסעמיטיזם פון די עקזיסטירענדע אַלגעמיינע אָרדענס. מאַנכע פון די גרינדער האָבען עס געוואָלט לייקענען, אָבער דאָקומענטען באַשטעטיגען, אַז די גוי'שע אָרדענס האָבען ניט חשק געהאַט אריינצונעמען אידישע מיטגלידער און זיך צוזאַמענטרעפען מיט זיי אין דיזעלביגע לאַדזשען אויף די מיטינגען.

די גרינדונג פון „בני ברית" איז פאָרגעקומען אין אַ שענק אויף עסעקס גאַס (קענטיג, אַז דער שענק האָט געשפּילט אַ וויכטיגע ראָלע, אייניגע אַנדערע אידישע אָרדענס זיינען אין שענק געבאָרען געוואָרען). צילען האָט זיך דער נייער אָרדען געשטעלט גאָר געהויבענע („צו פאַראייניגען די אידען, ערמוטיגען זייערע אינטע־רעסען און די העכסטע אינטערעסען פון דער מענשהייט, צו דערהויבען דעם גייסטיגען און מאָראַלען כאַראַקטער פון די וואָס געהערען צום אידישען גלויבען, איינפּלאַנצען אין זיי די ערהאבענסטע פּרינציפּען פון וואָלטעטיגקייט, כבוד און פּאַטריאָטיזם, שטיצען וויסענשאַפט און קונסט, צו פאַרבעסערען די לאַגע פון אָרימע און נויט־באַדערפטיגע, צו באַזוכען און אומגעהן אָרום קראַנקע, צו העלפען די קרבנות פון פאַרפאָלגונג, צו שיצען און באַזאָרגען די אלמנה און דעם יתום לויט די ברייטסטע פּרינציפּען פון הומאַניטעט"). דער „בני ברית" איז עלטער פון אַזאַ אַלוועלטליכער אידישער אָרגאַניזאַציע ווי „אַליאַנץ איזראַעליט" און איז פאַרבליבען לויט זיין כאַראַקטער דער פּראָמינענטסטער אידישער אָרדען אין דער וועלט. דער אָרדען איז געוואַקסען לאַנגזאַם, און נאָך צעהן יאָהר געציילט ווייניגער פון 3,000 מיטגלידער. אָבער ער האָט אויסגעאיבט אַ גרויסען מאָראַלען איינפלוס אויף זיינע מיטגלידער, געהאָלפען זיי מיט אַ ברייטער האַנט. די ערשטע יאָהרען איז אַלץ געפיהרט געוואָרען

אין דייטש. אזוי ווייט איז דייטש געווען אנערקענט, אז מען האט צוריקגעוויזען לאדזשעס פון ענגליש־ריידענדע אידען. שפעטער האבען די פיהרער געמוזט זיי אריינגעמען און זיך פאראייניגען געגען די רומענישע, גאליציאנער און רוסישע אידען, וועלכע האבען אנגעהויבען אנקומען אין לאנד. עס האט זיי אבער ניט געהאלפען. די רוסיש־פוילישע אידען בילדען איצט איבער זעכציג פראצענט פון דער מיטגלי־דערשאפט פון „בני ברית".

„בני ברית" האט איינגעפיהרט מיסטעריעזע צערעמאניעס ביים אויפנעמען נייע מיטגלידער, ער האט נאכגעמאכט די קריסטליכע ארדענס, און די אנדערע קאנסער־וואטיווע ארדענס האבען שפעטער נאכגעקאפירט דעם „בני ברית". פילע פון די צערעמאניעס זיינען פאראידישט געווארען, האבען באקומען א געוויסע פארבינדונג מיט אידישער געשיכטע און האבען געהאט א ווירקונג אויף די ניי אריבער־געקומענע אידישע איינוואנדערער. אין זייערע פריהערדיגע וואוין־פלעצער האבען זיי אזוינס ניט געזעהען, און די מיסטעריען און סודות האבען געצוגען און געצויגען. ביסלאכווייז איז דער ארדען געוואקסען אין מיטגלידער און פארשפרייט זיין טעטיגקייט אויף פארשידענע געביטען פון וואלטעטיגקייט און אינטער־נאציאנאלער אידישער פאליטיק. ער האט געשאפען היימען פאר שווינדזיכטיגע, הייזער פאר יתומים, די פארם־שול אין דאיעלעסטאן, הייזער פאר אלטע, זעהר פיעל געהאלפען אין אויסלאנד. פילע מיליאנען האט דער ארדען אויסגעגעבען אויף פילאנטראפישע און ערציהונגס צוועקען.

דער ארדען האט געקעמפפט געגען רעכטלאזיגקייט פון אידען, זיך משתדל געווען ביי רעגירונגען. אין זיין אידישער פאליטיק איז דער ארדען אין פילע פאלען גע־גאנגען האנט אין האנט מיט „אליאנץ איזראעליט", „יק"א" און אנדערע עהנליכע קערפערשאפטען. לעצטענס איז דער ארדען טיילוויז פאראינטערעסירט געווארן אין ארץ ישראל, אבוואהל צום ציוניזם האט ער נאך אפיציעל א נייטראלע שטעלונג.

אנדערע אידישע ארדענס

„בני ברית" האט אויסגעטראטען דעם וועג פאר אנדערע אידישע ארדענס, אבער קיינער האט ניט דערגרייכט דעם איינפלוס פון „בני ברית" און איז ניט ארויס ארגאניזאטאריש פון די גרענעצען פון אמעריקא. בכלל האבען די אנדערע ארדענס אנגענומען אין זייער ווייטערדיגער ענטוויקלונג אן אנדער ווענדונג, וואו קרקע און כבודים האבען פארנומען א וויכטיגען פלאץ, און וואו דער מאטעריעלער כאראקטער פון די ארדענס האט אנגעהויבען שפילען די ערשטע פידעל. די ערשטע אידישע ארדענס, וואס האבען נאכגעפאלגט דער גרינדונג פון „בני ברית", זיינען געווען „די פרייע זיהן פון ישראל" (פרי סאנס אוו איזראעל), 1849; „ארדער ברית אברהם" (אפיציעל 1859); דער „בונד פון אייזען" (קשר של ברזל, 1860, אונטערגעגאנגען שפעטער); די „זיהן פון בנימין" (בני בנימין, 1879, שוין אונטערגעגאנגען). עס איז כאראקטעריסטיש, וואס די מעהרסטע אידישע ארדענס האבען זיך געגרינדעט מיט העברעאישע נעמען; פילע לאדזשען פון די ארדענס האבען אנגענומען ביבלישע נעמען. די פיהרער האבען גערענקט, אז אזוינע נעמען וועלען האבען מעהר צויבער פאר זייערע מיטגלידער.

„פרייע זיהן פון ישראל"

„די פרייע זיהן פון ישראל" האבען זיך געגרינדעט אין 1849. דייטשע אידען האבען אויך דעם ארדען געגרינדעט. קנאה איז געווען פאראנטווארטליך אין א גרויסער מאס פאר דער גרינדונג פון נייעם ארדען. ער האט פרובירט געהן אין די וועגען פון „בני ברית", אבער עס איז איהם ניט געלונגען. נאך 22 יאהר עקזיסטענץ, האט ער באשלאסען איינצופיהרען א צענטראלען טויטען־פאנד־בענעפיט, וואס זאל געצאהלט ווערען צו אלמנות און יתומים פון פארשטארבענע מיטגלידער. ער האט זיך יאהרען לאנג געראנגעלט, האבענדיג א שלעכטע פארזיכערונגס־סיסטעם. איינינע מאל האט ער געמוזט באדייטענד העכערען זיינע צאהלונגען, פארלארען צוליב דעם איינינע טויזענט מיטגלידער, זיך געהאלטען אין איין רע־ארגאניזירען און ענדליך געמוזט איינפיהרען א שטרענגערע, מעהר אויסגעהאלטענע פארם פון פארזיכערונג.

דער דורכשניטליכער עלטער פון א מיטגליד אין ארדען איז קרוב צו 60, ער נעמט ניט אריין קיין פרויען אלס מיטגלידער. אין אידיש־געזעלשאפטליכען זין שפילט ער כמעט קיין ראלע ניט, ער איז א שטארקער נאכפאלגער פון דער פאליטיק פון דער „אמעריקאן דזשואיש קאמיטע". דער ארדען האלט זיך נאך ביי זיינע „דייטשען", קיין אידיש־ריידענדע מיטגלידער ווערען ניט אריינגענומען.

ארדער „ברית אברהם"

דער אפיציעלער גרינדונג־טאג ווערט אנגעגעבען דער 12טער יוני, 1859. איינינע פיהרער באהויפטען אבער, אז ער איז נאך פריהער געגרינדעט געווארען, אבער קיין באווייזע זיינען ניטא. דער ארדען איז געגרינדעט געווארען נאכלעסיג און אין איילעניש צו באשאפען נאך א אידישען ארדען. כבודים האבען געשפילט זעהר א וויכטיגע ראלע אין דעם ארדען, וואס איז אויך געגרינדעט געווארען פון דייטשע אידען. מעהרערע מאל האבען איהם זיינע מיטגלידער פארלאזען, א צאהל גרינ־דענדיג דעם „אינדעפענדענט ארדער ברית אברהם" (דער גרעסטער אידישער ארדען לויט זיין צאהל), און אנדערע דעם „סאנס אף בענדזשאמין", „אמעריקאן סטאר ארדען", „איינשיענט אמעריקאן סטאר". די „דייטשען" האבען שטארק געקעמפט געגען דעם, אז „ברית אברהם" זאל אריבערגעהן צו עסטרייכער און גאליציאנער אידען. ניט אויספיהרענדיג, האבען פילע פון זיי געגרינדעט אנדערע ארדענס. די גרעסטע געפאהר האט געדראהט דעם ארדען אין 1887, ווען קרוב צו פיער טויזענט מיטגלידער האבען זיך אפגעריסען און געגרינדעט דעם „א. א. ב. א.". אין אלטען „ברית אברהם" זיינען דאן פארבליבען ארום 4700 מיטגלידער.

דער ארדען האט זיך געשטעלט געזעלשאפטליע צילען אלס זיינע אויפגאבען, קיין בענעפיטען און קיין פארזיכערונגס־סיסטעמען, אבער שפעטער האט ער גענומען אויף זיך א פארפליכטונג בנוגע טויטען־בענעפיט און איז אלס אזעלכער אונטערגעווארפען געווארען דער קאנטראל פון דער רעגירונגס־אפטיילונג, וואס גיט זיך אפ מיט פארזיכערונג. ער האט איינגעפיהרט פאליסים פון 500 דאלאר פאר דעם מאן און 500 דאלאר פאר דער פרוי. אבער די צאלונגען זיינען געווען לויט'ן „אסעסמענט"־פלאן, וואס באשטייערט די מיטגלידער פאר אזוי פיל טויטען־פאלען

וויפיל עס זיינען געווען דורכ'ן יאָהר. דיזע סיסטעם האָט געפיהרט צו זעהר שווערע רעזולטאַטען פאַר'ן „ברית אברהם" פונקט ווי פאַר אַנדערע אידישע אָרדענס, וועלכע האָבען אָנגענומען דעם „אַסעסמענט" פּלאַן. פילע אידישע אָרדענס זיינען אַ דאַנק דעם פּלאַן אונטערגעגאַנגען, די לאַגע איז שווערער געוואָרען פון יאָהר צו יאָהר, מיט'ן עלטערן זיך פון די מיטגלידער און מיט דער פאַרגרעסערונג פון טויטען־פּאַלען. „ברית אברהם" איז איצט אַרונטערגעזונקען צו אַ שטופע פון אַן אונבאַ־דייטענדען אָרדען, זיין גלאַנץ פּעריאָד איז געווען אין דער צייט פון סעמועל דאָרף'ס אַדמיניסטראַציע אַלס גרענד מאַסטער. דער אָרדען האָט דער ערשטער איינגעפיהרט אַ צקה־פאָנד. דער אָרדען איז שטרענג פּאַטריאָטיש־אַמעריקאַניש. אין דער אידישער פּאָליטיק געהט ער נאָך דער „אַמעריקאַן דזשואיש קאָמיטע".

אינדעפּענדענט אָרדער ברית אברהם

געגרינדעט אין 1887, זיך אָפּגעשפּאָלטען פון „ברית אברהם". אַלס אורזאַך פון דער שפּאַלטונג ווערט אָנגעגעבען די אומצופרידענהייט פון אַ צאָל מיטגלידער מיט דער פינאַנציעלער אומאָרדנונג פון „ברית אברהם" און דער אומפעהיגקייט פון זיינע פיהרער צו יענער צייט. די קאָנווענשאָן איז געווען אַ שטורעמדיגע. די אַדמיניסטראַציע, גיט מען איבער, האָט געדונגען פּאָליציי אָנצושרעקען פילע אומצופרידענע דעלעגאַטען. ווען ס'איז געקומען צו די וואַהלען, האָבען פילע דעלע־גאַטען פאַרלאָזען דעם זאַל און זיך פאַרקליבען אין 207 סטענטאָן סטריט און דאָרט געלייגט דעם פונדאַמענט פאַר'ן „אי. אָ. ב. א.".

אַלס מאָטאָ האָט זיך דער אָרדען געשטעלט: „איינינקייט, פרייהייט און גערעכטיגקייט". די ערשטע ארבייט פון אָרדען איז געווען צו שאַפען אַ רעזערוו־פאָנד אויף פעסטערע יסודות, אָנהויבענדיג מיט אַ יעהרליכען שטייער פון 80 סענט. שפּעטער איז ער רעדוצירט געוואָרען. דער אָרדען איז אויסגעוואַקסען. אַ געוויסע צייט געצעהלט איבער צוויי הונדערט טויזענט מיטגלידער. איצט צעהלט ער אַרום 130 טויזענט מיטגלידער. זיין בענעפיט־סיסטעם איז ווייט פון צו זיין געזיכערט, כאָטש דער אָרדען מאַכט עהרענהאַפטע פאַרזוכען צו באַפעסטיגען זיך פינאַנציעל.

דער אָרדען האָט געטאָן אַ סך גוטע אַרבייט. געהאָלפען אין דער גרינדונג פון דענוועד סאַנאַטאָריומס, געווען אַ גרויסער כח אין קאַמף פאַר'ן אידישען קאָנגרעס פון אַמעריקע, און בכלל אַרויסגעוויזען פאַר די לעצטע 12—13 יאָהר אַ סימפּאַטישע ענדערונג אַלס געזעלשאַפטליכע אָרגאַניזאַציע. די פיהרער האָבען אָנגעפאַנגען צו פאַרשטעהן אַז מיט אַ מקום קבורה, קרקע און כבודים קאָן אַזאַ גרויסער אידישער אָרדען זיך ניט באַגענגען און זיכער ניט ערוואַרטען די סימפּאַטיע פון פאָלק.

דער אָרדען האָט ביי מעהרערע געלעגענהייטען זיך אַרויסגעזאָגט סימפּאַטיש פאַר דער אויפבוי אַרבייט אין ארץ־ישראל, אָבער פיל ממשות'דיגעס האָט ער אויף דעם געביט ניט געטאָן. אַלס גרעסטער אידישער אָרדען האָט דער „אינד. אָרדער ברית אברהם" געקאָנט ווערען אַ פיהרענדער כח אין אידישען לעבען. ער איז עס אָבער ניט, ווייל עס פעהלט איהם דער אמת'ער לעבעדיגער קאָנטאַקט מיט די מאַסען פון פאָלק. רוסישע אידען שפּילען אַ פיהרענדע ראָל אין דעם אָרדען.

אינד. וועסטערן סטאַר אָרדער

גענרינדעט אין פעברואר, 1894, אין שיקאגא, מיט איינינע צעהנדלינע מיט־גלידער, נאָכדעם ווי ער האָט זיך אפּגעשפּאָלטען פון אַן אנדער אָרדען („אַמעריקאַן סטאַר", ניט מעהר אין עקזיסטענץ). צופיל צוטרויען האָט מען דעם נייעם אָרדען ניט ארויסגעוויזען אין דער פּראָווינץ, ביז ס'האָט געטראָפען אַ פאַל, אַז איינער פון זיינע מיטגלידער (אַ קראַנקער איד וועלכען מען האָט אויפגענומען בכדי צו דעמאָנ־סטרירען, אַז דער אָרדען וועט קאָנען צאָהלען) איז געשטאָרבען. האָט מען אויסגע־צאָהלט 500 דאָלאַר, און שיקאַגאָ'ר אידען האָבען געקראָגען „באַווייזע" אַז דער אָרדען מיינט „ביזנעס". האָט ער גענומען אַביסעל וואַקסען. דער אָרדען איז מעהרסטענס געוואַקסען אין דער וועסט. ער האָט איינגעפיהרט עקסידענט פּאָליסים, געצאָלט פאַר באַערדיגען 50 דאָלאַר צו די פאַמיליעס. פרויען האָבען געהאַט פולע רעכט. אין 1914 האָט ער באַוויזען די גרעסטע צאָל מיטגלידער (קרוב צו 21 טויזענט), נאָכדעם האָט ער אָנגעהויבען געהן צוריק. דער אָרדען האָט מיט קיין באַזונדער זאַך זיך ניט אויסגעצייכענט אין אידישען לעבען. צו ארץ־ישראל זיך באַצויגען סימפּאַטיש, זאָגאַר אָנערקענט די באַזעלער פּראָגראַם.

פּראָג. אָרדער אָוו די וועסט

געגרינדעט אין מיזורי, דעם 5טען יאַנואַר, 1896. צעהלט קרוב צו 12 טויזענט מיטגלידער מיט אינשורענס איבער 6 מיליאָן דאָלאַר. האָט אַ מאַנאַטליכע סיסטעם פון צאָלונגען לויט'ן עלטער (21 יאָהריגער צאָלט 58 סענט פאַר 500 דאָלאַר; 40 יאָהריגער — 1.02$). זיין פאַרמעגען ארום 380 טויזענט דאָל. אפּערירט אין זיבען שטאַטען פון אמעריקע מיט'ן הויפּט אָפיס אין סט. לואיס. אַן אָרדען פון אַ לאָקאַלען כאַראַקטער.

„ריטער פון יוסף"

„נייטס אָוו דזשאָזעף", אַן אָרדען מיט'ן הויפּט אָפיס אין קליוולאַנד, צעהלט איבער 10 טויזענט מיטגלידער. געגרינדעט געוואָרען דעם 4טען פעברואר, 1896. האָט אָפּגעהאַלטען איבער 25 צוזאַמענפאָהרען, אָבער זיין טעטיגקייט איז ניט פון אַ ברייטען כאַראַקטער, וואָס זאָל פאַרדינען די אויפמערקזאַמקייט פון דער עפענטליכקייט.

„ברית שלום, פילאַדעלפיע"

געגרינדעט אין פעברואר, 1905. געגרינדעט זיך זעלבסטשטענדיג פון פילאַ־דעלפיער אידען, ניט געקומען צוליב אַ שפּאַלטונג ווי עס איז געווען דער פאַל מיט אַנדערע קאָנסערוואַטיווע אָרדענס. אַלס אַן אַלגעמיינער אידישער אָרדען איז ער פיל סימפּאַטישער פון פילע פון זיין קלאַס, האָט זיך ערוואָרבען אין לאַנד אַ גוטען נאָמען און ווערט ניט באַטראַכט אַלס אויסשליסליך פילאַדעלפיער אָרדען. איז פאַרשפּרייט איבער'ן גאַנצען לאַנד. געווען אַ צייט ווען ער האָט געצעהלט ארום פופציג טויזענט מיטגלידער. דעם 1טען יאַנואַר, 1925, האָט ער אָבער געצעהלט בלויז 26 טויזענט מיטגלידער מיט אַ פאַרזיכערונגס־סומע פון איבער 12 מיליאָן דאָל.

זיין פּאַרמעגען האָט באַטראָפען 686 טויזענט דאָלאַר. דער אָרדען האָט איינגעפיהרט א „דיסאַביליטי" פאָנד פאַר פאַרלירען א האַנט, א פוס אָדער אַן אויג.

דער אָרדען האָט דערזעהן די געפאַהר פון דעם אַלטען אַסעסמענט פּלאַן, לויט וועלכען ער האָט זיך געגרינדעט אויף'ן מוסטער פון פילע אידישע אָרדענס און האָט אָנגעהויבען א שטאַרקע אַגיטאַציע פאַר דער ענדערונג פון דעם סיסטעם. אויף זיין קאָנווענשאָן אין יוני, 1923, האָט ער אָנגענומען פּראָטוירנעל רייטס און זיי זיינען אריין אין קראַפט דעם 1טען יאַנואַר, 1924.

דער אָרדען האָט גענומען אַן אַקטיווען אַנטייל אין אידישען קאָנגרעס און ביי מעהרערע געלעגענהייטען זיך אַרויסגעוויזען גינסטיג צום ציוניזם און צו דער אויפבוי־אַרבייט אין ארץ־ישראל. פון די איינגערע אָרדענס איז ער איינער פון די טעטיגסטע און האָט אין איינפלוס אַריבערגעשטיגען פילע פון די עקזיסטירענדע אידישע אָרדענס. דער הויפּט־אָפיס איז אין פילאַדעלפיע.

אָרדער בני ציון

ער באַלאַנגט צו דעם קלאַס פון אַלגעמיינע אידישע אָרדענס, אָבער ער איז פון א גאַנץ אַנדער כאַראַקטער. ציוניסטען האָבען דיזען אָרדען געגרינדעט אין יולי, 1907, אונטער'ן פּאָרזיץ פון באַקאַנטען ציוניסט, דר. מאַגנעס. דער אָרדען באַצוועקט די פאַראייניגונג פון זיינע מיטגלידער פאַר ציוניסטישע צוועקען (אָנגענומען באַזונדער פּראָגראַם, צאָלט א שקל). די גרינדער האָבען געדענקט, אַז זיי וועט געלינגען אָרגאַניזירען א גרויסע צאָל מיטגלידער אין א ציוניסטישען אָרדען, וועלכער זאָל שטאַרקען די ציוניסטישע טעטיגקייט אין אַמעריקע. דעם אָרדען איז עס אָבער ניט געלונגען. לויט דער צאָל איז ער פאַרבליבען א קליינע קערפּערשאַפט, אָבער ער האָט פילע פאַרדינסטען צו זיין קרעדיט. ערשטענס, האָט ער אָנגענומען א זיכערע סיסטעם פון לעבענס־פאַרזיכערונג פאַר זיינע מיטגלידער, דאָס קען מען זעהן פון זיין איבערשוס, אויך פון זיין פאַרמעגען (190 טויזענט דאָלאַר נעטאָ פאַרמעגען; 1 מיליאָן מיט 600 טויזענט דאָלאַר פאַרזיכערונג פאַר איבער 4,200 מיטגלידער — 1טער יאַנואַר, 1926). זיינע צאָלונגען זיינען לויט דער סיסטעם פון אַן אינשורענס קאָמפּאַניע („אַמעריקאַן עקספּיריענס טייבל אָוו מאָרטאַליטי עט 4%). נאַטירליך, ביליגער ווי אין אַן אינשורענס קאָמפּאַניע, ווייל די מעהרסטע אינשורענס קאָמפּאַניס האָבען זייערע צאָלונגען לויט 3% פאַרדינסט אויף זייערע פּרעמיומס (דער פּאַקטישער פאַרדינסט איז ביי זיי פיל גרעסער, אויך לייגען זיי אַרויף א לאַסט, „לאָודינג", אויף זייערע פּרעמיומס). דער אָרדען האָט פאַרדינסטען מיט זיין ציוניסטישער טעטיגקייט, דער עיקר אין די לעצטע יאָהרען ווען ער איז צוגעטראָטען צו אַקטיווער אַרבייט אין ארץ ישראל, גרינדענדיג די „דזשודעא אינדאַסטריעל קאָרפּאָריישאָן" וואָס איז פאַראַנטוואָרטליך פאַר צוויי וויכטיגע אינסטיטוציעס אין ארץ ישראל: „דזשודעא אינשורענס קאָמפּאַני" און „דזשודעא אינדאַסטריעל עקספּאָזישאָן" (אינדוסטריעלע אויסשטעלונג). דער אָרדען איז די לעצטע יאָהרען ניט גאַר האַרמאָניש אין זיין צוזאַמענאַרבייט מיט די אַלגעמיינע ציוניסטען. אויף דער לעצטער קאָנווענשאָן זיינער, אין 1926, האָט ער דורך דער ווירקונג פון וולאַדימיר זשאַבאָטינסקי אָנגענומען די פּראָגראַם פון די

ציוניסטען־רעוויזיאָניסטען. דער אָרדען באַשטעהט פון א בעל־הבית'יש־ציוניסטישען עלעמענט און איז אָהן צווייפעל ניט פון דעם זעלביגען טיפּ אָרדענס ווי די אלגעמיינע אידישע אָרדענס זיינען.

אונטערגעגאנגענע ארדענס

מיר זיינען כמעט פארטיג מיט די אלגעמיינע אידישע ארדענס. ס'זיינען דאָ נאָך א פּאָר קלענערע ארדענס, ווי „ברית שלום" פון באַלטימאָר, אַן אָרדען אין פילאַדעלפיע, אָבער קיין גרויסע ראָל שפּילען זיי ניט. א היבשע צאָל ארדענס זיינען אונטערגעגאנגען א דאנק דער שלעכטער אָפּגעלעבטער אסעסמענט סיסטעם פון צאָלונגען. פון די וויכטיגסטע וואָס זיינען אונטערגעגאנגען, זיינען די ארדענס: „סאָנס אָוו בענדזשאמין", „סאָנס אָוו דזשייקאָבס", „סאָנס אָוו יהודה", „קשר של ברזל", „אהבת ישראל". מאנכע פון די אָרדענס האָבען אין א געוויסער צייט געשפּילט א ראָל און געצעהלט צעהנדליגע טויזענטער מיטגלידער.

אָבער זיי האָבען זיך אליין פאראורטיילט צום אונטערגאנג, א דאנק דעם וואָס זיי האָבען ניט פאראויסגעזעהן די געפאהר פון גלייכע און ניט גענייגענדע צאָלונגען פאר יעדען עלטער. די אסעסמענט סיסטעם איז געווען זייער מלאך המות.

אידישע אַרבייטער אָרדענס

ארבייטער רינג

די מעהרסטע אידישע אָרדענס זיינען געווען קאָנסערוואטיוו, אָהן פּרעטענזיעס אויף הויכע אידעאַלען. כבודים, קרקע, פילע לעבערליכע צערעמאָניעס האָבען אָנגע־פילט דעם אינהאַלט פון די אָרדענס. זיי זיינען ניט געווען באַווירקט פון א הויכען אידעאל, ווי עס איז דער פאַל איצט מיט מאנכע אָרדענס. עס איז דעריבער קיין וואונדער ניט וואס דער ראדיקאלער איד האָט זיך געפיהלט פרעמד אין די אָרדענס און האָט זיך ניט געקאָנט איינלעבען אין זיי. די אידישע סאָציאַליסטען צו יענער צייט, סוף אכציגער און אָנהויב נייינציגער יאָהרען פון לעצטען יאָהרהונדערט, זיינען געווען קאָסמאָפּאָליטיש־אסימילאַטאָריש. זיי האָבען געגלויבט אין דער נאָהענטקייט פון דער סאָציאַלער רעוואָלוציע און האָבען דערפאר ניט געהאַלטען פון אזוינע זאכען ווי אָרדענס, אפילו ארבייטער ארדענס. עס זיינען אָבער געווען איינצעלנע וועלכע האָבען אנדערש געקוקט אויפ'ן ענין און זיי זיינען פאראנטוואָרטליך פאר דער געבורט פון ערשטען אידישען ארבייטער ארדען אין אמעריקע — דער ארבייטער רינג. דער לעצטער איז ניט געשאַפען געוואָרען פון דער אָרגאַניזירטער סאָציאַליסטישער און ארבייטער באַוועגונג, נאָר פון געצעהלטע, צווישען וועלכע עס זיינען געווען ב. פייגענבוים און ל. ראָזענצווייג.

דער ארבייטער רינג האָט געהאַט אין זין מעהר אידעאלע זאכען, דעם סאָציאַ־ליסטישען גייסט. פון „אידישקייט" האָבען זיי ווייניג וואָס געהאַלטען, נאַציאָנאַליזם איז ביי זיי געווען טריף; ס'איז כאראקטעריסטיש, אז די ערשטע קאָנסטיטוציע פון ארבייטער רינג איז געשריבען געוואָרען אין א מין דייטשמערישען לשון (אין יאָהר 1982, שפּעטער איבערגעזעצט). זיי האָבען, ווי עס ווייזט אויס, זיך ניט געקאָנט באַפרייען אין גאנצען פון איינפלוס פון די אלגעמיינע ארדענס, וועלכע

האבען זיך געפיהרט אין דייטש, אנדערש קען מען ניט פארשטעהן פון וואנען עס האט זיך גענומען צו די גרינדער פון ארבייטער רינג א דייטשמערישער אידיש. דער ערשטער פאראיין איז געגרינדעט געווארען אין 1892 און ביז 1900 איז ער געווען דער איינציגער. אין יאהר 1900 זיינען שוין געווען נאך 2 פאראיינען, אין ברוקלין און אין ניו יארק און זיי האבען זיך פארבונדען מיט'ן צוועק צו גרינדען פאראיינען איבער'ן לאנד. ס'איז צוגעקומען נאך א פאראיין און אזוי איז דער ארבייטער רינג געווארען אן ארדען פון 400 מיטגלידער. אין 1901 האט ער שוין אפגעהאלטען זיין ערשטען צוזאמענפאהר, אויף וועלכען ס'זיינען פעסטגעשטעלט געווארען די אנגע־נומענע פרינציפען־דערקלערונג און די בענעפיטען פון ארבייטער רינג.

די גרינדונג פון ארבייטער רינג איז געווען א דערפרישונג פאר'ן ראדיקאלען מענשען. ער איז פטור געווארען פון די נארישע מנהגים און צערעמאניעס, ער האט זיך געקאנט פיהלען אויף זיין פארזאמלונג פרייער. די סאציאליסטישע פארטיי האט געקוקט ניט זעהר פריינדליך אויף דער גרינדונג פון ארבייטער רינג, מען האט עס געהאלטען פאר ארויסגעווארפענער ארבייט. שפעטער, מיט'ן וואוקס פון ארבייטער רינג האט זיך די שטעלונג געביטען. דער ארבייטער רינג איז געווארען א גרויסער כח, דער גרעסטער אידישער ארבייטער ארדען, א זיכערע פינאנציעלע אינסטיטוציע, וואס האט געקאנט זעהר פיל לייסטען און האט ווירקליך פיל אויפגעטאן אין דער אידישער ארבייטער באוועגונג.

דער ארבייטער רינג האט דורכגעמאכט אינטערעסאנטע צייטען, פארשיידענע גלגולים, איז מעהרערע מאל געווען אין גרויס געפאהר, דורכגעמאכט ביטערע קאמפען, אבער זיין וואוקס האט עס ניט געשטערט.ביים אנהויב האט די לייטונג באשלאסען זיך אפגעבען בלויז מיט בענעפיטען, איבערלאזענדיג די קולטור־ארבייט פאר די ברענטשעס. די פראגע פון שווינדזיכטיגע אידישע ארבייטער איז געווען אן ערנסטע און דער ארבייטער רינג האט איינגעפיהרט אן אייגענעם סאנאטאריום־בענעפיט, געשטיצט די גרינדונג פון דענווער סאנאטאריום און שפעטער געגרינדעט אן אייגענעם סאנאטאריום אין ליבערטי (אפריל, 1910).

שווערע צייטען האט דער ארבייטער רינג דורכגעמאכט צוליב דער טשארטער־פראגע. עס האט געהאלטען ביי שפאלטונגען. מאנכע פאראיינען האבען זיך ארגא־ניזירט צו קעמפען געגען דעם ארויסקריגען פון טשארטער, צוליב וועלכען ס'האבען זיך געפאדערט ענדערונגען אין די פרינציפען און אין דער קאנסטיטוציע. די קאנ־ווענשאן פון 1904 איז געווען א שטורעמדיגע. פרויען ברענטשעס האבען זיך פאראייניגט מיט דער אפאזיציע צו קעמפען געגען טשארטער. ס'איז געווען דאן א קריטישער מאמענט אין ארבייטער רינג, אבער ער איז איהם איבערגעקומען ווי פילע אנדערע קריזיסען. אין נאוועמבער, 1905, האט דער ארבייטער רינג געקראגען זיין טשארטער אין ניו יארק.

א שטארקען שטויס פארווערטס האט דעם ארבייטער רינג געגעבען די אידישע ארבייטער איינוואנדערונג נאך דער רוסישער רעוואלוציע. ער איז דאן מיט אמאל אויסגעוואקסען צו א גרויסער ארגאניזירטער מאכט. דער בונדיסטישער איינפלוס האט זיך דאן שטארק דערפילט אין ארבייטער רינג.

אבער לאנג רוהיג האט דער ארבייטער רינג ניט געקאנט פארבלייבען. עס האט זיך אנגעהויבען די „מאסס.־פראגע", צוליב די געזעצען פון מאסאטשוזעטס בנוגע ארדענס. דער געזעץ האט געפאדערט „פראטווירנאל רייטס", ד. ה. א סיסטעם פון וויסענשאפטליך אויסגערעכענטע צאלונגען לויט יעדען עלטער, באגרינדעט אויף די טאבעלען, אויטאריזירט פון „נעשאנאל פראטווירנאל קאנגרעס". דער ארבייטער רינג האט אבער געהאט די זעלביגע סיסטעם ווי די אנדערע ארדענס, ד. ה. א סיסטעם פון גלייכע צאלונגען פאר יעדען, לויט'ן אסעסמענט פלאן, צעווארפענדיג די הוצאות אויף אלע מיטגלידער גלייך. דער ארבייטער רינג איז ניט געווען גרייט צו מאכען די ראדיקאלע ענדערונג, וואס ער האט געטאן שפעטער. אבער ברענטשעס פון מאסס. האבען געשטורעמט און געפאדערט „געזעצליכקייט", און אין 1907 האט דער ארב. רינג פון יוצא ווענגען באשלאסען אז די מאסס. ברענטשעס זאלען ארויסנעמען א טשארטער אונטער'ן נאמען „אינדעפענדענט ארדער ארבייטער רינג". דאס נייע קינד האט זיך אבער פלוצלינג דערפיהלט זעלבסטשטענדיג און אנשטאט צו פיגורירען אלס צווייג, האט ער זיך אנגעהויבען פיהרען ווי א בעל־הבית, ווי א קאנקורענט. ער האט אנגעהויבען גרינדען פאראיינען אין אנדערע שטאטען, ס'האט זיך אנגעהויבען א ברודער־קריג, אין די יאהרען 1909 און 1910. דער ארבייטער רינג האט ענדליך געגרינדעט אין מאסאטשוזעטס סטייט אן אפאזיציאנס ארדען „לייבאר ליג" (שפעטער זיך ווידער צוזאמענגעגאסען מיט'ן ארבייטער רינג, נאכדעם ווי דער לעצטער האט דערהאלטען זיין טשארטער אין מאסאטשוזעטס).

די קולטור ארבייט האט אויך דורכגעמאכט פארשיידענע צייטען. די „אלטע" האבען געקוקט קרום אויף קולטור ארבייט, דער עיקר, אויף אידישער קולטור ארבייט, וואס די „יונגע" האבען אנגעהויבען פאדערען און איינפיהרען אין ארבייטער רינג. די „אלטע" האבען ביטער באקעמפט אלע נייע ענדערונגען, געקעמפט זאגאר געגען ארויסגעבען אן אייגענעם זשורנאל, „דער פריינד". דער „פארווערטס", האבען זיי גע'טענה'ט, איז גוט גענוג פאר זיי. פאר א קורצער צייט האבען די „יונגע" געזיגט. ס'האט זיך אנגעהויבען א באוועגונג פאר ארבייטער רינג שולען (אהן צווייפעל, אונטער'ן דרוק פון דעם ניט לאנג־געגרינדעטען אידיש־נאציאנאלען ארבייטער פאר־באנד). די פיהרער האבען ענדליך צוגעשטימט צו דער גרינדונג פון שולען, אבער מיט א האלבען הארץ. ביז היינטיגען טאג זיינען דא פיעלע אלטע פיהרער, וועלכע וואלטען גערן זיך באפרייט פון יעדער אידישער קולטורעלער טעטיגקייט.

דער ארבייטער רינג לעבט איצט דורך א קאמף צווישען „לינקע" און „רעכטע".

דער ארבייטער רינג איז ווירקליך געווארען א גרויסער כח און געטאן פיל ארבייט. אין דער פאלקס הילף טעטיגקייט האט ער זיך אויסגעצייכענט. ער איז געווארען א סך „אידישער". דער קאסמאפאליטישער בליק האט שוין אנגעווארען זיין צויבער אויף די מיטגלידער. דער דרוק פון צייט, די ענדערונגען אין אידישען לעבען און אין דער סאציאליסטישער וועלט האבען געווירקט אויך אויפ'ן ארבייטער רינג. ער איז איצט אומבאוואוסטזיניג נאציאנאליסטישער, כאטש ער האט עס ניט אין זיינע פרינציפען־דערקלערונגען; גלייכגילטיג, און צייטענווייז אפילו פיינטליך, איז ער פארבליבען צו דעם קאמף פאר א אידישער נאציאנאלער היים אין ארץ־ישראל. דער ארבייטער רינג צעהלט איבער 80 טויזענט מיטגלידער און האט א פארמעגען פון 3 מיליאן דאלאר.

דער עלעמענט פון ארבייטער רינג איז ווייט ניט אויסשליסליך אַן ארבייטער עלעמענט. די עקאָנאָמישע ענדערונגען פון אידישען לעבען אין אמעריקע לאָזען זיך פיהלען גאַנץ שטארק אין ארבייטער רינג. ס'איז אַ גרויסער ספק, אויב זיין מעהרהייט היינט צו טאָג באשטעהט פון ארבייטער, ער האָט אָבער די טראַדיציע פון אַן ארבייטער קערפּערשאַפט און די לייטונג היט עס אָפּ.

דער ארבייטער רינג איז א זייל פון דער אידישער ארבייטער באוועגונג אין אמעריקע.

אינדעפּענדענט ארבייטער רינג

ווי אָנגעגעבען, איז די גרינדונג פון דיזען ארבייטער אָרדען געקומען צוליב טעכניש־געזעצליכע טעמים. אכט ברענטשעס אין מאַסס. האָבען אין 1906 זיך אָפּגעטיילט פון ארבייטער רינג און זיך אַ נאָמען געגעבען „ארבייטער רינג פון מאַסס., אינק.‟ (שפּעטער אומגעביטען אויפ'ן נאָמען „אינדעפּענדענט ארבייטער רינג‟). דער שטאַט מאַסאַטשוזעטס האָט אין יאָהר 1901 אָנגענומען א שטרענגען געזעץ וואָס האָט מער קאָנטראָלירט די געשעפטען פון די ארדענס און האָט געפאָדערט א זיכערע און אויסגעהאַלטענע סיסטעם פון צאָלונגען. דאָס איז דאן באקאנט געווען אונטער'ן נאָמען פון „פּראַטווירנאַל רייטס‟ (באַזירט אויף א טאַבעלע פון „נעשאָנאַל פראַטווירנאַל קאָנגרעס‟. עס זיינען דאָ אויך אנדערע טאַבעלען, דער איד.־נאַצ. ארב. פאַרבאַנד, למשל, און די „בני ציון‟ אָפּערירען לויט דער „אַמעריקען עקספּיריענס טייבל אָוו מאָרטאַליטי עט 4%, אַן עטוואָס העכערע, דערפאַר אָבער אַ מעהר זיכערע סיסטעם פון צאָלונגען). די ערשטע צייט איז דער נייער ארדען געווען פריינדליך צום ארבייטער רינג, אייגענטליך זיין קינד, אָבער ס'האָט לאַנג ניט אָנגעהאַלטען און אַ מלחמה האָט אויסגעבראָכען אויף לעבען און טויט, א מלחמה מיט פּולווער און קרבנות. מעהרערע מאָל האָט מען גערופען קאָנפערענצען צוליב שלום, אָבער ס'האָט זיך מיט גארנישט אויסגעלאָזען. אין 1908, אויף א קאָנפערענץ אין ניו בריטיין, האָט דער ארבייטער רינג געפאָדערט, אז דער אינדעפּענדענט ארב. רינג זאָל זיך קאָנצענטרירען אויף מעין, מאַסס. און ניו העמפּשייר. די פיהרער פון אינד. ארבייטער רינג האָבען זיך דערקלערט גרייט אָנצונעמען דעם פאָרשלאַג אונטער'ן באדינג, אז דער ארבייטער רינג זאָל זיך אין דריי יאָהר ארום צוריקציהען פון ניו ענגלאַנד און איבערגעבען זיינע ברענטשעס דעם נייעם ארדען. דער ארבייטער רינג האָט זיך ענטזאָגט. נאָכדעם איז געשאַפען געווארען א נייער אָפּמאַך (אונטערגעשריבען אין 1909) לויט וועלכען דער אינד. ארבייטער רינג האָט דאָס אויסשליסליכע רעכט אין ניו־ענגלאַנד. דער ארבייטער רינג קאָן בלייבען מיט זיינע עקזיסטירענדע ברענטשעס אין מאַסס. אָבער טאָר ניט אויפנעהמען קיין נייע און ניט רעאָרגאַניזירען אויפגעלייזטע ברענטשעס; קאָנעקטיקוט און ראָוד איילאַנד זאָלען בלייבען נייטראַל פאר ביידע ארדענס, אָבער קיינער זאָל ניט אויפנעמען ברענטשעס אפּגעריסען פון דעם אנדערען ארבייטער ארדען. אויך דער אָפּמאַך איז ניט אריין אין קראַפט. און דער קריג האָט אָנגעהאַלטען ביז אַפּריל, 1910, ווען דער אינשורענס קאָמישיאָנער פון מאַסס. האָט ארויסגענומען אַן אינדזשאָנקשאָן געגען דעם ניו יאָרקער ארבייטער רינג, פאַרבאָטענדיג איהם צו טאָן געשעפטען אָהן א טשאַרטער פון מאַסס. די מלחמה האָט זיך אָפּגעשטעלט. דער ארבייטער רינג האָט אָבער

געגרינדעט דעם „לייבאר ליג״ צו באקעמפען די „אינדעפענדניקעס״, ווי אויך
אנצוהאלטען זיינע מיטגלידער.

דער אינדעפענדענט ארבייטער רינג האט ניט ארויסגעוויזען קיין צו־גרויסען
וואוקס, טראצדעם וואס ער האט געזוכט זיך צו פארשפרייטען אין יעדען ווינקעלע
פון לאנד. ער גיט ארויס אן אייגענעם זשורנאל, „דאס נייע ווארט״, האלט אן
אייגענע פאלקס־שולען, זיין גייסטיגע פיזיאגנאמיע איז אבער שווער צו באשטימען.
אט איז ער, דאכט זיך, שטארק נאציאנאליסטיש־אידיש, נאהענט צו ארץ־ישראל־
טעטיגקייט, אזוי אז מען קלערט א געוויסע צייט וועגען דער מעגליכקייט צו פאר־
אייניגען איהם מיט'ן נאצ. ארב. פארבאנד, און אט שמייכעלט ער צו די „לינקע״,
צום קאמוניזם. זיין נעט פארמעגען איז ארום 100 טויזענט דאלאר. פארזיכערונגס־
פאראנטווארטליכקייט פאר זיינע מיטגלידער טראגט ער איבער דריי־און־א־האלב
מיליאן דאלאר. ער גיט ארויס פאליסים ביז 1,000 דאלאר, גיט אויך קראנקען
בענעפיט.

אידיש־נאציאנאלער ארבייטער פארבאנד

דער אידיש־נאציאנאלער ארבייטער פארבאנד איז דער איננסטער אידישער
ארבייטער ארדען אין אמעריקע. זיין גרינדונג האט ער צו פארדאנקען ריין פרינ־
ציפיעלע אורזאכען. זיינע גרינדער זיינען געווען א גרופע פועלי ציון, אייניגע
סאציאליסטען־טעריטאריאליסטען און איין סיימיסט. די גרופע האט ניט געפונען
קיין גייסטיגע באפרידיגונג אין קיינעם פון די עקזיסטירענדע אידישע און ארביי־
טער ארדענס אין אמעריקא. די ערשטע זיינען געווען פאר זיי צו קאנסערוואטיוו
און אפגעלעבט, די אנדערע צו־פרעמד צו זייערע אידעאלען. אין יאהר 1908 איז די
ערשטע גרופע געבילדעט געווארען אין פילאדעלפיע. ס'איז געווען דאן די פריהלינגס־
צייט פון דער נייער ריכטונג אין אידישען ארבייטער לעבען אין אמעריקע, דער ריכטונג
פון נאציאנאלען סאציאליזם. די ריכטונג האט ביטער באקעמפט די קאסמאפא־
ליטישע אידעאלאגיע, יעדע אסימילאטארישע טענדענץ, האט לעבעדיג און אגרעסיוו
געקעמפט צו געווינען א פאזיציע פאר זיך אין אידישען ארבייטער לעבען און האט
אויסגעקליבען די ארגאניזאציאנס פארם פון א אידישען ארבייטער ארדען כדי „צו
בילדען א לאנד ־פארבאנד וואס זאל זיין א נייער טיפ פון א אידישען ארדען, גע־
שפייזט פון אידעאל פון נאציאנאלער און סאציאלער אויפלעבונג״ (פון ערשטען
אויפרוף). ס'איז געווען נאך א וויכטיגער גרונט: דאן האט זיך שטארק געפיהלט
דער קאמף צווישען די פועלי ציון און סאציאליסטען־טעריטאריאליסטען, האט מען
געזוכט אן ארגאניזאציע וואס זאל אויסמיידען דעם פרינציפיעלען קאמף און זיך פאר־
שטענדיגען אויף פראקטישער ארבייט. פון ערשטען טאג אן האט דער ערשטער
פאראיין אנערקענט די וויכטיגקייט פון אויפבוי־ארבייט אין ארץ ישראל, אנגעפיהרט
פון די אידישע ארבייטער. דער צענטראל קאמיטעט פון פועלי ציון האט די ערשטע
צייטען געקוקט קרום אויפ'ן נייעם פאראיין, אבער אויפ'ן פארטיי־ראט, אין באפעלא
(1908) און אויף דער פאראייניגונגס קאנווענשאן, אין שיקאגא (סעפט., 1909) האט
די אידעע פון אידיש־נאציאנאלען ארבייטער פארבאנד געזיגט. דער פאראיין אין
פילאדעלפיע האט א געוויסע צייט פונקציאנירט אלס איניציאטיוו קאמיטעט, גע־
האלפען גרינדען אנדערע פאראיינען, שפעטער איבערגעגעבען די פיהרערשאפט צו

ברענטש 4 אין פּיטסבורג, וועלכער האָט אין יוני, 1910, צוזאַמענגערופען די ערשטע קאָנפערענץ אין ראָטשעסטער. דאָרט זיינען אנגענומען געוואָרען די פּרינציפּען מיט אָפענע טירען פאַר יעדען נאַציאָנאַל-סאָציאַליסט. דער פּאַלעסטינע-ארבייטער-פאָנד איז אָפיציעל אנערקענט געוואָרען. די וויכטיגקייט פון גרינדען אידישע פאָלקס-שולען איז פּראָקלאַמירט געוואָרען, וואָס האָט מיט איניגע מאָנאַטען שפּעטער (נאָך דער מאָנטרעאַלער קאָנווענשאָן פון די פּועלי ציון) געפיהרט צו דער ערשטער אידישער פאָלקס-שול אין ניו יאָרק (לויט זשיטלאָווסקי'ס מיינונג — די ערשטע אידישע פאָלקס-שול אין דער וועלט).

דער פאַרבאַנד האָט אויך געהאַט שווערינקייטען מיט ארויסקריגען זיין טשאַרטער (ענדליך געקראָגען דעם 6טען יאַנואַר, 1913). זיין ערשטע קאָנווענשאָן האָט ער אָפּגעהאַלטען אין אָלבאַני. אין דער צווישען-צייט האָט ער געהאַט אויך אַ פאַרבאַרייטונגס-צוזאַמענפאָהר אין פּיטסבורג אין 1911. די אָלבאַני'ר קאָנווענשאָן איז געווען די קאָנווענשאָן וואָס האָט באַשטימט די גייסטיגע פיזיאָנאָמיע פון אָרדען. שולען און קולטור טעטיגקייט האָבען פאַרנומען דעם אויבען-אָן, ארץ ישראל טעטיגקייט איז אינקאָרפּאָרירט געוואָרען אין די גרונד-פּרינציפּען פון פאַר-באַנד. זינט יענער צייט הויבט זיך אָן די טעטיגקייט פון פאַרבאַנד אויף די פאַר-שיידענע געביטען פון אידיש-אמעריקאַנישען ארבייטער לעבען.

ער האָט זיך באַטייליגט אין יעדער וויכטיגער ערשיינונג. ער איז מעהרערע מאָל געווען דער איניציאַטאָר פון פילע אונטערנעמונגען און ארבייטען, געשפּילט זעהר אַ באַדייטענדע ראָל אין דער אידישער קאָנגרעס באַוועגונג, אין דער פאָלקס-הילף ארבייט. ער איז געווען אקטיוו אין העלפען אויסקעמפען אידישע און העברעאישע אָפּטיילונגען אין פילע שטאָדט-ביבליאָטעקען פון לאַנד. ער האָט ארויסגעגעבען פילע בראָשורען, געגרינדעט אין פאַרשיידענע צייטען שולען פאַר דערוואַקסענע, געהאָלפען גרינדען דעם אידישען לערער סעמינאַר, שטאַרק געשטיצט דעם אידישען ארבייטער קאַמף אין ארץ-ישראל, געהאָלפען אין דער גרינדונג פון אַ סאַנאַטאָריום אין ארץ ישראל, געגרינדעט אַ צאָל זעלבסטשטענדיגע פרויען קלובען מיט פולע רעכט ווי די מענער פאַראיינען.

דער פאַרבאַנד האָט אויסגעאיבט אַ היבשען איינפלוס דרויסען און געווירקט גינסטיג אויך אויפ'ן ארבייטער רינג. דער פאַרבאַנד איז קיינמאָל ניט אריינגעצויגען געוואָרען אין דער קאָנקורענץ מיט אנדערע אָרדענס, ער איז געווען עטיש אין זיינע פאַרזוכען און איז פאַרבליבען פריי פון אָרדען-פּאָליטיק און כבודים-זוכעניש. ער איז פאָלקסטימליך אידיש און שטעהט אונטערן איינפלוס פון נאַצ. סאָצ. אידעאַל.

קיין צו-גרויסען וואוקס האָט דער פאַרבאַנד ניט באַוויזען, אבער פינאַנציעל איז ער זעהר סאָליד און שטאַרק, האָבענדיג אַ פאַרמעגען פון איבער אַ פערטעל מיליאָן דאָלאַר פאַר 2 מיט אַ פערטעל מיליאָן דאָלאַר פאַרזיכערונגס-פאַראַנטוואָרט-ליכקייט.

ער גיט ארויס פּאָליסים ביז 2 טויזענט דאָלאַר, זיין סיסטעם איז ווי פון אַן אינשורענס קאָמפּאַני, מיט וויכטיגע פּריווילעגיעס פאַר זיינע מיטגלידער.

לעצטענס טראַכט דער פאַרבאַנד וועגען פאַרבינדען זיך ענגער מיט ארץ ישראל אויפ'ן געביט פון לעבענס-פאַרזיכערונג פאַר ארבייטער. צוליב דעם צוועק האָט ער

געשיקט אַ פאָרשטעהער אין ארץ ישראל, אויסצופאָרשען די מעגליכקייטען פון אזא אונטערנעמונג, ווי די גריגדונג פון אן ארבייטער פארזיכערונגס־געזעלשאפט מיט'ן הויפט צענטער אין ארץ־ישראל.

דער פארבאנד גיט ארויס א מאָנאַטליכען זשורנאל, „די אידישע ארבייטער שטימע".

דער פארבאנד האָט שוין אָפּגעהאלטען צעהן קאָנווענשאָנס. זיין יובילעאום־קאָנווענשאָן האָט ער געפייערט אין מאי, 1926, אין ניו יאָרק.

די אידישע אָרדענס פון אמעריקע צעהלען ארום א האלבען מיליאָן אידען, זייער פארמעגען איז איבער 9 מיליאָן דאָלאר, זייער פארזיכערונגס־פאראנטוואָרט־ליכקייט — נאָהענט צו 130 מיליאָן דאָלאר. דאָס זיינען ציפערען וועלכע מען מוז נעמען אין אכט, ווי ריהרען אָן אַזוי פיל אידישע נפשות אין אמעריקא.

די צוקונפט פון די אידישע אָרדענס איז שווער פאראויסצוזאָגען, צופיל אָפּטי־מיסטיש קען מען ניט זיין, ווען מען גיט א בליק אויף די אונטערגעגאנגענע אָרדענס און אויף דער לאגע פון פילע פון די עקזיסטירענדע אידישע אָרדענס, וואָס איז פול מיט געפאהר. די אָרדענס וועלכע האָבען באצייטענס געזעהן די שריפט אויף דער וואנט און געענדערט זייער סיסטעם פון צאָהלונגען, האָבען פארבעסערט זייער לאגע. די אנדערע וועלכע לייגען אלץ אָפּ, וועלען זיך אין גיכען דערפיהלען אין די נעגעל פון מלאך המות.

דאָס איז בנוגע דער פינאנציעלער זייט. אויך בנוגע דער סאָציאלער זייט, דעם אינהאלט פון די אָרדענס איז דאָ פיל צו ריידען.

מיט דער איינאָרדנונג פון דעם אידען אין אמעריקא, מיט זיין איינבירגערען זיך אין לאנד ווערט פאר איהם ניט אזוי נויטיג צו זוכען „לאנדסלייט" און „פריינד" אין אידישע אָרדענס. געהען טאקע פילע אוועק אין די גויאישע אָרדענס. נאָר די אָרדענס וואָס קאָנען געבען א ווירקליכען אינהאלט פאר זייער עקזיסטענץ און טעטיגקייט און גלייכצייטיג זיך צופאסען צו די בעסערע זייטען פון אמעריקאניזירונג, וועלען האָבען ענטוויקלונגס־מעגליכקייטען.

דער העברעאישער שול־וועזען אין אַמעריקא

פון אברהם לעווין.

די אידישע ערציהונג אין אַמעריקא איז אַזוי אַלט, ווי דער אידישער ישוב דאָ אין לאַנד. פון דער אַלטער היים האָבען די אידען מיטגעבראַכט אַהער מיט זיך דעם דראַנג נאָך דעם אַלטען טראַדיציאָנעלען אידישען חנוך צוזאַמען מיט די אייגענאַרטיגע אידישע ערציהונגס־אַנשטאַלטען — דעם חדר און די תלמוד תורה.

אָבער דער גרעסטער טייל פון דעם האַלבען יאָהרהונדערט פון אידישער ערציהונג האָט דאָ, אויף דעם באָדען פון אַמעריקא, קיין פרוכט ניט געטראָגען און ניט געקענט טראָגען. כאַאָס און הפקרות האָבען געהערשט דאַן אין דער אידישער ערציהונג אין דעם לאַנד. יענע צייט קען מיט רעכט באַצייכענט ווערען אַלס „די תקופה פון קעלער" אין דער געשיכטע פון דעם אידישען חנוך אין אַמעריקא. אַן עדה אידען פלעגט אויסבויען אַ שולכעל, אָדער אַ בית המדרש, פלעגט מען אונטען, אין קעלער, מאַכען פּלאַץ אויך פאַר אַ תלמוד תורה, און דאָרט, אין דעם טונקעלען, פייכטען „בייסמענט", פלעגט מען ערציהען די אידישע קינדער פון אַמעריקא.

און ניט נאָר די אידען פון געטאָ — אפילו די רייכערע, די „יאהודים", האָבען אַזוי „ערצויגען" זייערע קינדער, און אין דער צייט, וואָס זיי, די רעפאָרם־אידען, האָבען שוין באַוויזען „צו שטייגען" אויף דעם לייטער פון סאָציאַלען פּראָגרעס און ארויפּאַרבייטען זיך אין דער גאָלדענער מדינה, האָבען זיי אָבער זייערע קינדער מיט דער „סאַנדיי־סקול" נאָך אַלץ געלאַזען אין קעלער.

און ווי דער פּלאַץ — אַזוי דער גייסט. פון קיין פּראָגראַם און לעהרער־מעטאָדען איז קיין זכר ניט געווען, פון קיין תכלית — קיין שפור ניט. דאָס גאַנצע ביסעל „תורה", וואָס דאָס קינד האָט געקראָגען אין דער שולע, איז געווען אַביסעל „עברי", קדוש, קדיש און הפטורה. די אידישע ערציהונג איז דאַן געווען אַ מין יוצא זיין פאַר גאָט און לייט, אָהן אַ ריכט־שנור און אָהן קיין שום צוועק און זין. דער תלמיד האָט געלערנט און געלערנט, ביז דאָס לערנען איז איהם פאַר'נמאס'ט געוואָרען און ער איז אַרוים — אויף דער פריי.

ניט וויינינער אָפּגעשטאַנען איז די תלמוד תורה געווען אין פינאַנציעלער הינזיכט. דער „בודזשעט" איז געדעקט געוואָרען פון אַלערליי שנאַר־מיטלען און ווענינער פון אַלץ — פון שכר למוד. דער לעהרער האָט באַקומען דאָס קלענליכסטע געהאַלט און האָט געדאַרפט אונטערפּעדלען אין זיין פרייער צייט, כדי צו פאַרדינען אויף דער חיונה.

אַזוי האָט זיך געצויגען די הפקר־תקופה אין דער אידישער ערציהונג אין אַמעריקא ביז מיט קנאַפּע צוואַנציג יאָהר צוריק, ווען עס האָט זיך אָנגעהויבען באַווייזען אַ נייע טענדענץ אין דעם אידישען חנוך און אַ שטרעבען איז אַנטשטאַנען צווישען פאַרשידענע טיילען פון די אידישע אימיגראַנטען־מאַסען און באַזונדערס

צווישען זייערע פיהרער, ארויסצופיהרען די אידישע ערציהונג אין אמעריקא פון דעם קלעגליכען צושטאנד און איינפלאנצען א מאדערנעם העברעאישען שול־וועזען. אין 1910 האט זיך געגרינדעט די ביורא פאר אידישער ערציהונג (לשכת החנוך העברי) ביי דער אידישער קהלה אין ניו יארק, וואס האט קאנצענטרירט ארום זיך די מעהרסטע באדייטענדע קרעפטען אין דער העברעאישער ערציהונגס־וועלט פון יענער צייט און האט זיך געשטעלט אלס ציעל אויפהויבען דעם אידישען חנוך דא, אין לאנד, פון זיין געפאלענקייט און ארויפפיהרען איהם אויף דער געהעריגער מדרגה. פאראלעל מיט דעם האט זיך אויך אנגעהויבען אן אלגעמיינער אויפשוואונג אין דער אידישער ערציהונג איבער'ן לאנד, און מיט'ן וואוקס פון די אידישע קהלות אין די פארשידענע פראווינץ־שטעדט, האט זיך אנגעהויבען צו מערקען א טענדענץ אוועקצושטעלען די ערציהונגס־ארבייט אין צענטער פון דער גאנצער לאקאלער אידיש־געזעלשאפטליכער אקטיוויטעט.

די וועלט־מלחמה האט אפגעשטעלט אויף א ווײלע דעם ווייטערדיגען אויפשוואונג פון דער אידישער ערציהונג אין לאנד. אבער באלד איז צוזאמען מיט דעם און אין דערזעלבער צייט אויך געקומען אן אינדירעקטער שטויס צו א פארגרעסערטער אקטיוויטעט אויף דעם געביט. די גרויסע הילפס־ארבייט פאר די מלחמה־ און פאגראם־קרבנות אין אייראפא, וואס האט ווי א פייער ארומגעכאפט דאס גאנצע לאנד און האט אפשר מעהר ווי אלץ ביז דאן אויפגעוועקט דאס נאציאנאלע באוואוסטזיין ביי די ברייטע אידישע מאסען און די ציוניסטישע פראפאגאנדא אויף דער אידישער גאס במשך פון יאהרען, וואס האט דערגרייכט איהר העכסטע שטופע מיט דער באלפור־דעקלאראציע און מיט די נייע אויסזיכטען אויף א גרויסער און שוואונגרייכער ארץ־ישראל אויפבוי־ארבייט — דאס אלץ האט מיט־געהאלפען דעם אויפשוואונג פון דער אידישער ערציהונג אין אמעריקא און האט פארשנעלערט איהר פראגרעס.

און אין איינע פופצעהן יאהר האט דער אידישער חנוך אין אמעריקא באקומען א גאנץ נייעם פנים. אמת, דער צושטאנד פון דער אידישער ערציהונג איז נאך ווייט־ווייט פון דעם, וואס ער זאל און קאן זיין, אבער אויך ווייט איז ער פון דעם, וואס ער איז געווען ערשט מיט א יאהר צוואנציג צוריק, און וואס איז וויכטיגער ווי אלץ — די טענדענץ, וואס מערקט זיך אין איהם, איז צו ווייטערדיגען פארטשריט און פראגרעס. די הונדערט פארטגעשריטענע העברעאישע פאלקס־שולען, פארשפרייט איבער'ן לאנד, דינען אלס אן אנזאג פאר דער צוקונפט.

דעם אויפשוואונג אין דער אידישער ערציהונג פאר די לעצטע אנדערהאלבען צעהנדליג יאהר איז צו מערקען אויף אלע געביטען. צום אלעם ערשטען קומט די באפרייאונג פון דער לעהר־אנשטאלט פון דער אפטרופסות פון דער שוהל און איהרע גבאים און שמשים, און פון זייער שעדליכען קאנטראל. די תלמוד תורה איז ארויסגענומען געווארען פון דעם קעלער אונטער'ן בית מדרש און איז אוועק־געשטעלט געווארען אלס אויטאנאמע ערציהונגס־אנשטאלט, אונאפהענגיג פון דער שוהל און אהן קיין שום פארבינדונג מיט איהר, און גרויסע און פאסיגע, איינגאנצען זעלבסטשטענדיגע געביידעס זיינען אויסגעבויט געווארען אין די פארשידענע שטעדט איבער'ן לאנד, מיט וועלכע די אידישע קינדער דארפען זיך ניט שעהמען אפילו נעבן די פראכטפולע אמעריקאנער פאלקס־שול־בנינים.

אַט די ערשיינונג פון ז ע ל ב ס ט ש ט ע נ ד י ג ע לעהר־אַנשטאַלטען, אָהן קיין צוזאַמענהאַנג מיט שוהלען און „קאָנגרעגיישאָנס“, איז דער ערשטער אַנטשיידענדער שריט, וואָס די אידישע ערציהונג אין אַמעריקא האָט געמאַכט אויפ׳ן וועג פון איהר פּראָגרעס, און זיינע רעזולטאַטען האָבען ניט פאַרפעהלט צו לאָזען זיך מערקען גאַר גיך. עס האָט זיך אָנגעפאַנגען דאָס זוכען פון אַ ת כ ל י ת אין דעם אידישען חנוך און מיטלען צו זיין דערגרייכונג — אַ זאַך, וואָס איז פריהער געווען אינגאַנצען פרעמד דער וועלט פון אידישער ערציהונג אין אַמעריקא — און דאָס אַליין איז שוין פון גרעסטען ווערט פאַר׳ן פּאָרטשריט און ערפאָלג פון דער ערציהונג. ביסלעכווייז איז אַלץ קלאָרער און קלאָרער געוואָרען דער פּרצוף און דער מהות פון דער מאָדערנער העברעאישער שולע אין אַמעריקא: זי איז אַ טראַדיציאָנעל־נאַציאָנאַלע ערציהונגס־אַנשטאַלט, וואָס באַצוועקט אויפצו־האַלטען דאָס אידישע קינד פאַר׳ן אידישען פאָלק דורך די קוואַלען פון דער אַלטער און נייער אידישער קולטור, העברעאישע שפּראַך און דער האָפנונג אויף אַ פולער ערלייזונג אין ארץ ישראל. מיט אַט דעם ציעל פאַר די אויגען זוכט מען די מיטלען צו זיין דערגרייכונג.

און אויך דאָ — אויף דעם געביט פון לעהר־פּראָגראַם און מעטאָדיק — איז די היינטיגע מאָדערנע תלמוד תורה ווייט־ווייט אַוועק פון יענעם קעלער־חדר פון צוואַנציג יאָהר צוריק. איהר לעהר־פּראָגראַם נעמט אַרום אַ גאַנץ ברייטע באַקאַנטשאַפט מיט דער אידישער געשיכטע, חומש און אַ באַדייטענדען טייל פון די נביאים און אַ ידיעה — אמת; ווייט ניט קיין גרינדליכע, דאָך אין די מעהרסטע פאַלען אַ גאַנץ באַדייטענדע, וואָס לייגט אַוועק אַ פעסטען יסוד פאַר ווייטערדיגען שטודיום אין דער העברעאישער שפּראַך. דערצו ווערט אין די מעהרסטע פּאָרטגע־שריטענע העברעאישע שולען אויך אָפּגעגעבען פּלאַץ פאַר די וויכטיגסטע לויפענדע געשעהענישען אין אונזער לעבען אין ארץ ישראל און אין חוץ לארץ, מיט דער כונה—צונויפצובינדען דאָס אידישע קינד מיט׳ן לעבעדיגען פאָלק און זיינע האָפנונגען און נויטען. די פּאָרטגעשריטענע העברעאישע שולע איז דורכגעדרונגען נאַטיר־ליכערהייט מיט דעם גייסט פון דעם נייעם ארץ־ישראל און זיינע הערזאָישע שאַפונגען. אויך אין דער מעטאָדיק פון העברעאישען אונטערריכט ווערען צאָהל־רייכע פּרואוון געמאַכט צו מאָדערניזירען און פאַרגרינגערען די ארבייט פון דעם לעהרער און דעם שילער צוגלייך דורך איינפיהרען מעהר צוגעפּאַסטע פּעדאַגאָגישע סיסטעמען פאַר׳ן לערנען די פאַרשידענע טיילען פון פּראָגראַם. אַ גרויסע צאָהל פון העברעאישע לעהר־ביכער זיינען ערשינען אין די לעצטע יאָהרען — אַ פּראָדוקט פון דער אויפוואַכענדער אידישער אַמעריקא — וועלכע זיינען צוגעפּאַסט צום היגען אידישען קינד מיט זיין גאַנץ נייער סביבה און מיט זיין אייגענאַרטיגען וועזען.

אלס אַ רעזולטאַט פון דער איינפיהרונג פון אַ מאָדערנער ערציהונגס־סיסטעם מיט אַ באַשטימטען לעהר־פּראָגראַם אין די פּאָרטגעשריטענע העברעאישע שולען האָט דער אידישער חנוך אין אַמעריקא אויפגעהערט צו זיין אַ צופעליגע ערשיינונג, אָהן אַן אָנהויב און אָהן אַ סוף, און איז געוואָרען אַ מאָדערנע ערציהונגס־סיסטעם, וואָס האַלט ערשט אין די יוגענד־יאָהרען פון איהר ענטוויקלונג און פאַרשפּרעכט פיל פאַר דער צוקונפט. ביי דער זייט פון די ה ו נ ד ע ר ט פּאָרטגעשריטענע העברעאישע פאָלקס־שולען עקזיסטירען שוין איצט צ ע ה ן העברעאישע הויך־שולען, וואו די

גראדואירטע פון די תלמוד תורה׳ס זעצען פארט זייער למוד, און זעקס לעהרער־סעמינארען, אין וועלכע עס בילדעט זיך אויס א נייער אייגענארטיגער טיפ פון א העברעאישען לעהרער אין אמעריקא.

אויך אין פינאנציעלער הינזיכט שטעהען מיר היינט אהן אן ערך ווייטער ווי מיט צוואנציג יאהר צוריק. אנשטאט די באליידיגענדע שנאר־מיטלען אויף אויפצוהאלטען די שולען, פארנעמט איצט דער שכר־למוד דעם וויכטיגסטען פלאץ אין די פינאנצען פון די שולען. דערצו זיינען איצט די העברעאישע ערציהונגס־אנשטאלטען אין כמעט אלע וויכטיגערע צענטרען איבער׳ן לאנד צענטראליזירט און פאראייניגט אונטער איין אלגעמיינער פיהרערשאפט און קאנטראל — א זאך, וואס איהר ווירקונג געהט ארויס ווייט איבער די גרענעצען פון די פינאנצען פון די שולען און בעאיינפלוסט זייער גאנצען וועזען און ברענגט נאטירליכערהייט מיט זייער ענטוויקלונג און פראגרעס, דינענדיג אלס ערשטער שריט צו דער שאפונג פון אן אייגנהייטליכען און ציעל־באוואוסטען לעהר־פראגראם פאר אלע שולען אין שטאדט. אזא צענטראליזירטע שולען־סיסטעם עקזיסטירט היינט צו טאג אין די שטעדט באסטאן, פיטסבורג, פילאדעלפיא, באלטימאר, דעטראיט, קליוולאנד, סינסינעטי, שיקאגא, מינעאפאלים, סט. לואיס און סאן פראנציסקא.

דער לעהרער־פערסאנאל פון די תלמוד תורה׳ס — אויך ער איז איצט ווייט ניט דער, וואס אמאל. דער אויפשוואונג פון דעם אידישען חנוך בכלל און די פינאנציעלע דערהויבונג פון די שולען האבען געבראכט צום העברעאישען שולוועזען אין אמעריקא א גאנץ אנדערען טיפ פון א העברעאישען לעהרער, ווי דער פון אמאל. צווישען די דריי טויזענד העברעאישע לעהרער איבער׳ן לאנד זיינען דא — באזונדערס אין די אויבען־אויסגערעכנטע שטעדט פון מעהר פארטגעשריטענע, צענטראליזירטע שולען — הונדערטער באוואוסטזיניגע ערציהער, ציעל־באוואוסטע אין זייערע אויפגאבען און אין דער אחריות פון דער לאסט, וואס ליגט אויף זיי. זיי זיינען ארגאניזירט אין לאקאלע לעהרער־פאראיינען פאר פראפעסיאנעלע און דערהויפט פאר פעדאגאגישע צוועקען. די אגודת המורים פון ניו יארק, וועלכע צעהלט דריי הונדערט מיטגלידער — צווישען זיי פיעלע באדייטענדע פעדאגאגען און ערציהער — גיט ארויס, מיט דער הילף פון די לעהרער־פאראיינען איבער׳ן לאנד א צוויי־מאנאטליכען פעדאגאגישען זשורנאל „שבילי החנוך” (ביז איצט אונטער דער רעדאקציע פון דר. ניסן טוראוו, איצט — פון ש. ב. מאקסימאן), וועלכער געהט איצט אריין אין זיין דריטען יאהרגאנג און איז היינט צו טאג דער איינציגער העברעאישער פעדאגאגישער זשורנאל אין דער גאנצער וועלט, אויסער ארץ־ישראל.

איינע פון די וויכטיגסטע ערָאבערונגען פון דער אידישער ערציהונג אין אמעריקא איז אויף דעם געביט פון ערציהונג פון מיידלאך. אין דער הינזיכט האט אונזער ערציהונגס־סיסטעם אפגעהאלטען א פאלשטענדיגען נצחון. מיט צוואנציג יאהר צוריק איז א מיידעל אין א תלמוד תורה געווען א זעלטענהייט. אידען האבען געבראכט מיט זיך אהער פון דער אלטער היים די טראדיציע פון ערציהען בלויז אינגלאך און ניט מיידלאך. אבער די אמעריקאנער ווירקליכקייט, דאס אלגעמיינע געצוואונגענע שול־אונטערריכט פאר קינדער פון ביידע געשלעכטער, צוזאמען מיט דעם מעכטיגען שטראם פון אסימילאציע, וועלכע מאכט אויך קיין

אונטערשיד ניט צווישען געשלעכטער, האָבען אַרויסגערופען צום לעבען די שטרעבונג צו געווינען אויך די אידישע טאָכטער — די אידישע מוטער פון דער צוקונפט — פאַר דער אידישער ערציהונג. עס זיינען אנטשטאַנען ספּעציעלע מיידעל־שולען אין ניו יארק (די מיידעל־שולען פון דער לשכת החנוך אין פארשידענע טיילען פון שטאָדט און די פאָלקס־שולען אין דער איסט־סייד), וועלכע האָבען געדאַרפט דינען אלס מוסטער פאַר אַלע ערציהונגס־אַנשטאַלטען אין לאַנד און אַ רוף צו די אידישע עלטערן פאַר דער ערציהונג פון זייערע טעכטער. אַזוי איז דורכגעבראָכען געוואָרען אַ וואַנט, וואָס איז געשטאַנען אין וועג פון דער אידישער ערציהונג אין אַמעריקא און היינט צו טאָג פאַרנעמט די תלמידה אַ וויכטיגען און באַדייטענדען פּלאַץ אין אַלע פּאָרטגעשריטענע העברעאישע ערציהונגס־אַנשטאַלטען אין לאַנד — מעהר ווי אַ דריטעל פון אַלע שילער אין דעם טיפּ שולען זיינען מיידלאַך — און צעהנדליגע מיידלאַך, ערצויגענע און גראַדואירטע פון אַמעריקאַנער העברעאישע שולען, זיינען איצט לעהרערינס אין די מאָדערנע תלמוד תורה'ס.

די לאַגע פון די פּאָרטגעשריטענע העברעאישע ערציהונגס־אַנשטאַלטען — ווי גוט זי זאָל ניט זיין אין פאַרגלייך מיט דעם צושטאַנד פון פאַר צוויי צעהנדליג יאָהר — איז אָבער נאָך ווייט ניט פּאָלקאָם, און פילע פאַרבעסערונגען זיינען נאָך נויטיג און וועלען מיט דער צייט מוזען קומען. אָבער פאַר די שולען און פאַר די ערציהונגס־טוער שטעהט אַ וויכטיגע און אַ מעהר דרינגענדע אויפגאַבע אין'ם איצטיגען מאָמענט, ווי די פאַרבעסערונג און פאַרפּאָלקאָמונג פון דעם העברעאישען שול־וועזען. דאָס הויפּט־געוויכט פון דעם ערציהונגס־פּראָבלעם ליגט היינט צו טאָג ניט אין איכות, נאָר אין כמות פון דעם אידישען חנוך.

די פאָלגענדע טאַבעלע, וואָס גיט אַ בילד פון דעם צושטאַנד פון דער אידישער ערציהונג אין אַמעריקא, ווי ער איז איצט, וועט דאָס באַשטעטיגען גענוג בולט און קלאָר.*)

	צאָל קינדער	פּראָצענט פון קינדער אין עלעמענטאַר־	פּראָצענט פון קינדער, וואָס קריגען אידישע ערציהונג
קריגען קיין אידישע ערציהונג ניט — — — — —	500.000	71.4	—
לערנען פּריוואַט — — — — — — — — —	20,000	2.8	10.0
באַזוכען זונטאַג־שולען — — — —— — — —	60.000	8.6	30.0
באַזוכען אָפּגעשטאַנענע תלמוד תורה'ס — — —	90,000	12.9	45.0
באַזוכען פּאָרטגעשריטענע העברעאישע שולען —	30,000	4.3	15 0
סך הכל — — — — — — —	700.000	100.0	100.0

עס איז גענוג צו וואַרפען אַ בליק אויף דער טאַבעלע, כדי צו זעהען, וואו מיר האַלטען מיט דער אידישער ערציהונג אין אַמעריקא. פון די ציפערען ווערט קלאָר,

---

*) זעה:
Dr. S. Benderly, Hebraism in America, The Jewish Education News, Vol. I., No. 4.

אַז פון יעדע הונדערט אידישע קינדער אין אַמעריקא אין שול־עלטער קריגען איין און זיבעציג קיין שום אידישע ערציהונג ניט און נאָר קוים פ י נ ף באַזוכען אַ העב־רעאישע שולע פון דעם פּאָרטגעשריטענערען טיפּ, וואו זיי קריגען אַ מעהר־ווייניגער ווירקזאַמע אידישע ערציהונג. אַט דער פאַקט רעדט פאַר זיך און רעדט העכער ווי אַלץ, העכער אַפילו ווי דער גרויסער אויפשוואונג פון דער העברעאישער ערציהונגס־סיסטעם, וואס דער אידישער חנוך האָט דורכגעמאַכט אין אמעריקא פאר די לעצטע צוויי צעהנדליג יאָהר, ווייל עס איז דאָך קלאָר, אַז אויב די זעלבע פּראָפּאָרציע פון אידיש־ערצויגענע און ניט ערצויגענע קינדער זאָל אָנהאַלטען אויך אויף ווייטער, דאַן וועט אויפוואַקסען אין אַמעריקא אַ אידישער דור, וואָס וועט זיין אָפּגעפרעמדט פון אונזער פּאָלק און פון זיין נאַציאָנאַלען לעבען און שטרעבען און דאָס אַמעריקאנער אידענטום וועט געהן מיט ר י ז ע ן ־ ש ר י ט אין אָפּגרונט פון אונ־טערגאנג. אויב אָבער דאָס אידענטום אין אַמעריקא זאָל ניט ווערען מיט דער צייט אַן איינגעשרומפּטער „שארית ישראל“, נאָר אַ לעבעדיגער צווייג פון אַ לעבעדיגען פּאָלק, — דאַרפען ג י ך, א ו ן כ ל ז מ ן ע ס א י ז נ אָ ך נ י ט צ ו ש פּ ע ט געפונען ווערען וועגען און מיטלען צו דער דערהויבונג פון דעם כ מ ו ת אין דער אידישער ערציהונג לכל הפחות אין דער מאָס, ווי זי איז דערהויבען געוואָרען אין איכות.

די אידישע פאָלק־שול

פון ש. שאַפּירא.

א.

אַ גענויע רשימה און כאַראַקטעריסטיק פון די פאַרשידענע טיפּען אַנשטאַלטען אין דער אידישער ערציאונג אין אַמעריקע וואָלט מיט זיך פאָרגעשטעלט אַ פאַר־בענרייך בילד פון די גייסטיגע טענדענצען און שטרעמונגען אין אַמעריקאנער אידענ־טום, וואָס גיט אוים מיליאָנען דאלאר יעהרליך אויף דער אידישער ערציאונג פון איהר יוגענט, אָפּגעזעהן צי די רעזולטאַטען זיינען צופרידענשטעלענדיג צי ניט, צי ווערען די צילען פון די פאַרשידענע גרופּען דערגרייכט אָדער ניט.

אין אַזאַ רשימה וואָלטען אַ באַזונדער אָרט פאַרנומען יענע שטרעמונגען אין דער אידישער ערציהונג, וואָס ווערען געוועהנליך באַצייכענט מיט דעם געמיינ־שאַפטליכען נאָמען „וועלטליכע“ אָדער „מאָדערנע“ אידישע שולען.

אָט די גרופּע נעמט אין זיך אַריין די „אַרבייטער רינג שולען“. וואָס צעהלען אַרום הונדערט שולען צעוואָרפען איבער אַלע טיילען פון לאַנד און אָנגעפיהרט פון דעם עדיוקיישאָנעל דעפּאַרטמענט פון א. ר.; די „שלום־עליכם שולען“, אַרום 25 אין צאָל, קאָנצענטרירט הויפּטזעכליך אין און אַרום ניו יאָרק, פילאַדעלפיע און שיקאַגאָ, און פאַראייניגט אין דעם שלום־עליכם פאָלקס־אינסטיטוט; די „אומפּאַר־

טייאישע ארבייטער רינג שולען", ארום 20 אין צאָל, כמעט אויסשליסליך אין ניו יאָרק און אָנגעפיהרט פון א פאראייניגטען קאָמיטעט פון די קאָמוניסטישע עלע־מענטען אין א. ר.; און די „אידישע פאָלק־שולען", קנאַפּע 50 אין צאָל, צעוואָרפען אין דרייסיג שטעדט פון די פאראייניגטע שטאַטען און קענעדע און אָנגעפיהרט פון א צענטראַלען קאָמיטעט, אין וועלכען עס באַטייליגען זיך דער איד. נאַצ. ארבייטער פארבאַנד, די פּארטיי פּועלי־ציון און די איינצעלנע שולען, וועלכע ערוועהלען זייערע פארטרעטער אין קאָמיטעט אויף די יעהרליכע שולען־צוזאַמענפאַהרען.

די דורכשניטליכע צאָל קינדער אין אלע „שלום־עליכם שולען" איז ארום 1500; אין די „ארבייטער רינג שולען" ארום 7,000; אין די „אומפּארטייאישע שולען" ארום 1,500 און אין די „אידישע פאָלק־שולען" ארום 4,000. סך־הכל לערנען זיך אין אָט די שולען ארום דרייצעהן טויזענט קינדער.

לגבי דער אַלגעמיינער אידישער ערציאונג שטעלען מיט זיך אָט די פיער טיפּען פאַר אַן איינהייט. דער הויפּט־עלעמענט פון איינהייטליכקייט אין די אלע שולען איז די שפּראַך. זיי האָבען אלע א פּאָזיטיווע באַציאונג צו אידיש און זי איז די אומגאַנגס־שפּראַך אין יעדער פון די פיער טיפּען שולען.

דער צווייטער איינהייטליכער עלעמענט איז, זייער פרייקייט פון רעליגיעזער דאָגמא, וועלכע איז נאָך ביז היינט געבליבען דער פונדאַמענט פון דעם גרעסטען טייל פון אלע אנדערע ערציאונגס־אַנשטאַלטען דאָ אין לאַנד.

דער דריטער פּונקט, וואָס פאראייניגט די פיער טיפּען אידישע שולען, איז זייער ארבייטער־טענדענץ.

א דאַנק אָט די געמיינשאַפטליכע פּונקטען אין די פיער טיפּען שולען, איז אָנגענומען, ניט בלויז ביים פּשוט'ען עולם, וועמען ס'איז שווער זיך פאנאנדערצו־קלייבען אין אזעלכע ענינים, נאָר אפילו ביי א גרויסען טייל פון דער אינטעליגענץ און נאָהענטע שול־טוער, אז די אידישע שולען זיינען אַן איינהייטליכע באַוועגונג און דאָס וואָס זיי טראָגען באַזונדערע נעמען און גרופּירען זיך אין באַזונדערע צענטראַלע אָרגאַניזאַציעס איז בלויז מחמת פּארטיי־פּאָליטיק און אָרגאַניזאַציע־פּרעסטיזש.

דער אמת איז, אז אויסער דער פאָרמאַלער זייט פון די אויסגערעכענטע פּונק־טען, האָבען די פארשידענע טיפּען אידישע שולען אין זיך קיין געמיינשאַפטליכעס ניט. דער אמת איז, אז אפילו אין אָט די דריי פּונקטען געהען זיך די שולען שטאַרק פאנאַנדער, ווען עס קומט צו דער פראַגע פון דעם קוק, דעם אויסגאַנגס־פּונקט, לויט וועלכען די דריי עלעמענטען ווערען אָפּגעשאַצט, און דעם גייסט, אין וועלכען זיי ווערען איבערגעגעבען די קינדער.

ליידער ווערט ביי אונז זעהר ווייניג געשריבען וועגען ערציאונג. קיין זשור־נאַל אָדער זשורנאַלען — געווידמעט ערציאונגס־פראַגען — זיינען ניטאָ. קיין טעאָרעטישע אָדער פּראָגראַמאַטישע ליטעראַטור ווערט ניט ארויסגעגעבען פון קיינע פון די פארשידענע אָרגאַניזאַציעס, וואָס גיבען זיך אָפּ מיט ערציאונגס־ארבייט. ווען עס ווערט יאָ אמאָל ארויסגעגעבען א בראָשורע אָדער א פלוג־בלאַט, ווערט דער־מיט פארפאָלגט א פּראָפּאַגאַנדיסטישער צוועק, איז עס כמעט שטענדיג אויבער־פלעכליך, פּאָפּולער, אויסגערעכענט אויסצונעהמען, צו אַפּעלירען צו יענעם עולם, וועלכען מען האָט אין אויג בעת דער פּאַמפלעט ווערט געשריבען. אין דער אידי־שער פּרעסע ערשיינען פון צייט צו צייט ארטיקלען וועגען אידישער ערציאונג,

אָבער זיי ווערען כמעט אָהן אויסנאהם געשריבען פון די שטענדיגע מיטארבייטער אין דער צייטונג, זשורנאַליסטען, וואָס האָבען אָהן ספק א באַציהונג צו דער שולען־באַוועגונג, זיינען אָבער ווייט פון דעם אינערליכען לעבען און טעטיגקייט פון די פאַרשידענע טיפּען שולען.

א דאַנק דעם צושטאַנד איז שווער צו געפינען מאַסגעבענדע ציטאַטען, דורך וועלכע עס זאָלען קאָנען פעסטגעשטעלט און באַגרינדעט ווערען געוויסע שלוסען, צו וועלכע עס קומט איינער, וואָס קען די שולען פון אינעווייניג און ניט פון דרויסען.

אָבער מיט דאָקומענטאַלע באַווייזען צי אָהן זיי, זיכער איז, אז די מעסיגע עלעמענטען פון ארבייטער רינג, וואָס גרופּירען זיך ארום דעם עדיוקיישאָנאַל דע־פּאַרטמענט, באַלייכטען פאַר די קינדער אין זייערע שולען דאָס אידישע ארבייטער־לעבען אין אַן אנדער ליכט, ווי עס טוען עס די קאָמוניסטען אין די אומפּאַרטייאישע שולען, אָדער די פּועלי־ציון אין די אידישע פאָלק־שולען. און אזוי ווי אין דעם ענין פון דער ארבייטער־טענדענץ, אזוי איז אויך בנוגע אידיש און בנוגע רעליגיע. נאָר מחמת די לעצטע זיינען דעליקאַטערע ענינים, די ריכטס־ליניען ניט אזי בולט, לאָזט זיך עס וועניגער באַמערקען, וואו עס ליגט דער אונטערשיד. אָבער דער אונטער־שיד איז ניט קלענער אין איין פונקט ווי אין צווייטען, מעהר ניט, אין איין פונקט איז ער ממשות'דיגער, בולט'ער און אין א צווייטען אבסטראַקטער, מעהר סובטיל און שווערער צו קאָנסטאַטירען.

ב.

די פיער טיפּען שולען זיינען אַלזאָ פיער באַזונדערע — ניט צווייגען, נאָר — בוימער, וואָס שטאַמען אָפּ פון איין שורש. דער שורש, דאָס זיינען די נאַציאָנאַל־ראַדיקאַלע שולען, וואָס זיינען געגרינדעט געוואָרען אין 1910 דורך דער פּאַרטיי פּועלי־ציון און דעם אידיש־נאַציאָנאַלען ארבייטער־פאַרבאַנד.

די שולען אונטערשיידען זיך פון דעם גרעסטען טייל פון די קולטורעלע און פּאָליטישע באַוועגונגען אין דער אידישער גאַס אין אמעריקע דערמיט, וואָס זיי זיינען ניט קיין אייראָפּעאישער פּראָדוקט איבערגעפלאַנצט אויף'ן אמעריקאַנער באָדען, נאָר א ריין אמעריקאַניש־אידישע קולטור־באַוועגונג, ארויסגערופען פון באַדינגונגען אין אמעריקאַנער אידישען לעבען.

די אידישע שולען אין אמעריקע האָט ניט ארויסגערופען די אידישיסטישע אידעאָלאָגיע, וואָס איז דאָן אנטשטאַנען אין אייראָפּע, נאָר גאַנץ אנדערע ריין אמעריקאַנער, אידישע און סאָציאַליסטישע נויטען.

די נאַציאָנאַל־ראַדיקאַלע שולען זיינען אין זייער ערשטען אורשפּרונג ניט געוועזען קיין עטאַפּ אין דער אנטוויקלונג פון דער אידישער ערציאונג אין אמעריקע., נאָר דער ענטפער פון דעם אידיש־נאַציאָנאַל־באַוואוסטזיניגען ארבייטער־עלעמענט אויף דער פראַגע פון א אידיש־סאָציאַליסטישער ערציאונג פון דער אידיש־אמעריקאַני־שער יוגענט.

די פאָרלויפער פון די נאַציאָנאַל־ראַדיקאַלע שולען זיינען געווען ניט די תלמוד־תורה'ס און העברעאישע שולען, נאָר די סאָציאַליסטישע „סאַנדיי־סקולס", וואָס זיינען אנטשטאַנען אין דעם יאָהר 1906 אויף דער איניציאַטיווע פון ברענטש 3 א. ר. אין ברוקלין.

פון די אכציגער יאָהרען פון נייצעהנטען יאָהרהונדערט ביז דעם ערשטען

האַלבען צעהנדליג יאָהרען פון צוואַנציגסטען יאָהרהונדערט האָבען זיך די ראַדיקאַלע אימיגראַנטען ניט פאַרנומען מיט דעם ענין פון ערציהונג פון זייערע קינדער.

ווען מען לייענט דורך די צייט־שריפטען פון יענער צייט, קען מען, אין די אויסגאַבען פון אַ פערטעל יאָהרהונדערט, זעלטען געפינען אַן אָפּהאַנדלונג וועגען קינדער־ערציאונג, און ווען אַזאַ אָפּהאַנדלונג איז אַמאָל יאָ ערשינען, איז עס געווען הויפּטזעכליך וועגען דער אַבסטראַקטער טעאָרעטישער זייט פון דעם ענין. אַזעלכע אָפּהאַנדלונגען זיינען כמעט שטענדיג געשריבען געוואָרען אַלס טייל פון פּאָפּולערער וויסענשאַפט, מיט וועלכער עס איז דאַן געווען דער מנהג צו שפּייזען דעם לעזער. אויף קיין שייכות מיט פּראַקטישע פּראָבלעמען צו דינען אַלס דירעקטיווען פאַר עלטערען, האָבען זיי אפילו ניט פּרעטענדירט.

דער שטאַנדפּונקט פון דער ראַדיקאַלער אינטעליגענץ פון יענער צייט איז געווען, אַז מיט אידען, אידישקייט און אידישען אינהאַלט האָבען זיי ניט צו טאָן. זיי האָבען זיך דערפון באַפרייט מיט מיה און קאמה, און עס וואָלט דאָך געווען אומזין זייערע קינדער צו באַקענען און צובינדען צו דאָס, פון וואָס זיי זיינען אַנט־לאָפען. זייערע קינדער האָבען געזאָלט אויסוואַקסען פרייע בירגער פון דער מענש־הייט. פריי פון רעליגיע און פאַנאַטיזם. אין דער רעליגיאָנס־פרייער אַמעריקאַנער פּאַבליק־סקול האָבען זיי געזעהן די אידעאַלע ערציאונג, פון וועלכער עס וועט אויס־וואַקסען אָט דער בירגער פון דער מענשהייט, אַ דור פריי פון רעליגיע, אין יענע צייטען אָפט אַ סינאָנים פאַר סאָציאַליסטישקייט, וואָס וועט ניט האָבען קיין שייכות מיט אידישקייט, וועלכע איז געווען דאָס ציל־ברעט פון די ראַדיקאַלע קוילען.

נאָך אַ פערטעל יאָהרהונדערט פון לעבען אין אָט דעם חלום האָט מען זיך געכאַפּט, אַז דער דור, וואָס איז אויסגעוואַקסען אין דער פרייער אַמעריקע, דער־צויגען אין דער „וועלטליכער" (סעקולערער) אַמעריקאַנער פּאַבליק־סקול, איז טאַקע פרעמד און ווייט פון אידישען פאָלק און פון אידישע ווערטען; האָט ניט קיין צובונד צו דער אידישער רעליגיע, איז אָבער מחמת דעם ווייט ניט פריי פון רעליגיע בכלל און איז אינגאַנצען געגנעריש צו די סאָציאַליסטיש־קאָסמאָפּאָליטישע אידעען פון די עלטערען.

מען האָט, אַלזאָ, אין ראַדיקאַלען לאַגער דערפיהלט, אַז עס איז פאַראַן אַן ער־ציאונגס־פּראָבלעם. דאָס פּראָבלעם איז באַשטאַנען אין דעם, ווי אַזוי צו ערציען דעם יונגען אידישען (אויך ניט־אידישען) דור אין אַמעריקע אַזוי, אַז ער זאָל אויס־וואַקסען אמת־ראַדיקאַל אין רעליגיעזען ווי אין פּאָליטיש־עקאָנאָמישען זין פון דעם וואָרט. און דער ענטפער צו דעם פּראָבלעם איז געווען — „סאָציאַליסטישע סאַנדיי־סקולס", אין וועלכע מען האָט די קינדער, אויף ענגליש, געפּרואווט באַקענען מיט די לערען פון די גייסטיגע פיהרער פון אָט די ראַדיקאַלע עלעמענטען, וועלכע האָבען אין זיך, פאַר דער אַרבייט פון די סאַנדיי־סקולס, פאַראייניגט די פאַרשידענע סאָציאַליסטען און אַנאַרכיסטען, וואָס האָבען זיך אויף אַנדערע געביטען שטענדיג באַקעמפט.

אָט אין יענער צייט האָט זיך אויף דער אידישער גאַס אין אַמעריקע אָנגעהויבען הערען די שטימע פון אַ נייעם עלעמענט אין דעם ראַדיקאַלען אַרבייטער־לאַגער — די שטימע פון דעם נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישען עלעמענט, וועמעס אָנגעזעהענסטער טייל איז געווען די פּאַרטיי פּועלי־ציון.

אויף אלע געביטען פון אידישען ארבייטער־ און קולטור־לעבען אין דער אידי־שער גאס האט די פארטיי געלאזט תערען איהרע לאזונגען און נאטירליך האט זי אויך רעאגירט אויף דער פראגע פון דער ערציאונג פון דער אידישער ארבייטער־יוגענט. זעלבסטפארשטענדליך, איז פאר די נאציאנאל־סאציאליסטען די „סאנדיי־סקול" ניט געווען צופרידענשטעלענד סיי מחמת איהר קאסמאפאליטיש־אסימילא־טארישער טענדענץ, סיי מחמת אין א גאנץ קורצער צייט האבען זיך די „סאנדיי־סקולס" ארויסגעוויזען פאר א דורכפאל פאר די צילען, וואס אפילו זייערע איני־ציאטארען האבען זיך געשטעלט.

אין די רייהען פון די נאציאנאל־סאציאליסטען האבען זיך דעריבער א שטיק צייט ארומגעטראגען באגערען, שטימונגען און מיינונגען וועגען אט דער פראגע, ביז זיי האבען באקומען זייער ארגאניזירטען אויסדרוק אויף דער ראטשעסטער קאנווענשאן פון אידיש־נאציאנאלען ארבייטער־פארבאנד, דעם 16טען יוני, 1910. דאס איז געווען דער גרינדונגס־צוזאמענפאהן פון פארבאנד, און אלס א טייל פון זיין פראגראם־טעטיגקייט איז אנגענומען געווארען די פאלגענדע רעזאלוציע:

„דער פארבאנד זאל אנפאנגען א גרויסע אגיטאציע און ארבייט פאר נאציאנאל־ראדיקאלע שבת־און־זונטאג־שולען. די פארבאנד ברענטשעס זאלען זעהן די דאזיגע וויכטיגע ארבייטען אונטערשטיצען מיט אלע מעגליכקייטען, באוויזען די איניציאטיוו, רופען קאנפערענצען, געבען מאראלע און פינאנציעלע הילף און זעהן זיך ערנסט אפ־געבען מיט דער פראגע פון ערציהונג פון יונגען אידישען דור."

אט די רעזאלוציע, אלס טעטיגקייטס־פראגראם, רעדט בלויז וועגען דער אר־בייט פאר די שולען, אבער רירט ניט אן די פראגע פון טענדענץ און פראגראם. די זייט האבען שריפטליך באהאנדעלט די חברים ענטין און דר. חיים זשיטלאווסקי.

איך האב ליידער ניט צו דער האנט יענע ארטיקלען. אבער מיין איינדרוק איז, אז חבר ענטין האט פארמולירט די אויפגאבען פון דער אידישער שול איבער־צוגעבען דער יוגענט די אידישע אידעאלען פון סאציאלער גערעכטיגקייט, די אידישע עטיק און באקענען זי מיט די פערזענליכקייטען, וואס האבען אט די עטישע לעהרען פארמולירט. דר. חיים זשיטלאווסקי האט דער ערציהונג געשטעלט די אויפגאבע איינצופלאנצען אין דער יוגענט דעם אידיש־נאציאנאלען סאציאליזם דורך אידיש, מיט אידיש אלס זיין הויפט־עיקר.

אומגעפעהר אין דער זעלבער צייט איז די ערציאונגס־פראגע אויך אויפגענומען געווארען אין דעם קרייז פון די סאציאליסטען־טעריטאריאליסטען.

דיסקוסיעס אין די רייהען פון אט די פארשידענע נאציאנאל־סאציאליסטישע גרופען זיינען אנגעפיהרט געווארען, און דא און דארט איז אויך ערשינען אן ארטיקעל וועגען דעם ענין. צו קיין פראקטישע מעשים האט דאס אבער ניט געפיהרט. עס איז בלויז צוגעגרייט געווארען דער באדען פאר דער ממשות'דיגער טעטיגקייט, וואס האט זיך אנגעהויבען אין הערבסט 1910, נאך דער פועלי־ציון קאנווענשאן, וועלכע איז אפגעהאלטען געווארען ארום סוכות־צייט פון דעם יאהר, אין מאנט־רעאל, קענעדע.

אויף יענער קאנווענשאן האבען אלע יענע שטימונגען, רעגונגען און מיינונגען וועגען דעם ענין, וואס האבען זיך אנגעזאמעלט אויף דער נאציאנאל־סאציאלי־סטישער אידישער גאס, באקומען זייער טעארעטישען תיקון: נאך א גרויסער דיס־קוסיע, אין וועלכער די ראשי־המדברים זיינען געווען דר. חיים זשיטלאווסקי און

דר. נ. סירקין, פארטרעטענדיג דעם אידישיסטישען און העברעאיסטישען שטאנד־פונקט אין דער שול־פראגע, איז אָנגענומען געוואָרען א רעזאָלוציע צו גרינדען נאציאָנאַל־ראדיקאלע שולען.

אין הסכם מיט אַט דעם באשלוס פון דער קאָנווענשאָן און דעם פריהערדיגען באשלוס פון נאציאָנאַלען ארבייטער־פארבאנד, האָבען אַט דיביידע קערפּערשאַפטען געעפענט אין ניו יאָרק די „ערשטע אידיש־נאציאָנאל־ראדיקאלע שבת־ און זונטאג־שול” ארום נאָוועמבער, 1910.

אין דעם זעלבען יאָהר האָבען אויך די ס.־ט. געעפענט איין שול אין שיקאגאָ און איינע אין טאָראָנטאָ.

די בולט'סטע אונטערשידען צווישען די שולען פון דער פּועלי־ציון פּארטיי און נאציאָנאַלען ארבייטער־פארבאנד און די פון דער ס.־ט. פּארטיי זיינען געווען: די שטעלונג צו דער שפּראכען־פראגע און צו ארץ־ישראל. בעת אין די שולען אונטער דער השפּעה פון דער פּועלי־ציון פּארטיי זיינען העברעאיש און אידיש געווען גלייכבארעכטיגט, איז אין די טעריטאָריאַליסטישע שולען דער אידישער שפּראך געגעבען געוואָרען די אויבער־האנט. בנוגע ארץ־ישראל איז דאָך זעלבסט־פארשטענדליך, אַז אין די ערשטע האָט געהערשט וויינינגסטענס אַ ראָמאַנטישע באציאונג צו דעם ציוניסטישען אידעאל בעת אין די צווייטע האָט ארץ־ישראל און ציוניזם אָדער אינגאנצען ניט עקזיסטירט, אָדער די באציאונג צו זיי איז געווען אַ נעגאַטיווע.

אָבער וואָס די אונטערשידען זאָלען ניט האָבען געווען, וויכטיג איז, וואָס שוין ביים אָנהויב פון דער שולען־באוועגונג זיינען געווען אין איהר צוויי שטראָמונגען, און אין 1914 זיינען אָפּגעהאלטען געוואָרען צוויי צוזאַמענפאָהרען פון די שולען: דער צוזאמענפאָהר פון די פּועלי־ציון שולען אין ניו יאָרק און פון די ס.־ט. שולען אין טאָראָנטאָ.

אין 1916 איז אָפּגעהאלטען געוואָרען אַ צווייטער צוזאמענפאָהר אין ניו יאָרק און דאָס מאָל איז ער געווען דער איינציגער און אין איהם האָבען זיך באטייליגט אַלע שולען. דריי יאָהר, פון 1916 ביז 1919, איז די שולען־באוועגונג געווען, אויב ניט קיין איינהייטליכע, איז וויינינגסטענס אַ געאייניגטע. אַלע שולען אין לאַנד זיינען געווען אָנגעשלאָסען אָן איין שולען־פארבאנד, וועלכער האָט אין די יאָהרען געגרינדעט דעם „אידישען לעהרער־סעמינאר”, ארויסגעגעבען אַ קינדער־זשורנאל „די אידישע קינדערוועלט” און גורם געווען די ערשיינונג פון חיים ליבערמאַנ'ס צוויי ביכלאך „דאָס פּראָבלעם פון דער אידישער ערציאונג אין אַמעריקע” און „די אידישע רעליגיאָן אין די נאציאָנאל־ראדיקאלע שולען”, און „פון אידישען קוואל” פון די חברים יואל ענטין און לעאָן עלבע.

אָבער טראָץ דער געאייניגטקייט פון די פּאָר יאָהר, האָבען זיך די גאנצע צייט, פון 1910, ווען עס איז געגרינדעט געוואָרען „די ערשטע אידיש־נאציאָנאל־ראדיקאלע שול”, ביז 1919, ווען עס האָבען זיך אָנגעהויבען גרינדען די ערשטע ארבייטער רינג שולען, געשטויסען אין דער שולען־באוועגונג אַט די צוויי עלעמענטען — די פּועלי־ציון און די סאָציאַליסטען־טעריטאָריאַליסטען. מעגליך, אַז דאָ ליגט דער פּסיכאָלאָגישער גרונד און הויפּט־אורזאַך פון דער שפּעטערדיגער פּאַנאַנדערטיילונג פון דער באוועגונג אין די דערמאָנטע פיער פארשידענע טיפּען שולען.

ג.

פון די פיער טיפּען שולען זיינען די „אידישע פאָלק־שולען“, וואָס זיינען פאַראייניגט אין דער צענטראַלער שול־אָרגאַניזאַציע פון „אידיש־נאַציאָנאַלען אַר־בייטער־פאַרבאַנד“ און „פּועלי־ציון“, די איינציגע, וואָס זיינען געבליבען טריי די פּרינציפּען, וואָס זיינען אָנגענומען געוואָרען אויף דעם ערשטען שולען־צוזאַמענ־פאָהר אין ניו יאָרק, אין אַפּריל 1914.

ניט אַכטענדיג אויף דעם, וואָס דער נאַציאָנאַלער אַרבייטער־פאַרבאַנד און די פּועלי־ציון האָבען אויף זייערע דערמאָנטע קאָנווענשאָנס אין 1910 אָנגענומען די פריהער־דערמאָנטע רעזאָלוציעס, האָבען די שולען געפונען פאַר נויטיג אַליין צו באַ־שטימען זייערע פּרינציפּען און פאָרמולירען זייער פּלאַטפאָרמע. און דער ערשטער צוזאַמענפאָהר האָט אָנגענומען די פאָלגענדע רעזאָלוציעס:

אַלס אידישע נאַציאָנאַליסטען גלויבען מיר אין דער איינהייטליכקייט פון דער אידישער נאַציאָן און ווילען זי אויפהאַלטען מיט אַלע אונזערע קרעפטען און מיטלען מיר ווילען דאַריבער אונזערע קינדער געבען אַזאַ ערציהונג וואָס זאָל דיזע איינהייט־ליכקייט אויפהאַלטען און עס זאָל דאָס אידישע קינד גייסטיג פאַרבינדען מיט זיינע ברידער־אידען פון אַלע צייטען און לענדער.

אַלס ראַדיקאַלען און דעמאָקראַטען ווילען מיר דעם אידישען קינד געבען אַן ערציהונג, וואָס זאָל זיין אין איינקלאַנג מיט'ן פאָרטשריט, דער וויסענשאַפט, דעם פרייען געדאַנק און די פאָרטגעשריטענסטע אַנשויאונגען וועגען געזעלשאַפטליכען יושר און מענשענליבע.

אונזער ערציהונג דאַריבער דאַרף אַריינעמען די פאָלגענדע עלעמענטען: אידיש, העברעאיש, אידישע ליטעראַטור, העברעאישע ליטעראַטור (אַלטע און נייע), אידישע געשיכטע און אידישע פאָלקלאָר (פאָלקס געזאַנג, פאָלקס מעשה'לעך) א. אַז. וו.

אונזער ערציהונג דאַרף אנטוויקלען אין די קינדער אַ געזונטען בליק אויף דער אידישער רעליגיאָן באַטראַכטענדיג זי פון אַ קולטור־היסטאָרישען שטאַנדפּונקט. די לעהרער דאַרפען זיך באַמיהען אַרויסצוברענגען פאַר די קינדער די נאַציאָנאַל־עטישע און פּאָעטישע זייטען פון דער אידישער רעליגיאָן.

סיי די נאַציאָנאַליסטישע און די ראַדיקאַלע אַנשויאונגען זאָלען ניט געלערענט ווערען אַלס זעלבסטשטענדיגע למודים, נאָר אויף וויפיל זיי שפּיגלען זיך אָפּ אין דער געשיכטע און דער ליטעראַטור און לאָזען זיך אָן זיי אָנקניפּען.

די מייסטע שולען, וואָס האָבען אנטייל גענומען אין אָט דעם צוזאַמענפאָהר, עקזיסטירען היינט ניט, זיי זיינען אָדער אונטערגעגאַנגען, אָדער אין אַ פּאָר פאַלען איבערגעגאַנגען צום אַרבייטער רינג און שלום־עליכם פאָלקס־אינסטיטוט. די איינ־ציגע שול, וואָס האָט שוין דאַן עקזיסטירט און איז היינט אָנגעשלאָסען אָן דער פאָלק־שולען אָרגאַניזאַציע, איז די פּרץ־שול פון מאָנטרעאַל. זי האָט אָבער אין ערשטען צוזאַמענפאָהר ניט אנטייל גענומען, בלייבענדיג נייטראַל אין דעם קאַמף צווישען דער פּועלי־ציוניסטישער און סאָציאַליסטיש־טעריטאָריאַליסטישער שטרע־מונג אין דער באַוועגונג.

די עטליכע און פערציג שולען, וואָס זיינען פאַראייניגט אין דער פאָלק־שולען אָרגאַניזאַציע, זיינען מיט אַ פּאָר אויסנאַמען, ווי די אידישע פאָלק־שול אין מאָנט־רעאַל און די פּרץ־שול אין וויניפּעג, נייע, וואָס זיינען געעפענט געוואָרען דורך דער איניציאַטיוו און גרויסער אָנשטרענגונג פון אידיש־נאַציאָנאַלען אַרבייטער־פאַרבאַנד זינט 1923. 22 פון זיי זיינען געעפענט געוואָרען אין פאַרלויף פון דעם פאַרגאַנ־גענעם יאָהר.

ווען די ווערטער ווערען געשריבען, געפינען זיך פאָלק־שולען אין די פאָלגענדע שטעדט: ניו יאָרק, פילאַדעלפיע, מאָנטרעאל, וויניפעג, דיטראָיט, ראָקסבורי, טשעלסי, פעטערסאָן, בינגהעמטאָן, סיראַקיוז, ראָטשעסטער, באָפאַלאָ, טאָראָנטאָ, אָטאַווא, קליוולאַנד, עקראָן, פיטסבורג, שיקאַגאָ, מילוואָקי, סט. פאָול, סט. לואיס, מעמפיס, לאָס אנדזשעלעס, פאַטאַלומאַ. אין אייניגע שטעדט האלטען שולען ביים געעפענט ווערען.

דער סדר פון למוד און ערציאונג אין די שולען באַשטעהט פון אידיש: שפּראַך, ליטעראַטור, פאָלקלאָר און קאָמפּאָזיציע; העברעאיש: שפּראַך, ליטעראַטור און קאָמפּאָזיציע; אידישע געשיכטע, תנ"ך, שמועסען איבער אידישע און אַרבייטער ענינים, געזאַנג: אידישע פאָלקס־לידער, ליטעראַרישע און נאַציאָנאַלע לידער אין אידיש און העברעאיש; פייערונג פון אידישע און אַרבייטער יום־טובים, קלובען, אַרויספאָהרען, קאָנצערטען און אונטערהאַלטונגען.

די פּאָר עלטערע שולען, וואָס האָבען זיך ניט אונטערגעגעבען אין שווערע מאָמענטען, האָבען שוין זוכה געווען צו גראַדואירען אַ פּאָר הונדערט תּלמידים און תּלמידות. פאַר אָט די גראַדואירטע זיינען געגרינדעט געוואָרען מיטעל־שולען היינט צו טאָג עקזיסטירען דריי מיטעל־שולען, אין וועלכע עס לערנען זיך אַ פּאָר הונדערט קינדער.

פאַר די מיטעל־שולען און די העכערע קלאַסען אין די פאָלק־שולען האָט די צענטראַלע שול־אָרגאַניזאַציע אָנגעהויבען אַרויסגעבען אַ ביבליאָטעק פון די אידישע קלאַסיקער. ביז איצט איז ערשינען אַ באַנד ערצעהלונגען פון יהודה שטיינבערג, עס ערשיינט באַלד אַן אַנטאָלאָגיע פון דער אידישער פּאָעזיע, די ערשטע צוויי בענד צוזאַמענגעשטעלט פון חבר יואל ענטין, און עס ווערט צוגעגרייט צום דרוק „שלמה ר' חיים'ס" פון מענדעלע מוכר ספרים.

עס עקזיסטירען אויך דריי קינדערגאַרטענס, אין וועלכע עס ווערט ערשט געשאַפען סיי דער מאַטעריאַל און סיי דאָס פּראָגראַם.

די שולען האָבען נאָך צו לעזען אַ רייהע פּראָבלעמען, אין וועלכע זיי שטויסען זיך אָן אין זייער טאָג־טעגליכען לעבען און ווירקען, אָבער בכלל געפינען זיי זיך, מיט אַ פּאָר געצעהלטע אויסנאַמען, אין אַ געזונטען צושטאַנד. די חברים פון פאַרבאַנד און פועלי־ציון, באַזונדערס די, וואָס האָבען קינדער, באַטראַכטען מעהר ניט די שול־טעטיגקייט ווי אַן אַרבייט, וואָס דאַרף געטאָן ווערען נאָר מחמת זי איז אַ טייל פון דער פּראָגראַם פון דער אָרגאַניזאַציע, צו וועלכער זיי באַלאַנגען, נאָר ווי אַן ענין, וואָס איז זיי נוגע פּערזענליך.

אויך דער אינטערעס פון דער אַלגעמיינער באַפעלקערונג אין די אידישע פאָלק־שולען איז די לעצטע צוויי יאָהר שטאַרק געוואַקסען און אין גאָר אַ סך פעלען דריקט זיך דער אינטערעס אויס אין דער מאַטעריעלער הילף, וואָס ווערט געגעבען, אין אַנדערע פעלען אין דעם, וואָס אַלץ גרעסערע טיילען פון דעם ברייטען עולם הויבען אָן שיקען זייערע קינדער אין די שולען.

אויפגעהאַלטען ווערען די שולען פון שכר־למוד, וואָס די קינדער צאָלען, בייטראַגען, וואָס ווערען געזאַמעלט דורך ספּעציעלע קאַמפּיינס, און פון אונטערנעמונגען. דער אַלגעמיינער בודזשעט פון די פאָלק־שולען צוזאַמען מיט דער צענטראַלער לייטונג באַטרעפט אַריבער צוויי הונדערט טויזענט דאָלאַר אַ יאָהר.

טראץ דעם, וואס די אידישע פאלק־שולען האבען הינטער זיך א טראדיציע פון באלד זיבעצען יאהר, און טראץ דעם, וואס זיי האבען שוין צווישען זייערע רייהען גראדואירטע און א שפאר ביסעל לעהרער, איז אבער די באוועגונג אין דעם צושטאנד פון א יונגער פלאנץ, וואס הויבט זיך ערשט אן פאנאנדערצובליהען און אויסשפרייטען איהרע צווייגען אויף אלץ א ברייטערען שטח, ארייננברענגענדיג אין אידישען לעבען דעם דערפרישענדיגען דופט פון אידישער קולטור, פון גייסטיגער און נאציאנאלער דערוואכונג און אויפלעבונג.

אידישע פארמעריי אין אמעריקא

פון ישראל איסר קאצאוויטש

ווען די איצטיגע פאראייניגטע שטאאטען זיינען נאך געווען קאלאניעס פון אנדערע לענדער, זיינען שוין אידען געווען באשעפטיגט אין אגריקולטור אין פארשיידענע טיילען פון לאנד. דער איד, אברהם דע ליאן, איז געווען דער ערשטער, וואס האט אריינגעבראכט פון פארטוגאל די קולטור פון וויין און זייד. אנדערע אידען האבען גענומען פראדוצירען רייז, קוקורוזע, טאבאק און באנוועל־פלאנצען. די פלאנטאציעס פון באוועל זיינען אממייסטען געווען אין אידישע הענט.

אין יאהר 1820 האט מרדכי מאנועל נאאה באשלאסען צו גרינדען אין שטאאט ניו יארק א אידישע קאלאניע מיט'ן נאמען „אררט“. ער האט געקויפט זיבעצעהן טויזענט אקער לאנד, אבער ער האט ניט געהאט וועמען צו באזעצען.

אין יאהר 1837 האבען אייניגע אידען אין דעם שטאאט ניו יארק געגרינדעט די קאלאניע „שלום“. אהן ערפאהרונג אין פארמעריי און מיט ווייניג געלט האבען זיי זיך געמאטערט פינף יאהר, און ענדליך אויפגעגעבען די פארמעריי.

די ריכטיגע באוועגונג פאר אידישער פארמעריי אין די פאראייניגטע שטאאטען האט זיך אנגעהויבען אין די אכציגער יאהרען פון לעצטען יאהרהונדערט, ווען די אידען אין רוסלאנד האבען גענומען ליידען פון שרעקליכע פארפאלגונגען און האבען אין גרויסע מאסען גענומען עמיגרירען קיין אמעריקא.

אין יאהר 1881, נאך די פאגראמען אין יעליסאוועטגראד און קיעוו, איז אנגע־קומען קיין אמעריקא די ערשטע גרופע אימיגראנטען מיט א באשלוס צו ווערען ערד־ארבייטער, און אין דעמזעלבען יאהר איז געגרינדעט געווארען אין לואיזיאנא די ערשטע קאלאניע פון זעכציג פאמיליעס פון אידישע אימיגראנטען פון רוסלאנד. דער אנפיהרער פון דער גרופע איז געווען הערמאן ראזענטאל, וועלכער איז געקומען פון קורלאנד. די פארמער האבען געארבייט מיט ענטוזיאזם און מען האט געקענט ערווארטען ערפאלג. האט אבער געטראפען אן אומגליק: אין פריהלינג פון 1882 האט דער טייך מיסיסיפי פארפלייצט די קאלאניע און אלץ פארניכטעט. די קאלאניסטען האבען זיך צושפרייט, און אייניגע פון זיי זיינען געווארען פארמער אין די שטאאטען קענזעס און מיזורי.

ראזענטאל האט מיט אנאנדער גרופע דעמזעלבען זומער געגרינדעט די קאלאניע „קרעמיע“, אין סאוט דאקאטא. די קאלאניסטען האבען געזעעט אלע סארטען תבואה. אלץ איז געראטען דעם ערשטען יאהר, אבער דעם צווייטען יאהר האבען זיי ניט געהאט קיין רעגען, און דעם דריטען יאהר האט א האגעל פארניכטעט די תבואה. די קאלאניסטען האבען העלדיש געקעמפט פאר זייער עקזיסטענץ, זיי האבען אבער ענדליך געמוזט אויפגעבען.

אין יענער צייט זיינען אויך געגרינדעט געווארען קאלאניעס אין די שטאאטען קאלאראדא, ארעגאן, נארד דאקאטא און ווירדזשיניא, און קיינע פון זיי האט ניט געקענט עקזיסטירען.

שפעטער זיינען געגרינדעט געווארען אייניגע קאלאניעס אין דעם שטאאט קאנעקטיקוט. זיי זיינען געווען מעהר ערפאלגרייך און מאנכע פון זיי עקזיסטירען נאך איצטער און האלטען אין וואקסען.

אין יאהר 1882 זיינען אין דעם שטאאט ניו דזשוירזי געגרינדעט געווארען די קאלאניעס עליענס, כרמל און ראזענהיין, וועלכע האבען איבערגעלעבט גרויסע שוועריגקייטען, און זיינען איצטער אין א בליהענדיגען צושטאנד. די דאזיגע קאלאניעס זיינען געגרינדעט געווארען פון דעם ניו יארקער אידישען פאראיין צו העלפען אידישע אימיגראנטען.

אין 1891 האט זיך אין די פאראייניגטע שטאאטען געגרינדעט דער באראן דע הירש פאנד, מיט א קאפיטאל פון 2,400,000 (צוויי מיליאן מיט פיער הונדערט טויזענט) דאלאר. שפעטער איז דער פאנד פארגרעסערט געווארען מיט נאך א קנאפען מיליאן דאלאר. די אויפגאבע פון דעם פאנד איז געווען, מיט די איינ־קונפטען פון דעם פאנד צו העלפען די אידישע אימיגראנטען בכלל, און העלפען די קאלאניסטען איז געווען א טייל פון דער טעטיגקייט פון פאנד.

אין יאהר 1891 האט דער פאנד געגרינדעט די קאלאניע וואודביין, אין דעם שטאאט ניו דזשוירזי; און נאכדעם האט ער געהאלפען איינצעלנע פערזאנען ווערען פארמערס אין פארשידענע שטאאטען.

אין יאהר 1900 האט זיך ארגאניזירט די „דזשואיש אגריקאלטשורעל ענד אינדאסטריעל אייד סאסייעטי“, וועלכע האט איינגאנצען איבערגענומען די אגריקול־טור־ארבייט פון באראן הירש פאנד. עקספערטען פון דער „סאסייעטי“ אונטערזוכען און שאצען אפ דעם ווערטה פון דער פארם, איידער זי ווערט געקויפט; זי לייהט געלט די פארמערס אויף גרינגע באדינגונגען; אין פילע געגענדען שיקט זי איהרע אגראנאמען צו לערנען דעם פארמער וואס צו טאן און ווי אזוי צו טאן; זי גיט ארויס דעם זשורנאל „דער אידישער פארמער“; איהרער אן עקספערט פאהרט ארום צווישען די פארמער אויסצובעסערען די סאניטארע באדינגונגען אויפ'ן פארם און אז. וו.

וויפיל אידישע פארמער עס געפינען זיך אין די פאראייניגטע שטאאטען איז אוממעגליך צו זאגען באשטימט. מען ווייסט, אז אין אלע ווינקעלאך פון לאנד זיינען פאראן אידישע פארמער, וועלכע זיינען געווארען פארמער אהן דער הילף פון וועלכער עס איז געזעלשאפט. מיר קאנען נאר אנווייזען די צאהל פארמער, וועלכע קומען אין באריהרונג מיט דער „דזשואיש אגריקאלטשורעל סאסייעטי“. לויט דער סטאטיסטיק פון דער „סאסייעטי“ איז זי ביז'ן יאהר 1925 געקומען אין

באריהרונג מיט 3718 פאמיליעס אידישע פארמער, וועלכע זיינען באשטאנען פון 18,590 פערזאן. די „סאסייעטי" איז איבערצייגט, אז דאס איז ניט מעהר ווי א העלפט, און פיליכט נאך ווייניגער, פון די אלע אידישע פארמער אין די פאראייניגטע שטאאטען.*) פון 1900 ביז 1907 האט די „סאסייעטי" געגעבען 7883 הלואות צו פארמער אויף דער סומע פון 5,006,449 (פינף מיליאן זעקס טויזענט פיער הונדערט פערציג ניין דאלאר), און צו ענדע פון די 25 יאהר זיינען געבליבען חובות נאר 1,190,000 דאלאר אויף 1440 פארמס. דאס הייסט, אז די פארמער האבען אויסגעצאהלט כמעט פיער מיליאן דאלאר.

און אפילו איצטער, ווען די פארמער אין אלגעמיין לעבען איבער א שווערע צייט, און פילע פון די אמעריקאנער פארמער אנטלויפען אין שטאדט, רייסט זיך נאך אלץ דער איד צו פארמעריי. די „דזשואיש אגריקאלטשורעל סאסייעטי" אליין האט אין יאהר 1925 באזעצט אויף פארמס 103 פאמיליעס. נאר 49 פון זיי האבען געדארפט לייהען געלט פון דער „סאסייעטי". דער דורכשניטליכער קאפיטאל פון אט די פארמער איז געווען 2793 דאלאר. 55 פון די 103 פאמיליעס זיינען שוין פון צעהן ביז צוואנציג יאהר דא אין לאנד, און צעהן פאמיליעס זיינען געבארען געווארען אין אמעריקא. דאס איז א גוטער באוויז, אז ניט נאר ערשט אנגעקומענע אימיגראנטען ווערען פארמער.

אויף דער פראגע, אין וועלכער צווייג פון פארמעריי זיינען אידען מעהר באשעפטיגט, קאן מען זאגען, אז די אידישע פארמער אין די פאראייניגטע שטאאטען באשעפטיגען זיך מיט אלע צווייגען פון פארמעריי. דער איד זוכט ניט די צווייגען, וועלכע פאדערען גרינגערע ארבייט. קיין שווערע ארבייט שטעלט איהם ניט אפ. געוויס זיינען פאראן נויגונגען אין דעם מענשען, וואס ציהען איהם צו א געוויסער צווייג אין פארמעריי, דאך וועט דער איד ניט נאכפאלגען זיינע נייגונגען אהן א רעכענונג. ער געפינט אוים צו וועלכען סארט פארמעריי איז זיין פארם צוגעפאסט, וועלכער פראדוקט וועט זיך בעסער באצאהלען אין זיין געגענד, און דאס גלייכען מיט איין ווארט, דער איד רעכענט זיך מיט די אומשטענדען און מיט די באדינגונגען.

די מעהרסטע פארמער ספעציאליזירען זיך אין א געוויסער צווייג פון פאר־מעריי, וועלכע איז ביי זיי די הויפט באשעפטיגונג, אבער אין די לעצטע יאהרען זיינען זיי געקומען צום באשלוס, אז מען טאר זיך ניט פארלאזען אינגאנצען אויף איין צווייג, האבען זיי אויך גענומען פראדוצירען אנדערע זאכען.

אידען האבען דערוויזען, אז זיי זיינען גוטע פארמער אין אלע צווייגען פון פארמעריי. מיר האבען ערפאלגרייכע פארמער אין מילך־ווירטשאפט, אין פלאדיען עופות, אין פרוכטען, אין תבואה, אין גארטענוואהג, אין פלאנטאציעס פון טאבאק און ד. גל. אפילו די פארמער, וואס האלטען זומער־געסט, האבען אויך אנגעהויבען זיך אלץ מעהר באשעפטיגען מיט פארמעריי. פילע פון זיי האבען גוטע מילך־ווירטשאפטען, זיי האדעווען פיל היהנער, זיי האבען גענוג

---

*) די אידישע פארמער־ארגאניזאציע און דער „דזשואיש יעיר בוק" שאצען, אז מיר האבען אין אמעריקא צווישען 70 און 75 טויזענט אידישע פארמער. — רעד.

גאָרטענוואַרג, און פאַר די אַלע פּראָדוקטען האָבען זיי דעם בעסטען מאַרק ביי זיך אויפ'ן פאַרם — זייערע געסט.

דעם גרעסטען ערפאָלג אין פאַרמעריי האָבען די אידען, וועלכע האָבען געשעפט־פעהיגקייטען און פיהרען די פאַרמעריי ווי אַ גוטער געשעפטסמאַן פיהרט זיין געשעפט, צו וויסען אַ קלאָרע רעכענונג פון יעדער זאַך, און דערצו זיינען זיי גרייט צו לערנען זיך און אויסצונוצען אַלע נייע ענטדעקינגען און די בעסטע מעטאָדען אין פאַרמעריי. און דער אידישער פאַרמער אין אַמעריקא האָט דערוויזען, אַז ער קאָן פאַראייניגען זיינע געשעפט־פעהיגקייטען מיט ערד־ארבייט און פאַרוואַנדלען וויסטע, פאַרלאָזענע פלעצער אין בליהענדע פאַרמס.

די אידישע פאַרמער האָבען אַ גוטען נאָמען אין דער אַמעריקאַנער אַגריקולטור־וועלט. אין אַלע פאַרם־אויסשטעלונגען נעמען די אידען אַנטייל און באַקומען די העכסטע פרייזען אין אַלע צווייגען פון פאַרמעריי.

אַ שווערע אויפגאַבע האָבען די אידישע פאַרמער אין אַמעריקא צו געבען זייערע קינדער אַ אידישע ערציהונג. דאָך ווערט די פראַגע ביסלאַכוויז געלייזט דאָרט וואו די פאַרמער זיינען מיט אַן אמת פאַראינטערעסירט. עס זיינען פאַראַן געוויסע קערפּערשאַפטען, וועלכע זיינען וויליג צו הלפען די פאַרמער אין אָט דיזער הינזיכט.

אידישע ערד־ארבייט אין אנדערע לענדער

אין ארגענטינע האָבען זיך אין 1924 געפונען אין די יק"א קאָלאָניעס 30,727 אידען. 19,280 פון זיי זיינען געווען קאָלאָניסטען און 11,445 האָבען געארבייט אין די קאָלאָניעס.

לויט אַן אונטערזוכונג געמאַכט אין 1920 זיינען אין קענעדא געווען 3,500 אידישע פאַרמער. זיי האָבען פאַרמאָגט 150,000 אַקער לאַנד, וואָס איז ווערטה 4,500,000 דאָלאַר. דער ווערטה פון בהמות איז געווען — אַ מיליאָן, דער ווערטה פון מאַשינעריע — אַ האַלבער מיליאָן. דער ווערטה פון די יעהרליכע פּראָדוקטען — אַ מיליאָן.

אין רוסלאַנד האָט מען געשאַצט, האָבען זיך אין 1917 געפונען אויף לאַנד 50,000 אידען, אין 1924 — 100,000 און אין 1925 — 130,000 אידען. עס ווערט געשאַצט, אַז אין 1924 האָבען זיך צווישען פיר און פינף טויזענט אידען באַזעצט אויף לאַנד, געפלאַנט האָט מען צו באַזעצען 5,468 פאַמיליעס. אין 1925 איז באַשלאָסען געוואָרען צו פאַרענדיגען די געפלאַנטע קאָלאָניזאַציע פון לעצטען יאָהר און צו קאָלאָניזירען נאָך 10,400 פאַמיליעס.

וועגען אידישער ערד־ארבייט אין ארץ ישראל — אין דער ארץ־ישראל'ער אפטיילונג.

דאס אידישע לעבען אין קאנאדע

פון א. ריינוויין.

די געשיכטע פון'ם אידישען ישוב אין קאנאדע הויבט זיך אן נאך פון דער צייט, ווען קאנאדע איז נאך געווען א פראנצויזישע קאלאניע און האט זיך גערופען „ניי פראנקרייך". דער ישוב האט אבער באקומען זיין הויפט־באדייטונג פון דער צייט, ווען די קאלאניע איז אריבער אונטער ענגלישער הערשאפט, און איז באזונדערס אויסגעוואקסען אין די לעצטע פופציג־זעכציג יאהר. ווען אין יאהר 1763 איז געשלאסען געווארען דער ווערסאלער שלום, לויט וועלכען קאנאדע איז געווארען אן ענגלישע קאלאניע, האבען זיך לאנגזאם אנגעהויבען אויסבילדען די אידישע קהלות, וועלכע האבען זיך הויפטזעכליך פארגרעסערט דורך איינוואנדערונג.

די ערשטע קאנאדער צענזוסען האבען אנגעהויבען גענומען צו ווערען אין'ם אנהויב פון'ם נייצענטען יאהרהונדערט, אבער זיי האבען בלויז קלאסיפיצירט די באפעלקערונג אין צוויי גרופען: ווייסע און אינדיאנער, אזוי אז מען קאן גענוי ניט פעסטשטעלען די צאהל פון דער אידישער באפעלקערונג, וועלכע איז זיכער געווען א גאנץ אומבאדייטענדע. ערשט דער צענזוס פון'ם יאהר 1851-2 האט אויסגיטיילט די אידישע רעליגיע אין א באזונדער גרופע, א קלאסיפיצירונג, וואס איז נאכגעפאלגט געווארען פון אלע וויטערדיגע צענזוסען, אזוי אז פון דעמאלט אן קאנען מיר מעהר אדער ווייניגער פעסטשטעלען די צאהל אידען אין לאנד. דער צענזוס פון 1851-2 האט פארצייכענט אין גאנץ קאנאדע א באפעלקערונג פון 1,842,265 נפשות. אידען זיינען געווען 351, און זיי האבען געוואוינט אין נידער־קאנאדע (248) און אין אויבער־קאנאדע (103), די גרעסטע צאהל פון וועלכע עס האבען געלעבט אין מאנטרעאל (181) און אין טאראנטא (77). די וויטערדיגע צענזוסען האבען פארצייכענט די פאלגענדע צאהל אידען איבער'ן לאנד: אין 1861 — 1,186 אידען; אין 1871 — 1,871; אין 1881 — 2,393; אין 1891 — 6,414; אין 1901 — 16,401; אין 1911 — 75,681 און אין 1921 — 126,196 אידען.

דער אידישער ישוב איז הויפטזעכליך געוואקסען דורך איינוואנדערונג. דעם גרעסטען צוואוקס האט ער באקומען אין די יאהרען 1911—1901. אין די לעצטע צעהן יאהר איז די אידישע איינוואנדערונג געשטערט געווארען פון דער מלחמה. אין יאהר 1901 האבען די אידען פארגעשטעלט מיט זיך א פראפארציע פון 0.30 לגבי דער אלגעמיינער באפעלקערונג. דער פראצענט איז אבער אויסגעוואקסען אין יאהר 1911 ביז 1.05 און אין 1921 ביז 1.44. די גרעסטע אידישע קהלות זיינען אין יאהר 1921 געווען די פאלגענדע:

מאנטרעאל — 42,717 אידען; טאראנטא — 34,619 אידען; וויניפעג — 14,449 אידען; וואנקואווער — 1,270 אידען; האמילטאן — 2,560 אידען;

אָטאַווא — 2,799 אידען; קוויבעק — 375 אידען; קאַלגאַרי — 1,247 אידען און לאָנדאָן — 703 אידען.

די דאָזיגע ציפערען באַווייזען צוויי זאַכען: אז דער אידישער ישוב האָט זיך הויפּטזעכליך קאָנצענטרירט אין די דריי שטעדט — מאָנטרעאָל, טאָראָנטאָ און וויניפּעג, און אז די ערשטע און עלטסטע אידישע קהלה — קוויבעק, איז היינט איינע פון די קלענערע קהלות.

די אידישע איינוואַנדערונג אין קאַנאַדע איז ענג פאַרבונדען מיט דער אלגעמיינער אידישער אימיגראַציע. יאָהרען פון גרעסערער אידישער אויסוואַנדערונג פון מזרח־אייראָפּא האָבען אויך געגעבען אַ גרעסערע אידישע אימיגראַציע אין קאַנעדע. ביז 1900 זיינען די קאַנאַדישע אימיגראַנטען ניט קלאַסיפיצירט געוואָרען לויט נאַציאָנאַליטעט, אָבער פון יענעם יאָהר אָן האָבען מיר גענויע ציפערן וועגען דער איינוואַנדערונג פון יעדער נאַציאָנאַליטעט און די פאָלגענדע טאַבעלע וואַרפט אַ קלאָר ליכט אויף דער אידישער איינוואַנדערונג אין די פאַרשידענע יאָהרען. עס האָבען איינגעוואַנדערט אין די יאָהרען:

1	1900	2,765	אידען
2	1901	1,015	"
3	1902	2,066	"
4	1903	3,727	"
5	1904	7,715	"
6	1905	7,127	"
	1907 (נאָר 9 חדשים)	6,584	"
8	1907	7,712	"
9	1908	1,636	"
10	1909	3,182	"
11	1910	5,146	"
12	1911	5,322	"
13	1912	7,387	"
14	1913	11,252	אידען
15	1914	3,107	"
מלחמה־יאָהרן	1916	65	"
	1917	136	"
	1918	32	"
	1919	22	"
	1920	116	"
	1921	2,763	"
	1922	8,404	"
	1923	2,793	"
	1924	4,255	"
	1925	4,459	"

פון די נאָך מלחמה־יאָהרען צייכענט זיך אויס מיט דער צאָהל אידישע אימיגראַנטען דאָס יאָהר 1922. פון יענער צייט אָן זיינען אָבער אַלץ מעהר שטערונגען געמאַכט געוואָרען, און די שוועריגקייטען פאַר אַן עמיגראַנט צו קענען אריינקומען אין לאַנד זיינען אַלץ געוואָרען קאָמפּליצירטער, אזוי אז היינט קענען נאָר אריינקומען גאָר נאָהענטע קרובים, פאַרמער און אַ קליינע צאָהל קאָנצעסיאָנירטע אימיגראַנטען, פאַר וועלכע דער קאַנאַדער אידישער אימיגראַנטען הילפס־פאַראיין באַקומט ספּעציעלע ערלויבנישען פון דער רעגירונג.

רעכענט מען צו צום צענזוס פון 1921 אויך די ניי צוגעקומענע אידישע איינוואַנדערער, ווי אויך דעם נאַטירליכען צווואַוקס, דאַן איז זיכער, אז די אידישע באַפעלקערונג אין לאַנד באַשטעהט היינט פון אַן ערך 160 טויזענט נפשות.

דער צענזוס פון 1921 האָט אויך פאַרצייכענט צוויי אינטערעסאַנטע פאַלען ביי אידען (די זעלבע פראַגע ווערט געשטעלט יעדער נאַציאָנאַליטעט ביים צענזוס), וועגען דער מוטער־שפּראַך פון יעדען אין עלטער פון צעהן יאָהר און העכער און ווער

— אין דעם עלטער — עס קען ניט קיין ענגליש. 85,149 האָבען אָנגעגעבען אידיש אלס זייער מוטער־שפּראַך, צוטיילט לויט די פאָלגענדע פּראָווינצען:

פּרינס עדוואַרד איילענד — 13; נאָווא סקאָשיא — 1,199; ניו בראַנזוויק — 636; קוויבעק — 33,280; אָנטאַריאָ — 32,060; מאַניטאָבא — 11,677; סאַסקאַטשעוואַן — 3,652; אַלבערטא — 1,741 און בריטיש קאָלאמביא — 891. סך־הכל — 85,149.

ביים צענזוס פון 1921 איז די אידישע באַפעלקערונג אין עלטער פון צעהן יאָהר און העכער באַשטאַנען פון 93,412 נפשות, און פון זיי האָבען בלויז 5,277 ערקלערט, אַז זיי פאַרשטעהען ניט קיין ענגליש, וואָס דאָס מאַכט נאָר אויס 5.65 פּראָצענט, אין דער צייט ווען פון דער גאַנצער באַפעלקערונג זיינען געווען 15.21 פּראָצענט, וועלכע האָבען ניט פאַרשטאַנען קיין ענגליש.

* * *

אידען האָבען אַלע מאָל געשפּילט אַ גרויסע ראָליע אין׳ם עקאָנאָמישען לעבען פון לאַנד, אפילו ווען זייער צאָהל איז נאָך געוועזען קליין, און מיט׳ן אָנקומען פונ׳ם מזרח־אייראָפּעאישען אימיגראַנט איז אויך שטאַרק אויסגעוואַקסען די נאָדעל־אינדוסטריע אין איהרע פאַרשיידענסטע פאַכען.

דאָס אידישע עקאָנאָמישע לעבען איז דערווייל נאָך ניט אויסגעפאָרשט געוואָרען, און עס איז וועגען דעם קיין באַזונדער סטאַטיסטיק ניט פאַראַן, אָבער חוץ אַ צאָהל אידישע גבירים, אַ גרויסען מיטעל־קלאַס און אַ צאָהל אידישע פעדלער און קרעמער, איז אויך פאַראַן אַ גרעסערע אידישע אַרבייטערשאַפט, באַזונדערס אין די דריי גרעסערע שטעדט: טאָראָנטאָ, מאָנטרעאָל און וויניפּעג. ניט אַלע אידישע אַרבייטער זיינען אָרגאַניזירט אין יוניאָנס, און מען קאָן אויך ניט וויסען וויפיל עס זיינען אָנגעשלאָסען אין די עקזיסטירענדע יוניאָנס, ווייל דער רעגירונג׳ס סטאַטיסטישע דאַטען גיבען בלויז איבער די צאָהל פון דער מיטגלידערשאַפט, אָבער ניט זייער אָפּשטאַמונג. די פאָלגענדע מיטגלידערשאַפט אָבער פון די יוניאָנס, וועמענס גרעסטע צאָהל אָנגעשלאָסענע זיינען אידען, גיט אַ טיילווייזען באַגריף וועגען דער צאָהל אידישע אַרבייטער:

סוף דעצעמבער 1924 זיינען געוועזען:

4	ברענטשעס קעפּ און העט מייקערס מיט — — — — —	340	מיטגלידער.
15	ברענטשעס אַמאַלגאַמייטעד קלאָדינג וואָירקערס מיט	8,000	„
6	ברענטשעס פאָר וואָירקערס יוניאָן מיט — — — — —	481	„
7	ברענטשעס אינט. לײדיס גארמ. וואָירקערס יוניאָן מיט	1,400	„

וויינינגסטענס 80 פּראָצענט פון זיי זיינען אידען. ווען מען רעכענט צו די אידישע מיטגלידער אין די אַנדערע יוניאָנס, ווי דרוק־אַרבייטער, בעקער אַרבייטער א. ד. גל. און די גרויסע צאָהל פון ניט אָרגאַניזירטע אַרבייטער, ווי אָפּיס־מיידלאַך א. אַ., איז זיכער אַז וויינינגסטענס צוואַנציג פּראָצענט אידען לעבען פון אַרבייט, און צורעכענענדיג די וואָס זיינען פון זיי אָפּהענגיג, מאַכט עס אויס כמעט אַ העלפט פון דער גאַנצער אידישער באַפעלקערונג.

קענעדע איז אינדוסטריעל נאָר אין געוויסע געגענטען. אַלס גאַנצע אָבער איז קענעדע הויפּטזעכליך אַן אַגריקולטור לאַנד. אָבער די צאָהל אידען, וועלכע באַשעפ־

טיגען זיך מיט פאַרמעריי, איז אַ גאַנץ קליינע — אַן ערך זעקס אָדער זיבען הונדערט פאַמיליעס, אָדער אַרום דריי־פיער טויזענט נפשות. די אידישע קאָלאָניזאַציע אין לאַנד איז שוין אַלט איבער דרייסיג יאָהר, און ניט ווייניג דורכפאַלען זיינען פאָרגעקומען אויף דעם געביט. פון אַלע קאָלאָניזאַציאָנס־פאַרזוכען זיינען בלויז געבליבען אַרום צוועלף גרעסערע קאָלאָניעס און אַ צאָהל אידישע פאַרמער, צוואוואָרפען איבער'ן גאַנצען לאַנד.

* * *

עקאָנאָמיש און פּאָליטיש איז קענעדע אַ זעלבסטשטענדיג לאַנד, וואָס געפינט זיך אונטער בריטישען איינפלוס; קולטורעל אָבער איז קענעדע כמעט ווי איינס מיט די פאַראייניגטע שטאַאַטען. דאָס טעאַטער, די פּרעסע, דאָס בוך, די מוזיק, ספּאָרט — אַלץ איז דאָס זעלבע אין דער קאַנאַדישער, ווי אין דער אמעריקאַנישער שטאָדט.

און ווי אַזוי עס קריסטעלט זיך, אַזוי אידעלט זיך. פּאָליטיש זיינען די קענעדער אידען אַ באַזונדערע איינהייט, עקאָנאָמיש האָבען זיי באַזונדערע אינטערעסען, קולטורעל אָבער זיינען זיי ענג פאַרבונדען מיט'ן עלטערן און גרעסערען אידישען ישוב פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען.

און די גייסטיגע איבערלעבונגען און אויפטואונגען פון'ם אַמעריקאַנער אידענטום געפינען אויך תמיד זייער אָפּקלאַנג ביים קענעדער אידען, סאַי צום גוטען און סאַי צום שלעכטען.

קולטורעל איז קיין גרענעץ ניט פאַראַן. אַזוי איז עס אויך אין'ם אָרגאַניזאַציאָנעלען זין. חוץ דער קענעדער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, זיינען אַלע איבעריגע נאָר אָפּטיילונגען פון די אַמעריקאַנישע שוועסטער־אָרגאַניזאַציעס, סאַי בירגערליכע און סאַי ארבייטער־אָרגאַניזאַציעס, און אַזוי ווי די קולטור טעטיגקייט ווערט מעהרסטענס אָנגעפירט אויף דער אידישער גאַס פון די דאָזיגע אָרגאַניזאַציעס, איז זי שוין ממילא אַן אָפּשפּיגלונג פון דערזעלבער טעטיגקייט אין די שטאַאַטען.

אַמעריקאַנער בירגער און בירגערשאַפט

פון ראובן פינק.

ווער איז אַ בירגער פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען?

1. יעדער, וואָס איז געבאָרען אין די פאַראייניגטע שטאַאַטען.

2. יעדער, וואָס איז געבאָרען אין אויסלאַנד, וועמעס פאָטער איז דאַמאָלס געווען אַ בירגער.

3. יעדעס קינד, געבאָרען אין אויסלאַנד, וואָס איז געקומען קיין אמעריקא אונטער 21 יאָהר אַלט און וועמעס פאָטער ווערט אָדער איז געוואָרען אַ בירגער, איידער דאָס קינד דערגרייכט זיין 21טען געבורטסטאָג.

4. יעדער, וואָס האָט אַרויסגענומען בירגער־פּאַפּירען.

בירגער זיינען אי מענער, אי פרויען. בירגערשאפט פון א קינד געהט לויט'ן פאטער, ניט לויט דער מוטער.

א בירגער און א וואוטער (Voter) איז ניט איינס און דאסזעלבע. א וואוטער איז אזא בירגער, וואס האט שטימרעכט, וואס איז געוויינלאך אזא וואס איז 21 יאהר אלט, אדער מעהר.

ווער עס קען ניט ווערען קיין בירגער.

1. כינעזער, יאפאנעזער און אנדערע פון דער געלער אדער ברוינער ראסע.
2. אנארכיסטען, אדער די וואס גלויבען ניט אין אן ארגאניזירטער רעגירונגס־פארם.
3. פאליגאמיסטען, אדער די, וואס גלויבען אין פיל־ווייבעריי אדער פראקטי־צירען פיל־ווייבעריי.
4. די, וואס ווילען שטירצען די אמעריקאנער רעגירונג ניט דורך לעגאלע אדער קאנסטיטוציאנעלע מיטלען.
5. אנאלפאבעטען, אדער די וואס קאנען זייער נאמען ניט אונטערשרייבען, אדער קענען ניט לעזען עטליכע גרינגע ענגלישע ווערטער.
6. אלערליי סארטען פארברעכער.
7. די, וואס קענען ניט דורכמאכען דעם בירגער־עקזאמען ביים ארויסנעמען די בירגער־פאפירען.

ערשטע פאפירען.

כדי צו ווערען א בירגער, מוז מען האבען געוואוינט אין די פאראייניגטע שטאאטען ניט ווייניגער ווי 5 יאהר און מען מוז האבען ארויסגענומען „ערשטע" און „צווייטע" פאפירען.

די „ערשטע פאפירען" (דעקלעריישאן אוו אינטענשאן (Declaration of Intention קאן מען ארויסנעמען ווען מען וויל, אפילו דעם ערשטען טאג, וואס מען קומט קיין אמעריקא. דאס איז ניט מעהר ווי א דערקלערונג, אז מען וויל זיך אפזאגען פון'ם געבורטס־לאנד אדער פון דער פריהערדיגער בירגערשאפט, און אז מען גיט אריין אן אפליקאציע צו ווערען א בירגער פון די פאראייניגטע שטאאטען. דאס אריינגעבען פון אט דער אפליקאציע, אדער דאס קריגען פון די ערשטע פאפירען, מאכט נאך קיינעם ניט פאר קיין בירגער, אדער אפילו פאר א האלבען אדער א ברעקעל בירגער, ווי א סך גלויבען. איהר קענט אייך האבען „ערשטע פאפירען" און קיינמאל קיין בירגער ניט ווערען צוליב אלערליי סיבות. עס קאן פאסירען, אז איהר זאלט ניט קענען דורכמאכען דעם בירגערשאפט־עקזאמען ביים ארויסנעמען די צווייטע פאפירען, אדער איהר זאלט האלטען ביי זיך די ערשטע פאפירען לייגנער ווי 7 יאהר, אדער צווישען ארויסנעמען די ערשטע און די צווייטע פאפירען זאלט איהר אפפאהרען פאר א לאנגער צייט קיין אויסלאנד, אדער עס קאנען זיין אנדערע עהנליכע אורזאכען.

ביי די ערשטע פאפירען דארפט איהר זיין זיכער, צווישען אנדערע זאכען, צו געדענקען גענוי דעם טאג וואס איהר זייט געקומען קיין אמעריקא, די שיף, מיט וועלכער איהר זיינט אנגעקומען, פון וועלכען האפען איהר זייט אפגע־פאהרען און אין וועלכער אמעריקאנער שטאדט אדער האפען איהר האט געלאנדעט.

אויב איהר זייט געקומען דורך קענעדע, זאָלט איהר פאַרצייכענען דורך וועלכער שטאָדט איהר זייט אריינגעקומען, פון וואַנען, און ווי אַזוי.

ערשטע פּאַפּירען קאָן מען קריגען זעהר גרינג. אין יעדער שטאָדט איז דאָ אַ געוויסער פּלאַץ, וואו מען גיט זיי אַרוים. מען דאַרף ניט האָבען קיין שום עדות.

צווישען די ערשטע און צווייטע פּאַפּירען דאַרף געדויערען ניט וויניגער ווי צוויי יאָהר און ניט מעהר ווי 7 יאָהר. נאָך 7 יאָהר ווערען די ערשטע פּאַפּירען בטל און מען דאַרף קריגען אַנדערע, נייע ערשטע פּאַפּירען. אָבער אין יעדען פאַל מוז מען האָבען געוועזען אין אַמעריקא ניט וויניקער ווי 5 יאָהר איידער מען קאָן קריגען די צווייטע פּאַפּירען. ווען איינער, למשל, נעמט אַרויס ערשטע פּאַפּירען בעת ער איז אָפּגעוועזען בלויז אַנדערהאַלבען יאָהר אין אַמעריקא, מוז ער וואַרטען נאָך פערטהאַלבען יאָהר איידער ער קאָן ווערען אַ בירגער; ווען איינער, ווידער, נעמט אַרויס ערשטע פּאַפּירען נאכדעם ווי ער איז אָפּגעוועזען אין אַמעריקא גאַנצע 25 יאָהר, מוז ער אָבער די נויטיגע 2 יאָהר סאַי־ווי וואַרטען, איידער ער קען ווערען אַ בירגער.

צווייטע פּאַפּירען.

צווישען 2 און 7 יאָהר זינט מען האָט געקראָגען די ערשטע פּאַפּירען, און נאכדעם ווי מען איז אָפּגעוועזען 5 יאָהר אין אַמעריקא, מעג מען אַריינגעבען אַ פּעטיציע אויף צווייטע פּאַפּירען, (פּעטישאָן אָוו נעטשוראַליזיישאָן — (Petition of Naturalization). אַזאַ פּעטיציע קענט איהר קריגען אין באַשטימטע ערטער אין יעדער שטאָדט. איהר מוזט געבען כמעט דיזעלבע אינפאָרמאַציע ווי ביי די ערשטע פּאַפּירען, ווי אויך אַנדערע לייכטע פאַקטען, און אויך די נעמען און אַדרעסען פון צוויי עדות, וואָס קאָנען אייך די לעצטע 5 יאָהר. די פּאַפּירען גיט איהר אַריין אין דער נאַטוראַליזאַציאָנס ביוראָ אין אייער שטאָדט, אָדער אין אַ געוויסען געריכט, אָדער „פּאָסט אָפיס".

די לעצטע עטלאַכע יאָהר געדויערט געוויינליך היבשע עטליכע חדשים איידער מען רופט אייך צום עקזאַמען פאַר די צווייטע פּאַפּירען. דאָס איז דערפאַר, וואָס מען דאַרף אויסגעפינען וועגען אייער אריינקומען קיין אַמעריקא, און די נאַטוראַליזאַציאָנס ביוראָ איז פאַרוואַרפען מיט אַפּליקאַציעס. אָבער פאַר די לעצטע עטלאַכע חדשים געדויערט עס אַלץ וויניגער, און איך האָב זיכערע אונפאָרמאַציע פון די פאַראַנטוואָרטליכסטע באַאַמטע, אַז נאָך אין אַ האַלב יאָהר אַרום וועט די צייט צווישען דער פּעטיציע און דעם עקזאַמען ניט זיין לענגער ווי אַ וואָך אָדער צוויי.

דער עקזאַמען פאַר צווייטע פּאַפּירען ווערט געגעבען פון אַן אַנגעשטעלטען פון דער נאַטוראַליזאַציאָנס־ביוראָ, וואָס הייסט אַ נאַטוראַליזאַציאָנס־עקזאַמינאַטאָר. מען מוז מיט זיך ברענגעןביידע עדות. אויב מען מאַכט דורך דעם עקזאַמען, וועט מען קריגען די צווייטע פּאַפּירען אין ניט וויניגער ווי 90 טעג, און מעהר קיין עקזאַמען וועט מען אייך ניט געבען. נאָך די 90 טעג ווערט מען גערופען אין געריכט פאַר'ן ריכטער (די עדות דאַרפען מעהר ניט קומען) און מען ווערט אָפיציעל איינגעשוואָרען אַלס בירגער. די לעצטע פּראָצעדורע איז ניט מעהר ווי אַ פאָרמאַליטעט. אָבער אויב מען מאַכט ניט דורך דעם עקזאַמען, ווערט

מען אפגעלייגט אויף א געוויסער צייט — געוויינליך 6 חדשים — און מען ווערט ווידער עקזאמינירט, און דאס האלט אן אזוי לאנג, ביז מען מאכט דורך דעם עקזאמען.

מען איז געוויינליך וויניגער שטרענג מיט אן עלטערען מענשען ווי מיט א איינגערען, אדער מיט איינעם אויף וועמען מען דערקענט גלייך אז ער איז גענוג אמעריקאניזירט צו ווערען א בירגער. אזעלכען וועט מען אמאל גארניט פרעגען. דאס ווענדט זיך, נאטירליך, אינ׳ם „עקזאמינער“.

ווען איינער האט א טייל פון די פינף יאהר געוואוינט אין אן אנדער שטאדט, מוז ער ברענגען געשווארענע באווייזען פון צוויי עדות פון דער אנדערער שטאדט, אז זיי האבען איהם דארט געקענט, און די צוויי עדות, וואס קומען מיט איהם, שווערען נאר, אז זיי קענען איהם פאר דער צייט וואס ער וואוינט אין דער שטאדט, וואו ער וויל ארויסנעמען די צווייטע פאפירען. אזא פאפיר צו שווערען פאר די עדות פון דער אנדערער שטאדט וועט צוגעשטעלט ווערען אין׳ם אפיס, וואוהין מען ווענדט זיך נאך די צווייטע פאפירען.

וועגען פרויען.

1. א פרוי פון א בירגער דארף ניט האבען קיין ערשטע פאפירען. זי מעג זיך ווענדען נאך צווייטע פאפירען אויפ׳ן סמך וואס איהר מאן איז א בירגער. זי דארף ווארטען די געוועהנליכע 90 טעג און דערנאך דורכמאכען דעם געוועהנליכען עקזאמען ווי אלע אנדערע. זי דארף האבען געוועזן אין אמעריקא ניט וויניגער ווי איין יאהר, אנשטאט פינף.

2. אן אלמנה פון איינעם, וואס האט געהאט ארויסגענומען די ערשטע פא־פירען און וואס האט ניט דערלעבט צו קריגען די צווייטע פאפירען, מעג זיך ווענדען נאך צווייטע פאפירען אויפ׳ן סמך פון איהר טויטען מאנ׳ס ערשטע פאפירען, אויפ׳ן זעלבען אופן און אויף די אייגענע קאנדיציאנען ווי איהר מאן.

3. די בירגערשאפט פון א פרוי ווערט ניט געענדערט נאך איהר חתונה.

4. א פרוי וואס האט געהייראט מיט אזעלכען וואס קאן קיין בירגער ניט ווערען (א כינעזער, למשל), איידער דער לעצטער בירגער־געזעץ איז אנגענומען געווארען, קאן קיין בירגער ניט ווערען און האט איהר בירגערשאפט פארלארען ווי לאנג זי איז אזוי פארהייראט.

אלגעמיינע פונקטען.

1. ערשטע פאפירען קאסטען איין דאלאר, די צווייטע — פיער דאלאר.

2. מען קאן קריגען קאפיעס פון ערשטע אדער צווייטע פאפירען, אויב מען האט זיי פארלארען.

3. מען קען ארויסנעמען ערשטע און צווייטע פאפירען אויף וואס׳ער נאמען מען וויל, אבער מען דארף אויך אנגעבען דעם ריכטיגען היימישען נאמען.

4. וויינינגסטענס איין יאהר מוז מען האבען געוואוינט אין דעם שטאאט, וואו מען וויל קריגען די צווייטע פאפירען.

5. געוויסע ספעציעלע פארלייכטערונגען ביי די צווייטע פאפירען ווערען געמאכט פאר די, וואס זיינען אריינגעקומען קיין אמעריקא פריהער ווי דעם 29טען יוני, 1906.

6. נאַטוראַליזירטע עדות מוזען מיט זיך ברענגען זייערע צווייטע פּאַפּירען.
7. ווען איינער שטאַרבט, קאָנען זיינע קינדער אריינגעבען אַ ביטע פאַר צווייטע פּאַפּירען אויפ'ן סמך פון'ם פאָטער'ס ערשטע פּאַפּירען.
8. צו קריגען צווייטע פּאַפּירען, מוז מען אַלט זיין ניט ווייניגער ווי 21 יאָהר.
9. דרייסיג טעג פאַר וואהלען גיט מען ניט ארויס קיין צווייטע פּאַפּירען.
10. ווען מען קריגט ניט די צווייטע פּאַפּירען, קריגט מען ניט צוריק די פיער דאָלאַר.

די פראַגען.

די פראַגען, וואָס ווערען געשטעלט ביי נעמען די צווייטע פּאַפּירען, זיינען בכלל זעהר גרינגע, און יעדער איינער מיט געוויינלאַכער אינפאָרמאַציע קאָן זיי לייכט ענטפערען. זיי ריהרען אָן די אַלגעמיינסטע פּונקטען אין דער קאָנסטיטוציע פון די פאַראייניגטע שטאַאטען. מען פרעגט ווי געזעצען ווערען געמאַכט און די נעמען פון די הויפּט באַאמטע פון אמעריקע אָדער פון שטאַאט און שטאָדט. אמאָל וועגען דעם אמעריקאַנער רעפּרעזענטאַנטען־הויז, דעם סענאַט, דעם סופּרים קאָורט (העכסטען געריכט), וועגען דעם ווי געוויסע באַאמטע ווערען דערוויילט, וועגען דעם פּרעזידענט, וויים־פּרעזידענט, גאָווערנאָר, מעיאָר, זייערע נעמען און אמאָל וועגען זייער פּאָליטישער פּאַרטיי. בכלל קאָן מען זאָגען מיט זיכערהייט. אַז דער וואָס האָט נאָר איבערגעלעזען די אמעריקאַנער קאָנסטיטוציע, וועט ניט האָבען קיין שוועריגקייטען דורכצומאַכען דעם עקזאַמען. אַ קצור פון דער קאָנסטיטוציע ווערט דאָ געגעבען.

קיצור פון דער קאָנסטיטוציע פון די פאַראייניגטע שטאַאטען.

1. רעגירונגס אפּטיילונגען.

1. געזעצמאַכענדע: א) רעפּרעזענטאַנטען־הויז; ב) סענאַט.
2. געזעצדורכפיהרענדע: א) פּרעזידענט; ב) זיין קאַבינעט.
3. געזעצפּאַרטייטשענדע: א) סופּרים קאָורט (העכסטער געריכט); ב) נידעריגערע פעדעראַלע געריכטען.

רעפּרעזענטאַנטען־הויז.

1. דערוויילט — פון פאָלק.
2. טערמין — צוויי יאָהר.
3. כדי צו ווערען אַ קאָנגרעסמאַן אָדער אַ מיטגליד פון רעפּרעזענטאַנטען־הויז, מוז מען —
   א) אַלט זיין 25 יאָהר.
   ב) זיין זיבען יאָהר אַ בירגער.
   ג) וואוינען אין'ם שטאַאַט (און, ס'איז אַ מנהג, אויך אין'ם דיסטריקט).
4. אַ קאָנגרעסמאַן פאַרטרעט אַ דיסטריט. (צאָהל איינוואוינער באַשטימט לויט'ן צענזוס אַלע 10 יאָהר).
5. פּאָרזיצענדער פון רעפּרעזענטאַנטען־הויז („ספּיקער"), אַ קאָנגרעסמאַן דערוויילט פון די קאָנגרעסלייט.
6. מאַכט און רעכט פון רעפּרעזענטאַנטען־הויז.
   א) צו „אימפּיטשען".
   ב) די ערשטע פאָרצושלאָגען איינקונפטס־בילס.

3. סענאַט.

1) דערוועהלט — פון פאָלק.
2. טערמין — זעקס יאָהר.
3. מיטגלידער אייגענשאַפטען:
א) 30 יאָהר אַלט.
ב) ניין יאָהר אַ בירגער.
ג) וואוינען אין דעם שטאַאַט.
4. צאָהל — צוויי פון יעדען שטאַאַט.
5. פאָרזיצענדער:
א) וויים־פּרעזידענט.
ב) דערוויילינגער פאָרזיצענדער, ווען וויים־פּרעזידענט איז אַבוועזענד.
6. מאַכט:
א) צו פּראָצעסירען „אימפּיטשמענט" קלאַגעס.
ב) צו שטימען אָדער צוריקווייזען דעם פּרעזידענט'ס באַשטימונגען אָדער אַנדערע אַקטען.

4. ביידע הייזער.

1. מיטינגען — וועניגסטענס איין מאָל אַ יאָהר, דעם ערשטען מאָנטאָג אין דעצעמבער.
2. קוואָרום — אַ מאַיאָריטעט.
3. די רעכט:
א) לייגען שטייערען.
ב) באָרגען געלד.
ג) רעגולירען האַנדעל.
ד) מאַכען געזעצען וועגען בירגער ווערען און באַנקראָט.
ה) פאַבריצירען געלד און באַשטימען די סטאַנדאַרדס פון מאָס און וואָג.
ו) באַשטראָפען געלד־פעלשער.
ז) גרינדען פּאָסט אָפיסעס און פּאָסט־וועגען.
ח) מאַכען געזעצען וועגען „קאָפּירייטס" און פּאַטענטען.
ט) גרינדען געריכטס־הייזער.
י) באַשטראָפען ים־רויבער.
כ) דערקלערען קריג.
ל) צוגרייטען אַרמעע, פלאָטע און מיליץ.
מ) אריינגעמען נייע שטאַאַטען.
נ) מאַכען געזעצען פאר רעגירונגס־זיץ (וואשינגטאָן, ד. אָוו ק.).
ס) מאַכען רעגלען פאר פאַרהאַנדלונגען אין קאָנגרעס.
ע) האָבען אַ טעגליכען זשורנאַל אלץ צו פארשרייבען (קאָנגרעשאָנאַל רעקאָרד).
4. טאָרען נ י ט:
א) צונעמען „האַבעאַס קאָרפּוס רעכט".
ב) דורכפירען „אַטעינדער" ביל און „עקס פּאָסט פאַקטאָ" געזעץ.
ג) איינטיילען שטייערען אונגלייך.

ד) שענקען אַדעל טיטול.
ה) פאַרטאָגגען זיך אויף מעהר ווי 3 טעג, איין הויז אָהן דעם צווייטען.

5. פרעזידענט.

1. דערוויילט — פון עלעקטאָרס, וועלכע ווערען דערוויילט פון פאָלק.
2. טערמין — פיער יאָהר.
3. אייגענשאַפטען:
   א) געבאָרענער בירגער.
   ב) 35 יאָהר אַלט.
   ג) 14 יאָהר פריהער וואוינען אין די פאַראייניגטע שטאַטען.
4. מאַכט און רעכט:
   א) אויבערקאָמאַנדיר פון אַרמעע, פלאָטע און מיליץ.
   ב) אָפליייגען שטראָף און באַגנאַדיגען פאַר פאַרברעכען געגען די פאַראייניגטע שטאַטען.
   ג) שליסען אָפמאַכען (מיט דעם ראַט און צושטימונג פון סענאַט).
   ד) מאַכען דערווייליגע באַשטימונגען ווען דער סענאַט איז געשלאָסען.
   ה) באַשטימען אַמבאַסאַדאָרען, געזאַנדטע, קאָנסולען, קאַבינעט באַאַמטע, פעדעראַלע ריכטער און אַז. וו. (מיט דעם ראַט און צושטימונג פון סענאַט).
   ו) וועטירען בילס.
5. פליכטען:
   א) אויספיהרען געזעצען.
   ב) רופען ספעציעלע זיצונגען, ווען נויטיג.
   ג) אויפנעמען אַמבאַסאַדאָרען און אויסלענדישע געזאַנדטע.
   ד) געבען עצות דעם קאָנגרעס וועגען די פּראָבלעמען פון לאַנד.

6. פעדעראַלע געריכטען און ריכטער.

1. סופּרים קאָורט (העכסטע געריכט) — ניין ריכטער.
2. נידעריגערע פעדעראַלע געריכטען, באַשטימט לויט די געזעצען פון'ם קאָנגרעס.
3. ריכטער — ווערען באַשטימט פון'ם פרעזידענט (מיט'ן סענאַט).
4. צאָהל ריכטער — באַשטימט פון קאָנגרעס.
5. טערמין — בשעת גוטער אויפפיהרונג.

7. ניינצעהן אַמענדמענטס (ענדערונגען) צו דער קאָנסטיטוציע.

1. פרייהייט; 2. מיליץ; 3. סאָלדאַטען; 4. אומגערעכטע זוכונגען; 5. לעבען, פרייהייט, אייגענטום; 6. רעכט פון באַשולדיגטע; 7. דזשורי (געריכט־געשוואָרענע) פראָצעס; 8. צו הויכע בעיל; 9. פאָלקס־רעכט; 10. שטאַטען רעכט; 11. קלאַגעס געגען די פאַראייניגטע שטאַטען; 12. דערוועהלונג פון פרעזידענט און וויים־פרעזידענט; 13. שקלאַפעריי; 14. פאַרשידענע רעכט און פאַרבאָטען; 15. אַלגעמיינע שטימרעכט; 16. איינקונפט־שטייער; 17. דערוועהלונג פון סענאַטאָרען; 18. „פּראָהיבישאָן" (פאַרבאָט אויף משקה); 19. פרויען שטימרעכט.

אַלוועלטליכע אַרבייטער־באַוועגונג

אָרגאַניזירטע אַרבייטער אין פאַרשידענע לענדער

(לויט ידיעות פון אַמסטערדאַמער טרייד יוניאָן אינטערנאַציאָנאַל)

לאַנד	צאָהל אַרבייטער — אין די יאָהרען						
	1906	1913	1919	1920	1922 (1טען יאַנואַר)	1923 (1טען יאַנואַר)	1924 (1טען יאַנואַר)
רוסלאַנד (ס. ס. ס. ר.)	250,000	—	3,639,000	5,220,000	6,875,000	4,494,000	4,556,000
דייטשלאַנד	2,200,000	4,513,000	11,900,000	13,000,000	12,596,000	11,264,000	9,193,000
ענגלאַנד	2,110,000	4,173,000	8,024,000	8,024,000	6,560,000	5,580,000	4,405,000
פראַנקרייך	900,000	1,027,000	2,500,000	2,500,000	1,047,000	1,396,000	1,396,000
איטאַליע	640,000	972,000	1,800,000	3,100,000	2,100,000	3,443,000	2,234,000
פוילען	—	—	350,000	947,000	823,000	1,233,000	770,000
שפּאַניע	170,000	—	876,000	876,000	1,305,000	582,000	453,000
רומעניע	—	10,000	75,000	90,000	170,000	82,000	78,000
טשעכאָסלאָוואַקיע	—	—	1,301,000	2,000,000	2,000,000	1,505,000	1,505,000
יוגאָסלאַוויע	—	9,000	80,000	20,000	250,000	76,000	60,000
אונגאַרן	—	115,000	212,000	343,000	343,000	249,000	191,000
בעלגיע	155,000	200,000	715,000	920,000	920,000	781,000	745,000
האָלאַנד	130,000	198,000	457,000	683,000	664,000	640,000	545,000
פּאָרטוגאַל	—	—	100,000	100,000	100,000	150,000	50,000
עסטרייך	450,000	260,000	803,000	830,000	1,128,000	1,128,000	1,117,000
שוועדען	201,000	136,000	338,000	400,000	381,000	325,000	400,000
גריכענלאַנד	—	—	170,000	170,000	170,000	170,000	170,000
בולגאַריע	5,000	30,000	36,000	36,000	36,000	54,000	50,000

(שלוס פון דער טאַבעלע אויף נעקסטער זייט)

אָרגאַניזירטע אַרבייטער אין פאַרשידענע לענדער

(לויט ידיעות פון אַמסטערדאַמער טרייד יוניאָן אינטערנאַציאָנאַל)

לאַנד	צאָהל אַרבייטער — אין די יאָהרען 1906	1913	1919	1920	1922 (1טן יאנואר)	1923 (1טן יאנואר)	1924 (1טן יאנואר)
שווייץ	90,000	95,000	200,000	292,000	349,000	239,000	299,000
פינלאַנד	—	28,000	41,000	59,000	49,000	48,000	48,000
דענעמאַרק	98,000	152,000	360,000	400,000	351,000	308,000	302,000
נאָרוועגיע	25,000	64,000	144,000	142,000	96,000	84,000	90,000
יאַפּאַן	—	—	247,000	247,000	111,000	100,000	100,000
אינדיע	—	—	500,000	500,000	500,000	220,000	220,000
פאַראייניגטע שטאַטען פון אַמעריקא	1,970,000	2,722,000	5,607,000	5,179,000	5,179,000	3,821,000	3,821,000
קאַנאַדאַ	—	176,000	378,000	374,000	271,000	277,000	277,000
אַרגענטינא	—	—	476,000	750,000	248,000	143,000	143,000
דרום־אַפריקא	—	—	60,000	60,000	91,000	90,000	90,000
אויסטראַליע	110,000	498,000	628,000	684,000	684,000	703,000	703,000
ניי־זעעלאַנד	30,000	72,000	83,000	83,000	83,000	83,000	83,000
ליטע	—	—	—	—	—	40,000	40,000
לאַטוויא	—	—	—	—	50,000	25,000	24,000
עסטלאַנד	—	—	—	—	—	20,000	30,000
לוקסעמבורג	—	—	—	—	26,000	13,000	12,600
סך הכל	9,534,000	16,152,000	42,040,000	48,020,000	46,273,000	40,929,000	*34,070,600

*) צוזאַמען מיט די אָרגאַניזירטע אַרבייטער פון אַנדערע לענדער (ווי מעקסיקא און אַנד.) איז די צאָל געווען, יאַנואַר 1, 1924, 40,928,610.

טרייד־יוניאַנס לויט ריכטונגען אין פאַרשידענע לענדער.

(אין רונדע צאָהלען)

ערשטען יאַנואַר, 1922.

לאַנד	אַמסטערדאַמער אינטערנאַציאָנאַל	קריסטליכע יוניאָנס	אַנאַרכאָ־סינדיקאַ־ליסטישע יוניאָנס	מאָסקווער אינט. פּראָפאינטערן	נייטראַלע יוניאָנס	פאַרשידענע
רוסלאַנד	—	—	—	6,875,000	—	—
דייטשלאַנד	8,417,000	1,820,000	247,000	—	1,767,000	347,000
ענגלאַנד	6,560,000	—	—	—	—	—
פראַנקרייך	756,000	143,000	—	—	148,000	—
איטאַליע	1,200,000	400,000	100,000	—	—	400,000
פּוילען	365,000	158,000	—	—	300,000	—
שפּאַניע	240,000	400,000	665,000	—	—	—
רומעניע	—	—	—	—	—	170,000
טשעכאָסלאָוואַקיע	1,231,000	84,000	2,000	—	348,000	334,000
יוגאָסלאַוויע	50,000	—	—	200,000	—	—
אונגאַרן	153,000	190,000	—	—	—	—
בעלגיע	698,000	200,000	—	—	—	22,000
האָלאַנד	224,000	226,000	37,000	—	52,000	125,000
פּאָרטוגאַל	—	—	—	—	—	100,000
עסטרייך	1,080,000	48,000	—	—	—	—
שוועדען	313,000	—	20,000	—	—	48,000
גריכענלאַנד	170,000	—	—	—	—	—
בולגאַריע	15,000	—	—	12,000	—	9,000
שווייץ	226,000	17,000	—	—	55,000	51,000
[illegible]	—	—	—	—	—	49,000
דענעמאַרק	243,000	3,000	5,000	—	—	100,000
נאָרוועגיע	96,000	—	—	—	—	—
לאַטוויא	23,000	—	—	—	—	27,000
לוקסעמבורג	21,000	5,000	—	—	—	—
פאַר. שט. פון אַמער.	—	—	20,000	—	3,907,000	1,253,000
קאַנאַדאַ	165,000	45,000	5,000	—	—	57,000
אַרגענטינא	75,000	20,000	153,000	—	—	—
מעקסיקאָ	—	—	—	—	—	710,000
פּערו	25,000	—	—	—	—	—
יאַפּאַן	—	—	—	—	—	111,000
אינדיע	17,000	—	—	—	—	483,000
זיד־אַפריקא	50,000	—	—	—	—	42,000
אויסטראַליע	—	—	—	—	—	684,000
ניי־זעעלאַנד	—	—	—	—	—	83,000
סך הכל	22,412,000	3,759,000	1,254,000	7,069,000	6,578,000	5,201,000

ערשטען יאנואר, 1923

לאנד	אַמסטערדאַמער אינטערנאַציאָנאַל	קריסטליכע יוניאָנס	אַנאַרכאָ־סינדיקאַליסטישע יוניאָנס	מאָסקווער אינט. פּראָפאינטערן	נייטראַלע יוניאָנס	פאַרשידענע אנדערע יוניאָנס
רוסלאַנד	—	—	—	4,494,000	—	—
דייטשלאַנד	8,576,000	1,034,000	62,000	—	600,000	992,000
ענגלאַנד	4,369,000	—	—	—	300,000	911,000
פראַנקרייך	758,000	125,000	100,000	150,000	93,000	170,000
איטאַליע	401,000	992,000	50,000	—	—	2,000,000
פּוילען	411,000	193,000	—	—	—	628,000
שפּאַניע	240,000	42,000	300,000	—	—	—
רומעניע	28,000	—	—	24,000	—	30,000
טשעכאָסלאָוואַקיע	674,000	93,000	7,000	319,000	—	413,000
יוגאָסלאַוויע	66,000	10,000	—	—	—	—
אונגאַרן	203,000	46,000	—	—	—	—
בעלגיע	619,000	162,000	—	—	—	—
האָלאַנד	201,000	185,000	22,000	—	46,000	186,000
פּאָרטוגאַל	—	—	—	—	—	150,000
עסטרייך	1,050,000	78,000	—	—	—	—
שוועדען	293,000	—	32,000	—	—	—
גריכענלאנד	—	—	—	—	—	170,000
בולגאַריע	15,000	—	—	34,000	—	5,000
שווייץ	162,000	25,000	—	—	—	41,000
פינלאַנד	—	—	—	48,000	—	—
דענעמאַרק	308,000	—	—	—	—	—
נאָרוועגיע	—	—	—	84,000	—	—
ליטע	—	—	—	—	—	40,000
לאַטוויע	12,000	—	—	5,000	—	8,000
עסטאָניא	—	—	—	—	—	20,000
לוקסעמבורג	12,000	500	—	—	—	—
פאַראייניגטע שטאַטן	—	—	80,000	—	2,926,000	815,000
קאַנאַדאַ	118,000	38,000	—	—	—	120,000
אַרגענטינא	—	—	143,000	—	—	—
מעקסיקאָ	—	—	30,000	—	—	1,000,000
פּערו	—	—	—	—	—	25,000
טשילי	—	—	—	200,000	—	—
כינא	—	—	—	—	—	300,000
יאַפּאַן	—	—	—	—	—	100,000
אינדיע	—	—	—	—	—	220,000
פּאַלעסטינא	8,000	—	—	—	—	—
דרום־אַפריקא	50,000	—	—	—	—	40,000
אויסטראַליע	—	—	—	—	—	703,000
ניי־זעעלאַנד	—	—	—	—	—	83,000
סך הכל	18,574,000	3,026,000	826,000	5,358,000	3,965,000	9,180,000

1טען יאנואר, 1924

לאנד	אַמסטערדאַמער אינטערנאַציאָנאַל	קריסטליכע	אַנאַרכאָ־סינדיקאַליסטישע	פּראָפאינטערן	פאַרשידענע	צוזאַמען
עסטרייך	936,000	79,000	—	—	102,000	1,117,000
בעלגיע	595,000	150,000	—	—	—	745,000
בולגאַריע	15,000	—	—	35,000	—	50,000
דענעמאַרק	302,000	—	—	90,000	748,000	1,505,000
טשעכאָסלאָוואַקיע	541,000	126,000	200	—	—	302,200
עסטלאַנד	—	—	—	25,000	5,000	30,000
פינלאַנד	—	—	—	—	48,000	48,000
פראַנקרייך	758,000	125,000	—	350,000	163,000	1,396,000
דייטשלאַנד	6,293,000	1,500,000	100,000	—	1,300,000	9,193,000
אונגאַרן	176,000	15,000	—	—	—	191,000
איסלאַנד	—	—	—	—	4,000	4,000
אירלאַנד (פר. שטאַט)	—	—	—	—	139,000	139,000
איטאַליע	234,500	—	—	—	2,000,000	2,234,500
לאטוויא	13,000	—	—	4,000	7,000	24,000
לוקסעמבורג	12,100	500	—	—	—	12,600
מעמעל	4,000	—	—	—	—	4,000
האָלאַנד	180,000	151,000	8,000	14,000	192,000	545,000
נאָרוועגיע	—	—	2,000	—	88,000	90,000
פוילען	370,000	120,000	—	—	280,000	770,000
פּאָרטוגאַל	—	—	—	—	50,000	50,000
רומעניע	33,000	—	—	16,000	29,000	78,000
יוגאָסלאַוויע	35,000	1,000	—	6,000	18,000	60,000
שפּאַניע	211,000	42,000	200,000	—	—	453,000
שוועדען	313,000	—	37,000	—	50,000	400,000
שווייץ	151,000	14,000	—	—	134,000	299,000
רוסלאַנד	—	—	—	4,556,000	—	4,556,000
ענגלאַנד	4,328,000	—	—	—	1,077,000	5,405,000

מיטגלידערשאפט פון אמסטערדאמער אינטערנאציאָנאַל
דעם ערשטען יאנואר, 1924

לאנד	צאָהל יוניאָן מיטגלידער	לאנד	צאָהל יוניאָן מיטגלידער
עסטרייך	*1,049,949	לאַטוויע	12,658
בעלגיע	618,871	לוקסעמבורג	*12,100
בולגאַריע	14,803	פוילען	369,991
טשעכאָסלאָוואַקיע	*388,294	רומעניע	36,000
דענעמאַרק	233,116	שפאַניע	211,085
פראַנקרייך	*757,847	שוועדען	313,022
דייטשלאַנד	7,187,251	שווייץ	155,000
ענגלאַנד	4,369,268	פאַלעסטינא	8,000
האָלאַנד	182,893	קאַנאַדאַ	152,000
אונגאַרן	167,242	זיד־אַפריקא	10,000
איטאַליע	212,016		
יוגאָסלאוויע	66,166	סך הכל	16,528,072

* לויט די באַריכטען פון 1טען יאַנואר, 1923.

אַרבייטער־פאַרדינסטען פאַר און נאָך דער מלחמה.

(לויט רעפּאָרטען פון דער אינטערנאציאָנאלער אַרבייט־ביורא פון דער פעלקער־ליגע).

די רעפּארטען זיינען פאַר די יאהרען 1919, 1920 און 1921 און די פאַרדינסטען פון די דאָזיגע יאָהרען ווערען פאַרגליכען מיט די פאַרדינסטען פון 1913 אָדער 1914, דאָס הייסט, פאַר דער וועלט־מלחמה. עס ווערען אין די רעפּאָרטען אָנגעגעבען אי די נאָמינעלע פאַרדינסטען, דאָס הייסט, וויפיל פראַנקען, קראָנען, דאָלאַר, פונטען א. א. וו. אַרבייטער האָבען באַקומען טעגליך, וועכענטליך, מאָנאַטליך פאַר זייער אַרבייט און די ווירקליכע פאַרדינסטען, דאָס הייסט, ווען מען נעמט אין באַטראַכט די פאַרגרעסערטע קאָסטען אויף לעבענס־מיטלען

אַלס מוסטער קען דינען די פאָלגענדע טאַבעלע פון ווירקליכע אַרבייטער־פאַר־דינסטען אין דער קוילען־אינדוסטריע אין פאַרשידענע לענדער (אָננעמענדיג אַלס באַזיס פאַר די פאַרדינסטען פון פאַר דער מלחמה די צאָהל 100):

לאנד	פאַר דער מלחמה	1919	1920	1921
ענגלאנד	100	86	95	96
האָלאַנד	100	115	122	129
פראַנקרייך	100	114	109	116
בעלגיע	100	106	99.7	—
דייטשלאַנד	100	—	צווישען 87 און 141 (לויט פאַכען)	צווישען 116 און 154 (לויט פאַכען)
טשעכאָסלאוואקיע	100	—	87	—
אויסטראַליע	100	99	99	107
אַמעריקא:				
אַנטראַציט	100	103	98	118
ווייכע קוילען	100	83	97	117

די נאָמינעלע פארדינסטען אין דערזועלבער קוילען־אינדוסטריע זיינען אין בעלגיע, למשל, געווען (אין פראנקען):

1913	1920	1921
5.30	25.38	20.3

און דאָס מיינט, אז די נאָמינעלע פארדינסטען פון נאָך דער מלחמה זיינען געווען קנאפע 400 און 500 פראָצענט פון די פארדינסטען פאר דער מלחמה. אננעמענדיג אלס באזיס פון 1913 די צאָהל 100, קומט אויס, אז די פארדינסטען זיינען אזוי געוואקסען:

1913	1920	1921
100	479	383

דיווירקליכע פארדינסטען אָבער זיינען אין דער קוילען־אינדוסטריע אין בעלגיע, לויט דער אויבינגער טאבעלע געווען:

1913	1919	1920
100	106	99.7

דאָס הייסט, די ארבייטער האָבען אין יאָהר 1920 פארדינט ווייניגער ווי אין יאָהר 1913.

די דורכשניטליכע נאָמינעלע וועכענטליכע פארדינסטען אין אמעריקא זיינען געווען (אין דאָלארס):

	1914	1920	1921
פאר אלע לוין ארבייטער — — — — — — — — — —	$12.40	$29.80	$22.89
פאר קוואליפיצירטע (מענער) — — — — — — — —	14.21	33.68	26.00
פאר ניט קוואליפיצירטע (מענער) — — — —	10.88	26.78	20.12
פאר פרויען — — — — — — — — — — — — — —	7.84	18.77	15.79

די לעבענס־קאָסטען זיינען אין אמעריקא געווען (אננעמענדיג אלס באזיס די צאָהל 100 פאר'ן יאָהר 1914):

1914	1920	1921
100	216.5	180.4

און דאָס מיינט, אז די דורכשניטליכע ווירקליכע פארדינסטען זיינען אין פארגלייך מיט די פאר־מלחמה פארדינסטען געווען (מיט 100 אלס באזיס פאר 1914):

	1914	1920	1921
פאר אלע לוין ארבייטער — — — — — — — — — — — —	100	111	103
פאר קוואליפיצירטע (מענער) — — — — — — — — —	100	109	101
פאר ניט קוואליפיצירטע (מענער) — — — — — — —	100	114	103
פאר פרויען — — — — — — — — — — — — — — — —	100	111	111

לויט דעם באַריכט פון דערזעלבער ביוראָ זיינען די ווירקליכע פאַרדינסטען אין יאָהר 1921 געווען (אָננעמענדיג אַלס באַזיס די צאָהל 100 פאַר'ן יאָהר 1914) אין דער בוי־אינדוסטריע:

	ענגלאַנד	דענעמאַרק	אמעריקא
פון קוואַליפיצירטע אַרבייטער — — — — —	113	131	95
פון ניט קוואַליפיצירטע — — — — — — — —	132	143	103

אין דער מעטאַל־אינדוסטריע:

	פראַנקרייך	דייטשלאַנד	עסטרייך
קוואַליפיצירטע — — — — — — — — —	110	96	78
ניט־קוואַליפיצירטע — — — — — — — —	127	117	95

אויף די גרעסטע צרות, ציינט זיך אַרויס, זיינען נאָך דער וועלט־מלחמה געווען די „אינטעלעקטועלע", די מארך־אַרבייטער און, דער עיקר, די דינער פון שטאַט. זייערע ווירקליכע פאַרדינסטען זיינען געווען (אָננעמענדיג אַלס באַזיס די צאָהל 100 פאַר'ן יאָהר 1914):

	שוועדען	עסטרייך	אמעריקא
אין 1919 — — — — — — — — — — — — —	82	—	—
אין 1920 — — — — — — — — — — — — —	85	—	—
אין 1921 — — — — — — — — — — — — —	—	17	צווישען 73 און 97

די ווירקליכע פרויען־פאַרדינסטען זיינען אין אייניגע פאַכען געוואַקסען מעהר ווי די מענערשע (אין פאַרגלייך מיט די יאָהרען פאַר דער מלחמה).

אַזוי, למשל, זיינען אין דער דרוקעריי־אינדוסטריע אין ענגלאַנד די מענער־פאַרדינסטען געווען אין 1920 — 89 פּראָצענט פון די פאַר־מלחמה פאַרדינסטען און אין 1921 — 108 פּראָצענט. די פרויען־פאַרדינסטען, ווידער, זיינען געווען: 109 פּראָצענט אין יאָהר 1920 און 131 פּראָצענט אין 1921. אין שוועדען אין דער דורכשניט פון די מענערשע פאַרדינסטען געווען אין יאָהר 1920 — 109 פּראָצענט, די פרויען־פאַרדינסטען — 120 פּראָצענט. אין דענעמאַרק האָבען די מענערשע פאַרדינסטען אין 1920 באַטראָפען 149 פּראָצענט פון די פאַר־מלחמה פאַרדינסטען און אין יאָהר 1921 — 142 פּראָצענט. די פרויען־פאַרדינסטען זיינען געווען: 166 פּראָצענט אין יאָהר 1920 און 151 פּראָצענט אין 1921. אין פראַנקרייך (אין יאָהר

1921) די מענער פארדינסטען — 115 פראצענט, די פרויען־פארדינסטען — 127 פראצענט. אין אויסטראליע זיינען די מענערשע פארדינסטען געוועז אין 1920 — 101 פראצענט און אין 1921 — 111 פראצענט; די פרויען־פארדינסטען: אין 1920 — 102 פראצענט און אין 1921 — 116 פראצענט.

דאס זעלבע, ווי עס איז צו זעהן פון די פריהער־געבראכטע טאבעלען, איז דער פאל מיט ניט־קוואליפיצירטע ארבייטער. אויך זייערע פארדינסטען האבען זיך אפט פראפארציאנעל מעהר פארגרעסערט ווי די פארדינסטען פון די קוואליפיצירטע.

וואוקס פון פארדינסטען און לעבענס־קאסטען אין אמעריקא און אין ענגלאנד

(לויט'ן באריכט פונ'ם אמעריקאנישען האנדעל־מיניסטעריום. — אלס באזיס פאר'ן יאהר 1913 ווערט אנגענומען די צאהל 100).

יאהר	אין אמעריקא		אין ענגלאנד	
	פארדינסטען	לעבענס־מיטלען	פארדינסטען	לעבענס־מיטלען
1920	199	226	230	283
1921	205	147	260	181
1922	193	149	200	159
1923	211	154	170	162
1924	228	150	170	174

דורכשניטליכע ארבייטער־פארדינסטען אין פארשידענע לענדער אין יאהר 1925.

מענער

בריסעל, בעלגיע — פון 6⅓ ביז 18 סענט פער שעה.

פאריז — פון $1.40 ביז $1.70 פער טאג.

אנדערע פראנצויזישע שטעדט — פון 85 סענט ביז $1.64 פער טאג.

וויען — פון 12 ביז 19 סענט פאר קוואליפיצירטע; פון 8 ביז 18 סענט פאר ניט־קוואליפיצירטע — פער שעה.

קאפענהאגען, דענעמארק — פון 14 ביז 35 סענט פער שעה.

אנדערע דענישע שטעדט — פון 12 ביז 28 סענט פער שעה.

ענגלאנד — פון $9.33 ביז $18.00 פער וואך.

איטאליע — פון $1.15 ביז $3.66 פער טאג.

דייטשלאנד — פון 13 ביז 23 סענט פער שעה; $11.00 פאר קוואליפיצירטע, $8.00 פאר ניט־קוואליפיצירטע — פער וואך.

פרויען

פראנצויזישע שטעדט — 60 סענט פער טאג.

וויען — פון 6 ביז 11 סענט פער טאג.

דורכשניטליכע ארבייטער־פאַרדינסטען אין פאַרשידענע לענ־דער ביי פאַרשידענע פאַכען, אין יאהר 1925.

אין בריסעל, בעלגיע.

בעקעריי — ביי 15 סענט פּער שעה.
אונטערוועש — קנאַפּע 7 סענט פּער שעה.
פּוצערינס — ‎$24.86‎ פּער מאָנאַט.
פוטער־אַרבייטער — איבער 10 סענט פּער שעה.
פרעסערס — איבער 6 סענט פּער שעה.

שניידערקעס — קנאַפּע 15 סענט פּער שעה.
שניידער — קנאַפּע 15 סענט פּער שעה.
מאַשין־שטריקער — קנאַפּע 11 סענט פּער שעה.
סיגאַר־מאַכער — קנאַפּע 13 סענט פּער שעה.
צירונג־אַרבייטער — קנאַפּע 18 ס. פּער שעה.

אין פראַנקרייך.

דרוקער — ‎$1.73‎ פּער טאָג.
פּרעסער — 6 סענט פּער שעה.
נעהטאָרקעס — 60 סענט פּער טאָג.

פּוצערינס — 59 סענט פּער טאָג.
אַנדערע שניידעריי־אַרבייט — 60 ס. פּער טאָג.

אין דענמאַרק.

שניידער — 28 סענט אין קאָפּענהאַגען, 25 סענט אין אַנדערע שטעדט — פּער שעה.

צושניידער — 32 סענט אין קאָפּענהאַגען, 25 סענט אין אַנדערע שטעדט — פּער שעה.

אַנדערע שניידעריי־אַרבייטער — 16 סענט אין קאָפּענהאַגען, 13 סענט אין אַנדערע שטעדט — פּער שעה.

שוסטער — 28 סענט אין קאָפּענהאַגען, 24 סענט אין אַנדערע שטעדט — פּער שעה

די פרויען־פאַרדינסטען ביי שניידעריי זיינען: 19 סענט אין קאָפּענהאַגען, 13 סענט אין אנדערע שטעדט — פּער שעה.

קאָאָפּעראַטיוון

דער אָנהויב פון דער קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג, דער עיקר פון די קאָנסום־קאָאָפּעראַטיוון, איז געמאַכט געוואָרען אין יאהר 1874 אין ענגלאַנד און אין אַמעריקא: אין ענגלאַנד — מיט דער אָרגאַניזירונג פון דער קאָאָפּעראַטיווער קראָם פון די וועבער אין ראטשדייל און אין אַמעריקא — מיט דער אָרגאַניזירונג פון דער קאָנסום־קאָאָ־פּעראַטיווע „דער קויף־קלוב" אין באָסטאָן. אין 1895 האָט די קאָאָפּעראַטיווע באַ־וועגונג זיך אָרגאַניזירט אינטערנאַציאָנאַל, ווען עס איז געגרינדעט געוואָרען דער אינטערנאַציאָנאַלער קאָאָפּעראַטיווער פאַרבאַנד. איצט האָט זיך די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג שטאַרק צוזוואַקסען אין 30 לענדער.

1. קאָאָפּעראַטיוון אין אַמעריקא.

די פאָלגענדע טאַבעלע פון אייניגע קאָאָפּעראַטיוון אין אמעריקא איז צונויפ־געשטעלט געוואָרען פון דער „לייבאָר ביוראָ" אין יאָהר 1920:

שטאַט און געגענד	קאָנסום קאָאָפּעראַטיוועז: צאָהל מיטגלידער	קאָנסום קאָאָפּעראַטיוועז: איינגעצאָהלט אויף אַקציעס	אַגריקולטור. אָרגאַניזאַציעס: צאָהל מיטגלידער	אַגריקולטור. אָרגאַניזאַציעס: איינגעצאָהלט אויף אַקציעס
אַלאַבאַמאַ — — — — — —	293	$13,874	—	—
אַלאַסקאַ — — — — — —	200	41,000	—	—
אַרקענסאַ — — — — — —	963	35,940	—	—
קאַליפאָרניאַ — — — — —	18,745	478,726	—	—
קאָלאָראַדאָ — — — — —	1,755	164,305	1,370	$238,800
קאָנעקטיקוט — — — — —	4,473	104,691	60	2,000
פלאָרידאַ — — — — —	148	18,500	—	—
אַיידאהאָ — — — — — —	583	35,325	276	74,505
אילינאָי — — — — — —	13,068	1,213,256	559	80,190
אינדיאַנאַ — — — — — —	1,438	88,519	261	48,800
אַייאָוואַ — — — — — —	3,601	785,583	591	62,120
קענזעס — — — — — —	9,709	514,775	19,581	1,639,626
קענטאַקי — — — — — —	663	231,200	650	43,800
לואיזיאַנאַ — — — — — —	297	20,167	—	—
מעין — — — — — — —	1,858	58,820	532	23,030
מערילענד — — — — — —	2,397	79,515	—	—
מאַסאַטשוזעטס — — — —	18,797	207,787	57	2,779
מישיגען — — — — — —	8,830	384,344	438	22,360
מינעסאָטאַ — — — — — —	13,513	1,554,661	2,081	274,715
מיסיסיפי — — — — — —	100	11,000	—	—
מיזורי — — — — — — —	2,634	118,312	1,413	92,655
מאָנטאַנאַ — — — — — —	1,699	206,274	1,733	197,296
נעבראַסקא — — — — — —	7,553	882,460	10,378	1,572,881
ניו העמפשייר — — — — —	53	2,500	—	—
ניו דזשוירזי — — — — —	1,480	28,687	—	—
ניו מעקסיקא — — — — —	554	24,800	135	25,000
ניו יאָרק — — — — — —	10,193	263,301	—	—
נאָרד קאַראָליינא — — — —	210	35,974	—	—
נאָרד דאַקאָטאַ — — — — —	3,207	691,988	482	92,375
אָהייאָ — — — — — — —	5,093	172,750	953	76,467
אָקלאַהאָמאַ — — — — — —	298	46,350	2,131	204,382
אָרעגאָן — — — — — — —	2,036	14,530	782	6,600
פענסילווייניא — — — —	7,768	273,547	—	—
רהאָוד אַיילאַנד — — — —	1,107	26,134	—	—
סאַוטה קאַראָליינא — — —	427	11,670	—	—
סאַוטה דאַקאָטאַ — — — —	1,755	291,670	1,515	196,529
טענעסי — — — — — —	814	55,100	—	—
טעקסעס — — — — — —	3,836	61,958	—	—
ווערמאָנט — — — — — —	140	2,636	—	—
ווירדזשיניא — — — — —	543	32,544	—	—
וואַשינגטאָן — — — — —	5,550	305,027	190	42,000
יועסט ווירדזשיניא — — —	1,430	92,589	—	—
וויסקאָנסין — — — — —	31,148	1,517,184	—	—
ווייאָמינג — — — — — —	255	31,000	17,887	6,061,035
סך הכל — — — — —	191,147	$11,290,973	63,351	$11,079,945

לויט דעם צעטעל האָבען די ביידערליי קאָאָפּעראַטיווען פאַרמאָגט 254,498 מיטגלידער מיט א קאַפּיטאַל פון 22,370,918 דאָלאַר. אין דעם צעטעל זיינען ניט אריין איינינע אנדערע מינים קאָאָפּעראַטיווען. פאַר די לעצטע זעקס יאָהר איז די צאָהל אַגריקולטורעלע קאָאָפּעראַטיווען שטאַרק געוואַקסען און דאָסזעלבע — זייער מיטגלידערשאַפט.

די קאָאָפּעראַטיווע ליגע פון אמעריקא, וועלכע איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין 1915, אלס נאַציאָנאַלער פאַרבאַנד פון קאָאָפּעראַציעס, איז דעם 1טען יאַנואַר, 1924 באַשטאַנען פון 328 אָרגאַניזאַציעס מיט א מיטגלידערשאַפט פון 95,400. בלויז א צעהנטעל פון דער מיטגלידערשאַפט פון די פאַרטייל־געזעלשאַפטען איז אָנגעשלאָסען אָן דער ליגע.

לויט דער סטאַטיסטיק פון דער „לייבאָר ביורא" האָבען די קאָאָפּעראַטיווען אין אמעריקא אין יאָהר 1920 געמאַכט געשעפטען דורכשניטליך פער אָרגאַניזאַציע אויף 99,406 דאָלאַר און אויף 378 דאָלאַר דורכשניטליך פער מיטגליד. דער דורכשניט געשעפטען אין די קאָנסום־פאַראיינען איז געווען 100,354 דאָלאַר פער אָרגאַניזאַציע און 353 פער מיטגליד. אין די אַגריקולטורעלע קאָאָפּעראַטיווען איז דער דורכשניט געווען: 95,618 אויף יעדער אָרגאַניזאַציע און 530 אויף יעדען מיטגליד.

דער עיקר איז פאַר די לעצטע יאָהרען ריזיג געוואַקסען די קאָאָפּעראַטיווע באַוועגונג צווישען די פאַרמער.

צום סוף פון יאָהר 1925 האָט דאָס אַגריקולטורעלע מיניסטעריום פון אמעריקא פאַררעגיסטרירט 10,803 פאַרמערשע קאָאָפּעראַטיווען פון אַלערליי מינים און מען רעכענט, אַז איבער טויזענט זיינען געבליבען ניט פאַררעגיסטרירט.

פון די פאַררעגיסטרירטע פאַרמערשע קאָאָפּעראַטיווען זיינען באַשעפטיגט מיט:

אויפגאַבע	צאָהל קאָאָפּעראַטיווען
תבואה פאַרקויף	3,325
פאַרקויף פון מילך און מילך־פּראָדוקטען	2,197
פיה־האַנדעל	1,770
פאַרקויף פון גרינסען און פרוכטען	1,250
בוימוואָל־פאַרקויף	121
וואָל	97
פליגעל־צוכט־פּראָדוקטען	71
טאַבאַק	22

ב. קאָאָפּעראַטיווען אין אנדערע לענדער.

אין אנדערע לענדער איז דער צושטאַנד פון דער קאָאָפּעראַטיווער באַוועגונג אין יאָהר 1923 געווען ווי פאָלגט:

ענגלאַנד האָט אין יאָהר 1923 פאַרמאָגט 1,441 קאָאָפּעראַטיווען מיט א מיטגלידערשאַפט פון 4,618,819 און מיט 186,500 אַרבייטער און אָנגעשטעלטע. פון זיי זיינען געווען 1314 קאָנסום־געזעלשאַפטען מיט 4,569,265 מיטגלידער און 182,734 אַרבייטער און אָנגעשטעלטע, 105 פּראָדוציר־קאָאָפּעראַטיווען מיט 37,868 מיטגלידער און 10,828 אַרבייטער און אָנגעשטעלטע, 4 פאַרטיילונג־געזעלשאַפטען מיט 8,457 מיטגלידער און 1,445 אַרבייטער און אָנגעשטעלטע, 3 געזעלשאַפטען פאַר קאָאָפּעראַ־

טיווען איינקויף מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 2,139 און מיט 42,893 ארבייטער און אַנגעשטעלטע און אַזוי ווייטער. דער קאַפּיטאַל פון די קאָאָפּעראַטיווען האָט באַטראָפען 126,903,883 ענגלישע פונט, געפיהרט האָבען זיי דורכ'ן יאָהר געשעפטען אויף איבער 258 מיליאָן פונט, זייערע פּאַרדינסטען דורכ'ן יאָהר האָבען באַטראָפען ביי 17½ מיליאָן פונט און אויסגעצאָהלט האָבען זיי די אַרבייטער און אַנגעשטעלטע איבער 24 מיליאָן פונט.

אויסטראַליע האָט אין יאָהר 1923 פאַרמאָגט 137 פּאַרטייל־קאָאָפּעראַטיווען. זיי האָבען אין דעם יאָהר פאַרקויפט סחורות פאַר 6,563,598 ענגלישע פונט.

עסטרייך. אין יאָהר 1923 האָבען די דייטש־עסטרייכישע קאָנסום־געזעלשאַפטען פאַרמאָגט 113 קאָאָפּעראַטיווען מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 574,000. בלויז 81 פון די דאָזיגע געזעלשאַפטען האָבען, לויט זייער רעפּאָרט, דעם יאָהר געפיהרט געשעפטען אויף קנאַפּע 489 ביליאָן קראָנען און האָבען פאַרמאָגט אין די שפּאָר־באַנקען איבער 34 מיליאָן קראָנען. די עסטרייכישע קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפט פאַר איינקויפען סחורות האָט אין דעם יאָהר פאַרקויפט סחורות אויף איבער 466 מיליאָן קראָנען און האָט פאַרמאָגט אין די שפּאָר־קאַסען איבער זעקס ביליאָן.

בעלגיע האָט אין יאָהר 1923 פאַרמאָגט 256 קאָאָפּעראַטיווען, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט דער סאָציאַליסטישע פּאַרטיי, מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 231,000. זיי האָבען פאַר דעם יאָהר געפיהרט געשעפטען אויף קנאַפּע 89 מיליאָן פראַנק.

בולגאַריע. דאָרט זיינען אין 1923 געווען 409 קאָנסום־געזעלשאַפטען מיט 120,519 מיטגלידער, 146 קאָאָפּעראַטיווען פאַר פּראָדוקציע און פאַרקויף מיט 37,053 מיטגלידער, 977 קרעדיט־געזעלשאַפטען מיט 119,352 מיטגלידער, 32 פאַרזיכערונג־געזעלשאַפטען מיט 64,149 מיטגלידער, 102 פּראָדוציר־קאָאָפּעראַטיווען מיט 3,389 מיטגלידער, 39 פאַרשידענע קאָאָפּעראַטיווען מיט 3,791 מיטגלידער און 13 לאָקאַלע און צענטראַלע פאַרבאַנדען מיט 50,070 מיטגלידער. צוזאַמען: 1,718 קאָאָפּעראַטיווען מיט 398,323 מיטגלידער.

קאַנאַדאַ. דאָרט האָט אין יאָהר 1921 די „קאָאָפּעראַטיווע יוניאָן" פאַרמאָגט 7,000 מיטגלידער און האָט דעם יאָהר געפיהרט געשעפטען אויף קנאַפּע 2½ מיליאָן דאָלאַר. די „יונייטעד גריין גראָוערס" (פון מאַניטאָבאַ) האָט אין 1923 פאַרמאָגט 35,748 מיטגלידער און געשעפטען האָט זי דאָס יאָהר געפיהרט אויף איבער 53 מיליאָן דאָלאַר.

אונגאַרן. אין 1923 זיינען דאָרט געווען פאַראייניגט אין אַ פאַרבאַנד 1,945 פאַרמער־קאָאָפּעראַטיווען מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 900,000. אין 1921 האָבען די קאָאָפּעראַטיווען געפיהרט געשעפטען אויף 3 ביליאָן קראָנען. די 18 אַרבייטער־קאָאָפּעראַטיווען מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 180,000 האָבען אין יאָהר 1920 געפיהרט געשעפטען אויף 400,000,000 קראָנען.

טשעכאָסלאָוואַקיע. דער צענטראַלער פאַרבאַנד פון די טשעכישע קאָאָפּעראַטיווען איז אין יאָהר 1923 באַשטאַנען פון 1,371 אָרגאַניזאַציעס. 477 פון זיי זיינען געווען קאָנסום־פאַראיינען מיט 498,979 מיטגלידער, מיט געשעפטען אין דעם יאָהר, וואָס האָבען באַטראָפען איבער אַ ביליאָן קראָנען. די קאָאָפּעראַטיווע פּראָדוציר־געזעלשאַפט האָט אין 1921 פאַרקויפט אויף אַ קנאַפּען ביליאָן קראָנען סחורות. די

אַרטיגע דייטשע געזעלשאַפטען האָבען 303,000 מיטגלידער און האָבען אין דעם יאָהר פאַרקויפט סחורות אויף דריי פערטעל ביליאָן קראָנען. צוזאַמען זיינען אין טשעכאָ־סלאָוואַקיע פאַראַנען 7,864 אַגריקולטורעלע קאָאָפּעראַטיוון, 1,371 קאָנסום־קאָאָפּ., 1,467 קרעדיט־קאָאָפּ., 1,825 פּראָדוציר־קאָאָפּ., 1,326 בוי־קאָאָפּ. און ביי 200 אַנדערע.

דענעמאַרק. דאָרט זיינען אין 1923 געווען 1,806 אַלערליי געזעלשאַפטען, מיט 337,700 מיטגלידער און 2,259 אַרבייטער און אַנגעשטעלטע, און 1,700 קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון, מיט 22,267 מיטגלידער. זיי האָבען אין דעם יאָהר פּראָדוצירט סחורות אויף פערציג און אַ האַלבען מיליאָן קראָנען.

פינלאַנד. דער גענעראַל־קאָאָפּעראַטיווער פאַרבאַנד איז דאָרט אין יאָהר 1921 באַשטאַנען פון 485 אָרגאַניזאַציעס מיט 477,584 מיטגלידער און האָבען אין דעם יאָהר פאַרקויפט סחורות פאַר איבער אַ ביליאָן מאַרק. דער צענטראַלער פאַרבאַנד פון די סאָציאַליסטישע קאָנסום־פאַראיינען פאַרמאָגט 157,000 מיטגלידער.

רוסלאַנד. אין 1923 זיינען דאָרט געווען 26,006 קאָנסום־געזעלשאַפטען, מיט 6,501,474 מיטגלידער; 39 עלעקטרישע געזעלשאַפטען, מיט 6,956 מיטגלידער; 7,223 האַנדעלס־קאָאָפּעראַטיוון, מיט 250,700 מיטגלידער; 2,643 אינוואַלידען־קאָאָפּעראַטיוון, מיט 34,625 מיטגלידער; 35,468 אַגריקולטורעלע קאָאָפּעראַטיוון, מיט 2,468,737 מיטגלידער; 1,813 קרעדיט־קאָאָפּעראַטיוון, מיט 332,403 מיט־גלידער; און 2,561 געמישטע קאָאָפּעראַטיוון, מיט 655,373 מיטגלידער. אינגאַנ־צען זיינען געווען 70,072 קאָאָפּעראַטיוון מיט 10,250,238 מיטגלידער.

יוגאָסלאַוויע. 4,579 פאַרשיידענע געזעלשאַפטען, 16 פאַרבאַנדען, 1,931 אַגרי־קולטורעלע קאָאָפּעראַטיוון, מיט 164,000 מיטגלידער.

עסטאָניע. 263 קאָנסום געזעלשאַפטען מיט 105,000 מיטגלידער; געהערען צו דער עסטאָנישער איינקויף געזעלשאַפט.

דייטשלאַנד. 1,300 קאָנסום־געזעלשאַפטען מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 3,375,370. געפיהרט געשעפטען אין יאָהר 1921 אויף איבער פינף ביליאָן מאַרק. פּראָדוצירט סחורות אויף קנאַפּע 235 מיליאָן מאַרק.

האָלאַנד. דער צענטראַלער פאַרבאַנד פון פאַרטייל־קאָאָפּעראַטיוון האָט פאַר־מאָגט 135 קאָנסום־געזעלשאַפטען מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 126,725. דאָן זיינען אויך פאַראַן קאַטוילישע און פּראָטעסטאַנטישע קאָאָפּעראַטיוון מיט אַ מיטגלידער־שאַפט פון אַרום 100,000.

שפּאַניע. 196 פאַרשידענע געזעלשאַפטען, מיט 52,752 מיטגלידער.

איטאַליע. 2,300 געזעלשאַפטען פון דער נאַציאָנאַלער ליגע פון קאָאָפּעראַציעס; 1,466 געזעלשאַפטען מיט 348,270 מיטגלידער פון דעם פאַשיסטישען איטאַליענישען פאַרבאַנד פון קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפטען; און 2,900 קאָנסום־געזעלשאַפטען פון דער נאַציאָנאַלער פעדעראַציע פון קאָנסום־געזעלשאַפטען.

לאַטוויע. 198 קאָנסום־געזעלשאַפטען, 88 אַגריקולטורעלע, 20 קרעדיט־קאָאָפּע־ראַטיוון און 44 מילך־קאָאָפּעראַטיוון. צוזאַמען — 332 קאָאָפּעראַטיוון, מיט 75,000 מיטגלידער.

ליטע. 255 פאַרשידענע געזעלשאַפטען מיט 59,358 מיטגלידער, געהערען צום ליטווישען פאַרבאַנד פון קאָאָפּעראַציעס; די צאָהל פון אַלע קאָאָפּעראַטיוון איז 872.

נאָרוועגיע. 416 פאַרשידענע געזעלשאַפטען מיט 96,401 מיטגלידער געהערען צו דער נאָרוועגישער איינקויף־געזעלשאַפט.

פוילען. 5,000 געזעלשאַפטען מיט 1,500,000 מיטגלידער.

פּאָרטוגאַל. 200 קאָנסום־געזעלשאַפטען, געהערען צו דער נאַציאָנאַלער פעדע־ראַציע פון קאָנסום־פאַראיינען.

פראַנקרייך. 4,300 פאַרשידענע געזעלשאַפטען, מיט 2,329,869 מיטגלידער (1922).

שווייץ. 516 קאָנסום־קאָאָפּעראַטיווען מיט 357,208 מיטגלידער; זיי געהערען צום פאַרבאַנד פון שווייצערישע קאָנסום־געזעלשאַפטען.

שוועדען. 886 פאַרבראויך געזעלשאַפטען מיט 274,269 מיטגלידער; געהערען צום שוועדישען קאָאָפּעראַטיווען־פאַרבאַנד.

אינדיע. 42,000 קאָאָפּעראַטיווע קרעדיט־אָרגאַניזאַציעס מיט אַ מיטגלידער־שאַפט פון 1,400,000.

יאַפּאַן. 13,770 קאָאָפּעראַטיווען מיט 2,850,000 מיטגלידער. 40,000 פון זיי באַלאַנגען צו קאָנסום־קאָאָפּעראַטיווען.

ניי־זעעלאַנד. 20 פאַרטייל־קאָאָפּעראַטיווען.

רומעניע. שטאָדטישע קאָאָפּעראַטיווען מיט אַ מיטגלידערשאַפט פון 107,000. די אַגריקולטורעלע קאָאָפּעראַטיווען האָבען 210,000 מיטגלידער. די דאָרפישע קרעדיט־קאָאָפּעראַטיווען האָבען 753,000 מיטגלידער.

אידישע קאָאָפּעראַטיווען

אין פוילען זיינען אָנהויב 1926 געווען 287 אידישע קאָאָפּעראַטיווען מיט 81,528 מיטגלידער: 252 פון דער צאָהל זיינען געווען קרעדיט־קאָאָפּעראַטיווען מיט 76,166 מיטגלידער; 24 האַנדעל־קאָאָפּעראַטיווען מיט 4,757 מיטגלידער און 10 פאַרשידענע מיט 545 מיטגלידער. 189 זיינען געווען פאָלקס־באַנקען אדער לייִ־קאַסעס.

דעם 30טען יוני, 1925, זיינען אין פוילען געווען 60,883 קאָאָפּעראַטיווע־מיטגלידער מיט אַ קאַפּיטאַל (אקציעס און רעזערוו) פון 1,314,000 זלאָטעס, דעפּאָ־זיטס — צוויי און אַ האַלב מיליאָן זלאָטעס און אַ באַלאַנס פון צעהן מיליאָן זלאָ־טעס. די הלוואות פון די לייה־קאַסעס האָבען באַטראָפען אנדערטהאַלבען מיליאָן זלאָטעס.

אין יאהר 1925 האָט זיך געעפענט אַ קאָאָפּעראַטיווע באַנק אין מעמעל און אַ קאָאָפּעראַטיוו פאַר אינדוסטריע און אגריקולטור אין קאָוונאָ.

אין טשעכאָסלאָוואקיע זיינען אין יאהר 1925 געווען 14 אידישע שפּאָר־און־לייה־באַנקען מיט אַ קאַפּיטאַל פון פינף און אַ האַלב מיליאָן טשעכישע קראָנען. אַ דריטעל פון די מיטגלידער פון די אידישע קאָאָפּעראַטיווען זיינען געווען ניט־אידען.

אין בעסאַראַביע זיינען אָנהויב 1925 געווען 33 קאָאָפּעראַטיווע אינסטיטוציעס, פאַרבונדען מיט יק״אַ. זיי האָבען פאַרמאָגט 25,000 מיטגלידער און אַ קאַפּיטאַל פון 73,533,000 לעי.

אין סאָוועטען־רוסלאנד האָבען די לייה־און־שפּאָר־קאָאָפּעראַטיוועו געשטיצט פון יק"א, דעם 30טען יוני, 1925, פאַרמאָגט 46,764 מיטגלידער מיט א קאפּיטאַל פון 3,237,313 רובעל. זייער אייגענטום ווערט געשאצט אין 496,000 רובעל.

עס זיינען אויך פאראן אידישע קאָאָפּעראַטיוועו אין לאַטוויא און אין אנדערע לענדער.

אין יאָהר 1925 האָט די „אמעריקאן דזשאָינט רעקאָנסטראָקשאָן פאונדיי־שאָן" צעטיילט 337,176 דאָלאַר צווישען די אידישע קרעדיט־אינסטיטוציעס: אין פוילען — 99,500 דאָלער; אין רומעניע — 99,050 דאָלער; ליטע — 50,000 דאָלער; לאַטוויא — 25,000 דאָלער; טשעכאָסלאָוואקיע — 25,000; טערקיי — 22,500 דאָלער; גריכענלאַנד — 10,000 דאָלער; עסטרייך — 6,126 דאָלער.

אָנהויב 1926 האָט דיזעלבע „פאונדיישאָן" באַשטימט 300,000 דאָלער פאר לייה־און־קרעדיט־געזעלשאַפטען אין פוילען; 200,000 פאַר א הונדערט נייע לייה־און־קרעדיט־געזעלשאַפטען פאר בעל מלאכה'ס און 100,000 פאר 20 קרעדיט־געזעל־שאַפטען פאר קליינע סוחרים.

וועגען די קאָאָפּעראַטיוועו אין ארץ ישראל — אין דער ארץ ישראל'ער אָפּ־טיילונג.

אידישע אַרבייטער און בעלי־מלאכה'ס אין רוסלאנד

ביי דער לעצטער קאָנפערענץ פון די אידישע קאָמוניסטישע סעקציעס איז אָפּגעגעבען געוואָרען דער פאָלגענדער באַריכט וועגען די אידישע ארבייטער און בעלי־מלאכה'ס אין סאָוועטען־רוסלאנד: די צאָהל אידישע לוין־ארבייטער האָט זיך פאר די לעצטע צוויי יאָהר פאַרגרעסערט אויף 100,000. צוזאמען זיינען איצט אין רוסלאנד פאראן 360,000 אידישע לוין־ארבייטער, פון וועלכע 40,000 זיינען ניט אָרגאַניזירט. אין די גרויסע אינדוסטריען איז די צאָהל אידישע ארבייטער נאָך קליין. אידישע בעלי־מלאכה'ס זיינען פאראן אין רוסלאנד 200,000. די צאָהל אידישע ערד־ארבייטער ווערט אין דעם באַריכט אָנגעגעבען אַלס 170,000.

די צאָהל אידען אויף דער וועלט

צאָהל אידען לויט קאָנטינענטען

קאָנטינענט	אידישע באַפעלקערונג	אין פּראָצ. פון דער גאַנצער אידי. באַפעלקערונג
אייראָפּא — — — — — —	10,527,613	67.57
נאָרד און זיד אַמעריקא —	3,850,192	24.75
אַזיע — — — — — — —	614,879	3.89
אַפריקא — — — — — —	565,258	3.63
אויסטראַליע — — — —	24,645	0,16
סך הכל — — — — —	15,581,987	100.0

אידען אין אייראָפּא.

אין מערב און דרום־אייראָפּא.

לאַנד	גאַנצע באַפעלקערונג	יאָהר	איד. באַפעלקערונג	יאָהר	פּראָצ.
בעלגיע — — — — — — —	7,462,455	1920	44,000	1920	0.82
בולגאַריע — — — — — — —	4,861,439	1920	40,000	1921	0.05
ציפּרעס — — — — — — — —	310,715	1921	160	1924	2.4
דאַנציג — — — — — — — —	383,995	1924	9,239	1921	0.18
דענעמאַרק — — — — — — —	3,267,831	1921	5,947	1922	
פראַנקרייך — — — — — — —	39,209,518	1921	165,000	1922	
דייטשלאַנד — — — — — — —	59,205,466	1919	615,000	1915	
גיבראַלטאַר — — — — — — —	22,018	1921	1,300	1922	
בריטאַניע און נאָרד אירלאַנד —	44,167,913	1921	295,000	1913	
גריכענלאַנד — — — — — — —	6,322,806	1923	88,300	1911	
אירלאַנד — — — — — — —	3,139,688	1911	5,101	1921	0.16
איטאַליע — — — — — — — —	40,164,812	1921	58,000	1910	0.14
לוקסעמבורג — — — — — — —	263,824	1916	1,270	1920	
מאַלטאַ און קאָנגאָ — — — — —	224,680	1921	35	1919	
האָלאַנד — — — — — — — —	6,865,314	1919	121,167	1921	1.7
פּאָרטוגאַל — — — — — — —	5,957,985	1911	1,000	1920	
סאאר געגענד — — — — — —	657,870	1922	5,000	1920	
יוגאָסלאַוויע — — — — — —	12,017,323	1920	64,159	1920	0.53
שפּאַניע — — — — — — — —	21,347,355	1920	4,000	1920	0.2
שווייץ — — — — — — — —	3,886,090	1920	20,955	1920	0.54
טערקיי (אייראָפּעאישע) — —	1,872,697	1921	125,000	1923	
סך הכל — — — — — —	261,611,794		1,669,633		0.6

אין צענטראל-אייראָפּא.

לאַנד	גאַנצע באַפעלקערונג	יאָהר	איד. באַפעלקערונג	יאָהר	פּראָצ.
עסטרייך — — — — — — — — —	6,428,336	1920	350,000	1920	5.4
טשעכאָסלאָוואקיע — — — — —	13,611,340	1921	354,342	1921	2.7
אונגאַרן — — — — — — — — —	7,945,878	1921	498,913	1910	
לאַטוויא — — — — — — — — —	1,503,193	1920	100,000	1922	
ליטא — — — — — — — — — —	2,011,173	1923	155,125	1923	7.7
פּוילען — — — — — — — — —	27,060,163	1921	3,500,000	1921	12.9
רומעניע — — — — — — — —	17,393,149	1919	950,000	1919	5.5
רוסלאַנד:					
קרים — — — — — — — — — —	720,428	1920	51,516	1920	7.15
וועסט רוסלאַנד (וויטעבסק) —	1,353,078	1920	115,613	1920	7.8
ווייס-רוסלאַנד — — — — — —	4,008,890	1920	395,184	1920	9.86
אוקראינא — — — — — — — —	26,001,802	1920	2,200,000	1920	8.5
סך הכל — — — — — — — —	108,037,430		8,670,693		8.02

אין צפון-אייראָפּא.

לאַנד	גאַנצע באַפעלקערונג	יאָהר	איד. באַפעלקערונג	יאָהר	פּראָצ.
עסטלאַנד — — — — — — — —	1,109,479	1920	7,500	1920	0.43
פינלאַנד — — — — — — — —	3,364,807	1920	1,618	1920	0.05
נאָרוועגיע — — — — — — —	2,646,306	1920	1,457	1920	0.06
רוסלאַנד (חוץ קרים און וועסט)	70,433,319	1920	170,000	1897	
שוועדען — — — — — — — —	5,904,489	1920	6,112	1910	
סך הכל — — — — — — — —	83,458,400		186,687		0.2
צוזאַמען אין אייראָפּא —	453,107,624		10,527,013		2.3

אידען אין אזיע.

לאַנד	גאַנצע באַפעלקערונג	יאָהר	איד. באַפעלקערונג	יאָהר	פּראָצ.
אר־ישראל — — — — — — —	757,182	1922	110,000	1924	
אַראַביע — — — — — — — —	10,000,000	1922	**25,000**		
אדען — — — — — — — — —	54,923	1921	3,747	1911	6.82
מעסאָפּאָטאַמיע — — — — —	2,849,282	1920	87,488	1920	3.01
סיריע און לבנון — — — — —	2,439,082	1922	35,000	1922	
סך הכל — — — — — — —	16,100,469		261,235		**1.62**

אין קליין־אזיע, צענטראל און נאָרד־אזיע.

לאַנד	גאַנצע באַפעלקערונג	יאָהר	איד. באַפעלקערונג	יאָהר	פּראָצ.
אַפגאַניסטאַן	6,380,500	1922	18,000	1913	
בוכאַראַ	3,000,000	1920	20,000	1905	
כיווא	579,438	1920	1,000	1897	
קירגיזען־לאַנד	5,058,553	1920	2,600	1922	
פּערסיע	8,000,000	1922	40,000	1918	
סיביר	11,069,550	1920	100,000	1922	
אַרמעניע	1,214,391	1916	3,787	1897	
אַזערבאַזשאַן	2,096,973	1920	25,000	1922	
גרוזיע	2,327,403	1916	25,000	1922	
טורקעסטאַן	7,201,551	1920	40,000	1921	
טערקיי (אַזיאַטישע)	11,879,300	1922	65,000	1923	
סך הכל	58,747,659		340,387		0.58

אין מזרח און דרום־אזיע.

לאַנד	גאַנצע באַפעלקערונג	יאָהר	איד. באַפעלקערונג	יאָהר	פּראָצ.
כינא	436,004,953	1923	15,000	1921	
האָנג קאָנג	625,166	1921	150	1920	
אינדיע	318,942,480	1921	21,778	1921	0.1
אינדאָ־כינא	19,747,431	1921	1,000	1921	0.1
יאַפּאַן	77,005,510	1920	1,000	1922	
סטרייטס סעטעלמענט	881,939	1921	535	1896	
סך הכל	853,207,479		39,463		0.1
סך הכל פאַר גאַנץ אַזיע	922,813,525		614,879		0.6

אידען אין אויסטראַלעזיע

לאַנד	גאַנצע באַפעלקערונג	יאָהר	אידישע באַפעלקערונג	יאָהר	פּראָצ.
אויסטראַליע	5,436,794	1921	21,615	1921	0.4
האַוואַאי	255,912	1920	150	1917	
ניו־זעעלאַנד	1,284,873	1921	2,380	1921	0.19
פּיליפּינען	10,350,640	1918	500	1917	
סך הכל	17,328,219		24,645		0.14

אידען אין אפריקא.

לאנד	גאנצע באפעלקערונג	יאהר	איד. באפעלקערונג	יאהר	פראצ.
נארד־אפריקא:					
אלזשיר — — — — — — — —	5,800,974	1921	85,000	1921	1.5
עגיפטען — — — — — — — —	12,750,980	1917	59,581	1917	0.5
מאראקא (פראנצויזישע) — — —	5,400,000	1921	200,000	1919	
מאראקא (שפאנישע) — — — —	550,000	1921	18,000	1916	
טאנזשיר — — — — — —	52,000	1922	12,000	1922	23.8
טריפאלי — — — — — — —	1,000,000	1922	12,000	1922	1.2
טוניס — — — — — — — —	2,264,920	1921	65,000	1921	3.1
סך הכל — — — — — —	27,818,874		451,581		1.62

לאנד	גאנצע באפעלקערונג	יאהר	איד. באפעלקערונג	יאהר	פראצ.
מזרח־אפריקא:					
אביסיניע — — — — — — — —	8,000,000	1920	50,000	1922	
קעניא — — — — — — — —	2,528,830	1924	175	1924	
דרום־אפריקא:					
נארד־ראדעזיא — — — — — — —	931,500	1921	110	1921	0.16
זיד־ראדעזיא — — — — — —	803,620	1921	1,289	1921	0.01
זיד־אפריקאנישע יוניאן — —	6,928,580	1921	62,103	1921	0.9
סך הכל אין אפריקא — —	47,011,404		565,258		

אידען אין זיד־אפריקא.

יאהר פון צענזוס	גאנצע באפעלקערונג	ווייסע (אייראפעאישע) באפעלקערונג	אידישע באפעלקערונג	פראצענט אידען פון דער גאנצער באפעלקערונג
1904	———	1,117,696	38,101	3.4
1911	5,973,394	1,276,242	46,919	3.7
1918	———	1,421,781	58,741	4.1
1921	6,928,580	1,519,488	62,103	4.1

אידישע באפעלקערונג אין זיד־אפריקא לויט פראווינצען.

פראווינץ	גאנצע ווייסע באפעלקערונג			אידישע באפעלקערונג			פראצענט אידען
	מענער	פרויען	צוזאמען	מענער	פרויען	צוזאמען	
קייפ — — — — — —	———	———	650,609	———	———	21,242	3.3
נאטאל — — — — —	———	———	136,838	———	———	2,585	1.9
טראנסוואאל — — —	———	———	543,485	———	———	33,515	6.2
ארענדזש — — — —	———	———	188,556	———	———	4,761	2.5
סך הכל — — —	782,035	737,453	1,519,488	34,063	28,040	62,103	4.1

די דאזיגע צענזען זיינען געמאכט געווארען לויט רעליגיע און אין די פארשידענע צענזען האבען צווישען 8 און 10 טויזענט ניט אנגעגעבען זייער רעליגיע. די דאזיגע ווערען אריינגערעכענט אין דעם אידישען צעטעל.

אידישע באפעלקערונג אין זיד־אפריקא לויט באשעפטיגונג.

באשעפטיגונג	ווייסע, אייראפעאישע באפעלקערונג			אידישע באפעלקערונג		
	מענער	פרויען	צוזאמען	מענער	פרויען	צוזאמען
אגריקולטור, פישעריי און מייניגג	184,704	4,270	188,974	914	18	932
אינדוסטריע	93,332	8,492	101,814	3,538	347	3,885
טראנספארטאציע	31,375	1,385	32,760	428	8	436
האנדעל	80,164	23,862	104,026	14,232	2,484	16,716
אדמיניסטראציע פון לאנד	22,939	3,724	26,663	138	30	168
פראפעסיעס	16,528	17,841	34,369	740	337	1,077
פערזענליכע באדינונג	8,763	13,985	22,748	1,134	232	1,366
אומאפהענגיגע	9,906	4,376	14,282	400	151	551
אפהענגיגע	33,719	366,842	400,561	1,505	13,623	15,128
פארשידענע ארבייט	13,395	14,992	28,387	789	769	1,558
סך הכל	494,815	459,769	954,584	23,818	17,999	41,817

אידען אין דער ענגלישער אימפעריע.

געגענד	גאנצע באפעלקערונג	יאהר	איד. באפעלקערונג	יאהר	פראצ.
ענגלאנד און נארד־אירלאנד	44,167,913	1921	295,000	1922	0.7
אויסטראליע	5,436,794	1921	21,615	1921	0.4
קאנאדא	8,788,483	1921	126,196	1920	1.4
אירלאנד	3,139,688	1911	5,101	1911	0.2
ניי־זעעלאנד	1,284,873	1921	2,380	1921	0.19
זיד־אפריקאנער יוניאן	6,928,580	1921	62,103	1921	0.8
אינדיע	318,942,480	1921	21,778	1921	0.01
עגיפטען	12,750,980	1917	59,581	1917	0.5
קעניא	2,528,830	1924	175	1924	
נארד־ראדעזיא	951,500	1921	110	1921	0.01
זיד־ראדעזיא	803,620	1921	1,289	1921	0.16
ארץ־ישראל	757,182	1922	83,794	1922	11.1
מעסאפאטאמיע	2,849,282	1920	87,488	1920	3.1
אדען	54,923	1921	3,747	1911	
אראביע	4,100,000	1922	25,000		
ציפרעס	310,715	1921	160	1921	0.5
גיבראלטאר	22,018	1921	1,300	1915	
האנג קאנג	625,166	1921	150	1920	
דזשעמייקא	858,118	1921	1,250	1921	0.1
האלטא און גאזא	224,680	1921	35	1920	
סטרייטס סעטעלמענט	881,939	1921	535	1896	
סך הכל	372,219,851		798,787		0 2

אידען אין מעקסיקא.

(לויט א רעפּארט צום אידיש־אמעריקאנישען קאָנגרעס)

געגענד	באַפעלקערונג
פעדעראַלער באַצירק	8,000
אין אַרומיגע שטאַטען	600
אין שטאַטען, וואָס גרענעצען זיך מיט די פאַראייניגטע שטאַטען פון אַמעריקא	300
אין שטאַטען ביי די וועסט־ברעגען	150
אין שטאַטען ביי די אָסט־ברעגען	100
יוקאַטאַן	25
אַנדערע געגענדען	150
צוזאַמען	9,325

אידען אין פארשידענע טיילען פון רוסלאַנד.

געגענד	גאַנצע באַפעלקערונג	יאָהר	איד. באַפעלקערונג	יאָהר	פּראָצ.
אייראָפּעאישע רוסלאַנד (חוץ וויטעבסק און קרים)	70,433,319	1920	170,000	1897	
וויטעבסקער געגענד	1,353,078	1920	115,613	1920	7.8
קרים	720,428	1920	51,516	1920	7.15
סיביר	11,069,550	1920	100,000	1922	
קירגיזען־לאַנד	5,058,553	1920	2,600	1897	
טורקעסטאַן	7,201,551	1920	40,000	1921	
בוכאַראַ	3,000,000	1920	20,000	1921	
כיוואַ	519,438	1920	1,000		
ווייס־רוסלאַנד	4,008,890	1920	395,184	1920	9.86
אוקראַינא	26,001,802	1920	2,200,000	1920	8 5
אַרמעניע	1,214,391	1916	3,787	1897	
אַזערבאַזשאַן	2,096,973	1920	25,000	1922	
גרוזיע	2,372,403	1916	25,000	1922	
סך הכל	152,903,424		3,380,429		2.2

אידען אין פראַנקרייך און אין איהרע באַזיצונגען

געגענד	גאַנצע באַפעלקערונג	יאָהר	איד. באַפעלקערונג	יאָהר	פּראָצ
פראַנקרייך	39,200,518	1921	165,000	1921	0.4
אַלזשיר	5,800,974	1921	85,000	1921	1.5
מאַראָקאָ (פראַנצויזישע)	5,400,000	1921	200,000	1919	
טוניס	2,264,920	1921	65,000	1921	3.1
אינדאָ־כינא	19,747,431	1921	1,000	1921	0.1
סיריע	3,097,000	1922	35,000	1922	1.16
סך הכל	75,519,843		551,000		0.73

אידען אין פארשידענע שטעדט פון דער וועלט.

(אויסער די פאראייניגטע שטאטען פון אמעריקא)

שטאָדט	גאנצע באפעלקערונג	יאהר	איד. באַפעלקערונג	יאָהר	פראָצ
אַלעקסאַנדריע	450,000	1920	29,207	1920	6.5
אַמסטערדאַם	—	—	63,734	1919	
אַנטווערפּען	334.000	1921	22,000	1921	6.5
באַגדאַד	225,000	1920	50,000	1920	20.0
בריסעל	685,000	1921	20,000	1921	2.9
בודאַפּעשט	925,724	1920	217,545	1920	23.5
קאַירא	795,000	1920	24,885	1920	3.1
קאָפּענהאַגען	—	—	5,875	1921	
טשערנאָוויץ	91,000	1919	40,000	—	
האָמעל	64,786	1917	30,320	1917	46.8
חיפה	24,469	1922	6,230	1922	25.4
יפו	47,709	1922	20,152	1922	42.2
ירושלים	62,758	1922	33,917	1922	54.7
יאָהאַנעסבורג	—	—	22,335	1921	
קיעוו	272,573	1923	128,141	1923	47.0
קאָוונא	91,302	—	24,691	—	
לעמבערג	219,000	1921	76,783	1921	35.0
לענינגראַד	1,018,630	1923	52,370	1923	5.14
מינסק	152,587	1917	67,599	1917	44.3
מאָנטרעאָל	618,506	1921	42,817	1921	6.9
מאָסקווע	1,424,854	1923	86,171	1923	6.04
פּראַג	676,657	1921	31,751	1921	4.69
ריגא	181,443	1920	24,721	1920	13.6
רוים	600,000	—	11,000	1922	
סאַפעד	8,760	1922	2,986	1922	34.1
סאָפיאַ	154,431	1920	20,000	1920	12.9
טבריה	6,950	1922	4,427	1922	63.7
טאָראָנטאָ	521,893	1921	34,619	1921	6.6
טריפּאָלי	64,759	1918	12,951	1918	20.0
טונים	79,175	1921	19,029	1921	24.0
וויען	1,850,000	—	300,000	1921	
וואַרשאַ	936,046	1921	309,153	1921	33.0
וויניפּעג	179,086	1921	14,449	1921	8.1

אידען אין אמעריקא

אָפּשאַצונג פון דער אידישער באפעלקערונג אין אמעריקא.

יאָהר	אָפּגעשאַצט פון	צאָהל אידען
1818	מרדכי מ. נח	3,000
1824	סאַלאָמאָן עטטינג	6,000
1826	אַייזעק האַרבי	6,000
1840	אַמעריקאַן אַלמאַנאַק	15,000
1848	מ. א. בוירק	50,000
1880	וויליאַם העקענבוירג	230,000
1888	אַייזעק מאַרקענס	400,000
1897	דוד סולצבערגער	937,800
1905	דזשי דזשואיש ענסייקלאָפּידיא	1,508,435
1907	אַמעריקאַן דזשאיש יער־בוק	1,777,185
1910	אַמעריקאַן דזשואיש יער־בוק	2,043,762
1914	ביוראָ פאַר אידישער סטאַטיסטיק און פאָרשונגען,	2,933,874
1918	ביוראָ פאַר אידישער סטאַטיסטיק און פאָרשונגען,	3,300,000
1920	ביוראָ פאַר אידישע סאָציאַלע פאָרשונגען	3,600,800

אידישע באפעלקערונג אין די פאראייניגטע שטאאַטען.

(לויט אן אפשאצונג אין 1920)

שטאַאַט	באַפעלקערונג פון שטאַט	אידישע באַפעלקערונג
אַלאַבאַמאַ	2,348,174	11,150
אָריזיאָנאַ	334,162	1,150
אַרקענסאָ	1,752,204	5,150
קאַליפאָרניאַ	3,426,861	71,400
קאָלאָראַדאָ	939,629	15,380
קאָנעקטיקוט	1,380,631	71,870
דעלאַווער	223,003	4,010
וואַשינגטאָן, ד. ק.	437,571	10,950
דזשאָרדזשיאַ	2,895,832	23,240
פלארידאַ	968,470	6,940
אַיידעהא	431,866	1,160
אילינאָי	6,435,289	257,600
אינדיאַנאַ	2,930,390	26,780
אַיאָוואַ	2,404,021	16,230
קענזעס	1,769,257	9,590
קענטאָקי	2,416,630	13,620
לואיזיאַנאַ	1,793,509	13,020
מעין	768,014	7,590
מערילענד	1,449,661	65,330

שטאַאַט	באַפעלקערונג פון שטאַט	אידישע באַפעלקערונג
מאַסאַטשוזעטס	3,852,356	199,300
מישיגען	3,668,412	71,360
מינעסאָטאַ	2,387,125	33,550
מיזורי	3,404,055	82,570
מיסיסיפי	1,790,618	3,990
מאָנטאַנא	548,899	2,520
נעבראַסקא	1,296,370	14,020
נעוואַדא	77,407	510
ניו העמפשייר	443,083	3,370
ניו. דזשוירזי	3,155,900	163,180
ניו מעקסיקאָ	360,350	880
ניו יאָרק	10,385,277	1,701,260
נאָרטה קאַראָליינא	2,559,123	5,140
נאָרטה דאַקאָטאַ	646,872	1,590
אָהייאָ	5,759,394	177,690
אַקלאַהאָמאַ	2,028,283	5,490
אָרעגאָן	783,389	18,260
פענסילווייניא	8,720,017	340,740
רהאָוד אַיילאַנד	604,397	21,450

שטאט	באפעלקערונג פון שטאט	אידישע באפעלקערונג
סאוטה קאראליינא	1,683,724	5,060
סאוטה דאקאטא	636,547	1,310
טענעסי	2,337,885	14,390
טעקסעס	4,663,228	32,660
יוטאה	449,396	3,940
ווערמאנט	352,428	2,260
ווירדזשיניא	2,309,187	16,020
וואשינגטאן	1,356,621	10,030
וועסט ווירדזש.	1,463,701	5,440
וויסקאנסין	2,632,067	30,100
וויאמינג	194,402	560
אלאסקא	55,306	500
האוואי אינזלען	255,912	150
פיליפינען	10,350,640	500
פארטא ריקא	1,299,809	200
וואירדזשין אינזל.	26,051	70
סך הכל	117,697,337	3,602,220

אמעריקאנער שטעדט וואס האבען א אידישע באפעלקערונג פון 1,000 און מעהר (געשאצט לויט'ן צענזוס פון 1920),

שטאדט	צאהל אידען
אלבאני, נ. י.	7,000
אלטונא, פא.	1,000
אטלאנטיק סיטי, נ. דזש	4,000
אנטלאנטא, דזשא.	10,000
איוועגסוויל, אינד.	1,500
אוקלענד, קאליפ.	5,000
אמאהא, נעב.	10,000
אינדיאנאפאליס, אינד.	10,000
אגוסטא, דזש.	2,500
אקלאהאמא, אקלא.	1,000
איסט סט. לואיס, איलל.	1,000
אירי, פא.	1,500
באלטימאר, מד.	60,000
בענגאר, מע.	1,000
בעי סיטי, מיש.	1,000
בעיאן, נ. דזש.	10,000
בינגהעמפטאן, נ. י.	1,500
בוירמינגהעם, אלא	3,500
בלומפילד, נ. דזש.	1,000
באסטאן, מאסס.	77,500
ברעדדאק, פא.	1,600
ברידזשפארט, קאנג.	12,000
בראקטאן, מאסס.	1,500
באפאלא, נ. י.	20,000
ביוט, מאנט.	1,000
גאלוועסטאן, טעקס.	1,100
גרענד רעפידס, מיש.	1,000
גערי, אינד.	1,200
דאלאס, טעקס.	8,000
דעיטאן, א.	4,000
דענווער, קאלא.	11,000
דעמאין, אייאווא	3,200
דעטראיט, מיש.	50,000
דולוטה, מיננ.	2,300
דזשעקסאנוויל, פלא.	2,000
דזשוירזי סיטי, נ. דזש.	12,500
דזשאליעט, איلל.	1,100
העריסבורג, פא.	4,000
העריסאן, נ. דזש.	1,000
הארטפארד, קאנג.	16,000
הייווערהיל, מאסס.	3,500
האבאקען, נ. דזש.	5,000
האליאוק, מאסס.	1,000
האוסטאן, טעקס.	5,000
וואשינגטאן, ד. ק.	10,000
וואטערבורי קאנג.	6,000
ווייקא, טעקס.	5,000
וועסט ניו יארק, נ. דזש.	1,500
ווהילינג, וו. ווא.	1,000
ווילקעסבאר, פא.	3,000
ווילמינגטאן, דעל.	3,500
ווינטראפ, מאסס.	1,500

שטאָדט	צאָהל אידען
וואודביין, נ. דזש.	1,900
וואוסטער, מאַסס.	10,000
טאַמפּא, פלא.	1,000
טאָלידא, אָהייאָ	7,500
טאפּעקאָ, קענ.	1,000
טרענטאָן, נ. דזש.	7,000
טראָי, נ. י.	3,000
טשארלסטאָן, ס. ק.	1,900
טשארלסטאָן, וו. ווא.	1,000
טשאטאנוגא, טענ.	1,400
טשעלסי, מאַסס.	13,000
טשעסטער, פּא.	1,000
יאָנקערס, נ. י.	5,000
יאָנגסטאון, אָהייאָ	5,000
יוטיקא, נ. י.	1,600
לאַנקעסטער, פּא.	1,400
לאָרענס, מאַסס.	2,000
לינקאָלן, נעב.	1,200
ליטל ראק, ארק.	1,500
לאָנג ברענטש, נ. דזש.	1,300
לאס אנדזשעלעס, קאל.	18,000
לואיסוויל, קענ.	9,000
לאָועל, מאסס.	6,000
לינן, מאסס.	7,500
מאָלדען, מאסס.	9,000
מעקיספּאָרט, פּא.	3,000
מעמפיס, טענ.	7,000
מערידען, קאָנ.	1,000
מילוואָקי, וויסק.	20,000
מינעאַפּאָליס, מינג.	15,000
מאָביל, אלא.	2,200
מאָנטגאָמערי, אלא.	1,650
מאונט וואוירנאָן, נ. י.	3,000
נעשוויל, טענ.	3,000
נוארק, נ. דזש.	55,000
ניו בעדפאָרד, מאסס.	3,500
ניו בריטיין, קאָנ.	2,500
ניו בראָנזוויק, נ. דזש.	3,000
ניו הייווען, קאָנ.	18,000

שטאָדט	צאָהל אידען
ניו לאָנדאָן, קאָנ.	1,000
ניו אָרלינס, לואיזיאַנא	8,000
ניופּאָרט ניוס, ווא.	2,000
ניו ראשעל, נ. י.	3,000
ניו יארק, נ. י.	1,500,000
נאָרפאָלק, ווא.	5,000
נאָרוויטש, קאָנ.	1,500
סינסינעטי, אָ.	25,000
סאגינא, מיש.	1,000
סט. דזשאָזעף, מאָ.	3,300
סט. לואיס, מאָ.	60,000
סט. פּאָול, מינג.	10,000
סיילעם, מאסס.	1,500
סאָלט לייק סיטי, יוטא	2,500
סאַן אַנטאָניא, טעקס.	3,000
סאַן פראַנציסקאָ, קאל.	30,000
סאוואנא, דזשא.	5,000
סקענעקטעדי, נ. י.	3,500
סקרענטאָן, פּא.	7,500
סיאַטל, וואש.	5,000
סיו סיטי, אייאָווא	2,500
סאָמערוויל, מאסס.	2,000
סאוט בענד, אינד.	2,000
סאוט בעטלעהעם, פּא.	1,300
סאוט נאָרוואָק, קאָנ.	1,000
ספּאָקיין, וואש.	1,100
ספּרינגפילד, מאסס.	6,000
סטעמפאָרד, קאָנ.	1,500
סטאָקטאָן, קאל.	1,000
סיראַקיוז, נ. י.	12,000
עלענטאַון, פּא.	1,200
עליזאבעטה, נ .דזש.	5,000
עלמיירא, נ. י.	1,200
על פּאזאָ, טעקס.	1,800
עקראָן, אָהייאָ	2,000
פּאסייק, נ. דזש.	6,000
פּעטערסאָן, נ. דזש.	15,000
פּענסאַקאָלא, פלא.	1,000
פּעאָריא, איל.	1,750

שטאָדט	צאָהל אידען
פוירטה עמבאָי, נ. דזש.	5,000
פילאַדעלפיא, פא.	200,000
פיטסבורג, פא.	60,000
פיטספילד, מאסס.	1,500
פליינפילד, נ. דזש.	1,500
פאָרט טשעסטער, נ. י.	1,000
פאָרטלענד, מע.	1,000
פאָרטלענד, אָרע.	2,500
פאָרטסמוטה, ווא.	8,000
פאָקיפסי, נ. י.	1,600
פראָווידענס, ר. א.	15,000
פועבלאָ, קאָלאָ.	1,000
פאָל ריווער, מאסס.	7,500
פאָרט וועין, אינד.	1,650
פאָרט וואָירטה, טעקס.	2,250
קווינסי, מאסס.	1,250
קיימברידזש, מאסס.	8,000
קעמדען, נ. דזש.	2,000
קענטאָן, אָ.	1,000
קליוולענד, אָ.	100,000
קאָלאָמבוס, אָ.	9,000
קאונסיל בלאָפס, אייאָווא	1,000
קענזעס סיטי, קענ.	3,500
קענזעס סיטי, מאָ.	12,000
רעדינג, פא.	1,750
רעוויר, מאסס.	6,000
ריטשמאָנד, ווא.	4,000
ראָטשעסטער, נ. י.	20,000
שיקאגא, איל.	225,000
שריוופאָרט, לואיז.	1,500

אידישע באפעלקערונג אין ניו יארק, לויט באָראָס.

באָרא	אלגעמיינע באפעלקערונג לויט'ן צענזוס פון 1920	אידישע באפעלקערונג		
		געשאצט אין 1918	געשאצט אין 1920	פראָצענט
מאַנהעטען	2,284,103	696,000	657,101	28.8
בראָנקס	732,016	211,000	278,169	38.0
ברוקלין	2,018,356	568,000	604,380	29.9
קווינס	469,042	23,000	86,194	18.4
ריטשמאָנד	116,531	5,000	17,168	14.7
סך הכל	5,620,048	1,503,000	1,643,012	29.2

צעהן אמעריקאנער שטעדט וואו עס געפינט זיך די גרעסטע צאָהל אידען

שטאָדט	איד. באַפעלקערונג
ניו יאָרק	1,643,012
שיקאגא	225,000
פילאדעלפיע	200,000
קליוולאנד	100,000
באָסטאָן	77,500
באַלטימאָר	60,000
סט. לואיס	60,000
פיטסבורג	60,000
דעטראָיט	50,000
נואַרק	55,000

אידיש און העברעאיש — מוטער־שפּראכען אין אמעריקא.

בעת'ן צענזוס פון יאָהר 1920 האָבען 2,043,613 אָנגעגעבען אידיש אָדער העברעאיש פאר זייערע מוטער־שפּראַכען.

אין באָסטאָן האָבען 60,042 אידען אָנגעגעבען אידיש (און העברעאיש) אַלס זייער מוטער שפּראך; אין באַלטימאָר 39,335; אין סט. לואיס, 20,430.

געוואַקסען איז די צאָהל אידיש־שפּרעכענדע אין באָסטאָן פון יאָהר 1910 ביז 1920 אויף איבער 5 פּראָצענט. אבער אין באַלטימאָר אויף גאנצע 46 פּראָצענט, פון 26,943 אין 1910 ביז 39,335 און 1920. דער צוואוואוקס אין סט. לואיס איז אויך אומבאַדייטענד — איננאנצען ווענינער ווי צעהן פּראָצענט. דערפאר האָט זיך די צאָהל אין לאָס אנדזשעלעס שטאַרק פארגרעסערט — פון 5,681 אין 1910 ביז 10,540 אין 1920. אין באָפאַלאָ זיינען צוגעקומען איבער 51 פּראָצענט — אָנשטאָט 6,403 אין 1910 איז די צאָהל אין 1920 געשטיגען ביז 9,705.

לויט דער זעלביגער סטאַטיסטיק זיינען אין ניו יאָרק פאראן 964,139 אידען. נאָך די אידען קומען ענגלענדער און קעלטען, וועלכע צעהלען 897,452 נפשות, דאן קומען איטאַליענער מיט 803,048 נפשות; דייטשען — 690,780; רוסען — 221,153 און 161,310 פּאָליאַקען.

אין 12 שטעדט: באַלטימאָר, באָסטאָן, באָפאַלאָ, שיקאַגאַ, קליוולאַנד, דעטראָיט, לאָס אנדזשעלעס, ניו יאָרק, פילאדעלפיע, פּיטסבורג, סט. לואיס און סאן פראנציסקאָ, זיינען אין 1910 געווען 1,260,429 אידען וואָס האָבען גערעדט אידיש; אין 1920 צייגט זיך ארויס, אז 1,482,671 האָבען אָנגעגעבען אידיש אלס זייער מוטער־שפּראך, דאָס הייסט, א פארגרעסערונג פון 222,242.

לויט דער זעלבער סטאַטיסטיק זיינען דאָ אין לאַנד אריבער זעקס און דרייסיג מיליאָן פרעמד־געבוירענע. פון די פרעמד־געבוירענע באַנוצען זיך 29 און א האלב מיליאָן מענשען מיט זייער מוטער־שפּראך. דייטש־שפּרעכענדע זיינען דאָ אריבער 8 מיליאָן; איטאַליעניש — דריי מיליאָן דריי הונדערט טויזענט; פּויליש — ארום צוויי און א האלב מיליאָן; שוועדיש־שפּרעכענדע — ארום א מיליאָן און א האַלב; פראַנצויזיש — 1,290,000 און נאָרוועגיש־שפּרעכענדע — א מיליאָן מיט צוואנציג טויזענט.

אידען אין אמעריקאנער קאָנגרעס.

געוועזענע:

	געשט. געבאָרן		
בענדזשאמין, יהודה, פיליפ,	1812—1884	סענאַטאָר פון לואיזיאַנא,	1853—1861
קאַנטאָר, דזשייקאָב א.	1854—1920	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1913—1915
איינשטיין, עדווין	1842—1906	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1879—1881
עמעריטש, מארטין	1847—1922	קאָנגרעסמאַן פון אילינאָי,	1903—1907
פישער, איזראעל פ.	1858—	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1895—1899
פרענק, נייטהען	1852—	קאָנגרעסמאַן פון מיזורי,	1889—1891
גאָלדפאָגעל, הענרי מ.	1856—	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1901—1915
״ ״		״ ״ ״ ״	1919—1921
גאָלדציער, דזשוליוס	1854—1925	קאָנגרעסמאַן פון אילינאָי	1893—1895
גוגענהיים, סיימאָן	1867—	סענאַטאָר פון קאָלאָראַדאָ,	1907—1913
הארט, עמאַנועל ב.	1809—1897	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1851—1853
האוסמאַן, דזשוליוס	1832—1891	קאָנגרעסמאַן פון מישיגען,	1883—1885
דזשאָנאַס, בענ. פרענקלין	1834—1911	סענאַטאָר פון לואיזיאַנא,	1879—1885
קאהן, דזשוליוס	1861—1924	קאָנגרעסמאַן פון קאַליפ.,	1889—1902
״ ״		״ ״ ״	1905—1924
לעסלער, מאָנטעגיו	1869—	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1902—1903
לעווין, לואיס טשארלז	1808—1860	קאָנגרעסמאַן פון פענסילוו.,	1845—1851
לעווי, דוד יאָלי	1811—1886	דעלעגאַט פון פלאָרידא,	1841—1845
״ ״ ״		סענאַטאָר פון פלאָרידא,	1845—1851
״ ״ ״		״ ״ ״	1855—1861
לעווי, דזשעפערסאָן מאָנראָ	1852—1924	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1899—1901
״ ״ ״	״	״ ״ ״ ״	1911—1915
ליטטאָוער, לוסיוס נייטען	1859—	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1897—1907
מארקס, סעמיועל	1867—1922	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק (געשטאָרבען פאַר דער עפענונג פון קאָנגרעס)	
מעי, מיטשעל	1871—	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1899—1901
מאַיער, אדאָלף	1842—1908	קאָנג. פון לואיזאנא	1891—1908
מאָרז, לעאָפאָלד	1831—1892	קאָנגרעסמאַן פון מאַסס.	1877—1885
״ ״		״ ״ ״	1887—1889
פיליפס, הענרי מייער	1811—1884	קאָנגרעסמאַן פון פענסילוו.,	1857—1859
פיליפס, פיליפ	1807—1884	קאָנגרעסמאַן פון אלאבאמא	1853—1855
פוליצער, דזשאָזעף	1847—1911	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1885—1886
רייגער, איזידאָר	1850—1912	קאָנגרעסמ. פון מערילענד,	1887—1895
״ ״		סענאַטאָר פון מערילענד,	1905—1912
סיימאָן, דזשאָזעף	1851—	סענאַטאָר פון אָרעגאָן,	1897—1903

	געשט. געבאָרן		
סטרוים, איזידאָר	1845—1912	קאָנגרעסמאַן פון ניו יארק,	1894—1895
סטראוס, מייער	1825—1878	קאָנגרעסמאַן פון פענסילווי.,	1863—1867
וואָלף, הערריי ב.	1880—	קאָנגרעסמאַן פון מערילענד,	1907—1909
אַנזאָרגע, מ. ס.	1882—	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1921—1922
קראוס, מילטאָן	1866—	קאָנגרעסמאַן פון אילינאָי,	1917—1923
לאָנדאָן, מאיר	1871—1926	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1915—1917
" "		קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1921—1923
ראָסדייל, אלבערט	1878—	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1921—1923
סיגעל, אייזיק	1880—	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1915—1922
וואָלק, לעסטער ד.	1884—	קאָנגרעסמאַן פון ברוקלין,	1921—1923
ראָזענבלום, ב. ל.,		קאָנגרעסמאַן פון וו. וויר.,	1921—1923
יוליע, דייוויד ל.	1811—1886	דעלעגאַט פון פלאָרידא,	1841—1845
" "		סענאַטאָר פון פלאָרידא,	1845—1851
" "		סענאַטאָר פון פלאָרידא,	1855—1861

א י צ ט י ג ע :

(מיטגלידער פון 69טען קאָנגרעס)

באכראך, אייזעק, רעפוב.	קאָנג. פון אטלאנטיק סיטי	1915—
בערגער, וויקטאָר, סאָציאַליסט	קאָנגרעסמאַן פון מילוואָקי	1925—
סעלער, עמנועל, דעמאָקראַט	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1923—
פערלמאַן, נעטעניעל ד., רעפוב.	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1921—
סאַבאַטה, אַדאָלף דזש., דעמאָקראַט	קאָנגרעסמאַן פון שיקאגא,	1907—
דיקשטיין, סעמיועל, דעמאָקראַט	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1923—
בלום, סאָל., דעמאָקראַט	קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק,	1923—
דזשייקאָבסטיין, מייער, דעמאָקראַט	קאָנגרעסמאַן פון ראָטשעסטער	1922—
גאָלדער, בענדזשאַמין, רעפובליקאַנער	קאָנגרעסמאַן פון פילאַדעלפיע	1924—
קאהן (מרס. קאהן), רעפוב.	קאָנג. פון סאַן פראַנציסקאָ	1925—

אין די וואהלען פון 2טען נאָוועמבער, 1926, איז דר. סיראָוויטש אויסגעקליבען געוואָרען אויף פערלמאַנ'ס פלאַץ.

אידישע מיגראַציע

אידישע אימיגראַציע קיין אמעריקא.

אידישע איינוואנדערונג אין די יאָהרען 1881—1925.

יאָהרען		צאָהל
1881—1898	רעכענענדיג נאָר די איינוואנדערונג דורך די פּאָרטען פון ניו יארק, פילאדעלפיע און באלטימאָר, ניט אראפּ־רעכענענדיג די צוריק אַפּגעפאָהרענע — — — — — —	533,478
1899—1907	ניט אראפּרעכענענדיג די צוריק־אַפּגעפאָהרענע — —	829,244
1908—1925	אראָפּרעכענענדיג די צוריק אַפּגעפאָהרענע — — —	966,293
	סך הכל —	2,329,015

אידישע איינוואַנדערונג אין די יאָהרען 1881—1898 דורך ניו יאָרק, פילאדעלפיע און באַלטימאָר.

יאָהר	צאָהל	יאָהר	צאָהל
1881—84	74,310	1892	60,325
1885	19,611	1893	32,943
1886	29,658	1894	22,108
1887	27,468	1895	32,077
1888	31,363	1896	28,118
1889	23,962	1897	20,648
1890	34,303	1898	27,409
1891	69,139	סך הכל	533,478

אַלגעמיינע און אידישע אימיגראַציע אין די יאָהרען 1907—1899.

יאָהר	אלגעמיינע צאָהל אימיגראַנטען	אידישע אימיגראַנטען	פּראָצענט
1899	311,715	37,415	12.0
1900	448,572	60,764	13.5
1901	487,918	58,098	1.2
1902	643,743	57,688	8.9
1903	857,046	76,203	8.9
1904	812,870	106,236	13.1
1905	1,026,499	129,910	12.7
1906	1,100,735	153,748	1.4
1907	1,285,349	149,182	11.6
סך הכל	6,974,447	829,244	11.9

אידישע אימיגראציע קיין אמעריקא אין די יאָרען 1908—1924

(דאָס יאהר ענדיגט זיך דעם 30טען יוני)

יאָר	אַריינגעקומענע אימיגראַנטען: אַלגעמיינע צאָהל	אַריינגעקומענע אימיגראַנטען: אידען	פּראָצ. אידן	צוריק אָפּגעפאָרענע אימיגראַנטען: אַלגעמיינע צאָהל	צוריק אָפּגעפאָרענע אימיגראַנטען: אידען	פּראָצ. פון אַלע אָפּגעפאָרענע	פּראָצ. אידן	געבליבענע אימיגראַנטען: אַלגעמיינע צאָהל	געבליבענע אימיגראַנטען: אידען	פּראָצ. אידן
1908	782,870	103,387	13.2	395,073	7,702	50.46	7.44	387,797	95,685	24.2
1909	751,786	57,551	7.6	225,802	6,105	30.0	10.6	525,984	52,446	9.7
1910	1,041,570	84,260	8.1	202,436	5,689	19.43	6.8	839,134	78,571	9.3
1911	878,587	91,223	10.4	295,666	6,401	33.67	7.01	582,921	84,822	14.5
1912	838,172	80,595	9.6	333,262	7,418	39.76	9.2	504,910	73,177	14.4
1913	1,197,892	101,330	8.5	308,190	6,697	25.7	6.6	889,702	94,633	10.6
1914	1,218,480	138,051	11.3	303,338	6,826	24.89	4.94	915,142	131,225	14.3
1915	326,700	26,497	8.1	204,074	1,524	62.46	5.75	122,626	24,973	20.3
1916	,298,826	15,108	5.1	129,765	199	43.42	1.31	169,061	14,909	8.8
1917	295,403	17,342	5.8	66,277	329	22.43	1.89	229,126	17,013	7.0
1918	110,618	3,627	3,0	94,585	687	85.51	18.9	16,033	2,940	18.3
1919	141,132	3,055	2.6	123,552	373	87.51	12.2	17,610	2,682	15.2
1920	430,001	14,292	3.3	288,315	358	67.05	2.5	141,686	13,934	9.8
1921	805,228	119,036	14.7	247,718	483	30.76	4.1	557,510	118,553	21.2
1922	309,556	53,524	17.3	198,712	830	64.2	1.5	110,844	52,694	47.5
1923	522,919	49,719	9.5	81,450	413	15.57	0.83	441,469	49,306	11.16
1924	706,896	49,989	7.0	75,789	260	10.8	0.52	630,107	49,729	7.89
1925	294,314	10,292	3.5	92,728	291	31.51	3.0	201,586	10,001	5.0
סך הכל	10,950,950	1,018,878	9.3	3,667,702	52,585	33.5	4.9	7,283,248	966,293	13.3

דעפּאָרטירטע און צוריקגעוויזענע אידישע אימיגראַנטען

יאָהר	אימיגראַנטען צוריקגעוויזענע		פּראָצ. לויט צאָהל אַריינגעקומענע		דעפּאָרטירטע אימיגראַנטען		פּראָצ. לויט צאָהל געבליבענע אין לאַנד	
	צאָהל אַלגעמיינע	אידישע	צאָהל אַלגעמיינע	אידישע	צאָהל אַלגעמיינע	אידישע	אַלגעמיינע	אידישע
1899—1910	116,255	10,785	1.2	1.0	12,177	1,303	—	—
1911	22,349	1,999	2.5	2.1	2,788	209	0.5	0.2
1912	16,057	1,064	1.9	1.3	2,456	191	0.4	0.2
1913	19,938	1,224	1.6	1.2	3,461	253	0.4	0.2
1914	33,041	2,506	2.7	1.9	4,137	317	0.4	0.2
1915	24,111	1,398	7.3	5:2	2,670	68	2.1	0.2
1916	18,867	949	6.3	6.2	2,906	79	1.8	0.5
1917	16,028	607	5.4	3.5	1,918	46	0.9	0.3
1918	7,297	222	6.5	6.0	796	26	4.9	0.9
1919	8,626	199	6.1	6.5	3,102	17	17.6	0.7
1920	11,795	268	2.7	1.8	2,762	53	1.9	0.4
1921	13,779	1,195	1.7	1.0	4,517	143	0.8	0.1
1922	13,731	1,256	4.4	2.3	4,345	214	3.9	0.4
1923	20,619	1,455	3.94	2.99	3,661	99	0.82	0.2
1924	30,284	1,754	4.28	3.5	4,294	113	0.68	0.22
1925	25,390	1,137	8.6	11.1	9,495	250	4.7	2.5
סך הכל	398,167	28,018			65,485	3,373		

אידישע איינוואַנדערונג קיין אַרגענטינא.

(1913—1915 און 1919—1924)

יאָהר	צאָהל פון אלע אימיגראַנטען	צאָהל פון אידישע אימיגראַנטען	פּראָצענט
1913	302,047	10,860	3.5
1914	284,449	3,693	1.3
1915	137,716	606	0.4
1919	69,879	280	0.4
1920	155,332	2,071	1.3
1921	108,591	4,095	3.8
1922	139,953	7,198	5.2
1923	195,063	13,701	7.0
1924	159,939	7,799	4.8
1925	125,365	6,920	5.5
סך הכל	1,678,334	57,223	3.4

די אימיגראַציע קיין ארץ ישראל — אין דער ארץ־ישראל'ער אָפּטיילונג.

אידען אין קענעדע.

אידישע אימיגראציע קיין קענעדע.

יאָהר	צאָהל פון אַלע אימיגראַנטען	אידישע אימיגראַנטען	פּראָצענט אידען
1901	49,149	2,765	5.6
1902	67,379	1,015	1.5
1903	128,364	2,066	1.6
1904	130,331	3,727	2.8
1905	146,266	7,715	5.2
1906	189,064	7,127	3.8
1907	124,667	6,584	5.2
1908	262,469	7,712	2.9
1909	146,908	1,636	1.1
1910	208,794	3,182	1.5
1911	311,084	5,146	1.6
1912	354,236	5,322	1.5
1913	402,432	7,387	1.8
1914	384,878	11,252	2.9
1915	144,789	3,107	2.1
1916	48,537	65	0.1
1917	75,374	136	0.1
1918	79,074	32	0.04
1919	57,702	22	0.04
1920	117,336	116	0.09
1921	148,477	2,763	1.9
1922	89,999	8,404	9.3
1923	72,887	2,793	3.8
1924	148,560	4,255	2.8
1925	111,362	4,459	
סך הכל	5,000,119	98,788	

חוץ דעם האָט זיך געפונען אַ געוויסע צאָהל אידען צווישען די איבער 56 טויזענט, וואָס זיינען געקומען קיין קענעדאַ פון די פאַראייניגטע שטאַטען און פון ענגלאַנד.

קענעדער שטעדט מיט א אידישער באפעלקערונג איבער 500
(לויט'ן צענזוס פון 1921)

שטאָדט	אידישע באַפעלקערונג	שטאָדט	אידישע באַפעלקערונג
מאָנטרעאָל און אומגעגענד	45,392	ווינדזאָר, אָנט.	979
טאָראָנטאָ	34,377	סט. דזשאָן, נ. ב.	844
וויניפּעג	14,390	רעדזשיינא	806
אָטאַוואַ	2,796	עדמאָנטאָן	805
העמילטאָן	2,548	לאָנדאָן, אָנט.	696
וואַנקואווער	1,248	סאַסקאַטון	599
קאַלגאַרי	1,233	האַליפאַקס	578

די אידישע באפעלקערונג אין קענעדע.

(לויט'ן צענזוס פון 1901, 1911 און 1921).

יאָהר	אַלגעמיינע באַפעלקערונג	אידישע באַפעלקערונג	פּראָצענט
1901	5,371,315	16,131	.30
1911	7,206,643	75,681	1.1
1921	8,788,483	126,196	1.44

אידישע באפעלקערונג אין פארשידענע פראווינצען פון קענעדע.

פּראָווינץ	אַלגעמיינע באַפעלקערונג	אידישע באַפעלקערונג	פּראָצענט
אַלבערטאַ — — — — — —	588,545	3,242	.6
בריטיש קאָלאָמביאַ — —	524,582	1,696	.3
מאַניטאָבאַ — — — — — —	610,118	16,669	2.7
ניו בראָנזוויק — — — —	387,876	1,243	.3
נאָוואַ־סקאָשיאַ — — — —	523,837	2,161	.4
אָנטעריאָ — — — — — —	2,933,662	47,798	1.6
פּרינס עדואַרד אײַלאַנד —	88,615	21	.02
קוויבעק — — — — — —	2,361,199	47,977	2.0
סאַסקאַטשעוואַן — — —	757,510	5,380	.7
יוקאָן — — — — — — —	4,157	8	.2
נאָרד־וועסט טעריטאָריעס —	7,988	1	.01
צוזאַמען — — — —	8,788,483	126,196	1.4

אַמעריקא

די שטאַטען פון אמעריקא

(לויט'ן צענזוס פון 1920)

נאָמען פון שטאַט		גרויס אין קוואַדראַט מייל	צאָל פון באַפעלקערונג	הויפּט שטאָט
אַלאַבאַמאַ	Alabama, Ala.	51 998	2,348,174	מאָנטגאָמערי
אריזאָנא	Arizona, Ariz.	113,956	334,162	פעניקס
ארקענסאָ	Arkansas, Ark.	53,335	1,752,204	ליטל ראַק
קאַליפאָרניא	California, Cal.	158,297	3,426,861	סאקראמענטא
קאָלאָראדאָ	Colorado, Col.	103,948	939,629	דענווער
קאָנעקטיקוט	Connecticut, Conn.	4,965	1,380,631	הארטפאָרד
דעלאַווער	Delaware, Del.	2,390	223,003	דאָווער
וואַשינגטאָן	Dist. of Columbia, D. C	70	437,571	וואַשינגטאָן
דזשאָרדזשיא	Georgia, Ga.	59,265	2,895,832	אַנטלאַנטא
פלאָרידא	Florida, Fla.	58,666	968,470	טאַלאהעסי
איידאָהאָ	Idaho, Ida.	83,888	431,866	באָיז
אילינאָי	Illinois, Ill.	56,665	6,485,280	ספרינגפילד
אינדיאנא	Indiana, Ind.	36,354	2,930,390	אינדיאנאפּאָליס
אייאָווא	Iowa, Ia.	56,147	2,404,021	דעמאָין
קענזעס	Kansas, Kan.	82,158	1,769,257	טאָפּיקא
קענטאָקי	Kentucky, Ky.	40,598	2,416,630	פרענקפאָרט
לואיזיאַנא	Louisiana, La.	48,506	1,798,509	בייטאָן רוזש
מעין	Maine, Me.	33,040	768,014	אגוסטא
מערילענד	Maryland, Md.	12,327	1 449,661	אַנאַפּאָליס
מאַסאַטשוזעטס	Massachusetts, Mass.	8,266	3,852,356	באָסטאָן
מישיגען	Michigan, Mich.	57,980	3,668,412	לענסינג
מינעסאָטא	Minnesota, Minn.	84,682	2,387,125	סט. פּאול
מיזורי	Missouri, Mo.	69,420	3,404,055	דזשעפערסאָן סיטי
מיסיסיפּי	Mississippi, Miss.	46,865	1,790,618	דזשעקסאָן
מאָנטאַנא	Montana, Mont.	146,997	548,899	העלענא
נעבראַסקא	Nebraska, Neb.	77,520	1,296 370	לינקאָלן
נעוואַדאָ	Nevada, Nev.	110,690	77,407	קאַרסאָן סיטי
ניו העמפּשייר	New Hampshire, N. H.	9,341	443,083	קאָנקאָרד
ניו דזשוירזי	New Jersey, N. J.	8,224	3,155,900	טרענטאָן
ניו מעקסיקא	New Mexico. N. M.	122,634	360,350	סאַנטא־פעי
ניו יאָרק	New York, N. Y.	49,204	10,385,277	אַלבעני
נאָרטה קאַראָליינא	North Carolina, N. C.	52,426	2,559,123	ראַלעי
נאָרטה דאקאָטא	North Dakota, N. D.	70,837	646,872	ביסמארק
אָהייאָ	Ohio, O.	41,040	5 759,394	קאָלאָמבוס

נאָמען פון שטאַט		שטח אין קוואַדראַט מייל	אַלגעמיינע באַפעלקערונג	רעגירונגס־שטאָדט
אָקלאַהאָמאַ	Oklahoma, Okla.	70,057	2,028,283	אָקלאַהאָמאַ סיטי
אָרעגאָן	Oregon, Ore.	96,699	783,389	סיילעם
פּענסילווייניאַ	Pennsylvania, Pa.	45,126	8,720,017	העריסבורג
רהאוד איילענד	Rhode Island, R. I.	1,248	604,397	פּראָווידענס
סאוטה קאראָליינא	Scuth Carolina, S. C.	30,989	1,683,724	קאָלאָמביא
סאוטה דאַקאָטאַ	South Dakota, S. D.	77,615	636,547	פּיערר
טענעסי	Tennessee, Tenn.	42,022	2,337,885	נעשוויל
טעקסעס	Texas, Tex.	265,896	4,663,228	יוסטאָן
יוטא	Utah, ׳	84,990	449,396	סאָלט לייק סיטי
ווערמאָנט	Vermont, Vt.	9,564	352,428	מאָנטפּעליע
ווירדזשיניא	Virginia, Va.	42,627	2,309,187	ריטשמאָנד
וואשינגטאָן	Washington, Wash.	69,127	1,356,621	אָלימפּיא
וו. ווירדזשיניא	West Virginia, W. Va.	24,170	1,463,701	טשארלסטאָן
וויסקאָנסין	Wisconsin, Wis.	56,066	2,632,067	מעדיסאָן
ווייאָמינג	Wyoming, Wyo.	97,914	194,402	קייען

אַמעריקאַנישע טעריטאָריעס

אַלאַסקאַ	Alaska	590,884	54,899	דזשונא
האַוואַאי־אינזלען	Hawaii	6,499	255,912	האָנאָלולו

אַמעריקאַנישע באַזיצונגען

פיליפּינישע אינזלען	Philippine Is'ands	114,400	10,350,730	מאַנילא
פּאָרטאָ ריקאַ	Porto Rico	3,453	1,299,809	סאַן זשואַן
וואַירדזשין אינזלען	Virgin Islands	132	26,051	שאַרלאָט אַמאַליע
אַמעריקאַנישע סאַמאָאַ	Amer. Samoa	579	8,324	פּאַגאַ פּאַגאַ
גוואַם	Guam	210	14,246	אַגאַנזאַ
מידוועי אינזלען	Midway Islands			

דער שטח פון די פאַראייניגטע שטאַטען, אין קוואַדראַט מייל, איז: פעסט לאַנד, יבשה — 3,026,789; צוזאַמען — 3,743,510.

* * *

די באַפעלקערונג פון די פאַראייניגטע שטאַטען (אין 1920) איז געווען: אין די שטאַטען — 105,710,620; צוזאַמען — 117,859,495.

* * *

די אַמעריקאַנער רעפּובליק באַשטעהט פון די אויבען־אויסגערעכענטע 48 שטאַטען און דעם פעדעראַל דיסטריקט אָוו קאָלאָמביא. דאָס ווערט אָנגערופען פון באַקוועמ־ליכקייט וועגען „קאָנטינענטאַל יונייטעד סטייטס". די אַמעריקאַנער „פּאָסעשאָנס" און „דעפּענסים" באַשטעהען פון די טעריטאָריעס אַלאַסקאַ און האַוואַאי, פּאָרטאָ ריקאַ, די פיליפּינישע אינזלען, די וואַירדזשין איילענדס אָוו דהי יונייטעד סטייטס, אַמעריקען סאַמאָאַ, גואַם, וועיק און די מידוועי איילענדס אין פּאַסיפיק און דעם פּאַנאַמאַ קאַנאַל ראַיאָן. אַט די אַלע פּאָסעשאָנס און דעפּענסים פאַרנעמען אַ שטח פון 716,721 קוואַדראַט מייל. די דאָרטיגע באַפעלקערונג ווערט אָפּגעשאַצט אַרום 12,148,875.

באפעלקערונג פון אמעריקא לויט'ן עלטער.

עלטער	אין יאהר 1880 צאהל	פראצ.	אין יאהר 1890 צאהל	פראצ	אין יאהר 1900 צאהל	פראצ.	אין יאהר 1910 צאהל	פראצ.	אין יאהר 1920 צאהל	פראצ.
אונטער 5 יאהר — — —	6,914,516	13.8	7,634,693	12.2	9,170,628	12.1	10,631,364	11.6	11,573,230	10.0
פון 5 ביז 14 — — — —	12,194,846	24.3	14,607,507	23.3	16,954,357	22.3	18,867,772	20.5	22,039,212	20.8
פון 15 ביז 24 — —	10,099,187	20.0	12,754,239	20.4	14,881,105	19.6	18,120,587	19.7	18,707,577	17.1
פון 25 ביז 44 — —	12,918,794	25.8	16,858,086	26.9	21,297,427	28.0	26,809,875	29.1	31,278,522	29.6
פון 45 ביז 64 — —	6,304,981	12.6	8,188,272	13.1	10,399,976	13.7	13,424,089	14.6	17,030,165	16.1
עלטער פון 64 — — —	1,723,459	3.4	2,417,288	3.9	3,080,498	4.1	3,949,524	4.3	4,933,215	4.7
פון אונבאקאנטען עלטער	—	—	162,165	0.3	200,584	0.3	169,055	0.2	148,699	0.1
סך הכל — —	50,155,783	—	62,622,250	100.0	75,994,575	100.0	91,972,266	100.0	105,573,230	100.0

צאהל מענער און פרויען אין אמעריקא לויט'ן עלטער

עלטער	פרויען	מענער
אונטער 5 יאהר — — — —	5,715,769	5,857,461
וויניגער ווי א יאהר — —	1,115,316	1,141,939
פון 5 ביז 9 יאהר — —	5,645,074	5,753,001
פון 10 ביז 14 יאהר — —	5,271,831	5,369,306
פון 15 ביז 19 יאהר — —	4,756,764	4,673,792
פון 20 ביז 24 יאהר — —	4,749,976	4,527,045
פון 25 ביז 29 יאהר — —	4,548,258	4,538,233
פון 30 ביז 34 יאהר — —	3,940,410	4,130,783
פון 35 ביז 39 יאהר — —	3,700,920	4,074,361
פון 40 ביז 44 יאהר — —	3,060,014	3,285,543
פון 50 ביז 54 יאהר — —	2,199,328	2,535,545
פון 55 ביז 59 יאהר — —	1,669,059	1,880,065
פון 60 ביז 64 יאהר — —	1,400,748	1,581,800
פון 65 ביז 69 יאהר — —	988,658	1,079,817
פון 70 ביז 74 יאהר — —	688,735	706,301
פון 75 ביז 79 יאהר — —	436,595	419,965
פון 80 ביז 84 יאהר — —	216,875	185,903
פון 85 ביז 89 יאהר — —	87,267	69,272
פון 90 ביז 94 יאהר — —	23,597	16,383
פון 45 ביז 49 יאהר — —	2,646,070	3,117,550
פון 95 ביז 99 יאהר — —	5,709	3,869
100 יאהר און איבער — —	2,706	1,561
אומבאקאנטער עלטער — —	55,824	92,875

צאָהל מענער און פרויען לויט ראַסע און אָפּשטאַמונג.

(לויט'ן צענז פון 1920)

	ווייסע איינגעבאָרענע	ווייסע אימיגראַנטען	נעגערס	צוזאַמען
מענער — —	40,902,333	7,528,322	5,209,436	53,900,431
פרויען — —	40,205,828	6,184,432	5,253,695	51,810,189

באַפעלקערונג לויט ראַסען

ווייסע	נעגערס	אינדיאַנער	כינעזער	יאַפּאַנעזער
94,820,015	10,463,131	244,437	61,639	111,010

צאָהל מענער אויף יעדע הונדערט פרויען אין אַמעריקא

(לויט'ן צענז פון 1920)

104.4 ווייסע מענער אויף יעדע הונדערט ווייסע פרויען;
99.2 נעגער - מענער אויף יעדע 100 נעגער - פרויען.

אַמעריקאַנער בירגער, 21 יאָהר אַלט און עלטער.

(לויט'ן צענז פון 1920)

מענער — — — — — —	27,661,880	פרויען — — — — — — —	26,759,952
מענער היע געבאָרענע —	24,339,931	פרויען היע געבאָרענע —	23,860,351
מענער נאַטוראַליזירטע —	3,322,104	פרויען נאַטוראַליזירטע —	2,899,601

פרעמד־געבאָרענע אין עלטער פון 21 יאָהר און העכער.

(לויט'ן צענז פון 1920)

	נאַטוראַליזירטע	מיט „1טע פּייפּערס"	פרעמדע בירגער	צוזאַמען
מענער — —	3,314,910	1,116,749	2,138,237	6,928,452
פרויען — —	2,893,787	77,532	2,226,672	5,570,268

פון וואַנען די ווייסע „פרעמדע" באַפעלקערונג אין אמעריקא קומט

(פאר „פרעמדע" ווערען אנגענומען אזעלכע, וואָס זיינען געבאָרען אין אַן אנדער לאַנד אָדער וואָס זיינען געבאָרען דאָ פון פרעמד־געבאָרענע עלטערען —ביידע, אָדער פון בלויז אַ פרעמד־געבאָרענעם פאָטער, אָדער אַ פרעמד־געבאָרענער מוטער).

לאַנד	צאָהל	לאַנד	צאָהל	לאַנד	צאָהל
עסטרייך — —	3,129,796	אירלאַנד — —	4,136,395	סערביע און	
בעלגיע — —	122,690	איטאַליע — —	3,336,945	מאָנטענעגרא	32,324
בולגאַריע — —	11,397	לוקסעמבורג —	43,109	שפּאַניע — —	77,944
קאַנאַדאַ — —	2,603,828	מעקסיקא — —	725,332	שוועדען — —	1,457,382
דענמאַרק — —	467,525	האָלאַנד — —	362,318	שווייץ — —	327,797
ענגלאַנד — —	2,307,112	ניו פאונדלענד	25,448	טערקיי — —	187,712
פינלאַנד — —	296,276	נאָרוועגיע —	1,023,225	וויילס — —	230,380
פראַנקרייך —	333,678	פּאָרטוגאַל —	134,794	וועסט - אינדיע	45,494
דייטשלאַנד —	7,259,997	רומעניע — —	134,318	אַנדערע — —	146,682
גריכענלאַנד —	212,338	שאָטלאַנד — —	731,239		————
אונגאַרן — —	1,110,905	רוסלאַנד — —	3,871,123	סך הכל —	36,398,958

ווי איניגע אמעריקאנער שטעדט זיינען געוואקסען אין באפעלקערונג.

שטעדט	1860	1870	1880	1890	1900	1910	1920	1925
	יאָהרען							
ניו יאָרק	1,174,779	1,478,103	1,911,698	2,507,414	3,437,202	4,766,883	5,620,048	6,251,817
שיקאַגאָ	109,260	298,977	503,185	1,099,850	1,698,575	2,185,283	2,701,705	2,995,232
פילאַדעלפיא	565,529	674,022	847,170	1,046,964	1,293,697	1,549,008	1,823,779	1,979,364
דעטראָיט	45,619	79,577	116,340	205,876	285,704	465,766	993,678	1,242,044
קליוולאַנד	43,417	92,829	160,146	261,353	381,768	560,663	796,841	936,485
סט. לואיס	160,773	310,864	350,518	451,770	575,238	687,029	772,897	851,543
באָסטאָן	177,840	250,526	362,830	448,477	560,892	670,585	748,060	781,529
באַלטימאָר	212,418	267,354	332,313	443,439	508,957	558,485	733,826	796,296
פיטסבורג	77,923	139,256	235,071	343,904	451,512	533,905	588,343	631,536
לאָס אַנדזשעלעס	4,385	5,728	11,183	50,395	102,479	319,198	576,673	1,222,500
באַפעלאָ	81,129	117,714	155,134	255,664	352,387	423,715	506,775	538,016
סאַן פראַנציסקאָ	56,802	149,473	233,959	298,997	342,782	416,912	506,676	557,530
מילוואָקי	45,246	71,440	115,587	204,468	285,315	373,857	447,147	509,192
וואַשינגטאָן, ד. ק.	75,080	131,700	177,624	230,392	278,718	331,069	437,571	497,906
נואַרק	7,941	105,059	136,508	181,830	246,070	347,469	414,524	452,513
סינסינעטי	161,044	216,239	255,139	296,908	325,902	363,591	401,247	409,333
ניו אָרלינס	168,675	191,418	216,090	242,039	287,140	339,075	387,219	414,493
מינעאַפּאָלים	2,564	13,066	46,887	164,738	202,718	301,408	380,589	425,435
דזשוירזי סיטי	29,226	82,546	120,722	163,003	206,433	267,779	298,103	315,280
ראָטשעסטער	48,204	62,386	89,366	133,896	162,608	218,149	295,750	316,786
דענווער	———	4,759	35,629	106,713	133,859	213,381	256,491	280,911
טאָלידאָ	13,768	31,584	50,137	81,434	131,822	168,497	243,164	287,380
פּראָווידענס	50,666	68,904	104,857	132,146	175,597	224,326	237,595	267,918
קאָלאָמבוס, אָ.	18,554	31,274	51,647	88,150	125,569	181,511	237,031	279,836

וואוקס פון דער אמעריקאנער באפעלקערונג זינט 1920

(געשאצט)

שטאאט	1920	1921	1922	1923	1924	1925
אלאבאמא — — — — — — — —	2,358,993	2,380,632	2,402,273	2,423,912	2,445,551	2,467,190
אריזאנא — — — — — — —	340,848	354,219	367,589	380,960	394,331	407,702
ארקענסא — — — — — — —	1,761,358	1,779,668	1,797,978	1,816,287	1,834.596	1,852,905
קאליפארניא — — — — — — —	3,480,902	3,588,986	3,697,070	3,805,153	3,913,236	4,021,320
קאלאראדא — — — — — —	946,870	961,353	„75,837	990,320	1,004,803	1,019,286
קאנעקטיקוט — — — — — — —	1,394,324	1,421,710	1,449,096	1,476,483	1,503,869	1,531,255
דעלאווער — — — — — — —	224,068	226,199	228,330	230,460	232,590	234,720
דיסטריקט און קאלאמביא — —	437,571	437,571	437,571	475,966	486,936	497,906
פלארידא — — — — — — —	979,586	1,001,820	1,024,054	1,046,287	1,068,520	1,090,754
דזשארדזשיא — — — — — —	2,910,598	2,940,131	2,969,664	2,999,196	3,028,728	3,058,260
איידעהא — — — — — — —	437,339	448,386	459,233	470,179	481,125	492,071
אילינאי — — — — — — —	6,528,886	6,616,099	6,703,312	6,790,524	6,877,737	6,964,950
אינדיאנא — — — — — — —	2,942,210	2,965,851	2,989,493	3,103,134	3,036,775	3,060,416
אייאווא — — — — — — —	2,413,352	2,431,716	2,450,180	2,468,643	2,487,106	2,505,569
קענזעס — — — — — — — —	1,773,287	1,781,356	1,789,423	1,797,489	1,805,555	1,813,621
קענטאקי — — — — — — —	2,423,157	2,436,210	2,449,263	2,462,317	2,475,370	2,488,423
לואיזיאנא — — — — — —	1,805,827	1,820,467	1,835,106	1,849,746	1,864,385	1,879,024
מעין — — — — — — — —	769,334	771,976	774,617	777,259	779,900	782,541
מערילענד — — — — — — —	1,457,608	1,473,504	1,489,399	1,505,295	1,521,191	1,537,085
מאסאטשוזעטס — — — — — —	3,877,382	3,927,436	3,977,490	4,027,545	4,077,599	4,127,653
מישיגען — — — — — — —	3,712,613	3,801,016	3,889,418	3,977,821	4,066,223	4,154,625
מינעסאטא — — — — — —	2,403,164	2,435,241	2,467,318	2,499,396	2,531,473	2,563,550
מיסיסיפי — — — — — — —	1,790,618	1,790,618	1,790,618	1,790,618	1,790,618	1,790,618
מיזורי — — — — — — — —	3,409,758	3,421,162	3,432,566	3,443,971	3,455,376	3,466,781
מאנטאנא — — — — — — — —	557,791	575,593	593,396	611,199	629,003	646,806
נעבראסקא — — — — — — —	1,301,737	1,312,465	1,323,193	1,333,922	1,344,652	1,355,371

שטאאט	1920	1921	1922	1923	1924	1925
נעוואדא — — — — — —	77,407	77,407	77,407	77,407	77,407	77,407
ניו העמפשייר — — — —	443,728	445,016	446,304	447,592	448,882	450,171
ניו דזשורזי — — — — —	3,187,767	3,251,499	3,315,231	3,378,963	3,442,695	3,506,428
ניו מעקסיקא — — — — —	362,053	365,457	368,861	372,265	375,669	379,074
ניו יארק — — — — — —	10,450,718	10,581,700	10,712,680	10,843,661	10,974,642	11,105,625
נארד קאראליינא — — — —	2,577,296	2,613,639	2,649,982	2,686,325	2,722,669	2,759,014
נארד דאקאטא — — — — —	650,468	657,659	664,850	672,041	679,232	686,424
אהייא — — — — — — —	5,810,498	5,912,706	6,014,914	6,117,122	6,219,330	6,321,539
אקלאהאמא — — — — — —	2,047,397	2,085,624	2,123,851	2,162,079	2,200,307	2,338,536
ארעגאן — — — — — — —	789,087	800,481	811,875	823,270	834,665	846,161
פענסילוויניא — — — — —	8,774,347	8,883,006	8,991,666	9,100,326	9,208,986	9,317,647
רהאוד איילענד — — — — —	607,580	613,944	620,308	626,672	633,036	639,401
סאוטה קאראליינא — — — —	1,692,394	1,709,732	1,727,070	1,744,408	1,761,746	1,779,084
סאוטה דאקאטא — — — — —	639,260	644,684	650,108	655,532	660,956	666,380
טענעסי — — — — — —	2,345,770	2,361,539	2,377,308	2,393,077	2,408,846	2,424,616
טעקסעס — — — — — —	4,702,714	4,781,686	4,860,658	4,939,630	5,018,602	5,097,574
יוטאה — — — — — —	453,313	461,146	468,979	476,812	484,645	492,478
ווערמאנט — — — — — —	352,428	352,428	352,428	352,428	352,428	352,428
ווירדזשיניא — — — — —	2,321,938	2,347,439	2,372,940	2,398,441	2,423,942	2,449,443
וואשינגטאן — — — — —	1,367,675	1,389,782	1,411,890	1,433,998	1,456,106	1,478,214
וועסט ווירדזשיניא — — —	1,476,195	1,501,182	1,526,169	1,551,156	1,576,143	1,601,130
וויסקאנסין — — — — —	2,647,426	2,678,142	2,708,858	2,739,574	2,770,291	2,801,008
ווייאמינג — — — — —	196,895	201,886	206,875	211,864	216,853	221,842
סך הכל — — — —	106,418,284	107,833,284	109,248,393	110,663,502	112,078,611	113,493,720

שטערבליכקייט אין אַמעריקאַ אין פאַרשידענע עלטערם
(לויט'ן צענזוס פון 1920)

עלטער	אין דעם עלטער [illegible] נורמאל שטארבען	עלטער	אין דעם עלטער [illegible] נורמאל שטארבען	עלטער	אין דעם עלטער [illegible] נורמאל שטארבען
10	74.9	37	74.2	64	188.9
11	74.6	38	74.9	65	198.0
12	74.3	39	75.6	66	207.0
13	74.0	40	76.5	67	215.8
14	73.7	41	77.4	68	224.3
15	73.5	42	78.5	69	232.1
16	73.2	43	79.6	70	239.1
17	72.9	44	81.2	71	244.8
18	72.7	45	82.8	72	248.7
19	72.5	46	84.8	73	250.5
20	72.3	47	87.0	74	250.1
21	72.2	48	89.6	75	247.6
22	72.1	49	92.7	76	243.1
23	72.0	50	96.2	77	236.0
24	71.9	51	100.1	78	229.1
25	71.8	52	104.4	79	219.6
26	71.8	53	109.1	80	209.1
27	71.8	54	114.3	81	196.4
28	71.8	55	119.9	82	181.6
29	71.9	56	126.0	83	164.8
30	72.0	57	132.5	84	147.0
31	72.1	58	139.4	85	129.2
32	72.3	59	146.8	86	111.4
33	72,6	60	154.6	87	93.3
34	72.9	61	162.8	88	74.4
35	73.2	62	171.3	89	55.5
36	73.7	63	180.0	90	38.5

דער דורכשניט פון לעבען אין אמעריקא האָט זיך צווישען צענזוס פון 1910 און דעם צענזוס פון 1920 פארלענגערט אויף קנאַפּע 4 יאָהר (3¾) פאר דער ווייסער מענליכער באפעלקערונג. פאר דער ווייסער פרויען־באפעלקערונג — אויף 2.71 (קנאַפּע צוויי און דריי פערטעל יאָהר). אומגעפעהר אזוי גרוים איז אויך די פאַר־לענגערונג פון לעבען פאר דער נעגערשער באַפעלקערונג.

אַנאַלפאַבעטען אין אמעריקאַ.
(לויט'ן צענזוס פון 1920)

באפעלקערונג אין עלטער פון 10 יאהר און העכער — — — — — — 82,739,315
אנאלפאבעטען — — — — — — — — — — — — — — — — 4,931,905

איינגעבאָרענע אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	60,861,863
אנאלפאבעטען צווישען איינגעבאָרענע	1,242,572
פרעמד־געבאָרענע אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	13,497,886
אנאלפאבעטען צווישען פרעמד־געבאָרענע	1,763,740
נעגערס אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	8,053,225
אנאלפאבעטען צווישען נעגערס	1,842,161

פאַרדינער אין אמעריקא.

(לויט'ן צענזוס פון 1920)

באפעלקערונג פון אמעריקא	105,710,620
באפעלקערונג אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	82,739,315
פאַרדינער אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	41,614,248
פראָצענט פון דער גאנצער מענליכער באפעלקערונג	61.3
פראצענט פון באפעלקערונג אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	50.3

פארדינער — מענער.

מענליכע באפעלקערונג אין אמעריקא	53,900,431
אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	42,289,969
פאַרדינער אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	33,064,737
פראָצענט פון דער גאנצער מענליכער באפעלקערונג	61.3
פראצענט פון באפעלקערונג אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	78.2

פאַרדינער — פרויען.

ווייבליכע באפעלקערונג פון אמעריקא	51,810,189
אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	40,449,346
פארדינער אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	8,549,571
פראצענט פון דער גאנצער ווייבליכער באפעלקערונג	16.5
פראצענט פון דער באפעלקערונג אין עלטער פון 10 יאהר און העכער	21.1

קינדער־אַרבייט אין אמעריקא

(לויט'ן צענזוס פון 1920)

צאָהל קינדער אין דעם עלטער

עלטער	מענליך	ווייבליך	צוזאַמען
15—10	6,294,985	6,207,597	12,502,582
13—10	4,336,009	4,258,863	8,594,872
14	1,033,297	1,012,968	2,046,265
15	925,679	935,766	1,861,445

צאָהל אַרבייטענדע קינדער.

עלטער	מענליך	ווייבליך	צוזאַמען
15—10	714,248	346,610	1,060,858
13—10	258,259	119,804	378,063
14	174,683	82,911	257,594
15	281,306	143,895	425,201

ביי וואָס קינדער אַרבייטען אין אַמעריקא

די 1,060,858 קינדער אין עלטער פון 10 ביז 15 יאָהר, וואָס האָבען געאַרבייט און פאַרדינט אין אמעריקא אין יאָהר 1920, זיינען געווען באשעפטיגט ביי פאָלגענדע אַרבייטען:

ביי וואָס באַשעפטיגט	צאָהל קינדער	ביי וואָס באַשעפטיגט	צאָהל קינדער
אַגריקולטור — — — — ——	647,309	ביי קלערק־אַרבייט — — — —	80,140
אין פאַבריקען — — — —	185,337	ביים גראָבען מינעראַלען — —	7,191
אין האַנדעל — — — — — —	63,368	טראַנספּאָרטאַציע — — — —	18,912
אין הויז־דינסט און ביי פערזענליכער באדינונג —	54,006	אין קהל'שע אַנשטאַלטען —	1,130
		אין פאַרשיידענע פּראָפעסיעס	3,465

עלטער פון מענער און פרויען פאַרדינער

צוויי פערטעל פון די פרויען־פאַרדינער זיינען אינגער פון 25 יאָהר, אַנדערע צוויי פינפטעל זיינען צווישען 25 און 44 יאָהר אַלט. א העלפט פון די מענער־פאַרדינער זיינען אין עלטער פון 25 ביז 44 יאָהר אַלט. פון יעדע דריי מענער־פאַרדינער איז איינער עלטער פון 44 יאָהר און בלויז איינע צווישען זעקס פרויען־פאַרדינער איז עלטער פון 44 יאָהר.

פרויען אינגער פון 25 יאָהר זיינען מייסטענס באשעפטיגט אין פאַבריקען און קאַנצעלאַריע־אַרבייט. עלטער פון 25 יאָהר — מייסטענס אלס דינסטען און סתם ביי הויז־אַרבייט.

פאַבריק־אַרבייטער און אַנגעשטעלטע אין אמעריקא

(לויט דער סטאַטיסטיק פון 1919)

באַשעפטיגונג	מענער	פרויען	צוזאַמען
אייגענטימער און באאַמטע — — — — —	658,915	25,942	682,857
אייגענטימער און פירמע־מיטגלידער — —	258,894	10,243	269,137
באצאָהלטע באאַמטע פון קאָרפּאָראַציעס —	127,074	5,393	132,467
פאַרוואַלטער — — — — — — — — —	270,947	10,306	281,253
קלערקס — — — — — — — — — —	659,775	373,732	1,033,057
אַרבייטער — — — — — — — — — —	7,267,030	1,829,342	9,096,372
אין עלטער פון 16 יאָהר און העכער — —	7,202,529	1,772,924	8,975,453
אונטער 16 יאָהר — — — — — — — —	46,501	56,418	120,919

פאַרדינער לויט ראַסע, נאַציאָנאַליטעט און אז. וו.

מענער

ווייסע פון איינגעבאָרענע עלטערען	20,521,997
ווייסע פון איינגעוואנדערטע עלטערען אָדער פון געמישטער אָפּשטאַמונג	8,347,466
פרעמד־געבאָרענע ווייסע	7,746,460
נעגערס	4,824,151
אינדיאַנער	63,326
כינעזער	45,614
יאַפּאַנעזער	57,903

פרויען

ווייסע פון איינגעבאָרענע עלטערען	3,733,329
ווייסע פון איינגעוואנדערטע עלטערען אָדער פון געמישטער אָפּשטאַמונג	2,110,454
פרעמד־געבאָרענע ווייסע	1,118,463
נעגערס	1,571,289

אין פאַבריקען אַרבייטען

(אין עלטער פון 16 יאָהר און העכער)

מענער	7,202,529	פרויען	1,772,924

אַרבייטער־באַנקען אין אמעריקא

די „בראָדערהוד אָוו לאָקאָמאָטיוו אינדזשינירס" פאַרמאָגען אָדער קאָנטראָלירען די פאָלגענדע באַנקען:

בראָדערהוד אָוו לאָקאָמאָטיוו אינדזשינירס קאָאָפּעראַטיוו נעשאָנאַל בענק אין קליוולאַנד, אָהייאָ.

ב. אָ. ל. א. קאָאָפּעראַטיוו טראַסט קאָמפּאַני אין ניו יאָרק.

ב. אָ. ל. א. בענק ענד טראַסט קאָמפּאַני אין בירמינגהעם, אַלאַבאַמאַ.

נאָטינגהעם סייווינגס ענד בענקינג קאָמפּאַני אין נאָטינגהעם, אָהייאָ.

ב. אָ. ל. א. נעשאָנאַל בענק אין באָסטאָן.

פּיפּעלס קאָאָפּעראַטיוו סטייט בענק אין העמאָנד, אינדיאַנאַ.

לייבאָר נעשאָנאַל בענק אָוו מאָנטאַנאַ אין טהרי פאָרקס, מאָנטאַנאַ.

ב. א. ל. א. טייטל ענד טראָסט קאָמפּאַני אין פילאַדעלפיא.
בראָדערהוד קאָאָפּערייטיוו נעשאָנאַל בענק אין טאַקאָמאַ, וואַשינגטאָן.
בראָדערהוד סטייט בענק אין הילי‌אַרד, וואַשינגטאָן.
בראָדערהוד קאָאָפּערייטיוו נעשאָנאַל בענק אין פּאָרטלאַנד, אָרעגאָן.
בראָדערהוד בענק ענד טראָסט קאָמפּאַני אין סיאַטל, וואַשינגטאָן.
בראָדערהוד׳ס קאָאָפּערייטיוו נעשאָנאַל בענק אין ספּאָקיין, וואַשינגטאָן.
טראַנספּאָרטיישאָן בראָדערהוד׳ס נעשאָנאַל בענק אין מינעאַפּאָליס, מינעסאָטאָ.
בראָדערהוד אינוועסטמענט קאָמפּאַני. און
בראָדערהוד׳ס האָלדינג קאָמפּאַני.

די אַנדערע אַרבייטער־באַנקען זיינען:

מאונט וואָירנאָן סייווינגס בענק אין וואַשינגטאָן, ד. ק.
יונייטעד בענק ענד טראָסט קאָמפּאַני אין טאַקסאָן, אַריזאָנא.
פּיפּעלס קאָאָפּעראַטיוו סטייט בענק אין העמאָנד, אינדיאַנא.
סאַן בערנאַרדינא וועלי בענק אין סאַן בערנאַרדינא, קאַליפאָרניע.
אַמאַלגאַמייטעד טראָסט ענד סייווינגס בענק אין שיקאַגאָ (פון דער „אַמאַלגאַמייטעד״).
אַמאַלגאַמייטעד בענק אָוו ניו יארק אין ניו יארק (פון דער „אַמאַלגאַמייטעד״).
טעלעגראַפער׳ס נעשאָנאַל בענק אין סט. לואיס, מיזורי.
בראָדערהוד סייווינגס ענד טראָסט קאָמפּאַני אין פּיטסבורג.
בראָדערהוד אָוו ריילוועי קלוירקס נעשאָנאַל בענק אין סינסינעטי.
יונייטעד לייבאָר בענק ענד טראָסט קאָמפּאַני אין אינדיאַנאַפּאָליס, אינדיאַנא.
אינטערנעשאָנאַל יוניאָן בענק אין ניו יאָרק (פון דער אינטערנעשאָנאַל ליידיס גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן).
פוירסט נעשאָנאַל בענק אָוו בייקערספיעלד אין בייקערספיעלד, קאַליפאָרניע.
לייבאָר נעשאָנאַל בענק אָוו גרייט פאָלס אין גרייט פאָלס, מאָנטאַנא.
פאַרמערס ענד וואָירקערס סייווינגס בענק אין דזשעקסאָן, מישיגען.
דהי פּיפּעלס נעשאָנאַל בענק אָוו לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפאָרניע.
לייבאָר קאָאָפּעראַטיוו נעשאָנאַל בענק אין פּעטערסאָן, ניו דזשוירזי.
בראָדערהוד סטייט בענק אין קענזעס סיטי, קענזעס.
אַמאַלגאַמייטעד בענק אָוו פילאַדעלפיא אין פילאַדעלפיא.
לייבאָר קאָאָפּעראַטיוו נעשאָנאַל בענק אין נוארק, ניו דזשוירזי.

די דאָזיגע אַרבייטער־באַנקען פאַרמאָגען א קאַפּיטאַל פון איבער אכט מיליאָן דאָלאַר. זייער „סוירפּלוס״ און ניט־צוטיילטע פּראָפיטען באַטרעפען איבער דריי מיליאָן און זייערע רעסורסען זיינען איבער הונדערט מיליאָן דאָלאַר.

אָרגאַניזירטע אַרבייטער אין אמעריקא

אין דער אמעריקען פעדעריישאָן אָוו לייבאָר — — —	2,878,297
אייזענבאַהן־אַרבייטער (ביי) — — — — — — — —	500,000
אַנדערע יוניאָנס (ביי) — — — — — — — — — —	150,000
צוזאַמען (קנאַפּע) — — — — — — — — — —	4,000,000

וואוקס פון דער אמעריקען פעדעריישאָן אָוו לייבאָר

יאָהר	צאָהל גוט־שטעהענדע מיטגלידער	יאָהר	צאָהל גוט־שטעהענדע מיטגלידער	יאָהר	צאָהל גוט־שטעהענדע מיטגלידער
1897	264,825	1907	1,538,970	1917	2,371,434
1898	278,016	1908	1,586,885	1918	2,726,478
1899	349,422	1909	1,482,872	1919	3,260,068
1900	548,321	1910	1,562,112	1920	4,078,740
1901	787,537	1911	1,761,835	1921	3,906,528
1902	1,024,399	1912	1,770,145	1922	3,195,635
1903	1,465,800	1913	1,996,004	1923	2,926,468
1904	1,676,200	1914	2,020,671	1924	2,900,000
1905	1,494,300	1915	1,946,347	1925	2,878,297
1906	1,454,200	1916	2,072,702		

אָרגאַניזירטע אמעריקאנער אַרבייטער און די „פעדעריישאָן"

יאָהר	צאָהל אָרגאַניזירטע אַרבייטער אין אַלע יוניאָנס	מיטגלידערשאַפט פון דער „פעדעריישאָן"	פּראָצענט אין דער „פעדעריישאָן"	יאָהר	צאָהל אָרגאַניזירטע אַרבייטער אין אַלע יוניאָנס	מיטגלידערשאַפט פון דער „פעדעריישאָן"	פּראָצענט אין דער „פעדעריישאָן"
1898	500,000	278,016	55.0	1917	3,104,600	2,371,434	
1900	868,500	548,321		1918	3,508,400	2,736,478	
1902	1,375,900	1,024,399		1919	4,169,100	3,260,068	
1904	2,072,700	1,676,200		1920	5,110,800	4,078,740	79.0
1910	2,184,200	1,562,112	71.0	1921	4,815,000	3,906,528	
1914	2,716,900	2,020,671		1922	4,059,400	3,195,635	
1915	2,607,700	1,946,347		1923	3,780,000	2,926,468	77.0
1916	2,808,000	2,072,702					

די יוניאָנס פון דער אמעריקאנער אַרבייטער־פעדעראַציע.

אין דער „אמעריקען פעדעריישאָן אָוו לייבאָר" (אמעריקאנער אַרבייטער־פעדעראַציע) זיינען אין יאָהר 1925 געווען אָנגעשלאָסען 107 „נאַציאָנאַלע" און „אינטערנאַציאָנאַלע" יוניאָנס, וועלכע האָבען פאַרטראָטען 31,261 לאָקאַלע יוניאָנס, 40 שטאַאַט־פיליאַלען און 855 שטאָטישע צענטראַלע אָרגאַניזאַציעס. די צאָהל מיט־

גלידער פון דער פעדעראַציע איז געווען ביי 3,500,000. די צאָהל פון די, וואָס האָבען איינגעצאָלט זייערע שטייערען, איז געווען 2,878,297.

די איינגאַמען פון דער פעדעראַציע זיינען פאַר׳ן יאָהר 1925 געווען 746,348 דאָלאַר, די אויסגאַבען 533,295 דאָלאַר.

אַמעריקאַנער יוניאָנס, וואָס באַלאַנגען ניט צו דער „אַמעריקען פעדערײשאַן״.

די אייזענבאַהן־בראָדערהודס:

1. בראַדערהוד און לאָקאָמאָטיוו־אינדזשינירס — 88,000 מיטגלידער.
2. בראָדערהוד אָוו לאָקאָמאָטיוו פייערמען — 108,401 מיטגלידער
3. בראַדערהוד אָוו רייל־ראָוד טריינמען — 200,000 מיטגלידער.
4. אָרדער אָוו ריילוויי קאָנדאַקטאַרס — 60,000 מיטגלידער.

אמאַלגאַמייטעד קלאָדינג וואָירקערס — 140,000 מיטגלידער.

אינדאָסטריעל וואָירקערס אָוו דהי וואָירלד — 30,000 מיטגלידער.

אומגליקען אין אַמעריקאַנער קוילען־גרובענס

יאָהר	צאָהל באַשעפטיגטע אַרבייטער	צאָהל דער׳הרג׳עטע	וויפיל טאָן אויסגעגראָבענע קוילען אויף יעדן קרבן
1908	690,438	6,445	167,407
1909	666,552	2,642	174,416
1910	725,030	2,821	177,808
1911	728,348	2,656	186,887
1912	722,662	2,419	220,945
1913	747,644	2,785	204,685
1914	763,185	2,454	209,261
1915	743,008	2,269	234,297
1916	720,971	2,226	265,094
1917	757,317	2,696	241,618
1918	762,426	2,580	262,873
1919	776,569	2,317	239,082
1920	784,621	2,271	289,057
1921	823,253	1,987	254,854
1922	844,807	1,979	241,006
1923	860,560	2,458	267,492
1924	828,237	2,381	241,000

סטרייקס און לאָקאַוטס אין אַמעריקא אין די לעצטע יאָרען.

יאָהר	צאָהל סטרייקס און לאַקאַוטס	צאָהל אַרבייטער	דורכשניטליכע צאָהל אַרבייטער
1916	2,667	1,599,917	600
1917	2,325	1,227,254	528
1918	2,151	1,239,989	576
1919	2,665	4,160,348	1,561
1920	2,226	1,463,054	657
1921	1,785	1,099,247	616
1922	865	1,608,321	1,859
1923	1,132	744,948	658
1924	872	654,453	751

סטרייקס און לאָקאַוטס אין פאַרשידענע אינדוסטריען.

אינדוסטריע	צאָהל סטרייקס אין די יאָהרען: 1916	1917	1918	1919	1920	1921	1922	1923	1924
בוי אינדוסטריע	394	408	434	468	511	581	113	206	267
קליידער אינדוסטריע	227	495	436	317	336	239	215	357	223
מעבעל	50	43	26	35	26	17	4	12	34
שטאָל און אייזען	72	56	74	76	25	25	10	10	7
לעדער	34	19	16	27	32	26	17	17	5
געהילץ	44	299	76	46	38	25	10	19	6
מעטאַל־פאַכען	547	515	441	581	452	192	81	111	57
מאינינג	416	449	208	176	183	94	48	159	177
פאַפּיר פאַבריקאַציע	54	41	40	47	39	42	12	16	6
דרוקעריי	27	41	40	71	83	477	56	19	12
שיף־בוי	31	106	140	109	45	20	4	6	1
פלייש	70	38	42	73	42	30	6	11	14
שטיין־ארבייט	61	26	14	13	29	32	55	15	15
טעקסטיל אינדוסטריע	261	247	212	273	211	114	115	134	79
טאַבאַק	63	47	50	56	34	19	11	16	12
טראַנספּאָרטאַציע	228	343	227	186	238	36	66	30	18

דאָס ניו יאָרקער געזעץ וועגען באַגיטיגונג פאַר געשעדיגטע ארבייטער.

באַגיטיגונג אין פאַל פון באַשעדיגונג, פון קראַנקייט, וואָס איז אַ רעזולטאַט פון דער באַשעפטיגונג און פון טויט, באַקומען די ארבייטער נאָר, ווען די ארבייט איז אַזאַ, אַז זי דאַרף ברענגען פּראָפיטען דעם אַרבייטסגעבער. דאָס מיינט, למשל, אַז באַשעדיגטע ארבייטער קריגען ניט קיין קאָמפּענסאַציע, ווען זיי זיינען באַשעפטיגט ביים פאַררייכטען אַ פּריוואַטע וואוינונג. עס זיינען אויך ניט בארעכטיגט צו קאָמפּענ־סאַציע: פאַרם־אַרבייטער און הויז־דינער; אייזענבאַן־ארבייטער אין צווישען־שטאַטליכען פאַרקער (זיי פאַלען אונטער אונטער׳ן פעדעראַלען געזעץ); שיף־אַנגע־שטעלטע (זיי דאַרפען באַזאָרגט ווערען פון די פעדעראַלע געזעצען) און דאָק־ארביי־טער, וואָס ווערען געשעדיגט אָדער גע׳הרג׳עט ניט אויפ׳ן ברעג, נאָר אויף די שיפען אויפ׳ן וואַסער.

אַ באַשעדיגטער אַרבייטער איז באַרעכטיגט צו צוויי דריטעל פון זיינע וועכענט־ליכע פאַרדינסטען, ער קען אָבער באַקומען ניט מעהר ווי 20 דאָלאַר אַ וואָך און ניט ווייניגער פון 8 דאָלאַר. ווען זיינע וועכענטליכע פאַרדינסטען זיינען ווייניגער פון 8 דאָלאַר, באַקומט ער די פולע סומע פון זיינע געוועהנליכע פאַרדינסטען.

אין פאַל פון טויט באַקומען די, וואָס זיינען אָפּהענגיג פון ארבייטער און אַנגע־שטעלטען צוויי דריטעל פון זיינע וועכענטליכע פאַרדינסטען, אָבער בלויז פון אַ מאַקסימום פון 150 דאָלאַר אַ חודש.

אויף יעדער סומע פון קאָמפּענסאַציע ווערט געצאָהלט 30 פּראָצענט עסקא נאָכדעם ווי די קאָמפּענסאַציע ווערט אָפיציעל באַשטעטיגט.

וועגען דער באַשעדיגונג אָדער טויט פונ׳ם אַרבייטער מוז מען זיך שריפטליך ווענדען צום אַרבייטסגעבער און צו דער אַרבייט־ביוראָ (דעפּאַרטמענט אָוו לייבאָר) פון שטאַאט אין פאַרלויף פון דרייסיג טעג נאָכ׳ן אומגליק־פאַל און די פאָדערונג וועגען קאָמפּענסאַציע מוז געמאַכט ווערען אין פאַרלויף פון א יאהר נאָכ׳ן אומגליק־פאַל. א פאַרהער וועגען דער אנגעלעגענהייט מוז פאָרקומען אין פאַרלויף פון אַ יאָהר נאָכ׳ן אומגליק־פאַל. אלא ניט, ווערט די קלאַגע בטל.

מען קען ניט באַקומען קיין קאָמפּענסאַציע אין פאַל, ווען דער אומגליק־פאַל איז געקומען צוליב דער נאַכלעסיגקייט פונ׳ם אַרבייטער, ווען אַן אַרבייטער שעדיגט זיך אָדער אַן אַנדערען בכיון, אָדער ווען די באַשעדיגונג אָדער טויט איז אַ רעזולטאַט פון שכרות.

דער אַרבייטגעבער האָט דאָס רעכט אויסצוקלייבען דעם דאָקטאָר אָדער דעם שפּיטאַל פאַר׳ן באַשעדיגטען. ווען דער אַרבייטער קלייבט אליין אויס דעם דאָקטאָר אָדער שפּיטאָל, דאַרף ער אַליין באַצאָהלען דערפאַר.

ווען דער אַרבייטער ווערט אויף שטענדיג פאָלשטענדיג אומפעהיג צו אַרבייטען און פאַרדינען, קריגט ער שטענדיג צוויי דריטעל פון זיינע דורכשניטליכע וועכענטליכע פאַרדינסטען.

ווען ער ווערט אויף שטענדיג נאָר טיילוויז אומפעהיג צו אַרבייטען, קריגט ער די קאָנפּענסאַציע פאַר אַ באַשטימטער צייט, לויט די בעשעדיגטע גלידער, אָנהויבענדיג מיט אַ פופצעהן־וואָכיגער קאָמפּענסאַציע, ווען ער פאַרלירט אַ פינגער און ענדיגענדיג מיט אַ קאָמפּענסאַציע פאַר אַ צייט פון 312 וואכען, ווען ער פאַרלירט אַ האַנט.

אין פאַל פון צייטווייליגער פולשטענדיגער אומפעהיגקייט צו אַרבייטען קריגט דער אַרבייטער צוויי דריטעל פון זיינע וועכענטליכע פאַרדינסטען, אָבער די קאָמפּענסאַציע דאַרף ניט זיין גרעסער ווי 3,500 דאָלאַר.

אין פאַל פון קראַנקהייטען (ניט אומגליק־פאַלען), וואָס זיינען פאַרבונדען מיט׳ן כאַראַקטער פון דער באַשעפטיגונג, באַקומט דער אַרבייטער צוויי דריטעל פון זיינע פאַרדינסטען פאַר דער צייט פון דער קראַנקהייט.

פאַר די ערשטע זיבען טעג באַקומט מען ניט קיין קאָמפּענסאַציע, סיידען די אומפעהיגקייט צו אַרבייטען האַלט אָן מעהר ווי 49 טעג.

די קאָמפּענסאַציע געהט אריין אין קראַפט אויפ׳ן 14טען טאָג נאָך דער באַשעדיגונג אָדער נאָכ׳ן קראַנק־ווערען, און מוז אָנהויבען געצאָהלט ווערען אויפ׳ן 18טען טאָג.

פאַר ניט צאָהלען אין צייט איז די שטראָף — צו צאָהלען עקסטרא 10 פּראָצענט.

ווען עס ווערען באַשעדיגט אַרבייטער, וואָס זיינען נאָך ניט אַלט קיין 18 יאהר און טאָרען, לויט׳ן געזעץ, ניט באַשעפטיגט ווערען, איז די קאָמפּענסאַציע א טאָפּעלטע.

וואוקס אָדער פאַרמינערונג פון אַרבייטער־פאַרדינסטען און אַרבייט־שטונדען אין אמעריקא פון 1907 ביז 1924

די פאַרדינסטען (אין סענטען פער שטונדע) און די וועכענטליכע אַרבייט־שטונדען פון 1907 ווערען אָנגענומען אַלס 100.0.

יאהר	פאַרדינסטען פער שטונדע	אַרבייט־שטונדען	יאהר	פאַרדינסטען פער שטונדע	אַרבייט־שטונדען
1907	100.0	100.0	1916	119.4	96.3
1908	101.4	99.5	1917	127.2	.95.9
1909	102.5	99.3	1918	147.9	94.6
1910	105.3	98.6	1919	172.2	92.3
1911	107.1	98.2	1920	221.8	91.4
1912	108.8	97.7	1921	228.8	91.6
1913	111.5	97.5	1922	215.3	92.0
1914	113.6	97.1	1923	234.7	91.9
1915	114.5	96.9	1924	254.2	91.5

הכנסה־שטייערן אין אמעריקא.

פאַר פאַרהייראַטע אָהן קינדער און אַנדערע, וואָס זיינען פון זיי אָפּהענגיג.

הכנסה	שטייער אין 1918	שטייער אין 1921	שטייער אין 1924	איצטיגער שטייער
$3,000.00	$60.00	$20.00	$7.50	0
4,000.00	120.00	60.00	22.50	$5.63
5,000.00	180.00	100.00	37.50	16.88
6,000.00	250.00	160.00	52.50	28.13
7,000.00	390.00	250.00	75.50	39.38
8,000.00	530.00	340.00	105.00	56.25
9,000.00	680.00	430.00	135.00	78.75
10,000.00	830.00	520.00	165.00	101.25
12,000.00	1,150.00	720.00	295.00	168.75
15,000.00	1,670.00	1,060.00	515.00	311.25
20,000.00	2,630.00	1,720.00	975.00	618.75

הכנסה־שטייערן אין אמעריקא פאַרגליכען מיט די הכנסה־שטייערן אין אַנדערע לענדער

הכנסה	איטאַליע	בעלגיע	פראַנקרייך	ענגלאַנד	אמעריקא
$1,000.00	$189.21	$29.15	$48.99	0	0
2,000.00	392.18	107.70	174.55	$67.50	0
3,000.00	599.30	238.45	348.00	202.50	0
4,000.00	812.18	413.35	569.40	382.50	$5.63
5,000.00	1,025.06	619.90	838.75	787.50	.16.88

פאַרם־אייגענטום אין אמעריקא.

יאָהר	לאַנד	געביידעס	געצייג און מאַשינען	פיה, פערד און עופות	צוזאמען
1850	$3,271,575,426	——	$151,587,638	$544,180,516	$3,967,343,580
1860	6,645,045,007	——	246,118,141	1,089,329,915	7,980,493,063
1870	7,444,054,462	——	270,913,678	1,229,889,609	8,944,857,749
1880	10,197,096,776	——	406,520,055	1,567,884,707	12,180,501,538
1890	13,279,252,649	——	494,247,467	2,308,767,573	16,082,267,689
1900	13,058,007,995	$3,556,639,496	749,775,970	3,075,477,703	20,439,901,164
1910	28,475,674,169	6,325,451,528	1,265,149,783	4,025,173,610	40,991,449,090
1920	54,829,563,059	11,486,439,543	3,594,772,928	8,013,324,808	77,942,100,338

דער ווערטה פון די פאַרם־פּראָדוקטען אין אמעריקא.

יאָהר	ווערטה פון שניט	ווערטה פון די פּראָדוקטען פון פיה־צוכט	ווערטה פון אלע פּראָדוקטען, אָראָפּגערעכנט די שפּייזען פאר די בהמות.
1910	$6,211,000,000	$3,743,000,000	$7,191,000,000
1915	7,957,000,000	4,303,000,000	8,638,000,000
1920	11,671,000,000	7,439,000,000	14,634,000,000
1921	7,832,000,000	5,537,000,000	10,216,000,000
1922	9,430,000,000	5,612,000,000	10,972,000,000
1923	10,401,000,000	6,233,000,000	12,348,000,000
1924	11,404,000,000	5,951,000,000	12,404,000,000

פאַרדינסטען פון פאַרם־אַרבייטער.

יאָהר	מאָנאַטליך מיט עסען	מאָנאַטליך אָהן עסען	יאָהר	מאָנאַטליך מיט עסען	מאָנאַטליך אָהן עסען
1914	$21.05	$29.88	1920	46.89	64.95
1915	21.26	30.15	1921	30.14	43.32
1916	23.25	32.83	1922	29.17	41.79
1917	28.87	40.43	1923	33.18	46.91
1918	34.92	47.07	1924	34.34	48.02
1919	39.82	56.29	1925	34.94	48.55

דורכשניטליכע הכנסה פון א פאַמיליע אין אמעריקע

די דורכשניטליכע הכנסה פון א פאַמיליע (א ווייסער) אין אמעריקא צווישען די ארבייטער און אַנגעשטעלטע איז, לויט א סטאַטיסטיק פון די יאָהרען 1918—1919 אין 92 שטעדט און פאַרעפענטליכט אין יאָהר 1924 — $1,349.

דער דורכשניט הכנסה האָט באַטראָפען אין די פאָלגענדע שטעדט:

שטאַט	דורכשניטליכע הכנסה	שטאַט	דורכשניטליכע הכנסה
אַטלאַנטאַ	$1,366	נוארק	$1,490
באַלטימאָר	1,259	ניו אָרלינס	1,275
באָסטאָן	1,423	ניו יאָרק	1,493
באַפאַלאָ	1,514	אָמאַהאַ	1,503
שיקאַגאָ	1,457	פילאַדעלפיע	1,506
סינסינעטי	1,198	פיטסבורג	1,484
קליוולאַנד	1,549	פּאָרטלאַנד (מעין)	1,381
דאַלאַס	1,352	פּאָרטלאַנד (אָרעגאָן)	1,558
דענווער	1,347	פּראָווידענס	1,366
דעטראָיט	1,541	ריטשמאָנד (ווירדזשיניא)	1,363
פאַל ריווער	1,315	סט. לואיס	1,401
אינדיאַנאַפּאָליס	1,372	סאָלט לייק	1,556
קענזעס סיטי	1,401	סאַן פראַנציסקאָ	1,477
לאָס אַנדזשעלעס	1,347	סט. פּאָול	1,386
לואיסוויל	1,307	סיאַטל	1,563
מעמפיס	1,535	סיראַקיוז, נ. י.	1,401
מילוואָקי	1,399	טרענטאָן, נ. דזש.	1,505
מינעאַפּאָליס	1,386	ווילמינגטאָן (דעלאַווער)	1,760

די דאָזיגע הכנסה קומט ניט אינגאַנצען פון ארבייט־פאַרדינסטען. אהער געהען אריין אויך זייטיגע פאַרדינסטען, ווי: פון קעסטניקעס, פון דירה־געלט פון אן אייגענעם הויז, פון א גאָרטען ביים הויז, פון פליגעל־צוכט א. א. וו. די דירעקטע פאַרדינסטען פון ארבייט ווערען אָנגעוויזען אין דער פאָלגענדער טאַבעלע:

יעהרליכע הכנסה פון דער פאַמיליע	דעם מאַן'ס פאַרדינסטען	דער פרוי'ס פאַרדינסטען	פאַרדינסטען פון קינדער
ווייניגער פון $900	$765.60	$9.30	$6.92
פון $900 ביז $1200	1,013.69	11.39	11.83
פון $1200 ביז $1500	1,252.45	13.93	26.33
פון $1500 ביז $1800	1,487.92	15.36	61.77
פון $1800 ביז $2100	1,691.07	14.30	143.55
פון $2100 ביז $2500	1,785.96	26.77	342.71
פון $2500 און העכער	1,795.56	11.62	872.33
דורכשניט	$1,349.15	$14.35	$89.47

ווי עס לעבט אַ פאַמיליע מיט 3 קינדער פון פאַרדינסטען פון —

נויטיגע לעבענס מיטלען	$1,000	פראָצענט	$2,262	פראָצענט	$5,000	פראָצענט	$10,000	פראָצענט	$50,000	פראָצענט
שפייז	450	45	774	34.21	1,000	20	1,200	12	3,500	7
קליידער פאַר דער גאַנצער פאַמיליע	140	14	514	22.72	650	13	1,200	12	3,400	6.8
דירה־געלט	240	24	300	13.26	1,100	22	1,800	18	10,000	20
אויפהאַלטען וואוינונג	65	6.5	335	14.83	600	12	980	9.08	2,400	4.8
געזונטהייט	10	1.0	80	3.54	100	2	250	2.05	1,200	2.4
פאַרשיידענעס	80	8.0	97	4.29	100	2	125	1.25	200	.04
סך הכל	985	98.5	2,100	92.85	3,550	71	5,555	55.55	20,700	41.04
קאָמפאָרט										
לעבען און פייער פאַרזיכערונג	—	—	111	4.91	115	2.03	160	1.6	525	1.05
פאַרשיידענע אונטערהאַלטען	15	1.5	28	1.23	138	2.76	315	3.15	1,500	3
קלובען און צדקה	—	—	—	—	—	—	360	3.6	1,340	2.68
בילדונג	—	—	—	—	55	1.01	200	2	400	0.80
שפּאָרען	—	—	—	—	100	2	300	3	5,000	10
וואַקיישאָן	—	—	—	—	100	2	100	1	950	1.9
פאַרשיידענעס	—	—	23	1.01	95	1.09	400	4	8,500	17
סך הכל	15	1.5	162	7.15	603	12.06	1,835	18.35	18,215	36.43
לוקסוס										
אויטאָמאָבילען	—	—	—	—	110	2.02	200	8	3,500	7
באַדינונג	—	—	—	—	600	12	2,300	23	5,400	10.8
אַנדערע לוקסוס	—	—	—	—	137	2.74	110	1.10	2,185	4.37
סך הכל	—	—	—	—	847	16.94	2,610	26.10	11,085	21.17
גרויסער סך הכל	1,000	100	2,262	100	5,000	100	10,000	100	50,000	100

לעבענס־קאָסטען אין אַמעריקאַנער שטעט.

אין ניו יאָרק.

יעהרליכע פאַרדינסטען פון אַ פאַמיליע	דורכשניטליכע צאָהל מיטגלידער אין די אונטערזוכטע פאַמ.	אויסגאַבען אויף שפּייזען	אויסגאַבען אויף קליידער	אויסגאַבען אויף דירה־געלט	צוזאַמען מיט אַנדערע זאַכען
וועניגער פון $900.	4.2	$396.84	$ 88.27	$167.57	$ 868.30
צווישען $900 און $1,200	4.7	510.88	153.31	177.42	1,109.86
צווישען $1,200 און $1,500	4.7	584.60	199.95	206.68	1,343.74
פון $1,500 ביז $1,800	4.7	646.53	277.01	221.63	1,581.92
פון $1,800 ביז $2,100	4.9	736.52	309.84	226.26	1,790.78
פון $2,100 ביז $2,500	6.3	844.84	423.77	271.61	2,192.80
פון 2,500 און העכער	7.4	1,106.89	599.50	355.73	2,853.22

אין באָסטאָן.

יעהרליכע פאַרדינסטען פון אַ פאַמיליע	דורכשניטליכע צאָהל מיטגלידער אין די אונטערזוכטע פאַמ.	אויסגאַבען אויף שפּייזען	אויסגאַבען אויף קליידער	אויסגאַבען אויף דירה־געלט	צוזאַמען מיט אַנדערע זאַכען
וועניגער פון $900	4.7	$437.36	$119.19	$129.67	$ 891.87
צווישען $900 און $1,200	4.7	497.97	142.99	159.95	1,092.90
צווישען $1,200 און $1,500	4.9	578.73	196.44	180.21	1,296.19
פון $1,500 ביז $1,800	5.7	738.82	243.80	192.55	1,605.17
פון $1,800 ביז $2,100	6.3	793.71	298.74	215.44	1,849.08
פון $2,100 ביז $2,500	6.0	855.84	399.63	210.00	2,128.88
פון 2,500 און העכער	7.7	1,209.68	546.96	253.54	2,736.38

אין שיקאַגאָ.

יעהרליכע פאַרדינסטען פון אַ פאַמיליע	דורכשניטליכע צאָהל מיטגלידער אין די אונטערזוכטע פאַמ.	אויסגאַבען אויף שפּייזען	אויסגאַבען אויף קליידער	אויסגאַבען אויף דירה־געלט	צוזאַמען מיט אַנדערע זאַכען
וועניגער פון $900	4.8	$403.99	$142.27	$102.00	$ 911.69
צווישען $900 און $1,200	4.5	454.75	143.78	173.89	1,088.94
צווישען $1,200 און $1,500	4.9	523.01	205.76	208.04	1,334.82
פון $1,500 ביז $1,800	4.9	553.65	248.80	239.69	1,561.27
פון $1,800 ביז $2,100	4.9	585.65	292.60	246.94	1,705.58
פון $2,100 ביז $2,500	6.8	816.36	396.29	268.69	2,174.79
פון 2,500 און העכער	7.3	1,026.76	576.39	210.25	2,539.36

אין פילאַדעלפיא.

יעהרליכע פאַרדינסטען פון אַ פאַמיליע	דורכשניטליכע צאָהל מיטגלידער אין די אונטערזוכטע פאַמ.	אויסגאַבען אויף שפּייזען	אויסגאַבען אויף קליידער	אויסגאַבען אויף דירה־געלט	צוזאַמען מיט אַנדערע זאַכען
וועניגער פון $900	4.3	$365.40	$100.87	$176.25	$ 821.26
צווישען $900 און $1,200	4.3	462.86	139.60	167.46	1,052.94
צווישען $1,200 און $1,500	4.7	532.63	194.70	186.72	1,306.06
פון $1,500 ביז $1,800	4.7	593.69	273.53	200.94	1,535.77
פון $1,800 ביז $2,100	5.2	716.11	309.72	206.85	1,783.58
פון $2,100 ביז $2,500	6.5	832.46	372.09	230.27	2,091.61
פון 2,500 און העכער	7.2	914.42	476.39	250.36	2,527.89

שכירות און לעבענסמיטעל־קאָסטען אין אמעריקא און ענגלאַנד

אין ענגלאַנד			אין די פאַראייניגטע שטאַטען פון אַמעריקע		
יאָהר	פאַרגרעסערטע שכירות	פאַרגרעסערטע פרייזען אויף לעבענס־מיטלען	יאָהר	פאַרגרעסערטע שכירות	פאַרגרעסערטע פרייזען אויף לעבענס־מיטלען
1920	230	283	1920	199	226
1921	181	260	1921	205	147
1922	159	200	1922	193	140
1923	162	170	1923	211	154
1924	174	170	1924	228	150

נאַציאָנאַלע פּאַרקען אין אמעריקא

נאָמען פון פּאַרק	ווען געמאַכט	וואו ער געפינט זיך	די גרויס אין קוואַדראַט מייל
האַט ספּרינגס	1832	אַרקענסאַ	1½
יעלאָסטאָון	1872	ווייאָמינג	3,384
סעקוואָיא	1890	קאַליפאָרניא	252
יאָסעמיט	1890	קאַליפאָרניא	1,125
גענעראַל גרענט	1890	קאַליפאָרניא	4
מאונט רעינער	1899	וואַשינגטאָן	324
קרייטער לייק	1902	אָרעגאָן	249
ווינד קייוו	1903	סאוטה דאַקאָטאַ	17
פּלאַטט	1904	אָקלאַהאָמאַ	1¼
סאָלים היל	1904	נאָרטה דאַקאָטאַ	1⅛
מעסאַ ווערדע	1906	קאָלאָראַדאָ	77
גליישיער	1910	קאָלאָראַדאָ	1,534
ראַקי מאונטיין	1915	קאָלאָראַדאָ	397½
האַוואַאי	1916	האַוואַאי	118
לאַסאַן וואָלקיינאָ	1916	קאַליפאָרניא	124
מאונט מעק־קינלי	1917	אַלאַסקאַ	2,645
גרענד קעניאָן	1919	אַריזאָנאַ	958
לאַפאַיעט	1919	מעין	8
זייאָן	1919	יוטאַה	120

אימיגראַציע קיין אַמעריקא

אַלגעמיינע אימיגראַציע.

יאָהר	צאָהל אימי־ גראַנטען	יאָהר	צאָהל אימי־ גראַנטען	יאָהר	צאָהל אימי־ גראַנטען
1820	8,385	1856	195,857	1892	579,663
1821	9,127	1857	112,123	1893	439,730
1822	6,911	1858	191,942	1894	285,031
1823	6,354	1859	129,571	1895	258,536
1824	7,912	1860	133,143	1896	343,267
1825	10,199	1861	142,877	1897	230,832
1826	10,837	1862	72,183	1898	229,299
1827	18,875	1863	138,925	1899	311,715
1828	27,382	1864	191,114	1900	448,572
1829	22,520	1865	180,339	1991	587,918
1830	23,322	1866	332,577	1902	648,743
1831	22,633	1867	303,104	1903	857,046
1832	60,482	1868	282,189	1904	882,870
1833	58,640	1869	352,768	1905	1,026,499
1834	65,365	1870	386,203	1906	1,100,735
1835	45,374	1871	321,350	1907	1,285,943
1836	76,242	1872	404,806	1908	782,870
1837	79,340	1873	549,803	1909	751,786
1838	38,914	1874	313,399	1910	1,041,570
1839	68,069	1875	227,498	1911	878,587
1840	84,066	1876	169,986	1912	838,172
1841	80,289	1877	141,857	1913	1,197,892
1842	104,565	1878	138,469	1914	1,218,480
1843	52,496	1879	177,826	1915	326,700
1844	78,615	1880	457,257	1916	298,826
1845	114,371	1881	669,431	1917	295,403
1846	154,416	1882	788,992	1918	110,618
1847	234,968	1883	603,322	1919	141,132
1848	226,527	1884	518,592	1920	430,001
1849	297,024	1885	395,346	1921	805,228
1850	369,980	1886	334,203	1922	309,556
1851	379,466	1887	490,109	1923	522,919
1852	371,603	1888	546,889	1924	706,896
1853	368,654	1889	444,427	1925	294,314
1854	427,833	1890	455,302	1926	304,488
1855	200,877	1891	560,319	סך־הכל	36,573,505

צוריקגעשיקטע און דעפּאָרטירטע אימיגראַנטען.

אין 1926 זיינען צוריקגעשיקט געוואָרען 20,550 אימיגראַנטען; דעפּאָרטירט געוואָרען זיינען 10,904.

אימיגראַציע דורך פאַרשידענע אמעריקאַנישע פּאָרטען זינט 1902.

יאָהר	ניו יאָרק	פילאַדעלפיא	באָסטאָן	באַלטימאָר	סאַן פראַנציסקאָ
1902	493,262	17,175	39.465	39,679	5,271
1903	631,885	27,760	62,838	55,802	7,256
1904	606,019	19,467	60,278	55,940	9,036
1905	788,219	23,824	65,107	62,314	6,377
1906	880,036	23,186	62,229	54,064	4,138
1907	1,004,756	30,501	70,164	66,910	3,539
1908	585,970	16,458	42,263	31,489	3,608
1909	580,617	14,294	36,318	18,966	3,103
1910	786,094	37,641	53,617	30,563	4,233
1911	637,003	45,023	45,865	22,866	3,419
1912	605,151	43,749	38,782	21,667	3,958
1913	892,653	59,466	54,740	32,883	5,554
1914	878,052	57,857	69,365	39,048	6,716
1915	178,416	7,114	15,983	3,017	8,055
1916	141,930	229	12,428	124	7,955
1917	129,446	274	11,828	231	7,269
1918	28,867	386	3,392	268	9,812
1919	26,731	333	374	260	9,121
1920	225,206	4,205	15,820	301	8,830
1921	560,971	24,432	51,565	265	8,361
1922	209,778	3,257	4,924	163	6,724
1923	295,473	2,382	12,212	376	6,719
1924	315,587	8,711	36,320	480	7,659
1925	137,492	409	9,023	68	1,927
1926	149,289	66	8,025	36	2,144

אימיגראַציע אין אמעריקא אין 1926.

(דאָס יאָהר ענדיגט זיך דעם 30טען יוני)

פאַר'ן לעצטען יאהר, וואס האָט זיך געענדיגט דעם 30טען יוני, 1926, זיינען קיין אמעריקא אריינגעקומען 304,488 אימיגראַנטען און פאַרלאָזען דאָס לאַנד האָבען 76,992 אימיגראַנטען.

פון די פאָלגענדע לענדער האָבען לעצטען יאָהר (1925־1926) מעהר אימיגראַנטען פאַרלאָזען אמעריקע ווי עס זיינען אַהער אריינגעקומען: בולגאַריע, סערביע, מאָנטענעגראָ, כינא, דאַלמאַציע, באָסניע, הערצעגאָווינע, אָסט־אינדיע, גריכענלאַנד.

איטאַליע, יאַפּאַן, ליטא, פּאָרטוגאַל, רומעניע, שפּאַניע, סלאָוואַקיע, טערקיי און וועסט־אינדיע (א חוץ קובא).

פון קענעדא און מעקסיקא, וועלכע זיינען ניט אונטערגעוואָרפען דעם קוואָטא־געזעץ, זיינען לעצטען יאָהר אריינגעקומען: פון קענעדא — איבער 91,000 (מיט א 9,000 ווייניגער ווי אין 1923-1924) און פון מעקסיקא — 43,316 (מיט 10,000 מעהר ווי פאָריגען יאָהר).

די צאָל פּראָפעסיאָנעלע צווישען די אימיגראַנטען איז לעצטען יאָהר, ווי די גאַנצע צייט נאָך דער מלחמה, געווען גאַנץ באַדייטענד. אראָפּרעכענענדיג די, וואָס זיינען צוריקגעפאָהרען, זיינען לעצטען יאהר צוגעקומען אין אמעריקא 9,041 פון דעם מין אימיגראַנטען.

פון ניט־קוואַליפיצירטע זיינען דעם יאהר צוגעקומען 10,436. פון דעם מין אימיגראַנטען זיינען לעצטען יאהר אריינגעקומען 43,543 און אָפּגעפאהרען צוריק זיינען 33,107.

95.6 פראצענט פון דער קוואָטא איז לעצטען יאָהר אויסגעפילט געוואָרען. פאריגען יאהר איז דער פראצענט געווען 88.6

נאַטוראַליזירונג.

יאָהר	דעקלאַראַציעס (ערשטע פּייפּערס)	בירגערשאַפט־פּעטיציעס	באַקומען בירגערשאַפט
1909	145,745	42,141	38,374
1910	169,348	55,750	39,448
1911	189,249	74,740	56,683
1912	171,133	95,661	70,310
1913	182,095	95,380	83,561
1914	214,104	124,475	104,145
1915	247,958	106,399	91,848
1916	209,204	108,767	87,831
1917	440,651	130,865	88,104
1918	342,283	105,514	87,456
1919	391,156	128,523	89,023
1920	299,076	166,760	125,711
1921	303,904	177,898	163,656
1922	273,511	153,170	160,979
1923	296,636	158,059	137,975
1924	424,540	166,947	140,340
1925	277,218	162,258	152,457

חוץ דעם זיינען נאַטוראַליזירט געוואָרען סאָלדאַטען און מאַטראָזען פון וועלט־קריג:

יאָהר	צאָהל	יאָהר	צאָהל
1918 — —	63,993	1921 — —	17,636
1919 — —	128,335	1922 — —	9,468
1920 — —	51,972	1923 — —	7,109
		1924 — —	10,170

יעהרליכע אימיגראַציע־קוואָטאס

לאַנד	צאָהל לויט איצטיגער קוואָטאָ	צאָהל לויט פריערדיגער קוואָטאָ
אַפגאַניסטאַן	100	——
אַלבאַניע	100	288
אַנדאָרא	100	——
אַראַביע	100	——
אַרמעניע (רוסישע)	124	230
אויסטראַליע	121	279
עסטרייך	785	7,324
בעלגיע	512	1,563
ביטהאַן	100	——
בולגאַריע	100	302
קאַמערון (ענגל.)	100	——
קאַמערון (פראַנצ.)	100	——
כינא	100	——
טשעכאָסלאָוואַקיע	3,073	14,357
דאַנציג	228	301
דענעמאַרק	2,789	5,619
עגיפּטען	100	18
עסטלאַנד	125	27
אַביסיניע	100	——
פינלאַנד	471	3,921
פראַנקרייך	3,954	5,729
פיומע	——	71
דייטשלאַנד	51,227	67,607
ענגלאַנד	34,007	77,342
גריכענלאַנד	100	3,063
אונגאַרן	473	5,747
איסלאַנד	100	75
אינדיע	100	——
איראַק	100	——
אירלאַנד	28,567	——
איטאַליע	3,845	42,057
יאַפּאַן	100	——
יוגאָסלאַוויע	671	6,426
לעטלאַנד	142	308
ליבעריא	100	——
ליכטענשטיין	100	——
ליטא	344	526
לוקסעמבורג	100	92
מאַנאַקאָ	100	——
מאַראַקאָ	100	——
מוסקאַט (אמאן)	100	——
נאורו	100	——
נעפּאַל	100	——
האָלאַנד	1,648	3,607
ניו־זעעלאַנד	100	——
נאָרוועגיע	6,453	12,202
ניו־גווינעא	100	80
א"י (מיט עבר הירדן)	100	57
פּערסיע	100	——
פּוילען	5,982	30,977
פּאָרטוגאַל	503	2,465
רואַנדא און אורונדי (בעלגישע קאָלאָניע)	100	——
רומעניע	603	7.419
רוסלאַנד (מיט בעסאַראַביע)	2,248	24,405
סאַמאָא	100	——
סאַן מאַרינאָ	100	——
סיאַם	100	——
זיד־אַפריקא	100	——
זיד־וועסט אַפריקא	100	——
שפּאַניע	131	912
שוועדען	9,561	20,042
שווייץ	2,081	3,752
סיריע (און לבנון)	100	882
טאַנגאַניקא	100	——
טאָגאָלאַנד (ענגליש)	100	——
טאָגאָלאַנד (פראַנצ.)	100	——
טערקיי	100	2,654
יאַפּ און אַנדערע פּאַסיפישע אינזלען	100	——
אַנדערע טיילען פון אזיע		92
אַפריקא		104
אַטלאַנטישע אינזלען		121
צוזאַמען	164,667	357,803

די ניי־געפּלאַנטע קוואָטאָ

לויט'ן געזעץ האָט דעם ערשטען יולי, 1927, באדארפט אריין אין קראפט א נייע קוואָטאָ „לויט דער נאַציאָנאַלער אָפּשטאַמונג". זי איז אבער פארלויפיג אפגעלייגט געוואָרען אויף א יאָהר צוליב דעם, וואָס מען האָט זיך געכאַפּט, אז געליטען וואָלטען פון איהר גראד אייניגע „געווינשטע" נאַציאָנאַליטעטען און עס וואָלטען אפשר געוואונען פון איהר „אומגעווינשטע" און צוליב דעם, וואָס עס וואָלט פון איהר געליטען דער „אירלענדישער פרייער שטאַט".

די אָפּשאַצונג וועגען דער ניי־געפּלאַנטער קוואָטאָ, אריינגעבראַכט פון א קאָמי־סיע פון דריי מיניסטאָרען שטימט ניט מיט דער אָפּשאַצונג, וואָס איז געמאַכט געוואָרען אין יאָהר 1924.

אָט דאָס איז א טאַבעלע פון די ניי־געפּלאַנטע „נאַציאָנאַלע אָפּשטאַמונג" קוואָטאָס, געשאַצט אין 1924 און געשאַצט פון דער מיניסטאָרען־קאָמיסיע, אין פארגלייך מיט די איצטיגע קוואָטאָס.

ל אַ נ ד		געפּלאַנטע קוואָטאָ	
	איצטיגע קוואָטאָ	געשאַצט אין 1924	לעצטע אָפּשאַצונג
עסטרייך	785	2,171	1,485
טשעכאָסלאָוואַקיע	3,073	1,359	2,248
בעלגיע	512	251	410
דענעמאַרק	2,789	945	1,044
פינלאַנד	471	517	559
פראַנקרייך	3,954	1,772	3,837
דייטשלאַנד	61,227	20,028	23,428
גרויס־בריטאַניע און נאָרד־אירלאַנד	34,007	85,135	73,039
גריכענלאַנד	100	384	367
אונגאַרן	473	1,521	967
אירלענדישער פרייער שטאַט	28,567	8,330	13,862
איטאַליע	3,845	5,716	6,691
ליטע	344	458	494
האָלאַנד	1,648	2,762	2,421
נאָרוועגיען	6,453	2,053	2.267
פוילען	5,982	4,535	4,978
רומעניע	603	222	516
רוסלאַנד	2,248	4,002	4,781
שפּאַניע	131	148	674
שוועדען	9,561	3,072	3,259
שווייץ	2,081	783	1,198
יוגאָסלאַוויע	671	591	777
טערקיי	100	100	233
סך הכל פון אַלע לענדער	164,867	150,000	153,541

דאָס נאַציאָנאַלע רייכטום פון אמעריקא

	אין 1922	אין 1912	פּראָצ. פאַרגרעסערט אין צעהן יאָהר.	פאַרקלענערט פּראָצענט
„ריעל עסטייט”, וואָס ווערט באַשטייערט — — — —	155,908,625,000	96,923,406,000	60.9	—
ריעל עסטייט פריי פון שטייערן	20,505,819,000	12,313,520,000	66.5	—
שאָף, רינדער און פערד — —	5,807,104,000	6,238,389,000	6.9	—
פאַרם געציוג און מאַשינען —	2,604,638,000	1,368,225,000	90.4	—
פאַבריקען, מאַשינען און געציוג	15,783,260,000	6,091,451,000	159.1	—
אַייזענבאַנען, וואַגאָנען א. ז. וו.	19,950,800,000	16,148,532,000	23.5	—
אויטאָמאָבילען און טראָקס —	4,567,407,000	——	——	—
גאַסען־באַנען אין באַזונדערע גרויסע שטעדט — — —	15,414,447,000	10,265,207,000	50.2	—
סך הכל — — —	$320,803,862,000	$186,229,664,000	72.2	—
גאַסען־אַייזענבאַנען און זייערע מכשירים — — — — — —	4,877,596,000	4,596,563,000	6.1	—
טעלעגראַפען — — — — —	203,896,000	223,253,000	——	1.8
טעלעפאָנען — — — — —	1,745,774,000	1,081,433,000	61.4	—
פולמאַן קאַרס, וואָס געהערען נית צו די אַייזענבאַנען —	545,415,000	123,363,000	——	—
רעהר־ליניעס — — — — —	500,000,000	——	——	—
קאַנאַלען — — — — — —	2,951,484,000	1,491,117,000	——	—
באַוואַסערונג פון וויסטען לאַנד	——	360,885,000	——	—
פאַבריקען געטריבען פון וואַסער	360,885,000	290,000,000	24.4	—
צענטראַלע עלעקטרישע סטאַנציעס	429,357,000	290,000,000	——	—
אַנדערע זאַכען — — — — —	80,281,762,000	36,950,934,000	117.2	—
סחורות — — — — — —	36,367,566,000	21,576,046,000	——	—
גאָלד און זילבער (פאַר געלט)	4,278,155,000	2,616,643,000	63.5	—
פערזענליכע צירונג א. ז. וו. —	39,816,001,000	12,758,225,000	212.1	—
סך־הכל — —	245,542,100,000	149,348,730,000	——	—

דאָס דאָזיגע נאַציאָנאַלע פאַרמעגען ווערט אַזוי צוטיילט:

2 פראָצענט פון דער באַפעלקערונג פאַרמאָגט 60 פראָצענט רייכטום.

33 פראָצענט פון דער באַפעלקערונג פאַרמאָגט 35 פראָצענט רייכטום.

65 פראָצענט פון דער באַפעלקערונג פאַרמאָגט 5 פראָצענט רייכטום.

דאָס נאַציאָנאַלע רייכטום פון אנדערע לענדער.

(אומאָפיציעלע אדער האלב־אָפיציעלע אָפּשאַצונג)

ענגלאַנד, אין יאָהר 1912 — $70,500,000,000; אין 1917 — $80,000,000,000. אין 1922 — $120,000,000,000.

בריטישע אימפּעריע, אין 1917 — $130,000,000,000 (130 ביליאָן דאָלאר).

דייטשלאַנד, אין 1908 — $77,800,000,000; אין 1924 — $40,000,000,000.

פראנקרייך, אין 1908 — $55,000,000,000; אין 1912 — $58,500,000,000; אין 1922 — $90,000,000,000.

רוסלאנד (אייראָפּעאישע רוסלאנד) — פאר דער וועלט־מלחמה, $60,000,000,000.

איטאַליע, אין 1912 — $22,000,000,000; אין 1922 — $35,000,000,000.

יאפאן, אין 1912 — $11,700,000,000; אין 1922, $22,500,000,000.

אינדיע (צוזאמען מיט ציילאָן), אין 1917 — $18,000,000,000.

אַרגענטינא, אין 1916 — $13,900,000,000.

עסטרייך־אונגאַרן (פאר דער וועלט־מלחמה) — $55,000,000,000.

אונגאַרן, אין 1924 — $3,155,200,000.

אויסטראַליע, אין 1917 — $6,000,000,000.

בעלגיע, אין 1912 — $5,800,000,000; אין 1920 — $12,000,000,000.

קאַנאדא, אין 1903 — $6,000,000,000; אין 1917 — $11,000,000,000; אין 1924 — $22,195,000,000.

דענעמאַרק, אין 1900 — $2,000,000,000.

ניי־זעעלאנד, אין 1917 — $500,000,000.

דרום־אַפריקא, אין 1917 — $3,000,000,000.

אמעריקאנער עקספּאָרט און אימפּאָרט.

(פאַר די יאָהרען 1924 און 1925)

	אימפּאָרט 1925	אימפּאָרט 1924	עקספּאָרט 1925	עקספּאָרט 1924
בהמות און זייערע פּראָדוקטען — — —	291,548,000	227,269,000	345,308,000	349,966,000
תבואות — — — —	713,502,000	736,770,000	434,528,000	350,256,000
פאַרשיידענע תבואות און פרוכטען — — —	383,673,000	237,646,000	179,230,000	193,463,000
	779,127,000	627,941,000	800,693,000	669,055,000
טעקסטיל אַרטיקלען —	269,168,000	246,542,000	146,309,000	145,876,000
האָלץ און פּאַפּיר — —	193,675,000	134,667,000	476,624,000	460,773,000
פאַבריצירטע אַרטיקלען	193,675,000	134,667,000	476,624,000	460,773,000
מעטאַלען — — — —	237,279,000	217,354,000	362,250,000	328,253,000
מאַשינען — — — —	13,028,000	12,423,000	530,484,000	413,815,000
כעמישע פּראָדוקטען —	110,337,000	90,197,000	91,897,000	83,817,000
פאַרשיידענעס — — —	88,218,000	88,747,000	69,668,000	66,121,000
סך הכל — —	$3,579,555,000	$2,669,871,000	$3,503,167,000	$3,124,491,000

די פּרעזידענטען פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען

נומער	נאָמען	געבוירען: טאָג	מאָנאַט	יאָר	אינויגורירט אין יאָר	געווען פּרעזידענט: טאָג	מאָנאַט	יאָר	עלטער, יאָר	געשטאָרבען: טאָג	מאָנאַט	יאָר
1	דזש. וואַשינגטאָן	22	פעב.	1732	1789	4	10	7	67	14	דעצ.	1799
2	דזשאָן עדעמס	30	אָקט.	1735	1797	—	—	4	90	4	יולי	1826
3	ט. דזשעפערסאָן	13	אַפּר.	1743	1801	—	—	8	83	4	יולי	1826
4	דזש. מעדיסאָן	16	מאַר.	1751	1809	—	—	8	85	28	יוני	1836
5	דזש. מאָנראָו	28	אַפּר.	1758	1817	—	—	8	73	4	יולי	1831
6	דזש. ק. עדעמס	11	יולי	1767	1825	—	—	4	80	23	פעב.	1848
7	ע. דזשעקסאָן	15	מאַר.	1767	1829	—	—	8	78	8	יוני	1845
8	מ. וואַן ביורען	5	דעצ.	1782	1837	—	—	4	79	24	יולי	1862
9	וו. ה. העריסאָן	9	פעב.	1773	1841	—	1	—	68	4	אַפּר.	1841
10	דזש. טיילאָר	29	מאַר.	1790	1841	—	11	3	71	17	יאַנ.	1862
11	דזש. נ. פּאָלק	2	נאָוו.	1785	1845	—	4	—	53	15	יוני	1849
12	זאַכארי טעילאָר	24	נאָוו.	1784	1849	5	4	1	65	9	יולי	1850
13	מ. פילמאָר	7	יאַנ.	1800	1850	26	7	2	74	8	מאַר.	1874
14	פ. פּיערס	23	נאָוו.	1804	1853	—	—	4	64	8	אָקט.	1869
15	דזש. ביוקהענען	23	אַפּר.	1791	1857	—	—	4	77	1	יוני	1868
16	אייב. לינקאָלן	12	פעב.	1809	1861	11	1	4	56	15	אַפּר.	1865
17	ע. דזשאָנסאָן	29	דעצ.	1808	1865	19	10	3	66	31	יולי	1875
18	י. ס. גרענט	27	אַפּר.	1822	1869	—	—	8	63	23	יולי	1885
19	ר. ב. העיס	4	אָקט.	1822	1877	—	—	4	70	17	יאַנ.	1893
20	דזש. א. גאַרפיעלד	19	נאָוו.	1831	1881	15	6	—	49	19	סעפּ.	1881
21	ט. א. אַרטור	5	אָקט.	1830	1881	15	5	3	56	18	נאָוו.	1886
22	ג. קליוולענד	18	מאַר.	1837	1885	—	—	4	71	24	יוני	1908
23	בענדזש. העריסאָן	20	אויג.	1833	1889	—	—	4	67	13	מאַר.	1901
24	ג. קליוולענד	18	מאַר.	1837	1893	—	—	4	71	24	יוני	1908
25	וו. מעקינלי	29	יאַנ.	1843	1897	10	6	4	58	14	סעפּ.	1901
26	ט. רוזוועלט	27	אָקט.	1858	1901	18	5	7	61	6	יאַנ.	1919
27	וו. ה. טעפט	15	סעפּ.	1857	1909	—	—	4	—	—	—	—
28	וו. ווילסאָן	28	דעצ.	1856	1913	—	—	8	—	3	פעב.	1924
29	וו. ג. האַרדינג	2	נאָוו.	1865	1921	29	4	2	58	2	אויג.	1923
30	ק. קולידזש	4	דעצ.	1865	1923	—	—	—	—	—	—	—

צאָהל קאָנגרעסלייט פון יעדען שטאַאט

(איין קאָנגרעסמאַן אויף יעדע 211,877 פון דער באַפעלקערונג)

שטאַאט	צאָהל קאָנגרעס־לייט.	שטאַאט	צאָהל קאָנגרעס־לייט.	שטאַאט	צאָהל קאָנגרעס־לייט.
אַלאַבאַמאַ	10	מעין	4	אָהייאָ	22
אַריזאָנאַ	1	מערילענד	6	אָקלאָהאָמאַ	8
אַרקענסאַ	7	מאַסאַטשוזעטס	16	אָרעגאָן	3
קאַליפאָרניא	11	מישיגען	13	פּענסילווייניא	36
קאָלאָראַדאָ	4	מינעסאָטאַ	10	רהאָוד אײלאַנד	3
קאָנעקטיקוט	5	מיסיסיפי	8	סאָוט קאַראָליינאַ	7
דעלאַווער	1	מיזורי	16	סאָוט דאַקאָטאַ	3
פלאָרידאַ	4	מאָנטאַנאַ	2	טענעסי	10
דזשאָרדזשיאַ	12	נעבראַסקאַ	6	טעקסעס	18
איידעהאָ	2	נעוואַדאַ	1	יוטאַה	2
אילינאָי	27	ניו העמפשייר	2	ווערמאָנט	2
אינדיאַנאַ	13	ניו דזשורזי	12	ווירדזשיניאַ	10
אַיאָוואַ	11	ניו מעקסיקאָ	1	וואַשינגטאָן	5
קענזעס	8	ניו יאָרק	43	וועסט ווירדזשיניאַ	6
קענטאַקי	11	נאָרט קאַראָליינאַ	10	וויסקאָנסין	11
לואיזיאַנאַ	8	נאָרט דאַקאָטאַ	3	וויאָמינג	1

סך הכל — — — 435

סענאַטאָרען ווערען אויסגעקליבען 2 פון יעדען פון די 48 שטאַטען—צוזאמען 96.

הכנסות און הוצאות פון דער אמעריקאנער רעגירונג.

הכנסות.

	(פון יעדע $100)
הכנסה־שטייער	$49.16
פאַרשידענע אינערליכע הכנסות	22.85
טאַריף־אָפּצאָלונגען	14.43
שטראָפען	.84
רעגירונג־„אינוועסטמענטס"	1.62
פאַרשידענעס	3.99
פּראָצענטען	4.95
פאַרשידענע פאָנדען	2.16
סך הכל	$100.00

הוצאות.

	(פון יעדע $100)
מיליטער און פלאָטע	$16.32
מיליטערישע און פלאָטען־פּענסיעס	16.55
פּראָצענטען אויף נאַציאָנאַלע חובות	22.75
רעגירונג־הוצאות	3.35
אָפּצאָלונגען אויפ'ן נאַציאָנאַלען חוב	14.76
אָפּצאָלונגען פאַר איבערגענומענעם געלט	4.91
סובסידיע פאַר דער האַנדעלס־פלאָטע	1.88
פאַרשידענעס	19.48
סך הכל	$100.00

ווייטקייט צווישען אַמעריקאַנער גרויסע שטעדט

מייל

סינסינעטי	פּיטסבורג	סאַן פראַנציסקאָ	קליוולאַנד	באַלטימאָר	באָסטאָן	סיינט לואיס	פילאַדעלפיאַ	שיקאַגאָ	ניו יאָרק	← פון
724	567	3,106	480	333	202	1,028	236	832	145	אַלבאַני
492	805	2,805	736	688	1,106	611	785	733	876	אַטלאַנטאַ
593	334	3,076	474	—	418	934	97	802	188	באַלטימאָר
926	674	3,308	682	418	—	1,230	231	1,034	217	באָסטאָן
427	270	2,799	183	398	499	731	416	525	442	באַפאַלאָ
298	468	2,274	357	802	1,034	284	821	—	912	שיקאַגאָ
—	313	2,572	244	593	926	341	666	298	757	סינסינעטי
244	135	2,631	—	474	682	548	493	357	584	קליוולאַנד
116	193	2,588	138	511	820	428	546	314	637	קאָלאָמבוס
1,257	1,490	1,371	1,379	1,850	2,056	916	1,843	1,022	1,934	דענווער
263	321	2,546	173	649	750	488	669	272	693	דעטראָיט
1,157	1,481	2,157	1,408	1,594	2,012	860	1,691	1,144	1,792	גאַלוועסטאָן
308	462	2,452	332	796	878	462	815	178	821	גרענד רעפּידס, מיש.
111	381	2,457	283	704	965	240	734	183	825	אינדיאַנאַפּאָליס
841	1,057	3,098	1,085	795	1,213	975	892	1,097	983	דזשעקסאָנוויל, לפאַ.
618	898	1,981	755	1,211	1,466	277	1,251	458	1,342	קענזעס סיטי
2,425	2,705	475	2,562	3,018	3,273	2,084	3,058	2,265	3,149	לאָס אַנדזשעלעס
114	427	2,468	358	703	1,040	274	780	304	871	לואיסוויל
383	553	2,359	442	887	1,119	369	906	85	997	מילוואָקי
718	888	2,096	777	1,222	1,454	586	1,241	420	1,332	מינעאַפּאָליס
826	704	3,115	623	574	330	1,051	477	841	386	מאָנטרעאָל, קענ.
748	435	3,177	575	179	226	1,056	82	903	9	נואַרק, ניו דזשוירזי
833	520	3,254	628	264	140	1,141	167	980	76	ניו הייווען, קאָנ.
757	444	3,186	584	186	217	1,065	91	912	—	ניו יאָרק
791	961	1,781	1,750	1,295	1,527	413	1,314	493	1,405	אָמאַהאַ
666	353	3,095	493	97	321	974	—	821	91	פילאַדעלפיאַ
313	—	2,742	135	334	674	621	353	468	444	פּיטסבורג
1,041	789	3,423	797	533	115	1,345	436	1,149	332	פּאָרטלאַנד, מעין
2,590	2,760	772	2,649	3,094	3,326	2,212	3,113	2,292	3,204	פּאָרטלאַנד, אָרעגאָן
926	634	3,308	682	378	45	1,230	281	1,034	190	פּראָווידענס
1,039	876	3,287	795	718	402	1,343	621	1,013	530	קוויבעק, קענעדאַ
581	417	3,153	553	155	573	918	252	879	343	ריטשמאָנד, וואַ.
495	338	2,877	251	354	430	799	361	603	373	ראָטשעסטער, נ. י.
341	621	2,194	548	934	1,230	—	974	284	1,065	סיינט לואיס
708	878	2,086	767	1,212	1,444	576	1,231	410	1,322	סיינט פּאָול
1,217	1,541	1,911	1,468	1,755	2,150	920	1,852	1,204	1,943	סאַן אַנטאָניאָ
2,572	2,742	—	2,631	3,076	3,308	2,194	3,095	2,274	3,186	סאַן פראַנציסקאָ
2,537	2,707	957	2,596	2,941	3,273	2,332	3,060	2,239	3,151	סיאַטעל
203	261	2,518	113	595	795	437	615	244	705	טאָלידאָ
553	302	3,064	437	40	458	894	137	790	228	וואַשינגטאָן

געזעצליכע ימים טובים

יאנואר 1. ניי־יאָהר. ווערט געהאַל־
טען אין אַלע שטאַטען, טעריטאָריעס
און קאָלאָניעס.

פעברואַר 12. לינקאָלנ'ס געבורטס־
טאָג. ווערט געהאַלטען אין די פאָל־
גענדע טיילען פון לאַנד: אַלאַסקאַ,
קאַליפאָרניא, קאָלאָראַדאָ, דעלאַוועָר,
אילינאָי אינדיאַנאַ, לואיזיאַנאַ, קענ־
זעס, קענטאָקי, מישיגען ,מינעסאָטאַ,
מיזורי, מאָנטאַנאַ, נעבראַסקאַ, נעוואַ־
דאַ, ניו דזשוירזי, ניו יאָרק, נאָרד דאַ־
קאָטאַ, אָהייאָ, אָרעגאָן, פענסילוויי־
ניא, פאָרטאָ ריקאָ, סאוטה דאַקאָטאַ,
יוטאַה, וואַשינגטאָן, וועסט ווירדזשי־
ניא, ווייאָמינג.

פעברואַר 22. וואַשינגטאָ'נס געבורטס־
טאָג. ווערט געהאַלטען אין אַלע שטאַ־
טען, טעריטאָריעס און קאָלאָניעס.

מאַי 30. דעקאָריישאָן דעי אָדער מע־
מאָריעל דעי (צום אנדענק פון די גע־
פאַלענע סאָלדאַטען פון בירגער־קריג
און אויך פון די שפּעטערע מלחמות).
ווערט געהאַלטען אין אַלע שטאַטען,
א חוץ די דאַזיגע זידליכע שטאַאַטען:
אַלאַבאַמאַ, פלאָרידאַ, דזשאָרדזשיא,
לואיזיאַנאַ, מיסיסיפּי, נאָרטה קאַראָ־
ליינאַ, סאוטה קאַראָליינאַ, טענעסי
און טעקסעס.

יולי 4. אומאָפּהענגיגקייט־טאָג. ווערט
געפייערט אין אַלע שטאַטען, טע־
ריטאָריעס און באַזיצונגען.

ערשטער מאָנטאָג אין סעפּטעמבער.
לייבאָר דעי. ווערט געהאַלטען אין
אַלע טיילען פון לאַנד, א חוץ ווייאָ־
מינג און די פיליפינען־אינזלען.

אָקטאָבער 12. קאָלומבוס־טאָג. ווערט
געהאַלטען אומעטום, א חוץ: אַלאַס־
קאַ, ארקענסאַ, דיסטריקט אָוו קאָלאָמ־
ביא, פלאָרידאַ, דזשאָרדזשיא, האַוואַ־
אי, לואיזיאַנאַ, מעין, מינעסאָטאַ, מי־
סיסיפּי, נאָרטה קאַראָליינאַ, אָקלאַ־
האָמאַ, פיליפּינען, סאוטה קאַראָליינאַ,
סאוטה דאַקאָטאַ, טענעסי, יוטאַה,
ווירדזשיניא, וויסקאָנסין און ווייאָ־
מינג. אין קענזעס איז עס אַ האַל־
בער יום־טוב. די געריכטען זיינען
אָפען.

**ערשטער דינסטאָג נאָכ'ן ערשטען
מאָנטאָג אין נאָוועמבער.** וואַהל־
טאָג. עס איז אַ געזעצליכער רוה־טאָג
אומעטום, א חוץ אַלאַסקאַ, דיסט־
ריקט אָוו קאָלאָמביא (די שטאָדט וואַ־
שינגטאָן), האַוואַאי, אילינאָי, מאַסאַ־
טשוזעטס, מיסיסיפּי, אָהייאָ, פילי־
פּינען און ווערמאָנט. אין אילינאָי
איז עס אַ געזעצליכער יום־טוב נאָר
אין איינינע שטעדט. אין אָהייאָ איז
עס אַ האַלבער יום־טוב. אין מעין
זיינען נאָר די געריכטען געשלאָסען.

לעצטער דאָנערשטאָג אין נאָוועמבער.
דאַנקזאַגונג־טאָג. ווערט געהאַלטען
אומעטום. אין יוטאַה איז עס ניט קיין
אָפיציעלער געזעצליכער יום־טוב,
ווערט אָבער געהאַלטען.

דעצעמבער 25. קריסטמעס. ווערט גע־
האַלטען אומעטום.

אַנדערע לאָקאַלע געזעצליכע ימים טובים.

יאַנואַר 8. יאהרעספעסט פון דער
שלאַכט אין ניו אָרלינס. אין לו־
איזיאַנאַ.

יאַנואַר 19. ליע'ס געבורטסטאָג. אין
אַלאַבאַמאַ, ארקענסאַ, פלאָרידאַ,
דזשאָרדזשיא, מיסיסיפּי, נאָרטה קאַ־
ראָליינאַ, סאוטה קאַראָליינאַ, טענעסי
און ווירדזשיניא.

פעברואַר 14. אַדמישאַן דעי. אין אַרי־זאָנאַ.

פעברואַר 28. מאַרדי גראַ. אין אַלאַ־באמא, פלאָרידא, לואיזיאַנא.

מערץ 2. סעם יוסטאַן מעמאָריעל דעי. אין טעקסעס.

מערץ 22. עמענסיפּיישאַן דעי. אין פּאָרטאָ ריקאָ.

מערץ 25. מערילענד דעי. אין מערי־לענד.

מערץ 30. סיוערד דעי. אין אַלאַסקאַ.

אַפּריל 12. האַליפאַקס אינדעפּענדענס רעזאָלושאַן. אין נאָרטה קאַראָליינא.

אַפּריל 13. טהאָמאַס דזשעפערסאָנ׳ס געבורטס־טאָג. אין אַלאַבאמא.

אַפּריל 14. גוד פריידעי. אין קאָנעקטי־קוט, דעלאווער, פלאָרידא, לואיזיאַנא, מערילענד, מינעסאָטאַ, ניו דזשוירזי, פענסילווייניא, פיליפינען, פּאָרטאָ רי־קאָ און טענעסי.

אַפּריל 19. פּייטריאָט׳ס דעי. אין מעין און מאַסאַטשוזעטס.

אַפּריל 21. יאהרעספעסט פון דער שלאַכט אין סאַן זשאַסינטאָ, אין טעקסעס.

אַפּריל 26. מעמאָריאַל דעי. אין אַלאַ־באמא, פלאָרידאַ, דזשאָרדזשיא און מיסיסיפּי.

אַפּריל 27. פעסט דעי. אין ניו העמפּשייר.

מאַי 1. לייבאָר דעי. אויף די פיליפּי־נען־אינזלען.

מאַי 10. קאָנפעדעריים מעמאָריאַל דעי. אין נאָרטה קאַראָליינאַ און סאַוטה קאַראָליינאַ.

מאַי 12. יאהרעספעסט פון דעם אונ־טערשרייבען פון דער מעקלענבורג דעקלערייאַן אוו אינדעפּענדעס. אין נאָרטה קאַראָליינא.

יוני 3. דזשעפערסאָן דווייד׳ס גע־בורטסטאָג. אין אַלאַבאַמאַ, אַרקענ־סאָ, פלאָרידאַ, דזשאָרדזשיאָ, מיסי־סיפּי, סאַוטה קאַראָליינאַ, טענעסי און טעקסעס.

יוני 3. קאָנפעדעריים מעמאָריאַל דעי. אין לואיזיאַנא און טענעסי.

יוני 11. קאַמעהמעהא דעי. אין האַוואַי.

יוני 15. פּייאָניר דעי. אין איידאַהאָ.

יוני 17. באַנקער היל דעי. אין באָס־טאָן (ניט קיין געזעצליכער יום טוב, אָבער אַלע באַנקען זיינען געשלאָסען).

יולי 24. פּייאָניר דעי. אין יוטאַה.

יולי 25. אָקיופּיישאָן דעי. אין פּאָרטאָ ריקאָ.

אויגוסט 1. קאָלאָראַדאָ דעי, אין קאָ־לאָראַדאָ.

אויגוסט 13. אָקופּיישאָן דעי. אויף די פיליפּינען־אינזלען.

אויגוסט 16. בענינגטאָן בעטל דעי, אין ווערמאָנט.

סעפּטעמבער 9. אַדמישאַן דעי. אין קאַליפאָרניא.

סעפּטעמבער 12. דיפענדערס דעי. אין מערילענד.

דריטער שבת אין סעפּטעמבער. רע־גאַטאָ דעי, אין האַוואַי.

צווייטער דאָנערשטאָג אין אָקטאָבער, פראָטווירנאַל דעי, אין אַלאַבאַמאַ.

אָקטאָבער 18. אַלאַסקאַ דעי. אין אַלאַסקאַ.

אָקטאָבער 31. אַדמישאַן דעי. אין נעוואַדאַ.

נאָוועמבער 1. אָל סיינט׳ס דעי. אין לואיזיאַנאַ.

נאָוועמבער 11. וויקטאָרי דעי. אין אַלאַבאַמאַ, קאַליפאָרניא, קאָלאָראַדאָ, פלאָרידא, האַוואַי, נאָרטה קאַראָליי־נאַ און טענעסי.

דעצעמבער 30. רייזעל דעי. אויף די פיליפּינען אינזלען.

ווען אַ יום־טוב פאַלט אויס אום זונטאָג, ווערט דער נעקסטער טאָג געפייערט.

די שטאָדט ניו יארק

(לויט'ן צענז פון 1920).

באַפעלקערונג פון דער שטאָט.

מענער	2,802,638
פרויען	2,817,410
ווייסע איינגעב. מענער	1,703,127
ווייסע איינגעב. פרויען	1,764,789
ווייסע פרעמד-געב. מענער	1,020,090
ווייסע פרעמד-געב. פרויען	971,457
נעגערס-מענער	72,351
נעגערס-פרויען	80,116

געבורט-לאַנד און נאַציאָנאַליטעט.

פון רוסלאנד	479,797
פון איטאַליע	390,832
פון אירלאנד	203,450
פון דייטשלאנד	194,154
פון פוילען	145,679
פון עסטרייך	126,739
פון ענגלאנד	71,404
פון אונגארן	64,393
צאָל אידען	1,640,000

אָנגעגעבענע מוטער-שפּראך.

אידיש און העברעאיש	946,139
ענגליש און קעלטיש	897,452
איטאַליעניש	803,048
דייטש	702,303
סלאוויש און לעטיש	486,666

באַפעלקערונג אין עלטער פון 21 יאָהר און העכער.

צאָל איינגעב. ווייסע	1,559,549
צאָל פרעמד-געב. ווייסע	1,797,882
צאָל נאטוראליזירטע	765,264

הייראַט-צושטאַנד פון דער ווייסער באַפעלקערונג.

ניט-פארהייראטע מענער	761,197
ניט-פאַרהייראטע פרויען	667,247
פארהייראטע מענער	1,143,643
פארהייראטע פרויען	1,115,670
אלמנ'ס	78,999
אלמנות	232,991
גע'גטע מענער	4,303
גע'גטע פרויען	6,775

פאַרדינער אין דער שטאָדט — לויט באָראָס.

בראנקס	308,204
ברוקלין	861,913
מאַנהעטען	1,115,966
קווינס	197,832
ריטשמאַנד	47,497
צוזאמען	2,513,412

קוואַליפיקאַציעס פאַר שטימען אין די פאַרשידענע שטאַאַטען פון די פאַראייניגטע שטאַאַטען.

שטאַאַט	ווי לאַנג דאַרף מען וואוינען אין: שטאַאַט	קאונטי	שטאָדט	וואַל־באַצירק	ספּעציעלע קוואַליפיקאַציעס פאַר׳ן בירגער (א חוץ בירגערשאַפט)	דיסקוואַליפיקאַציעס (א חוץ פאַרברעכער, אידיאָטען און משוגעים).
אַלאַבאַמאַ	2 יאָהר	1 יאָהר	3 חדשים	3 חדשים	מוז פאַרמאָגען אייגענטום, אדער קענען לייענען און שרייבען און זיין באַשעפטיגט, וואהל־שטייער.	כּאַבּאַרניקעס
אַריזאָנאַ	1 יאָהר	30 טעג	30 טעג	30 טעג		וואַל־שווינדלער און פאַר׳משפּט׳ע וואַגאַבונדען.
אַרקענסאַ	1 יאָהר	6 חדשים	1 חודש	1 חודש	דעקלאַראַנטען קענען שטימען. וואהל־שטייער געפאָדערט.	
קאַליפאָרניא	1 יאָהר	90 טעג	— —	30 טעג	פעהיגקייט צו לייענען די קאָנסטיטוציע און זיך אונטערשרייבען.	כּאַבּאַרניקעס, דועליסטען און כינעזער
קאָלאָראַדאָ	1 יאָהר	90 טעג	30 טעג	10 טעג		פערזאָנען אונטער אַפּוטרופּסות
קאָנעקט.	1 יאָהר	— —	6 חדשים	— —	אנשטענדיגקייט און פעהיגקייט צו לייענען די קאָנסטיטוציע.	כּאַבּאַרניקעס און דועליסטען
דעלאַווער	1 יאָהר	3 חדשים	— —	30 טעג	פעהיגקייט צו לייענען די קאָנסטיטוציע און זיך אונטערשרייבען.	כּאַבּאַרניקעס און פּאופּערס (אָרימע לייט, בעטלער)
פלאָרידא	1 יאָהר	6 חדשים	— —	30 טעג	פעהיגקייט צו לייענען די קאָנסטיטוציע און זיך אונטערשרייבען.	כּאַבּאַרניקעס, דועליסטען, מענשען אונטער אַפּטרופּסות און די וואָס וועטען ביי די וואַלען
דזשאָרדזשיא	1 יאָהר	6 חדשים	— —	— —	פעהיגקייט צו לייענען און שרייבען	הינטערשטעליגע שטייערן־צאָלער
איידעהאָ	6 חדשים	30 טעג	3 חדשים	10 טעג	מוז זיין רעגיסטרירט.	שולדיגע אין וואַל־פאַרברעכענס, פרעדיגער פון פּאָליגאַמיע און מענשען אונטער אַפּטרופּסות
איליני	1 יאָהר	90 טעג	30 טעג	30 טעג		פאַר׳משפּט׳ע צו געפענגניש
אינדיאַנאַ	6 חדשים	60 טעג	30 טעג	30 טעג		
אייאָווא	6 חדשים	60 טעג	10 טעג	10 טעג		

קענזעס	6 חדשים	30 טעג	30 טעג	30 טעג		כאבארניקעס, מענשען אונטער אפטרופסות, דועליסטען און ענטזאגטע (אונעהרענהאפטע) באאמטע
קענטאקי	1 יאהר	6 חדשים	60 טעג	30 טעג	מוז זיין רעגיסטרירט.	כאבארניקעס
לואיזיאנא	2 יאהר	1 יאהר (אין געמיינדע באצירק)	1 יאהר (אין געמיינדע באצירק)	3 חדשים	מוז פארמאגען אייגענטום אדער קענען לייענען און שרייבען.	די, וואס לעבען אין צדקה־אנשטאלטען (א חוץ סאלדאטען־היימען) און אריינגעלעגטע אין חרם
מעין	3 חדשים	— —	— —	— —	פעהיגקייט צו לייענען די קאנסטיטוציע און זיך אונטערשרייבען.	כאבארניקעס, פערזאנען אונטער אפטרופסות, פאופערס און ניט־באשטייערטע אינדיאנער
מערילענד	1 יאהר	6 חדשים	6 חדשים	1 טאג	פעהיגקייט צו לייענען.	די וואס האבען זיך פארזינדיגט מיט כאבאר און וואל־שווינדלען
מאסאטשוז.	1 יאהר	6 חדשים	6 חדשים	6 חדשים	פעהיגקייט צו לייענען די קאנסטיטוציע און זיך אונטערשרייבען, וואהל־שטייער.	פארזינדיגטע אין וואהל־פארברעכענס, פאופערס און פערזאנען אונטער אפטרופסות.
מישיגען	6 חדשים	20 טעג	20 טעג	20 טעג	ציוויליזירטע אינדיאנער מעגען שטימען.	ניט ציוויליזירטע אדער שבטים־אינדיאנער
מינעסאטא	6 חדשים	30 טעג	30 טעג	30 טעג	ציוויליזירטע אינדיאנער מעגען שטימען.	ניט ציוויליזירטע אינדיאנער און פערזאנען אונטער אפטרופסות
מיסיסיפי	2 יאהר	1 יאהר	1 יאהר	1 יאר	פעהיגקייט צו לייענען אדער דערקלערען די קאנסטיטוציע, וואהל־שטייער.	פארמישטע אין כאבאר, דועליסטען, הינטערשטעליגע שטייערען־צאלער
מיזורי	1 יאהר	60 טעג	60 טעג	60 טעג		סאלדאטען, מאטראזען פון קריגס־שיפען און פאופערס
מאנטאנא	1 יאהר	30 טעג	30 טעג	30 טעג		אינדיאנער
נעבראסקא	6 חדשים	40 טעג	10 טעג	10 טעג		סאלדאטען און מאטראזען פון קריגס־שיפען
נעוואדא	6 חדשים	30 טעג	30 טעג	30 טעג		דועליסטען, בינעזער און די אינדיאנער פון די רעזערוואציעס

קוואליפיקאציעס פאר שטימען אין די פארשידענע שטאאטען פון די פאראייניגטע שטאאטען.

שטאאט	ווי לאנג דארף מען וואוינען אין: שטאאט	שטאדט	קאונטי	וואל־באצירק	ספעציעלע קוואליפיקאציעס פאר'ן בירגער (א חוץ בירגערשאפט)	דיסקוואליפיקאציעס (א חוץ פארברעכער, אידיאטען און משוגעים).
ניו העמפשיר	6 חדשים	6 חדשים	6 חדשים	6 חדשים	פעהיגקייט צו לייענען די קאנסטיטוציע און אנשרייבען איין שורה.	פאופערס און די וואס צאלען ניט קיין שטייערען
ניו דזשוירזי	1 יאהר	5 חדשים	——	——		פאופערס
ניו מעקסיקא	1 יאהר	90 טעג	30 טעג	30 טעג		ניט־באשטייערטע אינדיאנער
ניו יארק	1 יאהר	4 חדשים	30 טעג	30 טעג	(זעה באמערקונג אונטען)	די וואס וועטען ביי די וואלען און פארמישטע אין באבאר
נארטה קארא.	1 יאהר	4 חדשים	——	4 חדשים	מוזען זיין רעגיסטרירט און קענען שרייבען און לייענען.	
נ. דאקאטא	1 יאהר	90 טעג	——	30 טעג	ציוויליזירטע אינדיאנער האבען שטימט־רעכט.	פעראזנען אונטער אפטרופסות, סאלדאטען און מאטראזען פון קריגס־שיפען
אהייא	1 יאהר	30 טעג	20 טעג	20 טעג		סאלדאטען און מאטראזען פון קריגס־שיפען.
אקלאהאמא	1 יאהר	6 חדשים	30 טעג	30 טעג	מוזען זיין רעגיסטרירט און קענען לייענען און שרייבען.	די וואס געפינען זיך אין אנשטאלטען פאר ארימע לייט (א חוץ סאלדאטען) און ניט־איינגעבארענע אינדיאנער
ארעגאן	6 חדשים	——	——	——	פאדערט זיך רעגיסטראציע.	כינעזער, סאלדאטען און מאטראזען פון קריגס־שיפען
פענסילווייניא	1 יאהר	——	——	2 חדשים		שולדיגע אין באבאר, און וואהל־פארברעכענס, און וואס צאלען ניט קיין שטייערן.
ראוד איילענד	2 יאהר	——	6 חדשים	——	פאדערט זיך א פארמעגען פון 134 דאלאר, אדער א יעהרליכע הכנסה פון זיבען דאלאר.	שולדיגע אין באבאר, פאופערס, פעראזנען אונטער אפטרופסות און אינדיאנער פונ'ם נאראגאנסעט־שבט.
ס. קאראל.	2 יאהר	1 יאהר	4 חדשים	4 חדשים	פעהיגקייט צו לייענען און שרייבען; א פארמעגען פון 300 דאלאר.	באבארניקעס, פאופערס, דועליסטען און שולדיגע אין וואל־פארברעכענס.

ס. דאקאטא	1 יאהר	90 טעג	30 טעג	30 טעג		פערזאנען אונטער אפטרופסות.
טענעסי	1 יאהר	6 חדשים	— —	— —	וואהל־שטייער.	
טעקסעס	1 יאהר	6 חדשים	6 חדשים	6 חדשים	וואהל־שטייער.	כאבארניקעס, דועליסטען, פאופערס, סאלדאטען און מאטראזען פון קריגס־שיפען.
יוטאה	1 יאהר	4 חדשים	— —	60 טעג		שולדיגע אין וואל־פארברעכענס.
ווערמאנט	1 יאהר	3 חדשים	3 חדשים	3 חדשים	פאדערט זיך גוטע אויפפיהרונג און א ספעציעלע שבועה.	שולדיגע אין וואל־כאבאר.
ווירדזשיניא	2 יאהר	1 יאהר	1 יאהר	30 טעג	וואהל־שטייער; פעהיגקייט צו לייענען אדער פארשטעהן די קאנסטיטוציע.	פארמישטע אין כאבאר, דועליסטען און פאופערס.
וואשינגטאן	1 יאהר	90 טעג	30 טעג	30 טעג	פעהיגקייט צו לייענען און שרייבען ענגליש.	ניט־באשטייערטע אינדיאנער.
וו. ווירדזש.	1 יאהר	60 טעג	10 טעג	— —		פארמישטע אין כאבאר, פאופערס, סאלדאטען און מאטראזען פון קריגס־שיפען.
וויסקאנסין	1 יאהר.	10 טעג	10 טעג	10 טעג	ציוויליזירטע אינדיאנער האבען שטימרעכט.	די, וואס וועטען ביי די וואלען, דועליסטען און פערזאנען אונטער אפטרופסות.
וויאמינג	1 יאהר	60 טעג	10 טעג	10 טעג	פעהיגקייט צו לייענען די קאנסטיטוציע (סיידען מען איז שטום).	

עקזאמענס פאר בירגער.

לויט'ן געזעץ פאדערט זיך אין שטאאט ניו יארק, אז דער בירגער, וואס וויל שטימען, זאל ביי אן עקזאמען באווייזען, אז ער קען איבער־לייענען 50 ווערטער פון דער שטאט־קאנסטיטוציע און לעזבאר אויפ־שרייבען אין ענגליש צעהן פון די דאזיגע ווערטער.

עקזאמענס פאר בירגער צו באווייזען, אז זיי קענען לייענען און שרייבען, זיינען איינגעפיהרט געווארען: אין אלאבאמא — אין יאהר 1900, אין אריזאנא — אין 1913, אין קאליפארניע — אין 1894, אין קאלאראדא — 1876 (דאס געזעץ איז אריין אין קראפט ערשט אין 1890), אין קאנעקטיקוט — אין 1897, אין דעלאווער — אין 1897, אין דזשארדזשיא — אין 1908, אין לואיזיאנא — אין 1898, אין מעין — אין 1892, אין מאסאטשוזעטס — אין 1857, אין מיסי־סיפי — אין 1890, אין ניו העמפשייר — אין 1902, אין ניו יארק — אין 1921, אין נארטה קאראליינא — אין 1900, אין נארטה דאקאטא — אין 1896 — אין אקלאהאמא — אין 1911, אין סאוטה קאראליינא — אין 1895, אין ווירדזשיניא — אין 1902, אין וואשינגטאן — אין 1896, אין וויאמינג — אין 1889.

ארץ ישראל

די געאָגראַפיע פון ארץ ישראל.

אין מערב־זייט ליגט ארץ ישראל אויפ'ן ברעג פון דעם מיטעללענדישען ים אָדער „הים התיכוני" אין העברעאיש. דערפאַר רופט מען זעהר אָפט אין אונזער קלאַסישער ליטעראַטור די מערב־זייט מיט דעם נאָמען „ים". אין צפון־זייט געהט די גרעניץ צווישען דער שטאָדט עכו און צור און הויבט זיך אויף טיפער צו די אַנטי־לבנון בערג, פאַרלייגענדיג אַ סך דאָס לאַנד, כדי אַריינצו־נעמען כפר־גלעדי און מתולה אין די גרעניצען פון ארץ ישראל. די צפון־גרעניץ געהט, אַלזאָ, פון דעם מיטעללענדישען ים אין אַ קרומער ליניע, ביז דעם ירדן. אין מזרח־זייט איז דער ירדן די גרעניץ פון לאַנד און אין דרום איז ואדי־אל־עריש די גרעניץ. די דאָזיגע גרעניצען זיינען אָבער קינצליך געמאַכט געוואָרען און זיי זיינען ניט אין איינקלאַנג מיט די ריכטיגע היסטאָרישע גרעניצען פון ארץ ישראל און ניט מיט די עקאָנאָמישע און פּאָליטישע באַדערפנישען פון'ם לאַנד. ווייל היסטאָריש געהט אונזער לאַנד אין צפון ביז די לבנון־בערג, און דער טהאָל צווישען זיי און די אַנטי־לבנון בערג איז די נאַטירליכע גרעניץ צווישען ארץ ישראל און סיריע. איצט, ווייל די דאָזיגע ברייטע שטרעקע לאַנד געהערט צו סיריע, בלייבט ארץ ישראל אָהן איהר נאַטירליכען בעסטען באָדען טייל. אין אַ מעהר אומנאַרמאַלער לאַגע איז אָבער ארץ ישראל אָוועקגעשטעלט געוואָרען מיט דעם וואָס אדמיניסטראַטיוו איז פון איהר דערוויייל אָפּגעשניטען דער „עבר־הירדן", וואָס איז אַ מערקווירדיג־גוטער פּלאַץ פאַר פיה־צוכט.

אין דרום, אָדער ווי מען רופט עס אין ארץ ישראל, דער „נגב", איז פריי פאַר אונזער קאָלאָניזאַציע, הגם זי געהט ניט אריין אין דעם ענגלישען מאַנדאַט אויף ארץ ישראל, אַ גרויסע שטרעקע לאַנד, וואָס ציהט זיך ביז דעם ברעג פון רויטען ים און דעם סועץ־קאַנאַל, שליסט איין דעם באַרג סני און איז מעהר ווי צוויי מאָל גרעסער פון דעם איצטיגען ארץ ישראל. דאָס לאַנד געהערט צו ענגלאַנד און שטעהט פריי פאַר קאָלאָניזאַציע. די געגענד איז אָבער זעהר אַ טרוקענע, אַ זאַמדיגע און עס וואָלטען זיך געפאָדערט גרויסע סומען געלט אויף קינסטליכער באַוואַסערונג. די געגענד איז נאָך כמעט אינגאַנצען אַ אומבאַזעצטע, זי האָט אויך אַמאָל באַלאַנגט צו ארץ ישראל; אין שלמה'ס צייטען זיינען דאָרט אויסגעבויט געוואָרען אויפ'ן ברעג פון רויטען ים צוויי באַדייטענדע פּאָרטען: עציון־גבר און אילת. דער לעצטער טראָגט איצט דעם נאָמען עקבה.

היסטאָריש טיילט זיך ארץ ישראל איין אין 5 פּראָווינצען: יהודה, גליל, שומרון, גלעד און בשן. די לעצטע צוויי געפינען זיך אויף יענער זייט ירדן. יהודה ליגט אין דרום־זייט, גליל אין צפון־זייט און אין מיטען, צווישען יהודה און

---

*) די מאַטעריאַלען וועגען ארץ ישראל זיינען צונויפגעשטעלט פון דר. מ. חסין־ארנוני.

גליל, ליגט שומרון. דעם אויבערשטען האַלב גליל, וועלכער ליגט ביי די פיס פון די אַנטי־לבנון בערג און דעם חרמון באַרג, רופט מען „גליל־העליון“ און די צווייטע העלפט, ביי די וואַסערען פון כנרת, רופט מען „גליל־התחתון“. ירושלים איז די הויפט שטאָדט פון יהודה און פון גאַנץ ארץ ישראל. תל־אביב געפינט זיך אויך אין יהודה, איז אָבער געוואָרען דער הויפט קאָמערציעלער צענטער פון גאַנצען לאַנד. אַנדערע גרויסע שטעדט אין יהודה זיינען: יפו, חברון, עזה, באר־שבע און לוד. חיפה איז די שעהנסטע און גרעסטע שטאָדט פון שומרון. שכם (נאַבעלוס) האָט נאָר אַן אַראַבישע באַפעלקערונג. אין שכם איז נאָך דאָ אַ שריד פון די אַמאָליגע שומרונים, וועלכע ווערען איצט געשטיצט פון אידישען ישוב. טבריה איז איינער פון די צענטרען פון גליל־התחתון, אויפ'ן ברעג פון כנרת. און איצט בויט זיך אין עמק, וועלכער איז אויך אין גליל־התחתון, אַ נייע אידישע חלוצישע שטאָדט, עפולה. צפת איז איינע פון די הויפט שטעדט פון גליל־העליון.

די איצטיגע ארץ־ישראל'דיגע רעגירונג האָט איינגעטיילט דאָס לאַנד לויט אַן אַדמיניסטראַטיווען אופן, וועלכער ענטשפּרעכט איהרע באַקוועמליכקייטען פון דעם מאָמענט און וועלכע זיינען ניט אין איינקלאַנג מיט די היסטאָרישע אַדמי־ניסטראַטיווע גרעניצען. די אידישע באַפעלקערונג אָבער האַלט זיך פאַר דער היסטאָרישער איינטיילונג.

יהודה איז הויפּטזעכליך די פּראָווינץ פון פּלאַנטאַציע, פון וויין־גערטנער, אָראַנזשען־גאָרטענס, אַליווען, מאַנדלען און טאַבאַק. עס איז הויפּטזעכליך אַ געגענד פון גרויסע בערג און טיפע טאָלען און פון גאַנץ גרויסע שטרעקעס פון דיונען און זאַמדען. אין מזרח־זייט פון דער פּראָווינץ געפינט זיך דער ים־המלח אָדער „טויטער ים“, וועלכער אַנטהאַלט צוויי מאָל אַזוי פיל זאַלץ ווי יעדער אַנדער ים אין דער וועלט, אַספאַלט און אויך מינעראַלען, אָבער ער האָט ניט קיין פיש. אויפ'ן ברעג פון ים געפינט זיך אַ שטרעקע לאַנד, וואָס מען רופט „מדבר־יהודה“. דאָ געפינען זיך נאָך די רואינען פון צוויי גלאָררייכע אידישע אַלטע שטעדט. די ערשטע הייסט עין־גדי און די צווייטע איז די אומפאַרגעסליכע פעסטונג מסדה. אין דער פּראָווינץ יהודה, איבערהויפּט אין דער מדבר־געגענד, געפינען זיך חיות, איבערהויפּט היענעס און זעהר אַ סך פוקסען. די געגענד איז רייך אין פאַרשידענע מינים פויגלען און בלומען.

שומרון איז אַמאָל געווען דער צענטער פון די צעהן שבטים. דאָ געפינט זיך האַרט ביי דער שטאָדט שכם דער באַרג גריזים און דער באַרג עיבל. דאָ געפינט זיך אויך דער שעהנער טהאָל „עמק־השרון“. דאָס איז דער מיטעלפּונקט פון ארץ ישראל.

גליל איז די אַקערבוי פּראָווינץ פון'ם לאַנד. אידען האָבען דאָ דעם גרעסטען חלק פון זייער באָדען, דאָ געפינט זיך דער עמק־יזרעאל, וואו די אַרבייטערשאַפט בויט אויף איהר שטייגער איהרע קאָאָפּעראַטיווע נייע ישובים. דאָ איז די שטאָדט חיפה, וואו עס וועט זיך בויען דער גרעסטער פּאָרט פון לאַנד און דער הויפּט קנופּ פון אַלע אייזענבאַהנען. דאָ געפינט זיך די שטאָדט נצרת. דאָ געפינט זיך דער „כנרת“, וועלכער האָט די פאָרמע פון אַ האַרפע. ער איז רייך אין פיש. גליל האָט אַמאָל אַרויסגעגעבען די גרעסטע פאָלקס־גבורים ווי בר־גיורא און יוחנן מגוש־חלב, און איז געווען אַ צענטער פון בילדונג און וואונדער־שעהנע שטעדט.

ארץ ישראל האט א סך טייכען און פלוסען. אממעהרסטען ווערען זיי אבער זומער אויסגעטריקענט, ווייל עס פעהלט וואלד וואס זאל פארהאלטען די פייכטקייט. ארץ ישראל ליידט פון מאנגעל אין וואלד, און די לעצטע צייט פלאנצט מען א סך בוימער. דער הויפט טייך איז דער ירדן, וועלכער פליסט מיט אן אומגעוועהנליכער שנעלקייט, און דער הויפט בארג איז דער חרמון. עס זיינען פאראן אין ארץ ישראל זעהר גוטע בוכטעס, וועלכע מען דארף אבער אויסבילדען, און פארלאשענע, ניט מעהר טעטיגע ווולקאנען.

דער יורידישער סטאטוס פון ארץ ישראל

דעם 31טען אקטאבער, 1917, האט דאס ענגלישע מיליטער, אונטער דער קאמאנדע פון פעלדמארשאל, לארד אלענבי, אקופירט די שטאדט באר־שבע. דעם 9טען נאוועמבער פון דעם זעלבען יאהר איז אויך ירושלים איינגענומען געווארען און גאנץ יהודה. אין דער אקופאציע האבען אנטייל גענומען אידישע לעגיאנען, הויפטזעכליך דער 38טער און 39טער באטאליאן פון די ראיאל פוזיליערס, וועלכע זיינען געווען צוזאמענגעשטעלט פון אמעריקאנער, ענגלישע און ארץ־ישראל לע־גיאנערען.

דעם צווייטען נאוועמבער, 1917, האט די בריטישע רעגירונג ארויסגעגעבען די באוואוסטע באלפור־דעקלאראציע, וועלכע פארזיכערט די וויליגקייט פון דער ענגלישער רעגירונג צו דערמוטיגען די אויפבויאונג פון א אידישער היים אין ארץ ישראל.

נאך דער אקופאציע פון'ם ענגלישען מיליטער בלייבט ארץ ישראל אונטער א מיליטערישער אדמיניסטראציע ביז 1920. דעם 30טען יולי, 1920, ענדיגט זיך די פעריאדע פון דער מיליטערישער אדמיניסטראציע אין ארץ ישראל און דעם 1טען יולי, 1920, ווערט פראקלאמירט א ציווילע אדמיניסטראציע און סער הערבערט סעמועל ווערט נאמינירט פון דער ענגלישער רעגירונג פאר דעם ערשטען נציב העליון (האי קאמישאנער) פון ארץ ישראל.

לויט דעם מלחמה־אפמאך צווישען ענגלאנד און טערקיי, זאגט זיך טערקיי אפ פון אלע איהרע רעכטען אין ארץ ישראל און עבר־הירדן, און די צוויי פראווינצען ווערען אוועקגעשטעלט אונטער אן ענגלישען מאנדאט, וועלכען זי באקומט פון דעם פעלקער־בונד. די ענגלישע רעגירונג שטעלט דארט צונויף פון איהרע מענשען א רעגירונג און דארף פארוואלטען דאס לאנד אין איינקלאנג מיט די פרינציפען און די סטאטוטען, וועלכע זיינען באשטימט פון דעם פעלקער־בונד. די איינוואוינער פון לאנד האבען דאס נאמינאלע רעכט צו אפעלירען צום ראט פון פעלקער־בונד, אין פאל די מאנדאטארישע מאכט (ענגלאנד) רעגירט ניט אין'ם גייסט און לויט די פרינציפען פון מאנדאט.

אויסער דער באלפור־דעקלאראציע, מיט וועלכער די ענגלישע רעגירונג פאר־זיכערט איהר מיטווירקונג צו דער אויפבויאונג פון א אידישער היים אין ארץ ישראל, איז אריין א ספעציעלער פונקט אין דעם מאנדאט, וואס ענגלאנד האט באקומען פון'ם פעלקער־בונד, אז זי, ענגלאנד, מוז אין ארץ ישראל פיהרען אזא פאליטישע, פינאנציעלע און געזעלשאפטליכע פארוואלטונג, וועלכע זאל מיטהעלפען דעם אויפבוי פון דער אידישער היים אין ארץ ישראל, ניט פארלעצענדיג די אינטע־

רעסען פון די אראבער און אנדערע איינוואוינער. דער מאנדאט איז געגעבען געוואָרען צו ענגלאנד אין דער ספּעציעלער סעסיע פון׳ם פעלקער־בונד, דעם 24טען יולי, 1922, אין לאָנדאָן, אין׳ם באוואוסטען סענט־דזשיימס פּאלאץ. די מאנדאטען סיסטעם איז אָנגענומען און אונטערגעשריבען געוואָרען פון פעלקער און מלוכות, וואָס באלאנגען צום פעלקער־בונד, גע׳חתמ׳עט אין ווערסאיל, פראנקרייך, און איז אריין אלס פּאראגראף צוויי און צוואנציג פון ווערסאליער שלום־אָפּמאך.

אויסער די אָפיציעלע און פאָרמעלע אונטערשריפטען, וואָס אלע פעלקער־בונד מלוכות האָבען געגעבען אויף דעם ענגלישען מאנדאט פאר ארץ ישראל, פארפליכטענדיג זיך מיטצוהעלפען דעם אויפבוי פון א אידישער היים דאָרטען, האָבען אויך אלע אנדערע גרויסע מלוכות, ווי אמעריקא, דורך פּרעזידענט ווילסאָן, און פראנקרייך, איטאליע, דייטשלאנד, בעלגיע, האָלאנד און א סך קלענערע פעלקער, דורך זייערע שטאאט־לייט אָפיציעל און פאָרמעל ארויסגעלאָזען דעקלאַראציעס, אז זיי אנערקענען דאָס רעכט פון אידען אויפצובויען אין ארץ ישראל זייער נאציאָנאלע היים.

די רעגירונג.

די ארץ־ישראל׳דיגע רעגירונג באשטעהט פון: א) דער נציב־העליון; ב) אן עקזעקוטיווע, וועלכע באשטעהט פון 4 הויכע ענגלישע באאמטע, נאָמינירט פון דעם „קאָלאָניאל אָפיס״ אין לאָנדאָן; זי ווערט פּרעזידירט פון׳ם נציב־העליון און פילט אוים די אויפגאבען פון א מיניסטאָרען־קאבינעט; ג) א ראט, וועלכער האָט נאָר באראטונגס־רעכט.

דער ראט דאַרף באשטעהן פון 22 פּערזאָנען: 10 רעגירונגס־באאמטע און די איבעריגע 12 דארפען זיין אויסגעקליבען פון׳ם פאָלק. אָבער אזוי ווי אין יאָהר 1923 האָבען זיך די אראבער אָפּגעזאָגט צו געהן צו די וואהלען, איז פון לאָנדאָן, דעם 4טען מאי, געקומען א דעקרעט, וועלכער מאכט דערווייל אינגאנצען בטל דעם ראט. איצט, ווען אין ארץ ישראל ווערט געמאכט א נייע געזעץ, לאָזט מען צוערשט וויסען די איינוואוינער א חודש פריהער איידער דאָס געזעץ געהט אריין אין קראפט. אין משך פון דעם חודש קאָנען די איינוואוינער אויפמערקזאם מאכען די רעגירונג, אז דאָס געזעץ איז שעדליך, און די רעגירונג איז נים מחויב זיך צוצוהערען.

די געזעצען.

ארץ ישראל האָט נאָך נים קיין באזונדערע אויפ׳ן־אָרט אויסגעארבייטע געזעצען. די ענגלישע מיליטערישע מאכט פריהער, און שפּעטער אויך די ציווילע אדמיניסטראציע אונטער די נציבים, האָט איבערגעלאָזען אין קראפט אלע ט ע ר־ק י ש ע ג ע ז ע צ ע ן, וועלכע זיינען זעהר נים צוגעפּאסט צום לעבען פון א קולטורעלען פאָלק. נאָר אין אדמיניסטראטיווע רעגירונגס־ענינים זיינען די אלטע טערקישע געזעצען נים גילטיג. פאר אדמיניסטראטיווע ענינים ווערען ארויסגעגעבען ספּעציעלע דעקרעטען פון דער ארץ ישראל רעגירונג, אָדער פון דער ענגלישער רעגירונג, וועלכע ווערען די געזעצען פון׳ם לאנד.

נים קוקענדיג דאַרויף וואָס פאָרמעל זיינען אין קראפט די אלטע טערקישע

געזעצען, ווערען אבער אונאויפהערליך דורך דעקרעטען איינגעפיהרט נייע, מעהר פאסיגע געזעצען. אזוי זיינען איינגעפיהרט געווארען פון דער ארץ ישראל'ער רעגירונג, הגם זעהר פארזיכטיג, נייע געזעצען וועגען דער רעגולאציע פון מסחר־ענינים, וועגען גרינדען קאמערציעלע געזעלשאפטען, וועגען אויטאר־רעכטען און וועגען ארכעאלאגישע אויסגראבונגען. אויך די ארגאניזאציע און די פארמירונג פון די פארשידענע טריבונאלען און די פראצעדורע אין זיי זיינען איינגעשטעלט געווארען לויט דעם ענגלישען שטייגער. א דעקרעט פון 1922 זאגט, אז אין פאל ווען עס עקזיסטירט ניט קיין געזעץ בנוגע א געוויסער פראגע, אדער ווען דאס עקזיסטירענדע טערקישע געזעץ איז אין ציווילע ענינים אבסאלוט ניט אין איינקלאנג מיט די בעלי־דין, דארף זיך דער טריבונאל פיהרען לויט די ענגלישען כללים, וועלכע זיינען באקאנט אונטער דעם נאמען „קאמאן לאא".

אין דער הינזיכט שפילט דער אידישער „משפט השלום" זעהר א וויכטיגע ראליע. ער גיט ארויס זיינע אורטיילען אין'ם גייסט פון „תלמוד", צוגעפאסט צו די נייע לעבענס־פארמען. זיינע אורטיילען ווערען אנערקענט פון דער רעגירונג. די אורטיילען פונ'ם משפט השלום און פון אלע אנדערע בתי־דין ווערען שפעטער שטענדיג גענומען אלס פרעצעדענטען און רעגלען פאר עהנליכע משפטים. געגען זיי קען מען אפעלירען אין משפט־העליון, וועלכער ווערט אויך רעגולירט פון ענגלישען „קאמאן לאא" און לאקאלע פרעצעדענטען.

דער נציב העליון.

דער נציב־העליון איז די העכסטע אויטאריטעט אין לאנד. ער האט דאס רעכט ארויסצוגעבען דעקרעטען און דארף זעהן, אז אלע געזעצען זאלען דורכגעפיהרט ווערען. ער האט אלע רעכטען אין אלע באדען־אנגעלעגענהייטען, ער קען דעם באדען שיינקען אויף אלע מאל, אדער אוועקגעבען אויף א לאנגען אדער קורצען טערמין. ער קען ניט ערלויבען געוויסע מכירות פון באדען, ער גיט די קאנצעסיעס אויף דער עקספלואטאציע פונ'ם אונטער־באדען, פון מינעראלען און אויף אלע אנדערע אונטערנעמונגען. ער האט דאס רעכט צו באשטימען און אפזאגען אלע פקידים. ער קאן באוויליגען און פארקלענערען א שטראף, וואס איז ארויסגעגעבען געווארען פון א טריבונאל. ער קאן מבטל זיין א טויט־אורטייל פון א פארברעכער. ער איז דער היטער פון דעם שטעמפעל פונ'ם לאנד.

די עקזעקוטיווע.

זי איז נאמינירט געווארען פונ'ם נציב־העליון דעם 14טען סעפטעמבער, 1922. זי דארף איהם העלפען אויספיהרען זיינע אויפגאבען און פליכטען פאר'ן לאנד. זי באשטעהט, אויסער דעם נציב, פון די פאלגענדע פערזאנען: דער הויפט לאנדס־סעקרעטער, ליוטענענט קאלאנעל ג. סטוארט סיימס, יוסטיץ סעקרעטער נארמאן ד. מעטיוס בענטוויטש (א איד), טרעזשורער־סעקרעטער, סטוארט ספענסער דעבס.

דער ראט.

ער באשטעהט פון די פאלגענדע צעהן רעגירונגס באאמטע, וועלכע פילען אויס זייערע אויפגאבען אהן די 12, וועלכע האבען געדארפט אויסגעקליבען ווערען

פון׳ם פאָלק. זיי זיינען דער הויפּט סעקרעטער, וועלכער פאַרוואַלטעט מיט דעם געזונדהייטס־דעפּאַרטמענט, דאָס הייסט אויך מיט אַלע רעכטען פון הייזער און שטעדט און דערפער אויסבויאונג, און פון יעדער בוי־ארבייט. דער יוסטיץ־סעקרעטער איז דער פאַרוואַלטער איבער געזעלשאַפטליכע ארבייטען. דער טרע־זשורער־סעקרעטער איז דער פאַרוואַלטער פון פאָלקס־ערציהונג. דער גובערנאַטאָר פון ירושלים און פון דער דרום־געגענד איז דער פאַרוואַלטער איבער לאַנדווירט־שאַפט. דער הויפּט פון דער פּאָליציי איז דער פאַרוואַלטער פון האנדעל, צאָלען (קאַסטאָמס) און אַקציז. דער סעקרעטער פון׳ם ראַט איז א. ש. קערוורייד. דער נציב־העליון פאַרעפענטליכט קיינמאָל ניט קיין דעקרעט זיך ניט באַראַטענדיג פריהער מיט דעם ראַט.

די פּאָליציי.

די פּאָליציי אין ארץ ישראל ווערט צוזאַמענגעשטעלט פון צוויי גרופּען. א) די ארץ ישראל׳דיגע, וועלכע ווערען גענומען פון צווישען די פאַרשידענע איינוואוינער, אידען, אראַבער און דרוזען. זי איז צוזאַמענגעשטעלט פון פוס־געהער, רייטער און גמלים־רייטער. די שטאָדט־פאַרוואַלטונג פאַרוואַלט מיט דער פּאָליציי, אין דאָרטען וואו אידען האָבען אייגענע שטאָדט־פאַרוואַלטונגען, ווי אין תל־אביב און אין געוויסע אידישע קאָלאָניעס, איז די פּאָליציי איינגאַנצען אין אידישע הענט. ווען אין תל־אביב׳ער שטאָדט־ראַט איז געווען אַן ארבייטער מערהייט, איז פאַקטיש די שטאָדט־פּאָליציי געווען אין דער מאַכט פון דער ארבייטערשאַפט. ב) די בריטישע פּאָליציי, וועלכע שטעהט אונטער דער דירעקטער אויפזיכט פון דער רעגירונג. זי ווערט אויסגעהאַלטען פון די אַלגעמיינע שטייערען פון׳ם לאַנד און ווערט צוזאַמענגעשטעלט אויסשליסליך פון געוועזענע בריטישע סאָלדאַטען, הויפּט־זעכליך אירלענדער. אָבער עס קענען אויך אריינגענומען ווערען אהין אידען, אויב זיי זיינען בריטישע אונטערטאַנען און אויסגעדינטע סאָלדאַטען. די דאָזיגע פּאָליציי איז אויסשליסליך אַ פוס־געהערישע.

געריכט.

שטאָדט־פאַרוואַלטונגס געריכטען.

עס זיינען פאַראַן שטעדט, וואָס האָבען שטאָדט־פאַרוואַלטונגס־געריכטען. אזוי האָט תל־אביב אויך אַן אייגענעם געריכט. די דאָזיגע געריכטען קאָנען משפט׳ען נאָר וועגען איינעם פון די פאָלגענדע דריי ענינים: א) וועגען קלענערע פאַרברעכענס, פאַר וועלכע עס קומט אַ געלט־שטראָף ניט מעהר פון 5 פונט אָדער 15 טאָג געפענגניש, אָדער ביידע צוזאַמען. ב) וועגען פאַרברעכענס געגען פאַר־אָרדנונגען פון דער רעגירונג און ג) וועגען פאַרברעכענס געגען פאַראָרדנונגען פון דער שטאָדט־פאַרוואַלטונג. אין ביידע פעלען, ווען עס קומט פאַר דעם ניט מעהר ווי איינע פון די ביידע אָדער ביידע אַנגעוויזענע שטראָפען.

פרידענס־געריכטען.

אין די פאלגענדע שטעדט זיינען פאראן פרידענס־געריכטען: ירושלים, תל־אביב, יפו, היפה, שכם, דזשענין, ראמאלא, טול־ברם, מיגדאל, נאזארעט, טבריה, צפת, עכו, ראמלה, בית־לחם, חברון, באר־שבע, עזה.

די דאזיגע געריכטען קענען משפט'ען נאר וועגען איינעם פון די פאלגענדע זאכען: א) פארברעכענס, פאר וועלכע עס קומט ניט מעהר ווי א יאהר געפענגניש, אדער ניט מעהר ווי 100 פונט שטראף; ב) וועגען אפקויפען חזקות אויף באדען, פון יעדען ווערט; ג) וועגען פארשידענע באדען־ענינים; ד) וועגען שכירות, דירות, דירה־געלט און שכנים, און עהנליכעס.

דיסטריקט געריכטען.

דיסטריקט געריכטען זיינען פאראן נאר 4: אין ירושלים, יפו, היפה און שכם; פאקטיש אין די אידישע צענטרען. אין די דאזיגע געריכטען זיינען פאראן שופטים א) פון ערשטער אינסטאנץ, פאר אלע ציווילע און קרימינעלע ענינים, וועלכע געהען ניט אריין אין דער יוריסדיקציע פון די פרידענס און שטאדט־געריכטען, דאס הייסט, משפטים פון איבער 100 פונט שטראף און איבער א יאהר געפענגניש; ב) א באזונדער שופט צו אורטיילען וועגען די אפילען, וואס ווערען צוגעשטעלט געגען די אורטיילען פון די פרידענס געריכטען, אויב דער משפט איז געווען העכער פון א וואך געפענגניש אדער 5 פונט שטראף.

העכסטער געריכט (משפט העליון).

דער העכסטער געריכט געפינט זיך אין דער הויפט־שטאדט, ירושלים. ער ערפילט צוויי אויפגאבען: א) ער איז די העכסטע אינסטאנץ פאר אפעלאציעס, וועלכע פאדערען צו באטראכטען און צו אורטיילען אויפס־ניי אן אורטייל פון אן אנדער געריכט; ב) ער איז דער האי־קאורט, אדער בית־דין צדק גבוה. נאר דער דאזיגער הויכער געריכט קאן געבען די פאראדענונג צו באפרייען מענשען פון תפיסה, ווען עס ווערט ערקלערט אז זיי זיינען אומגעזעצליך פארהאלטען געווארען. דער געריכט שיקט אויך צו זיינע פאראדנונגען צו הויכע בעאמטע און צו געזעלשאפטליכע אנשטאלטען אויף ניט צו ערלויבען, אדער ערלויבען געוויסע אויפגאבען. ער באשטימט דאס פלאץ און צייט פאר פארשידענע געריכטען פון הויכע פארברעכענס. משפטים, וועלכע זיינען העכער ווי אויף 500 פונט, קאנען אפעלירען אהער אויף צו באטראכטען אויפס־ניי א פריהערדיגען משפט, מיט וועלכען מען דארף זיך ווענדען צו דעם ראט פון נציב־העליון. צווישען אנדערע בריטישע און אראבישע שופטים זיצט אין דעם געריכט אלס שופט־עליון מר. גד פרומקין.

לאנדווירטשאפטליכע געריכטען.

לאנדווירטשאפטליכע געריכטען זיינען אויפגעשטעלט געווארען אין 1921, דאס איז איינער פון די וויכטיגסטע געריכטען אין'ם לאנד, וועלכער האט פאר

אונז אַ ספּעציעלען ווערט און באַדייטונג, ווייל ער האָט צו באַשטימען איבער אַלע באַדען־סכסוכים און פאַרשידענע תביעות פון פאַרשידענע רעכטען אויף באַדען. דער נשיא פון דעם געריכט מוז זיין אַן ענגלענדער.

רעליגיעזע געריכטען.

די אידען האָבען דעם „משרד הרבנות" און די מוסולמאַנער האָבען אַן ענליכען הויכען אייגענעם געריכט, וועלכע האָבען דאָס רעכט אַרויסצוגעבען אורטיילען אין רעליגיעזע און געמיינדע ענינים פון גרויסער וויכטיגקייט.

משפט השלום.

משפט השלום איז אַ פרייוויליגע אינסטיטוציע, געשאַפען פון׳ם אידישען ישוב נאָך אין 1910. דאָס איז אַ פרייוויליגער טריבונאַל אין יעדער שטאָדט און גרעסערער קאָלאָניע. דער ועד־העיר, אָדער ועד־המושבה קלייבט די ריכטער אויס אויף אַ יאָהר אָהן אויסנאַהם פון קלאַס און פאַרטיי־אָנגעהעריגקייט. אַלע שיכטען ווערען פאַרטראָטען אין די וואַהלען צו די דאָזיגע משפט־אינסטאַנצען. די לאָקאַלע בתי־משפט קלייבען אויס 5 פערזאָנען פאַר דעם משפט־השלום־העליון, וועלכער איז דער „סופרים־קאָורט", די העכסטע אינסטאַנץ פון׳ם פרייוויליגען געריכט. דאָס איז אויך דער אַפּעלאַציע־טריבונאַל, צו וועלכען מען קאָן אַפּעלירען אין פאַל מען איז אומצופרידען מיט׳ן אָרטיגען פסק־דין.

דער משפט־השלום האָט געשפּילט אַ וויכטיגע ראָלע אין׳ם געזעלשאַפטליכען לעבען פון׳ם ישוב, אונטער דער הערשאַפט פון דער טערקישער רעגירונג, ווען די טערקישע געריכטען זיינען געווען, לויט זייער גייסט, פרעמד און ווייט ניט צוגע־פאַסט ניט צום אידישען גייסט און ניט צו דער אייראָפּעאישער השגה. די אידען האָבען דאַן אויסגעמיטען צו געהן מיט זייערע ענינים צו פרעמדע געריכטען און פלעגען איבערגעבען זייערע סכסוכים צום משפט־השלום און פלעגען אָננעמען זיין פסק־דין.

דער משפט־השלום איז סאַנקציאָנירט פון דער ארץ־ישראל׳דיגער רעגירונג. ווען איינער אַנטזאָגט זיך אויסצופאָלגען דעם פסק־דין פון׳ם משפט־השלום, קען ער דערצו געצוואונגען ווערען פון דער רעגירונג. אין די נייע אידישע שטעדט אָבער, ווי תל־אביב, וואו דער רעגירונגס־געריכט איז אונטער דער פאַרוואַלטונג פון׳ם אידישען שטאָדט־ראַט, פאַרלירט דער משפט־השלום אינגאַנצען זיין ווערט, ווייל דער רעגירונגס־געריכט איז דאָך אַן אייגענער, ניט קיין פרעמדער. נאָכדעם ווי מען האָט אייגענע רעגירונגס־געריכטען, זיינען שוין מעהר ניט נויטיג קיין שום פּערמאַנענטע פרייוויליגע געריכטען. אין דער מאָס, אלזאָ, אין וועלכער עס וועלען זיך אויסבילדען אין ארץ ישראל אידישע שטעדט מיט אייגענע שטאָדט־פאַרוואַלטונגען, וועלען ווערען אומניצליך די „משפט־שלום" געריכטען.

הוצאות און הכנסות פון דער ארץ־ישראל'ער רעגירונג פאר די לעצטע פינף יאָהר

א. הוצאות.

	1922	1923	1924	1925	1926
	פונטען	פונטען	פונטען	פונטען	פונטען
פענסיעס	17,145	21,408	16,424	16,200	18,250
אויפ'ן פאָלקס־חוב און אַלס פראָצענט	6,516	41,127	62,376	134,000	223,000
געהאַלט דעם נציב־העליון און זיינע אויסגאַבען	12,809	7,104	6,778	6,900	9,620
פאַר'ן רעגירונגס סעקרעטאַריאַט	32,358	18,197	16,875	22,700	26,844
פאַר די דיסטריקט רעגירונגס־אַנשטאַלטען	78,608	61,861	96,127	93,000	97,479
אויף די געריכט אַנשטאַלטען	78,608	61,861	96,127	93,000	97,479
פאַר אויסהאַלטען די לאַנדווירטשאַפטליכע אָפּטיילונג	19,408	16,096	14,458	14,500	15,796
פאַר ערד־מעסטען	1,834	1,697	1,980	3,500	16,836
טרעזשורי סעקרעטאַר	4,896	312	—	—	—
טרעזשורי הוצאות	29,322	22,136	18,731	17,000	18,131
אוידיטאָר'ס אָפּטיילונג	—	2,765	5,894	6,700	8,019
אויסהאַלטען צאָל־אַמט, אייזענבאַהנען און האַפענס	103,987	93,649	34,363	35,000	43,412
אויסהאַלטען קאָמערץ. און אינדוסטריעלע אָפּטיילונגען	15,469	13,791	9,591	—	—
פאַר אַגריקולטור און פיטעריי	45,179	37,645	35,617	35,000	38,606
אויף ערציהונג	88,158	89,232	97,278	99,000	106,511
א"י פּאָליציי, תפיסות און געהיים־פּאָליציי	328,801	307,848	181,353	188,000	211,415
זשאַנדאַרמעריע	—	—	83,920	80,000	83,360

	1922	1923	1924	1925	1926
	פונטען	פונטען	פונטען	פונטען	פונטען
בריטישע געהיים־פאליציי אויסגעהאלטען אויף ענגלאנד'ס רעכענונג — — — — — — — — — — —	—	—	—	192,000	189,247
אימיגראציע און טוריסטען אפטיילונג — — — — —	13,304	10,014	8,272	—	—
ארכעאלאגישע אויסגראבונגען — — — — — — —	6,640	4,873	5,125	5,000	5,910
פאסט, טעלעגראף און טעלעפאן — — — — — —	87,626	100,403	95,935	84,000	93,485
באזונדערע פאסט אויסגאבען — — — — — — —	—	—	2,508	—	10,000
פאר אייזענבאהנען — — — — — — — — —	527,657	411,196	306,041	240,000	255,841
באזונדערע אייזענאהן־אויסגאבען — — — — — —	—	—	99,096	93,500	152,782
פאר געזעלשאפטליכע ארבייטען — — — — — —	38,200	113,900	65,925	27,500	25,011
אויסטויש געזעלשאפטליכע ארבייטען — — — — —	63,585	100,001	69,813	96,000	119,850
באזונדערע אויסגאבען פאר געזעלשאפטליכע ארבייטען	—	—	8,139	4,500	85,166
פארשידענע הוצאות — — — — — — — — — — —	141,211	176,435	126,748	132,000	146,479
סך־הכל — — — — — — — — — —	1,881,108	1,837,173	1,633,227	1,589,000	1,977,354

דער בודזשעט אלזא איז — — — — — — —

אין פונטען: — — — — 8,917,862

אין דאלארס: — — — — 44,589,310

א. הכנסות.

קוועלען פון הכנסה	אין 1924	אין 1925
	פונטען	פונטען
פון טאַריפען — — — — — — — — — — —	481,778	605,000
פון האפענס און שיף־אפצאָלונגען — — — —	5,653	5,800
פון ערלויבנישען און צינזען — — — — — — —	518,229	603,000
פון געריכטס־שטראָפען — — — — — — — —	141,982	150,200
פון פאָסט, טעלעגראַף און טעלעפאָן — — — —	114,389	113,200
פון אייזענבאַנען — — — — — — — — — — —	347,440	320,000
פון רעגירונגס אייגענטום — — — — — — —	15,684	15,300
פון פּראָצענטען — — — — — — — — — — —	1,606	2,000
פון באָדען־צינזען און צאָלונגען — — — — —	1,203	2,000
פון פארשיידענעם — — — — — — — — — —	5,929	3,500
סך הכל — — — — — — — — —	1,633,893	1,820,000
אויסגאַבען — — — — — — — — —	1,633,227	1,589,000
בלייבט א ריינער איבערפלוס — — —	666	231,000

פון דעם איבערפלוס פון הכנסות איז אָפּגעצאָלט געוואָרען דער ענגלישער רעגירונג אויפ'ן חשבון פון דער אָטאָמאַנישער קאָנטריבוציע, מלחמה חובות און פאַר אַנדערע זאַכען.

דער שטח פון ארץ ישראל'ער באָדען

(לויט אָפיציעלע באַריכטען פון ענגלישען לאָרדען־הויז)

דער גאַנצער שטח פון ארץ ישראל באָדען מיט דעם עבר־הירדן, וועלכער קומט אין באַטראַכט בלויז אונטער דעם הייניגען ענגלישען מאַנדאַט, באַשטעהט פון 65,000 קוואַדראַט קילאָמעטער (אין דעם איז ניט אריינגערעכענט דער גאַנצער היסטאָרישער טייל פון דרום ארץ־ישראל, וועלכער איז אויסער דעם הייניגען מאַנדאַט און וועלכער איז נאָך אַמאָל אַזוי גרויס. אויך איז אהער ניט אריינגערעכענט געוואָרען דער צפון ארץ־ישראל, וועלכער באַלאַנגט איצט צו סיריע אונטער דעם פראַנצויזישען מאַנדאַט). דער מערב־טייל פון ארץ־ישראל אָהן דעם עבר־הירדן באַשטעהט פון 23,300 קוואַדראַט קילאָמעטער.

דער באָדען

באַארבייטער באָדען אין יאָהר 1926 איז — —	6,000,000	דונאַם*)
גראָז און פיה־צוכט באָדען — — — — — — —	2,000,000	"
לאַנד באַוואַלדעט — — — — — — — — — — —	650,000	"
פעהיגער אומבאַארבייטער באָדען — — — — —	7,000,000	"
אומפעהיגער אומבאַארבייטער באָדען — — — —	11,000,000	"
צוזאַמען — — — —	27,000,000	דונאַם
באַארבייטער באָדען וואָס געהערט צו אידען —	1,200,000	דונאַם
באַארבייטער באָדען וואָס געהערט צו אַראַבער —	8,450,000	"
באַארבייטער באָדען וואָס געהערט צו אַנדערע	150,000	"
שאָסייען, אייזענבאַנען, שטעט, דערפער פאַרנעמען	2,500,000	"

*) אַ דונאַם איז 919 קוואַדראַט מעטער, אָדער 0.24 אַקער.

דער וואוקס פון אידישען ישוב אין ארץ־ישראל

(אַנטנומען פון דער ארץ־ישראל׳ער „דירעקטאָרי")

23טען דעצעמבער, 1922 — 83,000 אידען, אָדער 11.5% פון גאַנצער באַפעלקערונג
1טען יאַנואַר, 1924 — — 91,000 אידען, אָדער 11.7% פון גאַנצער באַפעלקערונג
1טען יאַנואַר, 1925 — — 104,000 אידען, אָדער 12.9% פון גאַנצער באַפעלקערונג
1טען יאַנואַר, 1926 — — 138,000 אידען, אָדער 16.2% פון גאַנצער באַפעלקערונג
1טען יוני, 1926 — — — 147,000 אידען, אָדער 17% פון גאַנצער באַפעלקערונג

מיט די וועלכע זיינען ניט געקומען אין דער אָפיציעלער צעהלונג אויס פאַרשיידענע רעליגיעזע און אַנדערע טעמים געפינען זיך אין א"י ביי היינטיגען טאָג 175,000 אידען — 19.6% פון דער גאַנצער באַפעלקערונג.

די ארץ־ישראל׳ער באַפעלקערונג לויט ראַסען און רעליגיעס:

אידען — — — — — — — —	175,000	דרוזען — — — — — — —	7,000
מוסולמאַנער — — — — — —	590,000	סאַמאַריטאַנען (שומרונים) —	163
קריסטען — — — — — — —	75,000	אַנדערע ראַסען (ארום) — —	3,000

באַפעלקערונג לויט געשלעכט.

זכרים — — — — — — —	399,118	נקבות — — — — — — —	385,064

שטאָדטישע און דאָרפישע באַפעלקערונג

שטאָדט איינוואויאַנער — — — — — — — — — — — —	274,317
דאָרף איינוואוינער — — — — — — — — — — — — —	396,534
נאָמאַדען אָדער האַלב נאָמאַדען — — — — — — — —	103,331

געבורט און שטערבליכקייט אין ארץ־ישראל.

יאָהר	געבוירען	געשטאָרבען	יאָהר	געבוירען	געשטאָרבען
1921 — —	20,915	11,994	1924 — —	34,955	17,672
1922 — —	27,516	12,172	1925 — —	35,464	19,576
1923 — —	31,402	16,994			
			ס"ה	150,252	78,408

נאַטירליכער צואוואוקס אויף יעדע צעהן טויזענד איז:

יאָהר		געבורטען	טויטען	אונטער־שייד	יאָהר		געבורטען	טויטען	אונטער־שייד
		נימ־אידען.					אידען.		
1923	—	371	148	223	1923	—	490	273	217
1924	—	385	127	280	1924	—	533	280	253

די שטאָדטישע באַפעלקערונג אין 1925.

שטאָדט	אַלגעמיינע	אידען	שטאָדט	אַלגעמיינע צאָהל	אידען
ירושלים — —	72,578	51,969	רמלה — — —	7,312	178
תל־אָביב — —	45,060	45,000	טבריה — — —	6,950	5,161
יפו — — — — —	15,000	6,887	בית־לחם — —	6,658	——
חיפה — — —	24,634	15,000	עכו — — —	6,420	1,790
עזה — — —	17,480	291	תול־כרם — —	3,350	22
חברון — — —	16,577	1,100	עין־גנים — —	2,687	10
שכם — — —	15,947	5 און 63 שומרונים.	באר־שבע — —	2,356	20
			בית־שאן — —	1,941	1
צפת — — —	8,761	3,500			
לוד — — —	8,103	39			
נצרת — — —	7,424	24			

אין ארץ ישראל זיינען פאראן 750 אראבישע דערפער און 121 אידישע דערפער.

די איינוואַנדערונג קיין ארץ־ישראל זייט דעם סוף פון דער מלחמה ביז צום 1טען יולי 1926.

יאָרען	אַלגעמיינע איינוואַנדערונג	דערפון סערטיפיקאַטען באַזיצער: אין צאָלען	דערפון סערטיפיקאַטען באַזיצער: אין %	משפחה אַנגעהעריגע פון די סערטיפיקאַטען באַזיצער	סך הכל פון דער סערטיפיקאַטען־עליה: אין צאָלען	סך הכל פון דער סערטיפיקאַטען־עליה: אין %
1919	2,618					
1920	7,129					
1921	8,517					
1922	9,481					
1923	9,478	2,027	21,4	2,330	4,357	46,0
1924	16,297	3,191	19,6	2,162	5,353	32,9
1925	36,933	10,731	29,1	5,438	16,169	43,8
ערשטער האַלב יאָר 1926	10,185	4,977	48,9	1,799	6,776	66,5
סך הכל — (זייט 1 יאַנ 1926)	100,638	20,926	28,7	11,729	32,655	44,8

ארוים זיינען פון לאַנד:

			אידען	אידען און אַנד.				אידען	אידען און אַנד.
אין	1922	—	310	500	אין	1925	—	2,151	4,100
אין	1923	—	3,466	4,947		1926	(ביז יוני)	1,428	2,133
אין	1924	—	2,037	2,500	סך הכל		—	9,392	14,180

אימיגראַנטען פון פאַרשידענע לענדער אין 1925.

	יאנואר	פעברואר	מערץ	אַפּריל	מאַי	יוני	יולי	אויגוסט	סעפּטעמבער	אָקטאָבער	נאָוועמבער	דעצעמבער	ס"ה	%%
פוילען	122	227	204	210	239	416	324	476	473	618	462	435	4206	51.06
רוסלאַנד	86	112	92	76	87	122	136	67	79	166	171	194	1388	16.85
רומעניע	9	40	31	35	54	158	48	50	130	114	64	96	829	10.07
ליטא	21	21	45	45	35	41	33	49	71	24	86	45	516	6.28
עסטרייך	2	4	2	11	4	36	51	8	43	74	21	73	329	4.01
דייטשלאַנד	5	6	19	6	11	13	24	10	34	73	25	12	238	2.91
לאַטוויא	3	9	18	7	7	19	22	10	16	20	18	24	173	2.11
קאָנסטאַנטינאָפּאָל	—	—	6	.7	—	34	35	17	11	10	2	7	129	1.57
טשעכאָסלאָוואַקיע	—	—	3	5	2	8	5	8	8	15	10	4	68	0.84
בולגאַריע	—	—	1	1	9	3	8	4	9	14	5	5	59	0.73
פראַנקרייך	—	—	6	6	4	9	7	3	2	7	6	5	56	0.68
עגיפּטען	—	—	7	—	1	2	1	18	15	2	1	—	41	0.49
אַרגענינא	—	—	4	6	—	4	—	—	6	5	2	1	28	0.34
בעלגיע	—	—	1	5	—	4	—	3	3	9	1	—	26	0.32
אונגאַרן	—	—	6	—	1	—	—	6	—	3	2	3	21	0.25
אַמעריקא	2	—	1	4	1	—	—	4	1	3	1	3	20	0.24
גריכענלאַנד	—	—	—	7	2	6	1	—	4	—	—	—	20	0.24
איטאַליע	—	—	—	—	—	5	—	—	4	5	1	—	15	0.17
ענגלאַנד	—	—	—	—	1	—	8	—	3	1	—	1	14	0.17
דאַנציג	—	—	1	—	—	—	3	1	5	2	2	—	14	0.17
עסטלאַנד	—	—	—	—	1	—	—	1	5	—	—	1	8	0.09
תימן	—	—	—	—	—	—	1	5	1	—	—	—	7	0.08
האָלאַנד	—	—	1	1	—	2	1	1	—	—	—	—	6	0.07
סיריע	—	—	—	—	2	—	3	—	—	—	1	—	6	0.07
יוגאָסלאַוויע	—	—	1	1	—	—	—	—	1	1	—	—	4	0.04
שווייץ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	2	—	4	0.04
אויסטראַליע	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	1	0.01
דרום-אַפריקא	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	0.01
קובאַ	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	0.01
כינא	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	0.01
אומבאַשטימטע	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	0.07
סך-הכל	250	425	444	433	461	882	712	742	924	1169	884	909	8235	100%

די פּראָפעסיע פון די איינגעוואנדערטע.

פּראָפעסיעס	אפּריל	מאי	יוני	יולי	אויגוסט	סעפּטעמבער	אָקטאָבער	נאָוועמבער	דעצעמבער	ס"ה
אַקערבויער	56	71	141	91	106	207	267	133	194	1266
שניידער און שניידערינס	31	41	104	57	87	76	120	95	90	701
סטאָלאַרעס	27	31	73	53	71	83	118	75	83	614
שלעסער	26	17	67	43	40	61	83	57	51	445
עלעקטראָטעכניקער	18	23	24	18	32	21	46	27	29	238
הייזער־בויער	16	12	14	21	24	24	30	22	47	210
בעקער	5	11	17	17	13	14	19	17	21	134
פאַרבער	10	4	10	10	18	16	25	27	9	129
פּרעסער	14	7	9	20	17	11	18	19	5	120
דרוקער	9	10	14	11	11	14	22	15	12	118
גאַרבער	5	9	10	9	8	16	18	11	11	97
וועבער	13	7	11	16	8	—	18	10	13	96
בלעכער	2	6	12	14	7	11	12	12	8	84
שמידען	2	2	7	6	5	6	11	9	12	60
שוסטער	1	—	7	4	4	7	10	8	8	49
טאַפּעצירער	1	1	—	—	—	—	5	4	7	18
בעל־עגלות	2	—	—	—	—	—	3	6	6	17
פישער	—	—	1	2	—	2	1	4	6	16
גלעזער	3	4	—	—	—	2	3	2	—	14
איינבינדער	—	—	—	—	—	—	3	6	4	13
זאָטעל־מאַכער	1	—	—	—	—	—	9	2	—	12
שעהרער	—	2	—	—	—	—	5	2	—	9
מילנער	1	—	—	—	—	—	4	4	—	9
פארשידענע	64	88	134	100	103	136	103	116	125	969
פאכלאָזע	126	115	227	220	188	217	216	201	168	1678
סך־הכל	433	461	882	712	742	924	1169	884	909	7116

אימיגראַנטען לויט זייער קענטשאַפט פון העברעאיש.

	מענער אונפאַרהייראַטע				מענער פאַרהייראַטע				פרויען אונפאַרהייראַטע				פרויען פאַרהייראַטע			
	קענען	%	קענען ניט	%	קענען	%	קענען ניט	%	קענען	%	קענען ניט	%	קענען	%	קענען ניט	%
יאַנואַר	122	79.2	32	20.8	26	68.4	12	31.6	36	64.3	20	35.7	—	—	2	100
פעברואַר	215	80.8	51	19.2	60	71.4	24	28.6	44	68.8	20	31.2	7	63.6	4	36.4
מערץ	210	83.7	41	16.3	64	68.8	29	31.2	61	67.7	29	32.3	5	50.0	5	50.0
אפּריל	175	72.9	65	27.1	78	70.0	34	30.0	46	64.8	25	35.2	5	50.0	5	50.0
מאַי	157	59.7	106	40.3	62	51.2	59	48.8	41	56.2	32	43.8	2	50.0	2	50.0
יוני	351	73.3	128	26.7	115	56.4	89	43.6	100	58.8	70	41.2	11	38.0	18	62.0
יולי	248	70.3	105	29.7	109	50.9	105	49.1	66	53.7	57	46.3	4	18.2	18	81.8
אויגוסט	293	79.6	75	20.4	104	55.6	83	44.4	104	68.9	47	31.1	18	50.0	18	50.0
סעפּטעמבער	347	71.5	138	28.5	120	53.3	105	46.7	113	64.2	63	35.8	14	36.8	24	63.2
אָקטאָבער	460	70.4	193	29.6	130	48.3	139	51.7	137	59.6	93	40.4	5	29.4	12	70.6
נאָוועמבער	308	71.4	123	28.6	137	60.8	88	39.2	107	53.5	93	46.5	8	28.6	20	71.4
דעצעמבער	290	76.5	120	23.5	106	55.5	85	44.5	84	50.0	84	50.0	9	22.5	31	77.5
סך הכל	3276		1177		1111		852		939		633		88		159	

		קענען העברעאיש	קענען ניט.
מענער:	אונפאַרהייראַטע	3276 — 73.6%	1177 — 26.4%
	פאַרהייראַטע	1111 — 56.6%	852 — 46.4%
פרויען:	אונפאַרהייראַטע	939 — 59.7%	633 — 40.3%
	פאַרהייראַטע	88 — 35.6%	159 — 64.4%

די פארטיילונג פון די אימיגראַנטען אין שטאָדט און אין דאָרף

	אין שטאָדט	%%	אין דאָרף	%%
יאַנואַר	168	67.2	82	32.8
פעברואַר	267	62.8	158	37.2
מערץ	290	65.3	154	34.7
אפריל	359	82.9	74	17.1
מאַי	374	81.1	87	18.9
יוני	668	75.7	214	24.3
יולי	550	77.4	162	22.6
אויגוסט	548	73.9	194	26.1
סעפּטעמבער	757	81.9	167	18.1
אָקטאָבער	1016	86.9	153	13.1
נאָוועמבער	772	87.3	112	12.7
דעצעמבער	770	84.7	139	15.3
סך־הכל	6539	79.4%	1696	20.60%

אימיגראַנטען וועלכע זיינען אָנגעקומען מיט הסתדרות־סערטיפיקאַטען.

	מענער		פרויען	
	אונפאַר־הייראַטע	פאַרהייראַטע	אונפאַר־הייראַטע	פאַרהייראַטע
יאַנואַר	154	38	56	2
פעברואַר	264	86	64	11
מערץ	251	93	90	10
אפריל	240	110	73	10
מאַי	263	121	73	4
יוני	479	204	170	29
יולי	353	214	123	22
אויגוסט	368	187	151	36
סעפּטעמבער	485	225	176	38
אָקטאָבער	653	269	230	17
נאָוועמבער	431	225	200	28
דעצעמבער	510	191	168	40
סך הכל	4451	1963	1574	247

צוזאַמען:

מענער — 6,414 ; פרויען — 1,821

פּראָצענט, 77.9 22.1

די טוריסטען־באַוועגונג

חדשים	1924	1925	1926	חדשים	1924	1925	1926
יאנואר —	2171	2886	3391	יולי — —	4335	5370	צאָהל נאָך ניט באַוואוסט
פעברואר —	3063	5686	5669	אויגוסט —	5835	4933	
מערץ — —	5182	8003	7609	סעפּטעמבער	5715	5241	
אפּריל — — —	6990	9304	צאָהל נאָך ניט באַוואוסט	אָקטאָבער	4056	3413	
מאי — —	2978	6278		נאָוועמבער	3251	3369	
יוני — —	3694	4484		דעצעמבער	2614	3376	

אימפּאָרט און עקספּאָרט

(פון אפּריל 1924 ביז אפּריל 1925).

אימפּאָרט.

	ענגלישע פונטען
פארשידענע בהמות און פיה־פּראָדוקטען אויך — — — — — — —	422,466
פעל, לעדער און גארבעריי סחורה אויך — — — — — — — — —	511,395
אויסגעארבייטע פּראָדוקטען פון טהירע — — — — — — — —	12,383
מעהל און אנדערע תבואות אויך — — — — — — — — — —	616,700
באַקאַליי — — — — — — — — — — — — — — — — —	352,454
אַלקאָהאָל, געטראנקען און אויל אויך — — — — — — — — —	438,511
ביכער און פּאַפּיר — — — — — — — — — — — — —	40,700
קוילען, האָלץ און זייערע פּראָדוקטען אויך — — — — — — — —	294,387
שטיין און שטיין־פּראָדוקטען — — — — — — — — — —	203,792
פארבען און פארבעריי פּראָדוקטען אויך — — — — — — — — —	13,598
כעמישע פּראָדוקטען און מעדיצינישע אויך — — — — — — —	66,409
פּאַק־סחורה און גאַלאַנטעריי — — — — — — — — — —	1,014,990
מעטאַלען און מעטאַל־געצייג — — — — — — — — — —	592,649
טאַבאַק און ציגאַרען — — — — — — — — — — — —	64,664
פארשידענע פּראָדוקטען אויך — — — — — — — — — —	766,187
סך הכל — — — — — — — — —	6,011,285

עקספּאָרט.

בהמות און טהירען־פּראָדוקטען אויך — — — — — — — — —	10,761
לעדער און לעדער־סחורות אויך — — — — — — — — —	36,775
מעהל און תבואות אויך — — — — — — — — — — —	766,361
באַקאַליי פּראָדוקטען, ווי פעפער א. א. וו. אויך — — — — — — —	9,764
אַלקאָהאָל, וויינען און געטראנקען אויך — — — — — — — — —	62,684
פּראָדוקטען פון אַליוון־האָלץ אויך — — — — — — — — —	2,911
זייף אויך — — — — — — — — — — — — — — —	240,022

שפּיצען און ענליכע מאַטעריאַלען אויף — — — — — — — — — — 790
קאַמייעס, מעדאַליאָנען און אַנדערע גאָלד־אָרנאַמענטען — — — 258,641
פאַרשידענע סחורות אויף — — — — — — — — — — — — — 143,376

סך הכל — — — — — — — 1,541,623
אימפּאָרט — — — — — — — — 6,011,285

א דעפּיציט אין עקספּאָרט אויף — 4,469,662

אימפּאָרט און עקספּאָרט אין די לעצטע 4 יאָהר.

(אין עגיפּטישע פונטען)

א.

יאָהר	אימפּאָרט	עקספּאָרט	די פּראָצענטען פון עקספּאָרט אין באַצוג צום אימפּאָרט
1922	5,471,667	1,257,449	23 %
1923	4,825,185	1,377,207	28½ %
1924	5,266,349	1,342,654	25½ %
1925	7,338,491	1,437,260	19½ %

ב.

סחורות	אימפּאָרט				עקספּאָרט			
שפּייז־פּראָדוקטען	1922	1923	1924	1925	1922	1923	1924	1925
געטראַנק און טאַבאַק	1,419,505	1,352,112	1,407,169	1,987,110	860,986	835,109	838,003	882,234
רויע פּראָדוקטען	317,708	293,320	355,470	627,618	18,032	52,549	43,769	66,858
פאַבריצירטע	2,897,032	2,486,126	2,848,500	3,967,519	186,071	251,646	258,635	300,128
פאַרשידענע	837,422	693,627	655,210	756,300	5,082	3,930	10,405	48,339
סך הכל	5,471,667	4,825,185	5,266,349	7,338,491	1,070,171	1,423,234	200,812	1,297,559

ג.

עקספּאָרט

יאָר	אָראַנזשען			זייף		וויין
	קאַסטענס אין טויזענט	פונטען אין טויזענט	טאָנען	פונטען אין טויזענט	ליטערס אין טויזענט	פונטען אין טויזענט
1912	1,418	284	7,790	254	—	60
1913	1,608	299	6,250	200	—	61
1919-20	647	162	1,540	142	1,375	65
1920-21	831	200	1,475	132	1,266	50
1921-22	1,234	325	3,316	86	1,592	53
1923-24	1,895	507	5,034	222	—	55
1924-25	1,853	498	5,625	248	1,899	52

וואוקס און ווערט פון דער אידישער אינדוסטריע אין ארץ ישראל

(אהער זיינען אריינגערעכענט נאָר די יעניגע וועלכע האָבען צוגעשטעלט זייערע באריכטען צו דער ציוניסטישער אָרגאַניזאציע).

צאָהל פון פאַבריקען	אין 1923 — — 279	אין יולי,	1925 — 547
צאָהל פון פאַבריק־ארבייטער	אין 1923 2,331	אין יולי,	1925 — 4,894
צאָהל פון מאָטאָר־מאשינען	אין 1923 — 84	אין יולי,	1925 — 180
ענערגיע פון פערד־קראַפט	אין 1923 — 1,379	אין יולי,	1925 — 5,734
אינוועסטירטער קאַפּיטאַל	אין 1923 — 966,548	אין יולי,	1925 — 1,641,705

לויט די אינדוסטריען.

	אינוועסטירטער קאַפּיטאַל (אין פונטען)	צאָהל פון ארבייטער	פערדען־קראַפט
טעקסטיל אינדוסטריע	138,000	579	159
לעדער־אינדוסטריע	44,830	330	68
האָלץ און מעבעל־אינדוסטריע	54,000	512	262
אַלקאָהאָל, אויל און כעמישע אינדוסטריע	337,440	223	321
בוי־מאַטעריאַל אינדוסטריע	482,980	963	3,464
דרוק און פּאַפּיר אינדוסטריע	91,485	676	71
מעטאַל־אינדוסטריע	73,155	484	184
שפּייז־אינדוסטריע	383,705	971	1,165
פאַרשידענע אינדוסטריען	36,150	156	40
אינדוסטריען וועלכע האָבען זיך ניט געמאָלדען,	358,285	106	266
סך־הכל	2,000,000	5,000	6,000

די בוי־באַוועגונג.

אין יאהר 1925 איז אויפגעבויט געוואָרען:

	געבײַדעס	ווערט אין פונטען		געבײַדעס	ווערט אין פונטען
אין ירושלים	527	226,936	אין חיפה	514	111,100
אין תל־אביב	2,818	1,436,000	אין נצרת	84	3,092
אין יפו	574	146,500	אין טבריה	57	20,807
אין רמלה	107	12,500	אין צפת	93	2,228
אין חברון	62	3,126	אין שכם	289	12,800
אין באר־שבע	37	1,500	אין עכו	19	5,320
אין בית־לחם	143	7,840	אין תול־כרם	33	2,480
אין עזה	83	1,633	אין בית־שאן	56	1,625

דער ווערט פון אידישע ווירטשאפטען אין די קאָלאָניעס.

קאָלאָניעס געגרינדעט פאר דער מלחמה האָבען א ווערט אין פונטען:

אראנזשען־פּרדסים	1,100,000
וויינגערטנער און מאנדלען	1,400,000
שטיינערנע און בעטאָן־בנינים	300,000
אינסטיטוציעס פון אירינאציע	600,000
10,000 קעפּ בהמות און שאָף	150,000
צוזאמען	3,550,000

ווירטשאפטען וואס זיינען געגרינדעט נאָך 1921:

ווערט פון די פּלאנצונגען	110,000
ווערט פון בנינים	240,000
ווערט פון אינסטאַלאציעס	90,000
ווערט פון 7,000 קעפּ בהמות	210,000
צוזאמען	650,000

אלגעמיינער סך־הכל: פינף מיליאָן מיט 200,000 פונט ווערט.

אייזענבאהן־ליניען אין ארץ ישראל.

אין יאהר 1881 — 0 קילאָמעטער	אין יאהר 1906 — 584 קילאָמעטער
אין יאָהר 1892 — 87 "	אין יאהר 1923 — 1312 "

די ארץ ישראל שולעס, לויט די קאַטעגאָריעס, אין 1926.

א.

	1־טע קאַטעגאָריע		2־טע קאַטעגאָריע		3־טע קאַטעגאָריע		4־טע קאַטעגאָריע		סך־הכל	
	שולעס	שילער	שולעס	שילער	שולעס	שילער	שולעס	שילער	שולעס	שילער
געוועהנליכע שולעס:										
קינדער־גערטנער	23	1,574	22	548	7	182	5	71	58	2,375
פאָלקס־שולעס —	28	5,424	14	1,026	12	548	1	11	55	7,009
מיטעל־שולעס —	1	159	2	1,206	—	—	—	—	3	1,365
סעמינאַריעס —	2	206	—	—	—	—	—	—	2	206
פאַך־שולעס — —	—	—	1	41	—	—	3	521	4	562
פאַרשידענע — —	—	—	2	192	—	—	—	—	2	192
	54	7,363	41	3,013	19	730	9	603	124	11,709
רעליגיעזע שולעס:										
קינדער־גערטנער	4	334	3	130	3	38	2	159	12	661
פאָלקס־שולעס —	27	3,672	1	9	3	80	—	—	31	3,761
סעמינאַריעס —	1	87	—	—	—	—	—	—	1	87
פאַך־שולעס —										
פאַרשידענע —	—	—	1	25	—	—	—	—	1	25
	52	4.039	5	164	6	118	2	159	45	4,534
סך־הכל:										
קינדער־גערטנער	27	1,908	25	678	10	220	7	230	70	3,038
פאָלקס־שולעס —	55	9,096	15	1,035	15	628	1	11	86	10,770
מיטעל־שולעס —	1	159	2	1,206	—	—	—	—	3	1,365
סעמינאַריעס —	3	293	—	—	—	—	—	—	3	293
פאַך־שולעס — —	—	—	1	41	—	—	3	521	4	552
פאַרשידענע — —	—	—	3	217	—	—	—	—	3	217
אונטערשטער סך־הכל — —	86	11,456	46	3,177	25	848	11	762	169	16,243

1טע קאַטעגאָריע מיינט שולעס אויפגעהאַלטען פון ועד החנוך.

2טע קאַטעגאָריע מיינט שולעס אויפגעהאַלטען פון עלטערען און פריוואַטע געזעלשאַפטען.

3טע קאַטעגאָריע מיינט שולעס אויפגעהאַלטען פון פיק"א.

4טע קאַטעגאָריע מיינט שולעס אויפגעהאַלטען פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

ב.

די שולעם פון ועד־החנוך אין יאָהר 1924־1925.

דער פלאַץ	צאָהל שולעם 1924	1925	1926	צאָהל לעהרער 1924	1925	1926	צאהל שילער 1924	1925	1926
ירושלים — — —	29	31	31	177	172	171	4,143	4,024	4,172
יפו־תל־אביב — —	14	15	18	115	130	153	3,240	3,332	4,298
חיפה — — — — —	5	7	7	31	42	48	727	836	950
טבריה — — — — —	3	3	2	12	13	12	357	348	320
צפת — — — — — —	5	4	4	19	16	17	455	402	407
אַנדערע שטעדט —	6	6	6	11	9	9	142	148	153
יהודה'ר־קאָלאָניעס	22	24	27	65	67	72	1,492	1,609	1,749
שומרון־קאָלאָניעס	8	8	8	17	18	17	306	348	379
גליל־קאָלאָניעס —	23	26	29	38	41	51	663	677	818
סך הכל — — —	118	124	132	497	508	550	11,962	11,724	13,246

ג.

די ענטוויקלונג פון די ועד־החנוך שולעם.

יאָהר	קינדער־גערטנער	פאָלקס־שולעם	מיטעל־שולעם	סעמינאַריעם	פאַך־שולעם	פאַר־שידענע	צאָהל שילער
1914	165	535	364	—	—	—	1,064
1915	380	1,473	809	—	153	—	3,315
1916	556	2,341	789	—	95	174	3,955
1917	870	2,469	832	—	154	172	5,002
1918	1,476	2,407	571	—	79	240	5,273
1919	2,525	6,234	679	198	182	354	10,172
1920	2,764	6,684	802	252	318	400	11,220
1921	2,713	8,368	669	323	385	372	12,830
1922	2,623	8,084	686	319	348	396	12,456
1923	1,976	8,289	851	289	304	253	11,962
1924	2,067	7,904	827	310	384	232	11,724
1925	2,337	9,030	1,009	277	337	256	13,246
1926	3,038	10,770	1,365	293	552	217	16,243

ד.

רעגירונגס־שולעם.

רעליגיע	שילער
מוסולמאַנער — —	16994
אידען — — — —	19
קריסטען — — —	2151
סך־הכל — —	19164

די אַרבייטער־באַוועגונג אין א״י

הסתדרות הכללית של העובדים העברים בארץ ישראל

(אַלגעמיינע אָרגאַניזאַציע פון די אידישע ארבייטער אין ארץ ישראל)

די הסתדרות איז געגרינדעט געווארען ענדע יאהר 1921 (חנוכה תרפ״א) אין חיפה, דורך דער איניציאַטיווע פון „אחדות העבודה“.

די הסתדרות איז א רעגיסטרירטע ארבייטער געזעלשאפט, אנערקענט פון דער ארץ־ישראל׳דיגער רעגירונג, פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע און פון אַלע אַר־בייטס־געבער אין לאנד.

סערטיפיקאַטען, וועלכע די הסתדרות גיט ארויס באַרעכטיגען אויסלענדישע אַר־בייטער אַריינצוקומען אין לאנד. זיי דארפען ניט ווייזען די נויטיגע סומע פון 500 פונט ביים אריינגעהן אין לאנד. די הסתדרות באקומט אבער פון דער רעגירונג נאָר א באַגרעניצטע צאָהל ערלויבענישען פאַר אַזעלכע סערטי־פיקאַטען. די הסתדרות ווערט געהאלטען פאַראנטוואָרטליך פאַר אלע וועלכע קו־מען אריין אין לאנד אויף איהרע סערטיפיקאַטען, אין משך פון א יאהר צייט.

די צאָהל מיטגלידער פון דער „הסתדרות“ זיינען געוועזן:

ביי דער גרינדונג, ענדע 1921	5,000	מיטגלידער
אין יאנואר, 1923	7,586	״
אין יולי, 1923	8,500	״
אין יאנואר, 1924	10,085	״
אין יולי, 1924	11,500	״
אין יאנואר, 1925	14,755	״
אין יולי, 1925	16,500	״
אין יאנואר, 1926	18,663	״
אין יולי, 1926	21,615	״

אין דער צאָהל 21,615 חברים פון דער הסתדרות זיינען אין די שטעדט ניט אריינגערעכענט געווארען די פרויען און קינדער פון די ארבייטענדע, וועלכע לע־בען אויף זייער עלטערנ׳ס ארבייט. די צאָהל מיטגלידער פון דער הסתדרות מיט פרויען און קינדער, וועלכע שטעהען אויפ׳ן פרינציפ פון „זעלבסט־ארבייט“, שטייגט איבער 40,000 נפשות. דאָס הייסט, איבער 30 פראצענט פון דער גאַנ־צער אידישער באַפעלקערונג אין ארץ־ישראל איז אָרגאַניזירט אין דער „הסתדרות“.

די הסתדרות לויט די פּראָפעסיעס.

לאנדווירטשאפטליכע ארבייטער,	6,400
בוי און שטראסען ארבייטער	5,060
בוי־מאטעריאל־ארבייטער	580
שטיינער־ארבייטער	301
האָלץ־ארבייטער	1,336
מעטאל־ארבייטער	750
עלעקטראָטעכניקער	307
טראנספּאָרט־ארבייטער	872
מולארעס	315
טעכניקער	180
פאבריק־ארבייטער	997
דרוק און קארטאָנאזש ארבייטער,	365
שניידער־ארבייטער	498
וועבער	200
לעדער־ארבייטער	185
בעקער־ארבייטער	246
האנדעל און אפיס אָנגעשטעלטע	1,142
באַהן־ארבייטער (צווישען זיי 420 אראַבישע מיטגלידער).	884
פּאָסט און טעלעגראַף־ארבייטער (22 אראַבישע מיטגלידער)	78
עררּאנד ארבייטער	46
באַרבערס	51
איינבינדער	16
קצבים און רעסטאָראן־ארבייטער	306
לעהרער	133
שפּיטאל־ארבייטער	279
פארמאצעפּטען	80
קונסט־געווערבע ארבייטער	120

צאָהל פון די ארגאַניזירטע אידישע אַרבייטער לויט די פּלעצער.

תל־אביב	8,500
ירושלים	2,300
חיפה	3,624
טבריה	120
פּתח־תקוה	1,700
עפולה	450
אין די לאנדווירטשאפטען	2,500
אין די קאָלאָניעס	2,300
באַשעפטיגט אויף די וועגען	600
ס"ה	22,090

די אַנשטאַלטען פון דער הסתדרות.

המשביר. — קאָאָפּעראטיווע קאָנסום און איינקויף אָרגאניזאציע, וועלכע פארמאָגט אייגענע קראָמען, בעקערייען, וועשערייען, קיכען, פאבריקען און מילך־פארמס.

קופּת־חולים (קראנקען קאסע) — וועלכע באַשטעהט פון אייגענע אמבולאַ־טאָרישע שפּיטאלען, א שטאב פון אייגענע דאָקטוירים און נוירסעס און פארמאָגט צוויי אייגענע סאנאטאריומס.

ועדת התרבות. — ערציהונגס און קולטור אנשטאַלט, מיט אייגענע שולעס איבער'ן גאנצען לאנד, קינדער־גערטנער און קינדער־קאָמונעס, אמבולאטאָרישע ביבליאָטעקען אין 5—6 שפּראכען, ליטעראטור און פּרעסע אויסגאבען, פּאַך און בילדונג־קורסען.

אַרבייטער־באַנק. — אייגענטום פון דער „הסתדרות" און פארוואלטעט פון איהר. זי פינאנסירט און ענטוויקעלט די פּראדוקטיווע אונטערנעהמונגען פון דער „הסתדרות".

מרכז חקלאי. — דער אגראַרער פּאַרוואַלטונגס־צענטער איבער דעם האָב און גוטס פון די אַרבייטער קבוצות און קבוצים און דעם גאַנצן לאַנדווירטשאַפטליכען פאַרמעגען וואָס די „הסתדרות“ פאַרמאָגט אין דאָרף סיי אין אינווענטאַר, סיי אין בהמות, בינען, עופות, א. ד. ג.

סולל־בונה. — אַן אונטערנעמונגס־צענטער פון דער „הסתדרות“ אויף צו בויען הייזער, בריקען, שאָסייען, דורכלייגען וועגען און דאָס גלייכען.

פאַבריקען (56 אין צאָהל) — וועלכע פּראָדוצירען פאַרשידענע פּראָדוקטען אין אייזען, האָלץ, לעדער; דרוקערייען; נאָדלען און פּאַפּיר־אינדוסטריע.

„דבר“ — טעגליכע אַרבייטער צייטונג, די איינציגע און ערשטע אַרבייטער־צייטונג אין גאַנצען נאָהענטען מזרח.

קפּא"י (קופּת פועלים ארץ־ישראלית) — דאָס איז „דער פּאַלעסטינא אַרביי־טער פאָנד“ וועלכער ווערט געזאַמעלט צווישען די אַרבייטער אין אַלע לענדער, צו סובסידירען פאַרשידענע אַרבייטער־אונטערנעמונגען אין ארץ ישראל אונטער דער אומפּאַרטייאישער פאַרוואַלטונג פון דער „הסתדרות“.

קופּות־מלוה און קופּת־אחריות. — די דאָזיגע צוויי אַנשטאַלטען האַלטען זיך ערשט ביים פאָרמירען. דאָס זיינען די „אַרבייטער לייה און שפּאָר־קאַסען“ און אַ ספּעציעלע אייגענע „אַרבייטער פאַרזיכערונג־אינסטיטוציע“. אין דער ערש־טער וועלען אַרבייטער קענען אויסלייהען קלענערע און גרעסערע סומען געלט פאַר פּריוואַטע פּערזענליכע צוועקען אויף לאַנגע טערמינען; אין דער צווייטער אינ־סטיטוציע וועלען די אַרבייטער קענען זיך פאַרזיכערען אין זייער אייגענער „הסתדרות“ קעגען טויט און אומגליק־פאַלען.

אינפאָרמאַציע־ביוראָס, אַרבייט־פאַרטיילונג־אָפיסעס, ספּאָרט און מוזיק קערפּערשאַפטען.

קאָאָפּעראַטיווע פאַבריקען און וואַרשטאַטען, וועלכע באַלאַנגען צו דער „הסתדרות“.

אין אַלע קאָאָפּעראַטיווע און אַנדערע אַנשטאַלטען פון דער „הסתדרות“ עק־זיסטירט די „דרגת המשכורת“־סיסטעם, דאָס הייסט, אַז אַלע וואָס זיינען באַשעפ־טיגט אין קאָאָפּעראַטיוו, באַקומען דעמזעלבינגן לוין. דעם לוין אין יעדען קאָאָפּע־ראַטיוו באַשטימט די „הסתדרות“ און ער איז כמעט דערזעלבער אין אַלע קאָאָפּע־ראַטיווען איבער'ן גאַנצען לאַנד. די פּראָפיטען גיהען אויף צו פאַרגרעסערען און אויף אויסצובעסערען די אונטערנעמונג, ווי אויך אויף אַ רעזערוו־קאַפּיטאַל. דער רעזערוו־קאַפּיטאַל ליגט אין אַרבייטער־באַנק אויף דעם נאָמען פון קאָאָפּעראַטיוו. דער קאָאָפּעראַטיוו באַשטימט, מיט דער הסכמה פון דער „הסתדרות“, וואָס צו טאָן מיט איבערפליסיגע קאַפּיטאַלען; געוועהנליך גיהט עס אויף צו גרינדען נייע קאָאָפּעראַטיווען אין נייע שטעדט, וועלכע ווערען גלייכבאַרעכטיגטע שותפים מיט'ן ערשטען קאָאָפּעראַטיוו און ביידע אַרבייטען צוזאַמען לויט אַ סיסטעם פון ערגענצען איינע די אַנדערע.

	תל־אביב	חיפה	ירושלים	פאַרשידענע שטעדט	יאָהר
צאָהל פון קאָאָפּעראַטיוון — — —	36	10	7	3	1926
באַשעפטיגטע ארבייטער — — —	526	120	82	20	״
צאָהל פון קאָאָפּעראַטיוון — — —	17	2	6	—	1923
באַשעפטיגטע ארבייטער — — —	207	95	51	—	״

לויט די פאכען פארטיילען זיך די קאָאָפּעראַטיוון אויף פאָלגענדען אופן:

	צאָהל קאָאָפּעראַטיוון		צאָהל קאָאָפּעראַטיוון
שלאָסעריי־ארבייטן, אינסטאַלאַציע	17	שוסטערייען — — — — — —	3
עלעקטראָטעכניק — — — — —	3	בוי־מאַטעריאַלען — — — — —	6
טישלערייען — — — — — —	3	בעקערייען, טראַנספּאָרט, וועשערייען, טאַפּיצירער, באַרבער, גאַרבער, רימער, בוכבינדער: יעדער איינער פון — — 1 ביז	3
דרוקערייען — — — — — — —	3		
שניידערייען — — — — — — —	5		

די קבוצה און דער מושב־עובדים.

נאָך פילע עקספּערימענטען אין לאַנדווירטשאַפטליכע קאָלאָניזאַציאָנס־פאָרמען אין ארץ ישראל האָט די קאָלאָניזאַציע איצט אָנגענומען דריי פאָרמען: ערשטענס, די זעלבסט־קאָלאָניזירונג פון פּריוואטע אייגענטימער אויף באָדען, וואס זיי קויפען אליין פאר זיך און ווערען מיט זייערע אייגענע מיטלען אדער מיט דער הילף פון אנלייהען אין פּריוואַט־באַנקען בירגערליכע אקערבויער. אזעלכע עלעמענטען זיינען אָבער זעהר ווייניג. געוועהנליך קויפען אוים דעם באָדען גרויסע קאָלאָניזאַציאָנס געזעלשאַפטען, ווי דער קרן קימת (נאַציאָנאַל פאָנד), „הכשרה־הישוב״, „יק״א״, „גאולה״ און א. וו. זיי גיבען אָפּ אין אייביגער ארענדע דעם באָדען פאַר אויסגעבילדעטע אין ארץ־ישראל ארבייטער און דער קרן היסוד גיט די מיטלען פאַר דעם אקערבוי־געצייג, פאַר דער ווירטשאַפט, בהמות און געביידעס.

צווייטענס, די „קבוצה״; דריטענס, דער „מושב־עובדים״.

די קבוצה באַזעצט זיך אויף דעם באָדען קאָאָפּעראַטיוו. דאָס הייסט, אז זיי באַארבייטען זייער באָדען ניט יעדערער א באַזונדער חלק, נאָר ווי מיטגלידער פון איין משפחה, טיילען זיי זיך איין אַלע ארבייטען פון דער ווירטשאַפט לויט די פעהיגקייטען און דער צוגעפּאַסטקייט פון יעדען איינעם. די גאַנצע ווירטשאַפט איז, אַלזאָ, א בשותפות׳דיגע, די עופות און בהמות און געצייג און מאַשינעריע. מיט די פּראָדוקטען אדער פּראָפיטען טיילט מען זיך איין, אדער מען באַשטימט עס אויף אוים־

בעסערונג פון דער בשותפות׳דיגער קאָלאָניע, אויף נייע מאַשינען און אויף קולטור־רעלע באַדערפענישען.

דער מושב־עובדים באַזעצט זיך אויף דעם באָדען, וועלכען ער באַקומט אויך אין אַרענדע, אלס געוועהנליכע פּריוואַטע קאָלאָניסטען, יעדער פאַר זיך, אבער געבויט אויף דעם פּרינציפּ אַז קיינער פון זיי טאָר ניט לעבען אויף געדונגענער אַרבייט, אויף עקספּלואַטאַציע.

די לעצטע צוויי סאָרטען לאַנדווירטשאַפטען, די „קבוצה" און דער „מושב־עובדים", זיינען אונטער דער פאַרוואַלטונג פון דער „הסתדרות".

דער „מרכז חקלאי", דער אַגריקולטורעלער קאָמיטעט פיהרט אָן מיט די לאַנדווירטשאַפטליכע ענינים פון דער „הסתדרות", איז דער פאַרוואַלטער, דער איניציאַטאָר און דער וועג־ווייזער אין אַלע און איבער אַלע קבוצות און מושבי־עובדים. אַלע קאָלאָניסטען פון די קבוצות און פון די מושבי־עובדים מוזען זיין מיטגלידער פון דער „הסתדרות" און אונטערוואַרפען זיך אַלע באַשליסען פון דער „הסתדרות".

כמעט אין אַלע ישובים פון קבוצות אַזוי גוט ווי אין די מושבי־עובדים, זיינען פאַראַן אַ סך גרויסע געביידעס וואו מעהרערע פאַמיליעס האָבען זייערע וואוינונגען.

ניט נאָר אין די קבוצות, וואו די גאַנצע ווירטשאַפט איז שטענדיג קאָאָפּעראַטיוו, נאָר אויך אין די מושבי־עובדים זיינען פאַראַן אַרבייטען, וועלכע ווערען געמאַכט קאָלעקטיוו. פאַראַן שטחים פון באָדען פאַר פּיהצוכט און אַנדערע געמיינשאַפטליכע ענינים, ווי דאָרף־גערטנער און שולע־פּלעצער, עקספּערימענטאַלע גערטנער פאַר לאַנדווירטשאַפטליכער ענטוויקלונג, וועלכע באַלאַנגען צום גאַנצען קאָלעקטיוו פונ׳ם מושב־עובדים און ווערען בשותפות׳דיג באַאַרבייט. אויך די גרעסערע אַגריקולטורעלע מאַשינען פונ׳ם מושב באַלאַנגען ניט צו פּריוואַטע אייגענטימער, נאָר צום גאַנצען קאָלעקטיוו און אָפט אַפילו צו צוויי קאָלעקטיוועו, צו צוויי מושב־עובדים קאָלאָניעס.

וועגען דער ערציהערישער זייט פונ׳ם מושב־עובדים און פון דער קבוצה, וועגען די שולעס און דער גאַנצער קולטורעלער טעטיגקייט פון אָרט זאָרגט זיך די „ועדת־התרבות" פון דער „הסתדרות". זי אַרבייט אויס, צוזאַמען מיט די אַרבייטער־קאָלאָניסטען פונ׳ם אָרט, די פּראָגראַמען און דעם פּלאַן. די ועדת־התרבות שטעלט אויך צו די לעהרער און לעקטשורערס, די ביבליאָטעקען און די קאָנצערטען אדער די טעאַטער וואַנדער־טרופּען. די ועדת־התרבות באַטייליגט זיך אָפט אין אַ גרויסען טייל פון די אויסגאַבען אדער ביודזשעט פון די אַרבייטער־ישובים.

די „קופּת־חולים" באַזאָרגט די סאַניטאַרע און מעדיצינישע באַדערפענישען פון די קבוצות און מושבי־עובדים, אָפט אויף איהרע אייגענע מיטלען.

די אַגריקולטורעלע אַרבייטער־ווירטשאַפטען אין ארץ ישראל אין 1925.

א. קבוצות.

דאָרף	גרינדונגס־יאָהר	אַרבייטענדע: מענער	אַרבייטענדע: פרויען	אַרבייטענדע: קינדער	אַרבייטענדע: סך־הכל	שטח פונ'ם באַקומענעם ערד (דונאַם)	שטח פונ'ם באַאַרבייטעטען ערד	בעל־הבית פון דער ערד	מאַשינען	בהמות	עופות	קליינע בהמות
כפר גלעדי — —	1918	37	21	29	87	2,500	1860	פיק"א	12	75	600	15
תל־חי — — —	1919	23	18	9	50	800	750	"	10	58	800	—
אילת השחר — —	1919	30	22	2	54	3,800	2000	"	11	56	100	—
כנרת — — — — —	1913	30	19	12	61	1,800	1200	קרן קימת	15	62	300	15
דגניה א. — — — —	1910	34	25	17	76	1,500	1332	"	12	65	1369	15
דגניה ב. — — — —	1920	38	22	17	77	1,500	1440	"	11	49	400	12
גשר — — — — —	1922	25	11	5	41	2,000	1300	פיק"א	6	57	650	—
שרונה — — — —	1924	14	8	2	24	2,000	700	אחוזה	5	12	60	—
בית־אלפא — —	1923	70	25	11	106	3,500	2850	קרן קימת	21	269	300	70
חפצי־בה — — — —	1923	36	27	21	84	1,750	1600	"	25	67	581	8
תל־יוסף — — — —	1022	139	102	54	295	6,500	1600	"	65	295	795	48
עין־חרוד — — — —	1922	157	122	99	378	6,500	6200	"	60	228	1680	98
גבעה — — — —	1922	27	27	22	76	1,250	1000	"	9	14	150	—
מרחביה — — — —	1911	22	18	3	43	2,500	2500	"	10	76	470	85

נאָמען פונ׳ם דאָרף	גרינדונגס־יאָהר	אַרבייטענדע: מענער	פרויען	קינדער	סך־הכל	שטח פונ׳ם גאַנצען באָדע (דונאם)	שטח פונ׳ם בעאַרבייטען באָדען	בעל־הבית פון באָדען	וויפיל געבויידעם	וויפיל בהמות	וויפיל עופות	וויפיל קלעצער בינען
קבוצת־מרקנהוף —	1924	12	11	1	24	2,500	1000	"	9	24	200	—
קבוצת־צריפין — —	1924	27	22	6	55	2,500	1250	"	13	29	350	—
גניגאר — — —	1923	22	16	6	44	3,000	1865	"	10	47	250	50
גניגאר־אחות — —	1924	15	9	7	31	3,000	950	"	9	24	180	10
יעזור — — — — —	1923	38	22	—	60	3,000	1040	"	15	52	300	10
טירה — — — — —	1919	9	9	—	18	510	510	"	9	57	26	37
גן־שמואל — —	1913	26	15	6	47	527	455	"	8	15	—	85
חולדה — — — — —	1911	22	8	2	32	2,000	2000	"	13	44	200	50
קרית־ענבים — —	1920	37	9	18	84	700	400	"	8	58	250	38
קבוצת פועלית נ. י (מיידעלשע קבוצה)	1922	2	22	—	24	60	50	"	8	13	200	10
" פ. ת. — —	1922	—	22	—	22	43	43	"	9	10	628	7
" ש. ב. — —	1923	—	25	—	25	77	77	"	11	21	515	10
" ירושלים —	1920	1	11	—	12	3	3	„ניר"	1	—	—	—
כרכור — — — — —	1913	13	2	—	15	1 500	1020	קרן קימת	9	30	240	—
סך הכל — —					1940	57,820	41995		402	1,798	11 552	671

ב. מושבי־עובדים.

אָרט	אַרבייטענדע: מענער	פרויען	קינדער	אַראָפּגע־בראַכטע קרובים	סך־הכל	שטח באָדען	שטח פונ'ם בעאַרבייטען באָדען	בעל־הבית פונ'ם באָדען	אַרײַנגע־לעגטער קאַפּ.	פלאַנצונגען	צאָהל פון בהמות	צאָהל עופות	צאָהל בינען־קלעצער	צאָהל געבוידעס	גרינדונגס יאָהר
מחנים —	22	14	11	8	55	2700	2000	פיק"א	ניט באוואוסט	100	75	300	64	10	1910
כפר יחזקאל	73	65	97	59	194	6000	3100	קרן קימת	52,775	600	320	6000	41	197	1922
נהלל — —	102	101	166	77	446	8000	7700	"	55,405	385	462	8497	171	291	1922
תל עדשים	48	41	66	25	180	4000	4000	"	15,388	360	166	800	15	59	1924
מרחביה —	51	36	90	22	179	3400	3400	"	11,469	135	137	1085	—	118	1922
בלפוריה	45	34	ניט באוואוסט		180	4000	4000	קהלת ציון	5,904	280	211	1216	—	97	1923
בן־שמן —	15	11	25	11	62	800	737	קרן קימת	נ. ב.	152	63	500	—	16	1925
נחלת יהודה	45	40	—	ניט באוואוסט	215	890	521	"	——	125	165	1089	9	80	1913
עטרות —	18	14	14	12	58	492	200	"	7,916	130	44	250	—	27	1922
כפר מלול	41	31	39	25	186	2480	2480	"	27,909	300	156	1650	—	110	1921
כרכור —	9	6	5	5	25	1000	650	"	1,909	—	5	—	—	10	1925

פאַסטוכער און צייטווייליגע אַרבייטער 105.

די לאַנדווירטשאַפטליכע לוין־אַרבייטער אין פּריוואַטע פלאַנצען־קאָלאָניעס

1) לויט'ן געשלעכט

מענער — — — — — —	1,858
פרויען — — — — — —	544
צוזאַמען — — —	2,402

2) לויט אַרבייטס־צווייגען

		פּראָצ.
לאַנדווירטשאַפט —	1338	55,7
צהרויטונג־אַרבייט	94	20,6
בוי־אַרבייטער —	570	23,7

3) לויט דער אָרגאַניזירונג

		פּראָצ.
איינצעל־אַרבייטער	1520	63
קיבוצים — — —	882	37

4) לויט'ן אַרבייטס־אופן

טאָג אָדער חודש־		פּראָצ.
לוין — — — —	1301	54,2
אַקאָרד־לוין — —	1101	45,8

די ארבייטסלאָזיגקייט אין ארץ ישראל.

(פון 1טען יאנואר ביז 1טען יולי 1926).

יאנואר 1 1926 — 4729 ארבייטסלאָזע. מאי 1, 1926 — 6113 ״
פעב. 1, 1926 — 4741 ״ יוני 1, 1926 — 6400 ״
מערץ 1, 1926 — 4902 ״ יולי 1, 1926 — 6700 ״
אפריל 1, 1926, 5657 ״

פאר די זעלבע זעקס חדשים זיינען אריינגעקומען אין לאנד נייע 10,238 אימיגראַנטען, פון זיי — 5,101 סערטיפיקאט־באזיצער, דאָס הייסט, ארבייטער פאר דירעקטער באשעפטיגונג. א גאָר גרויסער טייל פון די איבעריגע איינוואנדערער זיינען אויך ארבייטער. דאָס הייסט, אז אין די זעלבע זעקס חדשים האָבען מעהר ווי 6,700 געפונען ארבייט, אריינרעכענענדיג די נייע־אָנגעקומענע, און אז די ארבייטסלאָזיגקייט ליגט ניט בלויז אין דעם צייטווייליגען קריזיס, נאָר אויך אין דעם שטענדיגען שטראָם פון נייעם צופלוס פון אימיגראַנטען ביז זיי געפינען ארבייט.

אן איבערבליק איבער די שטעדט און פאַכען, וואו עס הערשט ארבייטס־לאָזיגקייט, באווייזט, אז די ארבייטסלאָזיגקייט ריהרט כמעט ניט אָן דאָס דאָרף.

	תל־אביב	ירושלים	עפולה	טבריה	חיפה
בוי ארבייטער	461	181	—	—	—
האָלץ ארבייטער	458	—	—	—	—
מעטאל ארבייטער	91	—	—	—	38
בעקער	106	—	—	—	—
מאלער	74	—	—	—	43
עלעקטראטעכניקער	44	—	—	—	56
שניידער	40	—	—	—	—
לעדער ארבייטער	59	—	—	—	—
אָנגעשטעלטע	129	61	—	—	50
מעכאניקער	49	—	—	—	—
וועבער	38	—	—	—	—
שטיין־ארבייטער	—	—	—	—	—
פורמאנעם	—	—	—	—	17
באלאטען־לייגער	—	—	—	—	14
רעסטאָראן־אָנגעשטעלטע	—	—	—	—	9
אונקוואליפיצירטע	1029	164	—	—	258
פרויען	371	—	—	—	225
לאנדווירטשאפטליכע ארבייטער	—	—	—	—	—
סך הכל	3441	406	400	56	690

די איבעריגע צאָהל איז אין די דערפער.

עס מוז אויך פאַרצייכענט ווערען אַז צו די אַרבייטסלאָזע ווערען צוגערעכענט אַ היבשע צאָהל אַרבייטער, וועלכע קריגען אַרבייט אין חיפה'ער האפען, אָבער אונרעגעלמעסיג. אויך זיינען ניט גענומען געוואָרען אין באַטראַכט די 1134 אַרבייטס־טעג, וועלכע די „הסתדרות" האָט פאַרשאַפט אין תל־אָביב.

די סטרייק באַוועגונג אין ארץ ישראל אין 1925.

דאָס יאהר איז געווען אַ יאָהר פון אַ הויכער איינוואַנדערונג און פון אינטענסיווער ווירטשאַפטליכער און אינדוסטריעלער טעטיגקייט. די "הסתדרות" גיט די פאָלגענדע אָפיציעלע טאַבעלע פון די ווירטשאַפטליכע עקאָנאָמישע קאָנפליקטען אין לאַנד:

תל־אָביב — — — — — — —	35 סטרייקס,	16,091	סטרייק־טעג.
חיפה — — — — — — —	17 סטרייקס,	11,031	סטרייק־טעג.
ירושלים — — — — — — —	8 סטרייקס,	4,980	סטרייק־טעג.
טבריה — — — — —	1 סטרייק,	1,200	סטרייק־טעג.
צוזאַמען — — — — —	61 סטרייקס,	33,302	סטרייק־טעג.

לויט די פאַכען זיינען עס געווען.

אין דער בוי־אינדוסטריע —	9 סטרייקס מיט	9,485	סטרייק־טעג.
אינדוסטריעלע — — —	15 סטרייקס מיט	11,721	סטרייק־טעג.
האַנדווערקער — — —	33 סטרייקס מיט	10,419	סטרייק־טעג.
פאַרשידענע פאַכען — —	4 סטרייקס מיט	1,680	סטרייק־טעג.

לויט די רעזולטאַטען.

	פולער נצחון	פשרה	דורכפאַל	
תל־אָביב — — — — —	27	7	1	
חיפה — — — — —	7	7	2	
ירושלים — — — — —	5	1	2	
טבריה — — — — —	—	—	1	
סך הכל — — —	64%	25%	10%,	1% ניט פאַרענדיגט.

די ארבייטער־אימיגראציע קיין ארץ־ישראל פון איהר אנפאנג ביז דעם יאר 1922

אויפ'ן גרונט פון דער ארבייטער־צעהלונג אין סעפטעמבער 1922.

עם זיינען איינגעוואנדערט קיין א"י

	ארבייטער
ביז 1894 — — — — — — —	201
פון 1895 ביז 1898 — — —	98
פון 1899 ביז 1902 — — —	147
פון 1903 ביז 1906 — — —	441
פון 1907 ביז 1910 — — —	792
פון 1911 ביז 1914 — — —	1,316
פון 1915 ביז 1918 — — —	231
פון 1919 ביז 1922 — — —	8,808
סך הכל איינגעוואנדערט — —	12,034
געבוירען אין לאנד — — — — —	2,390
אהן אן ענטפער אין פראגע־בויגען	2,184
סך הכל האבען זיך באטייליגט אין דער צעהלונג —	16,608

באמערקונג:

סך הכל זיינען איינגעוואנדערט אין ארץ־ישראל נאכ'ן קריג ביז'ן 1טען יולי 1925, לויט דער אפיציעלער סטאטיסטיק, 74,000 אידען, פון זיי ביי 23,000 אומפארהייראטע, וועלכע מען דארף מערסטענטיילס פאררעכענען אויפ'ן חשבון פון דער ארבייטער עליה. אין ערשטען האלבען יאהר פון 1925 האבען איינגעוואנדערט 2,457 חלוצים, ד. ה. 15 פראצענט פון דער אלגעמיינער עליה.

ארבייטער מיט פאמיליעס:

	צאל	פראצ.
מענער — — —	11,904	55,64
פרויען — — —	4,704	21,99
קינדער — — —	4,786	22,37
סך הכל — —	21,394	100

דער פאמיליע צושטאנד פון דער ארבייטער־עליה.

	מענער	פרויען	אומפארהייראטע	פארהייראטע
אומפארהייראטע	8,095 (48,7%)	1,634 (9,8%)	מענער 8,095 (48,%)	מענער אהן פאמיליע 1,241
אלמנים—ות גרושים—ות אן די פאמיליען (מענער אדער פרויען אין אויסלאנד)	1,241 (7,5%)	500 (3%)	פרויען 1,634 (9,8%)	פרויען אהן פאמיליע 500 מענער מיט פאמיליע 2,568
פארהייראטע —	2,568 (15,5%)	2,570 (15,5%)		פרויען מיט פאמיליע 6,570
סך הכל —	11,904 (71,7%)	4,704 (28,3%)	9,729 (58,5%)	6,879 (41,5%)

די פאַכען פון 16,608 אידישע ארבייטער אין חוץ לארץ און אין א"י

אויפ'ן גרונט פון דער אַרבייטער־צעהלונג אין סעפּטעמבער 1922.

	אין אבסאָלוטע ציפערן		אין פראָצענטען	
	אין גלות צאָל	אין א"י צאָל	אין גלות פראָצ.	אין א"י פראָצ.
לאַנדווירטשאַפט — — — — — — — —	884	2,603	5.2	15.7
בוי־אַרבייט — — — — — — — — —	205	2,196	1,2	13,2
טעקסטיל און לעדער — — — — — —	760	1,273	4,6	7,7
מעטאַל — — — — — — — — — —	882	967	5,3	5,8
האָלץ — — — — — — — — — —	342	707	2,0	4,3
טראַנספּאָרט — — — — — — — —	93	629	0,6	3,8
לעבענסמיטעל — — — — — — — —	195	487	1,2	2,9
פּאַפּיר און דרוק — — — — — — —	194	281	1,2	1,7
באַאַמטע — — — — — — — — —	492	1,165	2,9	7,0
לערעריי — — — — — — — — — —	362	377	2,2	2,3
מעדיצינישע אָנגעשטעלטע — — — —	245	317	1,5	1,9
פאַרשידענע האַנדווערקער — — — —	244	264	1,5	1,6
פאַרשידענע פרייע פּראָפעסיעס — —	165	236	0.9	1,4
הויז־אַרבייט — — — — — — — —		2,229		13,6
ניט־קוואַליפיצירטע אַרבייטער — — —	665	1,551		
אָהן אַן ענטפער *) — — — — — —	5,993	1,291		
צוזאַמען ניט־קוואַליפיצירטע — — —	6,658	2,842	40,1	17,1
האַנדעל — — — — — — — — — —	786		4,8	
שילער — — — — — — — — — —	1,721		10.4	
געבוירען אין לאַנד — — — — — — —	2,390		14.4	
סך הכל — — — — — — — — —	16,608	16,608	100	100

*) עס איז אָנגענומען, אַז די, וואָס האָבען ניט געענטפערט אויף די פראַגע־בויגענס, זיינען ניט־קוואַליפיצירטע אַרבייטער, מיט דעם אונטערשיד, וואָס אין גלות האָבען זיי מעהרסטענס ניט געאַרבייט פיזיש און אין ארץ־ישראל זיינען זיי אַריבער צו פיזישער אַרבייט.

אין דער לאַנדווירטשאַפט און אין האַנטווערק זיינען געווען באַשעפטיגט:

(אַ חוץ ניט־קוואַליפיצירטע)

פאַר זייער עליה — 22,8% ; נאָך זייער עליה — 54%.

די ארבייטס-צייט אין די ארץ-ישראל'דיגע שטעדט

די אלגעמיינע צעהלונג פון אלע ארבייטער אין ארץ ישראל, וואָס די אלגעמיינע אידישע ארבייטער ארגאניזאציע (הסתדרות הכללית) האָט דורכגעפיהרט דעם 1טען סעפּטעמבער, 1926, איז אויך אויסגענוצט געוואָרען אויף פעסטצושטעלען די ארבייטס-צייט פון דער ארבייטערשאַפט אין לאַנד. מיר ברענגען איצט די רעזולטאַטען פון דער דאָזיגער אויספאָרשונג אין די שטעדט:

	אשכנזים		ספרדים		תימנער		אַנדערע עדות		מיטגלידער פון הסתדרות		נישט-מיטגל. פון הסתדרות		אַרבייטער		אַרבייטאָרינס	
	אין צאָהל	אין %	אין צאָהל	אין %	אין צאָהל	אין %	אין צאָהל	אין %	אין צאָהל	אין %	אין צאָהל	אין %	אין צאָהל	אין %	אין צאָהל	אין %
ווייניקער ווי 8 שעה	431	5.4	40	4.7	10	5.3	16	5.5	334	5.2	163	5.9	348	4.5	149	10.0
8 שעה — — — —	5885	74.3	347	40.6	74	38.9	73	25.5	5107	78.6	1274	46.1	5492	70.8	889	59.6
9—10 שעה — —	926	11.7	313	36.7	60	31.6	110	37.4	625	9.7	784	28.3	1139	14.7	270	18.1
11—12 שעה — —	427	5.4	129	15.1	27	14.2	67	22.7	259	3.9	391	14.2	526	6.8	124	8.3
מעהר ווי 12 שעה	252	3.2	25	2.9	19	10.0	26	8.9	169	2.6	153	5.5	262	3.2	60	4.0
							294	100								
	7921	100	854	100	190	100			6494	100	2765	100	7767	100	1492	100

ארבייטן פון מעהר ווי 8 שעה		אין די שטעדט	אין די פּריוו. קאָל.
	אשכנזים — — — — —	20.3%	17.0%
	ספרדים — — — — —	54.7%	21.4%
	תימנער — — — — — —	55.8%	38.9%
	מזרח עדות — — — —	69%	34.1%

ארבייטן פון מעהר ווי 8 שעה		אין די שטעדט	אין די פּריוו. קאָל.
	חברים פון דער הסתדרות	16.2%	16.2%
	נישט אָרגאניזירטע ארב.	48.%	26.4%
	ארבייטער (מענער) —	24.7%	17.9%
	ארבייטער (פרויען)	30.4%	18.8%

אין דער אונטערשטער טאַבעלע ברענגען מיר אויך אין אלגעמיינע ציפערען די רעזולטאַטען פון דער אויספאָרשונג אין די פּריוואטע קאָלאָניעס. מעהר ווי 8 שעה האָבען געארבייט, ארגאניזירטע ארבייטער: אין תל-אביב, 14.9%; אין חיפה, 10.35%; אין ירושלים, 28.1%; נישט אָרגאניזירטע ארבייטער: אין תל-אביב, 33.0%; אין חיפה, 41.1%; אין ירושלים, 66.9%.

די פּאָליטישע גרופּירונגען אין דער ארץ־ישראל'דיגער ארבייטערשאפט

די ווייטערע טאַבעלע גיט אונז א בילד פון דער פּאָליטישער דיפערענציאַציע פון דער ארץ־ישראל'דיגער ארבייטערשאפט, לויט דער צעהלונג וואָס איז דורכגעפיהרט געוואָרען דעם 1טען סעפּטעמבער, 1926.

אָרגאַניזירט געוואָרען אין חוץ־לארץ אין:	זיינען אין לאַנד אַריין אין:							
	אחדות־העבודה	הפועל־הצעיר	קאָמ. פוע"צ	רעוויז. און פאָלקס־סאָצ.	הפועל המזרחי	קאָמוניסטען	אומ־פּאַרטייאיש	סך־הכל
התאחדות — — —	327	1091	18	18	13	2	1301	2764
צ. ס. — — — — —	1029	28	17	6	6	2	825	1913
פּועלי ציון — — — —	554	18	18	2	2	2	391	987
קאָמ. פּועלי ציון —	13	1	143	1	2	5	138	303
השומר הצעיר — — —	35	16	20	3	4	2	578	658
מזרחי — — — — —	2	3	—	—	57	—	97	159
הפועל המזרחי — — —	6	—	1	—	109	—	36	152
אַלגעמיינע ציוניסטען	46	47	1	5	4	—	463	560
רעוויז. און פאָלק סאָצ.	9	5	—	4	1	—	10	29
אַנדערע סאָצ. פּאַרט.	23	11	4	1	—	1	96	136
פּראָפ. פאַראיינען —	7	1	2	—	2	1	269	282
חלוצים, וועלכע זיינען ניט געווען פּאָליטיש אָרגאַניזירט — —	260	86	18	4	14	3	2933	3318
קאָמוניסטען — —	—	—	1	—	—	—	9	10
בונד — — — — —	6	1	—	—	—	1	20	28
דרור — — — — —	22	2	3	—	—	—	19	46
9 פאַרשידענע יוגענט אָרגאַניז. (ברית הנער, בלוי־ווייס און אַנד.	23	8	—	—	1	—	76	99
אומפּאַרטייאישע —	504	193	39	15	50	17	—	818
ניט אָנגעגעבען —	251	158	16	5	27	26	204	687
סך הכל — —	3111	1669	295	64	292	62	7456	12949

סך הכל זיינען בכן ארגאַניזירט, לויט דער אויביגער צעהלונג, 5587 ארבייטער אין די ארץ־ישראל'דיגע פּאָליטישע פּאַרטייען, דאָס מיינט 24.5 פּראָצענט פון די הסתדרות מיטגלידער. אין חוץ לארץ זיינען געוועזען ארגאַניזירט 7090 ארבייטער אין די פאַרשידענע פּאָליטישע ארגאַניזאַציעס. פון דער דאָזיגער צאָהל זיינען אָבער נאָר 3682 אריין אין ארץ ישראל אין זייערע פּאַרטייען. דערפאַר זיינען 1905 ארבייטער, וועלכע זיינען אין חוץ לארץ ניט געוועזען פּאָליטיש ארגאַניזירט, אריין אין די פּאָליטישע פּאַרטייען. 18,872 פון די ארבייטער, וועלכע האָבען אויסגעפילט די פראַגע בויגענס בעת דער צעהלונג, האָבען ניט געהערט אין חו"ל צו קיין שום פּאָליטישער פּאַרטיי און זיינען אויך אין לאַנד פאַרבליבען אומפּאַרטייאיש.

בדרך כלל זיינען אָבער די אויביגע צאָהלען פון די פּאָליטישע פּאַרטייען ניט קיין אַבסאָלוט ריכטיגע, ווייל בערך 15 פּראָצענט פון דער ארבייטערשאפט האָבען בכלל ניט אויסגעפילט די פראַגע־בויגענס בעת דער צעהלונג.

די בילדונגס־שטופע פון ארץ־ישראל׳דיגער ארבייטערשאפט

(לויט דער צעהלונג פון דער אַלגעמיינער אידישער אַרבייטער אָרגאַניזאַציע אין ארץ ישראל, דעם 1טען סעפּטעמבער, 1926)

	אַשכנזים		ספרדים		תימנ׳ער		אַנדערע מזרח־עדות		די עדה ניט באַוואוסט		סך־הכל	
	אין צאָל	אין %	אין צאָל	אין %	אין צאָל	אין %	אין צאָל	אין %	אין צאָל	אין %	אין צאָל	אין %
הויך־שול בילדונג — —	1012	4.6	14	1.3	3	0.8	8	2.4	21	6.7	1058	4.4
גימנאַזיע־בילדונג — —	9426	42.9	116	10.5	16	4.8	29	8.6	128	40.7	9715	40.4
פאָלק־שול־בילדונג — —	6341	28.9	565	50.9	77	22.7	132	39.3	102	32.5	7217	30.0
הויז־בילדונג — — —	4665	21.2	273	24.6	154	45.4	112	33.3	53	16.9	5257	21.85
באַזונדערע פאַך־בילדונג*)	255	1.1	6	0.6	2	0.6	—	—	1	0.3	264	1.1
אָהן בילדונג — — —	260	1.2	134	12.1	87	25.7	55	16.4	9	2.9	545	2.25
סך־הכל — — — — —	21959	100	1108	100	339	100	336	100	314	100	24056	100
ניט אָנגעגעבען — — —	6308	—	543	—	290	—	225	—	399	—	7765	—
צוזאַמען — — —	28267	100	1651	100	629	100	561	100	713	100	31821	100

*) אין דער דאָזיגער רובריק קומען אַריין אינזשינערען־ספּעציאַליסטען, טעכניקער, אַגראָנאָמען און בכלל אַלע די יעניגע, וועלכע האָבען זיך ספּעציאַליזירט אויף אַ געוויסען געביט.

דער וואוקס פון דער קאָנסום־ און פּראָדוקטיווע־קאָאָפּעראַטיוו־געזעלשאַפט „המשביר" פון דער אידישער ארבייטערשאפט אין ארץ ישראל

(עגיפּטישע פונטען)

יאָרען	תרע"ו	תרע"ח	תרע"ט	תר"פ	תרפ"א	תרפ"ב	תרפ"ג	תרפ"ד	תרפ"ה
קאפּיטאל פון דער געזעלשאַפט (אקציעס און רעזערוו פאָנד) — — — — —			321,356	1,284,791	2,545,113	6,032,960	7,409,155	10,392,385	11,690,341
דער אלגעמיינער פדיון — —	640	3,652	55,164	28,794	92,024	108,864	108,965	131,434	179,243
די צאָל פון די אָפּטיילונגען —	2	3	8	7	8	8	10	13	14
ווירטשאַפטליכע אונטערנעמונגען (קיכען, בעקערייען, מאלקערייען) — — — — —					2	4	7	11	9
די צאָל פון חברים — — — —			321	698	819	1,393	1,504	2,173	3,898
די צאָל פון די אָנגעשטעלטע	3	4	12	18	34	41	80	90	95
דער אומזאץ פון מאלקערייען					5,450	10,500	13,094	19,100	35,308
די צאָל ווירטשאַפטען, וועלכע ליפערען דעם „המשביר" זייער מילך — — — — — —					11	15	20	29	38

די הכנסות פון פאַלעסטינאַ אַרבייטער־פאָנד

פון אָנהויב פון זיין טעטיגקייט — אָקטאָבער 1912 ביז דער גרינדונג פון קאָמיטעט פאַר'ן אַרבייטענדען ארץ־ישראל אין אפריל 1924 (11½ יאָר).

(עגיפטישע פונטען)

אריינגעקומען פון פארשידענע לענדער פאר דער צייט פון אָקטאָבער 1912 ביז אפריל 1918 — 149,059.07 פראַנק — — — — — — — — — —	5.749.944
אריינגעקומען פון פארשידענע לענדער פאר דער צייט פון אפריל 1918 ביז יאַנואר 1920 (די 5טע וועלט קאָנפערענץ פון פועלי־ציון אין ווין)	7.515.231
אריינגעקומען פון פארשידענע לענדער פאר דער צייט פון יאַנואר 1920 ביז אפריל 1924 (די גרינדונג פון קאָמיטעט פאר ארבייטענדען א"י)	32.432.040
אריינגעקומען דורך הלואות פון בענק און פריוואטע פערזאָנען — — —	12,274.501
צוזאַמען —	57.971.716

פון אפריל 1924 ביז יאַנואַר 1926.

1. דורכ'ן וועלט פאַרבאַנד פועלי ציון.

פון פועלי ציון אין:

	עגיפטישע פונט
אַמעריקא — — — — —	5,923.795
ענגלאַנד — — — — —	266.875
ארגענטינא — — —	290.870
פאַריז — — — — — —	39.835
מזרח גאַליציע — —	38.725
בוקאָווינא — — — —	34.205
בערלין — — — — — —	28.400
צוזאַמען — — — —	6.622.705
באַצאָלט לויט'ן אויפטראַג פון די פועלי ציון אין אַמעריקא — — — — —	928.470
באַלאַנס — — — —	5.694.235

2. דורכ'ן קאָמיטעט פאַר'ן אַרבייטענדען ארץ־ישראל.

	עגיפּ. פונטען
פון קאָמיטעט פאַר'ן ארבייטענדען א"י אין	
בערלין — — — — — —	237.640
פוילען — — — — — —	794.582
ליטע — — — — — —	160.015
שווייצאַריע — — — —	43.185
ווילנע — — — — — —	55.625
טשערנאָוויץ — — — —	4.850
צוזאַמען — — — —	1.295.897
אויסגעצאָלט אויפ'ן חשבון פון קאָמיטעט פאַר'ן אַר־בייטענדען ארץ ישראל	98.110
באַלאַנס — — — —	1.197.787

3. פון די געווערקשאַפטען אין אַמעריקא.

	עגיפּ. פונטען
דורכ'ן ועד הפועל פון דער הסתדרות און דורך אויס־צאָלונגען אין אַמעריקא	1.590.295

4. הלואות.

	עגיפּטישע פונט
א הלואה פון קרן היסוד 2,000 פונט — — — —	2.803.420
אָפּגערעכענט א חוב דעם קאָלאָניאַל באַנק — —	242.500
באַלאַנס — — — —	2.560.920
הלואות אין בענק און ביי פריוואטע פערזאָנען —	1.148.966
צוזאַמען — — — —	3.609.886
סך־הכל הכנסות —	12.092.203

די אינוועסטירונגען פון פּאַלעסטינאַ אַרבייטער־פאָנד

אין משך פון די יאָרען 1912—1924.

עגיפּטישע פונט

אין לאַנדווירטשאַפט: אין תל־חי, כפר גלעדי, אילת השחר, טירה, כרכור, אָרגאַניזאַציע פון לאַנדווירטשאַפטליכע אַרבייטער, „אחוה“ אין פתח־תקוה, תל־עדשׁ, אַרבייטערינס־ווירטשאַפט אין שכונת באָראָכאָוו, קבוצות פאַר גרינ־ציוג־ווירטשאַפט אין ירושלים, ראשון לציון, רחובות, באר יעקב א. א. — 5.133.045

אין דער מלחמה צייט: פּאָליטישע אַרבייט, קולטורעלע אַרבייט, אַרבייט־ביוראָס אין די שטעדט, עקאָנאָמישע אויספאָרשונגען, קראַנקען־קאַסעס, אַרבייטער־קיכען, הילף פאַר חברים, גערופענע אין דער טערקישער אַרמיי, הילף פאַר אַרויסגעשיקטע קיין דמשק, א. אַ. — — — — — — — — — — — — 5.771.460

אין שטאָדטישע אונטערנעמונגען: סטאָלער־קבוצות, קאָאָפּעראַטיווע שוסטעריי „תועלת“, קאָאָפּעראַטיווען פון שניידערינס אין יפו, טבריה, פתח־תקוה, קאָאָפּעראַטיווע בעקעריי אין יפו, „עמל“ אין חיפה, „כרמל“ אין חיפה, קאָאָפּעראַטיווע דרוקעריי „אחדות“ אין יפו, קאָאָפּעראַטיווע דרוקעריי אין ירושלים — — — — — — — — — — — — — — — — 12.079.760

אין שכונת באָראָכאָוו: 22 הלואות אויף בויען הייזער צו 40 פונט = 800 פונט; אויף איינאָרדנען וואַסער־לייטונג — 250 פונט; צוזאַמען — — 1.130.000

אין אַרבייטער אינסטיטוציעס: קראַנקען־קאַסעס, אַרבייטס־ביוראָס אין יפו, ירושלים, חיפה, טבריה און צפת, ועדת התרבות, אַרבייטער־קיכען, באַן־אַרבייטער פאַראיין, מעטאַל־אַרבייטער פאַראיין, סטרייק־פאָנד, לוי־קאַסעס, ועד הפועל פון דער הסתדרות א. א. — — — — — — — — — — — 5.857.407

אין סאַנאַטאָריום: סאַנאַטאָריום אין מוצא — — — — — — — — — — — — 1.000.000

אין הכשרה און איינדרינגונג אין נייע אַרבייטס־צווייגען: עפענטליכע אַר־בייטען אין דער מלחמה־צייט, קבוצות פאַר בוי־אַרבייטען, שניידער־שולע, פיש־פאַנג, שיפעריי א. א. — — — — — — — — — — — — — 875.786

אין פּאָליטישע אַרבייטען: פּרעסע, פּאָליטישע אַרבייט — — — — — — — 5.306.418

אין מאַשינען אָפּטיילונג — — — — — — — — — — — — — — — — 7.579.500

אין הלואות צו קבוצים און יחידים: הויפּטזעכליך אין דער מלחמה־צייט — — 5.413.347

צוזאַמען — — 50.146.723

אַדמיניסטראַטיווע הוצאות: פּאָסט און טעלעגראַף, נסיעות, דרוק־אַרבייט, דירה־געלט, געהאַלט אָנגעשטעלטע פאַר עלף און אַ האַלב יאָר — — — — — — — 7.824.993

סך הכל — — 57.971.716

אין דער צייט פון אַפּריל 1924 ביז יאַנואַר 1926.

עגיפּטישע פונט

אין לאַנדווירטשאַפט: אילת השחר, אַרבייטערינס קבוצות, מרכז החקלאי — 883.700

אין שטאָדטישע אונטערנעמונגען: קאָאָפּעראַטיוו „עמל“ אין חיפה, קאָאָפּע־ראַטיוו „כרמל“ אין חיפה, קאָאָפּעראַטיווע דרוקעריי „אחדות“ אין תל־אביב, „תועלת“ אין תל־אביב — — — — — — — — — — — — — — 2.744.672

אין ארבייטער אינסטיטוציעס: מועצת פועלי יפו, ארבייטער-היימען אין תל־אביב, אין רמת־גן, מרכז לעליה, מועצת פועלי פתח־תקוה, ועד הפועל פון דער הסתדרות, קרן טראמפעלדאר, ועדת התרבות, באן־ארבייטער פאראיין, פאראיין פון כראניש קראנקע — — — — — — — — — — — — — — — 964.635 עגיפ. פ.

אין סאנאטאריום אין מוצא	1.290.000
אין דער מאשינען אפטיילונג	692.399
אין הלואות צו איינצעלנע חברים	162.900
אויסגעצאלט פארשידענע בעלי חובות	2.948.113
צוזאמען	9.686.419

אדמיניסטראטיווע הוצאות: פאסט און טעלעגראף, דירה־געלט, באלייכטונג, דרוק־ארבייט, געהאלט, פראצענט — — — — — — — — — — — — 1.814.784

הוצאות ביי דער ליקווידאציע פון די פריהערדיגע ענינים — — — — — — — 591.000

סך הכל — — 12.092.203

די אנטוויקלונג פון דער ארבייטער־באנק אין ציפערן.

גרונד־קאפיטאל
(אין ארויסגעלאזטע אקציעס)

אין יאר	פונט
1922	30.000
1923	60.000
1924—5	100.000

געלט פון פארקויפטע אקציעס
(אין רונדע צאלען)

סוף יאר	פונט
1922	24.000
1923	36.000
1924	58,000
1925	68.000

דעפאזיטען און שפאר־איינלאגען

סוף יאר	פונט
1922	10.189.043
1923	11.101.972
1924	33.633.362
1925	43.212.275

געלט־אומזאץ

אין יאר	פונט
1922	751.697.877
1923	1.006.411.679
1924	1.452.790.502
1925	2.179.568.129

ברוטא־רוחים

אין יאר	פונט
1922	3.815.282
1923	6.944.219
1924	9.019.568
1925	12.325.507

נעטא־רוחים

אין יאר	פונט
1922	675
1923	2.100
1924	3.100
1925	5.300

רעזערוו־פאנד

אין יאר	פונט
1922	———
1923	541.000
1924	2.106.250
1925	4.106.250

מזומן געלט אין קאסע און אין בענק

סוף יאר	פונט
1922	6.819.510
1923	6.804.162
1924	17.441.993
1925	25.406.288

דער בוי־קאָאָפּעראַטיוו „סולל־בונה“.

א) דער אומפאַנג פון די אַרבייטען, וואָס סולל־בונה האָט דורכגעפיהרט פאַר דער גאַנצער צייט פון זיין עקזיסטענץ:

	פונט
אין יאָר 1920 (דורך די ארבייטער פּאַרטייען) — — — — — — — — —	161.000
פון 1921 ביז מערץ 1924 (אַלס משרד לעבודות צבוריות) — — — — —	514.000
פון מערץ 1924 ביז 1925 (אַלס סולל־בונה) — — — — — — — — — —	198.318
אין יאָר 1925 (אַלס סולל־בונה) — — — — — — — — — — — — —	285.682
סך הכל — —	1.500.000

ב) די אַרבייטסגעבער פון סולל־בונה

ביז מערץ 1924:

	פונט	פראָצ.
פון פּריוואַטע אונטערנעמער און געזעלשאַפטען — — — —	334.900	49.61
פון דער רעגירונג — — — — — — — — — — — — — —	228.000	33.77
פון נאַציאָנאַלע און קאָלאָניזאַציע אינסטיטוציעס — — — —	112.100	16.60
סך הכל — — —	675.000	100

אין יאָר 1925:

	פונט	פראָצ.
פון פּריוואַטע אונטערנעמער און געזעלשאַפטען — — —	209.005	73
פון דער רעגירונג — — — — — — — — — — — — — —	43.503	15
פון נאַציאָנאַלע און קאָלאָניזאַציע אינסטיטוציעס — — —	33.624	12
סך הכל — — —	285.682	100

ג) די צאָל אַרבייטער פון סולל־בונה אין 1925:

אין סולל־בונה זיינען געווען דורכשניטליך באַשעפטיגט 2,022 אַרבייטער אַ חודש.

בוי אַרבייט — — — — — — —	1,040	גלעזער און מאָלער — — — — —	64
שטיינהאַקעריי — — — — — —	127	מעטאַל אַרבייטער — — — —	28
שאָסייען — — — — — — — —	403	ציגעל אינדוסטריע — — — — —	11
טראַנספּאָרט — — — — — — —	133	אַדמיניסטראַציע — — — — — —	100
בוי־טישלעריי — — — — — —	116		

צווישען די אַרבייטער געפינט זיך אַ גרויסע צאָל חברות.

ד) קאָאָפּעראַטיווע אינדוסטריע פון סולל־בונה אין 1925:

1) טישלעריי „דרור“ אין תל־אביב — 80 אַרבייטער. יאָר אַרבייט 14.000 פונט.

2) טישלעריי „כרמל“ אין חיפה — — 25 אַרבייטער. יאָר אַרבייט 6.000 פונט.

3) טישלעריי „נמליט“ אין חיפה — — 15 אַרבייטער. יאָר אַרבייט 6.000 פונט.

4) קאָאָפּעראַטיווע געזעלשאַפט „אבן“, וועמען עס געהערען אַלע שטיין־האַקערייען און שלייפעריייען אין ירושלים, חיפה, מגדל־צדק, פּתח־תקוה, מתולה א. א.

קולטורעלע און געזעלשאפטליכע ארגאניזאציעס אין ארץ ישראל

הסתדרות המורים — די לעהרער ארגאניזאציע וועלכע פארטרעט און פארטיידיגט די פראפעסיאנעלע אינטערעסען פון איהרע מיטגלידער, אבער הויפטזעכליך האט זי דעם ענטשיידענעם איינפלוס אויף דעם גאנצען גאנג פון ערציהונג אין לאנד. זי גיט ארויס דעם „החנוך" און אנדערע ערציהונגס אויסגאבען. זי האט א „פארזיכערונגס פאנד" אויף אויסצוהאלטען די לעהרער ווען זיי ווערען אלט, ווי אויך לייה און שפאר קאסען, און אן ערציהונגס מוזיי.

הסתדרות הסופרים — די פאראייניגטע ארגאניזאציע פון שרייבער, פובליציסטען, פאעטען און זשורנאליסטען; דער פרעזידענט איז אחד־העם, אין צענטראל־קאמיטעט געפינען זיך ח. נ. ביאליק, יעקב פיכמאן, אשר ברש וועלכער איז סעקרעטאר, קאבאק, מ. בן־הלל הכהן און טשערנאוויץ.

הסתדרות הרופאים — די ארגאניזאציע פון מעדיצין־דאקטוירים, הויפט זיץ איז אין תל־אביב, רחוב הערצל. פרעזידענט: דר. יוסף שטיין.

הסתדרות המהנדסים והאדריכלים — די ארגאניזאציע פון אינזשינערען און ארכיטעקטען פונ'ם לאנד. אדרעס: רחוב ליליענבלום, תל־אביב.

אגודת עורכי־דין — איז די פאראייניגונג פון אדוואקאטען און געריכטס־מענשען.

הסתדרות הרוקחים — די ארגאניזאציע פון פארמאצעפטען.

אגודת אגרונומים — פאראייניגונג פון אגראנאמען, לאנד־מעסטער און געאלאגען.

הסתדרות הפקידים — די ארגאניזאציע פון בעאמטע און אנגעשטעלטע אינ'ם לאנד.

אגודות עבריות למען חבר־הלאומים — די אידישע ארגאניזירטע קערפערשאפטען פאר שטיצען דעם פעלקער־בונד, פרעזידענט איז מ. דיזענגאף.

אגודת מנגני ארץ־ישראל — דער פאראיין פון מוזיקער און קאמפאזיטארען אין לאנד.

אגודת האיקונומיסטימא — דער פאראיין פון עקאנאמיסטען. דער פאראיין פאראנשטאלט לעקציעס און האט געגרינדעט א וויסענשאפט־סטאטיסטישע אפטיילונג.

הסתדרות נשים עבריות — די אידישע פרויען ארגאניזאציע. איהר צוועק איז אויפצוהויבען דעם גייסטיגען צושטאנד פון דער פרוי; געבען הילף קינפעטארינס און קליינינקע קינדערלאך. זי האט 9 פאראיינען און א צוויי טויזענד מיטגלידער. איהר יעהרליכער בודזשעט איז פון 15 ביז 20 טויזענד דאלאר א יאהר. א דריטעל פון דעם ווערט געשאפען פון חבר'שע ביטראגען און דאס איבעריגע פון מתנות און אוועקטען. הויפט זיץ אין ירושלים.

פאליטישע פארטייען אין ארץ ישראל

אחדות העבודה—איז די גרעסטע ארבייטער־פארטיי אין ארץ ישראל. זי פארמאגט ארום 5 טויזענט מיטגלידער און האט קלובען און פאראיינען אין אלע שטעדט און קאלאניעס איבער'ן גאנצען לאנד. דורך איהר אויסגעשפראכענער פראגראם פון קאנסטרוקטיווען סאציאליזם און איהר שטרעבונג אויפצובויען די אידישע היים אויף עקאנאמישער גלייכהייט, באזירט אויף זעלבסט־ארבייט, האט זי זיך ערווארבען די גרעסטע חשפעה אין אלע ארבייטער־אינסטיטוציעס, אין דער „הסתדרות" און אין אלע אונטערנעמונגען פונ'ם לאנד. זי האט די שטארקסטע פארטרעטערשאפט אין אלע פאליטישע און געזעלשאפטליכע נאציאנאלע אינסטאנצען. „אחדות העבודה" איז געווען די שאפערין און די גרינדערין פון דער „הסתדרות". די „פועלי ציון" און די „צעירי־ציון" באטראכטען „אחדות העבודה" פאר זייער אייגענער פארטיי אין ארץ ישראל און טרעטען גלייך אין איהר אריין ביי זייער אנקומען אין לאנד; זי

איז דער ארץ־ישראל'דיגער מיטגליד פון אַלוועלטליכען פּועלי־ציון פאַרבאַנד. איהרע פּראָמינענטע פאַרשטעהער זיינען: בן־צבי, רובאַשאָוו, בן־גוריון, ב. כצנלסאָן, רמז, רחל ינאית, ביילינסאָן, א. ז. רבינוביץ, האַרצפעלד, מערעמינסקי און קאַפּלאַנסקי. איהר אָרגאַן איז דער „קונטרס". אַדרעס פון צענטראַל ועד־הפועל איז: תל־אביב, רחוב שיינקין 20.

הפועל הצעיר — איז די צווייטע פּאָליטישע פּאַרטיי אין לאַנד, לויט איהר גרויס. זי האָט אַ צוויי טויזענד מיטגלידער און איז צוזאַמענגעשטעלט הויפּטזעכליך פון אַרבייטער. לויט איהרע טענדענצען איז זי אַ ראַדיקאַל־ציוניסטישע פּאַרטיי וועלכע שטעהט אָבער נאָהענט צו „אחדות־העבודה". צווישען איהרע פּראָמינענטע פיהרער זיינען: יוסף אהרונאָביץ וועלכער איז געוועזן איינער פון איהרע גרינדער, אַרלאָזאָראָוו, שפּרינצאַק, טבערסקי און יוסף באַראַץ. זי איז די ערשטע אַרויס מיט'ן לאָזונג פון „כבוש העבודה". זי איז די צווייטע פּאַרטיי אין דער "הסתדרות" לויט איהר השפּעה און איז אַ מיטגליד פונ'ם אַלוועלטליכען פאַרבאַנד „התאחדות צעירי־ציון". איהר אָרגאַן איז „הפועל־הצעיר" און אַדרעס: תל אביב, רחוב נחלת־בנימין.

פּועלי ציון — איז אַן ארץ ישראל אָפּטיילונג פון די לינקע „פּועלי ציון", וועלכע האָט זיך געגרינדעט מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק און צעהלט אַ 4 אָדער 5 הונדערט מיטגלידער אין לאַנד. זי באַזירט זיך אויף אַן אויסגעשפּראָכענעם אידישיזם.

מאָפּסען — אַ קאָמוניסטישע גרופּע וואָס צעהלט אַ 50 מיטגלידער. זיי האָבען זיך אַליין אַ נאָמען געגעבען „מאָפּסען" פונ'ם ראשי־יבות מ. פּ. ס. זיי זיינען געגען דער אויפבויאונג פון אַ נאַציאָנאַלער אידישער היים אין ארץ ישראל.

הנוער העובד — אַ יוגענדליכע אַרבייטער־פּאַרטיי, מיט אַ לעבעדיגער אַקטיוויטעט און ווירקזאַמער פאַרצווייגטער קולטורעלער טעטיגקייט. זי האָט פאַראיינען אין אַלע גרעסערע צענטערען.

הפועל־המזרחי — אַ מזרח'יסטישע אַרבייטער פאַראייניגונג מיט דער רעליגיעזער „מזרחי"־פּראָגראַם און פּראָפעסיאָנעלע אַרבייטער־אויפגאַבען.

הסתדרות הציונים העמלנים — אַ ליבעראַלע ציוניסטישע פאַראייניגונג ווי אויך די „הסתדרות הציונים הדמוקרטיים". ביידע האָבען זייערע צענטערען אין תל־אביב.

התאחדות נשים עבריות און הסתדרות נשים עממיות — זיינען צוויי פרויען־פּאַרטייען (די לעצטע אַ פּאָלקסטימליכע), וועלכע קעמפען פאַר דער פרויען גלייכבאַרעכטיגונג.

הקלוב הציוני — איז אַן אַלגעמיין ציוניסטישע פאַראייניגונג, מיט ריין בירגערליכע טענדענצען.

התאחדות עולמית של היהודים הספרדים — איז די אַלוועלטליכע פאַראייניגונג פון די ספרד'ישע אידען, וועלכע שטרעבט אויפצוהויבען די קולטורעלע ניוואָ פון די ספרדישע אידען.

הסתדרות הרביזיוניסטים — איז די רעוויזיאָניסטישע אָרגאַניזאַציע פון ארץ־ישראל, לויט דעם נוסח פון זשאַבאָטינסקי. זי האָט איהר אָרגאַן „הצפון".

הסתדרות בני בנימין — איז אַן אָרגאַניזאַציע פון רעאַקציאָנערען בירגערטום, געפיהרט פון "דואר־היום".

התאחדות עולי פולניה — איז אַ פאַראייניגונג פון געוועזענע פּוילישע בירגער אין ארץ ישראל, מיט דעם צוועק צו שטיצען די פּוילישע אידען אין לאַנד.

התאחדות עולי רוסיה ואוקראינה — איז אַ פאַראייניגונג פון רוסישע און אוקראַאינישע אידען פאַר געגענזייטיגער הילף און שטיצע.

הסתדרות המעמד הבינוני — איז אַ פאַראייניגונג פון מיטעל־קלאַס מענשען און בעלי־בתים.

הסתדרות בעלי הבתים והמגרשים — איז די פאַראייניגונג פון אייגענטימער און ערד־באַזיצער.

הסתדרות השכנים — איז די פאַראייניגונג פון „שכנים" (טענענטס).

הסתדרות החילים המשוחררים — איז די אָרגאַניזאַציע פון געוועזענע לעגיאָנערען. זייער שטרעבונג איז, מען זאָל זיי באַזעצען אויף באָדען, ווי די רעגירונג האָט זיי צוגעזאָגט.

הסתדרות המכבי — איז די ספּאָרט־אָרגאַניזאַציע פון לאַנד. זי האָט סניפים אין אַלע אידישע גרויסע ישובים. זי

איז אַן אומפּאַרטייאישע קערפּערשאַפט מיט דעם צוועק אויסצובילדען פיזיש די אײנוואוינער. זי אָרגאַניזירט ספּאָרט קאָנקורסען און שפּילערייען.

הסתדרות הצופים העברים — איז די אידישע באָי־סקאַוט אָרגאַניזאַציע, פון אינגלאַך און מיידלאַך אין שול־עלטער און איז אַ טייל פון דער אַלוועלטליכער באָי־סקאַוט פעראייניגונג.

גדוד מגיני השפה — איז אַן אָרגאַניזאַציע פאַר פאַרטיידיגען די שפּראַך.

הסתדרות המזרחי הצעיר — איז אַ רעליגיעזע צעירי־ציון פעראייניגונג פון ארץ־ישראל.

המזרחי—איז די וועלט אָרגאַניזאַציע פון די רעליגיעזע ציוניסטען, וועלכע האָט אין יאָהר 1921 אַריבערגעפיהרט איהר פאַרוואַלטונג אין ירושלים. די פיהרער זיינען היינט: פּראָפעסאָר חיים פיק, דער קינסטלער הערמאַן שטרוק און רבי פישמאַן.

מועצת המזרחי — צענטראַלע אָרגאַניזאַציע פון צוויי מזרחיסטישע שטרעמונגען, וואָס זיינען פאַרטראָטען אַלגעמיינע מזרחיסטען, „המזרחי הצעור" און „הפועל המזרחי".

מועצת הפועלות — איז אַ פעראייניגונג פון אַרבייטער פרויען, הויפּטזעכליך לאַנדווירטשאַפטליכע, זי באַלאַנגט צו דער „הסתדרות". זי פאַרוואַלטעט מיט אייגענע אַרבייטאָרינס־קבוצות.

אגודת ישראל — אן אָרגאַניזאַציע פון פאַנאַטישע אידען, וועלכע שטעלען דעם גלות־גייסט פונ'ם אידענטום העכער פון יעדער נאַציאָנאַלער נויטווענדיגקייט און פאָרטשריט.

הסתדרות נשים מזרחיות — איז די פאַראייניגונג פון מזרחיסטישע פרויען.

הסתדרות בעלי מלאכה — איז די אָרגאַניזאַציע פון קליינבירגער, וועלכע האָבען ווערקשטאַטען, פיהרען מסחר און זיינען אונטערנעהמער.

ארץ ישראל פרעסע

הארץ (טעגליך) — די עלטסטע טעגליכע צייטונג אין לאַנד. געגרינדעט אין 1917, אַלס וועכענטליכע צייטונג מיט דעם נאָמען „חדשות הארץ". אין 1919 הויבט זי אָן ערשיינען אין ירושלים אַלס ערשטע העברעאישע טעגליכע צייטונג אין לאַנד. אין 1922 פיהרט זיך די צייטונג אַריבער אין תל־אביב, לויט איהרע אַנשויאונגען באַלאַנגט די צייטונג צו אַ ראַדיקאַל־דעמאָקראַטישער ריכטונג, זי איז די צייטונג פון אידישען ליבעראַליזם.

דבר (טעגליך) — די ערשטע העברעאישע טעגליכע אַרבייטער צייטונג אין דער וועלט. זי ווערט אַרויסגעגעבען פון דער „הסתדרות"—דאָס הייסט, פון דער אַרבייטער אָרגאַניזאַציע. די צייטונג איז געגרינדעט געוואָרען נאָך אן אונגעהייערער אָנשטרענגונג, איהר ערשטער נומער איז אַרויס דעם 1טען יוני 1925, אין תל־אביב. הויפּט רעדאַקטאָר איז ב. כצנלסון.

דאר היום (טעגליך) — געגרינדעט אין 1918 פון איתמר בן־אבי, אין ירושלים.

קונטרס (וועכענטליך) — די צייטונג פון „אחדות העבודה".

הפועל. הצעיר (וועכענטליך) — פאַרטייזשורנאַל פונ'ם „הפועל הצעיר".

הישוב (וועכענטליך) — געהט אַרויס אין תל־אביב, דאָס איז די צייטונג פונ'ם ארץ־ישראל'דיגען בירגערטום.

הצפון (וועכענטליך) — רעוויזיאָניסטישע צייטונג, געהט אַרויס אין דער שטאָדט חיפה.

קול ישראל (וועכענטליך) — די צייטונג פון „אגודת ישראל", ערשיינט אין ירושלים.

העתון הרשמי (צוויי־וועכענטליך) — דער אָפיציעלער רעגירונגס זשורנאַל.

ידיעות עירת תל־אביב (צוויי־וועכענטליך) — דער אָפיציעלער שטאָדט מאָניטאָר פון דער תל־אביב'ער שטאָדט פאַרוואַלטונג.

מסחר ותעשיה (צוויי־וועכענטליך) — געווידמעט הויפּטזעכליך דעם פאָרטשריט פון מסחר און אינדוסטריע אין ארץ־ישראל.

התור (צוויי־וועכענטליך) — „מזרחי'סטישע" צייטונג, אין ירושלים.

השלח (מאָנאַטליך) — איז איינער פון אונזערע עלטסטע און גרעסטע מאָנאַט־שריפטען, מיט אַ לאַנגער און רייכער געשיכטע. ער איז געגרינדעט געוואָרען אין 1902

פון וויסאָצקי, אין רוסלאַנד. זיין ערשטער רעדאַקטאָר איז געווען אחד העם. ער איז מיט אַ פּאָר יאָהר צוריק אַריבערגעפיהרט געוואָרען אין ארץ ישראל, און ווערט איצט רעדאגירט פון דר. יוסף קלויזנער, זיין אַדרעס איז: פּאָסט באָקס 273, ירושלים. (אַלע אַדרעסען אין ארץ־ישראל דאַרפען געשריבען ווערען אין העברעאיש, און נאָר דאָס וואָרט ארץ־ישראל, מיט לאַטייגישע בוכשטאַבען).

השדה (מאָנאַטליך) — דער ערשטער אידישער אָרגאַן געווידמעט צו לאַנדווירטשאַפטליכע ענינים.

החנוך — (מאָנאַטליך) — אַ וויסענשאַפטליכער אָרגאַן געווידמעט פראַגען פון ערציהונג. ערשיינט אין תל אביב אונטער דער רעדאַקציע פון ד. לוין, אַרויסגעגעבען פון דער „הסתדרות המורים העברים בארץ ישראל“, אַדרעס: ת. ד. 34, תל־אביב.

הגנה (מאָנאַטליך) — דער אָרגאַן פון די גננות, פאַר פרעבעל פראַגען און קינדערגערטנער און אָנפאַנג־קנדער־ערציהונג אין שולע, רעדאַקטאָר איז מ. י. האַלפּערין.

תיאטרון ואמנות (טעאַטער און קונסט) — ערשיינט מאָנאַטליך אין תל אביב.

הפועל המזרחי (מאָנאַטליך) — דער אָרגאַן פון די „מזרחי“ אַרבייטער, געגרינדעט מיט דריי יאָהר צוריק, ערשיינט אין ירושלים אונטער דער רעדאַקציע פון מ. גשור.

הרפואה (מאָנאַטליך) — געווידמעט מעדיצינישע פראַגען, אַרויסגעגעבען פון דער הסתדרות הרופאים, אונטער דער רעדאַקציע פון פראָפעסאָר דאָלדשאַנסקי, ירושלים.

האשה (מאָנאַטליך) — פרויען־זשורנאַל, געהט אַרויס אין תל אביב.

הנוער והארץ אַ צוויי מאָנאַטליכער אָרגאַן, אַרויסגעגעבען פון יוגענט פאַרבאַנד, אונטער דער רעדאַקציע פון דר. ריגער, תל־אביב.

הדים, ליטעראַרישע צוויי־מאָנאַטליכע זאַמעלשריפט, אונטער דער רעדאַקציע פון אשר באַראַש און יעקב ראַבינאָוויץ.

קרית ספר — א פערטעל־יעהרליכע אויסגאַבע פון דעם ירושלים׳ער אוניווערסיטעט און פון דער אידישער נאַציאָנאַלער ביבליאָטעק.

ידיעות. — פעריאַדישע שריפטען, געווידמעט דער מעכאַניק און טעכניק און דעם אַלגעמיינעם פאָרטשריט פונ׳ם לאַנד.

ספר השנה — אַ יאָהר־בוך, ווערט אַרויסגעגעבען אין תל אביב.

כל ארץ ישראל — די ארץ ישראל „דירעקטאָרי“ מיט ידיעות וועגען די פאַרשידענסטע געביטען פון פּאָליטישען, קולטורעלען, אינדוסטריעלען לעבען און ענטוויקלונג פון לאַנד, ווי אויך מיט ידיעות וועגען יעדער עקזיסטירענדער קערפערשאַפט און אַנשטאַלט.

סט״א — די אידישע טעלעגראַפען אַגענטור פון ארץ ישראל.

אראבישע צייטונגען.

„פאַלעסטין“ — א קריסטליך־נאַציאָנאַלע צייטונג; ערשיינט צוויי מאָל אַ וואָך אין יפו.

„אלדזשעזירא“ — א מוסולמאַניש־נאַציאָנאַלע צייטונג, ערשיינט וועכנטליך אין ירושלים.

„מאאראט על שאראק“ — אָ וועכענטליכע אָרטאָדאָקסיש־קריסטליכע צייטונג אין ירושלים.

„צוט על־שיעב“ — אַ וועכענטליכע קאַטוילישע צייטונג, ערשיינט אין בית־לחם.

„אל־אטחאד על־אראווי“ — אַ וועכענטליכע, מוסולמאַנישע, ערשיינט אין טול־כרם.

„אל־אטחאר אדעמאאל“ — ערשיינט יעדען חודש אין חיפה.

„אל נאפיר“ — אַ אידיש־געשטימטע קריסטליכע צייטונג, ערשיינט אין חיפה וועכענטליך.

„אל כרמל“ — א מוסולמאנישע געגען־ציוניסטישע צייטונג.

„אל זאמור“ — אַ וועכענטליכע מוסולמאנישע צייטונג אין עכו.

„אל סוראט על מוסטאקים“ — אַ וועכענטליכע רעליגיעז־מוסולמאַנישע צייטונג אין יפו.

„הבולטן המפחרי“ — אַ אידישע אויסגאַבע אין אַראַביש, פאַר מסחר און אינדוסטריע.

„אל־האַקוק“ — אַ וועכענטליכע שריפט, ערשיינט אין יפו און געווידמעט די געזעצען.

„אל אַרמוק“.

ענגלישע צייטונגען.

„די אָפישעל גאזעט" — איז די רעגירונגס אָפיציעלע צייטונג, וועלכע ווערט ארויסגעגעבען פּאַראַלעל מיט דער העברעאישער אויסגאבע.

„פּאַלעסטיין ביולעטין" — איז אַ טעגליכע ענגלישע צייטונג, ארויסגעגעבען פון ס. ט. א. איהר רעדאקטאָר איז אַדוואָקאט ש. שווארץ.

„די פּאַלעסטיין וויקלי" — אויסגאַבע פון „הסולל"; וועכענטליך.

„די פּאַלעסטיין ענד ניר־איסט עקאָנאָמיק מעגעזין" — ווערט אַרויסגעגעבען צוויי־וועכענטליך אין תל־אביב, פון דער געזעלשאַפט „מסחר ותעשה".

„קאָמוירשעל ביולעטין" — איז אַ האַנדעלס רעגירונג זשורנאַל.

„ביולעטין" — איז אַ קאָמערציעלע אויסגאַבע פון תל־אביב׳ער האנדעלס־קאַמער.

פּארלאגען און ביכער אויסגאבען.

זיינען פאראן אין ארץ ישראל: 24. די גרעסטע פון זיי איז „דביר", דער פּאָעט ח. נ. ביאַליק שטעהט אין דער שפּיצע פון איהר, אין תל־אָביב. איינע פון די וויכטיגסטע פארלאגען איז פון דער „ועדת התרבות", וועלכע איז אַ הסתדרות־אַנשטאַלט. זי גיט ארויס ביכער, וועלכע האָבען אַ דירעקטען ווערט פאר די באדערפעניששען פון די אידישע אַרבייטער, הסתדרות־שולעס און פאר קורסען. „אחדות" איז איינע פון די אָנגעזעהענסטע קאָאָפּעראַטיווע דרוקעריען, זי באַלאַנגט צו דער הסדרות.

ביבליאטעקען.

אין ירושלים — די גרעסטע אין לאַנד און די גרעסטע ביים אידישען פאָלק, ווי אויך די גרעסטע אין דעם גאַנצען נאָהענטען מזרח, איז די „הספריה הלאומית", אין ירושלים.

אין תל־אביב, — אַ גרויסע, רייכע ביבליאָטעק, אויך אין מעהרערע שפּראַכען, מיט דעם נאָמען „שער ציון"; געפינט זיך אין רחוב אחד־העם. אויך די צענטראַל־ביבליאָטעק פון „ועדת התרבות" געפינט זיך אין תל־אביב; רחוב נחמני.

אין טבריה — הייסט די ביבליאָטעק „ספרית הרמב"ם"; אין דער שטאָדט חברון הייסט די ביבליאָטעק „נהוראי"; אין חיפה הייסט זי „עין־הקורא" און אין פּתח־תקוה": „ספיר". אויסער דעם זיינען אין יעדער שטאָדט פאראַן קלענערע פאָלקס־ביבליאָטעקען, לעזע־זאַלען, בית־עם׳ען, פאָלקס־הייזער פאר פארזאמלונגען און שפּילערייען.

האַנדעלס־אנשטאַלטען

האַנדעלס־קאַמער — אין ירושלים, וועלכע קאָנטראָלירט דעם מסחר פון דער געגענד און איז די אָפיציעלע פאָרשטעהערין פון האַנדעל פאר דער רעגירונג. זי פיהרט אַ האַנדעל־סטאַטיסטיק און שטרעבט צו ענטוויקלען און צו פאַרלייכטערען דעם האַנדעל אין לאַנד.

האַנדעלס־קאַמער — אין תל־אָביב, וועלכע איז די וויכטיגסטע אין לאַנד לויט איהר איינפלוס און באשטעהט אויסשליסליך פון אידען אין איהר לייטונג.

האַנדעלס־קאַמערען — זיינען אויך פאַראַן אין חיפה. איינע, אַן אַלגעמיינע, און איינע אַן אראַביש־נאַציאָנאַלע פון קלענער וויכטיגקייט. אַן אראַביש־נאַציאָנאַלע האַנדעלס־קאַמער עקזיסטירט אויך אין יפו. די האַנדעלס־קאַמערען פאַרנעמען דעם פּלאַץ פון די בירזשעס, די רעגירונג באַראַט זיך מיט זיי, ווען זי וויל איינפיהרען נייע שטייערען און נייע אָפּצאָהלונגען אויף אימפּאָרטירטע אָדער עקספּאָרטירטע סחורות.

מסחר ותעשיה — איז אַ פּריוואטע געזעלשאַפט פאר האַנדעל און אינדוסטריע, די גרעסטע און די פרוכטבארסטע אין נאָהענטען מזרח. זי איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1923 און האָט ארויסגעוויזען אַ פאַרצווייגטע, ברייטע טעטיגקייט. זי האָט אַ גוט אָרגאַניזירטע אינפאָרמאציאָנס־ביוראָ פאר האנדעל, וועלכע גיט די גרינדליכסטע ידיעות וועגען אלע מעגליכע קאָמערציעלע אונטער־

נעמונגען אין לאַנד. זי האָט אַ מוזיי
פון ארץ ישראל פּראָדוקטען און זי אָר־
גאַניזירט און נעמט אנטייל אין די אויס־
שטעלונגען פון דער גאַנצער וועלט, וואו
זי צייגט די מעלות פון די ארץ ישראל
פּראָדוקטען און זוכט מאַרקען פאַר זיי.
זי האָט אַ צוויי־וועכענטליכע צייטונג אין
העברעאיש און אין אַראַביש ווי אויך
אין ענגליש און דייטש. זי האָט אַן אָפּיס
פאַר לאַנדווירטשאַפט. איהר גרונד־קאַ־
פּיטאַל איז 6000 פונט. אַדרעס: רחוב
אחד העם 13, תל־אביב.

למען תוצרת הארץ — איז אַ געזעלשאַפט,
וועלכע האָט זיך אַוועקגעשטעלט אַלס א
צוועק צו פאַרשפּרייטען נאָר א״י פּראָ־
דוקטען אין ארץ־ישראל, כדי צו אַנטוויק־
לען און העלפען דעם וואוקס פון דער
אידישער אינדוסטריע אין לאַנד. זי האָט
אויך אַ ספּעציעלע אויפגאַבע צו ווירקען,
אַז די פּראָדוקטען פון לאַנד זאָלען זיין
פון גוטער קוואַליטעט; זי אָרגאַניזירט
אין לאַנד אויסשטעלונגען און פיהרט אַ
פּראָפּאַגאַנדע פאַר די נאַציאָנאַלע פּראָ־
דוקטען. אַדרעס: תל־אביב, רחוב אלנבי
51 ת. ד. 128.

חברה להתפתחות כלכלית — איז אַ געזעל־
שאַפט פאַר דער עקאָנאָמישער ענטוויק־
לונג פון'ם לאַנד און פאַר אויספאָרשען
און אויסנוצען די עקאָנאָמישע מעגליכ־
קייטען, פאַרשפּרייטענדיג ריכטיגע **ידיעות**
איבער דער לאַגע. אַדרעס: תל־אביב,
ת. ד. 92.

ועד לסיוע ולפתוח התעשיה. — רחוב אלנ־
בי, בית מוסנזון, ביי דעם „ועד לאומי“.
איז די ציוניסטישע אַנשטאַלט פאַר פאָרט־
שריט פון אינדוסטריע און מסחר.

התאחדות בעלי־התעשיה — איז אַ פאַר־
אייניגונג פון פאַבריקאַנטען פאַר זייערע
אינדוסטריעלע און מארק אינטערעסען.
אַדרעס: רחוב אחד העם, תל־אביב.

התאגדות לתערוכות וירידים — איז אַ
פאַראייניגונג מיט'ן צוועק צו פאַראַנשטאַל־
טען אויסשטעלונגען און יארידען פאַר
ארץ ישראל פּראָדוקטען. אדרעס: פתח־
תקוה, רחוב יפו.

אגודת מגדלי הטבק — איז די אָרגאַניזאַ־
ציע פאַר ענטוויקלען און אויסשפּרייטען
אין ארץ ישראל די טאַבאַק אינדוסטריע
און שאַפען די מאַרקען. תל־אביב, רחוב
כפר־גלעדי.

מרכז בעלי־מלאכה. — אַ פאַראייניגונג פון
בעלי־מלאכות. האָבען אַן אייגענע באַנק.

התאגדות בעלי־הדפוס. — אַ פאַראייניגונג
פון די אייגענטימער פון די דרוקעריען.

פאַבריקען און אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען

יקבי ראשון־לציון — איז דער גרעסטער
וויין־קעלער אין א״י און איינער פון
די גרעסטע אין דער וועלט. ער איז גע־
בויט געוואָרען פון באַראָן ראָטשילד און
איז איבערגעגעבען געוואָרען אין 1911
צו דער „אגודת הכורמים“, דער פאַראיי־
ניגונג פון וויין פּראָדוצירער. דאָס איז
א 3־שטאָקיגע, זעהר גוט איינגעאָרדענטע
געביידע, 120 מעטער לאַנג און 80 ברייט.
אין דער צייט פון וואנדאַזש זיינען אין
איהם באַשעפטיגט איבער 200 ארבייטער,
וועלכע ארבייטען טאָג און נאַכט. א
פערטעל מיליאָן קילאָגראַם וויינטרויבען
אַ טאָג ווערט פאַרוואַנדעלט אין כרמל־
וויין.

בית־חרושת „סיליקאַט„ — איז אַ מאָדער־
נע, גרויסע ציגעל־פאַבריק. זי
איז אויפגעשטעלט געוואָרען אין יאהר
1922, האָט איבערגעלעבט די אומפאַר־
מיידליכע שוועריגקייטען פון צופאַסען
זיך און האָט אין 1925 אריינגעבראַכט
נייע מאַשינעריע, וועלכע מאַכט אויס
מעגליך צו פּראָדוצירען 1,000,000 „סי־
ליקאַט־ציגל“ אַ חודש. עס זיינען דאָ באַ־
שעפטיגט איבער 100 ארבייטער שטענדיג,
אויסער בעל־עגלות און אנדערע זייטיגע
מענשען.

חברת החשמל הארץ ישראלי —
איז רוטענבערג'ס עלעקטריפיקאַציע־
געזעלשאַפט, איהר קאַפּיטאַל איז איין
מיליאָן פונט סטערלינג. דאָס איז די
איינציגע געזעלשאַפט אין לאַנד אויף צו־
צושטעלען עלעקטרישע קראַפט. עס עק־
זיסטירן איצט איהרע עלעקטרישע סטאַנ־
ציעס אין תל־אביב, יפו, חיפה, טבריה
און אין פתח־תקוה. אין תל־אביב אליין

ארבייטען דריי דינאַמאָ־מאַשינען, צו 500 פערד־קראַפט יעדע.

נ ש ר — דאָס איז אַ צעמענט־פאַבריק, וועלכע באַשעפטיגט איבער 300 ארבייטער. איהר פראָדוקציאָנס־פעהיגקייט איז 70,000 טאָן צעמענט אַ יאָהר. זי האָט אן אייגענע עלעקטרישע סטאַנציע, 3000 פערד־קראפט שטאַרק און די פאָלקאָמסטע מאָדערנע מאַשינעריע. זי האָט אויך אין 1922 אָנגעפאַנגען צו בויען אַ זעקס קילאָמעטער ווייט פון דער שטאָדט חיפה, נעבען דער חיפה־דמשק אייזענבאַן. זי האָט אייגענע אייזענבאַן־ליניעס צוצופיהרען איהרע פראָדוקטען צו דער הויפט אייזענבאַן.

חברת־המלח בעטלית. — דאָס איז אַ געזעלשאַפט אויף אויסצוארבייטן און פראָדוצירען זאַלץ. זי איז געגרינדעט אין 1922 מיט אַ קאַפיטאַל פון 40.000 פונט סטערלינג, אַלס אַקציע געזעלשאַפט. איהר פראָדוקציע איז אויסגעשפרייט אויף אַ שטח פון 3370 דונאם באדען. אין לעצטען יאָהר האָט זי פארקויפט צו דער רעגירונג אליין 4794 טאָן זאַלץ. זי געפינט זיך נעבען דער קאָלאָניע עטלית ניט ווייט פון חיפה, שומרון.

נור — איז אַ שוועבעלאַך־פאַבריק אין דער שטאָדט עכו, נעבען חיפה. עס זיינען דאָ שטענדיג באַשעפטיגט אַ 100 אַרבייטער און עס ווערט פראָדוצירט אַ 100,000 קעסטעלאַך אַ טאָג. דאָס איז אַן אקציאָנערע געזעלשאַפט פון ליטווישע אידען.

הטחנות הגדולות בחיפה — איז איינע פון די גרעסטע מעכאַנישע מילען אין לאַנד. דאָס איז אַ 5 שטאָקעדיגע געביידע מיט דער פאָלקאָמסטער מאָדערנער אינסטאָלאַציע אויף צו פראָדוצירען מעהל. דאָ אַרבייטען שטענדיג אַ 50 אַרבייטער און זי גיט אַרויס אַ 35 טאָן מעהל אַ טאָג דורכשניטליך אין משך פון יאָהר. די מעהל האָט באַקומען אַן אנשטענדיגען מאַרק אין אַ סך שטעדט אין סיריע און פיהרט איצט אן ערפאָלגרייכע קאָנקורענץ מיט דער מעהל וואָס קומט אָן אין לאַנד פון הוץ־לאַרץ.

בית החרושת למצות — דאָס איז אַ נייע און פאַרפאָלקאָמטע פאַבריק פאַר מצות. ארץ־ישראל'דיגע מצות ווערען שוין איצט פאַרלאַנגט אין חוץ־לארץ. דאָ זיינען באַשעפטיגט אַ 60 אַרבייטער, האַלב פון זיי פרויען.

חברת „שמן" — איז אַ זייף־פאַבריק, די גרעסטע אין לאַנד; געגרינדעט אין 1923 אויפ'ן ברעג ים אין חיפה. איהר קאַפיטאַל איז 150,000 פונט סטערלינג און זי באַשעפטיגט שטענדיג אַן אָנגעזעהענע צאָל אַרבייטער. זי מוז נאָך אַריינפיהרען אַ סך פון איהרע רויהע פראָדוקטען פון חוץ־לארץ. איהר זייף האָט זיך שוין ערוואָרבען אַ נאָמען אויף די אינטערנאַציאָנאַלע אויסשטעלונגען. איהרע הויפט מאַרקען זיינען, אויסער ארץ־ישראל, אויך סיריע און מצרים.

דעלפינער'ס זייד פאַבריק — איז געגרינדעט אין 1923 אין תל אביב, מיט אַ קאַפיטאַל פון אַ פערטעל מיליאָן דאָלאַר. עס זיינען דאָ באַשעפטיגט איבער 200 אַרבייטער און די מאַרקען זיינען אויסער ארץ־ישראל וועלכע איז אַליין אַ גרויסער קאָנסומענט אויף זייד, אויך מצרים און סיריע און איצט שוין אויך איראָפעאישע לענדער.

אַנדערע פאַבריקען — עס זיינען נאָך פאַראַן אין ארץ־ישראל, הויפטזעכליך אין די דריי צענטרען, חיפה, תל־אביב, ירושלים. אַנדערע קלענערע פאַבריקען, וואו עס אַרבייטען פון 10 ביז 50 אַרבייטער, אי אַזעלכע וואָס זיינען אָרגאַניזירט אין קאָאָפעראַטיווען און באַלאַנגען צו דער הסתדרות, אי אַנדערע געגרינדעט פון פריוואַטען קאַפיטאַל. די מעהר אָנגעזעהענע פון זיי, זיינען: „לודזיה" אין תל־אביב, אַ טעקסטיל פאַבריק; נגה, אַ זייף־פאַבריק אין תל־אָביב; אַן אויל־פאַבריק שמן אין חיפה; אַ קאַווע־פאַבריק אין תל־אביב; אַן אייזען פאַבריק אין יפו; די גרויסע מעטאַל־פאַבריק „אחוד", אַ קאָאָפעראַטיוו, באַלאַנגט צו דער הסתדרות, תל־אביב; „מעדן" — אַן אייז־פאַבריק אין תל אביב; אַ מעבל־פאַבריק אין תל־אביב; „נגרניה" פון דער הסתדרות. די גרעסטע קאָאָפעראַטיווע הסתדרות מעבל־פאַבריק איז „דרור" אין תל־אביב, וועלכע האָט זיך אויסגעצייכענט אויף פאַרשידענע אויסשטעלונגען. אַ ביר־פאַבריק אין עכו. „עוגב" אַ פאַבריק פון פיאַנאָס און אַנדע־

רע מוזיק־אינסטרומענטען אין תל־אָביב. „רענן" אַ פאַבריק פון טשאָקאָלאַד, קאָנפעקטען און קאָסערוו־פרוכטען אין תל־אָביב. „חרות", אַ קאָאָפּעראַטיוו פאַר אינסטאָלאַציעס אין ירושלים. ליטאָגראַפיעס און צינקאָגראַפיעס אין ירושלים און תל־אביב; שפּיצען־פאַבריקען פון אגודות נשים אין ירושלים און קליינע כעמישע פאַבריקען, וואו עס ווערען פּראָדוצירט אויך פאַרבען. טאַבאַק, סיגאַר און סיגאַרעטען־פאַבריקען אין תל־אביב און ירושלים: קלענערע לעדער־פאַבריקען, ביסקוויט און לאָקשען־פאַבריקען. שניצערייו אין האָלץ און שטיין, „בצלאל", ירושלים.

פּאָליטישע און געזעלשאַפטליכע אַנשטאַלטען אין ארץ ישראל

הנהלה ציונית — איז די פאָרשטעהערשאַפט פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע אין ארץ ישראל. איהר פּאָליטישער פאָרשטעהער איז קאָלאָנעל קיש.

קרן־קימת. — דער הויפּט אָפיס פונ׳ם נאַציאָנאַל־פאָנד. איהר פאָרשטעהער איז: מנחם אוסישקין.

אספת־הנבחרים. — די רעפּרעזענטאַטיווע פאָלקס־פאַרזאַמלונג פונ׳ם גאַנצען אידישען **ישוב אין ארץ ישראל**, ווערט צוזאַמענגעשטעלט פון אַלע שיכטען און קלאַסען פון פאָלק. פרויען ווערען נאָך ניט צוגעלאָזען. געגרינדעט אין 1918. זי דאַרף זיך צוזאַמענקלייבען דורך נייע אַלגעמיינע וואַהלען, אַלע צוויי יאָהר. זי קלייבט אויס דעם ועד לאומי.

ועד־לאומי. — דער רעפּרעזענטאַטיווער און פּערמאַנענטער אָרגאַן פון דעם גאַנצען אידישען ישוב אין ארץ ישראל, באַפאָלמעכטיגטער אויטאָריטעט צו ריידען אין אַלע ענינים אינ׳ם נאָמען פון גאַנצען ישוב. עס געהען אין איהם אריין אויסדערוועהלטע פון אַלע קלאַסען און פּאַרטייען. די ארבייטערשאַפט איז אין איהם פאַרטראָטען דורך אַן אַנגעזעהנער מעהרהייט.

הסתדרות. — די ארבייטער פּאַרטיי פון ארץ ישראל. זי איז פּאָליטיש אומפּאַרטייאיש און נעמט אריין יעדען איינעם, וועלכער אַנערקענט דעם פּרינציפּ פון לעבען אויף אייגענער ארבייט, ניט באַנוצען זיך מיט פרעמדער אַרבייט און איז פאַר דעם אויפבוי פון אַן ארבייטער געזעלשאַפט אין ארץ ישראל, געבויט אויף עקאָנאָמישער גלייכהייט און פּאָליטישער גלייכבאַרעכטיגונג פון אַלע איינוואוינער, אָהן אויסנאַם פון ראַסע און רעליגיע. זי האָט אַ סך זעהר וויכטיגע אייגענע געזעלשאַפטליכע, פּאָליטישע, קולטורעלע, פינאַנציעלע און קאָלאָניזאַטאָרישע אָנשטאַלטען; אייגענע צייטונגען, שולעס פאר קינדער און דערוואַקסענע און קונסט מוזיק און טעאַטער אָנשטאַלטען. זי האָט יעדען יאָהר אַ צוזאמענפאָהר, וועלכער איז איהר העכסטע אינסטאַנץ, זי קלייבט אויס דעם ועד־הפועל*).

הרבנות־הראשית. — אַ יורידישע העכערע אינסטאַנץ פון רבנים. געקליבען פונ׳ם ישוב און סאַנקציאָנירט פון דער ארץ־ישראל רעגירונג. זייער באַשטימונג אין געוויסע ציווילע ענינים, וואָס האָבען אַ רעליגיעזען כאַראַקטער, האָט אַ לעגאַלען ווערט פונקט ווי פון אַ רעגירונגס־טריבונאַל.

המכללה־העברית. — דער ארץ ישראל׳דיגער אוניווערסיטעט, וועלכער האָט נאָך דערווייל ניט אַלע פאַקולטעטען, נאָר די היסטאָרישע, אידישע און סעמיטישע וויסענשאַפטען ווערען שוין דאָרט געלערנט. די געביידעס פאַר די איבעריגע אָפּטיילונגען פונ׳ם אוניווערסיטעט האַלטען זיך אין בויען. ער שטעהט אויפ׳ן הר הצופים; דער וועלט־באַרימטער געלערנטער, פּראָפעסאָר איינשטיין, ווי אויך אחד־העם און דער פּאָעט ח. נ. ביאַליק געפינען זיך אין קוראַטאָריום. געגרינדעט אין 1925.

---

*) זעה אויף אַ צווייטען פּלאַץ איהרע אנשטאַלטען און זייער ראָלע.

הספריה־הלאומית. — די נאַציאָנאַלע ביבליאָטעק. **זי פאַרמאָגט צעהנדליגע טויזענטער ביכער אויף אַלע מעגליכע שפּראַכען** און זעלטענע אַלטע און נייע מאַנוסקריפּטען פון אן אונשעצבארען ווערט (130,000 בענדער). איהר ערשטער גרינדער איז געווען דר. חאַזאַנאָוויטש, וועלכער האָט איהר געשיינקט זיין זעלטענע פּריוואַטע ביבליאָטעק. זי ווערט איצט די ביבליאָטעק פונ׳ם אוניווערסיטעט. געגרינדעט אין 1897.

„בצלאל". — די אַקאַדעמישע קונסט־שולע פון ארץ ישראל, וואו מען לערענט אויך קונסט געווערבע ווי מאַכען טעפּיכער, שניצערייען אין שטיין און האָלץ און מאָזאיקע אינקרוסטאַציע. איהר גרינדער און פיהרער איז פּראָפעסאָר באָרים שאַץ. געגרינדעט אין 1906.

המוזיאום־הלאומי. — דער נאַציאָנאַלער מוזיי פאַר לאַנדווירטשאַפט און נאַטור־וויסענשאַפט, וועלכער ענטהאַלט אַלע ספּעצימענטען פון דער ארץ ישראל׳דיגער פלאָרא און פאונא. געגרינדעט (און אויסגעהאלטען) פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאציע, אין יאָהר 1919.

פּאַסטאַר־אינסטיטוט. — געגרינדעט (און אויסגעהאלטען) פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאציע, אין יאָהר 1913; הויפּט דירעקטאָר איז דער באַקטעריאָלאָג, דר. בעהם.

אַגריקולטור־שולע. — די גרעסטע אין ארץ ישראל, אין מקוה־ישראל, נעבען דער שטאָט יפו. עס ווערען דאָרטען יעדען יאָהר אויף עטליכע חדשים פאַראנשטאַלט קורסען פאַר לאַנדווירטשאַפטליכער פאַרפאָלקאָמונג, ווי אויך אין בינען־צוכט און פיה־צוכט, אויך פאַר דערוואַקסענע. דער געוועהנליכער קורס איז 3 יאָהר. געגרינדעט פון קאַרל נעטער אין 1870.

אנגלא־פאַלעסטינא באַנק קאָמפּ. — געגרינדעט דורך דער „איד. קאָלאָניאַל באַנק". איהר הויפּט באַנק איז אין ירושלים און זי האָט אָפּטיילונגען אין תל־אביב, יפו, חיפה, טבריה, צפת און בירוט.

תחנת־הנסיונות. — אַן אַגריקולטורעלע עקספּערימענט־אינסטיטוציע. געגרינדעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאציע, אין יאָהר 1922.

ווירטשאַפט־מוזיי. — אין תל־אביב. געגרינדעט פון דער געזעלשאַפט „מסחר־ותעשיה" אין 1925. דאָ ווערען געוויזען די פאַרשידענע פּראָדוקטען פאַבריצירט אין ארץ ישראל, ווי אויך דער פּראָגרעס פון דער פּראָדוקציע.

די אָפּערא. — געגרינדעט אין 1923. זי האָט געגעבען אין העברעאיש די גרעסטע וועלט־אָפּעראס.

התאטרון העברי. — דער אידישער טעאַטער אין ארץ ישראל איז אַ קינד פון דער מאָסקווער „הבימה", איז אריבערגענומען געוואָרען אין ארץ ישראל אין יאָר 1920.

„אוהל". — אַרבייטער טעאַטער, אַ וואַנדערער. אויסגעהאלטען פון דער „הסתדרות" אונטער דער פאַרוואלטונג פון דער „ועדת־התרבות", געגרינדעט אין 1925.

התאטרון הדרמתי. — דער דראמאטישער טעאַטער, געגרינדעט אין 1923.

התחניון העברי. — דער טעכנישער אינסטיטוט אין חיפה, ביי די פיס פון דעם כרמל־באַרג, פאַר אויסבילדונג פון טעכניקער אין אַלע פאַכען. די זעהר אייגענאַרטיג שעהנע געביידע האָט זיך אָנגעהויבען בויען נאָך אין 1913, אָבער די קורסען האָבען זיך אָנגעפאנגען ערשט אין 1925.

בית־ספר למסחר. — אַ קאָמערץ־שולע, געגרינדעט אין תל אביב אין 1919.

בית־ספר למסחר. — אין ירושלים, מיט דער זעלבער פּראָגראַם און צוועק. ביידע ווערען אויסגעהאלטען פון ועד־החנוך, וועלכער איז פינאַנסירט פון קרן היסוד.

בית־ספר־הקלאי, לצעירות. — אַן אַגריקולטורעלע שולע פאַר מיידלאך, אין דער גרויסער פערמע נהלל. דאָרט ווערט געלערענט ווי אזוי צו פיהרען אַ הויזווירטשאַפט אזוי גוט ווי פעלד־אַרבייט, היגיענע און מוטערליכע וויסענשאַפט. געגרינדעט אין 1924.

בית־מדרש לנגינה. — אין ירושלים. אַ מיטעל־שולע פאַר מוזיק. געגרינדעט אין 1920.

בית־מדרש לנגינה. — אין תל אביב, וואָס הייסט „שולמית". געגרינדעט אין 1912.

בית־העם. — אין ירושלים. דאָס איז דאָס

ירושלים'ער פאָלקס־הויז, וואָס געפינט זיך אין אַ שעהנער געביידע מיט אַ היבשען גאָרטען. האָט אַ לעזע־זאַל מיט אַ בופעט און אַ ביבליאָטעק מיט צימערען פאַר באַנקעטען, פאַרזאַמלונגען און צייטפאַרוויילונג. געגרידעט אין 1910.

בית־העם — אין תל־אביב, לויט דעם זעלבען פּלאַן און פאַר'ן זעלבען צוועק. געגרינדעט אין 1921.

בית העם'ן זיינען אויך פאַראַן אין אַ קלענערען מאַסשטאַב אין חיפה, טבריה און פתח־תקוה און אין עטליכע אַנדערע פּלעצער.

בית־הפּועלים. — אין תל־אביב. אַ שיין אַרבייטער־הויז, לויט דעם פּלאַן פון א בית־עם, אָבער הויפּטזעכליך פאַר די באַדערפעניש'ען פון דער אַרבייטערשאַפט. די אַרבייטער אַליין האָבען ניט נאָר געגעבען די מיטלען אויף דעם, נאָר יעדער האָט געגעבען אַ פּאָר טעג אַרבייט אָדער מעהר און זיי האָבען אַליין געטראָגען די ציגעל, געמאַכט פענסטער און טירען און עס אויפגעבויט.

בית־הפּועלים. — אין חיפה, האַלט זיך אין בויען, אויפ'ן זעלבען שטייגער. ביידע געביידעס ווערען פאַרוואַלטעט פון דער „הסתדרות".

בית־חנוך עורים. — אַ שולע, וואו מען לערענט בלינדע מיידלאַך און איינגלאַך, צו שרייבען און לייענען. מען לערענט זיי דאָרטען אויך מוזיק און הויפּטזעכליך א פאַך, מיט וועלכען זיי זאָלען שפּעטער קענען אויף זייער לעבען פאַרדינען, ווי פלעכטערייען, בערשטלאַך מאַכען און זיין מוזיקער. זייער אָרקעסטער איז איינער פון די בעסטע אין לאַנד. געגרינדעט אין 1900.

שעורים למשפּט. — די רעגירונגס־שולע פאַר יוריספּרודענץ. יעדער וועלכער האָט געענדיגט אַ מיטעל־שולע ווערט אַהין צוגענומען אויף אַ קורס פון 2־3 יאָהר און האָט דאָס רעכט צו פּראַקטיציר'ען אַלס אַדוואָקאַט, ווען ער ענדיגט. לעהר־שפּראַכען: ענגליש, העברעאיש און אַראַביש.

בית־ספר למלאכה. — אַ פאַך־שולע, אין ירושלים. געגרינדעט פון „אליאַנס איזראַעליט" אין 1882. הויפּט שפּראַכען: העברעאיש און פראַנצויזיש.

ועד העיר. — יעדע שטאָט כמעט אין א"י האָט אַ ועד־העיר, ס'מיינט א געמיינדע־קאָמיטעט, וועלכער פאַרוואַלטעט מיט געזעלשאַפטליכע ענינים, זי וועהלט מיטגלידער צום „משפּט השלום" און האָט אַ סך אַנדערע פאַראַנטוואָרטליכע אויפגאַבען. איהרע אַ באַשטימונג איז אַ חוב פאַר דער באַפעלקערונג. זיי זיינען פון דער רעגירונג סאַנקציאָנירטע אנשטאַלטען. אין מעהרערע פון זיי האָט די „הסתדרות" אַ מעהרהייט.

ועד המושבה. — דער קאָמיטעט פון אַ קאָלאָניע, געוועהלט פון די קאָלאָניסטען לויט פאַרשידענע סיסטעמען. אין א סך פּלעצער האָבען נאָך ניט די אַרבייטער קיין שטים־רעכט, אויב זיי פאַרמאָגען ניט קיין האָב־און גוטס אין דער קאָלאָניע. די באַשטימונג פונ'ם ועד המושבה איז אַ חוב פאַר דער גאַנצער קאָלאָניע אין אַלע ענינים און קען אויסגעפיהרט ווערען דורכ'ן רעגירונגס געריכט און דורך רעגירונגס־מאַכט.

לאַנדווירטשאַפטליכע און קאָלאָניזאַציאָנס געזעלשאַפטען.

חברת הכשרת־הישוב בארץ־ישראל.

אַ געזעלשאַפט געגרינדעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אויף אַיינצוקויפען דעם באָדען אין ארץ־ישראל, פאַר דער גאַנצער ציוניסטישער קאָלאָניזאַציע. זי איז דער יורידישער פּערזאָן, וועלכע קויפט איין דעם באָדען און זי גיט עס איבער, דאָס הייסט, זי פאַרקויפט עס צו דעם קרן־קימת, אָדער צו אַנדערע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפטען און צו פּריוואַט פּערזאָנען, איבערלאָזענדיג זיך פאַר איהרע אויסגאַבען אַ קליינעם פּראָצענט. זי איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1908 און איז אינקאָרפּאָרירט געוואָרען אין ענגלאַנד אַלס אַקציע־געזעלשאַפט. זי האָט אַליין איינגעקויפט כמעט דעם גאַנצען באָדען, וואָס געפינט זיך איצט אין אידישע הענט. זי באַשעפטיגט זיך אָבער ניט מיט קאָלאָניזירען מענשען אויף איהר באָדען, זי קויפט נאָר און פאַרקויפט.

קרן־קימת לישראל.

דער נאַציאָנאַל־פאָנד, וועלכער איז די שעהנסטע אינסטיטוציע ביי דעם אידישען פאָלק און דער שטאָלץ פון אונזער אויפבויאונגס אַרבייט אין ארץ־ישראל. דער קרן־קימת קויפט באָדען און פאַרקויפט עס מעהר קיינמאָל ניט צו קיינעם. דער באָדען, וואָס ווערט געקויפט דורך דעם נאַציאָנאַל־פאָנד, בלייבט אויף אייביג דאָס אייגענטום פונ׳ם גאַנצען אידישען פאָלק. אויף דעם נאַציאָנאַל־פאָנד באָדען באַזעצט מען די חלוצים, זיי בעאַרבייטען דעם באָדען און בויען אויס אויף איהם דערפער און קאָלאָניעס און צאָלען צינזען צו דעם נ. פ. אַזוי לאַנג ווי זיי ווילען בלייבען אויפ׳ן באָדען. דאָס רעכט צו זיצען אויף דעם באָדען לאָזען זיי איבער צו זייערע קינדער און קינדס־קינדער, אַזוי לאַנג ווי זייערע דורות וועלען זיצען אויפ׳ן באָדען און צאָהלען צינזען פאַר איהם צו אונזער נאַציאָנאַל־פאָנד. די צינזען זיינען גערעכטע און קליינע און צאָהלען זיך אין ראַטען.

דער קרן־קימת אָדער נאַציאָנאַל־פאָנד, איז געגרינדעט געוואָרען אין יאָהר 1901 אויפ׳ן 5טען קאָנגרעס אין באַזעל, אָבער אויפ׳ן ערשטען ציון־קאָנגרעס איז שוין דער פּלאַן אַרויפגעבראַכט געוואָרען פון פּראָפעסאָר שאַפּירא. איצט פאַרמאָגט דער נאַציאָנאַל־פאָנד 185,000 דונאם באָדען און שטרעבט מיט אַלע כחות צו קויפען און אויסלייזען נייע שטחים באָדען. ניט נאָר קויפט דער קרן־קימת דעם באָדען, נאָר ער פאַרפלאַנצט איהם אויך מיט ביימער, פאַרזייהט וועלדער און מאַכט געזונט דעם קלימאַט פון דעם לאַנד און פרוכטבאַר די אַרומיגע שטרעקעס מיט דעם, וואָס די וועלדער פאַרהאַלטען די נאַטירליכע פייכטקייט פונ׳ם באָדען. דער קרן־קימת האָט עס געגעבען דעם באָדען פאַר דעם אוניווערסיטעט אין ירושלים, פאַר די גימנאַזיעס און שולעס און סעמינאַריומס און קינדער־גערטנער איבער׳ן גאַנצען לאַנד. איצט דערנעהנטערט זיך דער אייגענטום־באָדען פון קרן־קימת צו 200 טויזענט דונאָם. די געלטער פון קרן־קימת ווערען געזאַמעלט דורך סענטען און קליינע מטבעות, וואָס מען וואַרפט אַריין אין די קרן־קימת־פושקעס, און דורך מתנות און זאַמלונגען. דאָס איז איינער פון די פּאָפּולערסטע און באַליבטסטע פאָנדען ביי דעם אידישען פאָלק. ער ווערט פאַרוואַלטעט פון אַ דירעקטאָריום, וועלכער ווערט געוועהלט אויף די ציון־קאָנגרעסען, וואו עס ווערט אויך אָפּגעגעבען אַ דין־וחשבון פון זיין טעטיגקייט, פון זיינע אַלע הכנסות און הוצאות. איצט איז דער פיהרער און פאַרוואַלטער פון קרן־קימת מנחם אוסישקין. עס זיינען אין דירעקטאָריום פאַרטראָטען פאָרשטעהער פון אַלע ציוניסטישע פּאַרטייען, און דער אַרבייטער־פאָרשטעהער איז דאָרטען ב. כצנלסן. דער הויפּט־זיץ פונ׳ם קרן־קימת איז אין ירושלים.

נ י ר.

אַ הסתדרות לאַנדווירטשאַפטליכע אַנשטאַלט, געגרינדעט פונ׳ם „מרכז־הקלאי“, דאָס איז אַן אַרבייטער־געזעלשאַפט, געגרינדעט אויף אַקציעס און קאָנטראָלירט פון דער הסתדרות. איהר צוועק איז צו אָרגאַניזירען אַרבייטער־ישובים אויף קאָאָפּעראַטיווע יסודות, קבוצות און קבוצים, לויט דעם פּרינציפּ פון עבודה־עצמית.

קרן־היסוד.

דער קרן־היסוד איז ערשט דאָס יאָהר אַריבערגעפיהרט געוואָרען אין ארץ־ישראל. זיין הויפּט־זיץ איז אין ירושלים. דער דאָזיגער פאָנד איז ניט עהנליך צו אַנדערע נאַציאָנאַלע פאָנדען מיט דעם, וואָס ער קויפט ניט קיין באָדען און ער קאָלאָניזירט ניט, נאָר ער גיט די געלטער און די מיטלען אויף אויפצובויען דיווירטשאַפטען. אַז מען האָט שוין דעם באָדען, וועלכען דער נאַציאָנאַל־פאָנד גיט, מוז מען ערשט האָבען הייזער און שטאַלען, און שפייכלערס, און אַרבייט־בהמות, און דעם גאַנצען אינוועטאַר — דאָס קויפט־איין דער קרן־היסוד. ער איז דער פאַקטישער אויפבויפאָנד. אָבער ער פינאַנסירט, ניט נאָר די גאַנצע לאַנדווירטשאַפטליכע אויפבויאונגס־אַרבייט אין ארץ־ישראל, ער האַלט אויך אויס אַלע ציוניסטישע ערציהונגס־אַנשטאַלטען, גיט צושטייער דער עליה, האַלט אויס אַ סך האָספּיטעלער און בויט אַלע געזעלשאַפטליכע און נאַציאָנאַלע בנינים.

דער קרן היסוד האָט אָנגעהויבען זיין טעטיגקייט אין אַפּריל 1921 און האָט אויסגעגעבען אויף דער עליה אַליין 250,000; אויף געזעלשאַפטליכע אַרבייטען 150,00; און אויף ערציהונג 400,000 פונט סטערלינג; 170,000 פאַר געזונדהייט באַדערפעניששען און 600,0000 פונט סטערלינג פאַר לאַנדווירטשאַפט. דאָס איז נאָר אַ טייל פון די אויסגאַ־

בען פון קרן־היסוד. דער דירעקטאָריום פונ׳ם קרן־היסוד ווערט באַשטימט פונ׳ם קאָנגרעס וואו עס ווערט אָפּגעגעבען אַ דין־וחשבון פון די געלטער. ער באַשטעהט איצט פון יושב־ראש י. נוידיטש און דירעקטאָר, בערטאָלד פייוועל, מיט דירעקטאָרען: א. ברט, ג. האַלפּערין, ש. קאַפּלאַנסקי, ע. ניומאַן, מ. רוטנבערג, ה. ל. סימאָנס און ליאָ הערמאַן אַלס סעקרעטאַר.

פ י ק ״ א .

אַ ראשי־תיבות פון אידישער קאָלאָניזאַציאָנס אָרגאַניזאַציע אין ארץ ישראל; געגרינדעט איז זי פון די געלטער וואָס באַראָן הירש האָט איבערגעלאָזען פאַר עהנליכע צוועקען און ווערט איצט פאַרוואַלטעט פון באַראָן ראָטשילד אין פּאַריז. דער באַראָן ראָטשילד האָט אויסגעבויט די עלטסטע קאָלאָניעס פון ארץ־ישראל און האַלט נאָך איצט אויך ביים אויפשטעלען נייע. פּיק״א קויפט דעם באָדען אין לאַנד און פינאַנסירט אויך די ווירטשאַפט, פאַר וועלכע די קאָלאָניסטען צאָהלען אויס אין ראַטען דעם אַריינגעלעגטען קאַפּיטאַל. פּיק״א האָט אויך אויפגעשטעלט ערציהונגס אַנשטאַלטען מיט אַ פראָ־פראַנצויזישער טענדענץ. זי איז געווען איינע פון די גאַנץ־ערשטע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפטען אין לאַנד, און מיט געוויסע אינטערוואַלען פאַרנעמט זי זיך מיט קאָלאָניזאַציע פאַר די לעצטע 40 יאָהר.

מ ז ר ח י .

די אָרגאַניזאַציע פון די רעליגיעזע ציוניסטען. „מזרחי״ האָט אויך אַן אָפּטיילונג פאַר קאָלאָניזאַציע, איהר טעטיגקייט איז נאָך דערוויילע אַ התחלה. זי געהט לויט דער סיסטעם פון אַנדערע פריוואַטע קאָלאָניזאַציאָנס געזעלשאַפטען.

קהילת־ציון.

איינע פון די וויכטיגסטע פריוואַטע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפטען (ענגלישער נאָמען „זייאָן קאָמאָנוועלטה״). זי איז צוגעטראָטען צו אַן אינטענסיווער טעטיגקייט באַלד נאָך דער מלחמה און האָט פון יענער צייט אָן אָפּגעקויפט גרויסע שטרעקעס באָדען, וועלכען זי פאַרקויפט צו פריוואַטע פּערזאָנען און צו גרופּען, מיט קליינע פּראָפיטען. זי האָט אויך געגרינדעט פאַרשידענע קאָלאָניזאַציאָנס־אַנשטאַלטען אין ארץ ישראל, ווי אַן אַגראַר־באַנק און אַ היפּאָטעקען (מאָרטגיידזש) באַנק; זי טוט נאָך אַרבייטען וועלכע העלפען דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג פון לאַנד.

מ ש ק .

אויך אַ פריוואַטע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפט, געגרינדעט פון רוסישע אידען, אין יאָהר 1923. איהר גרונד־קאַפּיטאַל איז 50,000 פונט סטערלינג. זי קויפט און פאַרקויפט באָדען, מיט ניט קיין גרויסע פּראָפיטען.

הכשרת מפרץ היפה

אויך אַ פריוואַטע לאַנדווירטשאַפטליכע געזעלשאַפט, קאָמבינירט פון „קהלת־ציון״ און „משק״ און אַנדערע געזעלשאַפטען, פאַר דעם צוועק צו ענטוויקלען און אויסנוצען דעם גרויסען שטח באָדען לעבען חיפה.

ג א ו ל ה .

אַן אַלטע לאַנדווירטשאַפטליכע געזעלשאַפט געגרינדעט אין 1904 און אינקאָרפּאָרירט פון דער רעגירונג. איהר הויפּט טעטיגקייט איז איינצוקויפען און פאַרקויפען באָדען פאַר בוי־פּלעצער נאָהענט צו שטעדט און דערפער. זי פיהרט אויך דורך וואַסער־לייטונג און טרוקענט אויס זומפּען.

חברה לסדור משקים זעירים.

אַ געזעלשאַפט פאַרוואַלטעט פון דר. סאָסקין, י. ראַזאָוו און קאַפּלאַנסקי. דאָס איז אַ ציוניסטישע געזעלשאַפט, ניט געגרינדעט אויף פּראָפיטען, וועלכע האָט דעם צוועק אויסצופיהרען דר. סאָסקינ׳ס פּלאַן, וועלכער באַשטעהט אין באַזעצען חלוצים אויף קליינע שטרעקעס לאַנדווירטשאַפטליכען באָדען מיט אַן אינטענסיווער ווירטשאַפט פון גרינס און אַנדערע פּראָדוקטען וועלכע פאָדערען ניט קיין סך באָדען.

די ארץ־ישראל׳דיגע ציוניסטישע עקזעקוטיווע.

די ארץ־ישראל׳דיגע ציוניסטישע עקזעקוטיווע איז אַ טייל, אַן אָפּטיילונג פון דער אַלגעמיינער ציוניסטישער עקזעקוטיווע. זי ווערט געוועהלט יעדעס מאָל אויף צוויי יאָהר, אויפ׳ן ציון קאָנגרעס, כדי צו פאַרוואַלטען מיט אַלע ענינים אין ארץ־ישראל. אין איהר

דאַרפען זיין און זיינען פאַרטראָטען די דריי הויפּט שטרעמונגען אין ציוניזם: די אַלגעמיין בירגערליכע, די אַרבייטער ריכטונג און די מזרחי. די ארץ־ישראל עקזעקוטיווע באַשטעהט פון דריי מיטגלידער וועלכע זיינען: קאָלאָנעל קיש, וועלכער איז דער פיהרער פון דער עקזעקוטיווע; ער פאַרטרעט דעם אַלגעמיינעם שטאַנדפּונקט פון די בירגערליכע ציוניסטען; יוסף שפּרינצאַק איז לויט זיין פּאַרטיי אָנגעהעריגקייט אַ מיטגליד פון „הפועל־הצעיר״ אָבער אויך אַ מיטגליד פון דער הסתדרות. ער איז געווען דער קאַנדידאַט פאַר דער עקזעקוטיווע פון דעם אַרבייטער־בלאָק וועלכער איז צושטאַנדע געקומען אויפ׳ן לעצטען ציון־קאָנגרעס אַ דאַנק דער פאַראייניגונג פון אַלע ציון־אַרבייטער ריכטונגען; דער דריטער מיטגליד איז פּראָפעסאָר ח. פּיק, אַ מזרחי.

די עקזעקוטיווע האָט אַ סעקרעטאַריאַט, אַ פּאָליטישע אָפּטיילונג, אַ פינאַנס אָפּטיילונג, אַן עליה אָדער עמיגראַציע אָפּטיילונג, אַ לאַנדווירטשאַפטליכע, אַן אַלטערטום, אַ געזונדהייט, אַן ערציהונג און אַן אַרבייט אָפּטיילונג, ווי אויך אַן אינפאָרמאַציאָנס ביוראָ און אַ ביוראָ פאַר טוריסטען.

איהר מזכירות. אָדער סעקרעטאַריאַט פאַרנעמט זיך מיט דער צענטראַליזירונג פון אַלע דערמאָנטע דעפּאַרטאַמענטען און מיט דער אַלגעמיינער טעטיגקייט פון דער עקזעקוטיווע.

די פּאָליטישע אָפּטיילונג פאַרנעמט זיך מיט פיהרען אַלע פּאָליטישע אונטערהאַנדלונגען מיט דעם נציב העליון, מיט אַראַבישע פאָרשטעהער און מיט אַלע אַנדערע פּאָליטישע אָרגאַנען אָדער קערפּערשאַפטען. זי שטרעבט צו פאַרווירקליכען דעם מאַנדאַט אין לאַנד און שאַפען פאַר ארץ ישראל גינסטיגע פּאָליטישע אומשטענדען פאַר דעם אויפבוי פון אונזער היים. אין דער שפּיצע פון דער אָפּטיילונג שטעהט קאָלאָנעל קיש, זיין סעקרעטאַר איז מ. נעמני, וועלכער שטעהט אין פאַרבינדונג מיט דער גאַנצער קאָנסולאַט אַרבייט.

פינאַנס אָפּטיילונג. די פינאַנס אָפּטיילונג זאָרגט צו שאַפען די נויטיגע סומען פאַר אַלע בודזשעטען פאַר דער גאַנצער אַרבייט אין לאַנד, סעקרעטאַר איז א. בבלי.

עליה אָדער אימיגראַציע־אָפּטיילונג. אָרגאַניזירט און קאָנטראָלירט די גאַנצע אימיגראַציע אין לאַנד און שטעהט אין פאַרבינדונג מיט אַנדערע ציוניסטישע עמיגראַציע־ביוראָס אין חוץ־לארץ אין די פאַרשידענע האַפען־שטעדט. זי שטיצט די אימיגראַציע און האַלט אויס די בתי־עולים אין יפו, חיפה און ירושלים. דאָס זיינען גרויסע גוט איינגעאָרדענטע געביידעס וואו דער אימיגראַנט פאַרברענגט אַ וואָך אָדער צוויי, ווען ער קומט אָן אין ארץ ישראל. ער באַקומט אויסער דירה אויך שפּייז און אַלע ידיעות וועלכע זיינען איהם נויטיג אויף צו אָריענטירען זיך און געפינען אַ באַשעפטיגונג. די סעקרעטאַרען זיינען י. גאָרדאָן און ח. באַרלאָס.

לאַנדווירטשאַפטליכע אָפּטיילונג. אין דער שפּיצע פון איהר שטעהט קאַפּלאַנסקי, מיטגליד פון פועלי־ציון וועלט־פאַרבאַנד. זיינע געהילפען און סעקרעטאַרען זיינען: אַגראָנאָם דוד שטערן, קורט, דר. רופין, און ב. יפה. דער לאַנדווירטשאַפטליכער דעפּאַרטאַמענט פירט דורך די גאַנצע קאָלאָניזאַציאָנס־אַרבייט, ער פינאַנסירט זי און קאָנטראָלירט זי און פירט אויס אַלע אַגריקולטורעלע אויסבעסערונגען און די גאַנצע פּראָגראַם פון לאַנדווירטשאַפטליכער אויפבויאונג.

אַלטערטום אָפּטיילונג. האָט די אויפגאַבע צו זאַמלען און האַלטען אויסגעשטעלט אַלע זאַכען וואָס קענען זיין ווערטפול אויף אַלע געביטען, סיי פאַר וויסענשאַפטליכע אויספאָרשונגען, סיי פאַר פּראַקטישע באָבאַכטונגען, דירעקטאָר איז ש. עטינגער.

אַרבייט־אָפּטיילונג. די אַרבייט־אָפּטיילונג זאָרגט פאַר דער אויסבעסערונג פון אַרבייטס מעגליכקייטען, פאַר שאַפען אַרבייט און פינאַנסירען נייע געביטען פון אַרבייט.

מסחר און אינדוסטריע. זאָרגט פאַר דעם עקאָנאָמישען און אינדוסטריעלען פאָרטשריט פון דעם לאַנד, אינפאָרמירט וועגען אַלע קאָמערציעלע באַדינגונגען און זוכט צו ענטוויקלען יעדען האַנדעלס געביט און שאַפען נייע מערק אין אויסלאַנד.

ערציהונג־אָפּטיילונג. פינאַנסירט אַלע שולעס אין ארץ־ישראל וועלכע געהערען צום ועד־החנוך, דירעקטאָר: י. עזריהו.

געזונדהייט־דעפּאַרטאַמענט. פאַרנעמט זיך מיט אַלץ וואָס האָט אַ שייכות צום אויסבעסערען דעם געזונדהייט־צושטאַנד פון לאַנד, היגיענע און סאַניטאַרען פאָרטשריט.

אינפאָרמאַציאָנס ביוראָ. ווערט געפיהרט פון ג. אַגראָנסקי, גיט אַרויס

אַלע סאָרטען ידיעות, שריפטליך און מינדליך וועגען אַלע אנגעלעגענהייטען פונ'ם לאַנד.

לשכת התירות. איז אַ ספּעציעלע ביוראָ פאַר טוריסטען, אין וועלכע דאָס לאַנד איז שטאַרק פאַראינטערעסירט; איהר פאַרוואַלטער איז אַגרונסקי.

הדסה

„הדסה" איז אַ מעדיצינישע אָרגאַניזאַציע, געגרינדעט און אויסגעהאַלטען פון אַמעריקאַנער ציוניסטען, זי ווערט אָנגעפיהרט פון פרויען און הייסט דאַרום „הדסה". אין 1918, באַלד נאָך דער מלחמה האָט זיך ארץ־ישראל געפונען אין אַן אויסערגעוועהנליך שלעכטען מעדיצינישען צושטאַנד. דאַן האָט די ציוניסטישע עקזעקוטיווע אויפגעפאָדערט די ציוניסטישע וועלט־אָרגאַניזאַציע עָס זאָל געשאַפען ווערען באַלדיגע מעדיצינישע הילף; אַמעריקאַנער אידען האָבען זיך אָפּגערופען. אין דעם בודזשעט פון 450,000 דאָל. איז דאָס אַמעריקאַנער אידענטום אַריין מיט 200,000 דאָלאַר. אַ גרופּע פון 44 אידישע אַמעריקאַנער בירגער, דאָקטוירים און קראַנקען־שוועסטער זיינען אָפּגעפאָהרען קיין ארץ ישראל, כדי אַליין פאַרנעמען זיך מיט דער אַרבייט. איצט זיינען פון יענער גרופּע געבליבן אין „הדסה" נאָר דריי פּערזאָן: 1 דאָקטאָר און 2 קראַנקען שוועסטער. אָבער די אָרגאַניזאַציע איז אויסגעוואָקסען אַזוי ווייט אַז זי איז אַריבערגעוואָקסען יעדע ערוואַרטונג. איצט האַלט די „הדסה" אוים אין לאַנד: 67 דאָקטוירים, 5 באַקטעריאָלאָגען, 42 דיפּלאָמירטע קראַנקען שוועסטער, 128 פּראַקטישע קראַנקען־שוועסטער און אַקושאָרקעס, 65 שילערינס קראַנקען־שוועסטער, 19 פאַרמאַצעפטען, 44 באַאַמטע, 160 ביי־אַרבייטענדע, צוזאַמען אַ פּערסאָנאַל פון 530 מענשען. איהר בודזשעט איז אַ האַלבער מיליאָן דאל. און דאָס ווערט איצט געשאַפען פון דער פרויען אָרגאַניזאַציע „הדסה" אין אַמעריקא. זי האַלט איצט אוים אין ארץ ישראל 4 האָספּיטעלער אין ירושלים, יפו, חיפה און צפת, וואו מעדיצינישע הילף ווערט געגעבען צו קריסטען, אידען און אַראַבער אָהן אויסנאַם. עס זיינען פאַראַן אָפּטיילונגען פאַר קינפּעטאָרינס, פאַר קינדער־קראַנקהייטען, כירורגיע, אינערליכע און הויט־קראַנקהייטען, נערוועז־קראַנקהייטען און נאָז, מויל, האַלז און אויער קראַנקהייטען, ווי אויך באַקטעראָלאָגישע, כעמישע און פּאַטאָלאָגישע אָפּטיילונגען. ספּעציעלע אָפּטיילונגען ווערען אויסגעהאַלטען פאַר דער מלחמה מיט מאַלאַריע און טראַכאָמע און אַ באַזונדער אָפּטיילונג פאַר טובערקולאָזע. הגם דאָס לאַנד אַליין איז כמעט ווייניג פעהיג פאַר טובערקולאָז־קראַנקע, איז עס אָבער אַ הילף פאַר די וואָס קומען אַהער זיך היילען פון חוץ־לארץ. אין 1925 האָט די „הדסה" געגעבען מעדיצינישע הילף צו 542,584 פּערזאָנען אָהן אויסנאַם פון גלויבען און ראַסע.

די קופּת־חולים.

איז נאָך „הדסה" די גרעסטע מעדיצינישע הילף אָרגאַניזאַציע אין לאַנד, געגרינדעט און אויסגעהאַלטען פון דער אַרבייטערשאַפט אַליין, דאָס איז אַ הסתדרות אָרגאַניזאַציע און ווערט אויסגעהאַלטען פון חברים־אָפּצאָלונגען און מתנות. זי איז געגרינדעט געוואָרען אין 1921 און האָט איצט מעדיצינישע קליניקס אָדער סטאַנציעס, אין 50 אַרבייטער ישובים. זי האָט אַן אייגענעם פּערסאָנאַל פון 53 דאָקטוירים, 33 קראַנקען־שוועסטער, פאַרמאַצעפטען. אויף וויפיל אַראַבער אָדער אַנדערע פעלקער זיינען אָרגאַניזירטע מיטגלידער פון דער הסתדרות און צאָהלען שטייערען אין קופּת־חולים, קענען זיי זיין גלייכבאַרעכטיגטע חברים אין קופּת־חולים. זי האָט איצט אַן אייגענעם סאַנאַטאָריום אין מוצא און אַ צווייטען אין עמק; דער ווערט פון איהר פאַרמעגען איז 21,890 פונט סטערלינג.

שפּיטאָלען.

שערי צדק, ירושלים, איז איינער פון די עלטסטע אידישע שפּיטאָלען אין לאַנד; ער איז געגרינדעט אין יאָהר 1901 און ווערט פאַרוואַלטעט פון דר. וואָלאַך, איינער פון די גרויסע עקספּערטען אין לאָקאַלע קראַנקהייטען. דאָס איז זעהר אַ שעהנע און אָריגינעלע געביידע, מיט אַלע מאָדערנע אינסטאָלאַציעס, אַרומגערינגעלט פון אַ פּראַכטפולען גרויסען גאָרטען. איבערהויפּט איז דאָ גוט אַנטוויקעלט די כירורגישע אָפּטיילונג.

בקור חולים איז אָבער אַ סך עלטער פון שערי צדק און זיין געשיכטע איז פאַרבונדען מיט אַ סך ערשיינונגען, איינגעקניפּטע אין דעם קאַמף פונ'ם אידישען ישוב פאַר זיין עקזיסטענץ. מיט 70 יאָהר צוריק, אין 1856, האָט דער האָספּיטאַל אָנגעפאַנגען עקזי־

סטירעט אין אַן אַלטער חורבה אויף איינע פון די טרעפּ אויפ'ן באַרג ציון. שפּעטער, ווען משה מאָנטעפיאָרע איז אָנגעקומען קיין ירושלים, האָט ער געלייגט דעם ערשטען שטיין פאַר איהר נייער געביידע אין דעם אַלטען שטאָדט־טייל. דער האָספּיטאַל האָט זיך אָבער באַלד אַזוי צוואוואָקסען, אַז מ'האָט געדאַרפט אַ נייע געביידע און אין 1911 איז ווירקליך אויסגעבויט געוואָרען אַ נייע אָריגינעלע און פּראַכטפולע געביידע אין צענטער פון ירושלים. ער האָט זיך אָבער געעפענט ערשט אין 1924. די אַלטע געביידע איז איצט געבליבען אַלס סניף.

משגב לדך איז אונטער דער אָנפיהרערשאַפט פון ספרד'ישע אידען. ער איז אָבער געגרינדעט פון ראָטשילד'ן און נעהמט צו קראַנקע אומזיסט. ער האָט אַ פּאָליקליניק און ווערט אויסגעהאַלטען פון מתנות און זאַמלונגען

בית־מרפא לחולי־רוח איז אַ האָספּיטאַל פאַר גייסטיג־קראַנקע, אין ירושלים, אויסגעהאַלטען פון דער פרויען־אָרגאַניזאַציע. ער געפינט זיך אויף איינעם פון די שעהנסטע פּלעצער אין ירושלים און איז איינגעאָרדענט לויט די לעצטע ערפינדונגען אין דער וויסענשאַפט פון גייסטיג־קראַנקע.

אַנדערערע האָספּיטאַלען אידישע זיינען פאַראַן 12 אין לאַנד, הויפּטזעכליך פון „הדסה" און קופּת־חולים; אויסער אַמבולאַטאָריעס און פּאָליקליניקס כמעט אין יעדען קלענסטען ישוב פונ'ם לאַנד.

קריסטליכע און מוסולמאַנישע האָספּיטאַלען זיינען פאַראַן נאָר אין עטליכע שטעדט. דער ענגלישער אויגען־האָספּיטאַל אין ירושלים איז גאַנץ פּאָפּולער. אויסער דעם איז פאַראַן אַ האָספּיטאַל פאַר קרעציגע און מיסיאָנערישע האָספּיטאַלען פון יעדער קריסטליכער סעקטע, פאַרוואַלטעט פון מאָנאַכען.

מושב־זקנים, איז אַ היים פאַר אַלטע מענער און פרויען, וואוהין זיי ווערען צוגענומען פאַר מינימאַלע איינצאָהלונגען און זעהר אָפט אומזיסט, ביז דער ענדע פון זייער לעבען. דאָס איז אַ סעריע פון אויסגעשפּרייטע שעהנע געביידעס אין אַ זעהר גרויסען הויף און אַרומגערינגעלט און דורכגעוועבט מיט מאָדערנע גערטנער, מיט אַלע באַקוועמליכקייטען. זיי האָבען דאָרטען אייגענע בתי־מדרשים, אַן אייגענעם האָספּיטאַל, קיכען און וועשערייען און ביבליאָטעקען. ער געפינט זיך אויף איינעם פון די ירושלים'ער בערגלעך, אויף אַן אָפענעם פּלאַץ, מיט די הרי יהודה אַלס פּערספּעקטיווע. די אַנשטאַלט איז געגרינדעט געוואָרען אין 1880 און האָט זיך געהאַלטען אין שטענדיגען אַנטוויקלען און אויסבעסערען.

עס איז אויך פאַראַן אַ באַזונדער מושב־זקנים, געגרינדעט פון ספרד'ישע אידען, לויט דעם פּלאַן פונ'ם ערשטען, און אַ מושב־זקנות, פאַר אַלטע פרויען, אין תל־אָביב.

בתי־יתומים.

עס זיינען פאַראַן 4 פון די מעהר־באַוואוסטע בתי־יתומים פאַר אידישע קינדער, אַלע פיער אין ירושלים. דאָרטען באַקומען די קינדער אויסער בילדונג אויך די אויסבילדונג אין אַ פאַך. זיי ווערען אויסגעהאַלטען הויפּטזעכליך פון נדבות און שטיצע פון פאַרשידענע געזעלשאַפטען און פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע.

קאָלאָניעס און דערפער

יהודה.

שכונת בורוכוב, אַ פאָרשטאָדט פון תל־אָביב אויפ'ן וועג צו פּתח־תקוה, געגרינדעט אין 1921 פון קרן־היסוד אויף נאַציאָנאַל־פאָנד באָדען, אויפ'ן נאָמען פון ב. באָראָכאָוו, גרינדער און פיהרער פון פּועלי־ציון. איהר שטח איז 650 דונאַם, צו 2¾ פאַר יעדען. דער מושב לעבט אויף דער אַנטוויקלונג פון גרינס, מילך, עופות און בלומען. ער באַשטעהט פון 250 נפשות, אויסער דעם געפינט זיך אין דער שכונה אַ מיידעלשע קבוצה. יעדע האַלבע שעה געהט פון דאַנען אַ קאַר קיין תל־אָביב.

נחלת־יצחק. צווישען שרונה און שכונת בורוכוב. באַשטעהט פון 84 ווירטשאַפטען, צו 5 דונאַם יעדע. זי באַשעפטיגט זיך הויפּטזעכליך מיט גרינס, מילך און עופות.

רמת־גן, אַ פאָרשטאָדט פון תל־אביב, אַ 5 מייל פון יפו. געגרינדעט אין 1921. איהר שטח איז 1500 דונאַם, צוטיילט צווישען 240 ווירטשאַפטען, צו 5 דונאם פאַר יעדער.

זי באַשטעהט איצט פון הונדערט און צוואַנציג משפחות, וועלכע האָבען אַנטוויקעלט אַן אינטענסיווע ווירטשאַפט פון גרינס, מילכיגס און בינען. אַן אויטאָ געהט פון דאַנען יעדע האַלבע שעה נאָך תל־אָביב.

נחלת־גנים געפינט זיך אין צפון־זייט פון רמת־גן. געגרינדעט אין 1925 און באַשטעהט פון 280 דונאַם, צוטיילט צווישען 50 ווירטשאַפטען; 60 אייגוואוינער זיינען אַממערסטען בעלי־מלאכות, וועלכע אַרבייטען אין שטאָדט.

ארטין, אַ קליינער ישוב, הויפטזעכליך פאַר פראָדוצירען זריעה פאַר פלאַנצונגען און בלומען. ער באַשטעהט פון 100 דונאַם באָדען, אויף וועלכען עס לעבען 10 משפחות. דער ערשטער ישוב, וועלכער פראָדוצירט אויך פאַר אויסלאַנד.

שכונת־שיינקין, נעבען שכונת־בורוכוב, אַ מושב־עובדים. בעשטעהט פון 600 דונאַם באָדען. איז געגרינדעט פון קהלת־ציון.

בני־ברק, אַ נייער ישוב, געגרינדעט אין 1924 פון פוילישע אידען אויפ׳ן אָרט פון אַלטען היסטאָרישען דאָרף, וואָס האָט אַמאָל געטראָגען דעמזעלבען נאָמען. דער שטח באָדען איז 1330 דונאַם, 5 דונאַם פאַר יעדער ווירטשאַפט. דער ישוב האָט 550 נפשות, וועלכע לעבען, אויסער אויף קליינער פלאַנטאַציע, אויך אויף שפינעריי און אַנדער קליין־אינדוסטריע.

פתח־תקוה. די גרעסטע און איינע פון די עלטסטע קאָלאָניעס אין יהודה. איז געגרינדעט געוואָרען אין 1878 מיט דער הילף פון באַראָן ראָטשילד. איהר שטח באָדען באַשטעהט היינט פון 25,807 דונאם אַקערבוי באָדען און 15,800 פאַר פלאַנטאַציע, ווי אָראַנזשען, מאַנדלען, אָליווען, וויינטרויבען און אַנדערע פרוכט. אויסער דעם האָט זי 500 דונאם וואַלד, הויפטזעכליך פון עקאַליפטוס בוימער. עס געפינט זיך אין איהר אַ לאַנדווירטשאַפטליכע עקספערימענטען סטאַנציע, אַ פאָסט, טעלעגראַף, טעלעפאָן און אַן עלעקטרישע סטאַנציע. זי האָט מעהרערע שולעס, אַ אידישע פאָליציי אָפטיילונג, האָטעלען, ביבליאָטעקען, דרוקערייען, טעאַטער־האָלען און אַ גוטען קינעמאַטאָגראַף. די הסתדרות האָט דאָ אַ שעהנע געבוידע, וועלכע איז דער אַרבייטער קלוב, און אַ שעהנע שולע. אַ שטענדיגער פאַרקער פון אויטאָמאָבילען און דיליזשאַנסען פאַרבינדט די קאָלאָניע מיט תל־אביב און יפו. איהר באַפעלקערונג באַשטעהט פון 7000 נפשות, צווישען זיי 500 תימנים. זי געפינט זיך 16 קילאָמעטער אין צפון־מזרח פון יפו, אין דעם עמק־השרון. זי ווערט פאַרוואַלטעט פון אַ ועד־המושבה, געוועהלט בלויז פון מענער און גוטס־באַזיצער, וועלכער האָט אויך אַלע יורידישע רעגירונגס רעכט. פתח־תקוה רופט מען „אם המושבות” די מוטער פון די יהודה׳ר קאָלאָניעס.

עין־גנים. געגרינדעט אין 1908 דורך דעם חובבי־ציון קאָמיטעט פון אָדעס. זי שטעהט אויפן שוועל פון פתח־תקוה און פיל פון איהרע איינוואוינער באַקומען באַשעפטיגונג אין פתח־תקוה. איהר שטח באָדען באַשטעהט פון 765 דונאם און העלפט פון דעם איז געפלאַנצט מיט אָראַנזשען, לימענעס און אתרוגים. איהרע 250 נפשות לעבען פון פלאַנטאַציע, גרינס, ביענען און מילכיגס.

פדגה. אַ גאָר נייער ישוב נעבען עין־גנים. באַשטעהט פון 840 דונאם באָדען, באַזעצט פון דריי „מזרחי” קבוצות און אַ פלאַץ פאַר אַ בית־יתומים.

כפר־גנים. אין מערב־זייט פון פתח־תקוה. האָט 3000 דונאם באָדען. אַ טייל דערפון באַלאַנגט צום נאַציאָנאַל־פאָנד, אויף וועלכען עס דאַרף זיך באַזעצען די גרופע „התחיה” און אויפ׳ן איבעריגען באָדען באַזעצען זיך די קאָלאָניסטישע קינדער פון פתח־תקוה.

גבעת־השלושה. אויף דעם גרעניץ פון כפר־גנים און באַשטעהט פון אַ הסתדרות־קבוצה פון 250 חברים וועלכע האָבען זיך ערשט ניט לאַנג באַזעצט. זי אַרבייט קאָאָפעראַטיוו און האָט שוין אויפגעשטעלט אַ שעהנע פערמע אויף 96 דונאם.

קרית־שאול. אַ קליינינקע קאָלאָניע פון ספרד׳ישע אידען, וועלכע האָבען אויסגעוואַנדערט פון סמירנאַ, סאַלאָניקי און אַנדערע גריכישע שטעדט. באַשעפטיגען זיך מיט גערטנעריי און מילכיגס; 30 משפחות.

עיר־שלום. באַשטעהט פון 2000 דונאם, אויסגעטיילט אין 5 דונאם פאַר אַ משפחה. דאָס איז אַ גערטנעריי־ישוב, וואו עס געפינען זיך דערווייל נאָר באַראַקען אַנשטאָט הייזער.

הרצליה. 14 קילאָמעטער ווייט פון תל־אביב אין צפון־זייט, אויפ׳ן ברעג ים. האָט

13000 דונאם באָדען, געקויפט פון „קהילת־ציון” און אויספאַרקויפט צו קליינע אייגענטימער. דאָרטען האָבען זיך באַזעצט צווישען אַנדערע, אַ סך אַמעריקאַנער בירגער. דער ישוב באַשטעהט שוין פון 350 נפשות, וועלכע לעבען אין 70 הייזער. דאָ ווערט ענטוויקעלט אַ גוטע באַנאַנעס־פּלאַנטאַציע. וואַסער־בירקעס פון די רוימישע צייטען זיינען דאָ ענטדעקט געוואָרען און זיינען איצט ניצליך פאַר די קאָלאָניסטען.

ארסוף. אויך אויפ׳ן ברעג ים, אין שכנות פון הרצליה. דאָס איז אַ נייער ישוב פון פוילישע מזרחיסטען וועלכער באַזירט זיך אויף פּלאַנצונגען. דער שטח באָדען איז 3600 דונאם. איינוואוינער לעבען נאָך אין באַראַקען.

מגדיאל. 4 קילאָמעטער אין צפון־זייט פון פתח־תקוה. געגרינדעט אין 1924, פון ליטווישע אידען, אויף אַ שטח פון 6500 דונאם, אויסגעטיילט אין 50 דונאם פאַר אַ משפחה. די ווירטשאַפט איז באַזירט אויף פּלאַנטאַציע פון באַנאַנעס, גרינס און אתרוגים. 200 נפשות.

כפר־מלל. געפינט זיך 7 קילאָמעטער אין צפון־זייט פון פתח־תקוה, אין עמק־השרון. געגרינדעט אין 1912 פון פתח־תקוה׳ר קאָלאָניסטען און רומענישע אידען. איהר שטח באָדען איז 6400 דונאם און זי ערנעהרט 150 נפשות וועלכע באַשעפטיגען זיך מיט פּלאַנטאַציע, וואַלד־פּלאַנצונג און טאַבאַק. צוויי מאָל איז זי צושטערט געוואָרען און ווידער אויפגעבויט געוואָרען; איין מאָל אין דער מלחמה, דאָס צווייטע מאָל פון אַן אַראַבישען איבערפאַל אין 1921; דאָס איז אַ הסתדרות־ווירטשאַפט.

כפר־סבא. איז אין שכנות מיט כפר־מלל, געגרינדעט אין 1892. זי איז גענצליך צושטערט געוואָרען אין דער מלחמה, ווייל זי איז געשטאַנען אין פייער־פראָנט; איז אויפסניי אויפגעבויט געוואָרען פון קרן־היסוד און ווידער צושטערט געוואָרען פונ׳ם אַראַבישען איבערפאַל אין מאַי 1921. דער קרן־היסוד האָט זי צום צווייטען מאָל אָפּגעבויט און עס איז איצט ווידער אַ בליהענדער ישוב, וועלכער לעבט הויפטזעכליך פון פּלאַנצונגען. 2900 דונאם באָדען, 220 נפשות לעבען דאָ און באַשעפטיגען זיך מיט אַקערבוי.

רעננה, איז אויסגעבויט אויף די חורבות פון דער אַלטער „עזון”, ניט ווייט פון כפר־סבא, אין יאָהר 1922, פון אַמעריקאַנער בירגער. איהר שטח באַשטעהט פון 4700 דונאם. טאַבאַק און בלומען און זריעה פאַר פּלאַנצונגען זיינען די הויפט פּראָדוקציע. אָבער אויך מילך ווערט פּראָדוצירט פאַר תל־אביב, און פיה־צוכט איז גוט ענטוויקעלט, 80 נפשות.

בן־שמן, איז דריי און אַ האַלב קילאָמעטער פון דער שטאָדט לוד, וואו עס געהט דורך די אייזענבאַהן ליניע תל־אביב־ירושלים; שטעהט ביי די פיס פון די הרי־יהודה. דאָס איז קרן־קימת באָדען, געקויפט און פאַרפלאַנצט אין 1905. דאָ געפינט זיך דער „הערצל־וואַלד”. אַ הסתדרות־ישוב פון 120 נפשות באַאַרבייט דעם באָדען און פּראָדוצירט מילך, גרינס און עופות.

גזר, אויפ׳ן וועג יפו־ירושלים, איז געקויפט און אויסגעבויט פון באַראָן ראָטשילד אין 1913. איהר שטח איז 5950 דונאם גוטער אַקערבוי־באָדען, פאַר ווייץ, דורא און גראָז. דער אֶרדען „מכבים קדמונים” פון לאָנדאָן האָט צוגעקויפט נאָך 3400 דונאם, וועלכע אַ גרופּע פון דער הסתדרות באַאַרבייט, הויפטזעכליך טאַבאַק. דאָ געפינען זיך הייליגע פון אור־אַלטע קברים און פאַרציייטיגע מצבות, וועלכע באַלאַנגען צום באַראָן ראָטשילד.

סודון, איז אַ קליינינקע קאָלאָניע נעבען חולדה, ביי דער אייזענבאַהן־ליניע. באַשטעהט פון 18 משפחות פון קאַווקאַז און בולגאַריע. זיי זיינען גרויסע ספּעציאַליסטען אין טאַבאַק פּלאַנטאַציע. דער שטח באָדען איז 450 דונאם. 50 נפשות.

נחל שורק, איז אַ נייער ישוב פון בולגאַרישע אידען, אויף דער גרעניץ פון דער קאָלאָניע עקרון. דער שטח באַדען איז 900 דונאם, גוט פאַר פּלאַנצונגען. 20 נפשות.

חולדה, ליגט אויף די קניע פון די יהודה׳ר בערג, געקויפט און געגרינדעט פון נאַציאָנאַל־פאָנד, אין 1909 פאַר׳ן הערצל־וואַלד. וועמעס הכנסות דאַרפען געהן פאַר דעם אוניווערסיטעט פון ירושלים. דער שטח באַדען איז 1890 דונאם, פאַרפלאַנצט מיט אַליוועז בוימער, מאַנדלען און עקאַליפּטוס. אויף די פּליצעס פון דעם באַרג זיינען פאַרפלאַנצט קאַזואַרינעס, ארזים און אַקאַציעס. אַ הסתדרות גרופּע פון 50 נפשות באַאַרבייט דעם באָדען. באַשעפטיגען זיך אויך מיט אַקערבוי און האָדעווען עופות.

כפר־אוריה, געפינט זיך אויך אויף די קניע פון די יהודה׳ר בערג, אויף דער לינקער זייט פון דער אייזענבאַהן. איז געגרינדעט אין 1912 פון רוסישע אידען. איז אינגאַנצען צושטערט געוואָרען פון דער מלחמה. דער קרן־היסוד האָט זי ווידער אויפגעבויט און פאַרוואַנדעלט אין אַ מושב־עובדים פון דער הסתדרות. דער פלאַץ איז רייך אין גראָז, און דעריבער איז עס אַ פלאַץ פאַר פיה־צוכט.

הר־טוב, איז צוויי קילאָמעטער פון דער אייזענבאַהן־סטאַנציע. אויפ׳ן וועג פון חברון. איז געגרינדעט אין 1896 פון בולגאַרישע אידען און ערנעהרט איצט 150 נפשות, וועלכע בעאַרבייטען 5670 דונאַם באָדען, הויפטזעכליך פלאַנצונגען. די קאָלאָניע האָט אן אייגענע מיהל, אן אויל פאַבריק, 4 ציגעל־און־קאַלך ברען־אויוועגס און אן עקאַליפטוס וואַלד. זי האָט אַ שעהנעם בית־עם.

קרית ענבים, איז איינע פון די שעהנסטע רעזולטאַטען פון דער חלוצ׳ישער אָנשטרענגונג. 12 קילאָמעטער פון ירושלים, אויפ׳ן וועג קיין יפו, אויף די כמעט נאַקעטע שטיינער פון די יהודה׳ר בערג וועלכע זיינען געשטאַנען וויסט ביז 1920 ווען עס איז אַהער געשיקט געוואָרען אַ קבוצה פון חלוצים, וועלכע האָבען געלעבט אין ביידלעך און באַדעקט די שטיינער מיט ערד און פלאַנצונגען. דאָס איז אַ הסתדרות־קבוצה, וועלכע באַאַרבייט דעם נאַציאָנאַל־פאָנד באָדען — 4000 דונאַם, הויפטזעכליך טרויבען פאַר׳ן עסען. דער באַרג איז פאַרוואַנדעלט געוואָרען אין טעראַסען, וואו עס וואַקסען איצט פאַרשידענע פרות. די מילך־פערמע איז דאָ זעהר ענטוויקעלט און די מילך ווערט אויסגעבראַכט אין ירושלים. 90 נפשות זיינען זיי. אַ סך זיצען נאָך אין ביידלעך.

ארזה, איז אַ קבוצה פון דער הסתדרות, וואו עס געפינט זיך דער סאַנאַטאָריום פון דער קופת־חולים. 35 נפשות.

מוצא, איז אַ קאָלאָניע 5 קילאָמעטער אין מערב פון ירושלים. געגרינדעט אין 1890 פון יק״א. איהר הויפט פראָדוקציע איז מילך, וועלכע זי זעצט אָפ אין ירושלים.

עמק ארזים, איז אַ קליינער ישוב פונ׳ם מזרחי, נעבען מוצא. די איינוואוינער באַשעפטיגען זיך מיט גערטנעריי, שפינעריי און פלאַנצונגען.

רמה. דאָ געפינט זיך שמואל הנביא׳ס קבר. דאָס איז אַ נייער ישוב, 6 קילאָמעטער אין צפון־זייט פון ירושלים. דער שטח איז 1400 דונאַם, וועלכער באַלאַנגט צו די אידישע איינוואוינער פון ירושלים און איז גוט פאַר תבואה. יעדע משפחה באַאַרבייט 5 דונאַם.

נוה־יעקב. 7 קילאָמעטער אין צפון פון ירושלים. דאָס איז אַ קליינע קאָלאָניע געגרינדעט פונ׳ם מזרחי. איהר שטח איז 800 דונאַם גוטער באָדען פאַר תבואה. דאָ איז אַוועקגעשטעלט אַ גוטע מילך פערמע, די פראָדוקטען ווערען אָפגעזעצט אין ירושלים.

עטרות. 10 קילאָמעטער פון ירושלים, אויפ׳ן וועג קיין שכם. איז געגרינדעט פון דער חברה „הכשרת הישוב״ אין 1914, אַ טייל פונ׳ם באָדען באַלאַנגט איצט צום קרן־קימת. דאָס איז אַ מושב־עובדים פון דער הסתדרות, וועלכער באַשטעהט פון 18 משפחות. דער גאַנצער שטח איז 1317 פלאַנטאַציע באָדען. ביענען־צוכט און גערטנעריי איז דאָ שטאַרק ענטוויקעלט.

בית־וגן, איז אַ גאַר נייער ישוב אין דרום פון יפו, באַשטעהט פון 7000 דונאַם, געקויפט פון פוילישע אידען מיט דעם צוועק אויפצושטעלען אַ געמישטען ישוב פון ערד־אַרבייט און אינדוסטריע.

מקוה־ישראל, איז אַ פערמע, 3 קילאָמעטער פון יפו, אויפ׳ן וועג קיין ירושלים. זי איז געגרינדעט אין 1870 פון דער פראַנצויזישער געזעלשאַפט „אַליאַנס איזראַעליט״, פאַר אַ צענטראַל לאַנדווירטשאַפטליכער שוהלע. איהר שטח איז 2612 דונאַם אויסגעצייכענטער באָדען און ס׳איז איצט איינע פון די מעהר בליהענדע אידישע ישובים. די שולע האָט אַרויסגעגעבען צוויי דורות פון אַקערבויער און עס איז איצט דער בעסטער פלאַץ פאַר לאַנדווירטשאַפטליכער פאַרפאָלקאָמונג. דאָ געפינען זיך 300 נפשות, פון וועלכע 180 זיינען שילער, 60 אַרבייטער און 60 באַאַמטע און לעהרער. אַלע צווייגען פון לאַנדווירטשאַפט און פלאַנטאַציע ווערען דאָ קולטיווירט, אויך פיה־צוכט און ביענען־צוכט. דאָ געפינט זיך אַ לאַנדווירטשאַפליכער מוזיי, אַ מעטעראָלאָגישע סטאַנציע, אַ רייכע פאַך־ביבליאָטעק און אַ ספאָרט־פעלד.

נחלת־יהודה, איז אַ מושב עובדים אויפ׳ן וועג צווישען יפו און ראשון־לציון. דער ישוב איז געגרינדעט פון די חובבי־ציון אין 1912 און באַלאַנגט איצט צום קרן־קימת. דער מושב באַשטעהט פון 215 נפשות, וועלכע בעאַרבייטען 750 דונאַם. דאָ איז ענטוויקעלט

גערטנעריי, ביענען און עופות און מילכיגס. דאַ איז פאַראַן אַ מיידעלשע אַקערבוי־קבוצה, וואו די מיידלאַך לערנען זיך אַלע צווייגען פון פרויען־ערד־אַרבייט.

ראשון־לציון. 15 קילאָמעטער אין דרום פון יפו. געגרינדעט אין 1882 פון רוסישע אידען מיט דער הילף פון באַראָן ראָטשילד. דאַ געפינט זיך דער באַוואוסטער „יקב", וועלכער רעכענט זיך דער צווייטער אין דער וועלט, לויט זיין גרויס. אַ מאָדערנער שאַסיי אויסגעבויט פון חלוצים, פאַרבינדט די קאָלאָניע מיט יפו און רחובות. די קאָלאָניע לעבט הויפּטזעכליך אויף פּלאַנטאַציע און האָט 2000 איינוואוינער. זי האָט גוטע שולעס, אַ ביבליאָטעק, אַן אַרבייטער קלוב, אַ לעזע־זאַל און אַ בית־עם. זי האָט אַן אייגענע פּאָסט, טעלעפאָן און טעלעגראַף ביורא, אַ פּאָליציי אַפּטיילונג און זעהר אַ שעהנע שוהל, איהר פּאַרק איז רייך מיט דער אייגענאַרטיגער ארץ־ישראל פלאָראַ, און זי רעכענט זיך פאַר דעם פערעל פון די יהודה׳ר קאָלאָניעס. אַן אויטאָמאָביל־פאַרקעהר פאַרבינדט זי מיט יפו און תל־אביב.

שיבת־ציון און נוה־ציון, זיינען צוויי פאַר־שכונות פון ראשון־לציון, באַזעצט פון תימנ׳ער אידען, אויף נאַציאָנאַל־פאָנד באָדען, באַשטעהט פון עטליכע און פערציג משפחות וועלכע לעבען אויף זייער אייגענעם שטייגער און באַשעפטיגען זיך מיט גרינס און מיט אַרבייטען אין די אַרומיגע קאָלאָניעס.

נס־ציונה. 4 קילאָמעטער אין דרום פון ראשון־לציון; זי איז פונקט ווי די לעצטע איינגעטונקט אין גרינס און אָראַנזשען־גערטנער, געגרינדעט אין 1882 פון רוסישע אידען מיט דער הילף פון יק"א. די 380 איינוואוינער באַשעפטיגען זיך מיט אַקערבוי און פלאַנצונגען און ביענען־צוכט. בעבען איהר עקזיסטירען צוויי אַרבייטער קבוצות. די קאָלאָניע האָט אַ שולע, אַ מעכאַנישע ווערקשטעלע, אַ האָטעל און אַ לעזע־זאַל.

באר יעקב. 5 קילאָמעטער פון ראשון־לציון און אַזוי פיל פון דער שטאָדט רמלה. געגרינדעט אין 1908 פון די חובבי־ציון, אָדעס, פאַר די יונגע אַקערבויער און אַרבייטער פון ראשון־לציון. די איינוואוינער, איבער 200, באַשעפטיגען זיך מיט ביענען־צוכט, מילך, גערטנעריי און מאַנדלען־פלאַנטאַציע. האָט אַ שולע און אַנדערע אַנשטאַלטען.

רחובות — 7 קילאָמעטער פון רמלה, איז דער קולטורעלער צענטער פון די יהודה׳ר קאָלאָניעס. געגרינדעט אין 1890 פון דער געזעלשאַפט „מנוחה ונחלה" און באַשטעהט פון איבער 2000 איינוואוינער. איהר ווירטשאַפט איז געמישט פון אַקערבוי און פלאַנטאַציע, וויינגערטנער, מאַנדלען, אָראַנזשען און אַליווען. איהר שטח באָדען איז 14198 דונאם, און 1000 דונאם פלאַנצונגען. די קאָלאָניע פאַרמאָגט צוויי שולעס און אַ קינדער־גאָרטען, אַ שעהנע שוהל, אַ בית־עם, אַ יקב, אַ מאָדערנעם האָטעל, אַ פּאָסט, טעלעגראַף און טעלעפאָן, אויך אַ באַנק און אַ פאַרזיכערונגס־געזעלשאַפט. דאַ געפינט זיך די אַרבויטער קבוצה „חבורת־הדרום" וועלכע דינט אַלס אַגריקולטורעלע שולע פאַר די ניי־אָנגעקומענע חלוצים, וואו זיי לערנען ערד־אַרבייט. אין דעם ועד פון דער קאָלאָניע ווערען געוועהלט מע־ער און פרויען.

שערים, איז אַ תימנים ישוב פון איבער 500 נפשות וועלכער זיצט אויף קרן־קימת באָדען נעבען רחובות און באַשעפטיגט זיך מיט גערטנעריי און אַרבייט אין די אַרומיגע אידישע דערפער; יעדער איינוואוינער האָט אַ שעהנעם געמיזע־גאָרטען. דאַ אייראָפּעאיזירען זיך שטאַרק די תימנים־אידען און ־ענען זיך אויס מיט זייער קולטורעלען פאָרטשריט.

עקרון אָדער מזכרת־בתיה, איז אויף דעם וועג צווישען רמלה און רחובות, געגרינדעט אין 1884 פון באַראָן ראָטשילד פאַר די אידישע קאָלאָניסטען פון דרום־רוסלאַנד. זי באַשטעהט פון 410 איינוואוינער וועלכע באַשעפטיגען זיך הויפּטזעכליך מיט אַקערבוי, תבואות און טאַבאַק. האָט אַ שולע, אַ שוהל, אַ לעזע־זאַל און אַנדערע אַנשטאַלטען.

גדרה, איז די קאָלאָניע פון די „בילויצעס", סטודענטען וועלכע האָבען פאַרלאָזען דעם מאָסקווער אוניווערזיטעט אין 1885 און האָבען זיך באַזעצט אויף די זאַמדען פון דער געגענד. מיט אַן אויסערגעוועהנליכער אָנשטרענגונג אין משך פון לאַנגע יאָהרען, עלענדע אין דער וויסטע, האָבען זיי די געגענד פאַרוואַנדעלט אין איינעם פון די פרוכטבאַרסטע נייע ישובים. די קאָלאָניע צעהלט איצט 185 איינוואוינער און באַשעפטיגט זיך מיט אַקערבוי און פלאַנצונגען. 20 נייע משפחות פון די קאָלאָניסטישע קינדער זיינען

איצט באַזעצט פונ'ם קרן־היסוד אויף נייע 1347 דונאם באָדען. די קאָלאָניע האָט אַ ספּירט־פאַבריק, אַ האָטעל, אַ שעהנעם לעזע־זאַל און ביבליאָטעק, אַ שוהל, אַ שוהלע און אַנדערע אַנשטאַלטען.

באר־טוביה, איז 9 קילאָמעטער ווייט פון גדרה אין דער שפלה. געגרינדעט פון די חובבי־ציון אין 1896 און האָט 129 איינוואוינער. זי לעבט הויפּטזעכליך אויף אַקערבוי, תבואה, טאַבאַק און אַביסעל פּלאַנצונגען. דער קרן־קימת האָט דאָ פאַרפלאַנצט אַן עקאַליפּטוס וואַלד אויף אַ גרויסער שטרעקע. איצט האָבען זיך דאָ באַזעצט נייע 10 משפחות פון אוקראינע. די קאָלאָניע האָט אַן אייגענע מיהל, אַ שוהל און אַ שוהלע.

רוחמה, איז די עקסטרעם דרום־קאָלאָניע, צווישען עזה און באר־שבע. געגרינדעט אין 1911 פון מאָסקווער אידען. איהר הויפּט פּראָדוקציע איז טאַבאַק וועלכער האָט באַקומען אַ שם. זי האָט אַ וואַסער־מיהל און אַ עקאַליפּטוס וואַלד. 1200 דונאם פּלאַנצונגען.

שומרון־קאָלאָניעס.

חדרה, איז איינע פון די גרעסטע קאָלאָניעס אין שומרון. זי איז געגרינדעט אין 1891 פון רוסישע אידען און צעהלט 850 איינוואוינער. דאָס איז איינע פון די בעסטע אַקערבוי־קאָלאָניעס און זי פאַרמאָגט 32.500 דונאם גוטען תבואה־באָדען און 5,400 פון פּלאַנצונגען און עקאַליפּטוס־וואַלד. זי האָט 544 קעפּ אַרבייט־בהמות, פערד און מויל־אייזלען און 179 מעלקיגע קיה, זי שיקט קעז און פוטער אין חיפה, יפו און ירושלים. די קאָלאָניע האָט 8 געזעלשאַפטליכע געביידעס, ווי לעזע־זאַלען, אַ האָספּיטאַל, אַ שול, אַ פּאָסט און אַ פּאָליציי־אָפּטיילונג, אויך אַ פאַבריק אויף זעגען ברעטער. אויסער דעם געפינט זיך דאָ אַ גרויסע אַרבייטער־קבוצה פון 200 פערזאָן.

נחליאל איז אַ תימנים־ישוב, וועלכער ליבט ביי דער קאָלאָניע אויף קרן־קימת־באָדען. ער צעהלט 109 איינוואוינער, וועלכע לעבען אויף פיה־צוכט און גערטנעריי; האָבען אַ שוהל.

גן־שמואל איז געגרינדעט באַלד נאָך חדרה אויפ'ן נאָמען פון רבי שמואל מאָהילעווער. דער באָדען באַלאַנגט צום קרן־קימת. עס איז דאָ איינגעאָרדענט אַ הסתדרות־קבוצה, וועלכע באַאַרבייט איהם. צעהלט 50 נפשות. די ביענען־צוכט איז דאָ שטאַרק אַנטוויקעלט.

חפצי־בה איז 4 קילאָמעטער פון חדרה און האָט 5900 דונאם, וועלכע באַלאַנגען צו קהלת־ציון און אגדות־נטעים. באַשעפטיגט זיך מיט פּלאַנטאַציע און גערטנעריי. זי איז געגרינדעט אין 1901, נעבען טייכעל מפיגר און האָט אַ גוטע וואַסער־לייטונג.

כרכור, 7 קילאָמעטער פון חדרה, איז געגרינדעט אין 1921 פון לאָנדאָנער ציוניסטען און סיבירער אידען. דאָ האָט אויך דער קרן־קימת, יק"א און אַנדערע געזעלשאַפטען באָדען, וועלכער באַשטעהט צוזאַמען פון 60,000 דונאם. די צאָל איינוואוינער איז דערווייל 85, אויסער דעם אַן אַרבייטער קבוצה; אַ גרויסע פלעכע האַלט ערשט ביים באַזעצט ווערען.

קיסריה, ניט ווייט פון זכרון־יעקב, איז געגרינדעט געוואָרען פון באַראָן ראָטשילד אין 1920. די איינוואוינער, 30, האָבען ניט לאַנג ערשט אויסגעטריקענט די געפערליכע זומפּען און דער שטח באַשטעהט איצט פון 50 טויזענט דונאַם פרוכטבאַרען תבואה־באָדען. דאָ איז געגרינדעט געוואָרען פון קרן־קימת אַן עקספּערימענט־סטאַנציע, לויט דר. סאָסקינ'ס מעטאָדע.

זרחניה געפינט זיך צווישען חדרה און זכרון־יעקב, אויף דער אייזענבאַן־ליניע. זי איז געגרינדעט אין 1913 פון יק"א. 25 משפחות באַשעפטיגען זיך דאָ מיט פּלאַנצונגען און גערטנעריי. אויך דאָ געפינט זיך אַן עקספּערימענט־סטאַנציע, אָבער פאַר פּלאַנצונגען.

בנימינה איז דער ליבלינג און מיזינקע פון באַראָן ראָטשילד, געגרינדעט אין 1921. דאָ האָט דער גרינדער איינגעפיהרט אַ מילך־פערמע, וואָס איז ס'לעצטע וואָרט פון פאַרפאָלקאָמונג אין מאַשינערי. די 180 משפחות באַשעפטיגען זיך אויך מיט פּלאַנצונגען: ניס, באָקסער און פלוימען. אַ גרויסער שטח איז אָפּגעגעבען פאַר בלומען, פון וועלכע מען מאַכט פּערפיום דאָ אויפ'ן אָרט. איהר מילכיגס האָט אַ שם אין ירושלים, תל־אביב און חיפה. דער „המשביר" האָט דאָ אַ גרויסע אָפּטיילונג.

בורג, ניט ווייט פון בנימינה, איז געגרינדעט פון יק"א אין 1912, פאַר אַלטע קאָלאָניסטען. אויף איהרע 300 דונאַם באָדען זיצען 12 משפחות.

גבעת־עדה, 5 קילאָמעטער אין צפון פון כרכור, איז געגרינדעט פון באַראָן ראָטשילד אין 1902, פאַר קאָלאָניסטישע קינדער. 100 יונגע קאָלאָניסטען באַשעפטיגען זיך דאָ מיט תבואה, האָבען אַ וויכטיגען דעמבען־וואַלד.

תל־צור (שוני), נעבען בנימינה, איז געגרינדעט פון יק"א פאַר יונגע קאָלאָניסטען, אין 1913. די קאָלאָניע האָט 14,494 דונאם באָדען, פון וועלכע נאָר 10971 זיינען פאַרפלאַנצט און ווערען באַאַרבייט. דאָס איבעריגע איז שטיינער און זומפּ־באָדען, וועלכער ווערט צוגעגרייט.

זכרון־יעקב איז די מוטער פון די שומרון־קאָלאָניעס, וועלכע קוקט אויס ווי אַ קליינע, שעהנע גרינס־שטאָדט. זי איז געגרינדעט אין 1882 פון באַראָן ראָטשילד און באַזעצט מעהרסטענטייל פון רומענישע אידען. זי געפינט זיך אויף דער אייזענבאַן־ליניע חיפה־קאַנטאראה און האָט עטליכע גרויסע געוועלבען, צווישען זיי אַ „המשביר"־צענטער. זי האָט אַ שעהנע שוהל און אַ שולע מיט אַרום 200 שילער, אַ האָספּיטאַל, אַ לוי־קאַסע, אַ בעקעריי, צוויי מאָדערנע האָטעלען, אַ פּאָסט, אַ טעלעגראַף, אַ טעלעפאָן און אַ פּאָליציי־אָפּטיילונג. פאַרוואַלטעט ווי אין די אַנדערע קאָלאָניעס, פון דער קאָלאָניע אַליין. איהרע 1300 איינוואוינער באַשעפטיגען זיך מיט פּלאַנטאַציע, אַקערבוי, פיה־צוכט און טאַבאַק. זי האָט נאָך 8,000 דונאם אומבאַאַרבייטען באָדען. אַ גרויסען שטח פאַרנעמט איהר וואַלד פון עקאַליפּטוס, דעמבען און פיסטאַשקעס־ביימער, וועלכער דראַפּעט זיך אַרויף אויף די שומרונער בערג. איהר וויין־קעלער איז דער גרעסטער נאָך ראשון לציון און זי איז דער צענטער־פּונקט פון שומרון.

חצר הכרמל איז אַ שעהנע פערמע פון רייכע פּלאַנצונגען, אויפ'ן שוועל פון זכרון־יעקב, 1677 דונאַם.

שפיה, דריי קילאָמעטער אין צפון פון זכרון, איז געגרינדעט פון באַראָן ראָטשילד אין 1891. איהרע איינוואוינער, 167, באַאַרבייטען 7187 דונאַם פּלאַנטאַציע באָדען. דאָס איבעריגע איז שטיינער, וועלכע דאַרפען פאַרוואַנדעלט ווערען אין פרוכטבאַרען באָדען. אָבער אויך די שטיינער זיינען שוין דאָ און דאָרטען באַדעקט מיט דעמבען און אַנדערע וואַלד־ביימער. די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע פון דרום־אַפריקע האָט דאָ אויפגעשטעלט אַ שעהנעם בית־יתומים פאַר 100 מיידלאַך, פּאָגראָם־קרבנות פון אוקראַינע.

בית־שלמה, 5 קילאָמעטער אין צפון־מזרח פון זכרון, איז געגרינדעט אין 1901 פון באַראָן ראָטשילד. איהרע 80 איינוואוינער באַאַרבייטען 4356 דונאַם פאַר פּלאַנצונגען און תבואה, הויפּטזעכליך וויינטרויבען. 1227 דונאַם מוזען ערשט פאָרבאַרייטעט ווערען פאַר באַאַרבייטונג. די קאָלאָניע האָט אַ גוטע שולע און אַ קעז־פאַבריק.

טנטורה געפינט זיך אויפ'ן ברעג ים, 6 קילאָמעטער פון זכרון. זי איז געגרינדעט פון באַראָן ראָטשילד מיט דעם געדאַנק צו אַנטוויקלען דאָ אַ גלאָז־אינדוסטריע. אויס מאַנגעל אין פאַך־לייט איז דער געדאַנק אויפגעגעבען געוואָרען דערווייל. די 300 דונאַם באָדען ווערען באַאַרבייט פון עטליכע איינגעזעסענע משפחות.

עתלית שטעהט אויך אויף דער אייזענבאַן־ליניע חיפה־קאנטאראה. זי איז געגרינדעט אין 1909 פון יק"א און האָט איצט 225 איינוואוינער, פון וועלכע אַ טייל זיינען קאָלאָניסטען או, אַ טייל האָבען הייזער און גערטנער, אָבער זיי אַרבייטען אין דער זאַלץ־פאבריק, די היגע זאַלץ־פאַבריק „מלח" שטעלט צו זאַלץ פאַר גאַנץ ארץ־ישראל און גיבט אויך אָן עקספּאָרטירען זאַלץ קיין אויסלאַנד. דאָ איז געווען ניט לאַנג איבער פון די געפערליכסטע מאַלאַריע־פּלעצער, וועלכע די חלוצים האָבען געזונט געמאַכט מיט דער מאַטעריעלער הילף פון יק"א.

טירה איז 7 קילאָמעטער אין צפון פוז עתלית און איין שעה ווייט פון חיפה. זי איז געגרינדעט אין 1918 מיט קרן־היסוד געלט. איהר באָדען איז 500 דונאַם, וועלכע אַ קבוצה פון 35 פּערזאָן באַאַרבייטען מיט אויסגעצייכענטער קענטשאַפט. איהר ווירטשאַפט באַשטעהט פון מילכיגס, גרינס, עופות און האָניג, וועלכע ווערען אָפּגעזעצט אין חיפה. דאָ געפינט זיך אויך אַ קבוצה פון דער הסתדרות.

די קאָלאָניעס פון גליל־התחתון.

רושמיה, איז אַ קליינע קבוצה אויפ'ן כרמל־באַרג מיט אַ זעלטען שעהנער פּערספּעקטיווע. זי איז געגרינדעט פון דער ציון־אָרגאַניזאַציע מיט די געלטער פון קרן־היסוד, אין 1922. 20 יונגע משפחות באַשעפטיגען זיך מיט פּלאַנצען אַ וואַלד און לעבען אויף

אַקערבוי און גערטנעריי. זי רעכענט זיך פאַר דער מוסטער קבוצה אין גליל־התחתון.

אחוה, איז אויך אַ קליינע קבוצה פון 35 משפחות, וועלכע זיצען אויף נאַציאָנאַל־פאָנד באָדען און באַשעפטיגען זיך מיט טאַבאַק־פלאַנטאַציע, מילך און עופות.

כפר עטטה, געפינט זיך אין דעם טהאָל פון דער שטאָדט עכו. 10 משפחות באַשעפטיגען זיך דאָ מיט פיה־צוכט און אַקערבוי, אויף 10000 דונאם גוטען באָדען. ערשט געגרינדעט.

עבודת־ישראל, איז אַ קאָלאָניע געגרינדעט פון פוילישע חסידים. 120 נפשות וועלכע האָבען זיך דאָ באַזעצט, לעבען נאָך אין ביידלעך און באַראַקען. דאָס איז אַן אַקערבוי פלאַץ, וואו עס ווערען געהאָדעוועט אויך רינדער.

חרושת־הגוים, איז אַ גאָר נייער ישוב. 30 משפחות באַשעפטיגען זיך דאָ מיט גערטנעריי.

שיך אבריק, געפינט זיך אויפ'ן דרום־אַקסעל פון די גליל'ער בערג, פונקט אַנטקעגען דעם עמק־יזרעאל. דאָ האָבען זיך באַזעצט יאַבלאָנער חסידים מיט זייער צדיק בראש. די חסידים האָבען באַוויזען אַ באַזונדער ליבע צו דעם באָדען און אויך גוטע פעהיגקייטען. זיי לעבען נאָך דערווייל אין ביידלעך און באַראַקען און באַשעפטיגען זיך מיט אַקערבוי, מילכיגס און שאָף־האָדעווען.

טבאון, איז אַ נייער מושב וועלכער באַשטעהט פון 60 פערזאָן וועלכע לעבען אין באַראַקען. דאָס איז אַ לאַנדווירטשאַפטליכער באָדען און גוט פאַר האָדעווען שאָף און רינדער. דער שטח באָדען איז 10000 דונאַם. אַ באַזונדערע גרופע, וועלכע לעבט אויף גערטנעריי, האָט דאָ 3000 דונאם.

גדה, איז אַ גאָר נייער פלאַץ וואו עס גרינדעט זיך איצט אַ ישוב מיט דעם נאָמען יפה־ישראל. דער שטח באָדען באַשטעהט פון 5600 דונאם, גוט פאַר פלאַנצונגען און לאַנדווירטשאַפט. 20 משפחות זיינען שוין אַויפ'ן באָדען, לעבען נאָך אין באַראַקען.

מנור, איז אויך אַ נייער פלאַץ וואו עס בילדעט זיך אַ וועבעריי אינדוסטריע און אַקערבויעריי צוזאַמען. 3400 דונאם איז רעזערווירט פאַר גערטנעריי.

נהלל, איז אויפ'ן וועג צווישען חיפה און נאַזארעט. איז געגרינדעט אין 1922 אויף נאַציאָנאַל־פאָנד באָדען אויף קרן־היסוד געלד. 80 משפחות וועלכע באַשטעהען פון 455 נפשות. יעדע משפחה באַאַרבייט 100 דונאם באָדען. דאָס איז אַ מאָדערנע פאָלקאָם אָרגאַניזירטע אַרבייטער פערמע, וועלכע ענטוויקעלט שאָף און ביענען, פראָדוצירט מילך און גרינס. דאָ איז פאַראַן אַ לאַנדווירטשאַפטליכע שולע פאַר מיידלאַך, וואו עס לערנען 40 פערזאָן. דער גאַנצער שטח איז 23000 דונאם. דאָ איז פאַראַן אַ גוטע קאָאָפּעראַטיווע איינאָרדענונג פון הויז אינדוסטריע.

תול־טורה, איז אַ נייער שטח באָדען געקויפט פונ'ם נאַציאָנאַל־פאָנד, אויף וועלכען אַ ישוב וועט זיך אויסבויען אין 1927.

תל־עדש, האַלט זיך אויך ערשט אין אויפבויען. איהר שטח באָדען איז 4473 דונאם, אַ הסתדרות קבוצה וועלכע זיצט אויף 2150 דונאם באָדען וועלכער גרעניצט זיך מיט דעם פריהערדיג־דערמאָנטען באָדען, באַאַרבייט אים דערווייל און גרייט איהם צו פאַר אַ נייעם ישוב. זי באַשטעהט פון 50 פערזאָן וועלכע לעבען אויף אַקערבוי.

בית־זרע, אויף דעם וועג צווישען נאַזאַרעט און דער נייער שטאָדט עפולה. דאָ אַרבייט אַ הסתדרות קבוצה פון 70 פערזאָן און בילדעט זיך אין אַ נייעם ישוב.

גדעון, 4 קילאָמעטער פון עפולה. 40 משפחות וועלכע באַשטעהען פון 150 נפשות פון טראַנסילוואַניער אידען באַשעפטיגען זיך מיט לאַנדווירטשאַפט. זי האָט אַ שטח פון 4000 דונאם באָדען און אַ גוטע וואַסערלייטונג.

תל־עדשים, 5 קילאָמעטער אין צפון פון עפולה. איז געקויפט אין 1914 פון הכשרת־הישוב און באַזעצט פון 70 משפחות. דאָ איז שוין פאַרפלאַנצט געוואָרען אַ שעהן וועלדעל און וועגען זיינען אויסגעלעגט געוואָרען. דער מושב האָט אַ גוטע שולע, אַ קינדער־גאַרטען און אַן אַרבייטער־קלוב.

בלפוריה, 2 קילאָמעטער אין צפון בון מרחביה, איז אַ שעהנע גוט איינגעאָרדענטע קאָלאָניע, לויט דעם מוסטער פון בנימינה. דער באָדען איז געקויפט געוואָרען פון קהילת־ציון אין 1920. זי באַשטעהט פון 320 נפשות, וועלכע צייכענען זיך אויס אין טאַבאַק פלאַנטאַציע, גערטנעריי און מילכיגס. האָבען אויך תבואה.

כפר־ילדים, איז אַ קינדער־קאָלאָניע,

וועלכע באַשטעהט פון רוסישע פאָגראָם־יתומים. 120 יונגע יתומים באַארבייטען אַליין 1000 דונאם אונטער דער אָנפיהרערשאַפט פון זייערען אַן אַגריקולטורעלען קאָמיטעט, אין דער שפּיצע פון וועלכען עס שטעהט אַן אַגראָנאָם. די מיטלען ווערען גענעבען פון דער דרום־אַפריקאַנער ציון־אָרגאַניזאַציע. דאָס קינדער־דאָרף ענטוויקעלט זיך שעהן, עס בויען זיך הייזער, שטאַלען און שפּייכלערס, אויך מאַשינעריע ווערט ערוואָרבען.

מושבת בור נעבען כפר־ילדים און תל־עדשים איז ניט לאַנג געגרינדעט פון דער „אגודת־ישראל”. 4000 דונאם באָדען, אויף וועלכען עס האָבען זיך באַזעצט 50 אַרבייטער וועלכע באַשעפטיגען זיך מיט לאַנדווירטשאַפט און פיה־צוכט.

מרחביה, נעבען עפולה, איז געגרינדעט אין 1911, אויפ’ן באָדען פונ’ם קרן־קימת. 350 נפשות זיצען דאָ אויף 9000 דונאם אַקערבוי באָדען. פרוכט־גערטנער און אַ מילך פערמע איז דאָ גוט ענטוויקעלט, אויך אַ גרויסער חלק פון גוטען וואַלד.

עפולה, איז געקויפט פון קהילת־ציון. האָט שוין אַ באַפעלקערונג פון 1090 נפשות. דאָ ווערט געבויט די ערשטע אידישע שטאָדט אין עמק יזרעאל. זי ווערט געבויט לויט אַן אויסגעאַרבייטען פלאַן פאַר פריוואַטע און געזעלשאַפטליכע געביידעס. דער גאַנצער שטח איז 16,000 באָדען, פון וועלכען 4,000 דונאם געהט אויף שטאָדט־געביידעס און דאָס איבעריגע פאַר לאַנדווירטשאַפט. אַ פלאַץ פאַר אַ טעאַטער, פאַר אַ שולע, פאַר אַן האָספּיטאַל און פאַר אַ מסחר צענטער איז ספּעציעל רעזערווירט.

שונם, באַשטעהט פון 10,000 דונאם באָדען, אָפּגעקויפט ערשט ניט לאַנג, און האַלט ביי באַזעצט ווערען.

כפר תבור אָדער מסחה, אויף דער מזרח־זייט פון באַרג תבור, 10 קילאָמעטער פון עפולה, איז איינע פון די שעהנסטע געגענדען פון גליל־התחתון. זי איז געגרינדעט געוואָרען פון יק"א אין 1902 און האָט 303 איינוואוינער. זי לעבט אויף אַקערבוי און פיה־צוכט און טאַבאַק פלאַנטאַציע. די קאָלאָניע האָט אַ שולע, אַ מוהל, אַ קבוצה פון אַרבייטער מיידלאַך און נאָך אַ קבוצה פון מענער וועלכע אַרבייטען ביי די קאָלאָניסטען.

איהר שטח איז 14900 דונאם, פון וועלכען 1409 פלאַנצונגען, מאַנדלען און וויינגערטנער און אָליווען.

אילניה, האָט אַ לאַנגע צייט געהייסען סעדזשערה און האָט געשפּילט אַ בעדייטענדע ראָלע אין דער געשיכטע פון אונזער קאָלאָניזאַציע אין גליל. זי געפינט זיך 13 קילאָמעטער אין מערב פון דער שטאָדט טבריה און איז געגרינדעט אין 1889 פון יק"א, פאַר רוסישע אידען. זי האָט איצט 362 איינוואוינער וועלכע באַשעפטיגען זיך הויפּטזאַכליך מיט אַקערבוי, תבואה, אויך מיט פלאַנטאַציע, עופות און מילכיגס. די קאָלאָניע האָט 17,720 דונאם באָדען וועלכער באַשטעהט אין גרויסער מאָס פון פעלזען, וועלכע זיינען באַדעקט מיט אַן אַלטען דעמבען־וואַלד פון הונדערטער יאָהרען. די קאָלאָניע האָט אַ הסתדרות קבוצה און אַ גרויסע צאָהל אַרבייטער וועלכע זיינען באַשעפטיגט ביי די קאָלאָניסטען, אויך אַ גרופּע פון קורדיסטאַנער אידען וועלכע האַלטען ביי קאָלאָניזירט ווערען. דאָ איז פאַראַן אַ גוטע שולע, אַן אַפּטייק און אַרבייטערקיך.

רמה, אָדער שרונה געפינט זיך אויף אַ באַרג 1 קילאָמעטער ווייט פון בית גן. זי איז געגרינדעט געוואָרען אין 1913 פון אַמעריקאַנער אידען פון שיקאַגאָ. די איינוואוינער לעבען אויף לאַנדווירטשאַפט און גערטנעריי דורך דער קאָלאָניע פליסט אַ קוואַל זיסע און געזונטע וואַסער.

יבנאל, 16 קילאָמעטער אין דרום פון טבריה איז געגרינדעט אין 1902, פון דער יק"א. זי צעהלט 499 נפשות און האָט 23,220 דונאם באָדען פון וועלכע 4000 דונאם קענען ניט באַאַרבייט ווערען. האָט אַ שעהנעם וואַלד און פלאַנצונגען. זי האָט צוויי שולעס, אַן אַפּטייק, און דאָ געפינט זיך אויך דער צענטער פון דער פאַרזיכערונג־געזעלשאַפט פאַר בהמות, און וועטערינאַרן. פיה־צוכט איז דאָ באַזונדער גוט ענטוויקעלט ווי אויך טאַבאַק פלאַנטאַציע.

פוריה, געפינט זיך אויף אַ באַרג 2 און אַ האַלב קילאָמעטער פונ’ם ים־כנרת. זי איז געקויפט געוואָרען פון דער אַמעריקאַנער אַחוזה פון סענט־לואיס און געגרינדעט אין 1911, פאַר מאַנדלען־פלאַנטאַציע. איהר שטח איז 3445 דונאם.

בית־גן, איז אָנדערהאַלבען קילאָמעטער

ווייט פון יבנאל, געגרינדעט אין 1924 פון יק"א. איהרע 166 איינוואוינער פּראָדוצירען תבואה און טאַבאַק. איהר שטח איז 5000 דונאם, פון וועלכע 385 זיינען אונטער פלאַנצונגען. אַרום 1900 איז בערגיקער פעלזען באָדען, באַוואַלדערט.

מצפה, 3 מיט אַ האַלבען קילאָמעטער פון טבריה, אין מערב, איז געגרינדעט אין 1908 דורך יק"א און האָט 53 משפחות. איהרע פעלדער פון 2481 דונאם פּראָדוצירען תבואה און זיינען גוט פאַר גערטנעריי ווייל זי האָט אַ שטראָמענדען קוואַל נעבען דער קאָלאָניע.

נעבען טבריה געפינט זיך אַ קאָלאָניע פון 3 משפחות, איינגעטונקט אין גרינס; זיי בעאַרבייטען 780 דונאם באָדען, וועלכער דינט פאַר זומער־וואוינונגען פון דער אומגעגענד. זיי שטעלען צו מילך, אייער און גרינס פאַר דער שטאָדט טבריה.

חיטין, איז געגענאיבער מצפה, צווישען כנרת און טבריה. זי איז געגרינדעט אין 1910 פון מאָסקווער אידען, מיט'ן צוועק צו ענטוויקלען דאָ אַ בוימוואָל פלאַנטאַציע. דערווייל איז דער געדאַנק אויפגעגעבען, די קאָלאָניסטען, 46 נפשות באַשעפטיגען זיך מיט פלאַנצונגען און גערטנעריי. דער געדאַנק פון בוימוואָל־פלאַנטאַציע איז איצט צוריק באַנייט געוואָרען פון ענגלישע אידען און אַמעריקאַנער. ביי דעם פּלאַץ געפינט זיך אַ פערמע וואו עס וואַקסט דער באַמבוק בוים, טייטעלבוימער און באַנאַנעס. זי שטעלט צו אין טבריה און שיקט אַפילו אין דמשק גרינס, אייער, טאָמאַטעס, אוגערקעס און קאַוואַנעס.

כנרת, איז אַ קאָלאָניע אויפ'ן ברעג פונ'ם ים כנרת, 7 קילאָמעטער אין דרום פון טבריה. זי איז געגרינדעט אין 1907 דורך יק"א און האָט 67 איינוואוינער וועלכע זיצען אויף 7000 דונאם באָדען. די קאָלאָניע האָט אַן אינטענסיווע געמישטע ווירטשאַפט פון גרינס און פאַרשידענע פלאַנצונגען. זי האָט אַ שולע, אַן אַפּטייק און אַ קליינע פערמע פון תימנים.

הר כנרת, איז אַ פערמע אויף דעם וועג צו יבנאל. זי איז געגרינדעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אויף נאַציאָנאַל־פאָנד באָדען, אין 1920, מיט דער הילף פון קרן־היסוד. אַ וועלדעל פון 50,000 בוימער באַלאַנגט צום קרן־קימת.

ביתניה, נעבען כנרת און נעבען ירדן, איז געגרינדעט פון יק"א אין 1913. דאָ איז אַן עקספּערימענטען פערמע פון טראָפּישע און סוב־טראָפּישע פלאַנצונגען. 30 משפחות באַשעפטיגען זיך דאָ מיט זריעות פאַר פלאַנצונגען און גערטנעריי.

מנחמיה, מלחמיה, 6 קילאָמעטער פון צמח, איז געגרינדעט פון יק"א אין 1902. זי האָט 8447 דונאם באָדען און 129 נפשות וועלכע פּראָדוצירען ווייץ, האָדעווען רינדער און שאָף. דאָ געפינט זיך אַ פּריוואַטע גיפּס־פאַבריק.

גיסר, איז אַ פערמע ניט ווייט פון ברעג ירדן, פון וואַנען זי נעמט וואַסער פאַר באַוואַסערונג. זי האָט 2000 דונאם באָדען אויף וועלכען עס לעבען 18 נפשות, געמישטע ווירטשאַפט.

עין־חרוד, איז איינע פון די גרעסטע אַרבייטער קבוצות און איינער פון די וויכטיגסטע ישובים פון דער הסתדרות. זי איז געגרינדעט אין 1922 און האָט 10,000 דונאם באָדען אויף די באַוואוסטע הרי־הגלבוע. זי איז געגרינדעט פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע אויף קרן־קימת באָדען. 300 נפשות זיינען דאָ איינגעאָרדענט קאָאָפּעראַטיוו און פּראָדוצירען אויסער תבואה אויך פאַרשידענע פרוכטען. פאַראַן דאָ אַ וואַלד. דאָס רוב איינוואוינער זיצען אין באַראַקען וואו עס זיינען פאַראַן גוט איינגעאָרדענטע טישלערייען, שניידערייען, שמידערייען, שוסטערייען, און אַלגעמיינע קיך וואו עס געפינט זיך אַ סצענע פאַר טעאַטער שפּילען און קאָנצערטען.

קומי, איז אויף די צפון־בערג קעגען די הרי־הגלבוע, אַ נייער ישוב וועלכער האַלט זיך אין איינאָרדנען אויף 6000 דונאם פאַר פלאַנטאַציע, תבואה און גערטנעריי.

(דגניה א' און דגניה ב', ווי אויך תל־יוסף און בית־אלפא און כפר יחזקאל, זיינען ערקלעהרט צווישען אַנדערע קבוצות און מושבי־עובדים).

גבע, איז געגרינדעט אין 1922 און האָט 65 איינוואוינער, וועלכע האַלטען אין איינאָרדענען זיך.

אחוזות בעכו, האָט 2000 דונאם באָדען. וועלכע זיינען ניט לאַנג געקויפט געוואָרען פון בולגאַרישע אידען, נעבען עכו, פאַר אַ מילך־פערמע און פלאַנטאַציע. אין דער אומ־

געגענד בויט זיך איצט א גרויסע וועבעריי מיט'ן נאמען צור־שלום.

די קאלאניעס פון גליל העליון.

ראש פנה, איז 5 קילאמעטער פון צפת אויפ'ן שאסיי טבריה־דמשק. זי איז געגרינדעט אין 1882 און האט 20,152 דונאם תבואה באדען און אליווען־בוימער. דאס איז איינע פון די עלטסטע גליל־העליון קאלאניעס, האט א גרויסע שולע און א גרויסע שוהל און דא איז דער איינציגער פלאץ וואו עס איז געגרינדעט געווארען פון אידען א געמישטע שולע פון אראבישע און אידישע קינדער, וואו אלע באקומען א גוטע ערציהונג אין העברעאיש. די איינוואוינער, 547 נפשות, האבען אן אייגענע פאסט, א פאליציי אפטיילונג, א טעלעגראף, טעלעפאן, א דאקטאר און א וועטערינאר.

מחנים, איז ביי 4 קילאמעטער אין מזרח פון ראש פנה, געגרינדעט אין 1892 פון גאליציאנער חובבי־ציון און איז אריבער צו יק"א. 75 נפשות באארבייטען א שטח פון 2000 דונאם. תבואות און גרינס און עופות וועלכע ווערען אויסגעבראכט אין צפת.

אילת השחר, איז 7 קילאמעטער אין מזרח־צפון פון ראש פנה און 3 קילאמעטער פון מי־מרום. איז געקויפט נאך אין 1892 פון יק"א פאר די קאלאניסטישע קינדער פון ראש פנה, אבער באזעצט ערשט מיט א פאר יאהר שפעטער. זי האט א גוטען וואסער־קוואל און פרוכטבארען באדען. נעבען איהר זיצט א הסתדרות קבוצה אויף נאציאנאל־פאנד באדען.

משמר הירדן, נעבען מי־מרום, הארט אויפ'ן ברעג ירדן. איז געקויפט געווארען אין 1884 און באזעצט ערשט אין 1890 דורך יק"א. דאס איז די עקסטרעם מזרח קאלאניע פון ארץ ישראל, הארט אין א געגענד פון נאמאדע בעדואינער. זי האט 102 נפשות וועלכע האבען תבואה פעלדער און לעצטענס אויך טאבאק־פלאנטאציע. די קאלאניע האט א שולע און אן אפטייק און א דאקטאר. די ענטוויקלונג פון דער קאלאניע איז אפגעהאלטען געווארען דורך דעם אומגעזונטען מאלאריע קלימאט, וועלכער איז איצט אויסגעבעסערט, און פון בעדואינישע אנפאלען, וועלכע פלעגען קומען פון יענער זייט ירדן.

יסוד המעלה, 12 קילאמעטער אין צפון פון ראש פנה איז געגרינדעט אין 1883 פון בארן ראטשילד, פאר רוסישע אידען. זי צעהלט איצט 168 איינוואוינער און האט א שטח פון 12228 דונאם תבואה און גראז פאר בהמות. זי האט א גוטע שולע, א קינדער גארטען און א דאקטאר.

עין־זיתים, אין צפון פון צפת איז געגרינדעט אין 1890 פון די רוסישע „דורשי־ציון", האט 6000 דונאם, הויפטזעכליך פארווילדעטער באדען, וועלכער ווערט גוט געמאכט פאר פלאנצונגען. 50 נפשות באארבייטען דעם באדען.

מתולה, איז די עקסטרעם צפון קאלאניע, אויפ'ן סירישען גרעניץ, ווייט פון יעדען אידישען ישוב און האט נאר די יונגע און מעכטיגע שכנות כפר גלעדי און תל־חי. אין דער געגענד לעבט א שטארקער שבט וועלכער הייסט מטאלים, מיט א באזונדער מחמד'אנישען גלויבען. די קאלאניע איז געגרינדעט געווארען אין 1896 פון בארן ראטשילד פאר רוסישע אידען און האט 6,730 דונאם מיט 200 איינוואוינער. זיי האבען פיל געליטען פון אנפאלען און מעהרערע מאהל זיך פאראייניגט מיט תל־חי און כפר גלעדי און געקעמפט געגען הארדעס פון נאמאדע אראבער. ווען די טיילונג צווישען סיריע און א"י איז פארגעקומען צווישען ענגלאנד און פראנקרייך, איז נאר א דאנק מתולה ארץ־ישראל ניט פארקלענערט געווארען, ווייל די ציוניסטישע ארגאניזאציע האט געפאדערט אז די קאלאניע זאל ניט בלייבען אויף יענער זייט פון דער אידישער הוים.

איצט איז אפגעקויפט געווארען צום ערשטען מאל א שטיק באדען אויף יענער זייט ירדן, וואו עס איז נאך ביז איצט קיין אידישער ישוב ניט געווען. די מזרח־זייט פון ירדן וועלכער איז באקענט אונטער די נעמען פון גלעד, בשן און גולן, ווארט אויף דער קאלאניזאציע.

טייכען און אזיערעס.

דער ירדן, איז א טייך וואס פליסט דורך כמעט די גאנצע לענג פון ארץ־ישראל, פונקט אין מיטען, און טיילט דאס לאנד אין צוויי טיילען: דער מערב־טייל, וועלכער געהט ביז דעם ברעג פונ'ם מיטעללענדישען ים, און דער מזרח טייל וועלכער הייסט „עבר־הירדן". דער ירדן הויבט אן פליסען פון אונטער די לבנון־בערג אין צפון פונ'ם לאנד, און פאראייניגט זיך באלד מיט נאך צוויי טייכלעך און ווערט דורך דעם שטארקער און שטראמענדער.

אין זיין וועג באַגעגענט דער ירדן די אָזיערע (לייק) וועלכע הייסט „מי־מרום”. ער פליסט אין איהר אַריין און שפּאַלט זי אין צווייען און פליסט פון איהר אַרויס און געהט ווייטער זיין וועג, צווישען פעלזען און קוסטעס און ווילדע בלומען, אויף גאַנצע 16 קילאָמעטער, ביז ער קומט צום ים־כנרת. אויך דער ים־כנרת שיידט דעם ירדן און שפּאַלט איהם אין צווייען, מישט זיך ניט אויס מיט זיינע וואַסערען, און געהט אַרויס שטראָמענד און האַסטיג אויף זיין ווייטערדיגען וועג. 144 קילאָמעטער לויפט ער דורך, כמעט אין אַ גלייכער ליניע ביז ער קומט צום ים המלח. דאָ באַקומט ער דאָס אויסזעהן פון אַ געדרוי־טען „ש”, וועלכער פאַלט אַריין מיט זיינע דריי מנורה־קעפּ אינ׳ם ים־המלח. דער ירדן מאַכט פרוכטבאַר די פעלדער, וועלכע ער לויפט דורך.

••

ליטאַניה, איז דער צפון־טייך פון ארץ־ישראל, וואָס פליסט אין דער ברייט פון אונטער די פיס פונ׳ם באַרג לבנון און פאַלט אַריין אין מיטעללענדישען ים. דער טייך איז איצט דער דרום־גרעניץ פון ארץ־ישראל. אויפ׳ן צווייטען ברעג פון טייך איז שוין סיריע.

קישון, איז אַ קליין טייכעל אין גליל־התחתון, וואָס פאַלט אַריין ניט ווייט פון חיפה אין מיטעללענדישען ים. אויפ׳ן קישון האָבען זיך אָפּגעשפּילט גרויסע געשעהעּנישען פון אונזער געשיכטע, דאָ האָט די נביאה דבורה כמעט ענדגילטיג אָפּגעשטעלט יעדע מלחמה צווישען די פיניקייער און יהודה, מיט דעם וואָס זי האָט דאָ צוקלאַפּט און כמעט פאַרניכטעט די פיניקיאַנישע אַרמיי.

ירמוק און יבוק זיינען צוויי טייכלעך, וואָס פאַלען אַריין אין ירדן. דאָס ערשטע ניט ווייט פון כנרת, דאָס צווייטע פונקט אין מיטען דער לענג פונ׳ם ירדן. דיביידע טייכלעך פליסען אין עבר־הירדן.

ירקון, איז אַ טייכעל וואָס פליסט נעבען פתח־תקוה און פאַלט אַריין אין מיטעללענדישען ים.

ארנון, איז אַ טייך, וואָס פליסט אין עבר־הירדן און פאַלט אַריין אין ים־המלח.

עס זיינען פאַראַן נאָך פיל טייכלעך און פלוסען, איבערהויפּט אין גליל־התחתון און גליל־העליון, וועלכע באַלעבען די צוויי פּראָווינצען. אַ סך פון זיי ווערען זומער־צייט אויסגעטריקענט, דערפאַר וואָס עס פעהלען וועלדער אין לאַנד, אָבער וועלדער ווערען איצט אַ סך געפלאַנצט.

מי־מרום, איז אַן אָזיערע, אין צפון פון ארץ־ישראל, אַ 10 קילאָמעטער אין צפון פון דער שטאָדט צפת. די קאָלאָניע יסוד־המעלה ליגט כמעט אויף איהרע ברעגען. דאָ איז אַמאָל געווען דער קראַטער, דאָס מויל פון אַ וואולקאַן וועלכער איז איצט אויסגעלאָשען דאָרט האָבען זיך וואַסערען אָנגעקליבען און פאָרמירען איצט די מי־מרום אָזיערע.

כנרת, איז אויסער דעם ים־המלך, די גרעסטע אָזיערע פון לאַנד. געפינט זיך 16 קילאָמעטער אין דרום פון מי־מרום און איז 21 קילאָמעטער לאַנג, און ביז 12 קילאָמעטער ברייט. זיינע וואַסערען זיינען זיס, האָט זעהר אַ סך פאַרשידענע סאָרטען פיש און אויך מינעראַלען. דאָס איז די שעהנסטע און פרוכטבאַרסטע געגענד פון לאַנד. זיין נאָמען האָט כנרת פון וואָרט „כנור”, האַרפע, ווייל זי האָט די פאָרמע פון אַ האַרפע. די שטאָדט טבריה און די קאָלאָניעס כנרת און דגניה ליגען האַרט אויף די ברעגען פונ׳ם כנרת.

ים־המלח, געפינט זיך אין רעכטען דרום פון ארץ־ישראל. ער הייסט ים־המלח, ווייל ער פאַרמאָגט מעהר זאַלץ ווי וועלכער ניט איז אַנדערער ים אין דער וועלט. ער האָט ביז 26 פּראָצענט זאַלץ אין דער צייט ווען יעדער ים האָט ניט מעהר פון 13 פּראָצענט. דערפאַר קענען אין זיינע וואַסערען ניט לעבען קיין פיש און קיין לעבעדיגע באַשעפעניש, און אויך דערום רופט מען איהם אַמאָל „ים המות” דאָס הייסט דער טויטער ים. ער פאַרמאָגט אָבער אַ סך וויכטיגע מינעראַלען, איבערהויפּט אַספאַלט. די ברעגען פון ים־המלח באַדעקען זיך זומער מיט אַ שיכט זאַלץ וועלכע איז גוט פאַר אַ זאַלץ־פּראָדוקציע, אָבער דאָס מאַכט אונמעגליך וועלכע ניט איז געוויקסען אויף זיינע ברעגען. זיין לענג איז 76 קילאָמעטער און זיין ברייט 17. די גאַנצע שטרעקע פון זיין מערב ברעג טראָגט דעם נאָמען פון „מדבר יהודה”, די וויסטע פון יהודה.

טאָהלען.

דריי הויפּט טאָהלען זיינען די מעהר באַוואוסטע אין דער געשיכטע. זיי זיינען:

השפלה, אין דרום פון תל־אביב, ציט זיך פון לוד ביז׳ן רעכטן ענד פון לאַנד אין דרום.

במעט אַלע דרום קאָלאָניעס ליגען אין איהר שוים, אויפ'ן ברעג ים. זי איז זעהר פּרוכטבאַר אין צפון און זאַמדיג אין דרום.

עמק־השרון, איז מעהר באַוואוסט. ער ווערט באַזונגען אין שיר־השירים און איז באַוואוסט מיט זיינע שעהנע בלומען. דער עמק־השרון ליגט אויפ'ן ברעג ים און ציהט זיך פון תל־אביב אין דעם גאַנצער לענג פון שומרון ביז די פיס פונ'ם באַרג כרמל. ער איז מעהר פרוכטבאַר פון „שפלה" און האָט די וויכטיגסטע שומרון קאָלאָניעס אין זיין שוים.

עמק־יזרעאל, איז אָבער דער פרוכטבאַרסטער און דער קלענסטער פון די ערשטע צוויי. ער האָט אַ פּנים פון אַ ריכטיגען דריי־קאַנטיגען ווינקעל, און איז איצט דער צענטער פון אונזער קאָלאָניזאַציע. דאָ האָט די אַרבייטערשאַפט איהרע וויכטיגסטע לאַנדווירטשאַפטליכע ישובים, דאָ בויט זיך אין סאַמען האַרץ פונ'ם עמק די נייע שטאָדט עפולה. דער עמק ליגט אין גליל־התחתון צווישען די הרי־הגלבוע, באַוואוסט מיט קעניג שאול'ס לעצטער מלחמה און זיין טראַגישען און העלדישען טויט, און צווישען דעם כרמל־באַרג אין מערב פון איהם און דעם שעהנעם באַרג תבור אין צפון־מזרח פון איהם. פאַרשידענע פלוסען און טייכען באַוואַסערען זיינע פעלדער, צווישען זיי דער נחל קישון. די חיפה'ר אַייזענבאַהן פאַרבינדט איהם מיט די איבעריגע טיילען פון לאַנד און מיט ירושלים דורך שכם.

פאַראַן נאָך קלענערע טאָהלען ווי דער עמק־זבולון וועלכער ליגט צווישען חיפה און דעם ים־כנרת און די בקעת־הירדן, וועלכע מיינט די גאַנצע פלעכע פונ'ם ירדן.

בערג.

חרמון. דער באַרג חרמון ליגט אין צפון־מזרח ארץ־ישראל און טראָגט דעם נאָמען „זיידע פון די בערג" — אפשר דערפאַר, ווייל זיין קאָפּ איז ווייס פון דעם שנעע וואָס ליגט אויף איהם שטענדיג. חרמון איז דער באַרג, וועגען וועלכען אַ פּאָעט האָט געזאָגט, אַז ער טראָגט אייביגען ווינטער אויפ'ן קאָפּ, אייביגען פריהלינג אויף די פּלייצעס און אייביגען זומער אויף די פיס. ער איז איינער פון די העכסטע בערג אין לאַנד און איז פּאַקטיש אַ צווילינג־ברודער פון די לבנון־בערג. זיין העכסטער שפּיץ איז 9050 פוס. דער חרמון איז טיילווייז באַדעקט מיט ווילדע ביימער און געוויקסען, צווישען וועלכע עס לעבען ווילדע חיות. לייבען באַגעגענט מען זעלטען, אָבער די סירישע בערען און פאַנטערען באַגעגענט מען יאָ. די היענע, אָדער „דעבא", ווי די אַראַבער רופען זי, וועלף און איבערהויפּט פוקסען און שאַקאַלען זיינען דאָ ביי זיך אין דער היים. אין צפון־מזרח זייט פונ'ם חרמון ליגט דמשק און פון זיין צווייטער זייט, אין מערב־דרום ליגען די קאָלאָניעס תל־חי און מתולה.

תבור. ליגט צווישען כנרת אין זיין דרום־זייט, דער ירדן איז זיין מזרח זייט און דער עמק יזרעאל אין זיין מערב־זייט. ער איז עהנליך אויף אַ קיילעכדיגער איבערגעקערטער שיסעל, באַוואָקסען מיט גרינס און פאַרגאָסען פון שטראַהלען. ער איז אינגאַנצען 1843 פוס הויך, אָבער פון זיין שפּיץ זעהט מען אַ שטרעקע לאַנד אַרום אויף צעהנדליגער קילאָמעטער. אויף דעם באַרג האָט די נביאה דבורה געהאַט איהר רעזידענץ, וואוהין עס פלעגען קומען צו איר טייטעל בוימער גאָרטען די איינוואוינער אין די גרויסע טעג פון נאַציאָנאַלע געשעהענישען. צווישען די געוויקסען פונ'ם תבור געפינען זיך נאָר קליינע היה'לעך וועלכע זיינען אָפט שעדליך פאַר די פעלדער, אָבער ניט געפעהרליך פאַר מענשען.

הרי הגלבוע. זיינען צוזאַמענגעקניפּטע בערג, וואָס ליגען צווישען דער „בקעת־הירדן" און דער דרום־זייט פונ'ם עמק־יזרעאל. זיי זיינען פון דער זעלבער הויך ווי דער תבור און שטעלען מיט זיך פאָר דעם רעכטען צענטער פון ארץ ישראל. די בערג זיינען באַוואוסט מיט דעם העראָאישען קאַמף פון דעם ערשטען קעניג שאול און זיין זוהן יהונתן, וועלכע זיינען דאָ טראַגיש אומגעקומען.

כרמל. דער כרמל ליגט צווישען נחל קישון אויף זיין מזרח־זייט, דעם ים אויף זיין מערב־זייט; די שטאָדט חיפה ליגט צו זיינע פיס אין צפון. דער באַרג איז באַליבט פון רעכטען אָנפאַנג פון אונזער געשיכטע. ער איז באַוואוסט מיט דער לעגענדאַרער רעזידענץ פון אליהו הנביא אין זיין לאַנג יאָהריגען קאַמף געגען די פאַלשע נביאים און דעם אומרעכט פון קעניג אחאב'ס הויז. ער איז 1400 פוס הויך און ווערט איצט דער באַליבטער פלאַץ פון דער נייער אידישער קאָלאָניזאַציע.

הרי־יהודה. די יהודה'ר בערג זיינען פאַרקייטעלט איינער אין צווייטען אויף אַ גאַנץ ווייטער שטרעקע אין מזרח פון ירושלים און דערגעהען אָפט ביז'ן ירדן. ירושלים אַליין שטעהט אויף איינעם פון זיינע אַקסלען. אין ירושלים גופא געפינען זיך די בערגלעך „ציון", „הר־הזיתים", „הר־הצופים", אויף וועלכען עס שטעהט דער אוניווערסיטעט און דער רעגירונגס פּאַלאַץ. אַ שוועסטער פון הר־ציון איז הר־המוריה, אויף וועלכען דער בית־המקדש איז געשטאַנען. דער העכסטער שפּיץ פון די הרי־יהודה דערגרייכט 3316 פוס.

הר סיני. געפינט זיך איצט אויסער דער מאַנדאַטאָרישער טעריטאָריע, אין סאַמע דרום פון ארץ־ישראל, האַרט ביים רויטען ים. אַרום איהם הערשט נאָך אַ וויסטע מיט צואוואָרפענע אָאַזיסען.

בוכטעס.

די בעסטע און מעהר באַוואוסטע בוכטע איז „מפרץ־עכו", וועלכע ציהט זיך צווישען עכו און חיפה, אין מיטעללענדישען ים. זי איז אַרום 8 קילאָמעטער לאַנג און איז פון 1 ביז 5 קילאָמעטער טיף. דאָס איז אַ פון דער נאַטור געשאַפענער שוץ פאַר שיפען און דאָ הייבט זיך אָן בויען דער חיפה'ר פּאָרט. עס זיינען פאַראַן נאָך בוכטעס, אָבער קלענערע. אַ טיפע בוכטע איז פאַראַן אין דער מזרח־זייט פון ים־המלח, וועלכער ווערט נאָך גאָר ווייניג אויסגענוצט, און אַ היסטאָרישע בוכטע, געבויט אין שלמה המלך'ס צייטען פון אידען, האָט אַמאָל געדינט פאַר פאַרשידענע צוועקען. איז עציון־גבר, די היינטיגע שטאָדט עקבה, אויפ'ן ברעג פון רויטען־ים.

היסטאָרישע פּלעצער.

כותל־מערבי, איז די מערב־וואַנט פון דעם אויסערליכען הויף פון בית־המקדש. זי איז זעהר אימפּאָזאַנט מיט איהרע ריזיגע שטיינער און מיט דער וואונדערבאַרער אַטמאָספערע, וואָס שאַפט זיך נעבען דער וואַנט. פאָעטען אין יעדען דור האָבען איהר געווידמעט עלעגיעס. דער באָדען נעבען איהר און זי אַליין, באַלאַנגען נאָך ניט צו אידען.

מגדל דוד, איז אן איבערבלייבעניש פון דער אַלטער ירושלים'ער פעסטונג. ווי מען דענקט, איז זי געבויט נאָך אין דוד המלך'ס צייטען.

אין ירושלים געפינט זיך אויך די „מערת־צדקיהו"; חצר־המטרה, דאָס איז דער אַסטראָג וואו ירמיהו הנביא און אַנדערע „פּאָליטישע" זיינען געזעסען. יד־אבשלום איז אן אָריגינעלע געביידע וועלכע אבשלום האָט פאַר זיך אויסגעבויט ביי זיין לעבען. די מצבה אויפ'ן קבר פון זכריה הנביא איז אַ פיר־קאַנטיגע פּיראַמידע. מערת־כלבא שבוע איז אַ צוויי שטאָקיגע געביידע אונטער דער ערד, וועלכע האַט אַמאָל געדינט פאַר פאַרשידענע צוועקען.

קבר רחל. געפינט זיך אויפ'ן וועג צווישען ירושלים און בית־לחם. דאָס איז אַ קליינע לאַנגליכע פיר־קאַנטיגע געביידע מיט אַ קופּאל. אינוועניג ליגט אַ ריזיגער שטיין, דאָרטען קלייבען זיך צונויף אידען און דאַווענען. דער פּלאַץ באַלאַנגט צו אידען.

מערת־המכפלה, איז אין חברון. געפינט זיך אין די הענט פון מוסולמאַנער. אידען און קריסטען ווערען אַהין ניט אַריינגעלאָזען.

אין דער שטאָדט קסריה אויפ'ן ברעג ים ווי אויך אויפ'ן באַרג תבור און דער אומגעגענד פון ירושלים און איבער'ן גאַנצען לאַנד זיינען פאַראַן קאַנאַלען און איבערבלייבענישען פון פּאַלאַצען און פעסטונגען פון די אַלטע צייטען. די פעסטונג מסדה און די פעסטונג עין־גדי אויף דעם מערב־זייט פונ'ם ים־המלח זיינען גרויסע מאנומענטען פון אונזער פאַרגאַנגענהייט.

די פּועלי־ציון לאַנד־פּאַרטייען

(איבערבליק פון דער פאַרבאַנד־ביוראָ פאַר'ן יאָהר 1926)

ארץ־ישראל

אונזער לאַנד־פּאַרטיי אין ארץ ישראל „אחדות־העבודה" איז, ווי שטענדיג, אויך אין דעם יאָהר געווען די פּאַרטיי, וועלכע האָט געזאַמעלט ארום זיך די מעהרהייט פון דער אַרבייטערשאַפט אין לאַנד. דאָס האָבען אַם בולטסטען באַוויזען די וואַלען צו די שטאָדטישע אַרבייטער־ראַטען סוף 1925, ביי וועלכע אחדות־העבודה האָט געהאַט אַ גרויסען נצחון געגען רעכטס און לינקס. ווי פריהער, טראָגט אויך איצט אחדות־העבודה די הויפּט לאַסט פון דער אחריות פאַר דער אָנפיהרונג און דער פּאָליטיק פון דער הסתדרות. די דאָזיגע ראָלע איז אין אַ צייט פון קריזיס און אַרבייטסלאָזיגקייט, ווי די איצטיגע, באַזונדערס שווער. אויב די א"י'דיגע אַרבייטערשאַפט האָט אין דער דאָזיגער צייט אַרויסגעוויזען אַזאַ הויכע מאָס פון דיסציפּלינירטקייט און געטריישקייט צו איהרע אידעאַלען און צו איהר היסטאָרישער שליחות אין לאַנד; אויב דוקא אויס דער טראַגישער ראַנגלעניש מיט'ן קריזיס זיינען אַרויסגעוואַקסען, אחוץ ליידען און דחקות, אויך פּאָזיטיווע רעזולטאַטען: דאָס אַריינדרינגען פון טויזענטער נייע אידישע אַרבייטער אין די פּריוואַטע קאָלאָניעס, די שאַפונג פון קאָאָפּעראַטיווען אַרבייטער אינסטיטוט פאַר קאָלעקטיוון איבערנעמען פון לאַנדווירטשאַפטליכער אַרבייט (אַ מין לאַנדווירטשאַפטליכער סולל־בונה), דער אָנהויב פון נייער אַרבייטער קאָלאָניזאַציע אין עמק א. אַ. וו. — איז דאָס אַלץ אין דער ערשטער ליניע צו פאַרדאַנקען דעם גרויסען מאָראַלישען כח פון אחדות־העבודה, איהר שטענדיגער אידעאישער און פּאָליטישער ערציהונגס־אַרבייט, דער זעלבסטלאָזער איבערגעגעבענער טעטיגקייט פון איהרע חברים־שליחים אין דער אָנפיהרונג פון דער הסתדרות און אַלע איהרע אינסטיטוציעס.

דעריבער איז די פינפטע קאָנפערענץ פון אח"הע (סוף אָקטאָבער, 1926) ווידער געווען אַ געשעהעניש פון דער גרעסטער באַדייטונג.

ניט נאָר פאַר דער פּאַרטיי און דעם וועלט־פאַרבאַנד, נאָר אויך פאַר'ן גאַנצען ישוב; יאָ, פאַר דער גאַנצער ציוניסטישער וועלט. פון איהר איז אַרויסגעזאָגט געוואָרען ניט נאָר דער אמת וועגען דעם איצטיגען מצב אין לאַנד, דער קרעכץ פון דער ליידענדיגער אַרבייטערשאַפט און דער רוף צו אַ גרויסער אָנשטרענגונג פאַר דער ליקווידירונג פונ'ם קריזיס, נאָר אויך דער אויפמונטערנדיגער און וואַרענענדיגער רוף, צו זוכען נייע וועגען פאַר דער מאָביליזירונג פון אַלע פאָלקס־כחות צו באַנייען די גרויסע איינוואַנדערונג און רעאַליזירען דעם ציוניזם אין אַ פאַרגיכערטען טעמפּ. אחדות־העבודה איז ניט נאָר די אָנפיהרערין פון דער א"י'דיגער אַרבייטערשאַפט אויף איהר קאַמף און אויפבוי־פראָנט, נאָר דער געטרייסטער אויסדרוק פון איהר אומגעדולד און שאַפונגס־דראַנג.

עס איז קיין ספק ניט, אַז אין אַ געוויסער מאָס האָט די נאָרמאַליזירונג פון דער לאַגע אין דער וועלט־באַוועגונג דורך דער פּאַראַיי־ניגונג געשטאַרקט דעם אינערליכען כח פון אחדות־העבודה און זי פעהיג געמאַכט פאַר איהר וויכטיגער ראָלע אין דעם איצטיגען מאָמענט.

עס געדענקט זיך, צו וועלכע אומנאָרמאַלקייטען און קאָנפליקטען עס האָט יאָהרענלאַנג געפיהרט די אומנאַטירליכע פּאָזיציע פון אחדות־העבודה אַלס דער פּאַרטיי פונ'ם וועלט־פאַרבאַנד פּועלי־ציון און גלייכצייטיג דעם פאַרבינדעטען פונ'ם צ. ס. פאַרבאַנד, וועלכער האָט זיך אָבגעזאָגט פון אַן אייגענער לאַנד־פּאַרטיי און געשיקט זיינע טויזענטער חברים־עולים אין אחדות־העבודה, וועלכע ער האָט באַטראַכט פאַר זיין אייגענער פּאַרטיי. אָרגאַניזאַטאָרישע קאָנפליקטען מיט פּועלי־ציון, אומצופרידענקייט און תרעומות מצד צ. ס. און — דער עיקר — אינערליכע רייבונגען און פראַקציאָנירונגס־טענדענצען אויפ'ן יסוד פון דער געטרייקייט פון חברים צו איינער פון די צוויי באַוועגונגען, פון וועלכער זיי זיינען געקומען אין אחדות־העבודה — דער דאָזיגער

מצב האָט ניט געקענט זיך ניט אָברופען צום שלעכטען אויף דער אַקציאָנס־פעהיגקייט און פּראָדוקטיווקייט פון דער אחריות־טראָגענדיגער פּאַרטיי פונ׳ם אידישען אַרבייטער־קלאַס אין ארץ ישראל.

די דאָזיגע לאגע איז עס דאָך קודם כל געוועזן, וואָס האָט דעם ערשטען שטויס געגעבען צו דער פאַראייניגונג, וואָס האָט באַהערשט אַלע יאָהרענלאַנגע ראַנגלענישען אַרום איהר און האָט סוף כל סוף זיי דורכגעזעצט, ניט קוקענדיג דאַרויף, וואָס ניט אַלע חלוקי דעות זיינען שוין געוועזן אויסגעגלייכט, ניט אַלע ספקות באַרוהיגט.

דורך דער פאַראייניגונג איז אחדות־העבודה באַפרייט געוואָרען פון דעם דאָזיגען מצב. צום ערשטען מאָל זייט איהר גרינדונג האָט זיך די א״י׳דיגע פּאַרטיי געקענט דערפילען אין גאַנצען אין דער היים אין איהר וועלט־פאַרבאַנד, צום ערשטען מאָל האָט אויפגעהערט פאַר אַ סך חברים אין דער פּאַרטיי דער קאָנפליקט צווישען זייערע פליכטען צו דער פּאַרטיי און דער געטרייקייט צו דעם אָדער יענעם וועלט־פאַרבאַנד. דאָס האָט געשאַפען די באַדינגונגען פאַר אַ האַרמאָנישערען צוזאַמענאַרבייטען אין דער פּאַרטיי. דאָס האָט פאַר אַ סך חברים ערשט געשאַפען די פּאָרויסזעצונג פאַר אַקטיווער באַטייליגונג אין דער פּאַרטיי־אַרבייט.

מען קען זאָגען, אַז אחדות־העבודה האָט ערשט דורך דער פאַראייניגונג געוואונען איהר פולען האַרץ־קאָנטאַקט מיט דער וועלט־באַוועגונג און איהר אייגענע אינערליכע גאַנצקייט. היינט קענען שוין חלוקי דעות און מיינונגס־קאַמפען אין אחדות־העבודה אַרויסוואַקסען, דער עיקר, אויסען א״י׳דיגען לעבען, אויס די קאַמף־ און שאַפונגס־אויפגאַבען פון דעם אַרבייטענדען א״י, אויס די פּאָליטישע און טאַקטישע פּראָבלעמען פון דער אַרבייטער־באַוועגונג אין לאַנד, און העכסטענס ערשט אין דער צווייטער ליניע אויס פאַרשידענקייטען אַן דער אויפפאַסונג פון גלות־פּראָבלעמען.

די דאָזיגע פאַרנאַטירליכונג און נאָרמאַליזירונג פונ׳ם אינערליכען מצב האָט בלי ספק געהויבען די אָרגאַניזאַטאָרישע קראַפט אין דעם זעלבסט־צוטרוי פון אחדות־העבודה, מיטגעהאָלפען אין אַ הויכער מאָס צו איהרע פּאָליטישע ערפאָלגען און געשטאַרקט איהר כח אינ׳ם אויספיהרען די שווערע שליחות, וואָס ליגט אויף איהר דוקא אינ׳ם איצטיגען שווערען קריזיס־פּעריאָד.

רוסלאַנד

פאַר׳ן אַלטען פּועלי־ציון טייל פון דער באַוועגונג האָט די פאַראייניגונג, אחוץ איהר אַלגעמיינער באַדייטונג, געהאַט אַ באַזונדערען ווערט דורך דעם, וואָס מיט איהר האָט זיך געענדיגט דער אומנאָרמאַלער און שמאַרצפולער מצב פון אָבגעריסענקייט פון דעם גרויסען אידישען קבוץ אין רוסלאַנד און אוקריינע, וואָס איז איינגעטראָטען דורך דער אָפּרייסונג פון די רוסישע פּועלי־ציון ביי דער שפּאַלטונג פון 1920. די דאָזיגע שפּאַלטונג איז דאָך נאָר געוועזן דער אויסערליכער סימפּטאָם פון דער אידעאישער אויסלוידיגונג און ליקווידאַציע, וואָס האָט דערפיהרט די עיקר־טיילען פון דער אמאָליגער פּועלי־ציון באַוועגונג אין רוסלאַנד ביז צו דער יעווסעקציע. כמעט אַ האַלבען יאָהרצענט לאַנג האָבען מיר געפיהלט, אַז אונזער באַוועגונג איז אַ צוקאַליעטשעטע, אַז איינע פון די וויכטיגסטע אָרגאַנישע אברים איז פון איהר אַוועקגעריסען און די וואונד איז די גאַנצע צייט געבליבען אָפען און געבלוטיגט. איצט איז די באַוועגונג ווידער געוואָרען אַ גאַנצע. די קייט, וואָס נעהמט אַרום אַלע לענדער, וואו עס לעבען אידישע באַוואוסטזיניגע אַרבייטער, האָט זיך מיט דעם נייעם רינג רוסלאַנד (און לעבען איהם ליטא און לעטלאַנד) ווידער געשלאָסען. מיר זיינען ווידער געוואָרען אַן אמת׳ע וועלט־באַוועגונג.

די צ. ס. פּאַרטיי אין רוסלאַנד שטעלט מיט זיך פאָר ביי היינטיגען טאָג — לעבען אחדות־העבודה — די העראָאישסטע פּאַרטיי אין דעם וועלט־פאַרבאַנד. זי האָט באַצייטענס איבערגענומען די זינקענדיגע פאָהן פון דעם אידישען סאָציאַליזם, פונ׳ם סאָציאַליסטישען א״י־געדאַנק אין איהר האַנט — און די האַנט האָט זיך אַרויסגעוויזען אַ פעסטע און געטרייע אין די שווערסטע צייטען.

און דאָס פאַרגאַנגענע יאָהר איז געוועזן דאָס שווערסטע, וואָס די פּאַרטיי האָט ווען עס איז איבערגעלעבט. אויפגעהעצט פון דער יעווסעקציע, וועלכע ציטערט אימת מות פאַר דער פּאָליטישער און מאָראַלישער השפעה פון אונזערע חברים, האָבען די הערשענדיגע קאָמפּאַרטיי און די טשעקאַ אין דעם יאָהר אויסגעלאָזט דעם גאַנצען

גרימצאָרן קודם כל אויף אונזער פּאַרטיי. כוואַליעסווייז האָבען זיך די אַרעסטען, פאַרשיקונגען קיין סיביר, טורקעסטאַן, אוראל, וואָך־איין וואָך־אויס אויסגעגאָסען אויף אונזער פארטיי און אויפ'ן צ. ס.־יוגענט־פארבאנד און אויף אַלע פאָרמאציעס פון דער רעוואָלוציאָנערער אידישער יוגענט־באַוועגונג, וואָס אָריענטירען זיך אידעאיש אויפ'ן סאָציאַליסטישען א"י און אונזער באַוועגונג, ווי אויפ'ן לעגאַלען החלוץ, דעם השומר א. א. און מיר קענען מיט שטאָלץ און באוואונדערונג פעסטשטעלען, אַז די חברים אין רוסלאַנד האָבען באַוויזען אַ העלדישקייט, וואָס שטעהט ניט אָפּ פאר די הערואָישסטע צייטען פון סאָציאַליסטישען קאמף מיט די נאגייקעס פון דעם צאַריזם.

אָבער מיט רדיפות און מאסען־אַרעסטען קען מען אַ לעבעדיגע מאסען־באַוועגונג ניט אזוי לייכט בייקומען. הונדערטער, יאָ טויזענטער, זיינען אין משך פונ'ם יאָהר אַוועקגעריסען געוואָרען, אָבער די פארטיי און די יוגענט־באַוועגונג זיינען ניט פארניכטעט, נאָר זיי פילען אלץ ווידער אויפס־ניי אָן זייערע שורות מיט די נייע מחנות, וואָס קומען צו זיי און רופען ווייטער די ארבייטענדיגע מאַסען צום קאַמף פאר זייערע אינטערעסען, פאַר זייער זעלבסט־באַשטימונג, פאר'ן ווידער־אויפבוי פון דעם אידישען לעבען אין רוסלאַנד און פאַר'ן אויפבוי פון דעם אַרבייטענדיגען ארץ ישראל.

דער העראָאישער קאמף פון אונזערע חברים באווייזט אויך גענוג בולט, אַז די רוסלענדישע פּאַרטיי פארבינדט מיט איהר שטאַרקען לעבעדיגען פּאַלעסטיניזם אַ טיפע פאַרוואָרצעלטקייט אין די פּראָבלעמען פון דעם אלגעמיינעם און אידישען לעבען אין דער סאָוועט־רעפּובליק. און דערביי דארף באזונדערס אונטערגעשטראָכען ווערען, אַז אונטער די שווערע קלעפּ פארגעסט זי ניט צו היטען זיך און וואָרענען די חברים מחוץ דער סאָוועט־רעפּובליק פאר דער סכנה פון אידענטיפיצירען סאָוועט־רוסלאַנד מיט דער קאָמוניסטישער פארטיי און פארוואַנדלען דעם קאמף געגען דער לעצטער אין אַ פּאָליטישען אנגריף אויף דער סאָוועט־מלוכה אלס אַזעלכער.

פּוילען.

ביי דער אָפּשאַצונג פון דער אַנטוויקלונג פון דער פּוילישער פּאַרטיי אין דעם ערשטען יאָהר נאָך דער פאראייניגונג, מוז מען אין זין האָבען א שורה אביעקטיווע פאקטאָרען, וואָס האָבען געהאַט אַ באַדייטענדע השפעה אויף דער דאָזיגער אַנטוויקלונג. מיר מיינען דאָ קודם כל דעם שווערען עקאָנאָמישען קריזיס אין פּוילען גופא, וואָס האָט זיך קאַטאַסטראָפאל אָפּגערופען אויף דעם פינאנציעלען מצב פון דער פּארטיי און דעם קריזיס אין א"י. מען דארף געדענקען, אַז די פערטע עליה איז געווען קודם כל אַן עליה פון פּוילען און אַז צווישען די ארבייטער עולים און חלוצים האָבען אונזערע חברים פון פּוילען פארנומען אַ זעהר וויכטיגען פּלאַץ. דער קריזיס אין א"י, די פאַרקלענערונג פון דער עליה און קודם כל די צוריקוואַנדערונג פון באַדייטענדע טיילען פון די פערטע־עליה־עלעמענטען קיין פּוילען האָבען דאָרט געשאַפען אַ שטימונג פון ירידה און ליקווידאציע אין ברייטע קרייזען; די פּאָפּולאריטעט פונ'ם ציוניזם איז קיינמאָל אין די לעצטע יאָהרען ניט געווען אזוי קליין ווי אין איצטיגען מאָמענט. פּוילען איז איצט אַ גינסטיגער באָדען פאר אלערליי באָבע־מעשיות, רכילות'ען און איבערטרייבונגען, וואָס געוויסע באַנקראָטירטע צוריקוואנדערער פאַרשפּרייטען וועגען א"י, כדי צו פאַרדעקען זייער אייגענע אומפעהיגקייט זיך צוצופּאַסען צו די באדינגונגען פון לאַנד.

עס איז קלאָר, אַז די דאָזיגע סיטואַציע האָט געמוזט האָבען אויך אַ געוויסע ווירקונג אויף דער אנטוויקלונג פון אונזער פּארטיי אין פּוילען. און עס איז נאָר אַ סימן פון דער אינערליכער שטאַרקייט פון אונזער אידעע און פון דער געזונטער ערציהונג פון אונזערע חברים, ווען מען קען פעסטשטעלען, אַז די דאָזיגע ווירקונג איז אַ מינימאלע. אין אַ הויכער מאָס קומט דאָס דערפון, וואָס דוקא פאר אונזערע חברים איז דער מיסערפאָלג פון דער פערטער עליה ניט געקומען ווי אַן איבערראַשונג, ווייל מיר האָבען שטענדיג אָנגעוויזען אויף איהרע נעגאַטיווע זייטען און געוואָרענט פאר די סכנות, וואָס זיינען פאַרבונדען מיט אַ מאסען־עליה פון עלעמענטען, וואָס ניט זיי קענען ארבייטען, ניט זיי בריינגען אין לאַנד ווירקליכע קאַפּיטאלען.

אלענפאלס קען מען קאָנסטאַטירען, אַז ביים גאַנצען באַוואוסטזיין פון דער ערנסטקייט און שווערקייט פון דער סיטואַציע, איז אין די שורות פון אונזערע חברים אין פּוילען ניטאָ

קיין יאוש־שטימונג, און אודאי ניט קיין ליקווידאַציע־טענדענצען, ווי אין געוויסע קרייזען פונ'ם בירגערליכען ציוניזם. און אַזוי איז קיין חידוש ניש, וואָס אונזער פּאַרטיי האָט, ניט קוקענדיג אויף די שווערע באַדינגונגען, דאָך באַוויזען אויסצואוואקסען אין דעם יאָהר צו אַ גאַנץ באַדייטענדען כח, וואָס איז, בלי ספק, גרעסער ווי דער כח פון ביידע פּאַרטייען צוזאַמען פאַר דער פאַראייניגונג. די פאַראייניגונג האָט פון איין זייט אַריינגעצויגען אין דער פּאַרטיי, אַחוץ די פריהערדיגע מיטגלידער פון די צוויי פּאַרטייען, אויך אַ סך חברים, וואָס זיינען ביז דעמאָלט געבליבען פּאַסיוו, ניט קוקענדיג אויף זייער אידעאישער נאָהנטקייט צו ביידע פּאַרטייען, אָדער דוקא צוליב איהר. פון דער צווייטער זייט איז אויך דער צוציהונגס־כח אויף אינדיפערענטע און צום טייל אפילו געגנערישע עלעמענטען, אַ דאַנק דער פאַראייניגונג, געוואָקסען. במילא איז די פאַראייניגטע פּאַרטיי געווען בכח צו פאַרנעמען אַ שורה וויכטיגע פּאָליטישע, פּראָפעסיאָנעלע און אַנדערע פּאָזיציעס, צו וועלכע קיינע פון די צוויי פּאַרטייען האָט פאַר דער פאַראייניגונג ניט געקענט דערגרייכען.

קודם כל ווייזט זיך דער אויסגעוואַקסענער כח פון דער פאַראייניגטער פּאַרטיי אויפ'ן אָרגאַניזאַטאָרישען געביט. זי פאַרמאָגט איצט אַ נעץ פון הונדערטער אָרגאַניזאַציעס אויפ'ן גאַנצען שטח פון דער פּוילישער רעפּובליק. עס זיינען פאַראַן גאַנץ באַדייטענדע טיילען פון לאַנד, אין וועלכע אונזער פּאַרטיי איז די איינציגע אידישע אַרבייטער־פּאַרטיי, אין אַנדערע איז זי די שטאַרקסטע. זי קען זיך געוויס נאָך ניט מעסטען מיט'ן „בונד" אין דער השפּעה אויף די אַרבייטער־מאַסען און אויף דער אידישער גאַס בכלל, אָבער זי קען שוין פאַרטראָגען אַזאַ פאַרגלייך מיט איהם בנוגע דער צאָהל פון פעסט־אָרגאַניזירטע פּאַרטיי־חברים. דעם בונד'ס כח ליגט היינט ווייניגער אין דער גרויסקייט און פעסטקייט פון זיינע אָרגאַניזאַציעס, ווי אין דער טראַדיציע, אינ'ם איינפלוס פון זיינע פיהרער, אין זיינע געזעלשאַפטליכע פאַרבינדונגען, אין זיין טראַדיציאָנעלער ראָלע אין דער פּראָפעסיאָנעלער באַוועגונג, אין דער באַהערשונג פון דעם צענטראַלען אַפּאַראַט, און אין דעם, וואָס די פינאַנציעלע הילף, וואָס קומט פון אמעריקא פאַר דער אידישער אַרבייטערשאַפט אין פּוילען הילף פאַר אַרבייטסלאָזע, פאַר דער אַרבייטער־קאָאָפּעראַציע א. א.) געהט דורך אינסטאַנצען, וואָס ווערען באַהערשט פון דעם בונד און באַנוצען זייער מאַכט דירעקט און אינדירעקט לטובת איהם.

אין אַ גאַנצער שורה שטעדט איז אונזער פּאַרטיי שוין היינט גרעסער און איינפלוס־רייכער ווי דער בונד (פּינסק, בריסק, סלאָנים, גראָדנע, בענדין א. א.), פון די לינקע פּועלי־ציון שוין אָפּגערעדט. זיי, וואָס זיי זיינען בעת דער שפּאַלטונג אין יאָהר 1920 געבליבען פאַקטיש פאַר אַ געוויסער צייט די איינציגע פּועלי־ציון פּאַרטיי אין פּוילען, זיינען היינט ווייט אַוועקגערוקט אויפ'ן דריטען פּלאַץ צווישען די אידישע אַרבייטער פּאַרטייען. דאָס באַווייזען קודם כל די רעזולטאַטען פון די וואַהלען צו די שטאַדט־ראַטען. אין משך פון יאָהר זיינען פאָרגעקומען אַזעלכע וואַהלען אין בענדין, פּיאָטרקאָוו, קאָלאָ, ראַציאָנזש, טשענסטאָכאָוו, זאַמאָסץ, לאָמזשע, אַלעקסאַנדראָוו, קוטנאַ, בריסק, גאָסטינין. אין די דאָזיגע ניין שטעדט האָט אונזער פּאַרטיי אַרויסגעשטעלט קאַנדידאַטען. אין 7 פון זיי האָט זי באַקומען 10 מאַנדאַטען (פון פריהער האָט די פּאַרטיי מאַנדאַטען אין גראָדנע, סטאָלפּצע, א. א.) דער בונד האָט קאַנדידירט אין אַכט שטעט און אין 5 שטעדט באַקומען 10 מאַנדאַטען. לינקע פּועלי ציון האָבען קאַנדידירט בלויז אין 5 שטעדט און בלויז אין צוויי פון זיי דורכגעפיהרט 4 מאַנדאַטען. אינטערעסאַנט איז אויך, אַז פון אונזערע 10 מאַנדאַטען זיינען ניט ווייניגער ווי אַכט ניי געוואונענע; בעת די לינקע פּועלי ציון האָבען אַנטקעגן די פריהערדיגע וואַהלען פאַרלאָרען איין מאַנדאַט, דער בונד דריי. מיט אַנדערע ווערטער: אונזער פּאַרטיי איז די איינציגע, ביי וועלכער די שטאָדט־ראַט וואַהלען האָבען געוויזען אַ שטאַרקע טענדענץ פון וואַקסען.

אויך ביי די ריין פּראָלעטאַרישע וואַהלען צו די קראַנקען־קאַסעס אין אַ שורה שטעדט (ווי גראָדנע, קוטנע, לאָמזשע, ריישע) האָט די פּאַרטיי דערגרייכט גוטע רעזולטאַטען אין שטימען און מאַנדאַטען. שווערער קומט איהר אָן דאָס אַריינרייסען זיך אין דער פּראָפעסיאָנעלער באַוועגונג, וועמעס צענטראַלע אינסטאַנצען ווערען באַהערשט פון בונד און קאָמוניסטען און וואו ערטערוויז האָבען אויך די

לינקע פועלי ציון אלטע פאזיציעס. די הער־שענדיגע פארטייען באנוצען זיך מיט אלערליי כשר'ע און ניט־כשר'ע מיטלען, ניט צו דער־לאזען אונזער פארטיי צו א השפעה אין דער פראפעסיאנעלער באוועגונג. אין פוילען איז דאס עפענען אן ארטיגע אפטיילונג פון א צענ־טראלען פראפעסיאנעלען פאראיין פון א גע־וויסען פאך אפהענגיג פון קריגען א סטאטוט פון דער צענטראלע פון דעם פאראיין. דאס גיט דעם „בונדישען קולטור־אמט" — אזוי הייסט די אידישע אפטיילונג פון דער צענט־ראלער קאמיסיע פון דער גאנצער פראפעסיא־נעלער באוועגונג אין פוילען — און די בונ־דישע און רויטע צענטראלען א באקוועמע מעג־ליכקייט פון שיקאנירען, „ניט אנערקענען", „אפלייגען", באשטימען אייגענע פארטרויענס־מענער און עהנליכע מיטלען, וואס ברעכען ניט איינמאל איינגאנצען די ארבייטער־ארגא־ניזאציע, אבי די רעכטע פ"צ־„קראמאלע" זאל ניט שאפען פאר זיך קיין פאזיציע. פונ־דעסטוועגען האט זיך דער פארטיי אין א שורה שטעדט (פינסק, בריסק, סלאנים, בענדין, דאמבראווע, זשיכלין, ביאליסטאק, אסטרא־וועץ, פלאצק, וויסאקע, מעזריטש, טאמאשאוו, ראדאמסק, קשאנאוו, ראוונע, לודמיר און אנ־דערע) איינגעגעבען, צו עראבערען זיך פאזי־ציעס אין דער פראפעסיאנעלער באוועגונג און עס איז קיין ספק ניט, אז ביי א געהעריגער אנפיהרונג פון דעם קאמף מצד דעם צ. ק. וועט די פארטיי אויך אויף דעם דאזיגען געביט ווערען אלץ שטארקער און שטארקער. אויך אין דער שול־ און קולטור־ארבייט, וואס איז קאנצענטרירט ארום דער צענטראלער אידישער שול־ארגאניזאציע (ציש"א) האט די פארטיי געשאפען די ערשטע פאזיציעס, ניט קוקענדיג אויף אלע שוועריגקייטען.

גרויס איז די אחריות פון דער פארטיי אויפ'ן געביט פון דער פראלעטארישער א"י־ארבייט; ווארים ארום איהר איז פון איין זייט קאנצענטרירט די גרויסע מערהייט פון דער החלוץ־באוועגונג אין פוילען, פון וועל־כער עס איז אין די לעצטע יאהרען געקומען דער באדייטענדסטער טייל פון דער חלוצישער עליה און וועלכע איז בארופען צו שפילען די דאזיגע ראלע אויך ווייטער. פון דער אנדע־רער זייט איז פון איהר ארויסגעגאנגען די איניציאטיווע און די רעאליזירונג פון דעם געדאנק פון די ליגעס פאר'ן ארבייטענדען א"י, וואס דארפען פאראייניגען אלע, וועלכע שטעהן אויפ'ן באדען פון דער הסתדרות אין א"י און וועלען מיטהעלפען שאפען מיטלען פאר איהרע אינסטיטוציעס. דוקא אין איצ־טיגען מאמענט פון קריזיס און יאוש־שטי־מונגען איז די דאזיגע אחריות באזונדערס גרויס. און א גרויסער טייל פון די בעסטע כחות פון דער פארטיי שטעהן אין דינסט פון די דערמאנטע צוויי ארגאניזאציעס, סיי אין די אנפיהרענדיגע אינסטאנצען, סיי אין הונדערטער פון זייערע לאקאלע אפטיילונגען.

אחוץ איהר צענטראלען ארגאן „באפריי־אונג־ארבייטער־שטימע" גיט די פארטיי איצט ארויס אן אינפארמאציע בולעטין אויף פוי־ליש און אין דעצעמבער 1926 האט אנגעהוי־בען ערשיינען א וויסענשאפטליכער חודש־זשורנאל „די נייע געזעלשאפט".

דער כח פון דער פארטיי קומט ניט גענוג צום אויסדרוק אין דער עפענטליכקייט מחמת איהר שוואכקייט אין ווארשע און אין עטליכע גרעסערע שטעדט (לאדז, ביאליסטאק, ווילנע). דער דאזיגער פאקט ערקלערט זיך דערמיט, וואס דוקא אין די גרעסטע שטעט איז די אר־בייטערשאפט שוין זעהר לאנג ארגאניזירט געווארען פון די עלטערע פארטייען און דא איז דאריבער דער כח פון טראדיציע און — אפאראט נאך א סך שטארקער, ווי אין דער פראווינץ און דאס מאכט זעהר שווער פאר א יונגער פארטיי, וואס קומט ניט מיט קיין ביליגע ראדיקאלע לאזונגען, צו געווינען השפעה. פונדעסטוועגען איז אויך אין די דאזיגע שטעט אין דער לעצטער צייט געקומען א באדייטענדער שנוי צום בעסערען. בפרט אין לאדז ווייזט די פארטיי ארויס א שטאר־קע אקטיוויטעט. און מען קען רעכענען, אז נאך א געוויסער צייט פון אינטענסיווער אי־נערליך ארגאניזאטארישער און קולטורעלער ארבייט וועט די פארטיי אויך דא קענען דערגרייכען אויך אויסערליכע ערפאלגען.

באזונדער דארף אין צוזאמענהאנג מיט פוילען דערמאנט ווערען מזרח־גאליציע. נאך יאהרען פון א סעפאראטער עקזיסטענץ, וואס האט זיך פון אנהויב אן געשטיצט אויף דער דעמאלט אקטועלער באזונדערער פאליטי־שער סיטואציע אין מזרח־גאליציע, איז אבער אויך שפעטער אויפגעהאלטען געווארען, ווייל דער אנפיהרער פון דער מזרח־גאליצי־שער פארטיי האט געהאלטען, אז מזרח־גאלי־

ציע דאַרף רעפּרעזענטירען אַ באַזונדערע „לינקע" ריכטונג אין אונזער באַוועגונג, איז סוף כל סוף אין אויגוסט, 1926 דורכגעפירט געוואָרען די פאַראייניגונג מיט דער פּוילישער פּאַרטיי. אויך איצט האָט זיך מזרח־גאַליציע רעזערווירט געוויסע באַזונדערע רעכט אויפ'ן געביט פון א"י־ארבייט (ניט אבליגאַטקייט פון דער באַטייליגונג אין ציוניסטישען קאָנגרעס) און קולטור פּאָליטיק. עס וועט זיין די אויפגאַבע פון דער פּוילישער פּאַרטיי, צו פאַראייניהייטליכען דעם פראָנט אויך אין דעם זין און אָנצונעמען די געהעריגע מיטלען, כדי ווידער צו ברענגען די באַוועגונג אין מזרח־גאַליציע צו דער אַמאָליגער הויך. פּאָליטיש און פּראָפעסיאָנעל שפּילט דאָ די פּאַרטיי אויך איצט אַ באַדייטענדע ראָלע אין לעמבערג, סטאַניסלאַוו, קאָלאָמיי, קאָסאָוו, קוטי און אַנדערע שטעדט.

ליטע.

אין ליטע איז קיין פאַראייניגונג אין לאַנד־מאַסשטאַב ניט פאָרגעקומען, ווייל דאָרט האָט עקזיסטירט בלויז אַ צ. ס. פּאַרטיי, בעת פון דער אַמאָליגער פּועלי־ציון־פּאַרטיי זיינען פאַרבליבען נאָר פאַראיינצעלטע חברים, וועלכע זיינען נאָך דער וועלט־פאַראייניגונג אַריינגעטראָטען אין דער צ. ס. פּאַרטיי.

אונזער פּאַרטיי איז פאַקטיש די איינציגע אידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי אין לאַנד. פון „בונד" איז קיין זכר ניטאָ, און די לינקע פּועלי־ציון האָבען זיך שוין לאַנג כמעט אינגאַנצען אַריינגעגאָסען אין דער יעווסעקישער פּיליע אין ליטע.

אונזער פּאַרטיי, וועמעס אָרגאַניזאַציעס זיינען פאַנאַנדערגעוואָרפען איבער צעהנדליגער שטעדט און שטעדטלאַך, האָט אין לעצטען יאָהר אַנטוויקעלט אַ ברייטע פאַרצווייגטע און ערפאָלגרייכע טעטיגקייט סיי אויפ'ן געביט פון א"י־דיגער, סיי פון אָרטיגער פּאָליטישער, קולטורעלער און פּראָפעסיאָנעלער טעטיגקייט.

אויפ'ן א"י־געביט לעגט די פּאַרטיי אַריין איהר הויפּט־ענערגיע אין דער אויפגאַבע, צוצוגרייטען דעם פּאַסיגען מענשען־מאַטעריאַל דורך אַן ענערגישער באַטייליגונג אין „החלוץ", וואו אונזערע חברים זיינען די שטאַרקסטע גרופּירונג און טראָגען דעריבער אויך די גרעסטע אחריות. אָבער אויך אין דער שאַפונג און אָנפיהרונג פונ'ם קאָמיטעט פאַר'ן אַרבייטענדען א"י, אין דער אַרבייט פאַר די אינסטיטוציעס פון דער הסתדרות (פּאַלעסטינא – אַרבייטער – פאָנד. אַרבייטער־באַנק) פאַרנעמט די פּאַרטיי דעם ערשטען פּלאַץ. זי באַטייליגט זיך ענערגיש אין דער אַרבייט פאַר'ן קרן היסוד און בפרט פונ'ם קרן־קימת.

אויפ'ן געביט פון דער לאַנד־פּאָליטיק איז דאָס פאַרגאַנגענע יאָהר געווען פון דער גרעסטער וויכטיגקייט, צוליב די וואַהלען צום סיים, אין וועלכע אונזער פּאַרטיי האָט געשפּילט אַ וויכטיגע ראָלע. די דאָזיגע וואַהלען האָבען געשטעלט די פּאַרטיי פאַר אַ שווערען פּראָבלעם. דער רעאַקציאָנערער וואַהל־געזעץ איז אַזוי קונציג קאָנסטרואירט, אַז די אויסזיכטען פון די נאַציאָנאַלע מיעוטים ובפרט פון די אידען אויף אַ פאַרטרעטונג זיינען געווען מינימאַלע. דעריבער איז פאַרשטענדליך די נטיה, צו געהן צו די וואַהלען וואָס וועניגער צוברעקעלט, כדי מיט פאַראייניגטע כחות צו דערשלאָגען זיך צו וועלכער ס'איז פאַרטרעטונג אין סיים. פאַר אונזער פּאַרטיי איז ביי די באַדינגונגען ניט געווען קיים שום מעגליכקייט, צו געהן מיט אַן אייגענעם צעטעל צו די וואַהלען. פון דער אַנדערער זייט האָט די פּאַרטיי פון אָנהויב אָן זיך אָפּגעזאָגט, צו געהן אויף אַ וואַהל־קאָמפּראָמיס מיט באַשטימטע ניט־דעמאָקראַטישע און אַרבייטער־פיינדליכע עלעמענטען און האָט, נאַטירליך, אויך בשום אופן ניט געקענט מסכים זיין, צו בינדען זיך אין סיים צו דער דיסציפּלין פונ'ם קומענדיגען אידישען סיים־קלוב. די פּאַרטיי האָט דעריבער באַשלאָסען, ניט צו נעמען קיין אַנטייל אין קיין שום אידישער וואַהל־קאָמבינאַציע, נאָר צו רופען איהרע חברים און די אידישע אַרבייטענדיגע מאַסען בכלל, צו שטימען פאַר'ן צעטעל פון דער ליטווישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, וועלכע האָט צו די איצטיגע וואַהלען צום ערשטען מאָל אַרויסגעשטעלט בנוגע די מינאָריטעטען דעם לאָזונג פון אַ „ברייטער נאַציאָנאַלער אויטאָנאָמיע מיט אַ פּראָפּאָרציאָנעלער אָפּרעכענונג פון די מיטלען אויף די קולטורעלע באַדערפנישען".

די פּאַרטיי איז אין וואַהל־קאַמף אַרויסגעטראָטען זעלבסטשטענדיג און האָט איהם אויסגענוצט פאַר אַ ברייטער אויפקלערונגס־אַרבייט.

די דאָזיגע אויסגעהאַלטענע סאָציאַליסטי־

שע טאַקטיק האָט אַרויסגערופען דעם כעס פון די בירגערליכע גרופּירונגען געגען אונזער פּאַרטיי, געגען וועלכער ס'איז אויפגעהויבען געוואָרען אַ וויסטע דעמאַגאָגישע העצע, אַז זי האָט „פאַרראַטען די אידישע אינטערעסען". וכדומה. די פּאַרטיי האָט אויסגעצייכענט אויסגעהאַלטען דעם דאָזיגען אָנגריף — און דער פּרואוו צו ברעכען איהר אינערליכען פראָנט דורכ'ן אַפּיל צו דער „נאַציאָנאַלער אחריות" פון די פּראָווינץ חברים האָט זיך — מיט פאַרשווינדענדיגע אויסנאַמען — ניט איינגעגעבען. ווי ווייט די פּאָליטיק פון אונזער פּאַרטיי איז אויך פונ'ם ריין נאַציאָנאַלען שטאַנדפּונקט געווען ווייטזיכטיגער ווי די פון די פּאַטענטירטע נאַציאָנאַליסטען, באַווייזט דער פאַקט, וואָס באַלד נאָכ'ן נצחון פונ'ם לינקען פליגעל ובפרט פון דער ליטווישער ס. ד. פּאַרטיי איז ניט נאָר געבראָכען געוואָרען דער רעאַקציאָנערער „קריסטליך־דעמאָקראַטישער" רעזשים, נאָר ס'איז אויך אקטועל געוואָרען די פראַגע פון ווידער־אויפלעבען די אידישע נאַציאָנאַלע אויטאָנאָמיע אין ליטע, וועלכע דער פריהעריגער רעזשים האָט אָפּגעשאַפט.

דער געמיינזאַמער וואַהל קאַמף האָט געבראַכט צו אַ דערנעהענטערונג צווישען אונזער פּאַרטיי און דער ליטווישער ס. ד., וועלכער ס'קומט אויך אויס אין אַ שורה שטעט צו פיהרען א געמיינזאמע ארבייט אויפ'ן געביט פון דער פּראָפעסיאָנעלער באַוועגונג, וואָס איז פון איין זייט אונטער דער פריהעריגער רעאקציאָנערער רעגירונג געשטערט געוואָרען אין איהר אנטוויקלונג און איז פון דער צווייטער זייט טאַקע אַ דאַנק דער רעאקציע אין לאַנד צום גרויסען טייל ארונטערגעפאלען אונטער קאָמוניסטישע השפּעות. ניט קוקענדיג אויף אלע שוועריגקייטען קען שוין די פּארטיי אָנווייזען אין דער פּראָפעסיאָנעלער ארבייט א שורה וויכטיגע ערפאָלגען. דער לעצטער פּארטיי־ראַט (אָקטאָבער, 1926) האָט אָנגענומען קלאָרע דירעקטיוועןוועגען דער ווייטערער סיסטעמאַטישער ארבייט אויף דעם דאָזיגען געביט.

איינער פון די וויכטיגסטע פּראָבלעמען, וואָס שטעהען איצט פאַר דער פּאַרטיי איז דער פּראָבלעם פון איהר קולטור־אַרבייט—האַבענדיג אַן אייגענע ליניע אין איהר קולטור־פּאָליטיק קען די פּאַרטיי זיך ניט אידענטיפיצירען מיט קיינער פון די עקזיסטירענדיגע קולטור־און שול־אָרגאַניזאַציעס, וואָס איינע פון זיי איז דורכגעדרונגען מיט בירגערליכען און שאָוויניסטישען גייסט (תרבות), די אַנדערע איז ניט מעהר ווי אַ יעווסעקישע פיליע. אויפ'ן לעצטען פּאַרטיי־ראַטה איז קלאָהר געוואָרען, אַז ס'איז נויטיג צו שאַפען צוזאַמען מיט נאָהענט־שטעהענדיגע גרופּען און עלעמענטען אַן אייגענע שול־אָרגאַניזאַציע אין אונזער גייסט, און אַז די נייע פאָלקס־שולען, וועלכע די אָרגאַניזאַציע וועט צוטרעטען שאַפען דאַרפען זיין מיט דער אידישער אונטערריכטס שפּראַך און מיט אַ געהעריגער צאָהל שעה'ן פאַר די העברעאישע למודים.

אין ליטע האָט זיך לעצטענס בערך שטאַרק אַנטוויקעלט דער ספּאָרט צווישען דער אידישער אַרבייטערשאַפט. אונזער פּאַרטיי האָט אויך צו דער דאָזיגער ערשיינונג אָנגענומען אַ פּאָזיטיווע שטעלונג, רופענדיג איהרע חברים, צו שאַפען און שטיצען ספּאָרט־אָרגאַניזאַציעס, וואָס שטעלען זיך אויפ'ן באָדען פונ'ם אַרבייטענדיגען א"י און שטרעבען אַריינצוטראָגען אין זיי אַ סאָציאַליסטישען גייסט. אין אַ שורה שטעדט זיינען שוין אַנטשטאַנען אַזעלכע ספּאָרט־אָרגאַניזאַציעס אונטער'ן נאָמען „הכח", „פריהייט" א. אַ. וו.

לעטלאַנד.

אין דער דאָזיגער קליינער מדינה איז אונזער פּאַרטיי — די פּ"צ פּאַרטיי — נאָך זעהר אַ יונגע, סך הכל מיט אַ צוויי יאָהר צוריק געשאַפען געוואָרען, נאָך דער שפּאַלטונג פון התאחדות. זי באַגעגענט זיך אין איהר אַנטוויקלונג מיט אַ שורה שווערע מניעות: דעם פאַרביסענעם קאַמף געגען איהר מצד „התאחדות", דער טראַדיציאָנעלער פּאָפּולאַריטעט פונ'ם בונד, דער קאָנקורענץ פון די קאָמוניסטען, וועלכע ווערט פאַרלייכטערט דורך דער רעאַקציע אין לאַנד. און פון דער צווייטער זייט מיט דעם פאַקט, אַז דוקא אין לעטלאַנד איז די רעוויזיאָניסטישע אידעאָלאָגיע געפאַלען אויף אַ פרוכטבאַרען באָדען ביי אַ טייל פון דער יוגענט. און דאָך האָט זיך די פּאַרטיי שוין אַנטוויקעלט צו אַ באַדייטענדען כח. זי האָט אַריינגעטראָגען אַ שטראָם געזעלשאַפטליכען לעבען ביז אין די קלענסטע אָפּגעשטאַנענע ווינקעלעך פונ'ם לאַנד. ס'זיינען פאַראַן שטעדט און שטעדט־

לעד, וואו קיין אַנדער אָרגאַניזאַציע עקזיסטירט בכלל ניט. די פּאַרטיי באַטייליגט זיך אין דער אַרבייט פאַר די ציוניסטישע פאָנדען און נאַטירליך, פאַר די אינסטיטוציעס פון דער הסתדרות און אין החלוץ.

איהר שטאַרקסטע אָרגאַניזאַציע האָט די פּאַרטיי אין דווינסק, וואו זי פירט אָן אַ גרויסע קולטור־אַרבייט, האָט אין האַנט די אָנפיהרונג פונ'ם פּראָפעסיאָנעלען פאַראיין פון די אידישע אַרבייטער און טראָגט אויס — פונקט ווי אין אַ סך אַנדערע ערטער — די גאַנצע אַרבייט פונ'ם החלוץ. אינ'ם צווייטען וויכטיגסטען צענטער פונ'ם אידישען געזעלשאַפטליכען לעבען, אין ריגע האָט דער ברענער־קלוב קאָנצענטרירט אַרום זיך אַ חוץ אונזערע פּאַרטיי־ און יוגענט־חברים אַלע נאָהענט שטעהענדיגע עלעמענטען (ווי החלוץ, השומר א. א. וו.). די צעהנדליגער לעקציעס, דיספּוטען, חברים־שמועסען, ליטעראַרישע אָוועגטען א. אַז. וו., וואָס דער קלוב האָט איינגעאָרדענט אין משך פון די ווינטער־חדשים, האָבען דערהויבען דעם קלוב צו אַ וויכטיגען ברענפּונקט פונ'ם פּאָליטישען און קולטורעלען לעבען אין שטאָדט.

די פּאַרטיי האַלט נאָך אין וואַקסען. אין עטליכע ערטער האָט זיך איהר איינגעגעבען אַריינצופיהרען איהרע פאַרטרעטער אין די שטאָדט־דומעס. זי האָט שוין ערָאָבערט אַ געוויסע פּאָזיציע אויך אין דער פּראָפעסיאָנעלער באַוועגונג און איז געווען פאַרטראָטען דורכ'ן איינציגען אידישען דעלעגאַט אויפ'ן לאַנד־צוזאַמענפאָהר פון די פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס. אויך אין דער ספּאָרט באַוועגונג האָט זי אַ השפּעה.

רומעניע

דער איינגענטליכער צענטער פון אונזער באַוועגונג אין רומעניע איז די פּראָווינץ בוקאָווינע, וועלכע רומעניע האָט גע'ירשנ'ט פונ'ם אַמאָליגען עסטרייך. אינ'ם אַלטען רומעניע איז זעהר אַ שווערער באָדען פאַר'ן אידישען סאָציאַליסטישען געדאַנק און ביז איצט זיינען פאַראַן אָרגאַניזאַציעס און גרופּען בלויז אין עטליכע שטעדט. נאָך שווערער איז פאַר אַ באַוועגונג ווי אונזערע זיך אַריינצורייסען אין זיבענבירגען, וואו די אידישע באַפעלקערונג איז זעהר קליין און עס איז נאָך ניט אָפּגעשטאָרבען די אַלטע אונגאַרישע אַסימילאַציע, בעסאַראַביע, ווידער, לעבט אין אַ צושטאַנד פון פּאָליטישער רעכטלאָזיגקייט און אַדמיניסטראַטיווען ווילקיר, וועלכער מאַכט פּשוט אוממעגליך, צו שאַפען וועלכע ס'איז פּאָליטישע סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציע. דאָך איז פאַראַן דאָרט אַ היבשע צאָל חברים, וועלכע זיינען פאַרבונדען מיט דער פּאַרטיי בעיקר דורך דער פאַרשפּרייטונג פון איהר אָרגאַן, דער טשערנאָוויצער „אַרבייטער־צייטונג”.

אין דער בוקאָווינע איז פאַראַן אַ פּועלי־ציון באַוועגונג שוין זייט צוויי צעהנדליג יאָהר. די פּאַרטיי האָט איהרע אָרגאַניזאַציעס אין די וויכטיגסטע שטעדט פונ'ם לאַנד, אין טשערנאָוויץ, ראַדעוויץ, סוטשאַוואַ, טערעס, וויזשניץ, גוהאַהומאָרא, קימפּאָלונג, דאָרנא־וואַטרא א. א. זי פיהרט אָן אַ ברייטע פּאָליטישע און קולטורעלע טעטיגקייט. אין דער פּראָפעסיאָנעלער אַרבייט ווערט זי שטאַרק געשטערט דורכ'ן „בונד”, וועלכער שטיצט זיך דאָרט אויף זיין אַלטער מאָנאָפּאָל־שטעלונג אַלס דער איינציגער אידישער סעקציע פון דער „אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער פעדעראַציע”. דער „בונד” ווענדט אויך אָן אַלע מיטלען, כדי ניט צו דערלאָזען צו אַ פאַרשטענדיגונג צווישען אונזער פּאַרטיי מיט דער סאָציאַליסטישער לאַנד־פּאַרטיי, ובפרט כדי זי ניט אַריינצולאָזען אין דער פעדעראַציע אַלס אַ גלייכבאַרעכטיגטען טייל.

אויף דעם דאָזיגען באָדען איז עס בעת די וואַהלען צו דער שטאָדט־פאַרוואַלטונג אין טשערנאָוויץ געקומען צו אַן ערנסטען קאָנפליקט צווישען אונזערע חברים און דער ס. ד., וועלכער האָט געפיהרט דערצו, אַז אונזער פּאַרטיי איז געגאַנגען צו די וואַהלען אויף אַן אַנדערער, אָפּאָזיציאָנעלער ליסטע און טאַקע דורכגעפיהרט איהרען אַ ראַטמאַן.

ביי די וואַהלען צום רומענישען פּאַרלאַמענט האָט אונזער פּאַרטיי אונטערשטיצט די קאַנדידאַטען פון דער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער פעדעראַציע. אין טשערנאָוויץ איז געקומען צו אַ פאַרשטענדיגונג מיט דער סאָציאַל־דעמאָקראַטישער פּאַרטיי בנוגע דער וואַהל־אַקציע.

אונזער פּאַרטיי האָט אַרויסגעגעבען אַ רייהע אויפרופען צו דער אידישער אַרבייטענדיגער באַפעלקערונג און אַ ספּעציעלע נומער פון דער „אַרבייטער־צייטונג” אין אידיש און דייטש. זי האָט זיך אויך אָפיציעל באַטייליגט אין די מאַסען־פאַרזאַמלונ־

גען פון דער ס. ד. פארטיי דורך אייגענע רעדנער, וועלכע האבען אויפגעקלערט די שטעלונג פון דער פארטיי.

די פארטיי האט שארף באקעמפט די פאליטיק פון די בירגערליכע ציוניסטען און נאציאנאל־אידען, וועלכע האבען צוליב א מאנדאט געמאכט א בלאק מיט דער פאשיסטישער אווערעסקו־רעגירונג.

ס'איז כדאי באזונדער צו דערמאנען צוויי וויכטיגע אינסטיטוציעס פון דער פארטיי אין טשערנאוויץ: די מלאכה־שול, אין וועלכער הונדערטער יוגענטליכע ארבייטער באקומען זייער פאך־אויסבילדונג ווי אויך אלגעמיינעם און אידישען וויסען און וועלכע איז אנערקענט פון דער רעגירונג און ווערט הויך אפגעשאצט פון דער גאנצער באפעלקערונג, און די פועלי־ציון קיך, אין וועלכער דורכשניטליך 600 פראלעטאריער, על פי רוב לערען־אינגלעך און לערען־מיידלעך ווערען געשפייזט פאר ביליגע פרייזען, צום גרויסען טייל אומזיסט.

לעצטענס זיינען די חברים צוגעטראטען צום אויפבוי פון אן אייגענעם הויז פאר די דאזיגע און אנדערע אינסטיטוציעס.

דער בולט'סטער באוייז פאר'ן כח פון דער פארטיי ליגט אין דעם פאקט, וואס זייט זעקס יאהר איז זי בכח ארויסצוגעבען אהן אן איבעררייס איהר וועכענטליכען ארגאן „ארבייטער צייטונג” וועלכער איז ביי די רומענישע באדינגונגען א העכסט וויכטיגער אינסטרומענט פון אויפקלערונג און פאליטישען קאמף אין א לאנד פון גרויסער קולטור־לאזיגקייט און עם הארצות, וואס האט דערצו די חוצפה'דיגסטע צענזור און לאזט אפילו ניט ארויין פריי קיין געדרוקט אידיש ווארט פון דרויסען. אין דער דאזיגער אטמאספערע איז די „ארבייטער־צייטונג” אן אמת'ער קולטור־פאקטאר.

ענגלאנד.

דער מאנגעל אין אנפיהרענדיגע חברים האט אין לעצטען יאהר געשטערט די אנטוויקלונג פון דער פארטיי. אקטיווע פועלי־ציון־גרופען זיינען פאראן אין לאנדאן, מאנטשעסטער, לידז גלאזגאו, ליווערפול א. אז. וו. אין לעצטען יאהר איז צוגעקומען די ערשטע פועלי־ציון גרופע אין אירלאנד (דובלין). עטליכע מאל איז אויסגענוצט געווארען די אנוועזענהייט פון אנפיהרענדיגע חברים פון דער וועלט־באוועגונג און פון א"י פאר עפענטליכע ארויסטרעטונגען. א וויכטיגען טייל פון דער ארבייט ווידמעט דער צ. ק. דער אינפארמירונג פון דער לייבאר פארטיי און פון דער ענגלישער פרעסע איבער די ענינים פון דער ארץ־ישראל־ארבייטערשאפט און די פאליטישע פראגען פון א"י.

ס'זיינען דורכגעפיהרט געווארען מיט ערפאלג זאמלונגען פאר'ן פ. א. פ.

דייטשלאנד.

די פועלי־ציון ארגאניזאציע אין דייטשלאנד, וועמעס אנהויבען ס'פיהרען צוריק אין דער פאר־מלחמה־צייט, איז זיך שטארק פאנאנדערגעוואקסען בעת און בפרט באלד נאך דער מלחמה, ווען אין דייטשלאנד האט זיך געפונען א גרויסע צאהל אידישע ארבייטער פון מזרח־איראפא, צום טייל אומפרייוויליג געבראכטע צו דער ארבייט אין די קוילען גרובען און פאבריקען בעת דער מלחמה, צום טייל שפעטער איינגעוואנדערטע. אין דער דאזיגער גאנצער צייט איז די פועלי־ציון־ארגאניזאציע באשטאנען כמעט אויסשליסליך פון מזרח־איראפעאישע חברים. ס'האט זיך איהר אין א זעהר קליינער מאס איינגעגעבען צוצוציהען חברים אוים דער דייטש־געבוירענער ארבייטערשאפט און יוגענט. זי האט געפיהרט איהר גאנצע ארבייט אין אידיש, האט אפילו געשאפען אן אייגענעם ארגאן און אן ארבייטער־בוכהאנדלונג, וואס האבען ביידע בשעתם אויסגעפירט א וויכטיגע קולטור־מיסיע צווישען דער איינגעוואנדערטער אידישער ארבייטערשאפט.

אין די לעצטע צוויי יאהר האט זיך די סיטואציע גרינדליך געביטען. דער גרעסטער טייל פון די מזרח־אידישע ארבייטער האט נאך דער אקופאציע פונ'ם רור־געביט און דער שפעטערער סטאביליזירונג פון דער וואלוטע פארלאזט דייטשלאנד. פון דער אנדערער זייט האט דער פועלי־ציון־געדאנק דאך אנגעהויבען ארוינדרינגען אין די קרייזען פון דער רעוואלוציאנער־זוכענדיגער דייטש־אידישער יוגענט, וועלכע האט צום טייל אנגעהויבען אריינטרעטען אין דער ארגאניזאציע. אין א סך א גרעסערער מאס. אבער דריקט זיך אוים די נייע סיטואציע אין דער באדייטענדער אידעאישער השפעה פון אונזערע חברים אין דייטשען החלוץ און אין דער יוגענט ארגאניזאציע „יונג־אידי־

שער וואַנדערבונד״, וועלכער שטעהט אויף אַ ציוניסטיש־סאָציאַליסטישען באָדען און צעהלט עטליכע טויזענט חברים.

אין דער דייטשער פּאָליטיק באַטראַכטען זיך ניט די דייטשע פּועלי־ציון פאַר אַ זעלבסט־שטענדיגער פּאַרטיי, נאָר זיי שטיצען ביי אַלע וואַהלען די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, אין וועלכער אַ גרויסער טייל פון אונזערע חברים זיינען אויך אָנגעשלאָסען אַלס חברים. דאַגעגען נעמען פּועלי־ציון אַנטייל אין ריין אידישע וואַהלען; אין די וואַהלען צו דער בערלינער קהילה האָבען זיי באַקומען בערך 2200 שטימען, ס'האָט געפעלט איין שטימע צו אַ מאַנדאַט. אין די וואַהלען צום לאַנד־פאַרבאַנד פון די קהילות אין פּרייסען האָט די פּאַרטיי באַקומען 2 מאַנדאַטען (דר. אָסקאַר קאָהן און אַלפרעד בערגער).

די באַציהונגען מיט די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַטען זיינען על פּי רוב זעהר גוטע. צו די פּועלי־ציון־קאָנפערענצען זיינען אין די לעצטע יאָהרען שטענדיג געקומען פאַר־טרעטער פון די דייטשע סאָציאַל־דעמאָקראַ־טישע אָנפיהרענדיגע אינסטאַנצען און די ס. ד. פּרעסע האָט זיי געשענקט אַ סך אויפ־מערקזאַמקייט. אַ גרויסע צאָהל סאָציאַל־דעמאָקראַטישע צייטונגען האָבען אין לעצ־טען יאָהר געבראַכט אַרטיקלען וועגען ח. באָראָכאָוו, דעם פּאַלעסטינא־אַרבייטער־פאָנד, דער הסתדרות א. אַז. וו. פון אַ באַזונדערען ווערט זיינען די אָפטע אַרויסטרעטונגען פאַר'ן אַרבייטענדען א״י מצד עדואַרד בערנ־שטיין, דעם פּרעזידענט פונ'ם דייטשען פאַר־לאַמענט פויל לעבע, דעם באַקאַנטען רעוואָ־לוציאָנערען זשורנאַליסט פעליקס פערענבאַך (וועלכער איז אגב געוואָרען אַן אָפיציעלער פּועלי־ציון) א. א.

די דייטשע פּועלי־ציון־אָרגאַניזאַציע שטעהט פאַר'ן אָרגאַניזאַטאָרישען פּראָבלעם, ווי אַזוי אַריינצוציהען אין איהרע שורות אַלע יענע, וואָס זיינען פאַקטיש אידעאיש שוין מיט אונז. אַ חוץ אַ גרויסער צאָהל יונגע חברים פונ'ם „יונג־אידישען וואַנדערבונד״ און „החלוץ״, זיינען נאָך דאָ ניט וועניג אידען־סאָציאַליסטען, צום טייל אין אַן אָנפיהרענדער שטעלונג, וועלכע זיינען אויך ציוניסטען און אַלס אַזעלכע אָרגאַניזירט און טעטיג אין דער אַלגעמיינער ציוניסטי־שער אָרגאַניזאַציע אין דייטשלאַנד. אַ סך פון זיי קענען זיך ניט אַנטשליסען, אַרויסצו־טרעטען פון דער דאָזיגער אָרגאַניזאַציע, וועלכע זיי באַטראַכטען פאַר אַן איבער־קלאַ־סען־אָרגאַניזאַציע און אין וועלכער זיי זע־הען פאַר זיך אַ ברייטער פעלד פון אַרבייט.

מיט דעם דאָזיגען פּראָבלעם, ווי אויסצו־גלייכען די אָרגאַניזאַטאָרישע גרעניצען פון דער באַוועגונג מיט איהר אידעאישער השפּעה, וועט זיך ערנסט באַשעפטיגען די נאָהענטסטע קאָנפערענץ פון די דייטשע פּועלי־ציון.

עסטרייך.

דאָ עקזיסטירט אַ פּועלי־ציון אָרגאַניזאַציע בלויז אין ווין, דער איינציגער שטאָדט מיט אַ גרויסער אידישער באַפעלקערונג און אַ שטאַרקער מזרח־אידישער קאָלאָניע. בעת פון די אַמאָל אַזוי שטאַרקע און האַפערדיגע לינקע פּועלי־ציון איז שוין קיין שריד ופליט ניט געבליבען, איז אונזער אָרגאַניזאַ־ציע לעבעדיג און אַקטיוו אויף אַלע געביטען. זי פיהרט אָן אַ ריהרעוודיגע קולטור־אַרבייט, העלפט מיט דער אַרבייט פון „החלוץ״, האָט געגעבען די איניציאַטיווע צו דער אָרגאַני־זירונג פון אַ „געזעלשאַפט פון פריינד פונ'ם אַרבייטענדען א״י״, צו וועלכער זי האָט צו־געצויגען אַ ברייטערען קרייז פון מענשען, אויך פון די דייטש־אידישע סאָציאַליסטען; זי מישט זיך אַריין אין לעבען פון דער גרויסער אידישער קהילה אין ווין, און ס'האָט זיך איהר איינגעגעבען צו פאַראינטע־רעסירען מיט'ן קהילה־לעבען אַ סך וויינער אידען־סאָציאַליסטען, וואָס האָבען ביז דע־מאָלט מיט'ן אידישען לעבען קיום שום שיכות ניט געהאַט. צו דעם צוועק האָט די פּאַרטיי אָרגאַניזירט אַ „פאַראיין פאַר סאָציאַלער טע־טיגקייט אין דער קהילה״, וועלכער האָט ביי די וואַהלען דורכגעפיהרט פינף ראַטמענער אין דער קהילה (געגען 10 בירגערליכע ציוני־סטען). די סאָציאַליסטישע פראַקציע האָט ביי איהר אַריינטריט אין דער קהילה אָפּגע־געבען אַ דעקלאראַציע פון סימפּאַטיע פאַר'ן אַרבייטענדען ארץ ישראל. זי האָט מיטגע־האָלפען אויסקעמפען סובווענציעס פון דער קהילה פאַר'ן קרן־היסוד און קרן־קימת און דורכגעפיהרט אויך אַ סובווענציע פאַר'ן פּאַלעסטינא־אַרבייטער־פאָנד.

די ווינער פּועלי־ציון־אָרגאַניזאַציע גיט אַרויס אַן אייגענעם האַלב־חודש־אָרגאַן „אונ־זער טריבונע״ אין דער דייטשער שפּראַך. דער

אָרגאַן פאַרשפּרייט ניט נאָר אויפקלערונג און אינפאָרמאַציעס איבער דעם אַרבייטענדיגען א"י און אונזער באַוועגונג, נאָר ער פיהרט אויך אַ שאַרפען קאַמף געגען דער ווירטשאַפט פון די אַלטע קהילה־מושלים און געגען דער רעאַקציאָנערער און אַנטי־סאָציאַליסטישער פּאָליטיק פון דער ווינער ציוניסטישער פּאַרטיי.

בנוגע דער ריין עסטרייכישער פּאָליטיק באַטראַכטען זיך די ווינער פּועלי־ציון פאַר חברים פון דער עסטרייכישער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע. „אונזער טריבונע" טרעט אָבער אָפען און שאַרף אַרויס יעדעס מאָל, ווען ס'ווייזען זיך נעגאַטיווע ערשיינונגען אין דער באַציהונג צו אידישע פראַגען אין דער ס. ד. פּאַרטיי און איהר אָרגאַן, דער ווינער „אַרבייטער־צייטונג".

אַנדערע אייראָפּעאישע לענדער.

אָרגאַניזאַציעס און גרופּען פון אונזער וועלט־פאַרבאַנד זיינען נאָך פאַראַן אין בעלגיע, פראַנקרייך, שווייץ, האָלאַנד, טשעכאָסלאָוואַקיע, דאַנציג, טערקיי. אַם אַקטיווסטען זיינען די אָרגאַניזאַציעס אין בעלגיע און פראַנקרייך, וואו ס'זיינען פאַראַן איצט גרויסע צאָהלען אידישע אַרבייטער אויס מזרח־אייראָפּא. אונזערע חברים אין פראַנקרייך האָבען אין נאָוועמבער אָנגעהויבען אַרויסגעבען אַן אייגענעם צוויי־וואָכען־זשורנאַל „אַרבייטער וועלט".

אַרגענטינע.

די אַרגענטינער פּועלי־ציון־פּאַרטיי ציילט איהר אָנהענגערשאַפט אַ תוך בוענאָס־איירעס און אַנדערע שטעדט בעיקר צווישען דער יוגענט פון די אידישע קאָלאָניעס.

די פּאַרטיי איז אין לעצטען יאָהר אַביסל אָפּגעשוואַכט געוואָרען דורך די פינאַנציעלע שוועריגקייטען, וואָס האָבען אוממעגליך געמאַכט דאָס ווייטערע אַרויסגעבען דעם אייגענעם פּאַרטיי־אָרגאַן „די נייע צייט", וואָס איז דער וויכטיגסטער פאַרבינדונגס־מיטעל צווישען די אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען פאַנאַנדערגעוואָרפען איבער'ן גרויסען שטח פון דער רעפּובליק. פונדעסטוועגען איז אָנגעפירט געוואָרען אַ בערך אינטענסיווע אַרבייט, די וויכטיגסטע אָרגאַניזאַציעס זיינען באַזוכט געוואָרען פון מיטגלידער פונ'ם צ"ק און ס'איז דורכגעפיהרט געוואָרען אַן ערפאָלגרייכע אַקציע פאַר'ן פּאַלעסטינא־אַרבייטער־פאָנד. אינטערעסאַנט איז, אַז אין עטליכע קאָלאָניעס האָבען די חברים פאַרזייט געוויסע שטחים מיט תבואה און דעם אײנטראָג פונ'ם שניט באַשטימט פאַר'ן פּאַלעסטינא־אַרבייטער־פאָנד. אין אַלע וויכטיגע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס, ווי קרן־היסוד, קרן־קימת און אין דער הילפס־אַרבייט נעמט די פּאַרטיי אַן ענערגישען אַנטייל. ביי די וואַהלען צו די שטאָדט־פאַרוואַלטונגען און צום פּאַרלאַמענט שטיצט די פּאַרטיי מיט אַלע כחות די קאַנדידאַטורען פון דער אַרגענטינער סאָציאַליסטישער פּאַרטיי.

בראַזיליע.

אין לעצטען יאָהר איז אין פּאָרטאָ־אַלעגראָ אַנטשטאַנען אַ פּועלי־ציון־אָרגאַניזאַציע, „ב. באָראָכאָוו", וועלכע האָט אויך גענומען אויף זיך די איניציאַטיווע, צו פאַרשפּרייטען די אַרבייט איבער'ן לאַנד. די צענטראַל־ביוראָ פון דער פּאַרטיי פיהרט אָן אַ זעהר ענערגישע אַרבייט. אין פּאָרטאָ־אַלעגרע איז געשאַפען געוואָרען אַ אידישע שול און אַ קולטור־ליגע. די חברים טרעטען אויך שוין צו אַרויסצוגעבען אַ חודש־זשורנאַל „דאָס נייע וואָרט", וואָס וועט אָבער צוליב די באַזונדערע באַדינגונגען פונ'ם לאַנד טראָגען אַן אַלגעמיין־געזעלשאַפטליכען כאַראַקטער.

קובא.

סוף 1925 איז אין האַוואַנאַ געשאַפען געוואָרען אַ פּועלי־ציון־גרופּע, וועלכע שטעהט אין פאַרבינדונג מיט דער אַמעריקאַנער פּאַרטיי.

אונזער יוגענט־באַוועגונג

יוגענט־אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען אָפיציעל פאַרבונדען מיט אונזערע פּאַרטייען, עקזיסטירען אין א"י, אַמעריקא, ליטע, לעטלאַנד, עסטרייך, פּוילען, רומעניע און רוסלאַנד.

ווי די סאָציאַליסטישע קלאַסען־באַוועגונג פון דער יוגענט בכלל איז אויך אונזער יוגענט־באַוועגונג אַרויסגעוואָקסען אויס דער עקאָנאָמישער און מאָראַלישער נויט פונ'ם יונגען אַרבייטער־דור אין דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט, אויס דער נויטווענדיגקייט פון קאַמף פאַר יוגענט־שוץ און בילדונגס־מעגליכקייטען און אויס דער באַדערפע־

נויש צוצוגרייטען זיך באַצייטענס צום אַריינטריט אין די קעמפענדיגע שורות פונ'ם דערוואַקסענעם אַרבייטער־קלאַס. ביי אונזער יוגענט איז נאָך צוגעקומען דער חלוצישער עלעמענט, אין צוזאַמענהאַנג מיט'ן שטרעבען פון גרויסע מאַסען פון נאָך ניט פּראָלעטאַרישער יוגענט, איבערצוגעהן צו אַ לעבען פון אַרבייט אין א"י און צוצוגרייטען זיך דערצו שוין אין די איצטיגע וואוין־לענדער.

ארץ ישראל.

די „בחרות סוציאַליסטית“ איז געשאַפען געוואָרען ערשט אין אַפּריל 1926. אָבער שוין פריהער האָט עקזיסטירט ביי דער הסתדרות הכללית די „הסתדרות הנוער העובד בא"י“, אַן אומפּאַרטייאישע אָרגאַניזאַציע, וואָס נעמט אַרום די גאַנצע אַרבייטענדיגע יוגענט אינ'ם עלטער פון 13־17 יאָהר, וואָס קעמפט פאַר בעסערע אַרבייטס באַדינגונגען און פיהרט אָן אַן ערציהערישע אַרבייט אין גייסט פון דער חברת־העובדים און פון דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער־באַוועגונג.

די „בחרות סוציאַליסטית“ איז געשאַפען געוואָרען ניט אַלס קאָנקורענץ־אָרגאַניזאַציע פון „הנוער העובד“, נאָר אַלס איהר פּאָליטישע דערגענצונג. זי נעמט אַריין יוגענטליכע אַרבייטער און לערן־יוגענט אינ'ם עלטער פון 17—23 יאָהר, ד. ה. זי קאָנקורירט בשום אופן ניט מיט'ן „הנוער העובד“ אין אָרגאַניזאַציאָנאַלען זין.

אַ חוץ די אַלגעמיינע טעמים, וואָס פיהרען אומעטום צו דער שאַפונג פון סאָציאַליסטישע יוגענט־אָרגאַניזאַציעס זיינען פאַר דער גרינדונג פון דער „בחרות“ נאָך צוגעקומען אַ שורה ספּעציעלע מאָמענטען, וואָס וואַקסען אַרויס אויסען אייגענאַרטיגען כאַראַקטער פון דער אידישער אַרבייטער־באַוועגונג אין לאַנד. ס'איז נויטיג אַ ציל־באַוואוסטע סאָציאַליסטישע יוגענט־אָרגאַניזאַציע, וועלכע זאָל באַוואוסטזיניג און פּלאַנמעסיג אָנפיהרען דעם פּראָצעס פון איינוואָרצלונג און פאַראיינהייטליכונג פון די פילפאַרביגע יוגענט־עלעמענטען, וואָס קומען מיט דער עליה פון די פאַרשידענסטע לענדער, אויס צום טייל זעהר פאַרשידענאַרטיגע סביבות, לעבענס־באַדינגונגען, טראַדיציעס און ערציהונג. מאַכען פון די דאָזיגע אַלע יוגענט־עלעמענטען איין איינהייטליכען אַרבייטער־קלאַס, פאַרליכטערען פאַר זיי דאָס אַריינוואַקסען אינ'ם א"י'דיגען לעבען און קאַמף און גלייכציי־טיג פאַרשמעלצען מיט זיי אויך די אַרבייטענדיגע און לערען־יוגענט פון די פאַרשידענע מזרח־עדות, משפיע זיין אין סאָציאַליסטישען גייסט אויך די אַרבייט פון „הנוער העובד“ און צוגרייטען אַזוי די נייע מחנות פאַר „אחדות העבודה“, דאָס איז די אויפגאַבע פון בחרות סוציאַליסטית, וועלכע האָט אין דער דערפילונג פון דער אויפגאַבע שוין געמאַכט די ערשטע ערפאָלגרייכע שריט.

ליטע.

דער ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער יוגענט־פאַרבאַנד איז געגרינדעט געוואָרען אין יוני 1925. צו דער צווייטער קאָנפערענץ, וועלכע איז פאָרגעקומען חול המועד סוכות תרפ"ז, האָט די אָרגאַניזאַציע געצעהלט העכער 400 חברים אין 21 פונקטען. 60 פּראָצענט פון די חברים זיינען אַרבייטער, 20 פּראָצענט שילער און דער רעשט אָהן באַשעפטיגונג. די אָרגאַניזאַציע פאַרמאָגט אויך אַ סך סאַמפּאַטיזירער אין „החלוץ“, „השומר הצעיר“ און אין דער אומפּאַרטייאישער יוגענט, אַזוי אַז די ווירקונג געהט ווייט אַריבער איהרע אָרגאַניזאַציאָנעלע ראַמען.

די עיקר־אַרבייט פון דער יוגענט־אָרגאַניזאַציע ליגט אויפ'ן קולטורעלען געביט. אין פינף שטעדט זיינען אָרגאַניזירט אָווענטשולען פאַר יוגענטליכע אַרבייטער, אין וועלכע ס'ווערט געלערענט אידיש, העברעאיש, ליטוויש, חשבון, געשיכטע, געאָגראַפיע, נאַטורוויסענשאַפטען און ס'ווערען געהאַלטען לעקציעס איבער אידישע און אַרבייטער־פראַגען. ביים צ. ק. עקזיסטירט אַ וואַנדער־ביבליאָטעק, וועלכע באַזאָרגט די פּראָווינץ מיט בראָשורען און ביכער. דער צ. ק. האָט אויך אַרויסגעגעבען אַ בולעטין און אַ גאַנצע שורה פון דיספּאָזיציעס פאַר רעפעראַטען איבער סאָציאַליזם, אַרבייטער־באַוועגונג, אַלגעמיין אידישע און א"י־פּראָבלעמען.

צו דער פּראָפעסיאָנעלער טעטיגקייט האָט די יוגענט געקענט צוטרעטען ערשט מיט אַ קורצער צייט צוריק, נאָכדעם ווי אַ דאַנק דעם אויסגאַנג פון די סיים־וואַהלען האָט אָנגעהויבען בלאָזען אַ פרייער ווינט אינ'ם פּאָליטישען לעבען פון ליטע. וואָרים די פריהעריגע רעאַקציאָנערע רעגירונג האָט מיט אַלע כחות געשטערט יעדען פּרואוו פון אַרבייט אויף דעם געביט. אין איניגע ערטע־

זיינען שוין געשאַפן געוואָרען יוגענט־סעקציעס פון די פּראָפעסיאָנעלע אָרגאַניזאַציעס.

לעטלאַנד.

די צ. ס. יוגענט־באַוועגונג איז נאָך יונג. איהר טעטיגקייט איז קודם כל אַ קולטורעלע. דורך עפענטליכע לעקציעס, אָוונט־קורסען, ביבליאָטעקען א. אַז. וו. די חברים באַמיהען זיך משפּיע צו זיין די יונגע ספּאָרט־באַוועגונג, אין וועלכער ס'געהען אויך אַריין אַרבייטער עלעמענטען, אין גייסט פון סאָציאַליזם און דעם אַרבייטענדען א"י.

עסטרייך.

דער פאַרבאַנד פון דער אידישער סאָציאַליסטישער אַרבייטער־יוגענט איז געגרינדעט געוואָרען ערשט מיט אַ קורצער צייט צוריק. ער פיהרט אָן אַן אינטענסיווע אויפקלעהרונגס־און קולטור־אַרבייט דורך פאַרזאַמלונגען, רעפעראַטען און קורסען און גיט אַרויס אַ אייגענעם אינפאָרמאַציע־בולעטין. אין אַלגעמיינע פראַגען (יוגענט־שוץ, פּאָליטישע אַרויסטרעטונגען) אַרבייט ער האַנט אין האַנט מיט'ן עסטרייכישען סאָציאַליסטישען יוגענט־פאַרבאַנד.

פּוילען.

דער „סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד פון דער אידישער אַרבייטער־יוגענט „פרייהייט" איז אַנטשטאַנען אויס דער פאַראייניגונג פון דער „אידישער סאָציאַליסטישער אַרבייטער־יוגענט" (פּועלי־ציון־יוגענט) און דער צ. ס. יוגענט. די אָרגאַניזאַציע צעהלט איבער 3000 חברים און איז איינע פון די שטאַרקסטע פּאָליטישע יוגענט־אָרגאַניזאַציעס אין פּוילען. די אָרגאַניזאַציע פיהרט אָן אַ ברייטע און רייך פאַרצווייגטע טעטיגקייט. אויפ'ן געביט פון קולטורעלער אַרבייט האָט די גרעסטע באַדייטונג דער אָפיציעלער חודש־זשורנאַל „פרייהייט" און דער פאַרלאַג, וועלכער גיט אַרויס פּאָפּולערע בראָשורען (ביז איצט ערשינען: האַקמאַן'ס אַריינפיר אין סאָציאַליזם, אָטאָ בויער: סאָציאַליזם און יוגענט). איבער'ן לאַנד עקזיסטירען צעהנדליגער ביבליאָטעקען און יוגענט־קורסען. דער צ. ק. שיקט אַרויס רעפערענטען און גיט אַרויס צירקולאַרען מיט רעפעראַטען־דיספּאָזיציעס.

אויפ'ן געביט פון א"י אַרבייט איז צו פאַרצייכענען די גרויסע השפּעה פון „פרייהייט" אינ'ם „החלוץ הצעיר" און איהר שטאַרקע באַטייליגונג אין דער אַרבייט פאַר'ן נאַציאָנאַל־פאָנד און פּאַלעסטינא־אַרבייטער־פאָנד. אינערליך ווערט געפיהרט אַ שטענדיגע ערציהונגס־אַרבייט אינ'ם גייסט פונ'ם פּועלי־ציוניזם און פונ'ם אַרבייטענדען א"י.

די יוגענט־אָרגאַניזאַציע פאַרנעמט אויך אַ באַדייטענדען פּלאַץ אין דער יוגענטליכער פּראָפעסיאָנעלער באַוועגונג. איהר באַשטאַנד איז אין אַ זעהר הויכער מאָס אַ פּראָלעטאַרישער.

אינאיינעם מיט די ניט־אידישע סאָציאַליסטישע יוגענט־אָרגאַניזאַציעס, וואָס זיינען אָנגעשלאָסען אין דעם יוגענט־אינטערנאַציאָנאַל האָט זיך די „פרייהייט" אָנגעשלאָסען אין דער פעדעראַציע פון די סאָציאַליסטישע יוגענט־אָרגאַניזאַציעס אין פּוילען. זי געפינט זיך אויף דעם אופן אין אַ שטענדיג פריינדליכען קאָנטאַקט מיט די ברודער־אָרגאַניזאַציעס, בפרט מיט דער פּוילישער און דייטשער.

רומעניע.

די פּועלי־ציון־יוגענט איז, פּונקט ווי די פּאַרטיי, דער עיקר אָרגאַניזירט אין בוקאָווינע. זי פיהרט אָן אַ קולטורעל־ערציהערישע אַרבייט אינ'ם גייסט פון אונזער באַוועגונג און זאָרגט אויך פאַר דער פּראָפעסיאָנעלער אָרגאַניזירונג פון דער אַרבייטער־יוגענט. איהר צוואוואוקס רעקרוטירט זיך צום גרויסען טייל אויס די שורות פון די תלמידים פון דער טשערנאָוויצער מלאכה־שול.

אונזער יוגענט־אָרגאַניזאַציע איז אָנגעשלאָסען אין דער „אַלרומענישער פעדעראַציע פון סאָציאַליסטישע יוגענט־אָרגאַניזאַציעס".

רוסלאַנד.

דער צ. ס. יוגענט פאַרבאַנד איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין יאָהר 1923 און נעמט אַרום ביי 5000 חברים, דערפון בערך 80 פּראָצענט אַרבייטס־יוגענט. ער איז אַן אויסגעשפּראָכען פּאָליטישע אָרגאַניזאַציע, וועלכע אָריענטירט זיך אויף דער צ. ס. פּאַרטיי און באַטייליגט זיך אין אַלע צווייגען פון איהר אַרבייט און קאַמף. אין די פּראָפעסיאָנעלע יוגענט־סעקציעס, אין אַלע שטעדט און שטעדטלעך, בפרט אין אוקריינע, אין די אַלטע און נייע קאָלאָניעס, אומעטום, וואו ס'שלאָגט נאָר אַן אָדער פון אַרבעט און געזעלשאַפטליכקייט, געפינט מען דעם צ. ס. י. פ.

עס פאַרשטעהט זיך, אַז גלייך מיט דער פאַרטיי ווערט אויך דער יוגענט־פאַרבאַנד גערודפ׳ט פון דער יעווסעקציע מיט דער גרעסטער אכזריות. אָבער פונקט ווי די פאַרטיי פיהרט אויך דער יוגענט־פאַרבאַנד זיין אַרבייט ווייטער, ניט קוקענדיג אויפ׳ן טעראָר, אויף אַלע אַרעסטען און פאַרשיקונגען.

דאָ דאַרף אויך דערמאָנט ווערען דער לינקער „השומר הצעיר“, וועלכער אַנערקענט זיך דערהוויל נאָר אַלס ערציהערישע אָרגאַניזאַציע פאַר ארץ ישראל, וועלכער אַנטוויקעלט זיך אָבער אין דער לעצטער צייט אַלץ מעהר צו אַן אויסגעשפּראָכענער קלאַסען־אָרגאַניזאַציע, מיט אַ ציוניסטיש־סאָציאַליסטישער אידעאָלאָגיע און מיט אַ שטאַרקער טענדענץ, צו ווערען פּאָליטיש אַקטיוו אויך אין רוסלאַנד.

די פראַגע וועגן יוגנט־וועלט־פאַרבאַנד.

די פאַרשטאַרקונג פון אונזער יוגענטבאַוועגונג און איהר פאַרשפּרייטונג איבער פאַרשידענע לענדער האָבען געמאַכט אַקטועל די פראַגע וועגן אַ פערמאַנענטער פאַרבינדונג צווישען די יוגענט אָרגאַניזאַציעס אויף דער גאַנצער וועלט צוליב דער דורכפיהרונג פון די געמיינזאַמע אויפגאַבען אויפ׳ן געביט פון קולטור־ אַרבייט, באַטייליגונג אין פאַרשידענע געזעלשאַפטליכע אינסטיטוציעס און באַוועגונגען, פאַרטרעטונג אין אינטערנאַציאָנאַל א. אַז. וו.

אַן ערשטער שריט אין דער דאָזיגער ריכטונג איז געמאַכט געוואָרען דורך דער באַראַטונג פון די פאָרשטעהער פון די יוגענט אָרגאַניזאַציעס אין וויען, בעת דער פאַראייניגונגס־וועלט־קאָנפערענץ, וועלכע האָט אין פּרינציפּ באַשלאָסען, צו שאַפען אַן „אַלוועלטליכע אידישע סאָציאַליסטישע יוגענט־פאַראייניגונג“. מיט עטליכע חדשים צוריק האָבען אָנפיהרענדיגע חברים אויס די פאַרשידענע לענדער מיט דער מיטווירקונג פון דער א״י ביוראָ פון אונזער וועלט־פאַרבאַנד געשאַפען אין א״י אַ דערווייליגע „אָרגאַניזאַציאָנס־ביוראָ“ פון דער פאַראייניגונג, וואָס האָט זיך געשטעלט אינפאָרמאַטיווע און צוגרייטענדיגע אויפגאַבען ביז צו אַ רעגולערער אַלוועלטליכער יוגענט־ קאָנפערענץ, וואָס וועט מסתם אָפּגעהאַלטען ווערען אין דער צייט פון דער נאָהענטסטער וועלט־קאָנפערענץ.

פאַרטרעטונג אין אינטערנאַציאָנאַל.

פון אַלע אונזערע יוגענט־אָרגאַניזאַציעס איז ביז איצט נאָר די פּוילישע אָפיציעל געווען אָנגעשלאָסען אין דעם סאָציאַליסטישען יוגענט־אינטערנאַציאָנאַל. אויפ׳ן קאָנגרעס פונ׳ם יוגענט־אינטערנאַציאָנאַל אין מאַי 1926 איז אויפגעהויבען געוואָרען די פראַגע וועגן אָנשלוס פון אַ שורה אַנדערע לאַנד־אָרגאַניזאַציעס און ס׳איז צושטאַנד־געקומען אַ דערווייליגער אָפּמאַך, אַז ביז צו דער ענדגילטיגער ערלעדיגונג פון דער פראַגע וועגן דעם פּראָיעקטירטען וועלט־פאַרבאַנד פון אונזער יוגענט זאָלען די יוגענט־אָרגאַניזאַציעס פון די פאַרשידענע לענדער בילדען אַן „אַרבייטס־געמיינשאַפט פון די אידישע סאָציאַליסטישע יוגענט־אָרגאַניזאַציעס“ מיט׳ן צוועק פון קאָלעקטיווען אָנשלוס צום יוגענט אינטערנאַציאָנאַל. די מעהרהייט פון די יוגענט אָרגאַניזאַציעס האָט שוין געגעבען דערויף איהר הסכמה און דערמיט זיך אָנגעשלאָסען אין דעם יוגענט אינטערנאַציאָנאַל.

דער איצטיגער מצב פון דער פועלי ציון פארטיי אין אמעריקא

פון א. העמלין

ביים אנאליזירען דעם איצטיגען מצב פון דער אמעריקאנער פועלי ציון פארטיי מוז מען דערביי נעמען אין בעטראכט די פארשידענארטיגע מאמענטען וואס יעדע פאליטישע ארבייטער־פארטיי מוז דורכמאכען אויף דעם וועג פון איהר ענטוויקלונג און טעטיגקייט. יעדע פארטיי האט מאמענטען פון העכסטען ארויפשטייג, ווי אויך צייטען פון שווערע מפלות; מאמענטען, ווען די מאסען לויפען אין איהרע רייהען און שענקען איהר דעם גרעסטען צוטרויען, און אויך מאמענטען ווען די מאסען פארלאזען זי און עס בלייבען אין איהר נאר די געטרייע און אויסגעפרובירטע סאלדאטען. אויב דאס איז גילטיג פאר אנדערע סאציאליסטישע פארטייען, אפשיטא שוין טרעפען אזעלכע מאמענטען אין לעבען פון א אידישער ארבייטער־פארטיי. אין אונזער אידישען לעבען, וואס איז געווען אזוי שטורעמדיג אין די לעצטע 20-25 יאהר זיינען פארטייען אויפגעשטאנען און זיינען אונטערגעגאנגען. דער אידישער רעוואלוציאנערער כאראקטער, די נשמה־אומרוה, די גרויסע אומגעדולד, דאס פעהלען פון טראדיציאנעלער צוגעבונדענהייט צו איין פארטיי— דאס אלץ האט געווארפען דעם פארטיי־עולם אין די ארעמס פון יעדער נייער אוואנטורע, וועלכע איז געווען גרייט מבטל צו מאכען און צושטערען דאס פריהער געשאפענע און אויפגעבויטע. אונטער אזעלכע אויסערגעוועהנליכע אומשטענדען איז אויסגעקומען, און קומט אויך איצט אויס, דער פועלי ציון פארטיי צו ארבייטען און טראגען איהר אידעע אין דער אידישער ארבייטער־גאס.

מיר מוזען זיך נאך אפשטעלען אויף דער ספעציעלער לאגע אין אמעריקא גופא: דאס לאנד וואו מיר לעבען און שאפען איז, ליידער, ניט מסוגל פאר אידעאליסטישע מאסען־פארטייען; דער גרעסטער טייל פון די אידישע ארבייטער זיינען ארגאניזירט אין קערפערשאפטען, וועלכע האבען הינטער זיך א מאטעריעלען הינטערגרונד. אזוי זעהען מיר, אז די ארדענס פאר געגענזייטיגער הילף און די טרייד יוניאנס זיינען געווארען די יעניגע, וועלכע קאנצענטרירען אין זיך צעהנדליגער און הונדערטער טויזענטער מיטגלידער, בעת די צאהלען פון די אידישע סאציאליסטישע פארטייען זיינען זעהר באגרעניצט, און זייער טאג־טעגליכער קאמף איז פארבונדען מיט אונגעהויערע שוועריגקייטען. דער כוח פון א פארטיי ווערט הויפטזעכליך געמאסטען לויט דעם געזעלשאפטליכען איינפלוס, וואס זי איז ביכולת אויסצואיבען אויף דער ארומיגער סביבה, אויף ווי ווייט זי קען אין אנטשפרעכענדע מאמענטען געבען דעם פאלק א לאזונג און אן אידעע און אנצינדען אין איהם דעם פייער און גלויבען אין אייגענער באפרייאונג און אין קאמף פאר א שעהנער און הערליכער צוקונפט.

אט די פראבע האבען די פועלי ציון גלענצענד אויסגעהאלטען במשך פון די לעצטע 22 יאהר פון זייער עקזיסטענץ און ביז היינטיגען טאג זיינען זיי א געזעלשאפטליכער פאקטאר אין יעדער שטאדט און שטעדטעל פון אמעריקא. יעדע שעהנע טאט, וועלכע ווערט דורכגעפיהרט אין דער אידישער גאס אויף דעם געביט פון אידישען סאציאליזם, פון קולטורעלער שאפונג פון נאציאנאלען באפרייאונגס קאמף, ווערט אינספירירט, אנגעפיהרט און דורכגעטראגען אויף די פלייצעס פון די פועלי ציון. דער כח פון דער פועלי ציון פארטיי אין איצטיגען מאמענט באשטייט ניט אזוי אין דער גרויסער צאהל פון איהרע מיטגלידער; נאר אין דעם באוואוסטזיין פון איהרע חברים, אין דעם מאראלישען איינפלוס, וועלכען זי איבט אויס אין דער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט און וועלכע האט א היסטארישע באדייטונג ניט בלויז פאר איהרע אייגענע קרייזען אליין, נאר פאר די ברייטע מאסען פון אידישען פאלק.

אונזער ארגאניזאציע.

אונזער פארטיי פארמאגט 71 ארגאניזאציעס און גרופען, וועלכע געפינען זיך אין די וויכטיגסטע שטעדט און שטעדטלאך פון

אמעריקא. דערצו געפינען זיך אין פילע קלענערע פונקטען איינצעלנע טוער, וועלכע שטעהען מיט אונז אין יעדער גרויסער אקציע, וועלכע די פארטיי פיהרט דורך. די מיטגלידערשאפט פון דער פארטיי ווערט איצט גערעכענט אויף דעם סמך פון דער נייער רעגיסטראציאנס־סיסטעם, וועלכע די 14טע קאנווענשאן אין ניו יארק האט אנגענומען. ביי היינטיגען טאג זיינען אין דער פארטיי רעגיסטרירט קרוב צו 1500 חברים, אויסער א באדייטענדער צאהל פון אונזער מיטגלידערשאפט, וועלכע מיר האבען נאך ניט באוויזען צו דערגרייכען, באזונדערס אין די זידליכע שטאטען און אין די שטאטען ביים פאסיפישען אקעאן. צורעכענענדיג אויך יענע גרופען, פארמאגען מיר ארום 2,000 חברים, וועלכע דינען אלס פארפאסטען פון דער פארטיי און פון יעדער געזעלשאפטליכער ארבייט, וועלכע זי אונטערנעמט.

די פועלי ציון יוגענט.

א וויכטיגער צווייג פון אונזער פארטיי איז די פועלי ציון יוגענט־באוועגונג, וועלכע האט אנגענומען איהר קאנסטיטוציע ביי דער ערשטער גרינדונגס־קאנפערענץ אין פיטסבורג אין יאהר 1920. במשך פון די לעצטע פיר־פינף יאהר האט זי זיך קריסטאליזירט אין א סאלידער ארגאניזאציע, און האט זיך ערווארבען וויכטיגע פארדינסטען פאר אונזער באוועגונג. זי איז געווארען א שולע, וואו די יונגע חברים ווערען ערצויגען אין נאציאנאל־סאציאליסטישען גייסט, און פאר דעם צוועק פיהרט זי א ברייטע קולטורעלע און זעלבסט בילדונג ארבייט. עס פונקציאנירען ביי איהר אייניגע פארטיי־שולען, קורסען, קלאסען, זעלבסט־בילדונג־קרייזען, דראמאטישע קרייזען, כארען, ביבליאטעקען און אייניגע ספארט־גרופען. אין דערזעלבער צייט איז די יוגענט־ארגאניזאציע געווארען א כח, וואס לייסטעט פיל פאר די וויכטיגע אקציאנען, וועלכע די פארטיי אונטערנעמט, באזונדערס פאר דעם פאלעסטינא ארבייטער פאנד און פאר אלע אינסטיטוציעס פון דער אידישער ארבייטערשאפט בכלל. דאן דינט שוין איצט די יוגענט אלס רעזערוואואר, פון וואנען עס קומען אריין צעהנדליגע נייע מיטגלידער אין אונזער פארטיי. אין די לעצטע צוויי יאהר זיינען אריינגעקומען אין דער פארטיי 7 יוגענט־קלובען און ביי היינטיגען טאג געפינען זיך שוין נאך אייניגע קלובען, וועלכע זיינען פארטיג אריינצוטרעטען אין אונזערע רייהען און פארנעמען וויכטיגע פאסטענס אין דער פארטיי־ארבייט.

די יוגענט־באוועגונג פארמאגט איצט 33 ארגאניזירטע קלובען, וועלכע געפינען זיך אין 22 שטעדט און 12 שטאטען אויסער קענעדע. פון זיי זיינען העלפט ענגליש ריידענדע. די מיטגלידערשאפט אין דער יוגענט־באוועגונג באשטעהט פון 1,200 חברות און חברים אין א דורכשניט־עלטער פון 16 ביז 21 יאהר. זיי גיבען ארויס זייער זשורנאל „יוגענט" אין אידיש און אין ענגליש, דער זשורנאל ווערט רעדאגירט פון א קאלעגיום פון די חברים ה. סילווער, א. ראזענבערג און ב. קאדער. זיי האבען לעצטען סעפטעמבער אפגעהאלטען זייער פינפטען צוזאמענפאהר אין אלבאני. די ארבייט ווערט געלייטעט פון א צענטראלען יוגענט־קאמיטעט, וועלכער באשטעהט פון די חברים: י. שניידער, ה. מאקסאן, מ. רודי, ה. סילווער, מ. לעפקאוויטש, מ. ראזענבערג, פאגעלפאנגער, מ. כהן, חבר ב. קאדער, אלס סעקרעטאר, און פון די חברים א. העמלין און ש. באנטשעק אלס פארטרעטער פון צ. ק. פועלי ציון.

די פיאנערען־פרויען־ארגאניזאציע.

ביים 14טען צוזאמענפאהר פון דער פועלי ציון פארטיי אין ניו יארק, ענדע 1924, איז אנגענומען געווארען א רעזאלוציע בעאויפטראגענדיג דעם צענטראל קאמיטעט צו ארגאניזירען פרויען־קלובען אין אמעריקא אלס א טייל פון דער פועלי ציון באוועגונג, וועלכע זאלען האבען אלס זייער הויפט ציל צו פארשטארקערן די פאזיציעס פון דער ארבייטענדער פרוי אין ארץ ישראל.

דער באשלוס האט געפונען א ברייטען אפקלאנג און הארציגע סימפאטיע אין אלע קרייזען פון אונזער באוועגונג און באזונדערס צווישען די באוואוסטזיניגע פראגרעסיווע פרויען. צו יענער צייט האבען עקזיסטירט סך הכל צוויי קלובען, איינער אין ניו יארק און א צווייטער אין שיקאגא, און ביי היינטיגען טאג צעהלט שוין די פרויען־ארגאניזאציע 27 קלובען מיט א מיטגלידערשאפט פון 1,000 ארגאניזירטע חברות.

אין פארלויף פון לעצטען יאהר האט די פרויען־ארגאניזאציע שוין דורכגעפיהרט א אינטענסיווע אקציע פאר די פרויען־קבוצות

אין ארץ ישראל און האט באוויזען צונויפצוזאמלען ארום 10,000 דאלאר, דורך וועלכע עס זיינען פיל פארשטארקט געווארען די פרויען־ווירטשאפטען. אויסער דעם האט זיך די פרויען־ארגאניזאציע באטייליגט אין א רייהע אנדערע ארץ ישראל און קולטור־טעטיגקייטען.

די פרויען ארגאניזאציע האט לעצטען אקטאבער אפגעהאלטען איהר ערשטען גרינדונגס־צוזאמענפאהר אין ניו יארק. ביים צוזאמענפאהר האט זי פעסטגעשטעלט איהר קאנסטיטוציע און פראגראם, לויט וועלכער זי שטעלט זיך אלס הויפט־אויפגאבע צו באפעסטיגען די פאזיציעס פון דער ארבייטער־פרוי אין ארץ ישראל, פארבעסערען איהר עקאנאמישע און סאציאלע לאגע און דערמעגליכען איהר פולען אנטייל אין דעם אויפבוי פון דעם אידישען היימלאנד אין ארץ ישראל. די פרויען־ארגאניזאציע נעמט אויך אנטייל אין אלע יענע אקטיוויטעטען, וועלכע פארשטארקערען דעם ארבייטער־כח אין ציוניזם און דערמעגליכען איהם דורכצופיהרען זיין היסטארישער מיסיע.

ביי דעם זעלביגען צוזאמענפאהר איז אויך באשלאסען געווארען, אז די פרויען־ארגאניזאציע גיט זיך אפ מיט אלגעמיינער אויפקלערונגס און פראפאגאנדע־ארבייט, וועגען סאציאלע, נאציאנאלע און קולטורעלע פראבלעמען פון די אידישע פאלקס־מאסען בכלל און פון דער אידישער פרוי בפרט. די ארגאניזאציע אנערקענט אויך די וויכטיגקייט פון דערציהען דעם יונגען אידישען דור אויף נאציאנאל־פראגרעסיווע יסודות, און פאר דעם צוועק נעמט זי אנטייל אין דער אויפהאלטונג פון די עקזיסטירענדע אידישע פאלקס־שולען און באטייליגט זיך אין יענע ארבייטען, וועלכע פיהרען צו דער פארשטארקונג און פארצווייגונג פון פראגרעסיווע שול־וועזען אין אמעריקא.

די ארגאניזאציע ווערט אנגעפיהרט פון א עקזעקוטיוו קאמיטעט וועלכער באשטעהט פון די חברות: בערג, אפעלבוים, עהרענרייך, ד־ר. ס. קאמענעצקי, סיגעל, סאניא לעהר, לאה בראון, טרעזשורערין, לאה ביסקין, סעקרעטארין און חבר א. העמלין אלס פארטרעטער פון צ. ק. פועלי ציון. די ארגאניזאציע האט אנגעהויבען ארויסגעבען א פעריאדישען זשורנאל, „די פיאנערין", אין אידיש און ענגליש, וועלכער ערשיינט דערווייל איין מאל אין דריי חדשים און וועלכער וועט גאר קירצליך פארוואנדעלט ווע־ען אין א חודש'ליכען. די פרויען־ארגאניזאציע האט געפונען א העכסט סימפאטישען אפרוף אין פילע קרייזען און ס'איז אהן ספק אז אין דער נאהענטער צוקונפט וועט זי ווערען א וויכטיגער כח פאר ארץ ישראל און פאר דער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג.

פרעסע און פארטיי־ליטעראטור.

די פארטיי גיט איצט ארויס איהר פארטיי־ארגאן „דער אידישער ארבייטער", וועלכער ערשיינט איינמאל אין צוויי וואכען אונטער דער רעדאקציע פון א קאלעגיום, באשטעהענד פון די חברים: יואל ענטין, א. העמלין און פ. קרוזא, דער לעצטער אלס סעקרעטאר און אנפיהרער פון דער רעדאקציע. דער „אידישער ארבייטער" ענטהאלט פילע ארטיקלען און אפהאנדלונגען איבער אידישע געזעלשאפטליכע און ארבייטער פראבלעמען וועלכע האבען א שייכות מיט דעם פועלי ציוניזם. אויסער דעם איז ער רייך אין אינפארמאציע וועגען ארץ ישראל און היגען פארטיי לעבען.

אויסער דעם „אידישען ארבייטער" ערשיינט אויך דער „יוגענט זשורנאל", וועגען וועלכען מיר האבען שוין דערמאנט און וועלכער ווערט פארשפרייט צווישען דער נאציאנאל־סאציאליסטישער יוגענט, און „די פיאנערין", דער פרויען זשורנאל וועלכער ווערט פארשפרייט צווישען די חברות. עס דארף דערצו אויך צוגערעכענט ווערען דער חודש זשורנאל „די שטימע", דער ארגאן פון אונזער שוועסטער־ארגאניזאציע, דעם נאציאנאלען ארבייטער פארבאנד, וועלכער דינט אלס געטרייער אויפקלערונגס־מיטעל פאר נאציאנאל־סאציאליסטישע אידעען.

אויף דעם געביט פון ליטעראטור־אויסגאבען זיינען במשך פון די לעצטע 20 יאהר ארויסגעגאנגען א מאסע בראשורען, צייטונגען, פלוג־בלעטער און ביכער. פון די וויכטיגסטע ביכער, וועלכע זיינען ביז איצט פארשפרייט, זיינען די שריפטען פון ב. בארוכאוו. „יזכור", און דער ארץ ישראל בוך. הייגטיגס יאהר זיינען אויך ערשינען צוויי ווערטפולע ביכער, די שריפטען פון אונזער פארשטארבענעם גרויסען פיהרער, דר. נחמן סירקין. עס ווערט איצט אויך פראיעקטירט די ארויסגאבע פון צוויי גרויסע ווערק, איינעם וועגען דער געשיכטע פון פועלי ציוניזם אין אידיש,

און אַ צווייטען בוך וועגען פּועלי ציוניזם אין ענגליש. צו דער ליטעראַרישער אַרבייט פון דער פּאַרטיי דאַרף אויך צוגערעכענט ווערען דער איצטיגער יאָהר־בוך און אַלמאַנאַך, וועלכער וועט האָפענטליך פאַרבלייבען אַ שטענדיגע אינסטיטוציע אין דער פּועלי ציון באַוועגונג.

שולען און קולטור אַנשטאַלטען.

פאַר אָט דער טעטיגקייט האָט אונזער פּאַרטיי אַוועקגעגעבען זעהר פיל כחות און ענערגיע. אין דעם איצטיגען מאָמענט געפינט זיך די שולען־באַוועגונג אין אַ סטאַדיום פון פאַרשטאַרקטען וואוקס און אַנטוויקלונג. אַ באַנייטער אינטערעס האָט זיך דערוועקט אין די קרייזען פון דער אידישער אינטעליגענץ און באַוואוסטזיניגער אַרבייטערשאַפט פאַר אַ פּראָגרעסיווער אידישער ערציהונג. אין 1909, ווען אונזער קאָנווענשאָן איז מאָנטרעאָל האָט פּראָקלאַמירט די דאָזיגע אידעע, זיינען מיר געווען איינזאַם און שוואַך. איצט ווערט אָנגעפיהרט אַ ברייטע און פאַרצווייגטע ערציהונגס־טעטיגקייט פון אונזער פּאַרטיי, צוזאַמען מיט אונזער שוועסטער־אָרגאַניזאַציע, דעם נאַציאָנאַלען אַרבייטער פאַרבאַנד, אויסער די שלום עליכם פאָלקס שולען, ווי אויך פון אַרבייטער רינג. ביי היינטיגען טאָג פאַרמאָגען מיר שוין איבער 40 פון אונזערע פאָלקס שולען וועלכע שטעהען אויף דעם שטאַנדפּונקט פון דער גלייכבאַרעכטיגונג פון ביידע שפּראַכען, העברעאיש און אידיש און אין וועלכע עס קריגען אונטערריכט קרוב צו 6000 קינדער. זייער ערציהונג ווערט אָנגעפיהרט אין אַ נאַציאָנאַל־פּראָגרעסיווען גייסט און אין אַ פּאָזיטיווער באַציהונג צו די העכסטע אידעאַלען פון אַרבייטער־קלאַס און פון אידישען פאָלק.

צו די שולען דאַרף אויך צוגערעכענט ווערען דער אידישער לעהרער סעמינאַר, וועלכער האָט איצט דערגרייכט די שטופע פון פּאָפּולאַריטעט און ליבע צווישען דער אידישער אינטעליגענץ און די שולען־טוער. דער לעהרער־סעמינאַר האָט שוין ביז איצט גראַדואירט 40 לעהרער און לעהרערינס, וועלכע פאַרנעהמען וויכטיגע פּאָסטענס אין פילע פון אונזערע פאָלקס שולעס. ביי היינטיגען טאָג געפינען זיך אין דעם לעהרער־סעמינאַר אַ גרויסע צאָהל סטודענטען, וועלכע קריגען אַן אַלזייטיגע בילדונג און וויסען און וועלכע ווערען פאַרבערייטעט צו זיין לעהרער און ערציהער פון דעם יונגען אידישען דור אין אַמעריקא.

אונזער ארץ ישראל אַקטיוויטעט.

די פּועלי ציון פּאַרטיי האָט פון דעם ערשטען טאָג פון איהר גרינדונג אַנטייל גענומען אויף דעם אַקטיווסטען אופן אין אַלע יענע אַרבייטען, וועלכע האָבען באַצוועקט צו פאַרשנעלערען דעם פּראָצעס פון דעם ארץ ישראל אויפבוי אויף קאָאָפּעראַטיווע און אויף אַרבייטער־יסודות. די פּאַרטיי האָט 15 יאָהר אָהן אונטערברעכונג אָנגעפיהרט די טעטיגקייט פאַר דעם פּאַלעסטינע אַרבייטער פאָנד און האָט צוגעשטעלט די הויפּט מיטלען צו דעם פאָנד פאַר זיינע קאָאָפּעראַטיווע אַנשטאַלטען און אונטערנעהמונגען אין ארץ ישראל. די פּאַרטיי האָט זיך אויך באַרימט געמאַכט דורך איהרע באַדייטענדע און גרויסע ארץ ישראל אַקציאָנען. זי האָט דורכגעפיהרט דעם גרויסען געצייג קאַמפּיין אין יאָהר 1920, אַ דאַנק וועלכען עס זיינען אַוועקגעשיקט געוואָרען טראַקטאָרס, מאַשינען און געצייג פאַר די אַרבייטער קאָאָפּעראַטיווען און אינסטיטוציעס. זי האָט אין 1921 אָנגעהויבען די גרויסע אַקציע פאַר דער אַרבייטער באַנק און עס זיינען אין אַמעריקא פאַרשפּרייט געוואָרען קרוב צו 20,000 שערס. דורך דעם איז געגעבען געוואָרען די מעגליכקייט פאַר דער אַרבייטער־באַנק צו באַפעסטיגען זיך און זיך פאַרנעמען מיט אַ וואונדערבאַרער און קאָנסטרוקטיווער טעטיגקייט. אין 1923 איז די פּאַרטיי געווען אינסטרומענטאַל און האָט אַקטיוו מיטגעהאָלפען אין דער דורכפיהרונג פון ערשטען געווערקשאַפטען קאַמפּיין אין וועלכען עס איז געזאַמעלט געוואָרען איבער 53,000 דאָלאַר, אין צווייטען געווערקשאַפטען קאַמפּיין פון יאָהר 1926, אין וועלכען ס'איז געזאַמעלט געוואָרען די סומע פון 111,000 דאָלאַר, אויסער דער געוואַלדיגער פּראָפּאַגאַנדע וועלכע איז דורכגעפיהרט געוואָרען צווישען דער אידישער אַרבייטערשאַפט אין אַמעריקא און וועלכע האָט זי באַדייטענד דערנעהענטערט צו דער אַרבייטערשאַפט פון ארץ ישראל. אין איצטיגען מאָמענט שטעהט די פּאַרטיי גרייט צו דער גרעסטער אָנשטרענגונג, וועלכע מיר האָבען ווען עס איז געמאַכט און דאָס איז צו דער גרויסער אַקציע, וועלכע דער ניי־פאָרמירטער נאַציאָנאַלער אַרבייטער קאָמיטעט פאַר ארץ

ישראל האָט איצט אונטערנומען, צונויפצאַמלען אַ פערטעל מיליאָן דאָלאַר אין יאָהר 1927 פאַר די אינסטיטוציעס פון אַרבייטער ישוב אין ארץ ישראל.

אויסער דער זעלבסטשטענדיגער אַרבייט, בעטייליגען זיך אונזערע חברים אין דער אַרבייט פון קרן היסוד און פון אידישען נאַציאָנאַל פאָנד. די פאַרטיי איז פאַרטראָטען אין דעם דירעקטאָריום פון קרן היסוד דורך די חברים מאיר בראון און א. העמלין, און אין דעם דירעקטאָריום פון אידישען נאַציאָנאַל פאָנד דורך די חברים ס. באָנטשעק, פּ. קרוזאָ, י. זאַר, דוד פינסקי און מאיר בראון. אין דיזע קערפערשאַפטען ווירקען אונזערע חברים אין גייסט פון אונזער פאַרטיי און זוכען צוזאַמען מיט אַנדערע עלעמענטען צו פאַרגרעסערען די אַקטיוויטעט פאַר דיזע פאָנדען און פאַרשטאַרקערען דערמיט דעם אַלגעמיינעם אויפבוי פון ארץ ישראל.

דער צענטראַל קאָמיטעט.

די לייטונג פון דער פאַרטיי באַשטעהט איצט פון די פאָלגענדע חברים: דר. י. אַפּעלבוים, מאיר בראון, ס. באָנטשעק, י. בערקענבליטה, פּ. קרוזאָ, ה. עהרענרייך, יואל ענטין, פּראָפעסאָר חיים פיינמאַן, ש. גאָלדשטיין, ל. סיגאַל, ס. סיגעל, וו. שוואַרץ, י. זאַר, ב. צוקערמאַן, מ. גודמאַן, א. מייעראָוויטש, א. העמלין, די חברים מ. קאָדער און א כהן פון דעם יוגענדליכען צ. ק. און חברה לאה ביסקין פון דער פּיאָנערען־פרויען־אָרגאַניזאַציע.

שלום־וואָרט.

אין דער אידעען־וועלט, וועלכע האָט באַהערשט די מוחות פון דעם באַוואוסטזיניגען אידישען אַרבייטער במשך פון די לעצטע 25 יאָהר, איז נאָך קיין איין אידעע און קיין געדאַנק ניט אַרויסגעגאַנגען אַזוי זיגרייך ווי דער פועלי ציוניזם. די צייטען, ווען מיר זיינען געשטאַנען איינזאַם, זיינען פאַרלאַכט און פאַרשפּאָט געוואָרען, זיינען שוין לאַנג פאַראיבער. דער געדאַנק פון ציוניזם אין סאָציאַליזם, דער געדאַנק, אַז דער אידישער אַרבייטער־קלאַס איז מחויב צו שטעלען זיך אָן דער שפּיצע פון דעם אידישען באַפרייאונגס־קאַמף, איז שוין איצט פאַרשטענדליך און איז נאָהענט צום האַרצען פון אַ גרויסער צאָהל פון אונזערע אַמאָליגע געגנער. ביי היינטיגען טאָג קענען מיר קאָנסטאַטירען אַז אין גרויסע קרייזען פון דער אידישער אַרבייטערשאַפט ווערט אַרויסגעוויזען פאַרשטענדניש און אַ וואַרימער אינטערעס צו אַלץ, וואָס אונזער באַוועגונג שאַפט, דאָ אין אַמעריקא און באַזונדערס אין ארץ ישראל. דאָס אַלץ דערנעהענטערט דעם זיג פון דער שעפערישער אידעע פאַר וועלכער מיר האָבען געלעבט און געאַרבייט במשך פון די לעצטע צעהנדליגע יאָהרען.

דער אידיש־נאַציאָנאַלער אַרבייטער פאַרבאַנד

פון ל. סיגאַל

די געשיכטע פון פאַרבאַנד איז אַ געשיכטע פון פאַרזוכען, פון געהן אויף אַ נייעם וועג, פון דעמאָנסטרירען זיין אייגענאַרטיגקייט, פון שאַפען אַ נייע אידישע אַרבייטער קערפערשאַפט, וואָס האָט אַרויסגעבראַכט נייע לאָזונגען אין דער אַמעריקאַנער אידישער אַרבייטער־גאַס. דער פאַרבאַנד איז געוועזען דער פּיאָנער פון דער אידיש־קולטורעלער אויפלעבונג אין אַמעריקא. די ערשטע אָרגאַניזאַציע אַרויסצוגעבען קינדער ליטעראַטור מיט אַ מאָדערנעם אינהאַלט, האָט מוטיג געקעמפט פאַר איינפיהרען אידישע און העברעאישע אָפּטיילונגען אין די פאָלקס ביבליאָטעקען, האָט געגרינדעט די ערשטע אידישע פאָלקס־שול אין אמעריקא, וואָס איז דאַן געוועזען די ערשטע שול אין דער וועלט; האָט געהאָלפען גרינדען און אויסהאַלטען דעם אידישען לעהרער סעמינאַר, וואַס האָט זיך איצט אַנטוויקעלט אין איינער פון די וויכטיגסטע אידישע קולטור־אינסטיטוציעס. האָט געשטיצט אַרבייטער־קעמפע און איז אַלע מאָל געוועזען אין די ערשטע רייהען ביי יעדער טעטיגקייט פון אַ פאָלקס־כאַראַקטער.

דער פֿאַרבאַנד האָט הינטער זיך אַ רייכע געשיכטע פֿון אידיש־געזעלשאַפֿטליכער און קולטורעלער טעטיגקייט. אָפֿט אַלס איניציאַטאָר פֿון גרויסע פֿאָלקס־טעטיגקייטען און פֿיל מאָל אַלס אַ שטאַרקער מיטהעלפֿער און מיטקעמפֿער פֿאַר די נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטישע אידעען. אין אידישען קאָנגרעס, אין דער הילפֿס־ארבייט, אין דעם ארבייטער־קאָנגרעס פֿאַר א״י, אין ארבייטער־סטרייקס, אין גרעסערע אַקציעס פֿאַר דער ארץ ישראל אַרבייטערשאַפֿט, האָט דער פאַרבאַנד געשפּילט אַן אָנפֿיהרענדע ראָלע. אין די לעצטע יאָהרען האָט ער דורכגעפֿיהרט אַן אייגענע אַקציע, דורך וועלכער עס איז געשאַפֿען געוואָרען 20 טויזענט דאָלאַר פֿאַר׳ן ערשטען אידישען אַרבייטער־סאַנאַטאָריום אין ארץ ישראל. און לעצטענס פֿיהרען די פֿרויען קלובען אַן אַן אַקציע פֿאַר אַ פֿרויען און קינדער אָפּטיילונג אין דעם אַרבייטער סאַנאַטאַריום, וואָס טראָגט דעם נאָמען פֿון אונזער פֿאַרשטאָרבענעם חבר ב. באָראָכאָוו. אין די אַלע טעטיגקייטען און אין פֿילע, פֿילע אַנדערע האָט דער אידיש־נאַציאָנאַלער אַרבייטער־פֿאַרבאַנד זיך געלאָזט פֿיהלען און געטאָן די אַרבייט מיט געטריישאַפֿט, מיט איבערגעבענהייט און מיט ליבע.

דער פֿאַרבאַנד פֿאַרמאָגט 120 ברענטשעס אין פֿאַרשידענע טיילען פֿון לאַנד און 35 פֿרויען קלובען. דער פֿאַרבאַנד ווערט אין דער פֿאַרזיכערונגס־וועלט באַטראַכט פֿאַר דער פֿינאַנציעל זיכערסטען אידישען אַרבייטער־אָרדען. די פֿאַרזיכערונגס־פּריווילעגיעס אין פֿאַרבאַנד קענען פֿאַרגליכען ווערען מיט די גרעסטע פֿאַרזיכערונגס־געזעלשאַפֿטען אין אַמעריקא. דעם פֿאַרבאַנדס פֿאַרמעגען אין די פֿאַרזיכערונגס־פֿאָנדען באַטרעפֿט אַרום דריי הונדערט טויזענט דאָלאַר. דער פֿאַרבאַנד האָט פֿאַר דער צייט פֿון זיין עקזיסטענץ שוין אויסגעצאָהלט צו זיינע מיטגלידער אין פֿאַרשידענע בענעפֿיטען אַרום 275 טויזענט דאָלאַר.

זייענדיג אַ קאָאָפּעראַטיווע אידישע אַרבייטער־קערפּערשאַפֿט, שאַפֿט דער פֿאַרבאַנד פֿאַרשידענע קאָאָפּעראַטיווע אינסטיטוציעס, וועלכע דינען די אינטערעסען פֿון די מיטגלידער.

וואָס זיינען די אינסטיטוציעס וואָס דער פֿאַרבאַנד שאַפֿט ?

קאָאָפּעראַטיווע ליי־קאַסעס.

אין צעהנדליגע שטעדט האָבען די פֿאַרבאַנד־ברענטשעס אָרגאַניזירט שפּאַר־און־ליי־קאַסעס, וואו די מיטגלידער קענען שפּאָרען און לייען געלד אויף זעהר לייכטע באַדינגונגען. דער פֿאַרמעגען פֿון די קאַסעס באַטרעפֿט עטליכע הונדערט טויזענט דאָלאַר. די פֿאַרדינסטען פֿון די קאַסעס ווערען צוטיילט צווישען די מיטגלידער אויף אַ קאָאָפּעראַטיווען אופֿן און יעדען יאָהר ווערען פֿאַרשידענע געזעלשאַפֿטליכע אינסטיטוציעס געהאָלפֿען פֿון די פֿאַרדינסטען, וואָס די קאַסעס ברענגען אַריין.

אין ניו יאָרק איז אין 1923 אָרגאַניזירט געוואָרען די פֿאַרבאַנד קרעדיט יוניאָן, וואָס איז געטשאַרטערט פֿון ניו יאָרק שטאַט בענקינג דעפּאַרטמענט און אָפּערירט מיט אַ קאַפּיטאַל פֿון אַרום הונדערט טויזענט דאָלאַר. די געשעפֿטען פֿון דער קרעדיט יוניאָן באַטרעפֿען אַרום צוויי הונדערט טויזענט דאָלאַר אַ יאָהר. אַ טייל פֿון די פֿאַרדינסטען ווערען צוטיילט פֿאַר שולען און פֿאַר אַנדערע קולטורעלע אינסטיטוציעס. אַ פֿאַרזוך ווערט איצט געמאַכט צו פֿאַרוואַנדלען די קרעדיט יוניאָן אין אַ גרויסען קאָאָפּעראַטיווען פֿינאַנץ־אינסטיטוט.

„אונזער קעמפּ" און „קינדערוועלט".

אין 1924 האָבען די ניו יאָרקער חברים אָרגאַניזירט אַן אינסטיטוציע צו בויען אַ פֿאַרבאַנד הויז אין ניו יאָרק. די אינסטיטוציע איז אינקאָרפּאָרירט געוואָרען אונטער די געזעצען פֿון שטאַט ניו יאָרק און האָט אויך איינגעשלאָסען אין איהר פּראָגראַם פֿון טעטיגקייט די אָרגאַניזירונג פֿון אַ זומער־היים פֿאַר די פֿאַרבאַנד־חברים און פֿאַר זייערע קינדער. אין היילענד מילס, ניו יאָרק איז אין יוני 1926 געעפֿענט געוואָרען אַ פּראַכטפֿולער זומער פּלאַץ אונטער׳ן נאָמען „אונזער קעמפּ". טויזענטער חברים פֿון ניו יאָרק און פֿון אַלע טיילען פֿון אַמעריקא האָבען פֿאַרבראַכט זייער זומער־וואַקאַציע אין „אונזער קעמפּ" און אין פֿאַרלויף פֿון זומער איז געשאַפֿען געוואָרען אין „אונזער קעמפּ" אַ גייסטיגע אַטמאָספֿערע און אַ צענטער וואו אַלע נאַציאָנאַל־סאָציאַליסטען זאָלען פֿאַרברענגען אין אַן אמת־חבר׳ישער סביבה.

אַ וויכטיגע אָפּטיילונג אין „אונזער קעמפּ" איז די „קינדערוועלט". דאָס איז אַ

וועלט פאר די קליינע קינדער, וועלכע דארפען ערצויגען ווערען אין דעם נאציאנאל־סאציאליסטישען גייסט און דארפען זיין די יורשים פון אונזערע אידעען. אין „קינדער־וועלט” זיינען 120 קינדער דעם ערשטען סעזאן ערצויגען געווארען גייסטיג און פיזיש. גייסטיג וויול זיי האבען דארט געלערענט די למודים פון אונזערע אידישע פאלקשולען, פיזיש, וויול זיי האבען די מעהרסטע פון זייער צייט פארבראכט אויף דער פרייער לופט אין א פלאץ, וואו די נאטור איז אויסערגעוועהנליך שעהן.

סיי „אונזער קעמפ” און סיי „קינדער־וועלט” זיינען איצט דערוויול נאך אין פראצעס פון אנטוויקלונג און וועלען מיט דער צייט אויסוואקסען גרויסע און וויכטיגע אינסטיטוציעס פאר די נוצען פון די פארבאנד־חברים, פאר זייערע קינדער און פאר דער גאנצער נאציאנאל־סאציאליסטישער באוועגונג. ענליכע אינסטיטוציעס ווערען איצט ארגאניזירט אין באסטאן, שיקאגא, קליוולאנד און אין אנדערע גרעסערע צענטרען.

קאאפעראטיווע הייזער.

אין די לעצטע יאהרען איז די אידעע פון בויען קאאפעראטיווע הייזער פאר אידישע ארבייטער געווארען פאפולער. די הייזער ווערען געבויט אזוי, אז עס זאל געשאפען ווערען א קולטורעלע סביבה פאר די איינוואוינער און דאס דירה־געלט זאל באדייטענד רעדוצירט ווערען.

ברענטש 57 פון פארבאנד אין ניו יארק האט לעצטענס אויסגעבויט צוויי קאאפעראטיווע הייזער פאר 125 פאמיליעס. די הייזער באטרעפען נאהענט צו דריי־פערטעל מיליאן דאלאר. ענליכע קאאפעראטיווען ווערען איצט פון די פארבאנד־חברים ארגאניזירט אין בראנזוויל, ווי אויך אין אנדערע טיילען פון ניו יארק און אין אנדערע טיילען פון אמעריקא. אין פארבינדונג מיט די קאאפעראטיווע הייזער ווערען געשאפען אנדערע באדייטענדע קאאפעראטיווע אונטערנעמונגען, וועלכע האבען גרויסע מעגליכקייטען פאר אנטוויקלונג.

כארען, ארקעסטערס און דראמאטישע סעקציעס.

א באזונדערען ארט צווישען אונזערע קולטורעלע אינסטיטוציעס פארנעהמען די פארבאנד־כארען, מאנדאלין־ארקעסטערס און דראמאטישע סעקציעס.

דער כאר אין ניו יארק איז ארגאניזירט געווארען אין 1922 און האט געוואונען גרויסע אנערקענונג אין דער מוזיקאלישער וועלט ווי אויך אין די אידישע קולטורעלע קרייזען. דער דיריגענט פון כאר, לעא ליאוו, איז איינער פון די פיאנערען אויפ'ן געביט פון ארגאניזירען אידישע ארבייטער־כארען. אין כאר זיינען איינגעשלאסען ארום 150 יונגע־לייט און מיידלאך, וועלכע קומען נאך זייערע ארבייטס־שטונדען לערנען אידישע פאלקסלידער און קלאסישע מוזיק.

דער פארבאנד־מאנדאלין־ארקעסטער אין ניו יארק איז אינגאנצען אלט ארום 2 יאהר. דער ארקעסטער ווערט דיריגירט פון א. ווילסאן. אין ארקעסטער לערנען די מיטגלידער שפילען אויף מוזיקאלישע אינסטרומענטען און קריגען צו פארשטעהן מוזיק בכלל.

א דראמאטישע סעקציע איז אויך אין ניו יארק ארגאניזירט געווארען אין חודש אקטאבער, 1926, און ווערט געלייטעט פון דעם ארטיסט טייטעלבוים. די סעקציע האט זיך געשטעלט די אויפגאבע פון צייט צו צייט אויפצוטרעטען אין ליטערארישע שאפונגען, ווי אויך געבען די מיטגלידער א דערציהונג אין קונסט, דראמע און ליטעראטור.

כארען, ארקעסטערס און דראמאטישע סעקציעס זיינען אין די לעצטע יאהרען פון די פארבאנד־ברענטשעס און פרויען־קלובען געשאפען געווארען אין פארשידענע טיילען פון די פאראייניגטע שטאטען און קענעדע. אין די פראווינץ־שטעדט אויף א קלענערען מאסשטאב.

די פרויען־קלובען פון פארבאנד.

מיט איניגע יאהר צוריק האט דער פארבאנד אנגעהויבען ארגאניזירען פרויען־קלובען, ניט קיין „אקזילערים”, ווי ביי אנדערע ארגאניזאציעס, נאר זעלבסטשטענדיגע קלובען מיט זעלבסטשטענדיגע טעטיגקייטען. דער הויפט־געדאנק פאר דער ארגאניזירונג פון פרויען־קלובען איז געוועזען צו געווינען די אידישע פרוי פאר אונזער געזעלשאפטליכער טעטיגקייט און צו דערוועקען ביי דער פרוי דאס באוואוסטזיין, אז אלס א גלייכער מיטגליד פון דער געזעלשאפט, טראגט זי אויך גלייכע פליכטען צו דער געזעלשאפט און דארף פון איהר געניסען גלייכע רעכט. אין די הויפט־טעטיגקייטען פון די פארבאנד־קלובען זיינען איינגעשלאסען זעלבס־בילדונג און דערציאונג.

די קלובען פיהרען אָן זייער טעטיגקייט אויף אַ ברייטען מאַסשטאַב און פיהרען אָפט דורך פאָרלעזונגען, לעקציעס, וויסענשאַפטליכע שמועסען, באַקענען די חברים מיט דער אידישער געשיכטע, סאָציאַליזם, ארץ־ישראל, פ ר א ג ע ן, קינדער־דערציאונג, ארבייטער־פראַגען, צייט־פראַגען, געזונדהייטס־פראַגען, הויז־ווירטשאַפט, הויז־היגיענע. די קלובען זיינען באַזונדערס טעטיג אין אַלע טיילען פון לאַנד אין דער גרינדונג און אויפהאַלטונג פון אונזערע אידישע פאָלקס־שולען.

לעצטענס פיהרען די קלובען אָן אַן אַקציע פאַר אַ פרויען־ און קינדער־אָפטיילונג אין דעם ארבייטער־סאַנאַטאָריום אין ארץ־ישראל, וואָס ווערט איצט געבויט אויפ'ן כרמל. פאַר דעם צוועק האָבען זיי זיך אונטערגענומען צו שאַפען די סומע פון 15 טויזענט דאלאר.

פאָלק־שולען און קולטורעלע טעטיגקייטען.

אַ זעהר וויכטיגער טייל פון פארבאנד'ס טעטיגקייט איז אַלעמאָל געווען די אידיש־קולטורעלע טעטיגקייט און באַזונדערס די דערציאונג פון דעם אידישען קינד. אין די פאַרשידענע טיילען פון די פאַראייניגטע שטאַטען און קענעדע ווערען פון די פאַרבאַנד־ברענטשעס און פרויען־קלובען, מיט דער מיטהילף פון די פועלי־ציון פאַראיינען, אויפגעהאַלטען אַרום פופציג אידישע פאָלק־שולען, אין וועלכע אַרום זעקס טויזענט קינדער קריגען אַ נאַציאָנאַל־פּראָגרעסיווע אידישע דערציאונג. פון די צאָלונגען פון יעדען חבר ווערט אַ באַדייטענדער טייל באַשטימט פאַר די שולען. באַדייטענדע סומען ווערען פאַר די שולען ספּעציעל געשאַפען.

דער פאַרבאַנד פיהרט אויך אָן אַ אַ סיסטעמאַטישע בילדונגס־טעטיגקייט אין די ברענטשעס און פרויען־קלובען, איינאָרדנענדיג אָפטע לעקציעס, קאָנצערטען, פאַרווילונגען און אַזוי ווייטער.

אַ וויכטיגען אָרט אין דער קולטורעלער טעטיגקייט פון אידיש־נאַציאָנאַלען אַרבייטער־פאַרבאַנד פאַרנעמט אויך די טעטיגקייט פאַר'ן אידישען לערער־סעמינאַר.

כאָטש דער אידישער לערער־סעמינאַר ווערט געפיהרט און פאַרוואַלטעט ניט בלויז פון אידיש־נאַציאָנאַלען אַרבייטער־פאַרבאַנד, ווערט ער אָבער באַטראַכט פאַר אַן אינסטיטוציע, וואָס דער פאַרבאַנד האָט געהאָלפען גרינדען און העלפט אין איהר פאַרוואַלטונג און אָנפיהרונג. יעדען יאָהר ווערען פון דער צענטראַלער לייטונג פון פאַרבאַנד, פון די ברענטשעס און פון פילע חברים בייגעשטייערט פאַר'ן סעמינאַר באַדייטענדע סומען.

שטיצע פאַר סטרייקס.

די ברענטשעס און קלובען פון פאַרבאַנד רופען זיך אַלעמאָל האַרציג אָפּ צו העלפען די אַרבייטער אין זייערע פאַרשידענע קעמפע. לעצטענס זיינען באַדייטענדע סומען געשאַפען געוואָרען צו העלפען די ענגלישע מיינערס, די פּאַסייקער סטרייקער, די פאָריער סטרייקער און באַזונדערס די קלאָוקמאַכער אין ניו יאָרק. אין פילע שטעדט האָבען די ברענטשעס און קלובען אויך געגעבען זייער מיטהילף די יוניאָנס צו אָרגאַניזירען זייערע פאַכען, וועלכע האָבען זיך אין די שטעדט אַנטוויקעלט. אָפטמאָל זיינען אין פאַרשידענע שטעדט דורך דער איניציאַטיווע פון די פאַרבאַנד־ברענטשעס גערופען געוואָרען קאָנפערענצען צו שאַפען ראַדיקאַלע קערפערשאַפטען צו שאַפען הילף פאַר סטרייקענדע ארבייטער.

די ערשטע אידישע אַרבייטער פאַרזיכערונגס געזעלשאַפט אין ארץ ישראל.

דער פאַרבאַנד שטעהט איצט ערב אַ גרויסער וויכטיגער אונטערנעהמונג. אויסער דער הילף, וואָס דער פאַרבאַנד גיט דער אַרבייטענדער א"י, האָט די צענטע קאָנווענשאָן באַשלאָסען בשותפות מיט דער „הסתדרות" צו אָרגאַניזירען די ערשטע אידישע אַרבייטער־קאָאָפּעראַטיווע פאַרזיכערונגס־געזעלשאַפט מיט'ן הויפט־אָפיס אין ארץ־ישראל און מיט אָפּטיילונגען אין אַלע לענדער, וואו עס געפינען זיך אידישע אַרבייטער.

חבר מאיר בראַון, דער פּרעזידענט פון פאַרבאַנד, איז ספּעציעל געשיקט געוואָרען קיין ארץ־ישראל צו מאַכען די נויטיגע אויספאָרשונגען און שאַפען די נויטיגע פאַרבינדונגען פאַר דער געזעלשאַפט. די געזעלשאַפט וועט זיין פון גרויסער היסטאָרישער באַדייטונג פאַר די אַרבייטער פון ארץ־ישראל, פאַר'ן פאַרבאַנד אין אַמעריקע און פאַר די אידישע אַרבייטער אין דער גאַנצער וועלט.

דער ציון־אפיל און די אידישע ארבייטער

פון דר. ב. גיטלין.

דער ציוניזם, ווי א באוועגונג פון פאלק פאר'ן פאלק, טראגט אין זיך די פראגרעסיווסטע געדאנקען פון א גלייכגעשטעלטער סאציאלער ארדנונג, פון א דעמאקראטישער פאלקס־ווירטשאפט. פון מאזעס העס ביז דר. הערצל; פון לעא פינסקער און רבי שמואל מאהילעווער ביז דעם יאבלאנער רבי'ן און די טרעגער פון נאציאנאל־ראדיקאלען געדאנק, ווי דר. סירקין, באראכאוו און אנדערע — ציהט זיך דער פאלקסטימליך־דעמאקראטישער פאדים, אויף איין פונקט אביסעלע תכלית'דיגער, אויף אן אנדער פונקט אביסעל רויטער—אבער אין תוך דער זעלבער פאדים.

נישט צו ריידען, פארשטעהט זיך, וועגען דער אדער יענער טעאריע, ארום וועלכער עס קענען זיין שארפע שטרייט־פונקטען, איז דער גאנצער ציוניזם, ווי אזעלכער, באזירט אויף די פראגרעסיווסטע, דעמאקראטישסטע יסודות. דארף מען דען נאך אנווייזען אויף דר. הערצל'ס „יודענשטאט", וועלכער שטעלט פאר אונז פאר אן עכטע דעמאקראטישע געזעלשאפט? נעמט, למשל, דעם גרונד־פרינציפ פון נאציאנאל־פאנד — די אויסלייזונג פון דער ארץ־ישראל ערד, כדי זי צו מאכען פאר דעם אייביגען אייגענטום פון גאנצען אידישען פאלק — איז ער דאך אין הסכם מיט די דעמאקראטישסטע סאציאלע אידעען.

אויך דער קרן־היסוד איז אין זיין גאנצען כאראקטער דורך און דורך א פאלקס־פאנד, א דעמאקראטישע אינסטיטוציע, ווייל, נישט מאכענדיג קיין אונטערשיד צווישען קלאסען, ווי לאנג ס'איז אין אנקלאנג מיט דעם אויפבויאונגס־פראגראם פון דער אידישער נאציאנאלער היים, העלפט ער קודם־כל אימיגראציע, דאס הייסט, יענע ארימע פאלקס־עלעמענטען, ארבייטער און קליינע בעלי־מלאכות, וואס מוזען אנקומען צו זיינע הילפס־קוואלען; קאלאניזאציע, דאס הייסט ווידער די קאלאניזירונג פון די דאזיגע פאלקס־עלעמענטען אויפ'ן באדען פון לאנד, ביי פארשידענע לאנדווירטשאפטליכע געביטען; הלואות פאר ארבייטער־קאאפעראטיוון און הלואות פאר פארשידענע אינדוסטריעלע אונטערנעהמונגען, ווי אויך פאר מוניציפאליטעטען, וואס איז אויך פאר דעם זעלבען עלעמענט, צו שאפען באשעפטיגונגען פאר די ארבייטער און בעלי־מלאכות.

אלע ציוניסטישע פאנדען מוזען קודם־כל באריהרען די ברייטע פאלקס־עלעמענטען, וועלכע זיינען די ערשטע און די מעהרסטע אין דער אימיגראציע און קאלאניזאציע. אבער חוץ דעם באשעפטיגט זיך דער ציוניזם אויך באזונדער און ספעציעל מיט דער ארבייטערשאפט, א געביט, פאר וועלכען עס עקזיסטירט אין ארץ־ישראל דער ספעציעלער ארבייטס־דעפארטמענט ביי דער פאלעסטינער ציוניסטישער עקזעקוטיווע.

דער דאזיגער ארבייטס־דעפארטמענט העלפט אויף אלערליי אופנים די 30 טויזענט אידישע ארבייטער אין ארץ־ישראל, וואס ארבייטען אויף די פעלדער, אויף די שאסעען, אין די שטעדט און דערפער, אויף די וועגען, ביים טריקענען די זומפען, ביים באוואסערען די ערד; ביי די פארשידענע מלאכות און אנדערע באשעפטיגונגען.

דער ארבייטס־דעפארטמענט פונקציאנירט מיט די מיטלען, וואס ווערען איהם צוגעשטעלט פון קרן־היסוד, און ער שטעלט צו הלואות צו די ארבייטער־קבוצות, ארבייטער־קאאפעראטיוון. באזארגט מיט לאנג־טערמיניגע קרעדיטען די קאלאניעס און מוניציפאליטעטען פאר ספעציעלע ארבייטען צו קענען באשעפטיגען די ארבייטסלאזע. 100,000 דאלאר האט דער קרן־היסוד אריינגעלייגט אין דער פאלעסטינער ארבייטס־קאאפעראציע „סולל־בונה"; דער זעלבער פאנד האט אינוועסטירט א באדייטענדען קאפיטאל אין דער ארבייטער־באנק; האט געעפענט א ספעציעלע „עמפלאימענט־ביורא" פאר ארבייטערינס; שטיצט די קולטור־טעטיגקייט פון דער ארבייטערשאפט א. אז. וו.

עס איז דעריבער נאטירליך די ווארימע שטיצע, וואס די אידישע ארבייטער האבען געגעבען דעם קרן־היסוד און איצט — דעם ציון־אפיעל.

אידישע אָרגאַניזאַציעס אין אַמעריקאַ

(מיט אפטיילונגען אדער מיטגלידער איבער'ן לאנד)

אַמעריקען אַקאַדעמי פאַר דזשואיש ריסוירטש — אָרגאַניזירט אין 1920; פילאדעלפיא, פאַ.

אַמעריקען דזשואיש קאָמיטע — אָרגאַניזירט אין 1906, רעאָרגאניזירט אין 1920; 171 מעדיסאן עווענוו, ניו יארק.

אַמעריקאַנער אידישער קאָנגרעס — אָרגאַניזירט אין 1916; 8 וועסט 40טע סטריט, ניו יאָרק.

אַמעריקאַנער אידישע היסטאָרישע געזעלשאַפט (אַמעריקען דזשואיש היסטאָריקעל סאָסייעטי) — אָרגאַניזירט אין 1892; 531 וועסט 123טע סטריט, ניו יאָרק.

אַמעריקאַנישע אידישע דאָקטוירים־קאָמיטע (אמעריקען דזשואיש פיזישענס קאָמיטע, צו אָרגאַניזירען אַ מעדיצינישען פאַקולטעט אין דעם ארץ־ישראל'ער אוניווערסיטעט) — אָרגאַניזירט אין 1921; 5 קאָלאָמבוס סוירקל, ניו יאָרק.

אַמעריקאַנער פראָ־פאַלאַכען קאָמיטעט (אַמעריקען פראָ־פאַלאַשאַ קאָמיטע, פאַר די פאַלאַכען אין אַביסיניע) — אָרגאַניזירט אין 1922; 2107 בראָדוויי, ניו יאָרק.

אַמעריקען זייאָן קאָמאָנוועלטה — אָרגאַניזירט אין 1924; 114 פינפטע עווענוו, ניו יאָרק.

אינדעפענדענט אָרדער בני ברית — אָרגאַניזירט אין 1843; 9 וועסט 4טע סטריט, סינסינעטי, אָהייאָ (85,000 מיטגלידער, 500 לאָדזשען אין אַמעריקא, אייראָפא, אַזיע און אפריקא).

אינדעפענדענט אָרדער ברית אברהם — אָרגאַניזירט אין 1887; 37 זיבעטע סט., ניו יאָרק (142,000 מיטגלידער, 600 לאדזשען).

אינדעפענדענט אָרדער ברית שלום — אָרגאַניזירט אין 1905; 506־508 פיין סט., פילאדעלפיא, פאַ. (26,112 מיטגלידער, 197 לאדזשעס).

אינדעפענדענט אָרדער פרי סאָנס אָוו איזראַעל — אָרגאַניזירט אין 1849; 3109 בראָדוויי, ניו יאָרק. (8,659 מיטגלידער, 78 לאדזשעס).

אינדעפענדענט אָרדער סאָנס אָוו דייוויד — אָרגאניזירט אין 1905; 328 מארקעט, מעקקיספאָרט, פענסילוויניא. (876 מיטגלידער).

אינדעפענדענט וועסטערן סטאַר אָרדער — אָרגאַניזירט אין 1894; 1127 בליו איילענד עווענוו, שיקאַגאָ, אילינאָי.

אינדעפענדענט אַרבייטער רינג — אָרגאַניזירט אין 1906; 86 לעווערעט סטריט, באָסטאָן, מאסאַטשוזעטס. (5,369 מיטגלידער).

אַרבייטער רינג — אָרגאַניזירט אין 1900; 175 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק. (84,477 מיטגלידער).

אידישער נאַציאָנאַלער אַרבייטער פאַרבאַנד — אָרגאַניזירט אין 1912; 189 צווייטע עווענוו, ניו יאָרק. 6,100 מיטגלידער, 112 ברענטשעס).

אידישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער פאַרטיי פועלי ציון פון די פאַראייניגטע שטאַטען און קענעדא — אָרגאַניזירט אין 1905; 32 יוניאָן סקווער, ניו יארק.

אידישער סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד — אָרגאַניזירט אין 1921; 175 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק.

אידישער לערער־סעמינאַר — אָרגאַניזירט אין 1917; 425 לאַפאַיעט סטריט, ניו יאָרק.

אוקראַינער פאַרבאַנד (נעשאָנאַל פעדערייִשאָן אָוו יוקריינישען דזשוס אָוו אמעריקאַ) — רעאָרגאַניזירט אין 1920; 1 יוניאָן סקווער, ניו יאָרק.

אָרדער ברית אברהם — אָרגאַניזירט אין 1859; 266 גרענד סטריט, ניו יארק (28,650 מיטגלידער, 185 לאדזשען).

אָרדער נאַיטס אָוו דזשאָזעף — אָרגאַניזירט אין 1896; 1022־28 ענדזשינירס בענקבילדינג, קליוולאַנד, אָהייאָ. (10,587 מיטגלידער, 68 לאדזשען).

אָרדער בני ציון (סאָנס אָוו זייאָן) — אָרגאַניזירט אין 1908; 44 איסט 23טע סט., ניו יאָרק. (7,000 מיטגלידער, 101 קעמפס).

אָרדער אָוו דהי יונייטעד היברו בראָדערס

— אָרגאַניזירט אין 1915 ; 174 צווייטע עוועניו, ניו יאָרק. (9,309 מיטגלידער).

„אַרט" — אָרגאַניזירט אין 1922 ; 31 יוניאָן סקווער, ניו יאָרק.

אלף־צדיק־אלף אָוו דהי אינדעפּענדעט אָרדער בני ברית — אָרגאַניזירט אין 1914 ; 300 פּיטערס טראַסט בילדינג, אָמאַהאַ, נעבראַסקאַ.

אלפא איפּסילאָן פּי סאָראָריטי — אָרגאַניזירט אין 1909 ; פּוירסט נעשאַנאַל בענק בילדינג, שיקאַגאָ, אילינאָי.

אלפא איפּסילאָן פּי פראַטוירניטי — אָרגאַניזירט אין 1913 ; 129 וועסט 29טע סטריט, ניו יאָרק.

אלפאַ אמעגא פראַטוירניטי — אָרגאַניזירט אין 1906 ; 2435 נאָרד 17טע סטריט, פילאדעלפיא.

אלומני אַסאָסיאיישאָן אָוו דראָפּסי קאָלעדזש — אָרגאַניזירט אין 1924 ; בראָאד ענד יאָרק, פילאדעלפיא, פּאַ.

אלומני אַסאָסיאיישאָן אָוו דהי היברו יוניאָן קאָלעדזש — אָרגאַניזירט אין 1889 ; היברו יוניאָן קאָלעדזש, סינסינעטי, אָהייאָ.

אופּסילאָן לאַמבדא פּהי פראַטוירניטי — אָרג. אין 1916 ; 271 מעין עוועניו, פּאַסייק, ניו דזשורזי.

באַראָן דע הירש פאָנד — אָרגאַניזירט אין 1891 ; 233 בראָדוויי, ניו יאָרק.

ביוראָ אָוו דזשואיש סאָשעל ריסוירטש — אָרגאַניזירט אין 1919 ; 114 פּינפטע עוועניו, ניו יאָרק.

בני ברית הלל פאַונדיישאָנס — אָרגאַניזירט אין 1923 ; 625 גריען, שאַמפּיין, אילינאָי.

דראָפּסי קאָלעדזש — אָרגאַניזירט אין 1905 ; בראָאד ענד יאָרק, פילאדעלפיא, פּאַ.

דזשואיש אַגריקאַלטשורעל עקספּערימענט סטיישאָן — אָרגאַניזירט אין 1910 ; 356 צווייטע עוועניו, ניו יאָרק.

דזשואיש אַגריקאַלטשורעל סאָסייעטי — אָרגאַניזירט אין 1900 ; 301 איסט 14טע סטריט, ניו יאָרק.

דזשואיש טשאַטאַקווא סאָסייעטי — אָרגאַניזירט אין 1893 ; 21 סאַוטה 12טע סט., פילאדעלפיא, פּאַ.

דזשואיש קאָנסאַמפּטיוו רעליף אַסאָסיאיישאָן אָוו קאַליפאָרניא — אָרגאַניזירט אין 1912 ; 404 יוניאָן ליעג בילדינג, לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפאָרניא. (75,000 מיטגלידער, 15 אָרגאַניזאַציעס).

דזשואיש קאָנסאַמפּטיוו רעליף סאָסייעטי אָוו דענווער — אָרגאַניזירט אין 1904 ; דענווער, קאָלאראַדאָ. (100,000 בײשטײערער).

דזשואיש אינסטיטוט אָוו רעלידזשאָן — אָרגאַניזירט אין 1920 ; 40 וועסט 68טע סטריט, ניו יאָרק.

דזשואיש מיניסטערס אַסאָסיאיישאָן אָוו אַמעריקא — אָרגאַניזירט אין 1917 ; 74 איסט 118טע סטריט, ניו יאָרק.

דזשואיש מיניסטערס קענטאָרס אַסאָסיאיישאָן אָוו אַמעריקא (חזנים פאַרבאַנד) — אָרגאַניזירט אין 1918 ; 40 צווייטע עוו., ניו יאָרק.

דזשואיש מאָדערס עלייענס אָוו דהי יונייטעד סטייטס — אָרגאַניזירט אין 1916 : לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפאָרניא.

דזשואיש פּאַלעסטיין עקספּלאָריישאָן סאָסייעטי — אָרגאַניזירט אין 1922 ; 167 וועסט 13טע סטריט, ניו יאָרק.

דזשואיש פּאַבליקיישאָן סאָסייעטי אָוו אַמעריקא — אָרגאַניזירט אין 1888 ; 1201 נאָרד בראָאד סטריט, פילאדעלפיא, פּאַ.

דזשואיש סאַבאַטה עלייענס אָוו אַמעריקא (שומרי שבת) — אָרגאַניזירט אין 1905 ; 302 איסט 14טע סטריט, ניו יאָרק.

דזשואיש טעאַטריקעל גילד אָוו אַמעריקא — אָרגאַניזירט אין 1924 ; 1607 בראָדוויי, ניו יאָרק.

דזשואיש טעאָלאָדזשיקעל סעמינאַרי אָוו אַמעריקא — אָרגאַניזירט אין 1886 ; 531 וועסט 123טע סטריט, ניו יאָרק.

דזשואיש טעאָלאָדזשיקעל סעמינאַרי — אָרגאַניזירט אין 1901.

דזשואיש וויילאָר לידזשאָן (פון אידיש־אַמעריקאַנישע וועטעראַנען פון וועלט־קריג) — אָרגאַניזירט אין 1921 ; 101 וועסט 42טע סטריט, ניו יאָרק.

דזשואיש וועטעראַנס אָוו דהי וואָרס אָוו דהי רעפּובליק — אָרגאַניזירט אין 1900; 15 פּאַרק ראָו, ניו יאָרק.

דזשואיש וועלפער באָארד — אָרגאַניזירט אין 1917 ; 352 פערטע עוועניו, ניו יאָרק.

דזשאָינט דיסטריביושאָן קאָמיטע — אָר־

גאַניזירט אין 1914 ; 40 עקסטשיינדזש פּלייס, ניו יאָרק.

האיאַס (היברו שעלטערינג ענד אימיגראַנט אייד סאָסייעטי) — פאַראייניגונג פון הכנסת אורחים (אָרג. אין 1888) און היברו אימיגראַנט אייד סאָסייעטי (אָרג. אין 1901) ; 425 לאַפאַיעט סטריט, ניו יאָרק.

הדסה — אָרגאַניזירט אין 1912 ; 114 פינפטע עוועניו, ניו יאָרק.

היברו טעאָלאָדזשיקעל קאָלעדזש — אָרגאַניזירט אין 1921 ; 3446-52 דאָגלאַס בולוואַרד, שיקאַגאָ.

היברו יוניאָן קאָלעדזש — אָרגאַניזירט אין 1873 ; סינסינעטי, אָהייאָ.

הסתדרות עברית — אָרגאַניזירט אין 1916, רעאָרגאַניזירט אין 1922 ; 114 פינפטע עוועניו, ניו יאָרק.

ווימענס ברענטש אָוו אָרטאָדאָקס דזשואיש קאָנגרעגיישאָנס אָוו אַמעריקאַ — אָרגאַניזירט אין 1924 ; 131 וועסט 86טע סטריט, ניו יאָרק.

ווימענס ליעג אָוו דהי יונייטעד סינאַגאָג אָוו אַמעריקאַ — אָרגאַניזירט אין 1918; 551 וועסט 123טע סטריט, ניו יאָרק.

טריינינג סקול פאַר דזשואיש סאָשעל וואָירק — אָרגאַניזירט אין 1925 ; 210 וועסט 91טע סטריט, ניו יאָרק.

טאַו עפּסילאָן פּהי פראַטוירניטי — אָרג. אין 1910 ; 618 וועסט 113טע סטריט, ניו יאָרק.

טאַו עפּסילאָן רהאָ פראַטוירניטי — אָרג. אין 1919 ; 214 סאָסייעטי פאַר סייווינגס בילדינג, קליוולענד, אָהייאָ.

ישיבת ר' יצחק אלחנן — אָרג. אין 1896 ; 301 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק.

יוניאָן אָוו אַמעריקען היברו קאָנגרעגיישאָנס — אָרג. אין 1873 ; סינסינעטי, אָהייאָ.

יוניאָן אָוו אָרטאָדאָקס דזשואיש קאָנגרעגיישאָנס — אָרג. אין 1898 ; 131 וועסט 86טע סטריט, ניו יאָרק.

יוניאָן אָוו אָרטאָדאָקס ראַביים אָוו יונייטעד סטייטס ענד קענעדע — אָרג. אין 1902 ; 221 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק.

יונייטעד אָרדער „טרו סיסטערס" — אָרג. אין 1846 אלס „אינדעפּענדענט אָרדער אָוו טרו סיסטערס", 309 וועסט 109טע סטריט, ניו יאָרק (11,100 מיטגלידער, 32 לאָדזשען).

יונייטעד סינאַגאָג אָוו אַמעריקאַ — אָרג. אין 1913 ; 531 וועסט 123טע סטריט, ניו יאָרק.

יאָטאַ אַלפאַ פּי פראַטוירניטי — אָרג. אין 1903 ; 738 בראָאַד סטריט, נואַרק, ניו דזשוירזי.

יונייטעד רומעניען דזשוס (רומענישער פאַרבאַנד) — אָרגאַניזירט אין 1846 ; 799 בראָדוויי, ניו יאָרק.

יאַנג דזשודיאַ — אָרג. אין 1908 ; 114 פינפטע עוועניו, ניו יאָרק.

יונגע פועלי ציון — אָרג. אין 1915 ; 133 צווייטע עוועניו, ניו יאָרק.

יאַנג פיפּעלס ליעג אָוו דהי יונייטעד סינאַגאָג אויף אַמעריקאַ — אָרג. אין 1921 ; 531 וועסט 123טע סטריט, ניו יאָרק.

ליאַ נ. ליוויי מעמאָריעל האָספּיטאַל אַסאָסיאיישאָן — אָרג. אין 1911 ; האָט ספּרינגס, אַרקענסאָ.

מנורה־באַוועגונג (מענאָראה־מואָוומענט) — אָרג. אין 1913 ; 167 וועסט 13טע סטריט, ניו יאָרק.

מזרחי אָרגאַניזאַציע (מיזראַכי אָרגאַניזיישאָן אָוו אַמעריקאַ) — אָרג. אין 1912 ; 31 יוניאָן סקווער, ניו יאָרק.

מזרחי הצעיר — אָרג. אין 1920 ; 138 איסט צווייטע סטריט, ניו יאָרק.

מו סיגמאַ פראַטוירניטי — אָרג. אין 1906 ; 220 וועסט 42טע סטריט, ניו יאָרק.

נעשאָנעל אַסאָסיאיישאָן אָוו דזשואיש קאָמיוניטי סענטער סעקרעטערים — אָרג. אין 1918 ; 352 פערטע עוועניו, ניו יאָרק.

נעשאָנעל קאָנפערענס אָוו דזשואיש סאָשעל סוירוויס — אָרג. אין 1899 ; 114 פינפטע עוועניו, ניו יאָרק.

נעשאָנאַל קאָונסיל אָוו דזשואיש ווימען — אָר. אין 1893 ; 2109 בראָדוויי, ניו יאָרק.

נעשאָנאַל פאַרם סקול — אָרג. אין 1896 ; 1101 מאַרקעט סטריט, פילאַדעלפיאַ ; 350 בראָדוויי, ניו יאָרק.

נעשאָנאַל פעדעריישאָן אָוו טעמפּעל בראָדערהודס — אָרגאַניזירט אין 1913 ; מוירטשענט בילדינג, סינסינעטי, אָהייאָ.

נעשאָנאַל פעדעריישאָן אָוו טעמפּל סיסטערהודס — אָרג. אין 1913 ; מויר־

טשענט בילדינג, סינסינעטי, אהייא.
נעשאנאל דזשואיש האספיטאל עט דענ־ווער (דענווער סאנאטאריום) — ארג. אין 1899; 3800 איסט קאלפאקס עוועניו, דענווער, קאלאראדא.
נעשאנעל ליגעל פראטוירנעטי לאמבדא אלפא פהי — ארגאניזירט אין 1919; 972 בראָאד סט., נוארק, נ. דזש.
סענטראל קאנפערענס אוו אמעריקען ראַ־באיס — ארגאניזירט אין 1899; ראָ־טשעסטער, ניו יארק.
סעפארדיק בראדערהוד אוו אמעריקא — ארגאניזירט אין 1921; 83 איסט 116טע סטריט, ניו יארק.
עדיוקיישאנאל ליעג פאר דהי הייער עדיו־קיישאן אוו ארפאנס — ארגאניזירט אין 1896; 336 ענדזשינירס בילדינג, קליוו־לאנד, אהייא.
עקס־פיישענטס טובערקולאזים האום אוו דענווער, קאלאראדא — ארגאניזירט אין 1908; 8000 איסט מאנטוויו בולווארד, דענווער, קאלאראדא.
פארבאנד פון גאליציאנער און בוקאווי־נער אידען — ארגאניזירט אין 1903; לייבאר טעמפעל (צוויי טע עוועניו און 14טע סטריט, ניו יארק).
פעדעראציע פון אונגארישע אידען אין אמעריקא; ארגאניזירט אין 1909; 1 יוניאן סקווער, ניו יארק.
פוילישער פארבאנד (פעדערישאן אוו פאָ־ליש דזשוס אין אמעריקא) — ארגאני־זירט אין 1908; 32 יוניאן סקווער, נ. י.
פראגרעסיוו ארדער אוו דהי וועסט — ארגאניזירט אין 1896; 406 פריסקא ביל־דינג, 9טע און אליוו סטריט, סט. לואיס, מיזורי (11,874 מיטגלידער).
פאלעסטיין דעוועלאפמענט קאונסיל — ארג. אין 1921; 27 וויליאם סטריט, ניו יארק.
ציוניסטישע ארגאניזאציע — ארגאניזירט אין 1897, רעארג. אין 1918; 114 פינפטע עוועניו, ניו יארק.
צעירי ציון התאחדות — ארגאניזירט אין 1920; 425 לאפאיעט סט., ניו יארק.
קאונסיל אוו דזשואיש וואָמען (זעה: נעי־שאנאל קאונסיל אוו דזשואיש וואמען).

אימיגראציע קיין אמעריקא פון יולי 1926 ביז פעברואר 1927

107,288 עמיגראנטען זיינען אין פארלויף פון די 7 מאנאטען אריינגעקומען אין אמע־ריקא. צווישען די דאזיגע אריינגעקומענע פארנעמט דייטשלאנד דאס ערשטע ארט, מיט א צאהל פון 35,262 עמיגראנטען; ענגלאנד פארנעמט דאס צווייטע ארט, מיט 20,394 עמי־גראנטען, און אירלאנד — דאס דריטע, מיט א צאהל פון 18,652 עמיגראנטען.

די סטאטיסטיק גיט אויך איבער, אז אין פארלויף פון די 7 מאנאטען צייט ביז דעם 1טען פעברואר, זיינען פון רוסלאנד אריינ־געקומען 1,552 עמיגראנטען, פון פוילען — 431, פון ארץ־ישראל — 89, פון ליטע — 221, פון לאטוויע — 135, פון רומעניע — 357 און פון דאנציג — 197 עמיגראנטען.

אידישע פּעריאָדישע אויסגאַבען אין אמעריקא

(אין אידיש)

אידישעס טאַגעבלאַט (טעגליך) — 187 איסט בראָדוויי, ניו יארק, געגרינדעט אין 1885.

אידישע גאַזעטען (וועכענטליך) — (אויס־גאבע פון „טאַגעבלאַט"), 187 איסט בראָדוויי, ניו יארק, געגרינדעט אין 1874.

אידישע וועלט (טעגליך) — 233 סאוט 5טע סטריט, פילאדעלפיא, פענסילווייניא, געגרינדעט אין 1914.

אידישע וועלט (טעגליך) — 50טע סטריט און וואודלענד, קליוולאנד, אָהייאָ, גע־גרינדעט אין 1908.

אידישער קוריער (טעגליך) — 1214 סאוט האַלסטעד, שיקאַגאָ, אילינאָי, געגרינדעט אין 1887.

אידישער ארבעטער (צוויי־וועכענטליך, אָר־גאַן פון די פועלי־ציון) — 32 יוניאָן סקווער, ניו יאָרק, געגרינדעט (אַלס וועכענטליכע צייטונג) אין 1923.

אידישע פאָלק (וועכענטליך, אָרגאַן פון דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע) — 114 פינפטע עווענין, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1909.

אידישער פיהרער (ערשינען פריהער טעג־ליך, איצט וועכענטליך) — 399 וואשינג־טאָן סטריט, באָסטאָן, מאסס. געגרינדעט אין 1923.

אמעריקאנער אין פרויען מאגאזין (ווע־כענטליך, ארויסגעגעבען פון „מאָרגען־זשורנאל"), 77 בויערי, ניו יארק, גע־גרינדעט אין 1904.

אידישער פאַרמער (מאָנאַטליך) — 301 א. 14טע סטריט, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1908.

אידישע פּרעסע (וועכענטליך) — 576 — 12טע סטריט, מילוואקי, וויסקאנסין, גע־גרינדעט אין 1919.

אויפקום (מאָנאַטליך) — 84 בויערי, גע־גרינדעט אין 1926.

אונדזער בוך (צוויי־מאָנאַטליך) — 129 עווענין סי, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1926.

אינזעל (מאָנאַטליך) — ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1925.

ארבייטער שטימע (מאָנאַטליך, אָרגאַן פון אידישען נאַציאָנאַלען ארבייטער־פאַר־באנד) — 228 איסט בראָדוויי, געגרינ־דעט אין 1914.

אידישער רעקאָרד (וועכענטליך) — 1127 בליו איילענד עווענין, שיקאַגאָ, אילינאָי, געגרינדעט אין 1909.

אידישער רעקאָרד (וועכענטליך) — 1309 פרענקלין עווענין, סט. לואיס, מיזורי, געגרינדעט אין 1913.

אידישע שטימע (וועכענטליך) — 32 ברום סטריט, נואַרק, ניו דזשוירזי, געגרינ־דעט אין 1923.

אידישע ליכט (וועכענטליך) — 54 קאַנאַל סט. ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1923.

אידישע מוזיקאַלישע וועלט און טעאַטער זשורנאל (מאָנאַטליך) — 5 ביקמאַן סטריט, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1928.

באַגינען (מאָנאַטליך) — געגרינדעט אין 1925.

ברוקלינער נייע צייטונג (וועכענטליך) — 1776 פּיטקין עווענין, ברוקלין, ניו יאָרק, עטאַבלירט אין 1909 אַלס „ברוקלין־בראַנזווילער־פּאָסט".

גערעכטיגקייט (וועכענטליך) — אָרגאַן פון דער „אינטערנעשאָנאַל גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן", 3 וועסט 16טע סטריט, ניו יאָרק.

גרויסער קונדס (וועכענטליך) — וויץ־בלאַט, 201 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1909.

געגענוואַרט —(געהט אַרויס אומרעגעלמע־סיג זינט 1924).

האַמער (מאָנאַטליך) — 30 יוניאָן סקווער, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1926.

האָדסאָן דזשואיש ניוס (אידיש און ענג־ליש, וועכענטליך) — 92 מאָנטגאָמערי, דזשוירזי סיטי, ניו דזשוירזי, געגרינדעט אין 1923.

העדגער וואָירקער (אידיש און ענגליש, — אָרגאַן פון דער הוט־מאַכער יוניאָן).

וועקער (וועכענטליך, אָרגאַן פון אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד) — 175 איסט בראָדוויי, געגרינדעט אין 1922.

וועגווייזער (וועכענטליך) — 1520 סענטער עוועניו, פּיטסבורג, פּענסילווייניא, געגרינדעט אין 1884, רעאָרגאַניזירט אין 1921 און בעקומען דעם נאָמען „פאָלקס־פריינד".

טאָג (טעגליך) — 183 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק, געגרינדעט אין יאָר 1914, שפּעטער פּאַראייניגט מיט דער „וואָרהייט", וואָס איז געגרינדעט געוואָרען אין 1905.

טעגליכע שפּייז־ציימונג—132 נאַסאָו סט., ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1922.

טעגליכער אידישער קול (טעגליך) — 1107 סאַוטה האַלסטעד, שיקאַגאָ, אילינאָי, געגרינדעט אין 1900.

טעאַטער־שטערן (צוויי־וועכענטליך) — 96 צווייטע עוועניו, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1926.

יוגענט־זשורנאַל (מאָנאַטליך), אָרגאַן פון די יונגע פּועלי ציון) — 32 יוניאָן סקוועער, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1923.

יוניאָן־ארבייטער (וועכענטליך) — 219 צווייטע עוועניו, געגרינדעט אין 1926.

מאָרגען זשורנאַל (טעגליך) — 77 בויערי, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1901.

מילוואָקער וואָכענבלאַט (וועכענטליך) — 576 12טע סטריט, מילוואָקי, וויסקאָנסין, געגרינדעט אין 1914.

פאָרווערטס (טעגליך)—175 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1897.

פאָרווערטס (טעגליך, — 1256 ס. קעדזיע עוועניו, שיקאַגאָ, אילינאָי, געגרינדעט אין 1919.

פרייהייט (טעגליך) — 30 יוניאָן סקוועער, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1922.

פרייע ארבייטער שטימע (וועכענטליך) — 48 קאַנעל סטריט, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1899.

פאָרטשריט (וועכענטליך, אָרגאַן פון דער „אַמאַלגאַמייטעד") — 15 יוניאָן סקוועער, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1915.

פאָר'ן פאָלק (וועכענטליך, אָרגאַן פון די צעירי ציון התאחדות) — 425 לאַפאַיעט סטריט, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1923.

פריינד (מאָנאַטליך, אָרגאַן פון ארבייטער רינג) — 175 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1910.

פון צייט צו צייט (פערטעל־יעהרליך) — 661 איסט 170טע סטריט, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1925.

פעדער (מאָנאַטליך) — 321 צווייטע עוועניו, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1919.

פאַרבאַנד (מאָנאַטליך) — 32 יוניאָן סקוועער, ניו יארק (ארויסגעגעבען פון פּוילישען פאַרבאַנד), געגרינדעט אין 1924.

פאַר־ארבייטער (אָרגאַן פון אינטערנעשאָנעל סאָריערס יוניאָן), צוויי־וועכענטליך — לאָנג איילענד סיטי, געגרינדעט אין 1931.

פאַרמיטלער (וועכענטליך, אָרגאַן פון בעקער באַלעבאַטים) — 779 בראָדוויי, געגרינדעט אין 1915.

צייט (וועכענטליך) — 605 איסט 4טע סט., לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפאָרניע, געגרינדעט אין 1916.

צוקונפט (מאָנאַטליך) — 175 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1805.

קאַליפאָרניער אידישע שטימע — 2710 ברוקלין עוועניו, לאָס אַנדזשעלעס, קאַליפאָרניע, געגרינדעט אין 1925.

קינדער־זשורנאַל (מאָנאַטליך) — 1387 וואַשינגטאָן עוועניו, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1920.

קינדער־לאַנד (מאָנאַטליך) — 175 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1921.

קולטור (וועכענטליך) — 1126 בליו איילענד עוועניו, שיקאַגאָ, אילינאָי, געגרינדעט אין 1925.

שריפטען (פערטעל־יעהרליך) — 425 לאַפאַיעט, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1912.

שבת־פּאָסט (וועכענטליך) — מינעאַפּאָליס, מינעסאָטאַ, געגרינדעט אין 1921.

(אין העברעאיש)

הדואר (וועכענטליך) — 114 פיפטע עוועניו, ניו יארק, געגרינדעט אין 1921.

התורן (מאָנאַטליך, געהט אָבער ארוים אומרעגעלמעסיג) — 114 פיפטע עוועניו, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1913.

אפריון (מאָנאַטליך) — 2 פאַליסייד עוועניו, יאָנקערס, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1923.

(אין שפּאַניאליש)

לאַ וואָרא (וועכענטליך) — 7 ריווינגטאָן סטריט, ניו יאָרק, געגרינדעט אין 1922.

אין ענגליש:

American Hebrew. 19 W. 44th, New York City. Weekly, Est. 1879.

American Israelite. N. W. cor 7th and Elm, Cincinnati, O. Weekly, Est. 1854.

American Jewish World. Tribune Annex Building, Minneapolis, Minn. Weekly. Est. 1912 as The Jewish Weekly.

Atlantic Weekly. 1923 Atlantic Av., Atlantic City, N. J. Yiddish and English. Weekly. Est. 1922.

B'nai B'rith Magazine. 40 Electric Bldg., Cincinnati, O. Monthly. Est. 1886.

B'Nai B'rith Messenger, 2d and Hill, Los Angeles, Cal. Weekly. Est. 1896.

Brooklyn Jewish Chronicle. 316 Livingston, Brooklyn, N. Y. Weekly. Est. 1922.

Buffalo Jewish Review. 35 Pearl, Buffalo, N. Y. Weekly. Est. 1912 as The American Jewish Review.

Bulletin of the Jewish Telegraphic Agency. 611 Broadway, New York City. Daily. Est. 1919.

California Jewish Review. 111 W. 4th, 314 I. W. Hellman Bldg., Los Angeles, Cal. Weekly. Est. 1921.

Chicago Chronicle. 35 N. Dearborn, Chicago, Ill. Weekly. Est. 1918.

Chicago Israelite. 116 S. Michigan Av., Chicago, Ill. Weekly. Est. 1853.

Detroit Jewish Chronicle. 525 Woodward Av., Detroit, Mich. Weekly. Est. 1916.

Emanu-El. Clunie Bldg., San Francisco, Cal. Weekly. Est. 1895.

Indiana Jewish Chronicle. 937 Meyer-Kiser Bank Bldg., Indianapolis, Ind. Weekly. Est. 1921.

Intermountain Jewish News. 1950 Curtis, Denver, Colo. Weekly. Est. 1915 as Denver Jewish News.

Jewish Advocate. 251 Causeway, Boston, Mass. Weekly. Est. 1897.

Jewish Advocate and the Connecticut Hebrew Record. 251 Causeway, Boston, Mass. Weekly. Est. 1897.

Jewish Center. 352 Fourth Av., New York City. Quarterly. Est. 1922. Issued by the Jewish Welfare Board

Jewish Chronicle. 156 Central Av., Newark, N. J. Weekly. Est. 1921.

Jewish Criterion. 507 Oliver Bldg., Pittsburgh, Pa. Weekly. Est. 1895.

Jewish Daily Bulletin. 611 Broadway, New York City. Daily. Est. 1924.

Jewish Digest. 1207 Realty Board Bldg., Miami, Fla. Weekly. Est. 1926.

Jewish Exponent. New Public Ledger Bldg., Philadelphia, Pa. Weekly. Est. 1887.

Jewish Forum. 2000 Broadway, New York City. Monthly. Est. 1918.

Jewish Independent. 1825 E. 18th., Cleveland, Ohio. Weekly. Est. 1906.

Jewish Institute Quarterly. 40 W. 68th., New York City. English and Hebrew. Quarterly. Est. 1924.

Jewish Ledger, 938 Lafayette, New Orleans, La. Weekly. Est. 1895.

Jewish Ledger. 1239 Granite Bldg., Rochester, N. Y. Weekly. Est. 1924.

Jewish Monitor. 287 W. 10th, Fort Worth, Texas. Weekly. Est. 1914.

Jewish Press. 490 Brandeis Theatre Bldg., Omaha, Neb. Weekly. Est. 1920.

Jewish Quarterly Review. S. E. cor. Broad and York, Philadelphia, Pa. New Series. Est. 1910. (Published by the Dropsie College for Hebrew and Cognate Learning.)

Jewish Record. 148 Dwyer Av., San Antonio, Tex. Weekly. Est. 1924.

Jewish Review. 906 Union Trust Bldg., Providence, R. I. Weekly. Est. 1920.

Jewish Review and Observer. 1150 W. 3d, Cleveland, Ohio. Weekly. Est. 1888.

Jewish Social Service Quarterly. 330 S. 9th, Philadelphia, Pa. Quarterly. Est. 1924.

Jewish Telegraphic Agency, 611 Broadway, New York City. Est. 1920.

Jewish Theatrical News, 101 W. 42d, New York City. Weekly. Est. 1924.

Jewish Times. Suite 511, Lexington Bldg., Baltimore, Md. Weekly. Est. 1919.

Jewish Times. 50 Main, San Francisco, Cal. Weekly. Est. 1855.

Jewish Transcript. 1616 8th Av., Seattle, Wash. Weekly. Est. 1924.

Jewish Tribune. Cowan Bldg., 570-7th Av., New York City. Weekly. Est. 1902 at Portland, Ore., moved to New York City, 1919. Hebrew Standard (Est. 1882) amalgamated with The Jewish Tribune, 1922.

Jewish Voice. 925 Victoria Bldg., St. Louis, Mo. Weekly. Est. 1879.

Jewish Voice. 325 Yesler Way, Seattle, Wash. Weekly. Est. 1915.

Jewish Woman. 2109 Broadway, New York City. Quarterly. Est. 1921. Published by The National Council of Jewish Women.

Kansas City Jewish Chronicle. 304 W. 10th, Kansas City, Mo. Weekly. Est. 1920.

Menorah Journal. 167 W. 13th, New York City. Bi-monthly. Est. 1915. Published by the Intercollegiate Memorah Association.

Modern View. 210 Olive, St. Louis, Mo. Weekly. Est. 1901.

New Palestine. 114 5th Av., N. Y. C. Weekly. Est. 1921. (Successor to The Maccabean. Est. 1901. Organ of the Zionist Organization of America.

Ohio Jewish Chronicle. 508 Schultz Bldg., Columbus, O. Weekly. Est. 1920.

Philadelphia Jewish Chronicle. 215 S. 57th, Philadelphia, Pa. Weekly. Est. 1922.

Philadelphia Jewish Times. 709 N. Franklin, Philadelphia, Pa. Weekly. Est. 1925.

Reform Advocate. 7 S. Dearborn, Chicago, Ill. Weekly. Est. 1891.

San Antonio Jewish Weekly. 530 Gunter Bldg., San Antonio, Tex. Weekly. Est. 1923.

Scribe. 715 Chamber of Commerce Bldg., Portland, Ore. Weekly. Est. 1919.

Sentinel. 116-124 S. Clinton, Chicago, Ill. Weekly. Est. 1910.

Springfield Hebrew Record. 251 Causeway, Boston, Mass. Weekly. Est. 1923.

Stark County Jewish News. 1333 Shorb Av., N. W., Canton, O. Bimonthly. Est. 1921.

Summary of Events of Jewish Interest. 114 Fifth Av., New York City. Monthly. Est. 1921. (Issued by the Bureau of Jewish Social Research.)

Texas Jewish Herald. 1210½ Congress, Houston, Texas. Weekly. Est. 1908 as The Jewish Herald.

Toledo Israelite. 2448 Putnam, Toledo, Ohio. Monthly. Est. 1915.

Union Tidings. Merchants' Bldg., Cincinnati, Ohio. Monthly. Est. 1919. (Published by the Union of American Hebrew Congregations.)

United Synagogue Recorder, 531 W. 123d, New York City. Quarterly. Est. 1921. Organ of the United Synagogue of America, the Women's League, and the Young People's League.

Wisconsin Jewish Chronicle. 383 Milwaukee, Milwaukee, Wis. Weekly. Est. 1920.

Young Israel. Formerly the Union Home Study Magazine. Merchants' Bldg., Cincinnati, Ohio. Monthly. Est. 1913. (Published by the Department of Synagogue and School Extension, Union of American Hebrew Congregations.)

די סאָציאַליסטישע פּאַרטייען פון דעם אַרבייטער אינטערנאַציאָנאַל

סאָציאַליסטישער אַרבייטער אינטערנאַציאָנאַל

סעקרעטאַר:
Friedrich Adler, Zürich 2, Stockerstr. 41.

אַדרעס:
S. A. I. Zürich (Schweiz), Postfach Hauptbahnhof.

טעלעגראַם־אַדרעס:
Intersocia Zuerich.

פּובליקאַציעס: „ביולעטין פונ'ם ס. א. י.", ניט־פּעריאָדיש (דייטש, ענגליש, פראַנצויזיש); „אינטערנאַציאָנאַלע אינפאָרמאַציע", ערשיינט וועכענטליך מיט דער אַרכיוו־הוספה „דאָקומענטען און דיסקוסיעס". (דייטש, ענגליש, פראַנצויזיש).

די אָנגעשלאָסע פּאַרטייען.

פאַראייניגטע שטאַטען.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי
(Socialist Party)

סעקרעטאַר:
William W. Henry, 2653 Washington Boulevard, Chicago.

אינטערנאַציאָנאַלער סעקרעטאַר:
Morris Hillquit, 19 West 44th Street, New York City.

אַרגענטינא.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי:
(Partido socialista)

גענעראַל־סעקרעטאַריאַט:
Rivadavia 20 89, Buenos-Aires.

אַרמעניע.

רעוואָלוציאָנערע פעדעראַציע:
"Waschnakzoutioun".

סעקרעטאַר:
Archak Isahakianz, 71 Avenue Kleber, Paris.

בעלגיע.

אַרבייטער פּאַרטיי
(Parti Ouvrier Belge)

סעקרעטאַר:
Joseph van Roosbroeck, Maison du Peuple, 17 Rue Joseph Stephens, Brüssel.

בריטישע גוויאַנא.

אַרבייטער פאַרבאַנד
(Labour Union)

סעקרעטאַר:
Hubert Critchlow, 142 Regent Street, Lacytown, Georgetown, Demerara.

בולגאַריע.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.

סעקרעטאַר:
D. Neikoff, 35 Boulevard Dondoukoff, Sofia

כינע.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי.

סעקרעטאַר:
Pan Jong, 10 Bofte postale, Bois Colombes (Seine, Frankreich)

דענעמאַרק.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי.
(Socialdemokratisk Forbund)

סעקרעטאַר:
Alsing Andersen, Rosenoralle 12, Kopenhagen.

דאַנציג.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי.

סעקרעטאַר:
E. Klass, Spendhaus 6. Danzig.

דייטשלאַנד.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי.

סעקרעטאַריאַט:
Lindenstrasse 3, Berlin SW 68.

ענגלאַנד.

בריטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
(British Labour Party)

סעקרעטאַר:
A. Henderson, 33 Eccleston Square, London SW 1.

אומאָפּהענגיגע אַרבייטער פּאַרטיי.
(Independent Labour Party)

סעקרעטאַר:
A. Fenner Broockway, 14 Great George Street, London SW 1.

עסטלאַנד.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
Eesti Sotsialistik Tööliste Partei)

סעקרעטאַריאַט:
Brookusmägi 4, Postfach 367, Talinn (Keval).

פינלאַנד.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי.
(Soumen Sosialidemokraattinen Puolue).

סעקרעטאַר:
Dr. K. H. Wiik, Sirkusk 3, Helsingfors.

פראַנקרייך.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
(Parti Socialiste S. F. I. O.)

סעקרעטאַר:
Paul Faure, 12 Rue Feydeau, Paris 2e.

געאָרגיען, (גרוזיע).

סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
אויסלענדישע פּאַרטרעטונג:
I. Tseretelli, 6 Rue de Varize, Paris 16e.

גריכענלאַנד.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
N. Yannios, 15 Rue Paparigopoulo, Athen.

האָלאַנד.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
סעקרעטאַר:
C. Werkhoven, 376 Keizerskracht, Amsterdam.

איטאַליע.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי פון די איטאַליענישע אַרבייטער.
(Partito Socialista dei Lavoratori Italiani).

סעקרעטאַר:
Emilio Zanerini, Casello Postale Orlac 183, Roma.

יוגאָסלאַוויע.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
(Socyalisticka Partya Jugoslavye).

סעקרעטאַר:
Dr. Zivko Topalovic, Bokeljska 4, Belgrad.

לעטלאַנד.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
(Latwyas Socialdemokratiska Stahdnecku Partya).

סעקרעטאַר:
Brunó Kalin, Matisn iela 11/13, Riga.

ליטע.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי.
(Lietuvos Socialdemokratu Partya).

סעקרעטאַר:
Vlada Pozela, Késtucio gatvé 40. Kaunas.

לוקסעמבורג.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
(Parti Ouvrier Luxemborgeois).

סעקרעטאַר:
Hubert Clêment, 101 Rue Victor Hugo, Esch-sur-Alzette.

נאָרוועגען.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
(Norges Socialdemokratiske Arbeiderparti).

סעקרעטאַר:
Magnus Nilssen, Oevre, Stotsgate 15 B. VI. Oslo.

עסטרייך.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
סעקרעטאַריאַט:
Rechte Vienzeile 97, Wien V.

טשעכישע סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
סעקרעטאַריאַט:
Margaretenplatz 7, Wien V.

פּועלי־ציון (סעקציע: ארץ ישראל).

אַלוועלטליכער אידישער סאָציאַליסטישער אַרבייטער־פאַרבאַנד פּועלי־ציון (פאַראייניגט מיט'ן צ. ס. פאַרבאַנד).
סעקרעטאַר:
B. Locker, Eisenacherstr. 14, Berlin W 30.

פּוילען.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
(P. P. S.)

סעקרעטאַריאַט:
Rue Varecka 7, Warszawa.

דייטשע סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי.
(Deutsche S. P.)

סעקרעטאַריאַט:
Ulica Dworcowa (Bahnhofstrasse) 11, Kattowice.

אומאָפּהענגיגע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
(Partja Nielaléznych Socjalistow w Polce). Dr. Boleslav Drobner, Straszewskiego 25, Krakau.

פּאָרטוגאַל.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
(Partido Socialista Portugues).

סעקרעטאַר:
Alfredo Franco, Alameda das Linhas de Torres 34, Lissabon.

רומעניע.

פעדעראַציע פון סאָציאַליסטישע פּאַרטייען.
(Federatia Partidelor Socialiste din Roumania).

סעקרעטאַר:
Ilie Moscovici, Strada Otetelisanu 5, Bukarest.

רוסלאַנד.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
אויסלענדישע פּאַרטרעטונג:
B. Abramowitsch, Kufsteinerstr. 1, II. Portal, Berlin-Schöneberg 1.

סאָציאַל רעוואָלוציאָנערע פּאַרטיי.
אויסלענדישע פּאַרטרעטונג:
Uhelny trh. 1. Prahal (Tschechoslovakei).

שפּאַניע.

סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
(Partido Socialista).

סעקרעטאַר:
Andres Saborit, Calle de Carranza 20, apartado 10.036, Madrid.

שוועדען.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
(Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti).

סעקרעטאַר:
Rickard Lindstroem, Barnhusgatan 16, Stockholm.

טשעכאָסלאָוואַקיי.

טשעכאָסלאָוואַקישע סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
(Ceskoslovenska Socialna Demokraticka Strany Delnicka).

סעקרעטאַריאַט:
Hybernska 7, Praha II.

דייטשע סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.

סעקרעטאַריאַט:
Nekazanka 18, Praha II.

אונגאַרישע סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי.
(Csekslovak Köztarsasag magyar Scocialdemokrata mun Kaspart).

סעקרעטאַריאַט:
Venturgasse 7, Gewerkschaftshaus, Bratislava.

רומענישע סאָציאַל דעמאָקראַטישע אַרבייטער פּאַרטיי.

סעקרעטאַר:
Voitech Picha, Rasinova ul. 10, Uzhorod.

פּוילישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער פּאַרטיי.
(Polska Socyalistyczna Partya Robotnicza).

סעקרעטאַריאַט:
Hotel Unger, Karwina.

טערקיי.

אומאָפּהענגיגע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי.
Chakir Rassim, Bechik-Tache Keuy Itchy 57 Konstantinopel.

אוקריינע.

סאָציאַל דעמאָקראַטישער צענטראַל־קאָמיטעט.

סעקרעטאַר:
O. Merkling, Praha—Vrsovice, Arbesova 6/III.

אונגאַרן.

סאָציאַל דעמאָקראַטישע פּאַרטיי.
(Magyarorszagi Szocilademokrata Part).

סעקרעטאַר:
Josef Büchler, Erzsebétkoerut 41, Budapest VII.

עמיגראַנטען־גרופּע „ווילאַגאָסאַג".
("Vilagossag" Emigrans Szocialista Csapart). Dr. Sigmund Kunfi, p/a ("Arbeiter-Zeitung").
Rechte Wienzeile 97, Wien V.

אלוועלטליכער פועלי־ציון פאַרבאַנד

אלוועלטליכער אידישער סאָ־ציאַליסטישער אַרבייטער פאַרבאַנד פועלי־ציון

(פאַראייניגט מיטן צ. ס. פאַרבאַנד)

איירָאָפּעאישע ביוראָ.

אַדרעס:
B. Locker, Berlin W 30, Eisenacher-str 14.

טעלעגראַם־אַדרעס:
Solelboneh Locker Berlin.

ארץ־ישראל־ביוראָ.

י. אידלסון, תל־אביב, ת. ד. 224.
Palestine.

אַנגעשלאָסענע פּאַרטייען און אָרגאַניזאַציעס.

ארץ־ישראל.

התאחדות ציונית־סוציאלית של פועלי א"י „אחדות העבודה".

אחדות־העבודה, תל־אביב, ת. ד. 102
Palestine.

פאַראייניגטע שטאַטען פון אַמעריקע און קענעדע.

אידישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער־פּאַרטיי פועלי ציון

Poale Zion, 32 Union Sq.
New York, U. S. A.

אַרגענטינע.

פאַראייניגטע אידישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער־פּאַרטיי „פועלי־ציון"

Organizacion Socialista Israelita "Poale Zion", San Luis 2935, Buenos-Aires.

רוסלאַנד.

ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע פּאַרטיי

דער אַדרעס פון איירָאָפּעאישען פאַרבאַנד־ביוראָ.

פּוילען.

אידישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער־פּאַרטיי פועלי־ציון (פאַראייניגט מיט צ. ס. פּ.)

"Bafrajung Arbeter-sztyme", Warszawa, Dzika 11/4a.

ליטע.

ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע פּאַרטיי

Lietuvos Sionistu Socialistu org.
Centro Komitetui
Kaunas, Vilniaus g-vé 16, Litauen.

רומעניע.

אידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע פּאַרטיי „פועלי־ציון"

Sch. A. Sojfer c/o Wiederaufbau,
Cernauti,
Str. Reg. Maria 33/1, Rumänien.

לעטלאַנד.

ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע פּאַרטיי

J. Mejersona kgm. Dzirnavu 136/10, Riga, Latvija.

ענגלאַנד.

אידישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער־פּאַרטיי פועלי־ציון

Poale Zion, 15 Great Alie Street, London E. 1.

דייטשלאַנד.

אידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציע פועלי־ציון

Poale Zion, Berlin N 24, Auguststr. 17.

בעלגיע.

ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע אַרבייטער־פּאַרטיי (פועלי־ציון — צעירי־ציון)

Poale-Zion—Zeirei-Zion, Antwerpen,
2 Door Verstraete plaats, Belgien.

עסטרייך.

אידישע סאָציאַל־דעמאָקראַטישע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציע פועלי־ציון

Poale Zion, Wien II, Blumauergasse 1.

פראַנקרייך.

פועלי־ציון

"Le monde ouvrier", 34 rue de Provence, Paris (9).

שווייץ.

אידישע סאָציאַליסטישע אַרבייטער־אָרגאַניזאַציע פועלי־ציון

M. Settel, Zürich, Am Eisernen Zeit. 15.

טערקיי.

ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע פּאַרטיי

אַדרעס פון'ם פאַרבאַנדס־ביוראָ.

דאַנציג.

ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציע

B. Eisenstadt, Danzig, Langgarten 10.

טשעכאָסלאָוואַקיע.

ציוניסטיש־סאָציאַליסטישע אָרגאַניזאַציע

O. Pevsner, Praha, Ruzova 24, Tschechoslovakel.

ב ר א ז י ל י ע.

אידישע סאָציאַליסטישע פּאַרטיי „פּועלי ציון"

Partido Socialista Israelita " Poale Zion", Avenida Bom Fim 570-76, Porto-Alegro, Brazil.

א י ר ל א נ ד.

פּועלי־ציון אָרגאַניזאַציע

Poale Zion Organisation, I. Eppel, Secretary, 18 Dufferin Avenue, South Circular Rd., Dublin, Ireland.

אַן אָרגאַניזאַציע, מיט וועלכער דער וועלט־פאַרבאַנד שטעהט אין אַ שטענדיגען קאָנטאַקט.

ה אָ ל א נ ד.

אידישע סאָציאַליסטישע פאַראיינינונג אַמסטערדאַם

Joodsche Sozialistiche Vereeniging, p/A J. Monas, Amsterdam, Bern. Kochstraate 20.

פּאַרטיי אָרגאַנען.

פאַרבאַנדס־ביוראָ.

אידישע אַרבייטער־קאָרעספּאָנדענץ (דייטש, ענגליש, פראַנצויזיש).

אַדרעס פונ'ם פאַרבאַנדס־ביוראָ.

ארץ־ישראל.

קונטרס.

„קונטרס", תל־אביב, ת. ד. 102.

Palestine

אַמעריקאַ.

דער אידישער אַרבייטער.

Der Yidisher Arbeter, 32 Union Square, New York, U. S. A.

אַרגענטינאַ.

די נייע צייט, (צייטוויליג איינגעשטעלט).

"La nueva Era", San Luis 2935, Buenos-Aires, Argentina.

פּוילען.

„באַפרייאונג אַרבייטער שטימע".

"Bafrajung Arbetersztyme", Warszawa, Dzika 11/4a, Polen.

ליטע.

אונזער וועג.

"Musu Kelias", Kaunas, Vilniaus g-vé 16, Litauen.

עסטרייך.

Unsere Tribüne, Wien II, Blumauergasse 1.

רומעניע.

אַרבייטער־צייטונג.

Sch. A. Sojfer c/o Wiederaufbau, Cernauti, Str., Reg. Maria 33/1, Rumänien.

פראַנקרייך.

די אַרבייטער וועלט.

"Le Monde Ouvrier", 34 rue de Provence, Paris.

בראַזיל.

„דאָס נייע וואָרט".*)

"Dos Naie Wort," Rua Fernandes Vieira, 502, Porto-Alegro, Brazil.

יוגענט־אָרגאַניזאַציעס.

אָרגאַניזאַציאָנס ביוראָ פון דער אַלוועלטלי־כער אידישער סאָציאַליסטישער יוגענט־ פאַר־איינינונג.

תל־אביב, ת. ד. 102.

Palestine.

ארץ ישראל.

בחרות סוציאליסטית.

תל־אביב, ת. ד. 102.

Palestine.

אַמעריקאַ.

יונגע פּועלי־ציון.

Junge Poale Zion, 32 Union Square, New York, U. S. A.

עסטרייך.

פאַרבאַנד פון דער אידיש־סאָציאַליסטישער אַרבייטער־יוגענט אין עסטרייך.

Verband der jüd. Soz.

Arbeiterjugend Oesterreichs, Wien II, Blumauergasse 1/2.

ליטע.

צ. ס. יוגענט־פאַרבאַנד.

Z. S. Jugnt c/o "Musu Kelias", Kaunas, Vilniaus g-vé 16, Litauen.

לעטלאַנד.

צ. ס. יוגענט־פאַרבאַנד.

J. Mejersona kgm. Dzirnavu 126/10, Riga, Latvija.

---

*) „דאָס נייע וואָרט". איז ניט קיין אָפיציעלער פּאַרטיי־אָרגאַן, ער ווערט אָבער אַרויסגעגע־בען און קאָנטראָלירט פון אונזערע חברים.

פוילען.

סאָציאַליסטישער פאַרבאַנד פון דער אידישער אַרבייטער יוגענט „פרייהייט“.
"Frajhajt", Warszawa, Gesia 16, m. 9a.

רומעניען.

פועל־ציון יוגענט.
Sch. A. Sojfer c/o Wiederaufbau, Cernauti, Str. Reg., Maria 33/1 Rumänien.

רוסלאַנד.

צ. ס. יוגענט־פאַרבאַנד.
אַדרעס פונ׳ם פאַרבאַנדס־ביוראָ.

יוגענט אָרגאַנען.

ארץ־ישראל.

„בבחרות“ (העקטאָגראַפירט).
תל־אביב, ת. ד. 102.
Palestine.

אמעריקא.

'יוגענט־זשורנאַל“. (אידיש־ענגליש).
Youth, 32 Union Square, New York, U. S. A.

ליטע.

„יוגענט“ (ערשיינט ניט פעריאָדיש).
"Jugnt", c/o "Musu Kelias", Kaunas, Vilniaus g-vé 16, Litauen.

עסטרייך.

Mitteilungsblatt des Verbandes der Yiddish Socialestischen Arbeiterjugend Oesterreichs.
Wien II, Blumauergasse 1/2.

פוילען.

„פרייהייט“.
"Frajhajt", Warszawa, Gesia 16, h 9a.

אַ חוץ דעם ברענגען אַ שטענדיגע יוגענט־רובריק די „אַרבייטער־צייטונג“ (טשערנאָוויץ), „אונזער וועג“ (קאָוונע), „אונזער טריבונע“ (ווין).

עקזאַמענעם פאַר אַמעריקאַנער בירגער.

לויט׳ן געזעץ פאָדערט זיך אין שטאַאַט ניו יאָרק, אַז דער בירגער, וואָס וויל שטימען זאָל ביי אַן עקזאַמען באַווייזען, אַז ער קען איבערלייענען 50 ווערטער פון דער שטאַאַט־קאָנסטיטוציע און לעזבאַר אויפשרייבען אין ענגליש צען פון די דאָזיגע ווערטער.

עקזאַמענס פאַר בירגער צו באַווייזען, אַז זיי קענען לייענען און שרייבען זיינען איינגעפיהרט געוואָרען: אין אַלאַבאַמאַ — אין יאָר 1900, אין אַריזאָנא — אין 1913, אין קאַליפאָרניע — אען 1894, אין קאַלאָראַדאָ — 1876 (דאָס געזעץ איז אַריין אין קראַפט ערשט אין 1890), אין קאַנעקטיקוט — אין 1897, אין דעלאַווער — אין 1897, אין דזשאָרדזשיא — אין 1908, אין לואיזיאַנאַ — אין 1898, אין מעין — אין 1892, אין מאַסאַטשוזעטס — אין 1857, אין מיסיסיפי — אין 1890, אין ניו העמפשייר — אין 1902, אין ניו יאָרק — אין 1921, אין נאָרטק קאַראָליינא — אין 1900, אין נאָרטה דאַקאָטאַ — אין 1896 — אין אקלאַהאַמא — אין 1911, אין סאוטה קאַראָליינא — אין 1895, אין ווירדזשיניאַ — אין 1902, אין וואַשינגטאָן — אין 1896, אין ווייאָמינג — אין 1889.

היסטאָרישע און ביאָגראַפישע דאַטען

1. אַלגעמיינע.

(פאַר דער קריסטליכער צייט־רעכענונג)

4731-4454 (אומגעפער)—די פערטע דינאַס־טיע אין מצרים; די פּיראַמידען פון גיזה געבויט.

2267-13 (אומגעפער)—הערשאַפט פון האַמו־ראַבי, גרינדער פון דער באַבילאָני־שער אימפּעריע.

2000-1580 (אומגעפער)—הערשאַפט פון די פּאַסטוכער־קעניגע אין מצרים.

1700 (אומגעפער)—דאַס אַנקומען פון די אידען אין מצרים.

1580-1250—מצרים אין איר גלאַנץ פּעריאָדע.

1453—די ערשטע אָלימפּישע שפּילען אין גריכענלאַנד.

1350 (?) — עגיפּטישער קעניג טוטאַנכאַמען טויט.

1300 (אומגעפער)—יציאת מצרים.

1193-83 (?) (אומגעפער) — טראָיאַנישע מלחמה; דאַס פאַלען פון טראָי.

1100-850—גלאַנץ פּעריאָדע פון צור.

1047-17—דוד המלך'ס קעניגען.

1015-977—שלמה המלך'ס קעניגען; ערשטער בית־המקדש געבויט 1007-1014).

850—קאַרטהאַגא געפאַלען.

776—אָלימפּישע צייט־רעכענונג אָנגעהויבען אין גריכענלאַנד.

753—רוים געגרינדעט.

719—שומרון און דאַס קעניגרייך פון די צען שבטים געפאַלען.

701—סנחרב באַלאַגערט ירושלים.

667—ביזאַנטיום געגרינדעט.

608—נינוה געפאַלען; עראָבערונג פון אשור.

586—נבוכדנצר נעמט ירושלים.

585-72—באַלאַגערונג און פאַל פון צור.

562-52 (?) בודדאַה געבאָרען.

551—קאָנפוציוס געבאָרען.

538—כרש נעמט איין בבל.

537—צוריקקער פון אידען פון בבל קיין ארץ ישראל.

525—מצרים איינגענומען פון קאַמביזעס.

490—גריכען שלאָגען די פּערזיער ביי מאַראַטהאָן.

480—קסערקסעס באַזיגט די גריכען ביי טהערמאָפּילע.

431-04—פּעלאָפּאָנעזישע מלחמות.

399—סאָקראַטעס הינגעריכטעט.

390—רוים גענומען פון די גאַלען.

336-23—הערשאַפט פון אלכסנדר מוקדון.

334—די ביבליאָטעק אין אַלעקסאַנדריא געגרינדעט (פאַרברענט אין יאָר 47 פאַר דער קריסט. צייטרעכענונג און אין 640 נאָך דער קריסט. צייטרעכע־נונג).

264-41—ערשטע מלחמה צווישען רוים און קאַרטהאַגא (פּונישע מלחמה).

218—צווייטע פּונישע מלחמה.

149—דריטע פּונישע מלחמה.

146—קאַרטהאַגאַ חרוב געוואָרען.

44—ערמאָרדונג פון יוליוס צעזאַר.

27—צעזאַר אויגוסטוס ווערט ערשטער אימפּעראַטאָר פון רוים.

4—געבורט פון יעזוס.

(לויט דער קריסטליכער צייטרעכענונג)

64—רוים אָפּגעברענט אונטער נעראָ; ער־שטע פאַרפאָלגונגען אויף קריסטען אין רוים.

70—ירושלים גענומען פון טיטוס.

79—אויסברוך פון וועזואוויוס פאַרניכטעט פּאָמפּעי און הערקולאַנום.

313—רוימישער הערשער קאָנסטאַנטין נעמט אָן קריסטענטום.

476—סוף פון דער ביזאַנטישער אימפּעריע.

481—קעניגרייך פון די פראַנקען געגרינ־דעט.

622—מאַהאָמעד אנטלויפט פון מעקקא (העדזשירא); אָנהויב פון דער מאָכ־מעדאַנישער צייטרעכענונג.

624-32—מאָכמעדאַנישע עראָבערונג פון אַראַביע.

632-51—אַראַבישע עראָבערונג פון פּערסיע.

640-646—אַראַבישע עראָבערונג פון מצרים.

640—ביבליאָטעק פון אלעקסאנדריא פאַרברענט.

709—אַראַבישע עראָבערונג פון אפריקא פאַרענדיגט.

711—אַראַבער דרינגען אַריין אין שפּאַניע.

756—די מורישע מלוכה אין שפּאַניע געגרינדעט.

1172—העינריך דער 2טער באַזיגט אירלאַנד.

1215—קעניג דזשאָן גיט ענגלאַנד די „מאַגנאַ קאַרטאַ" (קאָנסטיטוציע), יוני 15.

1265—דער ערשטער רעפּרעזענטאַנטען - פאַרלאַמענט אין ענגלאַנד.

1431—זשאַן ד'אַרק פאַרברענט געוואָרען, מאַי 30.

1453—טערקען נעמען קאָנסטאַנטינאָפּאָל.

1483—געבוירען געוואָרען מארטין לוטער, נאָוועמבער 10.

1492—קאָלומבוס אַנטדעקט אַמעריקא; גירוש שפּאַניע אין זעלבען יאָהר.

1497—קעבאָט אַנטדעקט דעם מזרח־ברעג פון קענעדע, יוני 24.

1506—געשטאָרבען קאָלומבוס, אַנטדעקער פון אמעריקא, מאַי 12.

1517—די רעפאָרמאציע הויבט זיך אָן אין דייטשלאַנד.

1535—געדרוקט די ערשטע ענגלישע ביבעל.

1546—געשטאָרבען מארטין לוטער.

1564—געבוירען געוואָרען גאַליליי.

1564—געבוירען געוואָרען שעקספּיר, אפּריל, 23.

1572—די שחיטה אויף די הוגענאָטען אין דער סט. באַרטהאָלאָמעי נאַכט, אויגוסט 24.

1588—די ענגלענדער פאַרניכטען די שפּאַנישע פלאָטע (אַרמאַדאַ), יולי.

1600—דזשיאָרדאַנאָ ברונאָ פאַרברענט אויפ'ן שייטערהויפען, פעברואר 9.

1616—געשטאָרבען שעקספּיר, אפּריל 23.

1618—דער 30־יאָהריגער קריג אין דייטשלאַנד הויבט זיך אָן.

1620—די פּילגרימען קומען אויף דער „מאַי־פלאַוער" קיין אַמעריקא.

1643—געבוירען געוואָרען אייזאַק ניוטאָן.

1649—ענגלישער קעניג קאַרל דער 1טער היגעריכטעט, יאַנ. 30.

1653—קראָמוועל ווערט לאָרד פּראָטעקטאָר.

1704—ענגלענדער נעמען גיבראַלטאַר.

1707—דער ערשטער פּאַרלאַמענט פון גרויס־בריטאַניע.

1759—קענעדע אָוועקגענומען פון די פראַנצויזען.

1776—דעקלערייזשאָן אָוו אינדעפּענדענס, (אומאָפּהענגיגקייט־דערקלערונג פון די דרייצען ענגליש־אַמעריקאַנישע קאָלאָניעס — שפּעטערדיגע פאַראייניגטע שטאַאַטען פון אַמעריקא), יולי 4.

1778—געשטאָרבען וואָלטער, מאַי 30.

1783—פרידענס־אָפּמאַך צווישען די רעוואָלטירטע אַמעריקאַנער קאָלאָניעס און ענגלאַנד, סעפּט. 3.

1789—פראַנצויזישע רעוואָלוציע הויבט זיך אָן, יולי 14.

1792—פראַנקרייך פּראָקלאַמירט אַ רעפּובליק.

1793—לואיס דער 16טער פון פראַנקרייך היגעריכטעט, יאנואר 21.

1798—אויפשטאַנד אין אירלאַנד.

1804—נאַפּאָלעאָן באָנאַפּאַרט ווערט אימפּעראַטאָר פון פראַנקרייך.

1807—פולטאָנ'ס ערשטע דאַמפער רייזע.

1809—געבאָרען געוואָרען דזשאָזעף פּיערפּרודאָן, יאנואר 15.

1812—די פראַנצויזען געהען אויף מאָסקווע; ענגליש־אמעריקאַנישע מלחמה.

1814—די דרוק־מאַשין ווערט ערפונדען.

1821—נאַפּאָלעאָן געשטאָרבען אויף סט. העלענא, מאַי 5.

1823—די מאָנראָ־דאָקטרין ווערט פּראָקלאַמירט, דעצעמבער 2.

1825—דער אויפשטאַנד פון די דעקאַבריסטען אין פּעטערבורג, דעצ. 28; שקלאַפעריי אָפּגעשאַפט אין מעקסיקא.

1828—די מלחמה צווישען רוסלאַנד און טערקיי.

1831—געשטאָרבען דער דייטשער פילאָזאָף העגעל, נאָוועמבער 14.

1835—מאָרס ערפינדעט דעם טעלעגראַף.

1837—געשטאָרבען דער רוסישער פּאָעט פּושקין, יאַנואַר 29; אָפּגעשאַפט דער שאַנד־קלאָץ אין ענגלאַנד, יוני 30.

1839—אויפשטאַנד פון די טשאַרטיסטען אין ענגלאַנד (בוירמינגהעם).

1841—געשטאָרבען דער רוסישער פּאָעט לערמאָנטאָוו, יולי 15.

1853—אָנגעהויבען די קרימער מלחמה.

1858—סעוואַסטאָפּאָל געפאַלען, די קרימער מלחמה ענדיגט זיך, סעפּטעמבער 8.

1861—אויסברוך פון אַמעריקאַנער בירגער־קריג; לייב־אייגענטום (שקלאַפעריי) אָפּגעשאַפט אין רוסלאַנד.

1863—אָנגעהויבען דער פוילישער אויפשטאַנד; נעגערס באַפרייט אין אַמעריקא.

1864—מלחמה צווישען דייטשלאַנד און דענמאַרק.

1865—סוף פון אַמעריקאַנער בירגער־קריג, אפּריל 9; איבראהאם לינקאָלן ווערט דער׳הרג׳עט, אפּריל 14.

1867—געגרינדעט די דאָמיניאָן אָוו קענעדע.

1870—אָפּגעשאַפט די וועלטליכע הערשאַפט פון פּאַפּסט, סעפּטעמבער 20; נאַפּאָלעאָן דער 3טער ערקלערט קריג דייטשלאַנד.

1871—פּראָקלאַמירט די פּאַריזער קאָמונע, מערץ 18.

1872—געשטאָרבען דער דייטשער פילאָזאָף לודוויג פייערבאַך, סעפּטעמבער 13.

1873—רעפּובליק פּראָקלאַמירט אין שפּאַניע.

1878—געשטאָרבען דזשאַהן סטואַרט מילל, מאַי 8.

1881—אַלעקסאַנדער דער צווייטער הינגעריכטעט פון רעוואָלוציאָנערען, מערץ 13; פּרעזידענט גאַרפילד דערשאָסען יולי 2.

1882—פּראָפ. קאָך אַנטדעקט די באַציל פון טובערקולאָזיס; געשטאָרבען טשאַרלז דאַרווין, אפּריל 19.

1883—געשטאָרבען קאַרל מאַרקס, מערץ 14.

1883—געשטאָרבען דער אַמעריקאַנער קעמפער פאַר נעגער־באַפרייאונג ווענדעל פיליפּס, פעברואַר 2.

1883—געשטאָרבען ריכאַרד וואַגנער, דייטשער קאָמפּאָזיטאָר, פעברואַר 13.

1883—ענגלאַנד אָקופּירט עגיפּטען.

1883—געשטאָרבען דער באַרימטער רוסישער שריפטשטעלער טורגעניעוו, אויג. 22.

1884—באַרטהאָלדי׳ס סטאַטוע פון פרייהייט געשאָנקען די פאַראייניגטע שטאַטען אין פּאַריז, יולי 4.

1886—די סטאַטוע פון פרייהייט אויף בעדלאָ׳ס איילאַנד ווערט אויפגעדעקט אין דער אָנוועזענהייט פון אַ מיליאָן מענשען. די „וואָירלד“ האָט געזאַמעלט אַ מיליאָן דאָלאַר די סטאַטוע אויפצושטעלען, אָקטאָבער 28; גלאַדסטאָונ׳ס ערשטער איירישער „האָום רול ביל“.

1889—בראַזיליע ווערט אַ רעפּובליק.

1894—קאַפּיטאַן דרייפוס דעגראַדירט, דעצ. 23; באַקומט צוריק זיינע רעכטע, יולי 12, 1906;

1894—געשטאָרבען דער קאָמפּאָזיטאָר אַנטאָן רובינשטיין, נאָוועמבער 8.

1895—פּראָפעסאָר רענטגען אַנטדעקט נייע שטראַהלען — די רענטגען־שטראַהלען; די קובאַנער רעוואָלוציע זיך אָנגעהויבען, פעברואַר 20.

1897—געשטאָרבען דער אַמעריקאַנער רעפאָרמער (סינגעל טעקסער) הענרי דזשאָרדזש, אָקטאָבער 29.

1898—עמיל זאָלאַ טרעט אַרויס מיט זיין באַריהמטען בריף „איך באַשולדיג“ וועגען דעם דרייפוס פּראָצעס, יאַנואַר 13; שפּאַניע ערקלערט אַמעריקא קריג, אפּריל 23; שלום־אָפּמאַך אונטערגעשריבען פון אַמעריקאַנער און שפּאַנישע דעלעגאַטען אין פּאַריז, דעצעמבער 10.

1899—אָנגעהויבען די מלחמה אין זיד־אפריקא (בורען־קריג).

1900—קעניג הומבערט פון איטאַליע דערשאָסען.

1901—פּרעזידענט מעקינלי ערמאָרדעט געוואָרען, סעפּטעמבער 6;

1901—מאַרקאָני סיגנאַליזירט דראָטלאָז דעם בוכשטאַב „ס׳“ איבער׳ן אַטלאַנטיק פון ענגלאַנד צו ניו־פאונדלענד, דעצ. 12; די ערשטע דראָטלאָזע דעפּעשע געשיקט אין דעצעמבער, 1902.

1902—געשטאָרבען עמיל זאָלאַ, סעפּט. 29; מאַרטיניק ווערט חרוב פון אַ וואולקאַן; קובאַ׳ר רעפּובליק עטאַבלירט, מאַי 20.

1903—געגרינדעט די רעפּובליק פון פּאַנאַמאַ.

1904—אָנגעהויבען די רוסיש־יאַפּאַנעזישע מלחמה.

1905—קאָנסטיטוציע פּראָקלאַמירט אין רוסלאַנד, אָקטאָבער 30.

1906—דער ערשטער טאָג פון די וואַהלען צו דער ערשטער דומא אין רוסלאַנד, מערץ 8.

1906—אונגאַרן קריגט אויטאָנאָמיע.

1907—געשטאָרבען דער באַרימטער רוסישער כעמיקער מענדעלעיעוו, יאַנואַר 20.

1910—געשטאָרבען גראַף ליעוו טאָלסטאָי.

1910—פּאָרטוגאַל ווערט אַ רעפּובליק; יוניאָן פון זיד־אפריקא עטאַבלירט, מאַי 31.

1911—קאַפּיטאַן אַמונדסען אַנטדעקט דעם זיד־פּאָל, דעצעמבער 14; רעפּובליק ערקלערט אין כינא, מערץ 11; איטאַליע טרעט אַריין אין קריג מיט טערקיי און פאַרכאַפּט טריפּאָליס.

1912—אַמעריקא ברעכט אָפּ דעם האַנדעלס־אָפּמאַך מיט רוסלאַנד צוליב דעם, וואָס רוסלאַנד לאָזט ניט אַריין קיין אידיש־אַמעריקאַנישע בירגער.

1914—עסטרייכישער גרויס־פירשט פראַנסיס ערמאָרדעט אין סאַראַיעוואָ, יוני 28.

1914—אויסגעבראָכען די גרויסע וועלט־מלחמה; פּאַנאַמאַ קאַנאַל געעפענט, אויגוסט 155.

1917—רוסישער צאַר, ניקאָלאַי דער 2טער, זאָגט זיך אָפּ פון טראָן, מערץ 15: אַמעריקא ערקלערט אַ צושטאַנד פון קריג מיט דייטשלאַנד, אַפּריל 6; מיט עסטרייך — דעצ. 7.

1917—די צוויי רעוואָלוציעס אין רוסלאַנד, געגרינדעט דער באָלשעוויסטישער רע־זשים, נאָוועמבער 7.

1917—די ענגלענדער נעהמען ירושלים, דע־צעמבער 8.

1918—וואַפענשטילשטאַנד, נאָוועמבער 11; צאַר ניקאָלאַי דער 2טער ווערט דער־שאָסען פון באָלשעוויקעס אין יעקאַ־טערינבורג, יולי 16.

1919—שלום אָפּמאַך צווישען די עליים און דייטשלאַנד אונטערגעשריבן, יוני 28.

1920—דער 18טער אַמענדמענט צו דער אַמע־ריקאַנער קאָנסטיטוציע וועגען „פּראָ־היבישאָן" (פאַרבאָט אויף משקאות) איז אַריין אין קראַפט, יאַנואַר 16; דער 19טער אַמענדמענט צו דער קאָנ־סטיטוציע וועגען פרויען שטימרעכט איז אַריין אין קראַפט, אויגוסט 26.

1921—פּרעזידענט האַרדינג לאָזט אַרויס אַן אויפרוף פאַר אַן אַנטוואָפענונגס־קאָנ־פערענץ, יולי 10.

1923—פּרעזידענט האַרדינג געשטאָרבען, אוי־גוסט 2.

1923—ערדציטערניש אין יאַפּאַן, סעפּט. 1.

1924—לענין געשטאָרבען, יאַנואַר 21; וואודראָ ווילסאָן געשטאָרבען, פעב. 2; גריכענלאַנד ערקלערט אַ רע־פּובליק, מאַי 1.

1926—נאָרד פּאָל דערגרייכט פון'ם לופט־פליהער ליוטענאַנט בוירד, מאַי 9 און פון אַמונדסען; פּילסודסקי'ס מילי־טערישע איבערקערעניש אין פּוילען, מאַי 12; פּעטליורא דערשאָסען, מאַי 25. יודזשין דעבס, אַמעריקאַנער אַרבייטער־פירער, געשטאָרבען, אָקטאָ־בער 20.

2. וויכטיגע דאַטען פון דער אידישער געשיכטע.

(פאַר דער קריסטליכער צייט־רעכענונג).

1700—(אומגעפער) אידען וואַנדערען איין קיין מצרים.

1300—(אומגעפער) יציאת מצרים.

1067—שאול געוואָרען קעניג.

1055—דוד ווערט קעניג.

1015—שלמה ווערט קעניג.

1014—שלמה הויבט אָן בויען דעם בית־המקדש.

1007—דער בית־המקדש פאַרטיג.

977 —שלמה געשטאָרבען.

755 —ישעיה'ס ערשטע נבואה.

719 —דער אונטערגאַנג פון דעם קעניגרייך פון די צעהן שבטים.

701 —סנחרב באַלאַגערט ירושלים.

627 —ירמיהו הויבט אָן נביאות צו זאָגען.

596 —יהודה באַפאַלען פון נבוכדנצר.

586 —נבוכדנצר'ס באַלאַגערונג פון ירושלים

586 —דער ערשטער ברוך אין די ירו־שלימ'ער ווענט (דעם 9טען תמוז).

5866 —דער חורבן פון בית ראשון (תשעה באב).

538 —כרש'עס ערלויבניש פאַר אידען זיך אומצוקערען אין זייער לאַנד.

537 —די ערשטע גרופּע אידען קערט זיך אום פון בבל.

516 —דער בית־המקדש אויפגעבויט.

420 —דער טעמפּל פון די שומרונים אויפ'ן הר גרזים אויפגעשטעלט.

332 —אלכסנדר מוקדון אין יהודה.

209 —שיר השירים פאַרפאַסט.

200 —קהלת פאַרפאַסט.

168 —אַנטיוכוס באַפאַלט ירושלים און איז מחלל דעם בית־המקדש.

167 —דער ערשטער זיג פון יהודה המכבי.

165 —דער בית המקדש צוריק גערייניגט און געהייליגט.

160 —יהודה המכבי טויט.

159 —די סיריער פאַרטריבען פון אידישען לאַנד.

150 —די ביבעל איבערזעצט אין גריכיש (די אַזוי גערופענע סעפּטואַגינטאַ).

140 —דאַס אידישע קעניגרייך שליסט אַן אַפּמאַך מיט רוים.

120 —דער טעמפּעל אויפ'ן הר גרזים צו־שטערט.

109 —שומרון חרוב; די ערשטע אידישע מטבעות; ער פאַרמירען זיך די דריי סעקטעס: פרושים, צדוקים און איסיים.

63 —פּאַמפּעי באַזיגט ירושלים.

60 —שמעיה און אבטליון ווערען די הויפּט פון סנהדרין.

53 —קראַסוס רויבט אויס דעם בית־המקדש.

37 —הורדוס ווערט קעניג.

30 —הלל און שמאי אַן שפּיץ פון סנהדרין.

20 —הורדוס בויט אויס צוריק דעם בית המקדש.

4 — הורדוס טויט.

(נאָך דער קריסטליכער צייט־רעכענונג).

6 —דאָס אידישע קעניגרייך ווערט אַ רוי־מישע פּראָווינץ.

49 —אַנפאַנג פון די אומרוהען געגען רוים.

66 —אָפענער אויפשטאַנד געגען רוים.

69 —טיטוס ווערט קאָמאַנדיר פון דער רוימישער אַרמיי אין ארץ ישראל.

70 —טיטוס נעהמט ירושלים.

133 —בר־כוכבא'ס אויפשטאַנד.

135 —סוף פון בר־כוכבא'ס אויפשטאַנד; ר' עקיבא שטאַרבט אַ מאַרטירער.

189 —די משנה פאַרענדיגט.

315 —ערשטע אַנטי־אידישע געזעצען אין רוים.

320 —פאַרבאָט אין שפּאַניען פאַר קריסטען צו האָבען באַציהונגען מיט אידען.

325 —דער ערשטער קריסטליכער קירכליכער צוזאַמענפאָהר טיילט פאָלשטענדיג אָפּ דאָס קריסטענטום פון אידענטום דער־מיט, וואָס ער באַשטימט אַנדערע טעג פאַר פּאַסכאַ (פּסח).

361 —ווידער־אויפבוי פון בית המקדש אונ־טער'ן רוימישען קעניג יוליאַן.

375 —תלמוד ירושלמי פאַרענדיגט.

490 —באַבילאָנישע אידען עמיגרירען קיין אינדיע און גרינדען דאָרט אַ קליינעם אידישען שטאַאַט אין גראַנגאַנאָר.

511 —אַן אומאָפּהענגיגער אידישער שטאַאַט געגרינדעט אין בבל.

550 —תלמוד בבלי פאַרענדיגט.

624 —דער אָנהויב פון מאהאמעד'ס מלחמות געגען די אידישע שבטים אין אַראַביע.

712 —שפּאַנישע אידען העלפען די מאהא־מעדאַנער ערגבערן טאָלעדאָ (שפּאַ־ניע).

761 —די גרינדונג פון דער סעקטע קאַראַ־איטען.

892 —סעדיה הגאון געבאָרען.

942 —סעדיה הגאון געשטאָרבען.

1040—רש"י געבאָרען.

1070—אבן עזרא געבאָרען.

1086—יהודה הלוי געבאָרען.

1096—דער ערשטער קרייץ־צוג.

1105—רש"י געשטאָרבען.

1135—רמב"ם (משה מיימאָניד) געבאָרען.

1142—יהודה הלוי געשטאָרבען.

1139—אבן עזרא געשטאָרבען.

1147—דער צווייטער קרייץ־צוג.

1171—דער ערשטער עלילת דם (אין פראַנק־רייך).

1204—געשטאָרבען דער רמב"ם (משה מיימאָ־ניד), דעצ. 13.

1213—הריגה אויף אידען אין ערפורט, (6טען דעצעמבער).

1215—די קריסטליכע קירך באַפעהלט, אַז אידען זאָלען אויף זייערע קליידער טראָגען ספּעציעלע צייכענס.

1241—הריגה אויף אידען אין פראַנקפורט־אַם־מאַין, (24טען מאַי).

1270—לעצטער קרייץ־צוג.

1290—די אידען פאַרטריבען פון ענגלאַנד.

1295—ערשיינט דער זוהר.

1334—אידען־פריינדליכע געזעצען אין פּוילען (פון קאַזימיר דעם דריטען).

1348—פאַרפאָלגונגען אויף אידען איבער גאַנץ אייראָפּא צוליב דער „שוואַרצער פּעסט", אין וועלכער מען האָט באַשולדיגט די אידען.

1370—אידען פאַרברענט אין ברוסעל, (22טען מאַי).

1391—די ערשטע גרויזאַמע פאַרפאָלגונגען אויף די שפּאַנישע אידען און די ערשטע מאַראַנען (אידען, וואָס זיינען לפנים געווען קריסטען).

1394—אידען אַרויסגעטריבען פון פראַנקרייך.

1400—הריגה אויף אידען אין פּראַג, 22טען אויגוסט.

1427—אידען אַרויסגעטריבען פון דער שווייץ.

1447—דער פּוילישער קעניג קאַזימיר דער 4טער גיט אידען אויסערגעוועהנליכע פּריווילעגיעס.

1480—די אינקוויזיציע הויבט זיך אָן אין שפּאַניע.

1481—פיל אידען פאַרברענט אויפ'ן שייטער־הויפען אין סעוויל, שפּאַניע, 21טען אַפּריל.

1484—אידען פאַרברענט אויפ'ן שייטער־הויפען אין טאַרנאָו, 22טען אויגוסט.

1492—גירוש שפּאַניע.

1497—אידען פאַרטריבען פון פּאָרטוגאַל.

1554—דער שלחן ערוך פאַרענדיגט.

1586—דער ועד ארבע הארצות אין פּוילען אָרגאַניזירט.

1623—אוריאל אַקאָסטאַ אַריינגעלעגט אין חרם אין אַמסטערדאַם.

1626—שבתי צבי געבאָרען.

1632—ברוך שפּינאָזאַ געבאָרען, 21טען פעברואַר.

1646—די אידען אין בראַזיל קעמפען אינאיינעם מיט די האָלענדער געגען די פּאָרטוגעזער.

1648—די אויסשלאַכטונג פון די אידען אין פּוילען בעת כמעלניצקי'ס אויפשטאַנד.

1656—ברוך שפּינאָזאַ אַריינגעלעגט אין חרם (27טען יולי).

1657—ענגלאַנד לאָזט אַריין צוריק אידען.

1665—שבתי צבי ערקלערט זיך פאַר משיח'ן.

1670—ברוך שפּינאָזאַ פאַרעפענטליכט זיין „טעאָלאָגיש־פּאָליטישען טראַקטאַט".

1676—שבתי צבי געשטאָרבען.

1677—ברוך שפּינאָזאַ געשטאָרבען.

1698—דער בעל שם טוב געבאָרען.

1716—פּאָגראָם אויף אידען אין פּאָזען (24טען יולי).

1720—ווילנער גאון געבאָרען.

1728—משה מענדעלסאָן געבאָרען.

1759—דער בעל שם טוב געשטאָרבען.

1786—משה מענדעלסאָן געשטאָרבען; בערנע געבאָרען (6טען מאַי).

1790—ספרד'ישע אידען באַקומען בירגער־רעכט אין פראַנקרייך.

1791—אידען באַקומען פולע בירגערליכע רעכט אין פראַנקרייך.

1796—בייערען גיט אידען בירגער־רעכט.

1797—ווילנער גאון געשטאָרבען.

1799—היינריך היינע געבאָרען, (13טען דעצעמבער).

1800—געשטאָרבען דער פילאָזאָף משה מיימאָן (22טען נאָוועמבער).

1803—נאַפּאָלעאָן שאַפט אָפּ שפּאַנישע אינקוויזיציע.

1806—נאַפּאָלעאָן רופט אַ אידישע פאַרזאַמלונג.

1807—דער אידישער סנהדרין איינגערופען פון נאַפּאָלעאָנ'ען.

1808—אידען באַקומען בירגער־רעכט אין באַדען און וועסטפאַליע.

1811—אידען באַקומען בירגער־רעכט אין האַמבורג.

1812—אידען באַקומען בירגער־רעכט אין פּרייסען און מעקלענבורג.

1818—געבאָרען קאַרל מאַרקס (5טען מאַי).

1821—דר. פּינסקער, אויטאָר פון „אויטאָעמאַנסיפּאַציאָן", געבאָרען

1823—געשטאָרבען דער אידיש־ענגלישער עקאָנאָמיסט דוד ריקאַרדאָ, סעפּט. 11.

1825—געבאָרען פערדינאַנד לאַסאַל, מאַי 11.

1831—באַראָן הירש געבאָרען.

1837—לודוויג בערנע געשטאָרבען, 12טען פעברואַר.

1839—אידען באַקומען בירגער־רעכט אין טערקיי.

1848—אידען ווערען פרייע בירגער אין אַלע דייטשע שטאַטען.

1849—דר. נאָרדוי געבאָרען.

1856—געשטאָרבען היינריך היינע, פעבר. 17.

1858—די לעצטע באַשרענקונגען געגען אידען אָפּגעשאַפט אין ענגלאַנד.

1860—דר. הערצל געבאָרען, מאַי 2.

1862—גלייכבאַרעכטיגונג פון די אידען אין באדען.

1864—עמאַנסיפּאַציע פון די אידען אין דער שווייץ; געשטאָרבען פערדינאַנד לאַסאַל, אויגוסט 31.

1867—חובבי ציון באַוועגונג אָנגעהויבען.

1870—אידען עמאַנציפּירט אין שוועדען.

1875—משה העסס געשטאָרבען, אפּריל 6.

1881—רוסישע פּאָגראָמען אין יעליסאַוועט־גראַד, קיעוו א. אַ. וו. גרויסע רוסיש־אידישע אימיגראַציע קיין אַמעריקא אָנגעהויבען; פּינסקער׳ס „אויטאָ־עמאַנסיפּאַציאָן" ערשינען.

1882—איינגעפירט די „טשערטאַ אסיעדלאָ־סטי" אין רוסלאַנד.

1888—געשטאָרבען קאַרל מאַרקס, מערץ 14.

1891—אידישער היסטאָריקער גרעץ גע־שטאָרבען, סעפּט. 7.

1891—דר. פּינסקער געשטאָרבען.

1892—דוד עדעלשטאַט געשטאָרבען, אָקטאָ־בער 17.

1894—דרייפוס דעגראַדירט, דעצ. 23 (באַ־קומט צוריק זיינע רעכט יולי 12, 1906).

1896—באַראָן הירש געשטאָרבען.

1896—הערצל׳ס „יודענשטאַאַט" ערשינען.

1897—ערשטער ציוניסטישער באַזעלער קאָנ־גרעס.

1897—דער „בונד" געגרינדעט.

1898—עמיל זאָלאַ טרעט אַרויס מיט זיין באַריהמטען בריוו „איך באַשולדיג" וועגען דעם דרייפוס־פּראָצעס.

1901—נאַציאָנאַל פאָנד געגרינדעט.

1901—אידיש־רוסישער מאַלער לעוויטאַן גע־שטאָרבען, יולי 22.

1902—סקולפּטאָר אַנטאָקאָלסקי געשטאָר־בען, יוני, 26; הירש לעקערט שיסט אויף׳ן ווילנער גובערנאַטאָר פאָן וואאַל, מאַי 18.

1903—קישינעווער פּאָגראָם, אפּריל 19—21; פּאָגראָם אין האָמעל, סעפּט. 11.

1904— הערצל געשטאָרבען, יולי 3.

1905—רוסישע פּאָגראָמען (נאָך דער ער־שטער רעוואָלוציע); פּועלי־ציון באַ־וועגונג אָנגעהויבען.

1906—אידען באַקומען רעכט אין מאָראָקאָ; פּאָגראָם אויף אידען אין האָמעל, פעברואַר 2; און אין ביאַליסטאָק, יוני 14; פּאָגראָם אין סיעדלעץ, סעפּ־טעמבער 8.

1908—גריגאָרי גערשוני געשטאָרבען, מערץ 18.

1909—יעקב גאָרדין געשטאָרבען, יוני 19.

1912—אַמעריקא ברעכט אָפּ האַנדעלס־אָפּמאַך מיט רוסלאַנד צוליב דער פּאַספּאָרטען־פראַגע פאַר אידיש־אַמעריקאַנישע בירגער.

1913— ביילים׳ס עלילת דם פּראָצעס אין קיעוו.

1915—י. ל. פּרץ געשטאָרבען, אַפּריל 3.

1916—שלום עליכם געשטאָרבען, מאַי 13; ש. פרוג געשטאָרבען, סעפּט. 5.

1917—ענגלענדער נעהמען ירושלים; מענ־דעלע מוכר־ספרים געשטאָרבען, דעצ. 3.

1917—דוב בער באָראָכאָוו געשטאָרבען, דע־צעמבער 17.

1917—באַלפור־דעקלאַראַציע, נאָוועמבער 2.

1918—ערשטער אידיש־אַמעריקאַנישער קאָנ־גרעס אין פילאַדעלפיא.

1919—פּוילישע סאָלדאַטען מאַכען אַ פּאָג־ראָם אויף אידען אין ווילנא. א. וויינטער ערמאָרדעט; געשטאָרבען י. דינעזאָן, אויגוסט 17.

1920—צווייטע זיצונג פון אידיש־אַמעריקאַ־נישען קאָנגרעס; אַראַבישער איבער־פאַל אויף אידען אין ירושלים, אַפּריל 5; ש. אַנסקי געשטאָרבען, נאָוועמ־בער 8.

1922—דוד פרישמאַן געשטאָרבען.

1923—ערשטער פּערמאַנענטער אידיש־אַמע־ריקאַנישער קאָנגרעס אין ניו יאָרק, אָקטאָבער 14—1; מאַקס נאָרדוי גע־שטאָרבען.

1924—נ. סירקין געשטאָרבען, סעפּט. 6;

י. א. הורוויטש (יצחק אייזיק) געשטאָרבען, יולי 8; געשטאָרבען דר. א. עליאַשאָוו (בעל מחשבות), יאַנואַר 14; מאָלער לעאָן באַקסט טויט, דעצעמבער 24; שוינקין טויט, נאָוו. 4.

1925—מרדכי ספעקטאָר געשטאָרבען, מערץ 15.

1926—פּעטליורא דערשאָסען פון שלום שוואַרצבאַרד אין פּאַריז, מאַי 1925; מאיר לאָנדאָן געשטאָרבען, יוני 6; זאַנגוויל געשטאָרבען, אויגוסט 1.

1927—אחד־העם געשטאָרבען, יאַנואַר 2; יהואַש געשטאָרבען, יאַנואַר 10.

3. וויכטיגע דאַטען אין דער אידיש־אַמעריקאַנישער געשיכטע.

1492—קאָלומבוס אַנטדעקט אַמעריקאַ. לואיס דע טאָרעס, אַ איד, איז דער ערשטער צו שטעלען דעם פוס אויפ'ן אַמעריקאַנער באָדען, אָקטאָבער 12.

1502—ערשטער איד (אַ מאַראַנאָ) באַקומט ערלויבניש צו האַנדלען מיט די שפּאַנישע באַזיצונגען אין אַמעריקאַ.

1511—אינקוויזיציע באַשטימט פאַר דער שפּאַנישער אַמעריקאַ.

1520—אינקוויזיטאָר געשיקט פון שפּאַניע קיין אַמעריקאַ.

1528—אידען באַזעצען זיך אויפ'ן אינזעל באַרבאַדאָס.

1561—אינקוויזיציע־קאָדעקס אָנגענומען פאַר שפּאַנישער אַמעריקאַ.

1569—אַ קאָפּיע פונ'ם שפּאַנישען אינקוויזיציע־קאָדעקס געשיקט קיין אַמעריקאַ.

1631—רעציפע אין פערנאַמבוקאָ (בראַזיל) איינגענומען פון האָלענדער. אידען באַקומען רעכט.

1639—אידען באַזעצען זיך אין סורינאַם (האָלענדישע גוויאַנאַ).

1654—האָלענדער פאַרלירען רעציפע. אידען אַרויסגעטריבען.

1654—די ערשטע 27 אידען אין דעם איצטיגען ניו יאָרק (דעמאָלט ניי־אַמסטערדאַם).

1655—די ערשטע אידען אין פערו.

1658—אידען באַזעצען זיך אין ניופּאָרט.

1659—אידען באַזעצען זיך אין קאַיען (פראַנצויזישע גוויאַנאַ).

1662—אידען באַקומען אין סורינאַם גלייכע רעכט מיט די ענגלישע קאָלאָניסטען.

1664—אידען פאַרטריבען פון קאַיען (פראַנצויזישע גוויאַנאַ).

1672—אידישע קהילה (מיט אַ שול) אָרגאַניזירט אין קוראַסאַאָ.

1690—אידען באַקומען רעליגיעזע פרייהייט אין ניו יאָרק.

1703—יונה אהרן, דער ערשטער איד אין פילאַדעלפיא.

1760—אידען באַזעצען זיך אין מאָנטרעאָל.

1784—אידיש טעאַטער אין סורינאַם, וואָהרשיינליך דאָס ערשטע אידישע טעאַטער אין דער מאָדערנער געשיכטע.

1809—קאַמף אין נאָרד קאַראָליינאַ פאַר'ן רעכט פון אידען ערוועהלט צו ווערען אין לעדזשיסלייטשור (געזעצגעבענדער קערפּערשאַפט).

1814—די ערשטע אידען אין לואיסוויל, קענטאַקי.

1816—די ערשטע אידען אין סט. לואיס.

1817—די ערשטע אידען אין סינסינעטי, אָהייאָ.

1821—די ערשטע אידען אין טעקסעס.

1825—אידען באַקומען גלייכבאַרעכטיגונג אין מערילענד, פעברואַר 26.

1825—די ערשטע אידען אין סאַוואַנאַ, דזשאָרדזשיאַ.

1825—עמנואל נח לעגט פונדאַמענט פאַר זיין אידישער טעריטאָריע „אררט“, נעבען אַלבאַני, סעפּטעמבער 2.

1826—די ערשטע אידען אין טשאַרלסטאַון.

1832—אידען באַקומען גלייכבאַרעכטיגונג אין קענעדע, יוני 5.

1837—די ערשטע אידען אין קליוולענד, אָהייאָ.

1837—די ערשטע אידען אין שיקאַגאָ.

1843—אינדעפּענדענט אָרדען ברית אברהם געגרינדעט.

1849—„פרי סאָנס אָוו איזראַעל“ אָרגאַניזירט.

1859—אָרדער „ברית אברהם“ געגרינדעט.

1867—מאַימאָנידעס קאָלעדזש אין פילאַדעלפיא געגרינדעט (ערשטע אידישע טעאָלאָגישע סעמינאַר אין אַמעריקאַ).

1870—ערשטע אידישע צייטונג אין ניו־יאָרק „די פּאָסט“.

1873—„יוניאָן אָוו אַמעריקאַן היברו קאָנגרעגיישאָנס" געגרינדעט.

1874—„יאָנג מענס היברו אַסאָסיאיישאָן" אָרגאַניזירט.

1874—„אידישע גאַזעטען", פון כתריאל שרהזאָן, הויבען אָן ערשיינען.

1874—„יונייטעד היברו טשאַריטיס" אָרגאַניזירט אין ניו יאָרק.

1875—„היברו יוניאָן קאָלעדזש" געגרינדעט.

1876—אויפגעדעקט די סטאַטוע „רעליגיעזע פרייהייט" אין פעירמאַנט פּאַרק, פילאַדעלפיא.

1877—ערשטע אידישע שניידער־יוניאָן אין ניו יאָרק געגרינדעט.

1879—ערשינען „אַמעריקען היברו" (אין ניו יאָרק) און „דזשואיש עקספּאָנענט" (אין פילאַדעלפיא).

1881—די ערשטע רוסיש־אידישע ערד־אַרבייטער קאָלאָניע געגרינדעט אין לואיזיאַנאַ.

1882—די רוסיש־אידישע ערד־אַרבייטער קאָלאָניעס אין ניו דזשוירזי „עליענס", „כרמל" „ראָזענהיין" און „וואודביין" געגרינדעט.

1883—„היברו טעקניקעל אינסטיטוט" אין ניו יאָרק געגרינדעט.

1886—די ערשטע אידישע טעגליכע צייטונג אין ניו יאָרק, „טאָגעבלאַט", ערשיינט.

1887—שיקאַגאָ'ער „דזשואיש טריינינג סקול" געגרינדעט.

1888—פּאַראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען געגרינדעט אין ניו יאָרק.

1888—„דזשואיש פּאַבליקיישאָן סאָסייעטי" געגרינדעט.

1889—ערשטע קלאָוקמאַכער יוניאָן אין ניו יאָרק געגרידעט.

1890—ערשטע אידישע סאָציאַליסטישע וואָכענשריפט אין ניו יאָרק „אַרבייטער צייטונג" ערשינען, מערץ 7.

1892—דוד עדעלשטאַט געשטאָרבען, אָקט. 7; ערשטער ברענטש פון אַרבייטער רינג געגרינדעט.

1894—ערשטער גענעראַל סטרייק פון די קלאָוקמאַכער אין ניו יאָרק; ערשטע סאָציאַליסטישע אידישע טעגליכע צייטונג אין ניו יאָרק „אַבענדבלאַט" ערשינען, אָקטאָבער 14.

1897—די פעדעראַציע פון ציוניסטישע פאַראיינען פון ניו יאָרק און אומגעגענד אָרגאַניזירט.

1898—די פעדעראַציע פון די אַמעריקאַנער ציוניסטען אָרגאַניזירט.

1900—אידישע קאָלאָניזאַציאָנס־געזעלשאַפט און „רימאָוועל אָפיס" געגרינדעט; „אינטערנעשאָנאַל לײדיס גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן" געגרינדעט; אַרבייטער רינג געגרינדעט.

1901—ישיבת ר' יעקב יוסף געגרינדעט אין ניו יאָרק.

1901—ערשטער באַנד פון דער אידישער ענציקלאָפּעדיע אין ענגליש ערשינען.

1901—די אידישע קאָלאָניע „פיליפּסאָן" געגרינדעט אין ריאָ גראַנדע (בראַזיל).

1902—אַמעריקאַנער רעגירונג פּראָטעסטירט געגען די רומענישע פאַרפאָלגונגען אויף אידען, אויגוסט 11.

1902—רעזאָלוציע אין קאָנגרעס וועגען דעם, וואָס רוסלאַנד לאָזט ניט אַריין קיין אידען מיט אַמעריקאַנער פּאַספּאָרטען, געגען דעם רוסיש־אַמעריקאַנישען האַנדעלס־אָפּמאַך פון 1832.

1905—פּועלי־ציון פּאַרטיי געגרינדעט.

1906—אָסקאַר שטראַוס, דער ערשטער אידישער מיניסטער אין אַמעריקא, ווערט אַרבייטס מיניסטער.

1907—דראָפּסי קאָלעדזש אין פילאַדעלפיא אינקאָרפּאָרירט.

1909—די „קהלה" אָרגאַניזירט אין ניו יאָרק; יעקב גאָרדין געשטאָרבען, יוני 10.

1912—דער רוסיש־אַמעריקאַנישער האַנדעלס־אָפּמאַך אָפּגעבראָכען צוליב דער אידישער פּאַספּאָרטען־פראַגע.

1912—אידישער נאַציאָנאַלער אַרבייטער־פאַרבאַנד געגרינדעט.

1913—גרויסער שניידער־סטרייק (געענדיגט מערץ 10).

1914—„אַמאַלגאַמייטעד" געגרינדעט; מאיר לאָנדאָן ערוועהלט צום קאָנגרעס.

1916—שלום־עליכם געשטאָרבען.

1918—ערשטער אידיש־אַמעריקאַנישער קאָנגרעס אין פילאַדעלפיא.

1920—צווייטע זיצונג פון זעלבען קאָנגרעס.

1921—דריי־פּראָצענטיגע אימיגראַנטען־קוואָטאַ איינגעפיהרט.

1922— פיליפּ קראַנץ געשטאָרבען, נאָוועמבער 27.

1923— ערשטער פּערמאַנענטער אידיש־אַמעריקאַנער קאָנגרעס אין ניו יאָרק, אָקטאָבער 14—16.

1924—נ. סירקין געשטאָרבען, סעפּטעמבער 6; געשטאָרבער א. י. הורוויטש (יצחק אייזיק), יולי 8.

1925—מרדכי ספּעקטאָר געשטאָרבען, מערץ 15.

1926—מייער לאָנדאָן, ערשטער אידישער סאָציאַליסטישער קאָנגרעסמאַן פון ניו יאָרק געשטאָרבען, יוני 6.

4. וויכטיגע דאַטען פון דער רעוואָלוציאָנערער, סאָציאַליסטישער און אַרבייטער־באַוועגונג.

1215—ענגלישע „מאַגנא קאַרטאַ" געגעבען.

1688—רעוואָלוציע אין ענגלאַנד.

1789—שטירצונג פון דער באַסטיל אין דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע, יולי 14.

1791—פראַנצויזישער רעוואָלוציאָנער מיראַבאָ טויט, אַפּריל 2.

1792—מאַרסעליעזע פאַרפאַסט פון רוזשע דע ליל.

1793—פראַנצויזישער רעוואָלוציאָנער דאַנטאָן גרינדעט רעוואָלוציאָנערען טריבונאַל, מערץ 9.

1794—פראַנצויזישער רעוואָלוציאָנער ראָבעספּיער גיליאָטינירט, יולי 27.

1797—ערשטער פראַנצויזישער סאָציאַליסט באַבעף הינגעריכטעט, מאַי 27.

1802—ערשטער פאַבריק־געזעץ אָנגענומען אין ענגלאַנד.

1805—איטאַליענישער רעוואָלוציאָנער מאַציני געבאָרען, מאַי 22.

1809—פראַנצויזישער סאָציאַליסט פּרודאָן געבאָרען, יולי 15.

1811—פראַנצויזישער רעוואָלוציאָנער בלאַנקי געבאָרען, אָקטאָבער 29.

1817—פּוילישער רעוואָלוציאָנער קאָסציושקאָ געשטאָרבען, אָקט. 15.

1818—קאַרל מאַרקס געבאָרען, מאַי 5.

1820—פרידריך ענגעלס געבאָרען, נאָוועמבער 28.

1825—דעקאַבריסטען־אויפשטאַנד אין רוסלאַנד, דעצעמבער 26; רעוואָלוציאָנערען אויפגעהאָנגען, יולי 26; פערדינאַנד לאַסאַל געבאָרען, אַפּריל 11; אוטאָפּיסטישער סאָציאַליסט סען סימאָן געשטאָרבען, מאַי 19.

1826—דייטשער סאָציאַליסט ווילהעלם ליבקנעכט געבאָרען, מערץ 29.

1830—רעוואָלוציע אין פראַנקרייך און אין בעלגיע.

1833—דאָס וואָרט „סאָציאַליזם" צום ערשטען מאָל געברויכט אין ענגלאַנד.

1837—פראַנצויזישער אוטאָפּיסטישער סאָציאַליסט שארל פוריע געשטאָרבען, אָקטאָבער 8.

1839—טשאַרטיסטען־אויפשטאַנד אין ענגלאַנד.

1840—ערשטער קאָמוניסטען־קלוב געגרינדעט אין ענגלאַנד; דייטשער סאָציאַליסט אויגוסט בעבעל געבאָרען, פעברואַר 22.

1842—צען־שעה'גער אַרבייט־טאָג איינגעפירט אין ענגלאַנד.

1845—ערשטער נאַציאָנאַלער קאָנגרעס פון אַמעריקאַנער יוניאָנס אין ניו יאָרק.

1847—ענגלישע ס. ד. פּ. געגרינדעט; דער „קאָמוניסטען פאַראיין" באַאויפטראַגט קאַרל מאַרקס און פרידריך ענגעלס אָנצושרייבען „קאָמוניסטישען מאַניפעסט".

1848—רעוואָלוציאָנערע אויסברוכען אין אייניגע אייראָפּעאישע לענדער.

1849—אויפשטאַנד אין דרעזדען מיט באַקונין'ס אַנטייל, אַפּריל 19.

1855—יודזשין דעבס געבאָרען, נאָוו. 5.

1856—אַכט־שעה'גער אַרבעט־טאָג איינגעפירט אין אויסטראַליע; מאַקס שטירנער, אינדיווידואַליסטישער אַנאַרכיסט געשטאָרבען, מאַי 26.

1858—ראָבערט אוען, גרינדער פון קאָאָפּעראַטיווען, געשטאָרבען, נאָוועמבער 17.

1863—אַלגעמיינער דייטשער אַרבייטער־פאַריין געגרינדעט; לאַסאַל'ס אויפרוף צו די בערלינער אַרבייטער.

1864—רוסישער סאָציאַליסטישער שריפטשטעלער און דענקער טשערנישעווסקי פאַר'משפט צו קאַטאָרגע; פערדינאַנד לאַסאַל געשטאָרבען, אויגוסט 31.

1865—יודזשין דעבס, אַמעריקאַנער סאָציאַליסט און אַרבייטער־פירער, געבאָרען, נאָוו. 5.

1865—פרודאָן געשטאָרבען, יאַנואַר 19.

1866—ערשטער קאָנגרעס פון דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער אַסאָסיאציע אין זשענעוואַ, סעפּטעמבער 3; קאָנווענשאָן פון דער נעשאָנאַל לייבאָר יוניאָן אין באַלטימאָר; ערשטער אַטענטאַט (קאראקאָזאוו׳ס) אויף אַלעקסאַנדער דעם צווייטען; קאַראַקאָזאוו געהאַנגען.

1867—ערשינען קאַרל מאַרקס׳ „קאַפּיטאַל”.

1868—ערשטער טרייד־יוניאָן קאָנגרעס אָפּגעהאַלטען אין ענגלאַנד.

1869—אַרבייטער אָרגאַניזאַציע „נייטס אָוו לייבאָר” געגרינדעט אין אַמעריקא.

1870—רוסישער רעוואָלוציאָנער הערצען געשטאָרבען, יאַנואַר 9.

1871—פּאַריזער קאָמונע פּראָקלאַמירט, מערץ 18, גענעראַל־קאָנפערענץ פון דער אינטערנאַציאָנאַלער אַרבייטער־אַסאָסיאַציע אין לאָנדאָן (ערשטער אינטערנאַציאָנאַל).

1872—איטאַליענישער רעוואָלוציאָנער מאַציני טויט, מערץ 10.

1874—ערשטע אַמעריקאַנישע פּאָליטישע אַרבייטער־פּאַרטיי — סאָשעל דעמאָקראַטיק וואָירקערס פּאַרטיי — געגרינדעט.

1875—ערשטער נאַציאָנאַלער טרייד־יוניאָן קאָנגרעס אין ענגלאַנד; מאָזעס העסס, ערשטער אידישער סאָציאַליסט־נאַציאָנאַליסט געשטאָרבען, אַפּריל 6.

1876—באַקונין געשטאָרבען, יולי 1; אהרן ליבערמאַן, דער ערשטער, וואָס האָט פּראָפּאַגאַנדירט סאָציאַליזם צווישען די אידישע אַרבייטער, גרינדעט ערשטען אידישען אַרבייטער־פאַראיין אין לאָנדאָן.

1878—רוסישע רעוואָלוציאָנערקע ווערא זאַסוליטש שיסט אויף גענעראַל טרעפּאָוו, פעברואַר 6; ערשטע פּאָליטישע גאַסען־דעמאָנסטראַציע אין פּעטערבורג מיט פּלעכאַנאָוו׳ען אַלס רעדנער; גענעראַל מעזענצעוו דערשטאָכען פון רוסישען רעוואָלוציאָנער סטעפּניאַק׳ען, אויגוסט 17.

1879—פראַנצויזישע אַרבייטער־פּאַרטיי געגרינדעט פון געד׳ען און לאַפאַרג׳ען; ערשטע פּראָקלאַמאַציע פון דער רוסישער „נאַראָדנאַיאַ וואָליאַ”; אייזענבאַן־אַטענטאַט אויף אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, דעצ. 1.

1880—דינאַמיט־אויפרייס אין צאַרישען פּאַלאַץ, פעברואַר 5; אהרן ליבערמאַן געשטאָרבען, נאָוועמבער 20.

1881—הינריכטונג פון אַלעקסאַנדער דעם צווייטען, מערץ 13; פראַנצויזישער רעוואָלוציאָנער בלאַנקי געשטאָרבען, יאַנואַר 1.

1882—פראַנצויזישער סאָציאַליסט לואי בלאַן געשטאָרבען, דעצעמבער 6; סאָפיאַ פּעראָווסקאַיאַ, זשעליאַבאָוו און אַנדערע רוסישע רעוואָלוציאָנערען געהאַנגען, אַפּריל 16; ווערא פיגנער אַרעסטירט, פעברואַר 22.

1883—קאַרל מאַרקס געשטאָרבען, מערץ 14; ערשטע אידישע יוניאָן אין לאָנדאָן, געגרינדעט פון מאָריס ווינטשעווסקי און אַנדערע; פּעטער קראָפּאָטקין און אַנדערע פּרואווען מאַכען אַן אויפשטאַנד אין ליאָן, פראַנקרייך, יאַנואַר 8.

1884—ערשטע אידישע סאָציאַליסטישע אידישע צייטונג „דאָס פּוילישע אידעל” אַרויסגעגעבען פון מאָריס ווינטשעווסקי׳ן (אין ענגלאַנד).

1885—בעלגישע אַרבייטער־פּאַרטיי געגרינדעט; ערשינען די ערשטע אידישע סאָציאַליסטישע בראָשורע אין אידיש „יהי אור” פון מ. ווינטשעווסקי׳ן; ערשטער לאָנדאָנער „אַרבייטער פריינד” געגרינדעט.

1886—זיבען אַנאַרכיסטען פאַר׳משפּט צום טויט אין שיקאַגאָ, אויגוסט 21; אַמעריקען פעדערײשאָן אָוו לייבאָר אָרגאַניזירט.

1887—געזעצליכע ערמאָרדונג פון די פאַרורטיילטע שיקאַגאָ׳ער אַנאַרכיסטען, נאָוועמבער 11; פּאָטיע, קאָמפּאָזיטאָר פון „אינטערנאַציאָנאַל” געשטאָרבען, נאָוועמבער 6.

1888—פאַראייניגטע אידישע געווערקשאַפטען אָרגאַניזירט אין ניו יאָרק.

1889—ערשטער אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס אין פּאָריז; טשערנישעווסקי געשטאָרבען, אָקטאָבער 30; ערשטע קלאָוקמאַכער יוניאָן

ארגאניזירט אין ניו יארק; גרינדונג פון דער עסטרייכישער סאצ.-דעמאקראטישער פארטיי; הריגה אויף די פאליטישע פארשיקטע אין יאקוטסק, סיביר, אויגוסט 4.

1892—איטאליענישע סאציאליסטישע פארטיי ארגאניזירט; בערקמאנ'ס אטענטאט אויפ'ן פיטסבורגער מיליאנער פריק, מאי 23.

1893—ענגלישע אינדעפענדענט לייבאר פארטיי געגרינדעט, יאנואר 12; דריי פון די פאר'משפט'ע שיקאגא'ער אנארכיסטען — שוואב, פיעלזען און גיבע — באגנאדיגט פון גאווערנאר אלטגעלד, מאי 26.

1894—ערשטער קלאוקמאכער סטרייק אין ניו יארק.

1895—פרידריך ענגעלס געשטארבען, אויגוסט 5; רוסישער רעוואלוציאנער סטעפניאק (קראווטשינסקי) דער'הרג'עט פון א צוג אין לאנדאן, דעצעמבער 21.

1896—ענגלישער סאציאליסטישער דיכטער וויליאם מארים געשטארבען, אקטאבער 3; ערשטע קאנווענשאן פון „סאשעליסט טרייד ענד לייבאר עליוענס" אין ניו יארק, מאי 27.

1897—„בונד" ארגאניזירט.

1898—גרינדונג צוזאמענפאהר פון דער רוסישער סאציאל-דעמאקראטישער פארטיי אין מינסק, מערץ 1; אמעריקאנער סאציאליסטישער שריפטשטעלער עדווארד בעלאמי געשטארבען, מאי 22.

1900—ערשטער מאי צום ערשטען מאל געפייערט אלס אינטערנאציאנאלער ארבייטער יום-טוב; גרינדונג-פארזאמלונג פון דער אמעריקאנער ס. ד. פ. מערץ 6; ערשטע אידישע סאציאליסטישע צייטונג אין ניו-יארק — „ארבייטער-צייטונג" ערשינען, מערץ 7; געשטארבען רוסישער רעוואלוציאנער פעטער לאווראוו, פעברואר 7; ווילהעלם ליבקנעכט געשטארבען, אויגוסט 7.

1901—רוסישער בילדונגס-מיניסטער באגאליעפאוו דערשאסען פון קארפאוויטש'ן, פעברואר 27.

1902—רוסישער מיניסטער סיפיאגין דערשאסען פון באלמאשאוו'ען, אפריל 15; באלמאשאוו געהאנגען, מאי 16; בונדיסט הירש לעקערט שיסט אויפ'ן ווילנער גובערנאטאר פאן-וואל'ען, מאי 18.

1903—צווייטע צוזאמענפאהר פון דער רוסישער ס. ד. פארטיי שפאלט זיך אויף „באלשעוויקעס" און „מענשעוויקעס".

1904—פאן פלעווע דער'הרג'עט פון רוסישען רעוואלוציאנער סאזאנאוו'ען, יולי 28.

1905—די ערשטע רוסישע רעוואלוציע; קאלאיעוו ווארפט באמבע אויפ'ן גרויספירשט סערגיי, פעברואר 17; קאלאיעוו געהאנגען, מאי 23; פראנצויזישע רעוואלוציאנערקע לואיזע מישעל געשטארבען, יאנואר 9; מאטראזען און סאלדאטען-אויפשטאנד אין סעוואסטאפאל, נאוועמבער 27; פועלי-ציון באוועגונג אנגעהויבען.

1906—באקאנטער אנארכיסט יאהאן מאסט געשטארבען, מערץ 17; מילוואקי ערוועהלט 12 סאציאליסטישע אלדערמען (מיטגליד פון שטאדט-ראט); גלח גאפאן הינגעריכטעט פון רוטענבערג'ן, מערץ 28.

1907—ערשטער סטרייק אין טערקיי.

1908—קאנווענשאן פון דער ענגלישער לייבאר פארטיי דערקלערט זיך פאר סאציאליזם, יאנואר 22; גריגארי גערשוני געשטארבען, מערץ 18.

1909—אזעוו דערקלערט פאר א פראוואקאטאר, יאנואר 4; פראנציסקא פערער דערשאסען, אקטאבער 13.

1910—וויקטאר בערגער, ערשטער סאציאליסט, ערוועהלט צום אמעריקאנער קאנגרעס; סאזאנאוו, וועלכער האט געשאסען אויף פאן פלעווע'ן, באגעהט זעלבסטמארד אויף קאטארגע, דעצעמבער 10.

1911—רוסישער פרעמיער סטאליפין דערשאסען פון באגראוו'ען, סעפטעמבער 14; דייטשער סאציאליסטישער פיהרער פאול זינגער געשטארבען, יאנואר 31.

1912—אמעריקאנער סאציאליסט אלעקסאנדער יאנאס געשטארבען, יאנואר 30.

1913—אויגוסט בעבעל געשטארבען, אויגוסט 13.

1914—פראנצויזישער סאציאליסטישער פיהרער זשאן זשארעס דערשאסען, יולי 31; פיהרער פון דער אמעריקאנער ס. ל. פ.

(סאָציאַליסטישע אַרבייטער־פּאַרטיי) דעניעל דעליאָן געשטאָרבען, מאַי 11.

1915—„אַמאַלגאַמייטעד קלאָדהינג וואָירקערס אָוו אַמעריקא” געגרינדעט; ענגלישער סאָציאַליסט קיר הארדי געשטאָרבען, סעפּטעמבער 26.

1916—פרידריך אַדלער שיסט דעם עסטרייכישען פּרעמיער סטורגק, אָקטאָבער 21.

1917—רוסישע רעוואָלוציע; ניקאָלאַי אַראָפּגעזעצט, מערץ 15; באָלשעוויסטישע רעוואָלוציע, נאָוועמבער 7; דוב בער באָראָכאָוו געשטאָרבען, דעצעמבער 17.

1918—ספּאַרטאַקוס־אויפשטאַנד אין בערלין, דעצעמבער 6; געאָרגי פּלעכאַנאָוו געשטאָרבען, יוני 5; דאָראַ קאַפּלאַן שיסט אויף לענינ׳ען, אויגוסט 30; עסטרייכישער סאָציאַליסטישער פירער וויקטאָר אַדלער געשטאָרבען, נאָוועמבער 11; רוסישע גרינדונג־פאַרזאַמלונג צוטריבען פון די באָלשעוויקעס, יאַנואַר 18; עקס־צאַר ניקאָלאַי דערשאָסען, יולי 16.

1919—קאָמוניסטען נעמען איבער די רעגירונג אין אונגאַרן, מערץ 21, קאָמוניסטען פּאַרטריבען, אויגוסט 4; סאָוועטישע רעפּובליק פון וויס־רוסלאַנד פּראָקלאַמירט; ספּאַרטאַקוס־אויפשטאַנד אין בערלין, יאַנואַר 6; קאַרל ליבקנעכט און ראָזע לוקסעמבורג ערמאָרדעט פון דייטשע מאָנאַרכיסטען, יאַנואַר 15; סאָוועטען־רעגירונג אין בייערען, אפּריל 7; קורט אַייזנער ערמאָרדעט אין בייערן; קאָמוניסטען שפּאַלטען די אַמעריקאַנער סאָציאַליסטישע פּאַרטיי (ס. פּ.), סעפּטעמבער 2; ערשטער קאָנגרעס פון קאָמוניסטישען (דריטען) אינטערנאַציאָנאַל אין מאָסקווע, מערץ 2; ערשטער (נאָך דער וועלט־מלחמה) אינטערנאַציאָנאַלער סאָציאַליסטישער קאָנגרעס אין בערן, פעברואַר 3; סאָציאַליסט עבערט ערוועהלט פּרעזידענט פון דייטשלאַנד.

1921—שפּאַלטונג אין דער אידישער סאָציאַליסטישער פעדעראַציע; „רעכטע” אָרגאַניזירען „אידישען סאָציאַליסטישען פאַרבאַנד”; פּעטער קראָפּאָטקין טויט, פעברואַר 8.

1922—פראַנצויזישער סאָציאַליסטישער פירער זשול געד געשטאָרבען, יולי 29.

1923—באַקאַנטער רוסיש־אידישער סאָציאַליסט מאַרטאָוו (צעדערבוים) געשטאָרבען, אפּריל 4; מאיר לאָנדאָנ׳ס ביל, אַז באַנקראָטירטע פירמעס מוזען פריהער פון אַלץ באַצאָהלען די שכירות פון די אַרבייטער אונטערגעשריבען פון פּרעזידענט האַרדינג, יאַנואַר 12.

1924—נ. סירקין טויט, סעפּטעמבער 6; סעמיועל גאָמפּערס, פּרעזידענט פון דער „אַמעריקען פעדערײשאָן אָוו לייבאָר” געשטאָרבען, דעצעמבער 13; י. א. הורוויטש (יצחק אייזיק בן אריה צבי הלוי) געשטאָרבען, יולי 9; לענין געשטאָרבען, יאַנואַר 21; ענגלישע לייבאָר פּאַרטיי נעמט איבער רעגירונג.

1925—סאָציאַליסטישער פּרעזידענט פון דייטשלאַנד, פרידריך עבערט געשטאָרבען, פעברואַר 28.

1926—מאיר לאָנדאָן געשטאָרבען, יוני 6; יודזשין דעבס געשטאָרבען, אָקט. 20.

בנק הפועלים בע"מ

די אַרבייטער-באַנק אין ארץ-ישראל

אַקציען-קאַפּיטאַל — 100.000 עגיפּטישע פונט.

די אַרבייטער-באַנק איז דער קרעדיט-אנשטאַלט פון אלע אינ-סטיטוציעס פון דער „הסתדרות" אין דאָרף און אין שטאָדט.

די אַרבייטער-באַנק פיהרט אָן אַלערליי באנק געשעפטען און האָט פארטרעטונגען און קאָרעספּאָנדענ-טען אין די גרעסטע וועלט-צענטרען.

די אַרבייטער-באַנק האָט אויך סייווינגס-אקאונטס. אמעריקאַ-נער חברים קענען מאכען זייערע דעפּאָ-זיטס אויף ספּעציעלע באדינגונגען.

די אַרבייטער-באַנק האָט לעצטען יאָהר געצאָהלט 5 פּראָצענט דיווידענד צו איהרע אקציאָנערען.

אַגענטור פאַר'ן פאַרקויף פון אַקציעס אין אַמעריקאַ:

PALESTINE WORKERS' BANK COMMITTEE

32 Union Square, N. Y. C.

סולל-בונה

אידישע קאָאָפּעראטיווע ארבייטער-געזעלשאפט פאר עפענטליכע ארבייטען, בוי-ארבייט און אינדוסטריע

אקציען קאפּיטאל — — — — —	1.10.26	27.276	עגיפּטישע פונט
דורכגעפיהרטע ארבייטען — — —	1.10.26	1.402.383	" "

דורכשניטליכע צאָהל פון באשעפטיגטע ארבייטער — — — — — — — — 2,500

„סולל-בונה" איז דער גרעסטער אונטערנעהמער אין ארץ-ישראל פאר אלע בוי-ארבייטען אין ציגעל, שטיין, בעטאן און האָלץ; פאר שאָסיי- און גאסען-בוי אין שטיין, בעטאן און אספאלט; פאר דעם בוי פון אייזענבאנען און ריקען; פאר דרענאזש- און סאנירונגס-ארביימען; פאר אווסערלייטונג א ד. גל.

„סולל-בונה" באזיצט:

אייגענע שטיין-ברוכען אין ירושלים, חיפה און מגדל-צדק ארום פתח-תקוה; אייגענע פאבריקען: „נמליט" אין חיפה פאר צעמענט-פּראָדוקטען; „כרמל" אין חיפה פאר האָלץ-ארבייטען; „דרור" אין תל-אביב פאר האָלץ-ארבייטען.

אונזער אויפגאַבע איז — אויסבילדונג פון אידישע ארבייטער אין די פארשידענסטע צווייגען פון בוי-פאַך, קאָאָפּעראטיווע אַרבייט, מאָדערנע מאַשינען-אַרבייט, עקספּלואַטאַציע פון נאַטור-אוצרות פון ארץ-ישראל.

פּרייז פון אן אקציע — 6 דאָלאַר

צענטראל פארוואלטונג: תל-אביב, ת. ד' 190. אגענטור פאר אמעריקע:

PALESTINE WORKERS' BANK COMMITTEE

32 Union Square, N. Y. C.

אינטערנעשאָנאַל לײדיס

GARMENT WORKERS' UNION

American Federation of Labor

געגרינדעט אין יאַנואַר, 1899.

די יוניאָן איז פאַרבונדען מיט דער אמעריקאַן פעדערײשאָן אָוו לײבאָר און מיט דעם אינטער־נאַציאָנאַלען באַקלײדונגס ארבייטער פאַרבאַנד.

די אינטערנעשאָנאַל פאַרמאָגט 113 לאָקאלס אין 26 שטעדט.

צעהלט 90,000 גוט־שטעהענדע מיטגלידער.

די הויפּט צענטרען פון דער אינדוסטריע זיינען: ניו יאָרק, פילאַדעלפיא, שיקאַגאָ, באָסטאָן, סט. לואיס, קליװלאַנד און טאָראָנטאָ.

די ארבייטס־באַדינגונגען זיינען: 40 און 44 שטונדען א וואָך; מינימום וויידזש פון 45 דאָ־לאַר ביז 55 דאָלאַר א וואָך. דורכשניטליכער וויידזש 60 דאָלאַר א וואָך.

די יוניאָן האָט א ספּעציעלע סאַניטאַרי באָארד.

דער מעדיצינישער צענטער פון דער אינטער־נעשאָנאַל גיט מעדיצינישע באַהאַנדלונג צו טויזענטער מעמבערס און ארבייטער פון אַנ־דערע יוניאָנס.

אייגענע בילדינג — 3 וועסט 16טע סטריט, ניו יאָרק.

מאָריס זיגמאַן.

פּרעזידענט

גאַרמענט וואָירקערס יוניאָן

INTERNATIONAL LADIES'

Organized Jan. 1899 — **Affiliated with the**

די נאַציאָנאַליטעטען, וואָס ארבייטען אין דער
אינדוסטריע זיינען: 70 פּראָצענט א י ד ע ן;
25 פּראָצענט א י ט א ל י ע נ ע ר און אנדערע
נאַציאָנאַליטעטען.

ד י ו ס — 35 און 50 א וואָך.

איינטריט געלט — פון 15 ביז 50 דאָלאַר.

פֿאַר ע ד י ו ק י י ש אָ נ א ל ארבייט עקזיסטירט
א ספּעציעלער עדיוקיישאָנאל דעפּארטמענט.

גיט ארויס צוויי וואָכענבלעטער, וואָס ווערען
געשיקט צו אלע מיטגלידער, אין אידיש — „די
גערעכטיגקייט“, אין ענגליש — „דזשאַסטיס“.

אָרגאַניזירט די אינטערנעשאָנאל יוניאָן באַנק,
וואָס געפינט זיך אויף 5טער עווע. און 21טע סט.

האָט אן אייגענע זומער היים, די „יוניטי הויז“,
אין פאָרעסט פּארק, פּא., וואו די מעמבערס קע־
נען פארברענגען זייער וויקיישאָן.

INTERNATIONAL BUILDING, 3 WEST 16th STREET

אברהם באַראָף.
דזשענעראל סעקרעטאר־טרעזשורער

די ערשטע אידישע אינשורענס קאַמפּאַני אין ארץ־ישראל

— די —

דזשודעא אינשורענס קאָמפּאַני

לימיטעד, אין פּאַלעסטיין

מיט העדקוואַטערס אין ירושלים,

און ברענטשעס אין תל־אביב, חיפה און קאהיר (עגיפּטען)

איז היינט־צו־טאָג א לעבעדיגער פאקט, וואָס ווערט באוואונדערט פון צעהדליגער טויזענטער. דער חלום פון נעכטען — איז געווארען די ווירקליכ־קייט פון היינט. די ערשטע און איינציגע אידישע אינשורענס קאָמפּאַני שפּילט שוין א ראָלע אין דעם אויפבוי פון אונזער אַלט ניי־לאנד. אין דער קורצער צייט פון איהר עקזיסטענץ האָט די אינשורענס קאָמפּאַני אין ארץ־ישראל געשריבען פאַליסים אויף דער סומע פון איבער צוויי מיליאָן דאָלאַר.

און גאר נאָהענט איז די צייט ווען די „דזשודעא" אינשורענס קאמפּאני וועט האָבען אפּטיילונגען אין אלע גרויסע צענטערס פון אייראפּע און אמעריקא

די אינשורענס קאמפּאני ווערט קאָנטראָלירט פון דער

„דזשודעא אינדאָסטריעל קאָרפּאָריישאָן"

ווענען מעהר איינצעלהייטען ווענדעט זיך צו:

Judea Industrial Corporation

44 EAST 23rd STREET NEW YORK, N. Y.

איהר קענט
לייען געלט
אויף אונזער
פּ אָ ל י ס י
נאָך 5 יאָהר

האָט איהר געזאָגט אייער פריינד, קרוב אָדער שכן —

אַז די אינשורענס פּאָליסי וואָס דער **אָרדער בני ציון** גיט אַרויס איז אַזוי זיכער ווי די פּאָליסים פון אירגענד אַנדער אינשורענס קאָמפּאני.

אַז דעם אָרדען׳ס אינשורענס פּאָליסי האָט די זעלבע געלטליכע פּריווילעגיעס ווי די פּאָליסים פון אַנדערע אינשורענס קאָמפּאנים, און

אַז די צאָלונגען פאַר דעם אָרדער׳ס פּאָליסי איז פיעל ביליגער ווי די פּאָליסים פון אַנדערע אינשורענס. קאָמפּאנים.

אַז די צאָהלונגען אין **אָרדער בני ציון** ווערען קיין מאָל ניט געהעכערט.

הויפּט־אָפיס:

Order Sons of Zion

44 EAST 23rd STREET,
NEW YORK, N. Y.

אויב איהר האָט עס אייער פריינד ניט געזאָגט, טו זאָגט עס איהם גלייך. ער וועט אייך דאַנקען דערפאַר.

דער אידישער נאציאנאל־פאנד

לייזט אויס דעם באָדען פון ארץ ישראל.

דער אידישער נאציאנאל־פאנד

לייגט דעם פונדאמענט פאר דער אידישער הײמלאנד אין ארץ־ישראל. — גיט די פלעצער פאר קהל׳שע אידישע געביידען, אידישע פארשטעדט, קאלאניעס פון קליין־פארמערס, קאאפעראטיווע קאלאניעס.

דער אידישער נאציאנאל־פאנד

גרייט צו די וויסטע פלעצער; טריקענט אויס זומפען; פיהרט איין וואסער־לייטונג אין דארף און פארשטאט; באזארגט באוואסערונג פאר פעלדער און גערטנער; פלאנצט בוימער; בויט שאסעען צו פארבינדען די קאלאניעס; רייניגט דעם באָדען פון שטיינער; בויט טעראסען אין די בערג.

גאולת הארץ

(די אויסלייזונג פונ׳ם באָדען פון ארץ ישראל)

איז די פליכט און דער זכות פון יעדען אידען!

דער אידישער נאציאנאל־פאנד

פייערט דעם יאהר זיין 25 יאהריגען יובילעי און ס׳איז דער חוב פון יעדען אידען צו העלפען דעם נאציאנאל־פאנד איבערהויפט אין דעם יאהר פון זיין יובל צו פארגרעסערען דעם שטח פון נאציאנאלען באָדען אין ארץ ישראל או אזוי דערנעהענטערען די צייט פון דער פולער גאולת הארץ.

THE JEWISH NATIONAL FUND

114 FIFTH AVENUE, NEW YORK

אידישע אַרבייט בויט

דאָס אידישע לאַנד!

32,000 אידישע אַרבייטער בויען מיט זייער שוויים און מיה די נאַציאָנאַלע אידישע היים; זיי אַרבייטען אויף די פעלדער, זיי טריקענען די זומפּען, זיי לייגען אוים די וועגען, זיי באַוואַסערען די טרוקענע ערד זי צו מאַכען פרוכטבאַר, זיי בויען שאָסעען און הייזער.

דער פאַראייניגטער ציון־אַפּיל

העלפט אויף פארשידענע אופנים די אידישע ארבייטער אין ארץ־ישראל, זייערע קבוצות, זייערע קראנקען־קאסעס, זייערע קולטורעלע ארגאני־זאציעס.

דער ארבייטס־דעפּארטמענט

פון דער פּאַלעסטינער ציוניסטישער עקזעקוטיווע, וואָס פיהרט אָן זיין טעטיגקייט מיט די מיטלען, וואָס ווערען איהם צוגעשטעלט פון קרן־היסוד, העלפט די אידישע ארבייטער מיט הלואות, מיט ספּעציעלע קרעדיטען אין דער צייט פון ארבייטסלאָזיגקייט צו די מוניציפּאליטעטען און קאָלאָניעס א. ד. גל. 100,000 דאָלער האָט דער קרן היסוד אריינגעלייגט אין דער פּאַלעסטינער ארבייטס־קאָאָפּעראטיוו „סולל בונה”. דער קרן היסוד האָט אינוועסטעט א באדייטענדען קאפּיטאל אין דער אַרבייטער באנק; ערמעגליכט נייע באַשעפטיגונגען און האָט געעפענט ספּעציעלע ארבייטס־פּארזאָרגונג ביוראָס פאר פרויען־ארבייטערינס; דער קרן היסוד העלפט באַדייטענד דער ארבייטער'ס קולטור־קאָמיסיע, וועלכע האַלט אוים שולען, ביבליאָטעקען, אָווענט־קורסען פאר דער־וואקסענדע און אז. וו., ווי אויך דער קופּת חולים, די קראנקען־קאסע פון די ארץ ישראל ארבייטער.

דער פאַראייניגטער ציון־אַפּיל

פיהרט אָן אַ קאַמפּיין פאר $7,500,000

יעדער אידישער אַרבייטער דארף העלפען מיט וואָס ער קאָן כדי צו פאַרווירקליכען דיזע קוואָטאָ, וועלכע וועט ערמעגליכען נאָך טויזענטער אידישע אימיגראנטען אריינקומען אין ארץ ישראל, נאָך טויזענטער אידישע אַרבייטער באַזעצען אויפ'ן לאנד און אַיינאָרדנען ביי די פארשידענע אינדוסטריען.

דער פאַראייניגטער ציון־אַפּיל

העדקוואָטערס:

114 פינפטע עוועניו, ניו יאָרק

זייט איהר שוין אַ חבר אין דעם

אידיש־נאַציאָנאַלען ארב. פאַרבאַנד

אויב ניט, וואָרום ניט?

דער אידיש־נאַציאָנאַלער ארבייטער פארבאנד גיט זיינע מיט־גלידער די זיכערסטע אינשורענס פון הונדערט ביז 3 טויזענט דאָל. 15 און 20 יעהריגע פּאָליסים. קראַנקען־בענעפיט 6, 9 און 12 דאָל. אַ וואָך. די בעסטע סאַניטאַריום פּאַרבינדונגען, אַ קרייז פון חבר'שאַפט און פריינדשאַפט.

דער אידיש־נאַציאָנאַלער ארבייטער פארבאנד שטעהט אינ'ם צענטער פון יעדער אידיש־נאַציאָנאַלער, קולטורעלער און אַרביי־טער טיטיגקייט.

דער פאַרבאַנד
האָט אָנגעפאַנגען די באוועגונג פאר אידישע פאָלקס־שולען צו געבען דעם אידישען קינד אַ מאָדערנע אידישע דערציהונג. ער האָט גע־גרינדעט און האלט איצט אויס צעהנדליגע שולן איבער'ן לאַנד.

דער פאַרבאַנד
האָט באווירקט אנדערע קערפּער־שאַפטען אָפּצוגעבען זיך מיט אי־דישע פאָלק שולען.

דער פאַרבאַנד
האָט אָרגאַניזירט אין פילע שטאָ־טישע ביבליאָטעקען אידישע און העברעאישע אָפּטיילונגען.

דער פאַרבאַנד
האָט גענומען די איניציאַטיוו און ענערגיש זיך באטייליגט אין אמע־ריקאַנעם אידישען קאָנגרעס, אין אימיגראַציאָנס־פראַגען און אז. וו.

דער פאַרבאַנד
האָט אלע מאָל געהאָלפען אין אלע ארבייטער קאמפען, וועלכע זיינען געפיהרט געוואָרען פאר דער פאר־בעסערונג פונ'ם ארבייטער־קלאַס.

דער פאַרבאַנד
העלפט דאָס אַרבייטענדע ארץ־ישראל, שאַפענדיג גרעסערע סומען דורך אייגענער איניציאַטיוו און אויך העלפענדיג אנדערע ארביי־טער אקציאָנען פאר דער ארביי־טערשאַפט אין ארץ ישראל.

דער פאַרבאַנד
האָט ברענטשעס איבער'ן גאַנצען לאַנד, אויך אין קענעדע.

דער פאַרבאַנד
גיט ארויס אַ מאָנאַטליכען זשור־נאַל, קאָרעספּאָנדענץ קורסען און אַנדערע אויסגאַבען פאר זיינע מיטגלידער.

ספּעציעלע פּריווילעגיעס ווערען געגעבען צו קולטור פאַראיינען, בענעפיט־ארגאַניזאַציעס און לאַנדסמאַנשאַפטען ביים אַנשליסען זיך אין פאַרבאַנד. ווערט אַ חבר אין פאַרבאַנד, שליסט זיך אָן אין דעם זיכערסטען אידעאַליס־טישען אידישען ארבייטער אָרדען.

פאַר מעהר אינפאָרמאַציע ווענדעט זיך אין הויפּט־אָפיס:

JEWISH NATIONAL WORKERS' ALLIANCE OF AMERICA

189 2nd Avenue **New York, N. Y.**

Telephone Stuyvesant 3072

יעדען טאָג פון גאַנצען
יאָהר, אַזוי גוט ווי פסח,
קען די באַלעבאָסטע
צוגרייטען די פיינסטע
מאכלים פון מאַנישעוויטץ
מצה, מצה־מעהל און
פאַרפעל.
מאַנישעוויטץ'ס
מצה מעהל
כשר לפסח
מאַנישעוויטץ'ס
מצה פארפעל
כשר לפסח
מאַנישעוויטץ'ס מצות
די מצה מיט אלע מעלות
מצה כשרה
יפה וטהורה
מאַנישעוויטץ־מצה
ערפאַרענע הויז־ווירטינס האַלטען תמיד
אין זייער הויז די 1 פונטיגע באָקסעס
מאַנישעוויטץ מצה, מצה מעהל און
פאַרפעל. צו באַקומען אין אַלע גראָ־
סערים, פריש פון אויווען אַרויס.
"די מצה מיט אלע מעלות"

דער גן ילדים ובית יתומים

אַ גרויסע אינסטיטושאָן מיט הייליגען צוועק

איינע פון די וויכטיגסטע אינסטיטושאָנס אין ניו יאָרק איז, אָהן צווייפעל, דער גן ילדים ובית יתומים פון 35-37 מאָנטגאָמערי סטריט, וואו אומגליקליכע יתומים'לאך און קינדערלאך פון עלטערען, וועלכע זייגען צושיידט, אָדער וועמעס מוטערס זיינען פאַרלאָזען פון זייערע מענער, ווערען אויפגעהאַלטען בהרחבה.

אין דעם גן ילדים ובית יתומים געפינען זיך איצט אַרום צוויי הונדערט און פופציג קינדער. דריי פלאָרס פון דעם אנשטאַלט זיינען געווידמעט צו די קינדער, וועלכע האָבען דאָרט אַ פערמאַנענטע היים און צוויי פלאָרס צו די קינדערלאך, וועלכע ווערען דאָרט צייטווייליג אויפגעהאַלטען. די קינדערלאך, וועלכע ווערען דאָרט אויפגעהאַלטען זיינען אין עלטער פון איין טאָג אַלט ביז ווי לאַנג זיי דארפען דעם אַנשטאַלט.

פיל קרעדיט פאר דעם ערפאָלג פון דיזען אנשטאַלט קומט דעם פרעזידענט, דעם באַוואוסטען כלל־טוער, מר. מאָרים אַבראַמאָוויץ, און דעם מענעדזשער, מר. יוסף דייטש, וועלכע אַרבייטען איבער די כוחות פאַר דיזען אַנשטאַלט. אויך די דירעקטאָרען ארבייטען מיט גרוים איבערגעבענהייט און טרייהייט צו דיזען אַנשטאַלט.

50 טויזענט מאָהלצייטען מוז דער אנשטאַלט שאַפען יעהרליך פאר די יתומים און דער מאַנגעל איז זעהר גרוים.

אַ ברענטש פאר באַטעל בייבים געפינט זיך אין סענטראַל און פלייגוויו עוועניו, פאַר ראַקאָוויי, וועלכער איז איינער פון די שעהנסטע און וויכטיגסטע מאָדערנע און היגיענישער אינסטיטושאָן מיט אַלע געזונדהייטס איינריכטונגען צו ערהאַלטען דעם לעבען פון די עלענדע באַטעל־בייבי־יתומים.

און עס איז ניט מעהר ווי רעכט, אַז אַזאַ אנשטאַלט זאָל געשטיצט ווערען פון יעדען אידישען מאַן און פרוי, און צושיקען יעדער לויט זיין מעגליכקייט צו דיזען העכסט נאָבעלען אנשטאַלט. ביישטרעגע זאָל געשיקט ווערען צו:

HEBREW KINDERGARTEN and INFANTS' HOUSE

35-37 Montgomery Street New York, N. Y.

Compliments of—

EX-LAX

THE FAMOUS CANDY LAXATIVE

in 3 forms:

EX-LAX "Chocolate"
EX-LAX "Figs"
EX-YAX "Gum"

כל המקיים נפש אחת כאילו קיים עולם מלא.

די דענווער סאַנאַטאָריום

פון דער

דזשואיש קאָנסאָמפּטיוו רעליעף סאָסייעטי

די סאַנאַטאָריום אין דענווער איז געגרינדעט געוואָרען צוריק מיט 23 יאָהר. איבער פינף טויזענט קראנקע האָבען דאָרט געפונען הילף און שוץ אקעגען דעם מלאך המות פון דער ווייסער פּלאָג.

דער אַנשטאַלט איז דער ערשטער אין אַמעריקא, וועלכער האָט איבערצייגט די מעדיצינישע וועלט, אז מען טאָר ניט אוועקנעהמען די האָפנונג פון געזונט צו ווערען אפילו פון די וועלכע זיינען שוין אין דער פאָרטגעשריטענער שטופע פון דער קראנקהייט. מיט שטאָלץ קענען מיר אָנווייזען אויף די הונדערטער, וועלכע זיינען געהאָלפען געוואָרען און זיינען צוריקגעוואָרען די ברויט־געבער פון זייערע פאמיליעס.

אונזער דערפאהרונג האָט אונז אָבער אויך באַוויזען, אז אונזער דערפאָלג וואָלט ניט אין אן ערך געווען גרעסער אויב די פּאציענטען וואָלטען געגאנגען וואָס פריהער אין דענווער, און וואָלטען ניט געוואַרט צו געהן אין דענווער אַלס דאָס לעצטע מיטעל.

זייט איהר קראַנק אויף שווינדזוכט און איהר פיהלט ניט בעסער דאָרט וואו איהר געפינט זיך, טאָ פארזאמט ניט און געהט וואָס מעגליך פריהער אין דענווער, אפילו ווען איהר טראָגט זיך ארום מיט א חשד אז איהר האָט די קראנקהייט, זאָלט איהר ניט פארפעהלען צו קומען אין אונזער אָפיס און זיך לאָזען אונטערזוכען פון אונזערע דאָקטוירים, מומחים אין טובערקולאָז.

געפינט אויס וואָס איז דער מעהר מיט אַייך. די אונטערזוכונג איז פריי!

אדרעס פון אונזער ניו יאָרק אפיס:

Denver Sanatorium

31 Union Square New York

בעלער
חתונות
באַנקעטען
קאָנצערטען
און אַלע פאַרווייַלונגען ווערען געמאַכט

אין

וועבסטער האָלל

119־25 איסט 11טע סטריט
ניו יאָרק

איהר קאָנט אויך אַראַנזשירען אין
וועבסטער האָל, קאָנווענשאָנס, מאַס־
מיטינגען, פארזאמלונגען און
פארשידענע אויסשטעלונגען

WEBSTER HALL

119-25 EAST 11th STREET NEW YORK, N. Y.

H. REINER, President Telephone Stuyvesant 4881-2

מילינערי וואָרקערס יוניאָן, לאָק. 24

—— פון דער ——

קלאָטה העט, קעפּ, מילינערי וואָרקערס
אינטערנעשאָנאַל יוניאָן

30 וועסט 37טע סט., נ. י.

ברענטש אָפּיס — 640 בראָדוויי, ניו יאָרק.

בעאמטע:

נ. ספּעקטאָר — מענעדזשער. א. ראָוז — סעקרעטער־טרעזשורער
י. ה. גאָלדבערג, א. מענדעלאָוויטש, מ. גוטמאַן — אָרגאַניזערס.

דענטאַל דעפּאַרטמענט

פון דעם

יוניאָן העלטה סענטער

222 פערטע עווענױ, ניו יאָרק קאָר. 18טע סטריט

דער איינציגער דענטאַל דעפּאַרטמענט פאַר אַרבייטער און זייערע פאַמיליעס

עקס־רעי.

געז עקסטראַקשאָנס.

ראָבער און פּלייט אַרבייט.

22 דענטיסטען ספּעציאַליסטען אין זייער פאַך.

עקזאַמינײשאָנס און ראַט פריי — קומט און איבערציינגט זיך

ראָק מאַבער טרייד באָארד

פון גרייטער ניו יאָרק

לאָקאַלס 2, 3, 5, 54, 63, 142 און 161

פון דער

אַמאַלגאַמייטעד קלאָדינג וואָרקערס אָוו אמעריקא

די צענטראַלע קערפערשאַפט
פון רעק שניידער פון ניו יאָרק

לואיס האָלענדער
דזש. קאַטאַלינאָטי
טרייד-מענעדזשערס.

סילוויא סילווערמאַן, טשערמאַן
דזשעק לעווין, סעקרעטאַר.

פענטס מאַבער יוניאָן

פון גרעיטער ניו יאָרק

לאָקאַלס 8, 40, 43, 85, 159 און 280

פון דער

אַמאַלגאַמייטעד קלאָדינג וואָרקערס אָוו אמעריקא

מ. בלומענרייך, מענעדזשער.
ה. נאָוואָדוואָרסקי, סעקרעטאַר.

די פולסטע ציוניסטישע נייעס
פון דער גאַנצער וועלט

פון אַלע פארטייען און ריכטונגען
ווערען געדרוקט אין

„מאָרגען זשורנאל"

דאס לעבען פון
מאקס נארדוי

געשילדערט פון איהם אליין
און צוגעגרייט צום דרוק פון זיין בעגאַבטע פרוי

ווערט איצט געדרוקט אין

„מאָרגען זשורנאַל"

די איינציגע אידישע מאָרגען־צייטונג

Jewish Morning Journal

77-79 BOWERY

Tel. Orchard 8400 New York, N. Y.

טאגעבלאט

די עלטסטע, גרעסטע און איינפלוסרייכסטע אידישע ציטונג אין דער וועלט

א ציימונג מיט אן אויסגעהאלטענעם פראגראם,
בויגט זיך ניט פאר קיין סעקטע אדער קלייזעל
און איז דער ארגאן פון כל ישראל

דאס „טאגעבלאט“

האט באוויזען, אז א צייטונג קען זיין זעהר
אינטערעסאנט און דאך ריין. איהר געפינט
אין „טאגעבלאט“ קיין זאך, וואס איהר
דארפט באהאלטען פון אייער פרוי, אדער
קינד.

דאס „טאגעבלאט“

איז א פאמיליען בלאט, וויל עס ווערט
מייסטענס געלעזען פון מענשען וואס האבען
פאמיליען, די גאנצע פאמיליע לעזט עס.

דאס „טאגעבלאט“

דרוקט יעדען טאג אן ענגלישע אפטיילונג,
וועלכע מאכט באקאנט דעם יונגען דור מיט
אלעם וואס א אידיש קינד דארף וויסען:
אידישע היסטאריע, אידישע מאראל, אי־
דישע ליטעראטור, און אלעם וואס איז
נוגע צום אידישען לעבען.

JEWISH DAILY NEWS

187 E. Broadway, New York, N. Y.

פּערזענליכקייטען און רעגירונגען

וועלכע גלויבען אין דעם ציוניסטישען אידעאַל פון אויפבויען אַ היימלאַנד פאַר דאָס אידישע פאָלק אין ארץ־ישראל.

דעם 2טען נאָוועמבער, 1917 האָט די בריטישע רעגירונג פאַרעפענטליכט די באַלפור דעקלאַראַציע, פאַרפּליכטענדיג דורך דער בריטישער רעגירונג צו שטיצען די „עטאַבלירונג אין ארץ ישראל פון אַ היימלאַנד פאַר דאָס אידישע פאָלק“, דעם 12טען פעברואַר, 1918, האָט די פראַנצויזישע רעגירונג, דורך איהר פאָרשטעהער, מ. סטיפען פּיטשאָן ארויסגעגעבען אַ סטייטמענט אין וועלכער זי ערקלערט זיך „אין פולען אַקאָרד“ מיט דער בריטישער רעגירונג בנוגע דעם ענין. דעם 9טען מאַי, 1918, האָט די איטאַליענישע רעגירונג, דורכ׳ן אויסלענדישען מיניס־טער, באַראָן סאָנינאָ, געמאַכט די ערקלערונג, דאָס זי וועט „מאַכען אַלע באַמיהונגען צו ערמעגליכען די עטאַבלירונג פון אַ נאַציאָנאַלען אידישען צענטער אין ארץ־ישראל“.

זינט דאַן האָבען פילע רעגירונגען, ווי: בעלגיע, כינאַ, יאַפּאַן, סערביע, און אַנדערע, זיך אויסגעדריקט גינסטיג אין באַצוג צו דער עטאַבלירונג פון אַ אידישע היימלאַנד אין ארץ־ישראל.

שליסליך, דעם 24טען יאַנואַר, 1922, האָט די ליג אָוו נײשאָנס, פאַרטרעטענדיג די גרויסע מאַיאָריטעט פון די ציוויליזירטע נאַציאָנען פון דער וועלט, ראַטיפיצירט דעם מאַנדאַט פון גרויס־בריטאַניען איבער ארץ ישראל, ערקלערענדיג אין דעם טעקסט פון דעם מאַנדאַט, דאָס „די מאַנדאַטען מאַכט זאָל זיין פאַראַנטוואָרטליך פאַר דער דורכפיהרונג אין לעבען די דעקלאַראַציע וועלכע איז אָריגינעל געמאַכט געוואָרען דעם 2טען נאָוועמבער, 1917, ביי דער בריטישער רעגירונג און גוטגעהייסען געוואָרען ביי די אַנדערע אַלייאירטע מלוכות צו גונסטען פון דער עטאַבלירונג אין ארץ ישראל פון אַ אידישע היימלאַנד פאַר דאָס אידישע פאָלק.“

אין אַמעריקאַ

די גרעסטע פון אונזערע שטאַטסלייט, צווישען זיי: טעאָדאָר רוזוועלט, וואודראָ ווילסאָן, וואָרען האַרדינג און סענאַטאָר לאָדזש, האָבען אויסגעדריקט זייער סימפּאַטיע מיט דער עטאַבלירונג פון אַ אידישע היימלאַנד אין ארץ ישראל.

דעם 21טען סעפּטעמבער, 1922, האָט פּרעזידענט האַרדינג אונטערגעשריבען אַ רעזאָלוציע, וועלכע איז איינשטימיג אָנגענומען געוואָרען אין ביידע הייזער פון קאָנגרעס צו גונסטען „דער עטאַבלירונג אין ארץ ישראל פון אַ נאַציאָנאַלע היימלאַנד, פאַר דאָס אידישע פאָלק“.

די גאַנצע וועלט גלויבט אין אונז, מוזען מיר עס גוט מאַכען דורך

דער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע

די ציוניסטישע אָרגאַניזאַציע איז דער הויפּט־כח וועלכע בויט די אידישע היימלאַנד.

שליסט זיך אָן אַלס מיטגליד פון דער

ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע פון אַמעריקאַ

נאַציאָנאַלע העדקוואָרטערס:

114 — 5טע עוועניו, ניו יאָרק, נ. י.

ארץ ישראל צאָלט 6 און האַלב פּראָצ. צו יעדען וואָס וויל העלפען בויען דאָס אידישע היימלאַנד

קיין לאַנד קען זיך ניט אויפבויען אָהן מאָרטגיידזש־געלדער פאַר בויען הייזער.

דאָס נייע ארץ־ישראל נויטיגט זיך אין מאָרטגיידזשעס. דאַרום האָט דער קרן־היסוד געהאָלפען גרינדען די מאָרטגיידזש־באַנק.

אום די באַנק זאָל שטענדיג האָבען גענוג קאַפּיטאַל פאַר מאָרטגיידזשעס, ווערען די מאָרטגיידזשעס פאַרטיילט אין באָנדס, וועלכע ווערען פאַרקויפט צום פּובּליקום.

די פּאַלעסטיין סעקיוריטיס קאָמפּאַני איז דער איינציגער אַגענט פאַר אַמעריקא פאַר דעם פאַרקויף פון אַט די מאָרטגיידזש־באָנדס. די באָנדס זיינען פון $100, $500 און $1000 העכער. דער באָנד צאָלט 6½ פּראָצענט פון דעם ערשטען טאָג אָן, וואָס איהר קויפט דעם באָנד.

פוירסט מאָרטגיידזשעס זיינען דער זיכערסטער אינוועסטמענט אין דער גאַנצער וועלט. ארץ־ישראל פוירסט מאָרטגיידזשעס האָבען די זעלבע זיכערקייט, דערצו זיינען זיי נאָך גאַראַנטירט ביי דער מאָרטגיידזש־באַנק פון ארץ־ישראל.

דאָס זיינען די ביזנעס־אַרגומענטען, וואַרום יעדער איד דאַרף קויפען די באָנדס פון דעם שטאַנדפּונקט פון אַ זיכערען ביזנעס־אינוועסטמענט.

אויסער ביזנעס, זיינען אָבער פאַראַן נאָך וויכטיגע טעמים, וואַרום יעדער איד דאַרף קויפען די באָנדס — די נוצען, וועלכע איהר ברענגט מיט אייער קויפען די דאָזיגע באָנדס פאַר דעם אויפבוי פון ארץ־ישראל.

צום אַלעם ערשטען מיינט דאָס, אַז נאָך שטיקער באָדען וועלען איבערגעהן אין אידישע הענט און זיי וועלען באַדעקט ווערען מיט אידישע הייזער.

עס מיינט, דאָס טויזענטער אַרבייטער וועלען האָבען באַשעפטיגונג ביי בויען און הונדערטער סוחרים וועלען מאַכען געשעפטען מיט בוי־מאַטעריאַל.

עס מיינט ביליגערע רענט, און דער איד וואָס קריגט דעם מאָרטגיידזש וועט קענען פיהרען אַנדערע ביזנעס מיט זיין געלט.

מען דאַרף ניט זיין קיין גרויסער דענקער צו פאַרשטעהן, דאָס יעדער הונדערטער אינוועסטעד אין ארץ־ישראל מאָרטגיידזש־באָנדס, פאַר וועלכע איהר קריגט זיכערע 6½ פּראָצענט, העלפט אין דעם בעסטען און שטאַרקסטען זין צו בויען שנעל דאָס אידישע היימלאַנד.

די באָנדס דאַרף קויפען יעדער איד, אָבער אָרגאַניזאַציעס און סאָסייעטיס דאַרפען זיין די וועג־ווייזער אין דער דאָזיגער אונטערנעהמונג.

טויזענטער אידישע אָרגאַניזאַציעס האַלטען געלט אין די בענק, וועלכע צאָלען בלויז 4 פּראָצענט. די באָנדס צאָלען 6½ פּראָצענט. ווען די אָרגאַניזאַציעס וועלען אָנפאַנגען קויפען די באָנדס, דאַן וועלען טויזענטער יחידים נאָכטאָן זייער נאָבעלען ביישפּיל.

געדענקט — מיר בּאָטען אייך ניט אָן קיין שערס אָדער סטאָקס, וועלכע צאָלען נאָר דעמאָלט פּראָצענט אָדער דיווידענד, ווען זיי מאַכען גוטע געשעפטען; מיר אָפּערען אייך ערשטע מאָרטגיידזש־באָנדס, וואו דער קרן און פּראָצענט זיינען פון דעם ערשטען טאָג גאַראַנטירט.

צו די פּאַלעסטיין סעקיור., אינק.

ביטע, שיקט מיר פולע אינפארמאציע.

נאָמען — — — — — — — — —

— — — — — — — — —

אַדרעס — — — — — — — — —

— — — — — — — — —

שטאָדט — — — — — — — — —

— — — — — — — — —

א. אַ. אָ.

וועגען איינצעלהייטען און אינפאָרמאַציע נאָכצופרעגען די

THE PALESTINE SECURITIES, INC.

114 Fifth Avenue

New York City

שניידט אויס דעם קופּאָן און שיקט איהם צו אונז, וועלען מיר אייך געבען די נויטיגע אינפאָרמאַציע.

בית העורים (אידישע כשר'ע היים פאר בלינדע)

39 איסט 7טע סטריט, ניו יארק.

למה לי חיים
חיים כזאת,
הלא עור עיגים
חשוב כמת.

אידען, רחמנים
בני רחמנים,
העלפט אונז
אויפבויען
אונזער היים
פאר די
אידישע בלינדע.

Will you not help us "open the doors" of the First Jewish National Home for Blind?

געעהרטע פריינד:

עס שיקען איך אן אויפרוף די אידישע בלינדע. זיי זיינען געשטראפט פון גאט מיט אייביגער פינסטערניש — בלינדשאפט. זיי זיינען בארויבט פון א גלייכען וועג, הפקר איז זייער לעבען. וואו א שטיין, א סלופ, אן אומגליק—טרעפט דאס דעם בלינדען. ער איז הילפלאז ווי א קינד; ארעם, נאקעט, בארוועס, הונגעריג און אהן א היים.

דאס אידישע פאלק איז זיי שולדיג א חוב — א אידישע, כשר'ע היים. און זיי באנוצען זיך מיט דעם „אידישען יאהרבוך" און בעטען אלע אידען, אז זיי זאלען זיי העלפען עפענען די טירען פון דער אידישער היים פאר בלינדע (39 איסט 7טע סטריט, ניו יארק) און זיי זאלען ניט דארפען קריגען רחמנות פון ניט־אידישע בלינדע אנשטאלטען.

וועט איהר זיך צוהערען צו זייער געבעט?
וועט איהר זייער בקשה ערפילען?

מיר זיינען זיכער, אז יא. ווייל ווער איז נאך אזוי האפנונגסלאז ווי א בלינדער! הארצרייסענד און פארצווייפעלט איז זיין לאגע! יעדע אידישע הארץ פארשטעהט און פיהלט מיט די ליידען און שמערצען פון בלינדען. יעדער איינער באגרייפט דעם שרעקליכען שיקזאל פון בלינדען און די גרויזאמקייט פון בלינדשאפט. אבער מיט בלויז סימפאטיזירען מיט'ן בלינדען וועט איהר איהם ניט העלפען. העלפט עפענען די היים! שיקט גלייך, היינט זאפארט וויפיל איהר קענט. לייגט ניט אפ אויף מארגען. פארווירקליכט אונזער אונטערנעהמונג — צו עפענען די ערשטע כשר'ע היים פאר ארימע, עלענדע, הילפלאזע בלינדע.

דער בית העורים הלאומי איז ניט קיין לאקאלע אינסטיטושאן, וואס העלפט אידישע בלינדע בלויז פון ניו יארק. אידישע בלינדע פון גאנץ אמעריקא וועלען אריינגענומען ווערען אין דער היים. דארום ווענדען מיר זיך צו אלע קלאסען פון אידישען פאלק, אהן אונטערשיד וואו זיי זאלען ניט וואוינען, זיי זאלען אונז העלפען.

מיט אכטונג און פריינדשאפט,
בית העורים הלאומי.

האנ. לואיס דזש. וואראנקער, פרעזידענט.
שעפטעל נידעלמאן, עקזעקוטיוו דירעקטאר.

שיקט אייערע נדבות אויף דיזען אדרעס:

American Jewish Ass'n for the Blind, Inc., 39 E. 7th St., N. Y.

איד. אַרב. פאַרבאַנד קרעדיט יוניאָן

אָרגאַניזירט פון דעם

ניו יאָרקער שטאָט קאָמיטעט פון אידיש־נאַצ. ארבייטער פאַרבאַנד

אויגוסט, 1923

אונטער דער אויפזיכט פון דעם ניו יאָרקער סטייט בענקינג דעפּאַרטמענט

189 צווייטע עוועניו, ניו יאָרק

ווערט א מיטגליד אין דער קרעדיט יוניאָן פון איד. נאצ. ארב. פארבאנד

פינאנציעלער סטייטמענט פון ערשטען יאַנואַר, 1926, ביז'ן 31טען דעצעמבער, 1926.

פ א ר מ ע ג ע ן

באלאנס אין באַנק — — —	$5,537.59
הלואות אויף וועלכע צאָלונ־גען ווערען געמאכט —	92,335.78
באָנדס — — — — — — —	1,884.80
מעבעל און איינריכטונגען	85.00
ביכלאַך — — — — — — —	200.00
צוריקגעקומענע טשעקס —	687.68
פון אלגעמיינע איינגאַמען —	106.24
ס"ה פארמעגען — —	$100,837.09

ש ו ל ד ע ן

אויסגאַבען (נאָך ניט אויס־געצאָלטע) — — — — —	$ 200.00
א ק צ י ע ס	
שערס פארקויפט — — — —	$90,626.78
ר ע ז ע ר װ ע ן	
איינגעשלאָסן פּאַרדינסט פאַר 1927, דיווידענט פאַר 1926, גאַראַנטי פאָנד, איינטרעט־געלט א. אַז. וו.	10,210.31
סך־הכל שולדען — — —	$100,837.09

די קרעדיט־יוניאָן פון אידיש־נאַציאָנאַלען אַרבייטער־פּאַרבאַנד איז אָרגאַניזירט געוואָרען אין יאָהר 1923 און איז אַ זיכערע קאָאָפּעראַטיווע אינסטיטוציע, פּאַרוואַל־טעט פון אַ באָארד אָון דירעקטאָרען, און איהר הויפּט־צוועק איז צו העלפען די חברים שפּאָרען געלט און לייען געלט פאַר אַ קליינעם פּראָצענט אָהן באַזונדערע שוועריג־קייטען אין אַ חבר'שען פריינטליכען גייסט.

די קרעדיט־יוניאָן איז אונטער דעם אויפזיכט פון דעם ניו יאָרק סטייט בענקינג דעפּאַרטמענט און די געלט, וואָס די חברים אינוועסטירען, קויפענדיג שערס, איז פונקט אזוי זיכער, ווי אין אירגענד וועלכער באַנק אין ניו יאָרק.

איייניגע וויכטיגע פונקטען פון דער קאָנסטיטוציע:

1) די קרעדיט־יוניאָן לייט געלט צו איהרע מיטגלידער אויף וועכענטליכע אָפּצאָלונגען פאַר 6 פּראָצענט אַ יאָהר.

2) די פּאַרדינסטען פון דער קרעדיט־יוניאָן ווערען יעדען יאָהר צוטיילט צווי־שען אַלע מיטגלידער, לויט דער צאָל שערס, וואָס יעדער באַזיצט.

3) דער פּרייז פון אַ שער איז 5 דאָלאַר, איינטריט־געלט 25 סענט אַ שער בלויז פאַר די ערשטע 10 שערס.

4) יעדער מיטגליד מוז נעמען ווייניגסטענס 5 שערס פאַר מזומן אָדער אויף וועכענטליכע אויסצאָהלונגען.

5) הלואות ווערען געגעבען אויף וועכענטליכע אָפּצאָהלונגען ביז א יאָהר צייט.

6) אַ מיטגליד קאָן לייהען ניט מעהר ווי 5 מאָל פון דעם באַטרעף פון די אָפּגע־צאָהלטע שערס (דימאַקסימום סומע פון טויזענט דאָלאַר).

7) שערס פון דער קרעדיט יוניאָן קאָנען צו יעדער צייט איינקאַסירט ווערען. די דירעקטאָרען האָבען דאָס רעכט צו פארלאַנגען 30 טעג נאָטיס.

8) אַ מיטגליד, וועלכער האָט געליהען געלט אָדער אינדאָרסירט פאר א צווייטען, קאָן זיינע שערס ניט איינקאַסירען ביז דער חוב איז באַצאָלט.

9) אינדאָרסירען פאַר הלואות קאָנען אויך ניט־מיטגלידער פון פארבאנד אָדער פון דער קרעדיטיוניאָן.

ווערט א מיטגליד אין דער פארבאנד קרעדיט יוניאָן. העלפט זיך אליין און העלפט אויך דעם וואוקס פון א וויכטיגער פאַרבאַנד אינסטיטוציע.

פאַר מעהר אינפאָרמאַציע, ווענדעט זיך אין אָפיס פון דער קרעדיט יוניאָן:

JEWISH WORKERS' ALLIANCE CREDIT UNION

Under the supervision of the New York State Banking Deppartment

189 Second Avenue, New York

מיינונגען וואָס דאַרפען ניט קיין פּירוש

פאַרשידענע ציוניסטישע פאַרשטעהער, וועגען דעם אויפטו פון דער

אַמעריקאַן ציון קאָמאָנוועלטה

קאָלאָנעל קיש, עקזעקוטיוו מיטגליד פון דער וועלט ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע, זאָגט:

„עס פרעהט מיר צו האָבען די געלעגענהייט צו זאָגען א פּאָר ווערטער פון דעם אלגעמיינעם שטאַנדפונקט וועגען די קאָלאָניזאַציאָנס טעטיגקייט פון די אמעריקאַן ציון קאָמאָנוועלטה.

„עס איז מיר זעהר ווילקאָמען אָט די טעטיגקייט. עס איז א וויכטיגער פּאַקטאָר אין דעם אויפבוי פון דער אידישער היימלאַנד, אלס גלענצענדע הוספה צו די אונטערנעהמונגען פון די קאָלאָניזאַציאָנס דעפּאַרטמענט פון דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע.“

דר. א. קאָראַלניק, דער אָנגעזעהענער זשורנאַליסט, וועלכער האָט לעצטענס באַזוכט ארץ ישראל, זאָגט:

„ס'איז ניטאָ קיין שום צווייפעל, אַז אַזאַ קאָלאָניזאַציאָנס געזעלשאַפט ווי די אמעריקאַן ציון קאָמאָנוועלטה, איז פאַר ארץ ישראל זעהר ניצליך. ס'איז וויכטיג פאַר דער לאַנד, אַז פאַראַלעל מיט דער קאָלעקטיוויסטישער פאָרם פון קאָלאָניזאַציע, זאָלען זיך אויך קאָלאָניזירען פריוואַטע פאַרמס, לויט זייער אייגענער איניציאַטיוו און שאַפען פאַר זיך פאַסענדע לעבענס־פאָרמען.“

פּראָפעסאָר נחום סלושץ, דער אידישער געלעהרטער און דענקער, זאָגט:

„שפּאַצירענדיג צווישען די חורבות פון די אַלטע אַפּאָלאָניע, ציהען מיינע בליקען צו די הויכע בערג, דאָרט, וואו עס שטעהען איצט די הייזער און וואוינונגען פון הרצליה. דער דאָזיגער וואונדערבאַרער אויפטו פון דער אַמעריקאַן ציון קאָמאָנוועלטה, וועלכעס ווערט געבויט און ענטוויקעלט פאַר אונזערע אויגען און אין אונזער צייט. זעהענדיג אַלץ וואָס איז געשאַפען געוואָרען אין איין יאָהר צייט, אין דעם שעהנסטען פונקט פון עמק השרון, ערלויבען מיר זיך צו בליקען אין דער שעהנער צוקונפט און מיר מעגען האָפען אויף אַ הערליכער צוקונפט, זעהענדיג אַזעלכע בליהענדע פרוכטבאַרע קאָלאָניעס.“

עס זיינען נאָך דאָ עטליכע פּלאַטס צו פאַרקויפען אין עפולה

שרייבט צו:

American Zion Commonwealth, Inc.

114 Fifth Avenue New York City

א זיכערער און באַקוועמער פּלאַץ צו קויפען

ריעל עסטייט און אַנדערע באַנדס

ביי דער באוואוסטער ראַיעלער וואָל סטריט פירמע

מ.וו. בראָדערמאַן קאָמפּאַני

עהרליכקייט — זיכערקייט
פריינדליכקייט — פּינקטליכקייט

די מ־וו. בראָדערמאַן קאָמפּאַני האָט פאַרבינדונגען מיט אַלע גרויסע טייטל קאָמפּאַניס, און זי קאָן אייך געבען די בעסטע עצות וועלכע באָנדס צו קויפען.

די מ־וו. בראָדערמאַן קאָמפּאַני האָט א ספּעציעלען דעפּאַרטמענט, וואו יעדער איינער קאָן זיך בעראַטען וועגען אינוועסטמענטס אין אַלע סאָרטען באָנדס.

די מ־וו. בראָדערמאַן קאָמפּאַני איז גרייט צו פאַרקויפען פאַר אייך באָנדס, שנעל, זיכער און פּראָפיטאַבל.

אַזעלכע ערשט קלאַסיגע באָנדס ווי:
פּרודענס קאָמפּאַני
אַמעריקאַן באָנד און מאָרטגיידזש קאָ.
טייטל גאַראַנטי און מאָרטגיידזש קאָ.
קאָמאָנוועלטה באָנד און מאָרטגיידזש קאָ.
ניו יאָרק טייטל און מאָרטגיידזש קאָ.
ס. וו. שטראוס
גרינבוים סאָנס אינוועסטמענט קאָ.
און אַלע אַנדערע ראַיעלע ריעל עסטייט באָנדס קאָנען געקויפט ווערען דורך

מ־וו. בראָדערמאַן און קאָ.

פאַרלאַנגט אונזער ספּעציעלען וועכענטליכען בולעטין וועגען אינוועסטמענטס

M-W. Braderman Co.

170 BROADWAY NEW YORK CITY

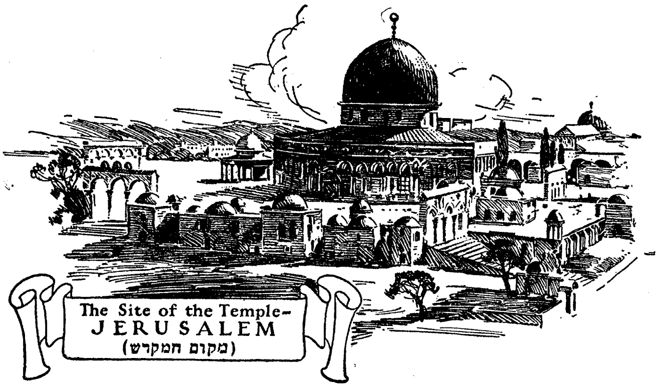

פּאַלעסטיין ענד אָריענטאַל טורס

מר. ע. ראָזען,
פּרעזידענט.

PALESTINE AND ORIENTAL TOURS

122 FIFTH AVENUE, NEW YORK, N. Y.

דער איינציגער רייזע אָפּיס וואָס ספּעציאַליזירט אין פּאַסאַזשירען און טוריסטען פון אמעריקא נאָך ארץ־ישראל.

ביטע, שרייבט אונז ווען איהר דענקט פאָהרען נאָך ארץ־ישראל, סיי אַלס אַ טוריסט אָדער אַלס אַ סעטלער. מיר וועלען מיט פארגעניגען געבען אייך אן עסטימייט פון די קאָסטען פאַר אייער רייזע, די פּאַקונג פון אייערע פוירניטשור און דער טראַנספּאָרטיישאָן. מיר באַזאָרגען אויך אַלע רייזע דאָקומענטען און באקומען די וויזעס פאַר אונזערע פּאַסאַזשירען.

אָפיציעלע שיפינג אגענטור פון דער ציוניסטישער ארג. פון אַמעריקא.

באַזאָרגט זיך מיט אַ ביבליאָטעק!

פאָלגענדע ביכער קאָנט איהר באקומען אין

פּועלי ציון פארלאג

32 יוניאָן סקוועער, ניו יאָרק

„יזכור", רעדאגירט פון א. חשין און ד. בן־גוריון	$1.50
באָראָכאָוו'ס שריפטען	2.00
„ארץ־ישראל", רעדאגירט פון בן־צבי און בן־גוריון	2.00
דר. סירקינ'ס שריפטען	5.00
דער אידישער אַרבייטער אין ציפערען, פון ב. באָראָכאָוו	.50
געזאַמעלטע שריפטען פון יהואָש, 10 בענדער	15.00
פון ניו יאָרק ביז רחובות, 2 בענדער, פון יהואָש	5.00

איהר קענט אָרדערען אַלע ביכער וואָס איהר ווילט נאָר דורך דעם פּועלי־ציון פארלאג און מיר וועלען אייך דאָס גלייך צושיקען. אויב אייער באשטעלונג איז העכער פון 5 דאָלאַר, קריגט איהר זיי ביליגער מיט 25 פּראָצענט.

FRALAG POALE ZION

32 Union Square New York City

אַ פּוט באָל טים,
ווי יעדער אנדער ארגאניזאציע,
קאָן ניט זיין קיין ערפאָלג
אָהן דער מיטהילף
און שטיצע פון
דאָס אַלגעמיינע פּובליקום.

די ברוקלין־וואַנדערערס

און זייער אנסאמבעל
פון אידישע סטאַרס,
דריקען אויס זייער דאַנק
און אָנערקענונג
צו דעם אידישען פּובליקום
פאר דעם וואונדערבארען
אינטערעס,
וואָס ווערט ארויסגעוויזען
די ברוקלין־וואַנדערערס.

ניטען אייגער,
מענעדזשער.

ווערט אַ שטענדיגער סובסקרייבער פון

אידישען אַרבייטער

דער „אידישער אַרבייטער“

איז דער אָפיציעלער אָרגאַן פון דער אידישער סאָציאַליסטישער אַרבייטער פּאַרטיי פועלי ציון פון אַמעריקא און קאַנאַדאַ.

אין „אידישען אַרבייטער“

באַטייליגען זיך אַלע שטענדיגע מיטאַרבייטער די בעסטע סאָציאַליסטישע און נאַציאָנאַליסטישע שריפטשטעלער פון אייראפּא און פון די פאראייניגטע שטאַטען.

אין „אידישען אַרבייטער“

געפינט איהר אַלע מאָל נייעס און אָפּהאַנדלונגען פון ארץ־ישראל, סיי פון דעם אַרבייטער לעבען און סיי פון פּאָליטישען לעבען.

אין פארלויף פון לעצטען יאָהר זיינען, צווישען אנדערע, ערשינען אין דעם „אידישען אַרבייטער“ ארטיקלען און קאָרעספּאָנדענצען פון:

ש. י. אימבער, א. אלמי, אפרים בלומענפעלד, א. בוקשטיין, בן־בצי, ד. בן־גריון, ס. באַנטשיק, מאיר בראון, ב. באַטווינניק, לובא באַראַכאָוו, ד. גאָגאָל, ש. גאָלדשטיין, יהודה לייב דאשעווסקי, א. העמלין, אברהם הארצפעלד, א. וואָלינער, א. ש. וואלדשטיין, ג. א. זאוועל, מ. זינגער, יצחק זאַר, יהואָש, מ. יארבלום, דר. א. ש. יורים, ט. כספי, דר. יוסף כרמין, צבי כהן, ב. לאקער, א. ליטווין, אברהם לעווין, דר. א. מוקדוני, י. מערמענסקי, מ. נייעשטאַדט, ה. סילווער, ל. סיגאל, יואל ענטין, ה. עהרענריך, משה פריילאכאָוו, דוד פינסקי, פ. קריטשעווסקי, י. קויפמאַן, פ. קרוזאַ, שלמה קאפּלאַנסקי, י. שניידער, ש. ראסקין, י. ראפּאפּארט, ב. צוקערמאן, חיים שוים, תלוש.

סובסקריפּשאָן פּרייז: אַ יאָהר, $2.50; 6 מאָנאַטען, $1.25.

אַדרעס פון רעדאקציע:

„דער אידישער אַרבייטער“, 32 יוניאָן סקוועד, ניו יאָרק.

לוקסאר האטעל

דער איינציגער האָטעל אין אמעריקא
וועלכער גיט זיינע געסט פ ר י י
די באריהמטע

לוקסאָר בעדער

וואו איהר טרעפט זיך מיט
דעם בעסערען קלאס מענשען

לוקסאָר דזשים

און האנד־באָל קאָורט,
אַ מאָדערנער אינסטיטוט פאר'ן געזונט.

פרייז $2 און העכער
די בעדער אַליין — $1.50

דערצעהלט אייערע פריינד, וואָס
דיזע דרייפאַכע אינסטיטוציע טוט
פאר אייער געזונט און פארגעניגען.

121 וועסט 46טע סטריט

און טאַימס סקווער, ניו יאָרק.

די גרעסטע און אינהאַלטסרייכע
אידישע צייטונג אין דער וועלט

„פאָרווערטס"

דער בעסטער מאָנאַטליכער
זשורנאַל אין אידיש — איז די

„צוקונפט"

ניו יאָרק דזשאָינט באָארד

אַמאַלגאַמייטעד

קלאָטהינג וואָירקערס יוניאָן

אָוו אַמעריקא

621 בראָדוויי, ניו יאָרק

טעלעפאָן ספּרינג 7600.

אברהם בעקערמאן,
מענעדזשער.

אברהם מילער,
סעקרעטאַר־טרעזשורער.

רעגיסטרירט אייער קינד אין

„קינדערוועלט“

— פון —

אידיש־נאַציאָנאַלען ארבייטער פארבאנד אינסטיטוט אינק.

„קינדערוועלט“ איז דער מאָדערנסטער קינדער קעמפּ, אין דעם פּראַכטפולען „בער מאונטיינס“ געגענט. שעהנע, באקוועמע געביידעס, אויסערגעוועהנליך גוטע אויפּפּאַסונג אויף די קינדער. עסען פון דאָס בעסטע, אַלץ ריין, שעהן, סאַניטאַריש. אַלץ פּראַכטפול איינגעאָרדענט.

צאָהלונגען פאר קינדער פון פארבאנד חברים און פאר קינדער פון אידישע פאָלק שולען

$145 פאר אַ פולען סעזאָן (פון 10 וואָכען) און $75 פאר א האלבען סעזאָן (פון 5 וואָכען). קינדער פון ניט־חברים און ניט פון אידישע פאָלק שולען צאָהלען 175 דאָלאר א פולען סעזאָן און 90 דאָלאר פאר א האלבען סעזאָן.

פאר איינצעלהייטען ווענדען זיך אין

אָפיס פון „קינדערוועלט“, 198 צווייטע עוועניו, ניו יאָרק

טעלעפאָן סטייוועזענט: 3072—3073.

כללים פאר רעגיסטראציע

פינף דאָלאר פאר רעגיסטראציע. מען דארף האָבען ווייניגסטענס 2 שעהרים (צו 5 דאָלאר) פון קעמפּ.

וויכטיג! וויכטיג!

אַ רעדוקציע פון 10 פּראָצענט פאר רעגיסטרירען קינדער אין „קינדערוועלט“ בעפאָר דעם 1טען אַפּריל, 1927.

„אונזער קעמפּ“ אין הייליאנד מילס, ניו יאָרק

איז א קעמפּ פאר דערוואקסענע לעבען „קינדערוועלט“. — אַלץ פון דאָס שעהנסטע און בעסטע. — באהאנדלונג, די חבר׳שטע. — א פּראַכטפולער טייך, לאָנקעס, וועלדער, בערג, טאָלען. — קומט און איבערצייגט זיך. — פּרייזען די ביליגסטע.

נאָך איינצעלהייטען ווענדעט זיך אין

אָפיס פון „אונזער קעמפּ“, 189 צווייטע עוועניו, ניו יאָרק

טעלעפאָן סטייוועזענט 3072.

Compliments of

MAX R. WILNER

Irving Place
Jewish Art Theatre

Compliments of

JACOB BEN-AMI

Director

Irving Place
Jewish Art Theatre

די וועלט און די מענטשען

די באַפעלקערונג פון דער וועלט

לויט די קאנטינענטען.

קאנטינענט	שטח לאנד אין קוואַד־ראַט מייל	פראַצענט פון גאַנצען ערד שטח	באַפעלקערונג	פראַצענט פון דער וועלט באַ־פעלקערונג	וויפיל מענשען אויף אַ קוואַד־ראַט מייל
אפריקא	11,622,619	20.3	142,000,000	8.1	12.2
נאָרד אמעריקא	8,589,257	15.0	136,000,000	7.8	15.8
זיד אמעריקא	7,570,215	13.2	64,000,000	3.7	8.4
אזיע	17,206,000	30.0	921,000,000	52.7	53.5
אויסטראַליע	3,312,613	5.9	9,000,000	0.5	2.7
איירָאפּא	3,872,561	6.7	476,000,000	27.2	122.9
נאָרד און זיד פּאָל געגענדען	5,081,935	8.9	"	"	"
צוזאמען	57,255,200	100.0	1,748,000,000	100.0	

די באַפעלקערונג פון דער וועלט לויט ראַסען.

ראַסע	צאָהל מענשען
אינדאָ־גערמאַנישע אָדער ארישע (ווייסע)	821,000,000
מאָנגאָלישע (געל־ברוינע)	645,000,000
סעמיטישע (ווייסע)	75,000,000
נעגערישע און באנטו (שווארצע)	139,000,000
מאַלאַאישע און פּאָלינעזישע (ברוינע)	40,000,000
אינדיאַנער אין אַמעריקאַ פון ריינער און געמישטער אָפּשטאַמונג	28,000

די ווייסע ראַסע.

גרופּע	צאָהל מענשען
אינדאָ־גערמאַנער (אַריער)	821,000,000
סעמיטען	75,000,000
כאַמיטען	22,000,000

צו די כאַמיטען באַלאַנגען די אַפריקאַנישע פעלקער: בערבערען, קאָפּטען, סאָמאַלער און אַנדערע.

אינדאָ־גערמאַנישע (אַרישע) פעלקער.

פאָלק	צאָהל
מזרח־אַרישע פעלקער:	
הינדוסען	230,000,000
קאַווקאַזער פעלקער	7,000,000
איראַנער	18,000,000
ציגיינער	800,000
מערב־אַרישע:	
גערמאַנישע פעלקער:	602,000,000
דייטשען	89,000,000
ענגלענדער און ענגלענדער־ אַמעריקאַנער	139,000,000
סקאַנדינאַווער פעלקער	14,000,000
ראָמאַנישע פעלקער:	
שפּאַניער און קרעאָלען	6,000,000
פּאָרטוגעזער	20,500,000
פראַנצויזען	45,000,000
איטאַליענער	43,000,000
רומענער	12,500,000
סלאַווישע פעלקער:	
גרויס־רוסען	76,000,000
אוקראַינער	33,000,000
סערבען, קראָאַטען און סלאָווענער	10,700,000
פּאָליאַקען	19,000,000
טשעכען און סלאָוואַקען	10,000,000
בולגאַרען	5,200,000
אַנדערע:	
גריכען	6,500,000
אלבאַנעזער	1,400,000
קעלטען	1,700,000
לעטען און ליטווינער	5,500,000

סעמיטישע פעלקער.

פאָלק	צאָהל מענשען	פאָלק	צאָהל מענשען
אראבער	20,000,000	אידען	*15,580,000
אביסיניער און נוביער	5,500,000		

*) די צאָל אידען אויף דער וועלט ווערט געשאַצט צווישען 15 און 17 מיליאָן.

פעלקער פון דער מאָנגאָלישער ראַסע.

פאָלק	צאָל מענשען	פאָלק	צאָל מענשען
יאַפּאַנעזער און קאָרעער	80,000,000	טיבעטיאַנער	8,000,000
פינען און אונגאַרען	16,000,000	צפון־פּאָלאַרע שבטים	1,000,000
כינעזער	465,000,000		

צו דער מאָנגאָלישער ראַסע באַלאַנגען אויך די קאַלמיקען, בוריאַטען, קירגיזען, טערקען, טאָטערען, טונגוסען און יאַקוטען.

פעלקער און שבטים פון דער נעגערשער ראַסע.

פעלקער	צאָהל מענשען
נעגערישע שבטים אין צענטראַל און צפון־מערב אפריקא	61,000,000
באַנטו, קאפּרען, זולוסען א. א. וו. אין צפון און צפון־מזרח אפריקא	28,000,000
נעגערען און מולאַטען אין אַמעריקא	25,000,000
פּאַפּואַסען און מעלאַנעזיער	1,500,000
פּאָלינעזער, אויסטראַליער, מאַארי	500,000

פעלקער פון אומבאַשטימטער ראַסע.

פאָלק	צאָהל מענשען	פאָלק	צאָהל מענשען
דראַווידען, טאַמילער (אין פּאָדערשטער אינדיע און ציילאָן)	66,000,000	סענעגאַלער	6,000,000
		האָטענטאָטען און בושמענען	150,000
		באַסקען (אין די פּירינעען)	600,000

די שפּראַכען פון דער וועלט.

עס ווערט אָנגענומען, אַז עס זיינען פאַראַן 3,424 שפּראַכען און דיאַלעקטען אויף דער וועלט. די שפּראַכען און דיאַלעקטען ווערען פאַרטיילט לויט קאָנטינענטען:

קאָנטינענט	צאָהל שפּראַכען און דיאַלעקטען	קאָנטינענט	צאָהל שפּראַכען און דיאַלעקטען
אַמעריקא	1,624	אייראָפּא	587
אַזיע	937	אַפריקא	276

די שפּראַכען, וואָס ווערען אַם מייסטען גערעדט, זיינען:

שפּראַך	צאָהל מענשען	שפּראַך	צאָהל מענשען
כינעזיש	534,000,000	רוסיש	90,000,000
אינדישע שפּראַכען	230,000,000	פראַנצויזיש	60,000,000
ענגליש	180,000,000	שפּאַניש	55,000,000
דייטש	120,000,000	איטאַליעניש	40,000,000
פּאָרטוגעזיש	30,000,000		

עס איז שווער צו באַשטימען, וויפיל ווערטער יעדע שפּראַך פאַרמאָגט. אויב מען זאָל משפּט'ן לויט די גרעסטע און בעסטע ווערטער־ביכער פון יעדער שפּראַך, קומט אויס, אַז די פאָלגענדע שפּראַכען פאַרמאָגען:

שפּראַך	צאָהל ווערטער	שפּראַך	צאָהל ווערטער
ענגליש	455,000	רוסיש	140,000
דייטש	150,000	שפּאַניש	120,000
פראַנצויזיש	210,000	איטאַליעניש	140,000

אין אמת'ן אָבער פאַרמאָגען די שפּראַכען פיל וויניגער אייגענע ווערטער און, דערצו, אַזעלכע, וואָס ווערען באמת געברויכט. מייסטענס זיינען די ווערטער פרעמדע, אָפּגעלעבטע, וויסענשאַפטליכע און טעכנישע טערמינען און אַזוי ווייטער. עס איז, למשל, אויסגערעכענט, אַז פון די 455,000 (אָדער ווי איינינע רעכענען: 700,000) ווערטער פון דער ענגלישער שפּראַך, זיינען נאָר 10,000 באמת די ענגלישע שפּראַך.

די באַפעלקערונג פון דער וועלט לויט רעליגיע.

רעליגיע	צאָהל מענשען	רעליגיע	צאָהל מענשען
קריסטליכע:		בודיסטען	135,161,000
קאַטוילִיקען	273,500,000	הינדוס	210,400,000
גריכיש־פּראַוואָסלאַוונע	121,801,000	קאָנפוציאַנער און טאַאָ־	
פּראָטעסטאַנטען	170,900,000	איטען	301,155,000
צוזאַמען קריסטען	566,201,000	שינטאָאיטען	20,512,000
אידען	15,580,000	געצענדינער	136,325,000
מאַכמעדאַנער	219,030,000	אַנדערע	16,300,000

לענדער נאָכ'ן א"ב, באַפעלקערונג, שטח און הויפּט־שטעדט פון מלוכות און לענדער

(אויסער די פאַראייניגטע שטאַאַטען פון אמעריקאַ)

לאַנד	קאָנטינענט	רעגירונג־פאָרם אָדער פון וועלכען לאַנד באַהערשט	שטח אין קוואַדראַט מייל	באַפעלקערונג	צאָהל מענשען פער קוואַד־ראַט מייל	הויפּט־שטאָדט
אונגאַרן	איירָאָפּאַ	רעפּובליק	35,170	8,160,000	232.2	בודאַפּעסט
איסלאַנד	נאָרד־אַטלאַנטיק	קעניגרייך	39,709	94,690	2.4	רעיקיאַוויק
אינדיע (בריטישע)	אַזיע	בריטישע אימפּ.	1,093,074	247,138,396	226.0	דעלהי
אינדיע (שטאַטען)	אַזיע	בריטישע אימפּ.	709,555	71,936,736	177.0	—
אינדאָ־כינאַ	אַזיע	פראַנצ. פּראָטעקט.	256,878	18,965,052	73.4	האַנאָי
איראַק (מעסאָפּאָטאַמיע)	אַזיע	קעניגרייך	143,250	2,849,282	19.8	באַגדאַד
אירלאַנד	איירָאָפּאַ	בריטישע אימפּ.	32,586	4,390,219	134.6	דובלין, בעלפאַסט
אירלענדישער פרייער שטאַאַט	איירָאָפּאַ	בריטישע אימפּ.	26,592	3,160,000	118.8	דובלין
איל אָוו מען	איירָאָפּאַ	בריטישע אימפּ.	227	60,238	265.3	דאָגלאַס
איטאַליע	איירָאָפּאַ	קעניגרייך	117,982	38,835,941	329.1	רוים
אייוואָרי קאָוסט	אַפריקאַ	פראַנקרייך	121,976	1,545,680	12.5	בינגערוויל
אוגאַנדאַ	אַפריקאַ	בריטישע אימ.	110,300	3,071,608	29.9	ענטעבע
אוקראַינאַ	איירָאָפּאַ	סאָוועטען־רעפּובליק	174,510	26,001,802	149.0	כאַרקאָוו
אוראַגוואַי	זיד־אַמעריקאַ	רעפּובליק	72,153	1,662,116	22.9	מאָנטעווידעאַ
ארץ ישראל	אַזיע	בריטישער מאַנדאַט	9,000	755,858	83.9	ירושלים
אונטערשטע קאַליפאָרניע	נאָרד־אַמעריקאַ	מעקסיקאָ	58,338	62,000	1.0	לאַ פּאַזאַ
אָלדענבורג	איירָאָפּאַ	דייטשלאַנד	2,482	517,765	209.0	אָלדענבורג
אָמאַן	אַזיע	קעניגרייך	82,000	500,000	4.2	מוסקאַט
אָנטאַריאָ (קענעדע)	נאָרד־אַמעריקאַ	בריטישע אימפּ.	407,262	2,933,662	7.2	טאָראָנטאָ

לאנד	קאנטינענט	רעגירונג־פארם אדער פון וועלכען לאנד באהערשט	גרויס אין קוואדראט מייל	באפעלקערונג	באפעלקערונג פער קוואדראט מייל	הויפטשטאדט
ארענדזש פרייער שטאאט	אפריקא	בריטישע אימפ.	50,389	628,360	12.4	בלעמפאנטיין
ארקני־אינזלען	אייראפא	בריטישע אימפ.	392	24,109	61.2	קווירקוואל
אביסיניע (עטהיאפיע)	אפריקא	קעניגרייך	350,000	10,000,000	28.5	אריסאבאבא
אדען און פירענטעק	אזיע	בריטישע אימפ.	9,080	54,923	6.0	אדען
אפגאניסטאן	אזיע	מאנארכיע	245,000	6,330,500	21.7	קאבול
אלבאניע	אייראפא	רעפובליק	17,374	831,877	47.9	דוראצצא
אלבערטא	נארד־אמעריקא	בריטישע אימפ.	255,285	588,454	2.3	עדמאנטאן
אלזשיר	אפריקא	פראנקרייך	222,180	5,802,464	26.1	אלזשיר
אלזאס	אייראפא	פראנקרייך	3,202	1,120,529	349.9	שטראסבורג
אנדארא	אייראפא	פראנצ.־שפאנ. פראט.	191	5,231	27.3	אנדארא
אנגאלא	אפריקא	פארטוגאל	484,800	4,119,000	8.5	לאאנדא
אנהאלט	אייראפא	דייטשלאנד	888	331,268	374.0	דעסאו
אנאם	אזיע	פראנצ. פראטעקט.	39,758	5,731,189	144.1	היוע
אנטיגוא	וועסט־אינדיע	בריטישע אימפ.	170	29,767	175.1	סט. דזשאן
אראביע	אזיע		1,200,000	5,000,000	4.3	מעקקא
ארגענטינא	זיד־אמעריקא	רעפובליק	1,153,418	9,548,092	35.0	בוענאס איירעס
ארמעניע	אזיע	סאוועטען־רעפובליק	15,240	1,214,391	79.6	עריוואן
אססאם (אינדיע)	אזיע	בריטישע אימפ.	53,015	7,606,232	143.0	שילאנג
אויסטראליע	אקעאניא	בריטישע אימפעריע	2,974,581	5,873,000	1.8	מעלבורן
אזערבאידזשאן	אזיע	רוסלאנד	33,970	2,096,973	61.7	באקו
אזארעס־אינזלען	נארד־איטאליע	פארטוגאל	922	242,613	250.0	פאנטא דעלגאדא
באדען	אייראפא	דייטשלאנד	5,819	2,208,503	397.0	קארלסרוהע
באהאמאס	וועסט־אינדיע	בריטישע אימפ.	4,404	53,031	12.0	נאסאו

לאַנד	קאָנטינענט	רעגירונג־פאָרם אָדער פון וועלכען לאַנד באַהערשט	פער אײן קוואַדראַט מייל	באַפעלקערונג	גרייס אין ענגל. קוואַדראַט מיילן	הויפּטשטאָדט
באַריין־אינזלען	אזיע	בריטישע אימפּ.	276	110,000	39.8	מאַהארעק
באַלעארישע אינזלען	אייראָפּא	שפּאַניע	1.935	343,650	177.7	פּאַלמא
באַלוטשיסטאַן	אזיע	בריטישע אימפּ.	134,638	799,625	5.9	קוועטא
באַרבאַדאָס	וועסט־אינדיע	בריטישע אימפּ.	166	198,336	1,194.7	ברידזשטאַון
באַכאַדאַ (אינדיע)	אזיע	האַלב־אומאָפּהענגיג	8,127	2,126,522	262.0	באַראָדאַ
באַשקיריע	אייראָפּא	סאָוועטען־רוסלאַנד	40,420	1,268,132	31.1	סטערליטאמאַק
באַסוטאָלענד	אַפריקא	בריטישע אימפּ.	11,716	500,554	42.7	מעסערן
בייערן	אייראָפּא	דייטשלאַנד	22,506	7,398,311	242.0	מינכען
באַטשואַנאַלענד	אַפריקא	קעניגרייך	275,000	154,983	0.5	סעראוע
בענגאַל (אינדיע)	אזיע	בריטישע אימפּ.	5,434	896,926	163.9	קאַלקוטאַ
בעלגיע	אייראָפּא	קעניגרייך	11,752	7,666.055	648.0	בריסעל
ביהאַר און אָריסאַ	אזיע	האַלב־אומאָפּהענגיג	83,161	34,002,189	157.0	פּאַטהאַ
בערמודאָס	נאָרד־אַמעריקא	בריטישע אימפּ.	19	21,987	1,157.2	העמילטאָן
בהוטאַן	אזיע	בריטישער פּראָטעקט.	20,000	250,000	12.5	פּונאַכאַ
ביסמאַרק־אינזלען	אָקעאַניע	בריטישע אימפּ.	15,752	188,000	11.9	ראַבאַול
בעהמען	אייראָפּא	טשעכאָסלאָוואַקיע	20,333	6,670,582	331.9	פּראַג
בוכאַרא	אזיע	סאָוועטען־רוסלאַנד	83,000	1,250,000	15.6	בוכאַרא
באָליוויאַ	זיד־אַמעריקא	רעפּובליק	514,595	2,820,074	5.4	לאַפּאַז
באָמביי (פּרעזידענטשאַפט)	אזיע	בריטישע אימפּ.	123,621	19,348,219	157.0	באָמביי
באָמביי (פּראָווינץ)	אזיע	בריטישע אימפּ.	77,035	16,012,342	208.0	באָמביי
באָרנעאָ (בריטיש, נאָרד)	אזיע	בריטישע אימפּ.	31,106	257,804	6.6	סאַנדאַקאַן
באָרנעאָ (האָלענדיש)	אזיע	האָלאַנד	206,810	1,625,453	7.9	באַנזשער־מאַסין

לאנד	קאנטינענט	רעגירונג־פארם אדער פון וועלכען לאנד באהערשט	שטח אין קוואדראט מייל	באפעלקערונג	אײנוואוינער פער קוואדראט מייל	הויפטשטאדט
באסניא און הערצעגאווינא	אייראפא	יוגאסלאוויע	19,768	1,889,929	95.5	סאראיעווא
בראזיל	זיד־אמעריקא	רעפובליק	3,276,358	30,635,605	9.5	ריא דע זשאניירא
ברעמען	אייראפא	דייטשלאנד	99	311,268	3,143.0	ברעמען
בריטיש־קאלומביא	נארד־אמעריקא	בריטישע אימפ.	533,855	524,528	1.1	וויקטאריא
בריטישע אימפעריע	——	אימפעריע	13,406,103	441,595,965	32.9	לאנדאן
ברוניי	אזיע	בריטישער פראטעקט.	4,000	25,454	6.3	ברוניי
בראנזוויק	אייראפא	דייטשלאנד	1,418	480,599	338.0	ברונזוויק
בולגאריע	אייראפא	קעניגרייך	40,667	4,958,400	121.9	סאפיא
בורמא (אינדיע)	אזיע	בריטישע אימפ.	233,707	13,212,192	57.0	ראנגון
גאבון־קאלאניע	אפריקא	פראנקרייך	121,862	388,778	3.1	ליברוויל
גאמביא	אפריקא	בריטישע אימפ.	4,134	248,000	59.9	בעטהוירסט
גיבראלטאר	אייראפא	בריטישע אימפ.	2	17,690	8,845.0	גיבראלטאר
גאא	אזיע	פארטוגאל	1,469	515,772	351.1	ניי־גאא
גריכענלאנד	אייראפא	רעפובליק	49,022	5,447,077	129.8	אטהען
גרינלאנד	נארד־אמעריקא	דענעמארק	46,740	14,355	0.2	סידפראווען
גוואדעלופ	וועסט־אינדיע	פראנקרייייך	688	229,622	334.2	פאינט־א־פיטער
גוואטעמאלא	צענטראל־אמעריקא	רעפובליק	48,290	2,119,165	42.0	גוואטעמאלא
גוויאנא (בריטישע)	זיד־אמעריקא	בריטישע אימפ.	89,480	297,691	3.3	דזשארדזשטאון
גוויאנא (האלענדישע)	זיד־אמעריקא	האלאנד	54,291	133,561	2.3	פאראמאריבא
גוויאנא (פראנצ.)	זיד־אמעריקא	פראנקרייך	32,000	44,202	1.3	קאיען
גווינעא (פראנצ.)	אפריקא	פראנקרייך	95,218	1,875,996	19.7	קאנאקרי
גווינעא (פארטוג.)	אפריקא	פארטוגאל	13,940	289,000	20.7	ביסאו
גווינעא (שפאנישע)	אפריקא	שפאניע	10,810	200,000	18.5	סאנטא איזאבעל
גרוזיע	אייראפא	כאוועטען־רוסלאנד	25,760	2,372,403	92.0	טיפליס

ל אַ נ ד	קאָנטינענט	רעגירונג-פאָרם אָדער פון וועלכען לאַנד באַהערשט	פלאַך אין קוואַדראַט מייל	באַפעלקערונג	צאָהל מענשען פער קוואַדר-ראַט מייל	הויפּט-שטאָדט
דייטשלאַנד	אייראָפּא	רעפּובליק	185,889	62,500,000	328.0	בערלין
דאַגעסטאַן	אייראָפּא	סאָוועטען-רוסלאַנד	13,730	798,181	58.1	פּעטראָווסק
דאַהאָמיי	אַפריקא	פראַנקרייך	42,460	842,243	19.8	פּאָרטאָ נאָוואָ
דאַלמאַציע	אייראָפּא	יוגאָסלאַוויע	4,916	621,429	126.4	ראַגוסאַ
דאַנציג	אייראָפּא	פרייע שטאָט	729	386,000	501.8	דאַנציג
דענעמאַרק	אייראָפּא	קעניגרייך	17,144	3,381,000	136.0	קאָפּענהאַגען
דאָמיניק	וועסט-אינדיע	רעפּובליק	19,325	897,405	45.9	סאַנטאַ דאָמינגאַ
דוראַנגאָ	נאָרד-אַמעריקא	מעקסיקאָ	42,272	336,000	7.9	דוראַנגאַ
האָלאַנד	אייראָפּא	קעניגרייך	13,205	7,086,913	563.3	האַאַג
האָלענדיש						
אָסט-אינדיע	אַזיע	האָלאַנד	733,642	49,534,618	67.5	באַטאַוויא
האַמבורג	אייראָפּא	דייטשלאַנד	168	1,050,389	6,564.0	האַמבורג
האַאיטי	וועסט-אינדיע	רעפּובליק	11,072	2,045,000	184.6	פּאָרט-אַ-פּרינס
העדזשאַז	אַזיע	קעניגרייך	112,500	900,000	8.0	מעקקאַ
העססע	אייראָפּא	דייטשלאַנד	2,968	1.290,988	435.0	דאַרמשטאַדט
האָנדוראַס	צענטראַל-אַמעריקא	רעפּובליק	46,332	673,408	13.9	טעגוציגאַלפּאַ
האָנדוראַס (ענגל.)	צענטראַל-אַמעריקא	בריטישע אימפּ.	8,592	45,317	5.2	בעליזע
האָנג-קאָנג	אַזיע	בריטישע אימפּ.	391	681,800	1,743.7	וויקטאָריא
הידעראַ-באַד	אַזיע	האַלב-אומאָפּהענגיג	82,698	12,471,770	151.0	הידעראַבאַד
ווענעזועלאַ	זיד-אַמעריקא	רעפּובליק	393,976	3,000,000	7.6	קאַראַקאַס
וויקטאָריא	אויסטראַליע	בריטישע אימפּ.	87,884	1,531,529	17.4	מעלבורן
וואַלדעק	אייראָפּא	דייטשלאַנד	401	55,999	137.0	אַראָלזען
וויילס	אייראָפּא	בריטישע אימפּ.	7,466	2,206,712	295.5	קאַרדיף
ווייהאַיווי	אַזיע	בריטישע אימפּ.	285	147,177	516.4	ווייהאַיווי
וועסט-אויסטראַליע	אויסטראַליע	בריטישע אימפּ.	975,920	332,213	0.3	פּוירטה

לאנד	קאנטינענט	רעגירונג־פארם אדער פון וועלכען לאנד באהערשט	שטח אין קוואדראט מייל	באפעלקערונג	באפעלקערונג פער קוואדראט מייל	הויפטשטאדט
וועסטפאליע (פרייסען)	אייראפא	דייטשלאנד	7,809	4,488,115	569.0	עססען
ווייס־רוסלאנד	אייראפא	סאוועטען־רוסלאנד	23,290	1,634,223	70.7	מינסק
ווינדווארד־אינזלען	וועסט־אינדיע	בריטישע אימפ.	516	171,926	333.2	סט. דזשארדזש
ווירטעמבערג	אייראפא	דייטשלאנד	7,532	2,518,773	334.0	שטוטגארט
זיד־אויסטראליע	אויסטראליע	בריטישע אימפ.	380,070	495,336	1.3	אדעלייד
זיד־וועסט אפריקא	אפריקא	בריטישער מאנדאט	322,400	237,237	0.7	ווינדהאק
זיד־אפריקאנישע יוניאן	אפריקא	בריטישע אימפ.	472,089	6,729,382	14.2	פרעטאריא
זאנזיבאר	אפריקא	בריטישע אימפ.	1,020	196,733	193.0	זאנזיבאר
זאקסען	אייראפא	דייטשלאנד	5,789	4,663,298	805.0	דרעזדען
טשעכאסלאוואקיע	אייראפא	רעפובליק	54,877	13,613,172	251.2	פראג
טשילי	זיד־אמעריקא	רעפובליק	289,796	3,905,000	13.0	סאנטיאגא
טשיוואווא	נארד־אמעריקא	מעקסיקא	90,036	402,000	44.6	טשיוואווא
טשאד־קאלאניע	אפריקא	פראנקרייך	501,676	1,271,371	2.5	באנגוי
טאהיטי	אקעאניע	פראנקרייך	1,520	31,655	20.8	פאפעטע
טאיוואן (פארמאזא)	אזיע	יאפאן	13,944	3,655,308	262.1	טאיקאקו
טאנגאנאיקא	אפריקא	בריטישע אימפ.	365,000	4,002,487	10.9	דאר־עס־סאלאם
טאנזשיר	אפריקא	אינטערנאציאנאליזירט	140	52,000	371.4	טאנזשיר
טאסמאניא	אויסטראלעזיע	בריטישע אימפ.	26,215	213,877	8.1	האבארט
טאטערשע מלוכה	אייראפא	סאוועטען־רוסלאנד	25,960	2,852,135	109.8	קאזאן
טהורינגיא	אייראפא	דייטשלאנד	4,542	1,508,025	332.0	ווייסאר
טיבעט	אזיע	כינא	436,200	2,000,000	4.3	להאזא
טימור־ארכיפעלאג	אזיע	האלאנד־פארטוגאל	26,410	1,146,660	5.5	דילי
טאגאלאנד	אפריקא	פראנצ. מאנדאט	21,893	672,837	30.7	טונים
טאגאלאנד	אפריקא	בריטישער מאנדאט	12,600	350,000	27.7	—

לאנד	קאנטינענט	רעגירונג־פארם אדער פון וועלכען לאנד באהערשט	שטח אין קוואדראט מייל	באפעלקערונג	צאהל מענשען פער קוואד־ראט מייל	הויפטשטאדט
טאנגא (פריינדליכע אינזלען)	אקעאניע	בריטישער פראטעקט.	385	23,562	60.9	נוקואלאף
טאנקין	אזיע	פראנצויזישער פראטעקט.	40,530	6,470,250	159.6	האנאי
טראנס־קאווקאז	אזיע	רוסלאנד	74,970	5,683,967	75.9	טיפליס
טראנסוואאל	אפריקא	בריטישע אימפ.	110,450	2,085,837	18.8	פרעטאריא
טרינידאד	וועסט־אינדיע	בריטישע אימפ.	1,862	365,913	196.5	טרינידאד
טריפאלי	אפריקא	איטאליע	350,000	570,700	1.6	טריפאלי
טונים	אפריקא	פראנקרייך	50,000	2,095,000	41.9	טונים
טורקעסטאן	אזיע	רוסלאנד	577,400	7,201,551	12.4	כאמי
טערקיי	איירָאפא־אזיע	רעפובליק	494,538	14,548,800	29.4	אנגארא
יאפאן	אזיע	אימפעריע	148,756	58,481,500	392.4	טאקיא
יאפאנעזישע אימפעריע	אזיע	אימפעריע	260,738	80,704,800	309.5	טאקיא
יאמאיקא	וועסט־אינדיע	בריטישע אימפ.	4,207	857,921	203.9	קינגסטאן
יאווא און מאדורא	אזיע	האלאנד	50,557	35,017,204	682.5	באטאוויא
יאהארע	אזיע	בריטישע אימפ.	7,500	282,234	37.6	יאהארע בארו
יוגאסלאוויע	איירָאפא	קעניגרייך	96,134	12,017,323	125.0	בעלגראד
יוקאטאן	נארד־אמעריקא	מעקסיקא	15,939	162,000	10.1	מערידא
יוקאן־טעריטאריע	נארד־אמעריקא	בריטישע אימפ.	207,076	4,157	.02	דאוסאן
כינא (18 פראווינצען)	אזיע	רעפובליק	1,532,420	375,000,000	244.7	פעקין
כינא (מיט מאנגאליע, טיבעט, מאנדזשוריע און סינג־קי־יאנג)	אזיע	רעפובליק	4,277,170	400,800,000	93.7	פעקין
כאזען (קארעא)	אזיע	יאפאן	84,738	18,313,800	216.1	סעאול
כיווא	אזיע	סאוועטען־רוסלאנד	24,000	646,000	26.9	כיווא

לאנד	קאנטינענט	רעגירונגס-פארם אדער פון וועלכען לאנד באהערשט	ווי פיל קוואדראט מייל	באפעלקערונג	ווי פיל מענ-שן קומען אויף א קוו. מייל	הויפט-שטאדט
לאבראדאר	נארד-אמעריקא	בריטישע אימפ.	120,000	3,647	.03	—
לאאס	אזיע	פראנצויזישער פראטעקט.	96,500	800,000	8.3	פיאבאנג
לאטוויא	אייראפא	רעפובליק	25,000	1,909,700	75.4	ריגא
לבנון	אזיע	פראנצויזישער מאנדאט	7,370	628,863	85.3	ביירוט
ליעווארד-אינזלען	וועסט-אינדיע	בריטישע אימפ.	715	127,193	175.0	סט. דזשאנס
ליבעריא	אפריקא	רעפובליק	36,834	1,500,000	40.7	מאנראוויא
ליגוריא	אייראפא	איטאליע	2,038	1,310,338	643.0	גענאא
ליכטענשטיין	אייראפא	פרינציפאליטעט	65	10,716	164.8	וואדוץ
ליפפע	אייראפא	דייטשלאנד	469	154,318	329.0	דעטמאלד
ליטע	אייראפא	רעפובליק	33,000	2,011,173	60.6	קאוונא
לאמבארדיע	אייראפא	איטאליע	9,333	5,110,320	547.6	מילאן
לארעין	אייראפא	פראנקרייך	2,403	589,120	245.1	מעטץ
לובעק	אייראפא	דייטשלאנד	115	120,568	1,048.0	לובעק
לוקסעמבורג	אייראפא	גרויס-הערצאגטום	999	260,767	261.0	לוקסעמבורג
מאקאא	אזיע	פארטוגאל	4	74,866	18,714.0	מאקאא
מאדאסקאר	אפריקא	פראנקרייך	236,000	3,316,341	15.2	טאנאנאריווא
מאדיירא	אפריקא	פארטוגאל	314	179,002	570.0	פונטשאל
מאדראס (אינדיע)	אזיע	האלב-אומאפהענגיג	142,260	42,318,985	297.0	מאדראס
מאלאי-שטאאטען (פעדערירטע)	אזיע	בריטישע אימפ.	27,506	1,315,700	47.8	פעראק
מאלאי-שטאאטען (אנדערע)	אזיע	בריטישער פראטעקט.	22,486	1,023,175	47.8	יאהארע
מאלטא	אייראפא	בריטישע אימפ.	118	224,859	1,905.5	וואלעטא
מאנדזשוריע	אזיע	כינא	363,610	20,000,000	55.0	מוקדען
מאניטאבא (קענעדע)	נארד-אמעריקא	בריטישע אימפ.	251,832	610,118	2.4	וויניפעג

ל אַ נ ד	קאָנטינענט	רעגירונג־פאָרם אָדער פון וועלכען לאַנד באַהערשט	שטח אין קוואַדראַט מייל	באַפעלקערונג	צאָהל מענשען פער קוואַד־ראַט מייל	הויפּט־שטאָדט
מאַרטיניק	וועסט־אינדיע	פראַנקרייך	385	244,439	635.1	פאָרט דע פראַנס
מאַוריטאַניאַ	אפריקאַ	פראַנקרייך	345,400	261,746	0.7	מאַראַקאַ
מאַוריציוס	אַזיע	בריטישע אימפּ.	720	376,108	522.3	פאָרט לואיס
מעקלענבורג־שווערין	אייראָפּאַ	דייטשלאַנד	5,068	657,330	130.0	שווערין
מעקלענבורג־שטרעליץ	אייראָפּאַ	דייטשלאַנד	1,131	106,394	94.0	נײַ שטרעליץ
מעמעל	אייראָפּאַ	ליטאַ	1,057	138,530	131.0	מעמעל
מעסאָפּאָטאַמיע (איראַק)	אַזיע	קעניגרייך	143,250	2,849,282	19.8	באַגדאַד
מעקסיקאָ	נאָרד־אַמעריקאַ	רעפּובליק	760,093	14,234,799	18.7	מעקסיקאָ
מיקוועלאָן	נאָרד־אַמעריקאַ	פראַנקרייך	43	499	11.6	סט. פּיער
מאָלוקאַ־אינזלען	אַזיע	האָלאַנד	30,168	427,211	14.1	טערנאַטע
מאָנאַקאָ	אייראָפּאַ	פּרינציפּאַליטעט	8	22,956	2,869.5	מאָנאַקאָ
מצרים עי:	אפריקאַ	קעניגרייך	347,840	13,885,000	38.9	קאַירא
מאָנגאָליע	אַזיע	כינאַ	1,367,600	1,800,000	1.3	אורגאַ
מאָנטענעגראָ	אייראָפּאַ	יוגאָסלאַוויע	3,733	199,856	53.5	צעטיניע
מאָראַוויאַ	אייראָפּאַ	טשעכאָסלאָוואַקיע	8,612	2,662,884	309.2	ברנאָ
מאַראָקאָ (פראַנצ.)	אפריקאַ	פראַנצויזישער פּראָטעקט.	213,000	5,400,000	25.3	ראַבאַט
מאַראָקאָ (שפּאַניש)	אפריקאַ	שפּאַנישער פּראָטעקט.	18,360	550,000	29.9	טעטואַן
מאָזאַמביק	אפריקאַ	פּאָרטוגאַל	426,712	3,120,000	7.3	לאָרענקאָ־מאַרקעז
מיזאָרע (אינדיע)	אַזיע	האַלב־אומאָפּהענגיג	29,475	5,978,892	203.0	באַנגאַלאָרע
נאַטאַל	אפריקאַ	בריטישע אימפּ.	35,284	1,234,000	34.9	פּיעטערמאַריצבורג
נעפּאַל	אַזיע	קעניגרייך	54,000	80,000	1.4	קאַטהמאַנדו
נעדערלאַנד	זעה: האָלאַנד	האָלאַנד				
ניו־בראָנזוויק (קענעדע)	נאָרד־אַמעריקאַ	בריטישע אימפּ.	27,985	387,876	13.8	סט. דזשאָן
נײַ־קאַלעדאָניאַ	אויסטראַלעזיע	פראַנקרייך	7,650	50,608	6.6	נומעאַ
ניופאַונדלענד	נאָרד־אַמעריקאַ	בריטישע אימפּ.	42,743	263,683	5.2	סט.דזשאָנס

לאנד	קאנטינענט	רעגירונג־פארם אדער פון וועלכען לאנד באהערשט	גרייס אין קוואדראט מייל	באפעלקערונג	מענטשען אויף פער קוואד־ראט מייל	הויפט־שטאדט
ניי־גווינעא	אקעאניע	בריטישער מאנדאט	70,000	200,000	2.8	ראבאול
ניי־העברידען אינזלען	אויסטראלעזיע	פראנצ.־בריטישער פראטעקטאראט	5,500	60,000	109.0	—
ניו־סאוט וויילס	אקעאניע	בריטישע אימפ.	309,432	2,099,763	6.7	סידני
ניי־זעעלאנד	אקעאניע	בריטישע אימפ.	103,581	1,293,934	12.3	וועלינגטאן
ניקאראגוא	צענט.־אמעריקא	רעפובליק	49,200	638,119	12.8	מאנאגוא
נעגער־טעריטאריע	אפריקא	פראנקרייך	349,400	1,084,043	3.1	צונגערו
ניגעריא	אפריקא	בריטישע אימפ.	490,734	18,070,608	41.1	לאגאס
נארד־אירלאנד	אייראפא	בריטישע אימפ.	5,263	1,288,000	244.7	בעלפאסט
נארדליכע טעריטאריע	אויסטראליע	בריטישע אימפ.	523,620	3,870	.005	דארווין
נארד־וועסטליכע טעריטאריע	נארד־אמעריקא	בריטישע אימפ.	1,242,224	7,988	.006	רעגינא
נארוועגען	אייראפא	קעניגרייך	124,064	2,649,775	21.1	אלזא (כריסטיאניא)
נאוואסקאשיא (קענעדע)	נארד־אמעריקא	בריטישע אימפ.	21,428	523,837	24.4	האליפאקס
ניאסאלענד	אפריקא	בריטישע אימפ.	39,573	1,201,519	33.1	בערערא
סאאר	אייראפא	פעלקער־ליגע	742	652,818	893.2	סארעברוק
סאהארא	אפריקא	פראנקרייך	1,544,000	800,000	0.5	—
סט. העלענא	אפריקא	בריטישע אימפ.	47	3,747	79.7	דזשיימסטאון
סט. פיער אינזלען	נארד־אמעריקא	פראנקרייך	93	3,918	42.1	סט. פיער
סאכאלין־אינזעל (זיד)	אזיע	יאפאן	13,253	105,899	7.9	—
סאלוואדאר	צענט.־אמעריקא	רעפובליק	7,225	1,550,000	214.5	סאן סאלוואדאר
סאמאא (וועסט)	אקעאניע	בריטישער מאנדאט	1,260	37,051	29.4	אפיא
סאן מארינא	אייראפא	רעפובליק	46	12,027	261.4	סאן מארינא
סאראוואק	אזיע	בריטישע אימפ.	42,500	600,000	14.1	קירכינג
סארדיניע	אייראפא	איטאליע	9,299	866,681	93.2	קאגליארי

לאנד	קאנטינענט	רעגירונג־פאָרם אָדער פון וועלכען לאַנד באַהערשט	שטח אין קוואדראט מייל	באַפעלקערונג	צאהל מענשען פער קוואד־ראט מייל	הויפּט־שטאָדט
סאסקאטשעוואן (קענעדע)	נאָרד־אַמעריקא	בריטישע אימפּ.	251,700	757,510	3.0	רעגינא
סצילי־אינזלען	אייראָפּא	בריטישע אימפּ.	6	4,041	673.0	היו טאָון
סענעגאַל	אַפריקא	פראַנקרייך	74,112	1,225,523	16.5	סט. לואי
סיאַם	אַזיע	קעניגרייך	200,148	49,618,000	48.4	באַנגקאַק
סיביר (פאר מלחמה)	אַזיע	רוסלאַנד	4,831,882	10,000,700	2.0	אָמסק
סיציליע	אייראָפּא	איטאַליע	9,935	4,132,156	415.9	פּאַלערמאָ
סיערא לעאָנע	אַפריקא	בריטישע אימפּ.	31,000	1,327,560	42.8	פריעטאָון
סיקקים (אינדיע)	אַזיע	האַלב־אומאַפּהענגיג	2,816	81,722	29.0	טומיאַנג
סימאַלאַא	אַמעריקא	מעקסיקאָ	27,557	343,000	12.4	קוליאַקאַן
סינקיאַנג	אַזיע	כינא	550,240	2,000,000	3.6	איליל
סלאָוואַקיי	אייראָפּא	טשעכאָסלאָוואַקיע	19,148	3,000,870	154.1	בראַטיסלאַווא
סלאָווענ‍יא	אייראָפּא	יוגאָסלאַוויע	6,253	1,056,464	168.9	זאַגרעב
סאָסייעטי־אינזלען	אויסטראַלעזיע	פראַנקרייך	600	11,746	19.5	פּאַפּעעטע
סאָלאָמאָן־אינזלען	אויסטראַלעזיע	בריטישער פּראָטעקט.	3,800	17,000	4.4	—
סאָמאַלילאַנד (בריטיש)	אַפריקא	בריטישע אימפּ.	68,000	300,000	4.4	בערבערא
סאָמאַלילאַנד (פראנצ.)	אַפריקא	פראַנקרייך	5,790	208,000	35.9	זשיבוטי
סאָמאַלילאנד (איטאל.)	אַפריקא	איטאַליע	154,000	650,000	4.2	מאָגאַדישאָ
סאָנאָרא	נאָרד־אַמעריקא	מעקסיקאָ	27,633	275,000	9.9	הערמאָסילאָ
סודאַן (ענגליש־עגיפּטיש)	אַפריקא	בריטישע אימפּ.	1,014,400	5,912,400	5.8	כארטום
סודאַן (פראנצ.)	אַפריקא	פראַנקרייך	617,000	2,474,589	4.0	באַמאַקאָ
סטרייטס סעטלמענט	אַזיע	בריטישע אימפּעריע	1,600	881,939	551.2	סינגאַפּאָר

לאנד	קאנטינענט	רעגירונג־פארם אדער פון וועלכען לאנד באהערשט	שטח אין קוואדראט מייל	באפעלקערונג	צאל מענשען אויף קוואדר־ראט מייל	הויפטשטאדט
סומאטרא (אינזלען)	אזיע	האלאנד	163,128	5,848,868	38.8	באטאוויא
סורינאם (האלענדישע גוויאנא)	אזיע	האלאנד	54,291	128,822	2.3	פאראמאריבא
סוואזילאנד	אפריקא	בריטישע אימפ.	6,678	133,563	20.0	מבאבאנע
סיריע	אזיע	פראנצויזישער מאנדאט	60,000	2,981,863	49.6	ביירוט
עסטרייך	אייראפא	רעפובליק	32,396	6,526,661	201.0	וויען
ענגלאנד	אייראפא	בריטישע אימפ.	50,874	35,678,530	701.3	לאנדאן
עגיפטען	אפריקא	קעניגרייך	347,840	13,885,000	38.9	קאירא
עריטרעא	אפריקא	איטאליע	45,435	405,681	8.9	אזמארא
עסטלאנד	אייראפא	רעפובליק	18,355	1,110,538	60.4	רעוואל
עטהיאפיא (אביסיניע)	אפריקא	קעניגרייך	350,000	10,000,000	28.5	אדדיס אבאבא
עקוואדאר	זיד־אמעריקא	רעפובליק	118,627	1,500,000	12.6	קוויטא
פאלעסטינא	אזיע	בריטישער מאנדאט	9,000	755,858	83.9	ירושלים
פאנאמא	זיד־אמעריקא	רעפובליק	33,667	442,522	11.9	פאנאמא
פאפוא	אקעאניע	בריטישע אימפ.	90,540	251,392	2.7	פארט מארעסבי
פאראגוואי	זיד־אמעריקא	רעפובליק	196,000	1,000,000	5.1	אסונציאן
פערסיע	אזיע	קעניגרייך	628,000	10,000,000	15.9	טעהעראן
פערו	זיד־אמעריקא	רעפובליק	533,916	4,620,000	8.6	לימא
פיעדמאנט	אייראפא	איטאליע	11,331	3,384,811	298.7	טורין
פוילען	אייראפא	רעפובליק	149,140	29,160,163	196.7	ווארשע
פארטוגאל	אייראפא	רעפובליק	35,490	5,628,610	158.5	ליסבאן
פרינץ עדווארד אינז.	נארד־אמעריקא	בריטישע אימפ.	2,184	88,615	40.5	טשארלאטטאון
פרינקיפע און סט. טהאמס	אפריקא	פארטוגאל	360	58,907	163.6	סאנטא קרוז

לאנד	קאָנטינענט	רעגירונג־פאָרם אָדער פון וועלכען לאַנד באהערשט	גרויס אין קוואדראט מייל	באַפעלקערונג	צאהל מענשען אויף קוואד־ראט מייל	הויפט־שטאָדט
פרייסען	איירָאָפּא	דייטשלאַנד	113,149	36,094,944	323.0	בערלין
פונדזשאַב (אינדיע)	אזיע	האַלב אומאָפּהענגיג	99,846	20,685,024	207.0	לאַהאָרע
פראַנקרייך	איירָאָפּא	רעפּובליק	212,659	39,402,739	184.4	פּאַריז
פראַנצויזישע						
עקוואַט. אפריקא	אפריקא	פראַנקרייך	982,049	2,845,936	2.8	—
פראַנצויזישע אינדיע	אזיע	פראַנקרייך	196	265,388	1,354.0	פאָנדישערי
פראַנצויז. אינדאָ־כינא	אזיע	פראַנקרייך	256,878	19,747,431	76.8	האַנאָי
פראַנצויז. וו.־אפריקא	אפריקא	פראַנקרייך	1,800,566	12,283,962	6.8	דאַקאַר
פאַראָ־אינזלען	איירָאָפּא	דענעמארק	540	21,352	39.5	טהאַרנסהאַון
פאַלקלאַנד־אינזלען	זיד־אַמעריקא	בריטישע אימפּ.	4,618	2,087	0.4	סטענלי
פעד. מאַלאַי־שטאַאַטען	אזיע	בריטישע אימפּ.	27,506	1,315,700	47.8	פעראַק
פידזשי־אינזלען	אָקעאַניע	בריטישע אימפּ.	7,435	162,604	21.8	סואַווא
פינלאַנד	איירָאָפּא	רעפּובליק	149,641	435,249	22.9	העלסינגפאָרס
פאָרמאָזא	אזיע	יאַפּאַן	13,944	3,758,900	269.5	טאַנסול
ציפּרוס (קיפּרוס)	אזיע	בריטישע אימפּ.	3,584	310,808	86.7	מיאָזיא
צעלעבעס	אזיע	האָלאַנד	72,679	3,108,337	42.1	מאַקאַסאַר
ציילאָן	אזיע	בריטישע אימפּ.	25,481	4,504,283	176.6	קאָלאָמבאָ
קיפר (ציפּרוס)	זעה ציפּרוס	ציפּרוס				
קאַמבאַדיא	אזיע	פראַנצ. פּראָטעקט.	57,900	2,000,000	34.5	פּנאָם־פּען
קאַמעראָן (פראַנצ.)	אפריקא	פראַנצ. מאַנדאַט	166,489	1,500,000	9.0	יאַאונדאַ
קאַמעראָן (בריטישע)	אפריקא	בריטישער פּראָטעקט.	36,000	400,000	11.1	בוקא
קאַמפּעטשע	נאָרד־אַמעריקא	מעקסיקאָ	18,089	72,000	3.9	קאַמפּעשע
קאַנאַדאַ	נאָרד־אַמעריקא	בריטישע אימפּ.	3,729,665	3,788,488	2.3	אָטאַווא

לאנד	קאנטינענט	רעגירונג־פארם אדער פון וועלכען לאנד באהערשט	גרייס אין קוואדראט מייל	באפעלקערונג	מענטשן אויף א קוואדראט מייל	הויפט־שטאדט
קאנארי־אינזלען	נארד־אטלאנטיק	שפאניע	2,807	481,555	171.5	סאנטא קרוז
קייפ פון גוטע האפנונגען	אפריקא	בריטישע אימפ.	276,966	2,781,185	10.0	קייפ טאון
קייפ ווערדע אינזלען	אפריקא	פארטוגאל	1,480	149,793	101.0	פארטא גראנדע
קאנאל(טשענעל)־אינזלען	אייראפא	בריטישע אימפ.	75	89,614	1,194.9	סט.העליערס
קאכין־כינא	אזיע	פראנצ. פראטעקט.	22,000	3,795,613	172.5	סאיגאן
קאלאמביא	זיד־אמעריקא	רעפובליק	476,916	6,617,833	13.2	באגאטא
קאנגא (בעלגישע)	אפריקא	בעלגיע	909,654	8,500,000	10.9	קינשאסא
קאנגא (פראנצ.)	אפריקא	פראנקרייך	982,049	2,845,936	2.9	בראזאוויל
קארסיקא	איירапא	פראנקרייך	3,367	281,959	83.7	אזשאסיא
קאסטא ריקא	צענט.־אמעריקא	רעפובליק	23,000	498,435	21.1	סאן זשאזע
קרעט	איירапא	גריכענלאנד	3,330	117,400	35.2	קאנדיא
קרים (טאווריד)	איירапא	סאוועטען־רוסלאנד	15,060	761,600	50.5	סעוואסטאפאל
קראאציע־סלאוואניע	איירапא	יוגאסלאוויע	16,920	2,739,593	161.9	זאגרעב (אגראם)
קובא	וועסט־אינדיע	רעפובליק	44,164	3,368,923	37.0	האוואנא
קוראסאא	זיד־אמעריקא	האלאנד	403	56,038	139.0	ווילעמסטאד
קירענאיקא	אפריקא	איטאליע	230,000	229,700	1.0	בענגאזי
קאשמיר (אינדיע)	אזיע	האלב־אומאפהענגיג	84,258	3,320,518	39.4	סרינאגור
קירגיזען־רעפובליק	איירапא־אזיע	סאוועטען־רוסלאנד	843,640	5,058,553	6.0	ארענבורג
קעניא און פראטעקט.	אפריקא	בריטישע אימפעריע	245,000	2,630,000	10.7	נאיראבי
קוואנגטשאו	אזיע	פראנצ. פראטעקט.	190	168,000	884.2	קוואנגטשאו
קוואנגטונג	אזיע	יאפאן	1,305	686,893	526.3	דאירען
קוויבעק (קענעדע)	נארד־אמעריקא	בריטישע אימפ.	706,834	2,361,199	3.3	קוויבעק
קוויענסלאנד	אקעאניע	בריטישע אימפ.	670,500	757,634	1.1	בריסביין

לאַנד	קאָנטינענט	רעגירונג־פאָרם אָדער פון וועלכען לאַנד באַהערשט	קוואַדראַט מייל אין גאַנצן	באַפעלקערונג	מענשען אויף איין קוואַדראַט מייל דורכשניטלעך	הויפּט־שטאָדט
רוסלאַנד (פאראייניגטע סאָוועטען־רעפובליק)	איירָאָפּאַ־אַזיע	סאָוועטען־רוסלאַנד	8,273,130	133,442,065	16.1	מאָסקווע
רוסלאַנד (אייגענטליכע)	איירָאָפּאַ־אַזיע	סאָוועטען־רוסלאַנד	8,098,244	98,375,900	12.1	מאָסקווע
רוסלאַנד (פאר מלחמה)	איירָאָפּאַ־אַזיע	אימפּעריע	8,764,586	180,218,200	20.7	פּעטראָגראַד
רוטעניע	איירָאָפּאַ	טשעכאָסלאָוואַקיע	4,880	604,745	123.9	—
רומעניע	איירָאָפּאַ	קעניגרייך	122,282	17,393,149	143.0	בוקארעסט
ראַזשפּוטאַנאַ (אינדיע)	אַזיע	בריטישע אימפּ.	128,987	9,844,384	76.0	זשאַיפּור
רעיוניאָן	אינדישער אָקעאַן	פראַנקרייך	970	173,190	179.5	סט. פּיער
רהאָדעזיע (זידליכע)	אַפריקאַ	בריטישע אימפּ.	149,000	803,000	5.3	סאַליסבורי
רהאָדעזיע (נאָרדליכע)	אַפריקאַ	בריטישע אימפּ.	291,000	931,500	3.1	ליווינגסטאָן
ריאַוואַ־לינגאַ	אַזיע	האָלאַנד	12,506	232,122	17.8	—
שפּאַניע	איירָאָפּאַ	קעניגרייך	190,050	21,763,147	108.1	מאַדריד
שוועדען	איירָאָפּאַ	קעניגרייך	173,151	6,005,759	34.7	שטאָקהאָלם
שווייץ	איירָאָפּאַ	רעפּובליק	15,976	3,880,320	242.8	בערן
שפּיצבערגען	איירָאָפּאַ	נאָרוועגען	25,000	1,563	0.06	—
שאומבורג־ליפּפּע	איירָאָפּאַ	דייטשלאַנד	130	46,357	354.0	בוקעבורג
שלעזוויג־האָלשטיין	איירָאָפּאַ	דייטשלאַנד	5,802	1,462,187	252.0	שלעזוויג
שאָטלאַנד	איירָאָפּאַ	בריטישע אימפּ.	30,405	4,882,288	160.5	גלאַזגאָו
שעטלאַנד־אינזלען	איירָאָפּאַ	בריטישע אימפּ.	550	25,520	46.4	לערוויק
שלעזיע, דייטשע (פאר דער מלחמה)	איירָאָפּאַ	דייטשלאַנד	15,569	5,225,962	335.6	ברעסלאַו
שלעזיע, עסטרייכישע (פאר דער מלחמה)	איירָאָפּאַ	עסטרייך	1,988	756,949	381.0	טישען

שטעדט מיט א באַפעלקערונג פון 200,000 און מעהר.

(אויסער די פאראייניגטע שטאַאטען פון אַמעריקא)

שטאָדט*)	לאַנד	באַפעלקערונג
אדעלאאידע	אויסטראַליע	260,542
אַהמעדאַבאד	אינדיע	274,000
אַלעפּפּא	סיריע	250,000
אַלעקסאַנדריע	עגיפּטען	444,617
אַלזשיר	אַלזשיר	207,000
אַמאַי	כינא	300,000
אַמסטערדאַם	האָלאַנד	696,484
אַנטווערפּען	בעלגיע	334,000
אַטהען	גריכענלאַנד	300,701
אָדעס	רוסלאַנד	316,740
אָפּאָרטאָ	פּאָרטוגאַל	204,000
אָסאָקאָ	יאפּאַן	2,132,600
אָזלאָ	נאָרוועגען	258,520
באַהיא	בראַזיל	283,422
באַקו	רוסלאַנד	250,000
באַנגקאָק	סיאַם	745,640
באַנגאַלאָרע	אינדיע	238,000
באַרצעלאָנאַ	שפּאַניע	720,311
באַטאַוויא	יאַוואַ	760,572
בעלעם	בראַזיל	236,400
בעלפאַסט	אירלאַנד	425,000
בענארעס	אינדיע	200,000
בערלין	דייטשלאַנד	4,114,000
בירמינגהעם	ענגלאַנד	920,000
באָלאָנאַ	איטאַליע	210,969
באָמביי	אינדיע	1,176,000

שטאָדט	לאַנד	באַפעלקערונג
באָרדאָ	פראַנקרייך	268,000
ברעדפאָרד	ענגלאַנד	286,000
ברעמען	דייטשלאַנד	257,923
ברעסלאַו	דייטשלאַנד	528,000
בריסביין	אויסטראַליע	210,000
בריסטאָל	ענגלאַנד	377,000
באָרנאָ	טשעכאָסלאָוואַקיע	222,000
בריסעל	בעלגיע	787,060
בוקארעשט	רומעניע	345,666
בודאַפּעסט	אונגאַרן	1,184,610
בוענאָס איירעס	אַרגענטינע	1,811,500
גענאָאַ	איטאַליע	300,784
גלאַזגאָו	שאָטלאַנד	1,034,000
גאָטערבורג	שוועדען	228,258
דמשק	סיריע	300,000
דאַנציג	——	386,000
דעלהי	אינדיע	303,000
דאָרטמונד	דייטשלאַנד	296,000
דרעזדען	דייטשלאַנד	529,000
דובלין	אירלאַנד	427,000
דיסבורג	דייטשלאַנד	245,000
דיסעלדאָרף	דייטשלאַנד	408,000
האַאַג	האָלאַנד	366,366
האַמבורג	דייטשלאַנד	985,779
האַנגטשאָו	כינא	730,000
האַנקאָו	כינא	1,500,000
האַנאָווער	דייטשלאַנד	310,000
האַוואַנאַ	קובאַ	432,353

*) די נעמען פון די שטעדט נאָכ'ן א"ב.

שטעדט מיט א באַפעלקערונג פון 200,000 און מעהר.

שטאָדט	לאַנד	באַפעלקערונג
העלסינגפאָרס	פינלאַנד	201,435
האָנגקאָנג	כינא	561,000
הול	ענגלאַנד	287,000
הידעראַבאַד	אינדיע	405,000
וואַלענציע	שפּאַניע	256,263
וואַלפּאַרייזאָ	טשילי	200,000
וויען	עסטרייך	1,868,328
ווילנע	ליטא	215,000
וואַנהזיען	כינא	752,000
וואַרשע	פּוילען	932,000
ווענטשאָו	כינא	200,000
טאַבריז	פּערסיע	200,000
טאַשקענט	טורקעסטאַן (רוסלאַנד)	275,000
טעהעראַן	פּערסיע	250,000
טיענטסין	כינא	839,000
טיפליס	גרוזיע (רוסלאַנד)	350,000
טאָקיאָ	יאַפּאַן	5,164,000
טאָראָנטאָ	קאַנאַדא	521,893
טכינגטאָו	כינא	309,000
טורין	איטאַליע	517,410
טשאַנגשא	כינא	550,000
טשאַנקינג	כינא	440,000
יאָקאָהאַמאַ	יאַפּאַן	423,000
יאָהאַנעסבורג	זיד־אַפריקאַנישע יוניאָן	288,000
יעקאַטערינאָסלאַוו	רוסלאַנד	200,000
כעמניץ	דייטשלאַנד	305,000
באַרקאָוו	אוקראַינא	250,000
לאַהאָרע	אינדיע	282,000
ליעדס	ענגלאַנד	458,320

שטאָדט	לאַנד	באַפעלקערונג
לייסטער	ענגלאַנד	234,190
לייפּציג	דייטשלאַנד	605,000
לעמבערג	פּוילען	219,000
לענינגראַד	רוסלאַנד	1,043,631
ליל	פראַנקרייך	201,000
ליסבאָן	פּאָרטוגאַל	490,000
ליווערפּול	ענגלאַנד	804,000
לאָדז	פּוילען	452,000
לאָנדאָן	ענגלאַנד	7,476,168
לוקנאָו	אינדיע	244,000
ליאָן	פראַנקרייך	562,000
מאדראַס	אינדיע	527,000
מאַדריד	שפּאַניע	813,991
מאַגדעבורג	דייטשלאַנד	286,000
מאַנטשעסטער	ענגלאַנד	730,550
מאַנהיים	דייטשלאַנד	230,000
מאַרסייל	פראַנקרייך	587,000
מעלבורן	אויסטראַליע	795,100
מעקסיקאָ	מעקסיקאָ	633,000
מילאַן	איטאַליע	718,204
מאָנטעווידאָ	אורוגוואַי	350,956
מאָנטרעאַל	קאַנאַדא	618,000
מאָסקווע	רוסלאַנד	1,511,025
מינכען	דייטשלאַנד	671,000
נאַגאָיאַ	יאַפּאַן	430,000
נאַנקין	כינא	390,000
נעאַפּעל	איטאַליע	780,220
ניוקעסל	ענגלאַנד	275,000
ניגפּאָ	כינא	700,000

שטעדט מיט א באַפעלקערונג פון 200,000 און מעהר.

שטאָדט	לאַנד	באַפעלקערונג
נאָטהינגאָעם	ענגלאַנד	263,000
נירענבערג	דייטשלאַנד	353,000
סעלפאָרד	ענגלאַנד	234,150
סאַן סאַלוואַדאָר	בראַזיל	283,422
סאַנטיאַגאָ	טשילי	508,000
סאַן פּאולאָ	בראַזיל	579,000
סאַראַטאָוו	רוסלאַנד	230,000
סעאול	קאָרעא	250,924
סעוויל	שפּאַניע	226,960
סינגאַפּאָר	ענגלאַנד (סטרייטס סעטל.)	457,000
סוטשאָו	כינא	550,000
סטאָוק־אָן־טי	ענגלאַנד	240,440
סידני	אויסטראַליע	905,907
עדינבורג	שאָטלאַנד	420,000
עססען	דייטשלאַנד	440,000
פּאַלערמאָ	איטאַליע	400,348
פּאַראַ	בראַזיל	236,400
פּאַריז	פראַנקרייך	2,907,000
פּעקין	כינא	1,200,000
פּערנאַמבוקאָ	בראַזיל	238,843
פּלימוט	ענגלאַנד	209,857
פּונאַ	אינדיע	215,000
פּאָרטסמוט	ענגלאַנד	247,400
פּראַג	טשעכאָסלאָוואַקיע	676,500
פלאָרענץ	איטאַליע	253,565
פוטשאָו	כינא	650,000
פראַנקפאָרט	דייטשלאַנד	433,000
ציריך	שווייץ	207,000
קאַיראָ	עגיפּטען	795,000

שטאָדט	לאַנד	באַפעלקערונג
קאַלקוטאַ	אינדיע	1,327,547
קייפּ־טאַון	זיד־אפריקאַנישע יוניאָן	207,000
קאַנטאָן	כינא	950,000
קאַרדיף	ענגלאַנד	200,262
קאַטאַניאַ	איטאַליע	251,875
קאָונפּאָור	אינדיע	213,000
קעלן	דייטשלאַנד	634,000
קאָלאָמבאָ	ציילאָן	244,000
קאָנסטאַנטינאָפּאָל	טערקיי	880,998
קאָפּענהאַגען	דענעמאַרק	565,000
קאַראַטשי	אינדיע	216,000
קאַזאַן	רוסלאַנד	200,000
קיעל	דייטשלאַנד	206,000
קיעוו	רוסלאַנד	403,730
קאָבע	יאַפּאַן	609,000
קעניגסבערג	דייטשלאַנד	261,000
קיאָטאָ	יאַפּאַן	592,000
ראַנגון	אינדיע	340,000
רעציפע	בראַזיל	238,843
ריגא	לעטלאַנד	280,000
ריאָ־זשאַניירא	בראַזיל	1,442,000
רוים	איטאַליע	664,571
ראָזאַריאָ	אַרגענטינאַ	265,000
ראָסטאָוו	רוסלאַנד	200,000
ראָטערדאַם	האָלאַנד	531,896
שטעטין	דייטשלאַנד	233,000
שטוטגאַרט	דייטשלאַנד	309,200
שאַנכאַי	כינא	1,539,000
שעפיעלד	ענגלאַנד	491,000

דירעקטארי פון פועלי־ציון ברענטשעס

פועלי ציון דאון טאון בר. 1, נ. י.

געגרינדעט אין 1905; מיטעט יעדען פרייטאג אווענט אין 336 איסט 15טע סטריט; באאמטע: א. גאלדבערג, פראטאקאל סעקרעטאר; וו. שווארטץ, פינאנס סעקרעטאר, 32 יוניאן סקווער. ניו יארק סיטי.

בראנזווילער פועלי ציון פאראיין.

געגרינדעט דעם 17טען אפריל, 1926, מיט 30 מיטגלידער; צעהלט איצט 40 מיטגלידער; מיטעט אין 1546 פיטקין עוועניו; באאמטע: פראטאקאל־סעק. א. קאהן, 215 טשעסטער סטריט; חברה מ. גאלאמבוק, טרעזשורער; פינאנס סעק. חברה ר. סילווערשטיין.

פועלי ציון בר. בראנקס, נ. י.

געגרינדעט אין יוני, 1926, מיט 21 מיטגלידער; צעהלט איצט 43 מיטגלידער; מיטעט אין דוד פינסקי פאלקס־שולע, 1234 פראספעקט עוו., בראנקס; באאמטע: חברה ש. אונגערמאן, ח. גערשאן, ח. גאדינער און וואקסבער, י. שניידערמאן סעק. 336 סייפרעס עוועניו, בראנקס.

פועלי ציון סט. פאול, מינ.

געגרינדעט אין 1911 מיט 30 מיטגלידער; צעהלט איצט 20 מיטגלידער; מיטעט אין 283 איסט 13טע סט. יעדען צווייטען זונטאג אין מאנאט; באאמטע: י. וויטענבערג, 621 סעלבי עוועניו.

פועלי ציון פאראיין, סינסינעטי.

געגרינדעט אין יאהר 1910 מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 30 מיטגלידער; מיטעט יעדען צווייטען דינסטאג אין אידישען סעטעלמענט, 415 קלינטאן; באאמטע: ש. גראד און י. קושנער, סעקרעטארען; ל. קריט, טרעזשורער; סעקרעטאר׳ס אדרעס: ש. גראד, 319 עלאנד סוירקל.

פועלי ציון מיניאפאליס, מינ.

געגרינדעט דעם 15טען סעפטעמבער, 1907 מיט 11 מיטגלידער; צעהלט איצט 58 מיטגלידער; מיטעט יעדען ערשטען און דריטען פרייטאג אין חודש אין לייבאר לייסעאום, 1424 6טע עוו., נארט מיניאפאליס; באאמטע: נ. לאקס, י. בערמאן, ס. זאוראמפ, וו. גוטמא, א. סילין, ש. גוטמאן, פ. סיגעל, ה. אריאל, מ. נעמערעוו, ז. נעלסאן, חברה זאוראמפ און חברה ראזענבערג; נ. לאקס, סעקרעטאר, 807 מארגאן עוו. נארט.

פועלי ציון פאראיין, טאראנטא.

מיטעט יעדען פרייטאג אווענט אין פארבאנד אינסטיטוט 24 סיסעל סט.; באאמטע: י. העלער, 11 בעלוויא עוו., סעקרעטאר; נ. לאווינסקי 116 נעססאן סט., קארעספאנדינג און פינאנס סעקרעטאר.

פועלי ציון, דעטראיט, מיש.

געגרינדעט אין 1905 מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 50 מיטגלידער; מיטעט אין שול הויז, 539 קענעלווארטה; באאמטע; מ. מארגאליס, פינאנס־סעק. און קאסירער; ג. בעסקין, סעקרעטאר, 1136 קאלינגוואוד עוו.

פעדעראטיווער קאמיטעט פועלי ציון, שיקאגא.

געגרינדעט אין 1920 מיט 10 מיטגלידער; צעהלט איצט 25 מיטגלידער; מיטעט יעדען 2טען מיטוואך אין נאציאנאל סאצ. אינסטיטוט, 3322 דאגלאס בולווארד; באאמטע: דר. פאמעראנץ, טרעזשורער; מ. סאסעוויטש, סעק., 1250 סאוט סאיער עוועניו.

פועלי ציון קענטאן, אהייא.

געגרינדעט אין 1915 מיט 15 מיטגלידער; מיטעט אין אידישען צענטער; באאמטע: לוי ספעקטאר, 404 זעקסטע סטריט, נ. וו., קענטאן אהייא.

פועלי ציון בר. 1, שיקאגא.

מיטעט יעדען ערשטען און 3טען פרייטאג, אין נאצ. סאצ. אינסטיטוט,

3322 דאַגלאַס בולוואַרד; באַאַמטע: אברהם קאַפּלאַן, פּראָטאָקאָל סעקרעטאַר, י. ד. שטיין, פינאַנס-סעקרעטאַר, 717 ס. לאַנדייל עוועניו.

פועלי ציון בר. נוארק, נ. דזש.

געגרינדעט אין 1904 מיט 10 מיטגלידער; צעהלט איצט 35 מיטגלידער: מיטעט יעדען צווייטען פרייטאָג אין 347 ספרינגפיעל עוו., באַאַמטע: ג. ווערנער, פּראָטאָקאָל-סעקרעטאַר; ר. סטאַר, סעקרעטאַר, 62 וואורהיז סט., נוארק, נ. דזש.

פועלי ציון פאראיין, פאסייק, נ. דזש.

באַאַמטע: מ. נאָוויצקי, סעקרעטאַר, 383 מעדיסאָן סטריט, פּאַסייק, נ. דזש.

פועלי ציון אָמאַהא, נעב.

געגרינדעט אין יאָהר 1914; באַאַמטע: א. כהן, פינאַנס סעקרעטאַר; מ: מינקין, טרעזשורער; א. קיפניס, רעקאָרדינג סעקרעטאַר, 1902 נ. 28טע סט., אָמאַהאַ, נעבר.

פועלי ציון פון אַייאָווא סיטי.

געגרינדעט אין יאָהר 1919; צעהלט איצט 15 מיטגלידער; מיטעט מאָנאַטליך; באַאַמטע: ש. וואַרטון, פּאַרזיצענדער; אליהו בראַוערמאַן, טרע-זשורער; ש מאַרקאָוויטש, סעקרעטאַר, 812 סאוט דאַגלאַס סטריט.

פועלי-ציון, אַלבאַני, נ. י.

געגרינדעט אין יאָהר 1910; צעהלט איצט 25 מיטגלידער; מיטעט יעדען 2טען דינסטאַג; באַאַמטע: ה. קאַפּלאַן, פּראָטאָקאָל סעקרעטאַר; מלכה סוויער, סעקרעטאַר, 446 מעדיסאָן עוו., אַלבאַני, נ. י.

פועלי ציון בר. 2, וויניפעג קענעדע.

געגרינדעט אין יאָהר 1925; מיטעט אין י. ל.פּע רץ שול; באַאַמטע: ש. ספּעקטאָר, רעק. סעקר.; ה. קאַפּשטיין, פינאַנס-סעקר.; א. גרינאָווסקי, פּאַרטיי סעקר., 618 סעלקערק עוו., וויניפעג.

פועלי ציון פרויען קלוב, וויניפעג.

געגרינדעט פסח, תרפ"ה, מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 75 מיטגלידער; מיטעט יעדען מיטוואָך אוועגט אין י. ל. פרץ אינסטיטוט; באַאַמטע: דאָרא דעקטער, קאַסירערין; רבקה נעמאַנאָוו, רעק.-סעק.; מרים העסטרין, סעק., 306 סט. דזשאָנס עוועניו, וויניפעג, קענעדע.

פועלי ציון, באָסטאָן, מאַס.

געגרינדעט אין 1910 מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 45 חברים און חברות; מיטעט אין 288 בלויפיעלד עוועניו, ראָקסבורי; עקזעקוטיוו קאָמיטע: גאַלדוואַסער, טשעסלער, ראַזען, ג. גריק און סילווערמאַן; חברה סילווערמאַן, סעק., 804 בליו היל עוו., דאָרטשעסטער מאַסס.

פועלי ציון בר. באַלטימאָר.

נ. בערלין, טשערמאַן, חנה בערלין, סעק., דר. א. דאָמיניטץ, טרעזשורער, 209 סאוט בראָדוויי, באַלטימאָר, מד.

פועלי ציון בר. באַפאַלאָ, נ. י.

געגרינדעט אין 1906; צעהלט 50 מיטגלידער; מיטעט אין די אייגענע קלוב רומס, 488 דזשעפערסאָן עוו.; באַאַמטע: א. וועגנער, פּאַרזיצענדער; לאה קאַפּיוואַטסקי, רעקאָרדינג סעק.; יוסף מאָזעס, סעקרעטאַר, 69 פּראַט סטריט, באַפאַלאָ, נ. י.

פועלי ציון, מאַלדען, מאַס.

געגרינדעט אין 1923; צעהלט 18 מיטגלידער; מיטעט 2 מאָל אין חודש, מיטוואָך אָווענט, אין אידישען צענטער; באַאַמטע: אַן עקזעקוטיוו קאָמיטע פון 7 חברים; ליבי לעווין, סעק., 173 עסעקס סט., מאַלדען, מאַסס.

ראָטשעסטער פועלי ציון פאראיין.

געגרינדעט אין 1906; צעהלט 30 מיטגליד; מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאָנאַט; באַאַמטע: א. שולמאַן, פינאַנס סעק.; ח. אטלאַס, פּראָטאָקאָל סעק., 75 ווידמאַן סט., ראָטשעסטער, נ. י.

פועלי ציון בר. פיטסבורג, פּאַ.

צעהלט 72 מיטגלידער; מיטעט יעדען זונטאָג, אין לייבאָר ליסעאום; ש. אָשעראָוו, סעקר. 758 מאָנטקלעיר עוו., פּיטסבורג, פּאַ.

פועלי ציון מאָנטרעאל.

געגרינדעט אין 1905; מיטעט יעדען פרייטאָג אָוועגט, אין דער פּרץ שולע, 834 קעדזשו גאס; באַאמטע: ל. חפץ, גענ. און פינאנץ סעק.; עזרא יעלין, פּראָט. סעקרעטאר; ליב חפץ, סעקרעטאר, 4319 סט. דאָמיניק סט., מאָנטרעאל, קענעדע.

פועלי ציון, מילוואָקי, וויס.

געגרינדעט אין 1908; צעהלט 63 מיטגלידער; מיטעט יעדען 2טען און 4טען זונטאָג אין חודש, אין פאָלקס־אינסטיטוט; באַאמטע: אסתר ראַזענבלאַט, פינאַנס־סעק.; א. קאָהען, טרעזשורער; נ. סענד, סעקרעטאר, 808 וואלנאט סטריט, מילוואָקי, וויס.

דירעקטאָרי פון פועלי־ציון יוגנד קלובען

יונגע פועלי ציון, סיילעם, מאַס.

געגרינדעט דעם 20טען יאַנואר, 1925; צעהלט איצט 18 מיטגלידער; מיטעט יעדען פרייטאָג אין 45 ענגליש סט.; באַאמטע: חברה ש. קארפ, פּאָרזיצענדער; חברה ש. גאלפער רעקאָרדינג סעקרעטאר און חבר ד. אייבעל, טרעזשורער; חברה ס. פעטערסאן, כעק., 180 פעדעראַל סטריט, סיילעם, מאַסס.

דאון טאון בראָנכּאָוו קלוב יונגע פועלי ציון, ניו יארק.

געגרינדעט אין יאַנואר, 1926, מיט 10 מיטגלידער; צעהלט איצט 40 מיטגלידער; מיטעט יעדען 2טען פרייטאָג אין די אייגענע קלוב רומס, 254 איסט בראָדוויי; באַאמטע: י. כהן, ש. פאגעלפענגער, ש. צדק, מ. פרענק, ב. סאקאל און א. פעדער; ש. סילווערמאן, סעקרעטאר, 183 הענרי סטריט, ניו יאָרק סיטי.

יונגע פועלי ציון, פּאָרטלאַנד, מעין

געגרינדעט דעם 10טען מאי, 1925, מיט 10 מיטגלידער; צעהלט איצט 14 מיטגלידער; מיטעט יעדען זונטאָג. באַאמטע: י. אַמדורסקי, טשערמאַן; י. ווארשאפטיג, וויים־טשערמאַן; ריטא סיגאל, פינ.־סעקר.; לואיס ליוויי, טרעזשורער; ש. פלוזניק, סעקרעטאר, 66 מאָנומענט סט., פּאָרטלאנד, מעין.

דירעקטאָרי פון פרויען קלובען פאר די חלוצים אין ארץ ישראל

פרויען אָרגאַניזאציע וועסט סייד בר., שיקאַגאָ.

געגינדעט אין אָקטאָבער, 1926, מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 40 מיטגלידער; מיטעט יעדען ערשטען און דריטען מיטוואָך, אין נאַצ. סאָצ. אינסטיטוט, 3322 דאָגלאס בולווארד; באַאמטע: שרה פעדער, פאָמעראַנץ (טרעזשורער), סיידי רובינשטיין, קאלרא פעטמאן, פאל. טאפין, ציליע שטיין; יעטא מערקנער, סעקרעטאַר, 3128 קארלייל פּליים, שיקאגא, איলל.

פרויען אָרגאַניזאַציע פּאַסייק, נ. דזש.

געגרינדעט אין אָקטאָבער, 1925, מיט 12 מיטגלידער; צעהלט איצט 25 מיטגלידער; מיטעט אין 143 מעין עוו.; באַאמטע: מ. קראַנעס, פּרעז.; אידא פעקער, טרעזש.; שרה לוצקי, סעקר., 360 שערמאן סט., פאסייק, נ. דזש.

פרויען אָרגאַניזאַציע, ניו יארק.

געגרינדעט אין נאָוועמבער, 1923; צעהלט איצט 75 מיטגלידער; מיטעט אין לעהרער סעמינאַר; באַאמטע: לאה בראון, טרעזש.; עמא מינטץ, סעקר., 911 לאָנגוואוד עוו., בראָנקס, נ. י.

טאָראָנטאָ פרויען פּיאָנערען.

געגרינדעט דעם 28טען מאי, 1925, מיט 20 מיטגלידער; צעהלט איצט 50 מיטגלידער; מיטעט אין 24

סיסעל, פארבאנד'ס אינסטיטוט, יעדען מיטוואָך; באַאמטע: פלאָרענס מענסאָן, פאָרזיצענדער; בעסי מאטארסקי, פראָטאָקאָל־סעק.; מיס סימענאָוו, סעקרעטאר, 24 סיסעל סט., טאָראָנטאָ, אָנט., קענעדע.

פרויען אָרגאַניזאַציע סט. פאול.

געגינדעט דעם 27טען אָקטאָבער, 1926, מיט 10 מיטגלידער; צעהלט איצט 20 מיטגלידער; מיטעט אין פארבאנד ארבייטער היים; עקזעקוטיוו קאָמיטע: מרס. פלאשער, מרס. וויטענבערג, מרס. לעבמאַן; מאלי בראָדי, סעקר.

פרויען אָרגאַניזאציע מאָנטרעאל.

געגרינדעט דעם 21טען נאָוועמבער, 1925, מיט 10 מיטגלידער; צעהלט איצט 50 מיטגלידער; מיטעט יעדע וואָך אין די זייאָניסט העדקוואָטערס; באַאמטע: בעלא לאזארס, קאָרעספאָנדינג־סעק.; מרס. ס. קייזערמאַן, טרעזשורער, און 3 עקזעקוטיוו מיטגלידער; בעלא לאזארוס, סעקר., 5171 עספלאנייד עוו., מאָנטרעאל.

פיאָנערן פרויען פאַראיין, וואַשינגטאָן, ד. ק.

געגרינדעט אין יאָהר 1926; צעהלט איצט 35 מיטגלידער; מיטעט יעדען 2טען מיטוואָך אין קאָמיוניטי סענטער; באַאמטע: סאָפיע פרייליכאָוו, פרעזידענטין; סיידי הענקין, פינ.־סעקר.; מירעל גאָלדין, טרעזשורערין; אסתר לאַזאַראָף, רעק. סעק., 909 3טע סטריט נ. א. וואַשינגטאָן ד. ק.

פיאָנערן פרויען פאַראיין דעטראָיט מיש.

געגרינדעט אין יאָהר 1925 מיט 15 מיטגלידער, צעהלט איצט 90 מיטגלידער; באַאמטע: פינאַנס סעקרעטאַרין פעני ביסקין, טרעזשורערין עליזה לאָנדאָן, עקזעקוטיוו מיטגלידער מאַרגאָליות, שרגא, קאמאראָוו, לינסקי און סאַנדערס, סעקרעטאַרין סאָפיע סיגאַל, 1971 טיילאָר עוועניו.

דירעקטאָרי פון בראַנטשעס פון אידיש־נאַציאָנאַלען אַרבייטער פאַרבאַנד

בר. נומ. 1, פילאדעלפיא.

געגרינדעט אין 1911 מיט איניגע מיטגלידער; צעהלט איצט 120 מיטגלידער; מיטעט אין דער יעקב דינענזאָן פאָלקס שולע, 3952 דזיראַרד עוועניו, דעם 2טען און 4טען דאָנערשטאָג; באַאמטע: ס. שאַפּיראָ, טשערמאַן, יעקב שטערין, פינ. סעקרעטאַר 1614 נ. 8טע סט., פילאדעלפיא, פא.; ב. מעלמאַן, רע. סעקרעטאַר; ה. קאַפּלאַן, טרעזשורער.

בר. 4, פיטסבורג, פאַ.

צעהלט 90 מיטגלידער; מיטעט יעדען דאָנערשטאָג, אין ציון אינסטיטוט, 1851 סענטער עוו.; ש. אָשעראוו, סעקרעטאר, 758 מאָנטקלעיר עוועניו, פיטסבורג, פא.

י. ל. פרץ בר. 6, שיקאַגאָ, איל.

געגרינדעט מאַי 1910, מיט 50 מיטגלידער; מיטעט דעם 1טען און 3טען מיטוואָך אין מאָנאַט אין נאַצ. סאָצ. אינסטיטוט 3322 דאָגלאַס בולעוואַרד; באַאמטע: ס. יאַפע פאָרזיצענדער; ש. ליפּניטסקי, רעקאָרדינג סעקרעטאַר; דר. ה. עפּשטיין, טרעזשורער; וו. בערגער, האָספּיטעלער; ט. גאָלדענבערג, קאָרעספּאָנדינג און פינאַנציעלער סעקרעטאַר, 1908 ס. אווערס עוועניו, שיקאַגאָ, איל.

באָראָכאָוו בר. 14, ניו יארק.

געגרינדעט אין 1910 מיט 4 חברים; צעהלט איצט 275 מיטגלידער; מיטעט יעדען 2טען און 4טען דאָנערשטאָג פון מאָנאַט אין בעטהאָווען האָל, באַאמטע: י. פינקעל פינאַנס סעק., 864 ווילאָובי עוועניו, ברוקלין; דזש. קופער, רעק.־סעק.; ב. רודערמאַן, טרעזשורער; ס. נון, האָספּיטעלער.

שלום עליכם בר. 16, סט. פאול.

געגרינדעט אין יאַנואַר, 1913, מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 87 מיטגלידער; מיטעט יעדען 2טען און 4טען פרייטאָג אין חודש, אין פאַרבאַנד אינסטיטוט, 283 איסט 13טע סטריט, סט. פאול; באַאַמטע: מ. ד. לעווין, סעקרעטאַר 237 סטייט סטריט, סט. פאול, מינג.

בר. 20, וויניפעג, קאַנ.

צעהלט 110 מיטגלידער; מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין חודש, אין י. ל. פּרץ שול, וויניפעג, קענעדע; באַאַמטע: ב. שעפּס, י. קורצער, מ. מיינס, מ. נעניץ, ב. קאהען, י. סילווער, פ. מאַרגאָליס, ס. גרין, ש. סד. פעלדמאַן, סעקרעטאַר 587 רעדוואוד עוו., וויניפעג, קענעדע.

בר. נומער 27, באָסטאָן.

באַאַמטע: ש. גאָלדמאַן, רעק.־סעק.; מ. ראָזען, אַסיסט. סעק.; ש. קופּער, פינ.־סעק. 43 קאמפּטאן סט., באָסטאָן, מאַס.

בר. נומ. 45, קליוולאנד.

צעהלט 50 מיטגלידער; מיטעט אין אונזער אייגענעם אינסטיטוט, 13409 קינזמאַן רד.; באַאַמטע: עקזעקוטיוו, העללער, קיטנער, טאַבאַקמאַן, מאַקס שקאָלניק, ל. בוירג, רעקאָרדינג סעקרעטאַר, מאַקס דזשייקאָבסאָן, ל. בוירג פינאַנס סעקרעטאַר.

י. ל. פּרץ בר. 48, באָפאָלא, נ. י.

געגרינדעט אין 1912; צעהלט איצט 65 מיטגלידער; מיטעט אין איד. נאַצ. אַרב. אינסטיטוט 488 דזשעפערסאָן עוועניו; באַאַמטע: ה. סיראָטע, פּאָרזיצענדער. דזש.. האָפמאַן, פינ.־סעק., 624 א. פערי סט. באָפאלאָ, נ. י. פ. גאנצאַרסקי, סעק.־סעק. מ. קאַנטראָוויץ, קאַסירער.

זשיטאָמערער בר. 52, ניו יארק.

געגרינדעט אין 1910, מיט 16 מיטגלידער; צעהלט איצט 250 מיטגלידער; מיטעט אין דעם זשיטאָמערקולטור סענטער 336 אַיסט 15טע סט. (אייגענע בילדינג); באַאַמטע: עד. דובינסקי, מ. רמבם, מ. גאָך, ס. בערנשטיין, אב. טאפּעראָווסקי, אב. יארושעווסקי, מ. קאַרפּ, מ. יאַראָוו, פּראָטאָקאָל סעקרעטאַר; ש. אַרשין פינאַנססעקרעטאַר, 49 א. 100טע סט., נ. י.

בר. נומ. 57, ניו יארק.

געגרינדעט אין 1915 מיט 25 מיטגלידער; צעהלט איצט 110 מיטגלידער; מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאָנאַט, אין דוד פּינסקי שולע, 751 האָום סטריט, בראָנקס; באַאַמטע: מ. רובינשטיין, סעקרעטאַר 1365 לוימאן פּלייס, בראָנקס, נ. י.

שלום עליכם בר. 59, נואַרק.

געגרינדעט אין 1916 מיט 20 מיטגלידער; צעהלט איצט 75 מיטגלידער; מיטעט יעדען 2טען פרייטאָג פון חודש אין 347 ספּרינגפיעל עוו.; באַאמטע: ר. סטאַר, טשערמאן; ל. רובינשטיין, פּרעטאָקאָל־סעק.; ג. ווערנער, סעקרעטאר, 263 קלינטאָן פּלייס, נואַרק, נ. דזש.

לאַדזשער בר. 60, פּעטערסאָן.

געגרינדעט דזשון 15טען, 1914, מיט 18 מיטגלידער; צעהלט איצט 40 מיטגלידער; מיטעט אין 3 גאָווערנאָר סטריט; באַאַמטע: פ. קאוויאר, י. שעפּס, מ. בלומענטאַל, י. זאַכים, ה. שיינגאַרטען, י. פּאַריז, זאַנדוי, מ. גודמאַן, פ. קאלקאָ, סעקרעטאַר 197 12טע עוועניו, פּעטערסאָן, נ. דזש.

בר. נומ. 61, האַרטפאָרד.

געגרינדעט אין 1912, מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 125 מיטגלידער; מיטעט יעדען 1טען און 3טען זונטאָג אין מאָנאַט אין לייבאָר לייסעאום; באַאַמטע: טשערמאַן חבר זליאַצעווער, טרעזשורער חבר זעפּלאָוויץ, רעקאָרדינג סעקרעטאר חבר שולמאַן, האָספּיטעלער חבר גאָרדאָן, סעקרעטאַר ד. יודין 64 עלמער סטריט, האַרטפאָרד קאַננ.

דאָס נייע לעבען בר. 71, אַטלאַנטא, דזשאָרדזשיא.

געגרינדעט דעם 7טען יאַנואַר, 1913, מיט 18 מיטגלידער, צעהלט איצט 72

מיטגלידער; מיטעט אין איגענעם צענטער, 327 קריו סט., ס. וו.; באַאַמטע: מ. פוילער, טשערמאַן; ה. קליניאַנסקי, טשערמאַן פון דער עקזעקוטיווע; א. צענקער, פינ. סעקרעטאַר, 172 קאַוויאַל סט.; ד. קליין, פּראָטאָקאָל־סעקרעטאַר, 60 דייוויס סט.

אוורונין בר. 79 דעטראָיט, מיש.

צעהלט איצט 90 מיטגלידער, מיטעט יעדען צווייטען און לעצטען פרייטאָג פון מאָנאַט אין דער אידישער פאָלקס־שולע, 539 קענילוואָרט; באַאַמטע: מאָריס גאַבערמאַן, טרעזשורער; ה. ווינער, רעקאָרדינג־סעקרעטאַר; דר. יוסף ע. זעלצער, סעקרעטאַר, 530 האָל־ברוק, טעל. נאָרטוויי 6217־עם.

טשעטשערסקער בר. 80.

געגרינדעט אין 1913; צעהלט איצט 135 מיטגלידער; מיטעט יעדען 1טען און 3טען שבת, אין 336 איסט 15טע סטריט; באַאמטע: א. באַביטש טשערמאַן, מ. קריינעס סעקרעטאַר, 159 איסט 96טע סטריט, ברוקלין.

י. ל. פּרץ בר. 83, ניו יאָרק.

געגרינדעט דעם 28טען יולי, 1916, מיט 25 מיטגלידער, צעהלט איצט 85 מיטגלידער; מיטעט יעדען 2טען און 4טען דינסטאָג אין מאָנאַט אין קולטור־צענטער, 336 איסט 15טע גאַס, ניו יאָרק; באַאַמטע: ה. וואַקסבערג, פינאַנס־סעקרעטאַר; 464 א. 145טע סטריט; א. סאָסנאַ, פּראָטאָקאָל־סעק.; מ. קאַסטאָף, קאַסירער; פּ. באַרבאַנעל, האָספּיטעלער; י. ווישניק, סעקרעטאַר פון הילפס־פאָנד.

וואוסטער בר. 92, וואוסטער, מאַס.

געגרינדעט אין מאַרטש, 1914; מיטעט דעם ערשטען און צווייטען זונטאָג אין מאָנאַט; באַאַמטע: סיימאָן ל. באַרר, פּרעזידענט, נייטען אַפּעלבאַום, טרעזשורער; יוסף מ. כ״ץ, סעקרעטאַר. 25 קאָלאָמביאַ סטריט.

שלום עליכם בר. 102, שיקאַגאָ.

געגרינדעט אין יוני, 1916 מיט 16 מיטגלידער, צעהלט איצט 94 מיטגלידער; מיטעט דעם ערשטען און דריטען פרייטאָג פון מאָנאַט אין נאַצ. אינסטיטוט, 3322 דאָגלאַס בולוואַרד; באַאַמטע; י. סוועטין, פּאָרזיצער; פּ. ס. פּעטמאַן, סעקרעטאַר, 1227 סאוט אייווערס עוו., שיקאַגאָ.

באָראָכאָוו בר. 122, לאָס אנדזשעלאס, קאַל.

געגרינדעט אין 1918 מיט 15 מיטגלידער, צעהלט איצט 62 מיטגלידער; מיטעט יעדען ערשטען און דריטען מאָנטאָג אין מאָנאַט אין פאָלקס־שולע, 420 נ. סאָטא סט.; באַאַמטע: סעמועל בראָדא, רעק. סעק.; ה. טעמקין, סעק., 319 נ. בראָדוויי.

דר. הערצל בר. 127, טולסא, אקלאהאָמא.

געגרינדעט אין 1918 מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 24 מיטגלידער; מיטעט יעדע צוויי וואָכען דאָנערשטאָג אָוועגט אין אידישען אינסטיטוט; באַאַמטע: ג. פענצטער, 17 איסט לאַטימער, טולסא, אָקלאַ.; ב. ראַביטאָוויץ, טרעזשורער.

„בן גיורא” בר. 128, סקרענטאָן, פּא.

געגרינדעט אין מאַי, 1919, מיט 10 מיטגלידער, צעהלט איצט 54 מיטגלידערת מיטעט יעדען צווייטען זונטאָג אין עדלין בילדינג; באַאַמטע: אייב לייקאָף, מ. פיטעל, ס. סעלצער, ה. טראַקער, ס. ווילענסקי, מעקס קאָהן, י. יאַפּע און י. גלאַזגאָלד, סעק., 719 קרעסלער קאָורט, סקרענטאָן, פּא.

יעקב דינענזאָן בר. 136, ראטשעסטער, נ. י.

געגרינדעט אין 1919 מיט 40 מיטגלידער, מיטעט דעם 1טען און 3טען דינסטאָג אין מאָנאַט אין 27 ביוקען פּאַרק; באַאַמטע: מ. וויינשטיין, פּרעזידענט; ב. אַוערבאַך, רעק.־סעק.; אייזיק זאַלאָטקאָפּסקי, האָספּיטעלער; ה. ליפּשיץ, פינ.־סעק., 125 קעללי סט., ראָטשעסטער, ני. י.

בר. 151, פּאסייק, נ. דזש.

געגרינדעט אין דזשון, 1921, מיט 15 מיטגלידער, צעהלט איצט 80 מיטגלידער; מיטעט אין 743 מעין עוו.; באַאַמטע: אליעזר קראָנבערג, פּראָטאָ־

קאָל־סעק.; ב. לוצקי, פינ.־סעק., 360 שערמאַן סט.

יוסף טרומפעלדאר בר. 154, סט. לואיס, מאָ.

געגרינדעט ענדע 1923 מיט 25 מיטגלידער, צעהלט איצט 30 מיטגלידער; מיטעט אין אייגענעם אינסטיטוט, אידישער קולטור־צענטער, 5014 קייטס עוועניו; באַאמטע: וו. קורצמאַן, א. זאלץ, משה גרינוואַלד און פייגע פריז, זעליג מעלמאַן, סעקרעטאַר, 1237 נאָרט יוקליד עוועניו.

בר. 163, ניו בעדפאָרד, מאַס.

געגרינדעט אין 1923, צעהלט איצט 40 מיטגלידער; מיטעט אין 858 פורטשעס סט.; באַאמטע: דזשאָזעף גרינשטיין, טשערמאַן; ד. קאָפמאַן, פינ.־סעק.; מעקס איזראַעל, רעק.־סעק.

י. ח. ברענער בר. 169, ניו יארק.

געגרינדעט אין מאַי, 1923, מיט 25 מיטגלידער, צעהלט איצט 120 מיטגלידער; מיטעט יעדען 1טען און 3־טען שבת אין מאָנאַט אין קולטור־צענטער, 336 איסט 15טע גאַס, נ. י.; באַאמטע: הערי ברוקס, סעקרעטאַר, 921—47טע גאַס, ברוקלין, י. גובקין, ח. גובקין, ש. וויינער, וו. סלוצקי און ח. רובאַכאַ.

פאָל ריווער בר. נומ. 170.

געגרינדעט אין פעברואַר, 1923, מיט 18 מיטגלידער, צעהלט איצט 32 מיטגלידער; מיטעט יעדען ערשטען און דריטען זונטאָג אין מאָנאַט אין 400 סאַוט מעין סט. רום 8; באַאמטע: ב. קאַפיטאַנאָף, טשערמאַן; א. סאָראַט, וויס־טשערמאַן; ר. ראָזמאַן, טרעזש.; עלי זאַסלאַוו, רעק.־סעק.; שאול יודעס, סעקרעטאַר, 40 פאַרק סט., פאָל ריווער מאַסס.

מילינערי און קאַפּען מאַכער בר. נומער 172.

געגרינדעט ענדע 1924 מיט 25 מיטגלידער, צעהלט איצט 100 מיטגלידער; מיטעט יעדען צווייטען און פערטען מיטוואָך אין מאָנאַט אין זשיטאָמירער סענטער, 336 איסט 15טע סט.; באַאמטע: א. ראָוז, טשערמאַן; ס. צימרינג, רעק.־סעק.; מ. האָדאָס, עקזעק־סעק.; הערי בוכוואַלד, סעקרעטאַר. 1720—65טע סט., ברוקלין, נ. י.

דר. נ. סירקין בר. 190, שיקאַגאָ.

געגרינדעט אין אָקטאָבער, 1924; צעהלט איצט 36 מיטגלידער; באַאמטע: ה. צוקער, טשערמאַן; מ. באַקאל, 1645 סאַוט טאַונדעיל עוועניו.

בני אברהם בר. 215, האַמילטאָן, קאנאדא.

געגרינדעט דעם 6טען יוני, 1926, מיט 16 מיטגלידער; צעהלט איצט 25 מיטגלידער; מיטעט יעדען צווייטען און פערטען זונטאָג אין מאָנאַט אין ת"ת. 58 וועין סטריט; באַאמטע: י. באַראַך, פרעזידענט; ה. מיללער, וויס־פרעזידענט; מ. באַראַך, פינ.־סעק.; מ. גרינבלאַט, טרעזשורער; טש. געסלער. רעק.־סעקרעטאַר, 157 דזשיימס סט. ז

פאָריער בר. נומ. 216, ניו יארק.

געגרינדעט אין מאַי, 1926; צעהלט 25 מיטגלידער; מיטעט יעדען 1טען און 3טען פרייטאָג אין מאָנאַט אין זשיטאָמירער ברענטש 336, איסט 15־טע סטריט; ה. עפשטיין, פינ.־סעק., 1815 — 64טע סט., ברוקלין, נ. י.

מאַנדאָלין אָרקעסטער פון אידיש נאַציאָנאַלען אַרבייטער פאַרבאַנד.

אָרגאַניזירט מיט 2 יאָהר צוריק, צו געבען אַ מעגליכקייט דער אידישער אַרבייטער יוגענט צו באַקומען אַ מוזיקאַלישע בילדונג און אויסלערנען זיך שפילען אויף מאַנדאָלין, אַ אינסטרומענט וועלכער איז איצט זעהר פאָפולער.

אין דער קורצער צייט זיך פאַנאַנדער־געוואָקסען אין אַ אינסטיטוציע מיט 125 מיטגלידער מיט אָפטיילונגען אין אַלע טיילען פון שטאָדט; סעקרעטאַר: מ. קריינעס, 159 איסט 69טע סטריט, ברוקלין; רעהוירסעלס: אָרקעסטער: יעדען פרייטאָג אָוועגד אין צענטער, 105 צווייטע עוו.; אָנפאַנגער קלאַס: יעדען שבת נאָכמיטאָג אין 105 צווייטע עוועניו; בראָנזווילער גרופע: יעדען דאָנערשטאָג אָוועגד אין 1557 פיטקין עוועניו.

דירעקטאָרי פון פרויען קלובען פון אידיש־נאַצ. אַרבייטער פאַרבאַנד

באַראָכאָוו פרויען קלוב נומ. 22, אַטלאַנטאַ, דזשאָרדזשיאַ.

געגרינדעט דעם 6טען סעפּטעמבער, 1925, מיט 27 חברות; צעהלט איצט 38 חברות; מיטעט יעדען 2טען און 4טען מיטוואָך אין חודש, אין אידישען פאַרבאַנד צענטער, 327 קריו סט., ס. וו.; באַאַמטע: חברה סאָניא איזראעלס, פּאָרזיצענדערין; חברה מ. מאַלדאוו, טרעזש.; חברה מיכלא מיסלאָוו, פינ. סעק.; ראזא צענקער, סעק., 172 קאראל סט., ס. א. אַטלאַנטאַ, גא.

בעל מחשבות פרויען קלוב, בר. 18, עקראָן, אָהייאָ.

געגרינדעט אין 1924 מיט 30 מיטגלידער; צעהלט איצט 42 מיטגלידער; מיטעט אין פאַרבאַנד היים, 547 יוקליד עוו.; באַאַמטע: אסתר גליקבערג, פּרעז.; מ. לעף, וויספּרעז.; פ. געלמאן, פינאַנס־סעק.; א. שוינבערג, רעקאָרדינג־סעק.; ג. קאַסאוו, טרעזש.; פ. געלמאן, סעקר., 693 מעין סטריט, עקראן, אָהיוא.

דוד פינסקי פרויען קלוב 5, מילוואָקי.

געגרינדעט אין יאנואר, 1922, מיט 16 מיטגלידער; צעהלט איצט 52 מיטגלידער; מיטעט אין „אידישען פאָלק אינסטיטוט", 11 און שערמאן; באַאַמטע: חברה א. אדאשעק, טשערלידי; חברה סטיינבערג, רעק. סעק.; חברהמ מרס. הימעלפארב, טרעזש.; מרס. א. גענדעלמאן, סעק., 427 פעירוועל, עוו., מילוואָקי, וויס.

פרויען קלוב שיקאגאָ.

געגינדעט אין 1923 מיט 25 מיטגלידער; צעהלט איצט 125 מיטגלידער; מיטעט דעם לעצטען דינסטאָג אין מאָנאַט, אין דר. הערצל סענטער, 1335 נאָרט קאליפארניע; באַאַמטע: מרס. ל. רובין, פּרעז.; מרס. פ. מארקוס, רעקאָרדינג סעק.; מרס. ל. שאָר, סעק., 3301 בעלעפליין, עווענוי, שיקאגא, איל.

דירעקטאָרי פון אַרבייטער רינג ברענטשעס

בר. נומ. 92, וואַשינגטאָן די סי.

געגרינדעט מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 253 מיטגלידער; מיטעט אין מיוזשיאָן האָל, 1006 ע סטריט, נ. וו.; באַאַמטע: מ. בערנשטיין, האָספּיטעלער, מאַקס דעמיסאָן, סעקרעטאַר, 3609 וואָרדען סט., וואַשינגטאָן, ד. ס.

בר. 292, רעדינג, פּאַ.

געגרינדעט אָקטאָבער דעם 3טען, 1912, מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 70 מיטגלידער; מיטעט 8טע און פּען סטריטס, 3טען פלאָר. באַאַמטע: דזש. לאש, י. קאָברין, מ. פייגעלסאָן, ל. פאָגעלמאַן, ל. פרידמאַן, ב. בלום און ד. סיגעל עקזעקוטיוו באָארד. ד. סיגעל, סיגעל, סעקרעטאַר. לאָקוסט און יוניאָן סטריט, רעדינג פּא.

בר. 393, מייקאָן, דזשאָרדזשיאַ.

געגרינדעט נאָוועמבער, 1908, מיט 15 מיטגלידער; צעהלט איצט 27 מיטגלידער; מיטעט דעם ערשטען און דריטען זונטאָג, אין 561½ מאָלבערי סטריט. באַאַמטע: דזש. עסקין, טשערמאַן; סעם שויער, פּראָטאָקאָל סעקרעטאַר; א טראַדינסקי, האָספּיטאַלער; ב. דזשייקאָבס, סעקרעטאַר 911 טשערי סטריט, מייקען, דזשאָרדזשיא.

סאוט קאַליפאָרניע דיסטריק קאָמיטעט, לאָס אַנדזשעלעס.

מיטעט אין סאָציאַליסטישען צענטער, 126 נ. סט. לואיס סטריט. באַאַמטע: א. ראָטבלאַט, סעקרעטאַר 806 וועסט 8טע סטריט, לאָס אַנדזשעלעס, טעל. ווענדייק 6311.

Compliments of

JACOB KALICH

MOLLIE PICKON

JOS. RUMSHINSKY

WILLIAM SAGER

NATHAN PARNESS

Owners of

Second Avenue Theatre

Young Judaea

114 FIFTH AVENUE, NEW YORK CITY

YOUNG JUDAEA is an organization of the Jewish youth of America. It has 1,000 clubs of boys and girls and 20,000 members.

The work of Young Judaea consists in providing guidance to its clubs for their literary, athletic and recreational activities; cooperation with Hebrew Schools, Jewish Centers and other Jewish Institutions in their educational activities; preparation of festival programs, leaflets, pamphlets, syllabi, books and other material of use to educators and Rabbis, as well as to Young Judaea leaders; preparing the Jewish youth for service to Palestine; encouragement of athletics among the Jewish youth of America; publication of The YOUNG JUDAEAN Magazine, the leading periodical for the Jewish youth.

What is Hadassah ?

HADASSAH

is the women's Zionist organization of America. It has a two-fold purpose—to promote Jewish institutions and enterprises in Palestine and to foster Zionist ideals in America.

ACTIVITIES in America

Hadassah has 259 chapters with 31,000 members and 186 Junior groups with 7,000 members. Its program includes the following:

Four hospitals and dispensaries
Medical circuits in forty rural districts
Fourteen infant welfare stations
Nurses' Training School
X-Ray institute, the only one in the Near East
School and pre-school nursing
Pre-natal and post-natal care
Abstetris service
System of school luncheons
Medical aid to immigrants
Medical inspection of 18,000 pupils in public schools and Talmud Torahs
Anti-trachoma and anti-malaria campaigns
Supply of linens to twenty institutions not under Hadassah supervision.
Ha-Isha, a monthly magazine, devoted to the interests of women in Palestine, is published in Palestine by Hadassah and the Histadrut Nashim Ibriot (Hebrew Women's Association).
Meier Shefeye, an educational institution for orphans, is maintained by Junior Hadassah.

ACTIVITIES in Palestine

Hadassah has established a scientific system of medical, hygienic and sanitary care for all elements of the population by maintaining:

Raising $500,000 for the Hadassah Medical Organization.
Participation in $7,500,000 United Palestine Appeal and cooperation with all general Zionist work.
Participation in $1,000,000 Hebrew University Hospital Fund.
Cultural groups to study Jewish history, current events, Hebrew and Zionism, and to arrange national holiday celebrations. The child study idea is now being introduced, attention to be directed to the specific problems of the Jewish child in relation to his home and school, to his environment and to Jewish society.
Infant Welfare Fund, which raises $25,000 annually by contributions to "milk bottle bags."
Penny Luncheons, which is maintained chiefly by religious children. The 1927 budget is $9,000.
Seven hundred sewing circles, which furnish linens and garments to Hadassah Medical Organization and other organizations.
Provision of scholarships in America for graduates of the Nurses' Training School in Palestine.
Text Book Fund for publication in Hebrew of text books for nurses.

HISTORY

No other women's organization in the world holds the position of responsibility for the public health of an entire country as does Hadassah.

NATIONAL HEADQUARTERS
114 FIFTH AVENUE, NEW YORK

די אינטערנעשאָנאל יוניטי הויז

אין פאָרעסט פאַרק, פאַ.

איז א פראכטפולע זומער היים, צו פארברענגען און אנגענעהמען וואקיישאָן, פאר די מיטגלידער פון אלע לאָקאלס פון אונזער אינטערנעשאָנאל, זייערע פאמיליעס און פריינד.

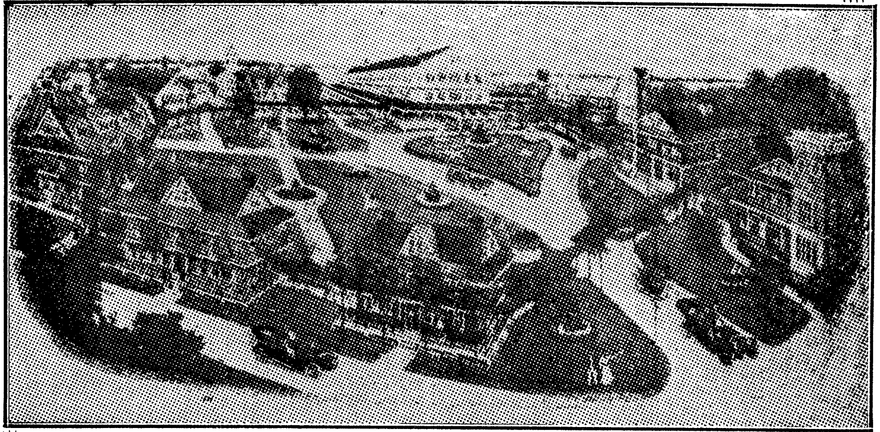

ווי די יוניטי אימעניע זעהט אויס ווען מען קוקט אַרונטער פון אן עראָפלאן.

א חוץ מעמבערס פון דער אינטערנעשאָנאל ווערען אין דער יוניטי הויז אויפגענומען מעמבערס אויך פון אַנדערע אָרגאַניזאַציעס, און זאָנסט אינטעליגענטע מענשען און פריינד פון דער אַרבייטער־באַוועגונג.

אין יוניטי הויז לעבט זיך ווי אין אן אמת'ן גן־עדן

עס איז דאָ א גרויסער טייך צו באָדען און זיך שיפען; פארשידענע גיימס און טעגליכע גימנאסטיקס; קאָנצערטען, לעקטשורס און פארשידענע געזעל־שאַפטליכע אונטערהאלטונגען. עסען און טרינקען פון די סאַמע בעסטע. טענים און בעיז־באָל, באולינג עלים, בעסקעט באָל און וואָס ניט?

יעדען אָווענט שפילט אַן אָרקעסטער צו טאַנצען.

אָפיס: 3 וועסט 16טע סטריט ניו יאָרק.

טעלעפאָן טשעלסי, 2148.

דער ערפאָלג פון אונזער אינסטיטוציע — איהר וואוקס און פאָרשטריט — קומט דערפון, וואָס מיר דינען דעם עולם אויף אַן אויפריכטיגען אופן.

דורך אונזער טשעק און סייווינגס דעפּאַרטמענט האָבען מיר פיל בייגעשטייערט צום וואוילזיין פון אונזערע דעפּאָזיטאָרס. דורך אונזער אויסלענדישען דעפּאַרטמענט זיינען מיר געווען אין די יאָהרען פון שרעק און ליידען וואָס זיינען געקומען נאָכ׳ן קריג — די ערשטע אין פעלד צו ברענגען הילף און דערלייכטערונג צו אונזערע ברידער אין נויט אומעטום וואו זיי האָבען זיך נאָר געפונען.

מיר לאַדען אייך איין צו קומען אָדער שרייבען און זיך באַקענען מיט אונז.

BANK OF COMMERCE & TRUST COMPANY

21 MILK STREET — BOSTON

MEMBER FEDERAL RESERVE SYSTEM

אינטערנעשאָנאַל פאַקעט בוק וואָירקערס יוניאָן

געגרינדעט געוואָרען דעם 24טען סעפּטעמבער, 1917.

פאַרבונדען מיט דער אמעריקאַן פעדערײשאָן אָוו לייבאָר. — די יוניאָן איז צוטיילט אין 9 סעקשאָן לאָקאַל יוניאָנס, אין ניו יאָרק, ניו דזשוירזי און פילאַדעלפיע. — די יוניאָן צעהלט 6,000 מיטגלידער. — די הויפּט־צענטערן פון טרייד זיינען: די סטייטס פון ניו יאָרק, ניו דזשוירזי, פּענסילווייניע, מאַסאַטשוזעטס און אילינאָי. — אַרבייטס־שטונדען: 44 אַ וואָך. — סאַניטאַרע קאָנדיציאָנען. — אידען, דייטשען און אמעריקאַנער זיינען מעהרסטענטיילס באַשעפטיגט אין דעם טרייד. — דיוס: 30, 40 און 45 סענט א וואָך; אַיינטריטס־געלט: פון 5 ביז 50 דאָלאַר. — די יוניאָן איז אָפען פאַר אלע אַפּליקאַנטען, וועלכע ווערען אויפגענומען דורך א מעמבערשיפ קאָמיטע. — די יוניאָן איז אָנגעשלאָסען אין דער אינטערנעשאָנאַל יוניאָן באַנק.

די בעאַמטע:

ט. קליימאַן, טשערמאַן.

טשאַרלס י. גאָלדמאַן, טרעזשורער.

א. י. שיפּליאַקאָף, מענעדזשער.

אַמאַלגאַמייטעד ליידיס גאַרמענט קאַטערס יוניאָן, לאָקאַל 10, א. ל. ג. וו. י.

געגרינדעט אין סעפּטעמבער, 1906. צעהלט 4,500 מיטגלידער.

דייוויד דובינסקי, דזשענעראַל מענעדזשער.

231 איסט 14טע סטריט, ניו יאָרק.

פארלאג
יאנקאוויטש
179 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק

חיים שויס
די גרויסע אידישע געשיכטע
אין 4 בענדער געבונדען
רעגעלער פרייז $10
פאר מיטגלידער פון נאצ. ארב. פארבאנד
און פועלי־ציון פאר אַ קורצער צייט
ספעציעלער פרייז $6
ווענדעט זיך נאָך דעם נייעם קאַטאַלאָג.
פריי צוגעשיקט

Max Yankowitch
179 E. Broadway
New York, N. Y.

י. לידסקי
בוכהאַנדלונג
202 איסט בראָדוויי, ניו יאָרק
א פאָלשטענדיגער אויסוואהל פון
אידישע, העברעאישע און ענגלישע
ביכער
אויך אַ ספעציעלע אבטיילונג פון
לעהר ביכער און קינדער-ליטעראַ-
טור. לערהאַנד סטיישאָנערי. פאַ-
סענדע אַרטיקלען פאַר מתנות.
וואָטערמאנ'ס איידיעל פאונטען פענס.
פאָדערט אונזער ערשט ערשינענעם
קאַטאַלאָג.

J. LIDISKY
202 East Broadway
New York

א זעהר ווערטפולער סעט ביכער
אין ענגליש
וואס יעדער פאָטער דארף קויפען
פאר זיך און פאר זיינע קינדער.

An OUTLINE *of* JEWISH HISTORY
By S. M. DUBNOW
3 vols. Silk Cloth, Gilt Tops
Boxed, $7.50

ד ו ב נ אָ ו ו איז אונזער גרעסטער היסטאָריקער און האָט א קינסטלערי־שע אויג וואָס קען אויפפאסען אַ גאַנצע עפּאָכע מיט איין בליק און שילדערען עס נאָכדעם אין איניגע שאַרפע און קלאָרע שטריכן. דובנאָוו איז אַ לאָגישער דענקער און קען אבזונדערען פאקטען פון פאַנטאַזיעס און היסטאָריע פון לעגענדע. אין די דריי בענד גיט דובנאָוו די געשיכטע פון דעם אידישען לעבען און קעמפען אין אַלע לענדער און צייטען און מאָכט דעם לעזער באַקאַנט מיט אַלע גרויסע לעהרער און דענקער, וועלכע האָבען באַלויכטען דעם אידענ'ס שווע־רען וועג אין די אַלע יאָהרען. די ענג־לישע איבערזעצונג איז אַזאַ גוטע און פאָפולערע, אַז ניט נאָר ערוואקסענע האָבען גרויסע נוצען פון איהר זאָג־דערן מען קען אויך פאראינטערעסי־רען קינדער פון 12־13 יאָהר מיט דעם שעהנעם סטיל און אינטערעסאנטער פאָרם. יעדע אידישע הויז אין אמע־ריקאַ דארף באַזיצען אַ סעט פון

דובנאָוו'ס
אידישע געשיכטע
אין ענגליש
עס איז דער בעסטער סעט ביכער און אויך דער ניצליכ־סטער צו געבען אלט געשאנק ביי י ע ד ע ר געלעגענהייט.

צו באקומען אין אַלע בוכהאַנדלונגען
און ביים פאָרלעגער:

MAX N. MAISEL
424 Grand St., New York

ש. סעקולער'ס בוכהאַנדלונג

40 קאַנאַל סטריט, ניו יאָרק

ש. סעקולער פון פארלאג „קולטור" איז מודיע, אַז ער האָט איבערגענומען די גרויסע בוכהאַנדלונג פון דער פירמע

רעזניק, מענשעל און קאָמפּאַני.

אויסער דעם גרויסען אויסוואַהל פון אַלערליי ביכעד אין

העברעאיש און ספרי חנוך

געפינען זיך אויך ביי מיר אלע

א י ד י ש ע ב י כ ע ר

פון אַמעריקאנער און אייראָפּעאישע פאר־לאַגען. אויך אלע נייעסטע ביכער אין לאַגען, אַלע נייעסטע ביכער אין ענגליש אויך די לעצטע אויסגאַבען פון רוסלאַנד.

מיט אַ גרויסען ראַבאַט!

באַשטעלונגען פון אויסער ניו יאָרק ווערען שנעל און פינקטליך אויסגעפילט.

S. SECHOOLER
40 CANAL STREET
New York City

ברענגט אריין ארץ ישראל אין אייער הויז!

די באַריהמטע בוכהענדלער

רעזניק, מענשעל

און קאָמפּאַני

927 בראָדוויי

(קאָר. 22טע סט.), ניו יאָרק

קענט איהר שטענדיג געפינען אַ רייכען אויסוואַהל פון ארץ ישראל פּראָדוקטען, ווי למשל, ב י ל ד ע ר, א ל ב ו מ ס און פארשידענע וואנט־באַפּוצונגען. א חוץ דעם וועט איהר דאָרט שטענדיג טרע־פען דאָס נייעסטע אין אידישע ביכער אין אַלערליי שפּראַכען.

באַזוכט אונזער פּלאַץ, אָדער פארלאַנגט פּרייז־ליסטען.

REZNICK, MENSCHEL & Co.
927 BROADWAY (Near 22nd St.)
Phone Caledonia 4980 New York

גרויסער א ו י ס ו ו אַ ה ל

פון

א י ד י ש ע און רוסישע מוזיק

אויך פארשידענע

מ ו ז י ק אַ ל י ש ע אינסטרומענטען

שיקט נאָך אַ פרייער קאטאלאָג.

Metro Music Co.

58 Second Avenue
New York, N. Y.

הענרי לעפקאָוויטש,
אייגענטימער.

טראָגט העטס מיט'ן יוניאָן לייבעל!

אוידער איהר מעסט אָן אייער נייע היטעל, געפינט אויס צו דאָס היטעל האָט אַ יוניאָן לייבעל.

האָט אין זינען, אַז אַ יוניאָן לייבעל מיינט בעסערע מענשליכע באַדינגונגען פאר די ארבייטער, אָהן אַ יוניאָן לייבעל מיינט „סוועט שאָפּ".

העלפט אונז אָנהאלטען מענשליכע באַ־דינגונגען פאר אונזערע ארבייטער.

לייבעל פּראָמאָוטינג דעפּאַרטמענט קעפּ מייקערס יוניאָן.

זאַקס און שטיינפעלד

יוניאָן פּרינטערס

בעסטע אַרבייט

12 דזשעפערסאָן סטריט

ניו יאָרק, נ. י.

קאָמפּלימענט

— פון —

אַסטאָריא פּרעס

יוניאָן פּרינטערס

61 איסט 4טע סטריט

ניו יאָרק, נ. י.

טעלעפאָן אָרטשארד 6188 — מ. סווידער.

קאָמפּלימענט

— פון —

אַשלאַנד פּרעס

42 איסט 23טע סטריט

ניו יאָרק, נ. י.

טעלעפאָן: אַשלאַנד 8—1737.

איטשע ז. בידערמאַן

האָט אויפגעעפענט אַ

בוך־געשעפט

אין 239 איסט 12טע סטריט

ביכער אין אידיש און ענגליש. אויך
זשורנאַלען פון רוסלאַנד און פּוילען.
גוטע, חבר׳שע באַהאַנדלונג.
כאַפּט זיך אַריין.

BIDERMAN'S BOOK STORE
239 E. 12th St. New York City

אידישע מויק

פון בעסערען סאָרט פאַר דעם
עולם מיט בעסערען געשמאַק.
אונזער אידישע מוזיק איז
אידישע קולטור.
שיקט פאַר אַ פּרייזען קאַטאַלאָג.

JOS. P. KATZ
181 E. Broadway, New York,
Tel. Orchard 4887

בעטהאָווען האָל

אין דער פּלאַץ, וואו
איהר זאָלט מאַכען
אַייערע באַנקעטען,
קאָנצערטען און
בעלער. אויך מאַס־
מיטינגען.

Beethoven Hall

210 East 5th St.
New York, N. Y.
A. Rosenberg, Prop.

איצט איז די בעסטע צייט צו טרענספעדירען

אייער אַקאַונט אין דער

אינטערנעשאָנאַל

יוניאָן באַנק

פינפטע עוועניו און 21טע סטריט, ניו יאָרק

1 דאָלאַר

עפענט אַן אַקאַונט

5 דאָלאַר

ציהט אינטערעסט

לעגט ניט אָפּ
אויף "שפּעטער"!

איצט איז די צייט
אָנצופאַנגען
— אויף שפּעטער
וועט דאָס אייך
זעהר צוניץ קומען.

פאַרמעגען

$4,500,000.00

פיר מיליאָן פינף הונדערט טויזענט דאָל.

געלדער אַריבערגעשיקט אין
אַלע וועלט טיילען, שנעל,
פּינקטליך און ביליג

International Union Bank

FIFTH AVENUE and TWENTY-FIRST STREET
Member Federal Reserve System

אַמאַלגאַמייטעד באַנק
אָוו ניו יאָרק

די ערשטע
אַרבייטער באנק
אין ניו יאָרק

15־11
יוניאָן סקווער
קאָרנער 15טע סטריט,
וועסט סייד פון
יוניאָן סקווער

וואקסט מיט
יעדען טאָג.
רעסטער ערפאָלג!

נאָהענט צו **9 מיליאָן דאָלאַר דעפּאָזיטס**

איז א זעלטענער רעקאָרד אין פיר יאָהר צייט איז ווערט באוואונדערט פון די רעסטע באנקירען — די צאָהל דעפּאָזיטאָרס און פריינד פון דער אמאלגאמייטעד באַנק וואקסט מיט יעדען טאָג

די נייע פּראכטפאָלע היים אין 11־15 יוניאָן סקווער

איז אויסגעצייכענט צוגעפּסט פאַר דעם גרויסען וואוקס פון דער אַמאַלגאַמייטעד באַנק און איז זעהר באַקוועם פאַר יעדען איינעם, אין וועלכען טייל שטאָדט ער זאָל זיך ניט געפינען.

איבער 10,000 דעפּאָזיטס אין דער 4% אָפּטיילונג

איבער 10 טויזענט דעפּאָזיטאָרס שפּאָרען זייער געלט אין דיזער אָפּ־טיילונג, אין וועלכער איהר קענט עפענען אן אקאונט מיט דער קלענ־סטער סומע. א סייווינג אקאונט אין דער אַמאַלגאַמייטעד באַנק איז די בעסטע און זיכערסטע אינוועסטמענט.

אַמעריקאַנער דאָלאַרען געשיקט איבעראל

צעהנדליגע מיליאָנען דאלארס זיינען שוין איבערגעשיקט געוואָרען אין אַלע וועלט טיילען. דאָס געלד ווערט גע־שיקט שנעל און פּינקטליך דירעקט צום ערהאַלטער, דורך פּאָסט, קייבעל אָדער ווייערלעס.

אויב איהר ווילט באַלאַנגען און האַנדלען מיט א באנק וואו איהר פיהלט אז דאָס איז אייער באנק, פאַר אייערע אינטערעסען — איז דאָס

THE AMALGAMATED BANK
11-15 UNION SQUARE, cor. 15th Street, NEW YORK CITY
(West Side of Union Square)

היברו־אַמעריקאַן טיפּאָגראַפיקאל יוניאָן 83

אי. טי. יו., נומ.

געגרינדעט אין יאהר 1887
מיט צוועלף מיטגלידער.
באשטעהט איצט פון 250
מ י ט ג ל י ד ע ר.

ה. ראָזענסאָן, פּרעזידענט.
דזשייקאָב דזשאַפע, סעק.־טרעזש.

האַלט אָפּ איהרע זיצונגען
יעדען צווייטען פרייטאָג פון
חודש, אין קלינטאָן
האָל, 151 קילנטאָן
סטריט, ניו יאָרק.

ALLIED PRINTING TRADES COUNCIL UNION LABEL NEW YORK CITY

היברו פּאַבלישינג האמפּאני:

נייעסטע ווערק אין אידיש

חומש

אידיש פון יהואש

2 גרויסע פּראַכטפולע בענדער (משניות פאָרמאַט)
(דער שענסטער בוך וואָס איז ווען ערשינען)
פרייז בלויז 5 דאָלער.

יעדער איינער וואָס קויפט דעם חומש ביי אונז אין
אָפּיס באקומט אלס פּרעמיום א חומש מיטען
אָריגינעלען העברעאישען טעקסט.

אידיש־ענגליש־העברעאיש

ווערטערבוך

פון אלכסנדער הארקאַווי
פרייז 5 דאָלער.

HEBREW PUBLISHING COMPANY
632 Broadway New York

עלטסטע אין אמעריקא גרעסטע אין דער וועלט

632 בראדוויי ניו יארק